

نوری مینبر

منتدی اقرأ الثقافی

www.iqra.ahlamontada.com

نوسینی
فاتح مهلا رسول شارهستی

به رگی دووهم
چاپی یه کهم
۲۰۱۱ز-۱۴۳۱ک

منتدى اقرأ الثقافي

---

www.iqra.ahlamontada.com

نوری مینہار

نوسینی: فاتح مہ لا رسول شارهستی

بہرگی دووہم

چاپی یہ کہم

- ناوی كتيب: نوری مینبەر.
- نوسەر: فاتح مەلا رسول شارەستینی.
- چاپخانه: زانا - شەقامی مەولهوی.
- تیراژ: (۵۰۰) دانە.
- نۆبەى چاپ: يەكەم.
- سالى چاپ: ۲۰۱۱ ز - ۱۴۳۱ ك.
- مافى چاپ پارىژراوه بۇ نوسەر.

پیشکشه به :-

- دایک و باوکی به پیرم.
- به هه موو نهو ماموستایانهم که نه گهر بو ساتیکی که میش له خزمه تیاندا بووم، له زانسته کانیان به هره مه ند بووم له ههر کوئی هه ن.
- له ناویاندا به تایبه تی پیشکشه بیّت به رۆحی ماموستا (مهلا سه عیدی قامیشی) که یه گهم وانهی فه قیّیم له خزمه ت نهو زاته زانا بیّ وینه گومناوه خویند.... وه رۆحی پاکی ماموستا (مهلا محمد امینی بن طه بهق) که چه ند کتیبیکم له خزمه تیدا خویند... وه رۆحی پاکی ماموستا (ملا محمودی شارستین) وه رۆحی پاکی هه ریه ک له ماموستایان (مهلا محمد نوره دینی) و ماموستا (سید سلیمان) و ماموستا (عبدالباقی) گه وره زانیانی ده قه ری رانیه که ماوه یه ک له خزمه تیاندا بووم.. وه رۆحی پاکی ماموستای گه وره و زانای دلسۆز و دل پر له ئیخلاص، ماموستای گه وره م، ماموستا (شیخ خالیدی موفتی) که له خزمه تیدا نیجازه ی مه لایه تیم وهر گرت.
- رۆحیان شاد و جیگه یان به هه شتی به رین بیّت و خوای گه وره له حیاتی من و هه موو فه قیّ و خزمه تکارانیان پاداشتیان بداته وه.
- به هاوسه ری دلسۆز و پشتیوانم (دایکی ئاسوده) و ههر چوار جگه رگۆشه و نوری چاوانم (محمد و ئیبراهیم و ئاسوده و ئه قین).

به ناوی خوای به خشنده و میهره بان

سو پاس و ستایش بۆ خوای پهروه ردگار، سه لات و سه لامی خوا
له سهر رۆحی سهر دار و نوری چاومان چه زره تی محمد ﷺ، وه
هموو هاو ده لآن و شوینکه وتوانی به گشتی.

خوینهری نازیز: ئەم کتیبهی بهرده ست برتیه له بهرگی
دووهمی نوری مینبهر له وتاری رۆژانی ههینی، به وتاره کانی
مانگی شهعبان دهست پێ ددگات و تا کۆتایی سال له خو ده گریت
که بهو شیوهدیهی که لهم کتیبه دا نوسراونه ته وه، له سهر مینبهر
خویندومنه ته وه و هموو ههفته یهك به (CD) بلاو کراونه ته وه.

به لام دواتر به باشم زانی که بیاننوسمه وه و بهم شیوهدیهی
نیستا بیانخه مه بهرچاوی موسلمانان به گشتی و وتار بیژان و
بانگخوازان به تایبه تی، وه به پێویستی دهزانم ئاماژه به چه ند
شتیک بکه م:

۱. ئەوهی نوسراو ده وه هه مان ده برپین نیه که له سهر
مینبهر پێشکهش کراوه، واته له (CD) یه وه نه قل نه کراو ده سهر
کتیب، به لکو به شیوازی نویسی ناو کتیب نوسراو ده وه، له بهر
نه و دی زمانی نویسن و قسه کردن له یه گتر جیاوازن، وه وتار بیژ
ددبیت خو ی جاریکی تر به زمانی خو ی و شیوازی سهر مینبهر
بیخوینیت ته وه، نهك له سهر کتیبه که.

۲. وتاره‌کان دریژن و مانای نه‌وه ناگه‌یه‌نیت که مهرجه به‌یه‌ک جار و له یه‌ک وتاردا هه‌مووی بخویندریته‌وه، به‌لام من مه‌به‌ستم نه‌وه بوو نه‌وه‌ی که‌وا له‌سه‌ر نه‌وه بابته‌وه خویندومه‌ته‌وه، هه‌مووی بنوسم و ئیت‌ر وتاریژ به‌پیی نه‌وه کاته‌ی له‌به‌ر ده‌سته‌تی ده‌توانیت سود له وتاره‌کان وهربرگیت، بو نمونه: له دوو به‌سه‌ره‌اتی ناو یه‌ک وتاردا کامیانی لا گونجاوتر بوو، نه‌وه‌یان وهربرگیت.

۳. له‌کو‌تایی هه‌ر وتاری‌کدا ئاماژه‌م کردووه بو نه‌وه سه‌رچاوانه‌ی که وتاره‌که‌م ئی وهرگرتووه و نه‌گه‌ر که‌م و کو‌ری وه‌له‌یه‌ک هه‌بیت، نه‌وه لای منه‌وه‌یه و هه‌ر خ‌وای تاک و ته‌نهاش له‌هه‌له به‌دووره: هه‌ربۆیه:

و إن تجد عیناً فسدر الخلالا .... جل من لا عین فیہ و علا
ئامانجیشم له‌م بابته‌ته‌نها و ته‌نها ره‌زامه‌ندی خ‌وای گه‌وره‌یه
و گه‌یانندی نه‌مانه‌تی سه‌رشانمه و هاوکاریه‌کی بچوکی وتاریژان
و بانگخ‌وازان‌ی هاوپیشه‌مه.

وه له‌به‌ر نه‌وه‌ش نه‌وه‌ی که له‌م کتیبه‌دا نوسراوه‌ته‌وه قورئانه
و فه‌رموده‌ی گه‌وه‌ه‌رباری پی‌غه‌مبه‌ری پی‌شه‌وامانه ﷺ وه
فه‌رموده‌ی سه‌حابه‌کان و خواناسان و به‌سه‌ره‌اتی پیاو‌باشانه، که
هه‌مووی نوره و روناک که‌ره‌وه‌یه و (تور علی نور) ، بۆیه
کتیبه‌که‌م ناونا (نوری مینبەر)، به‌ ئومیدی نه‌وه‌ی پیش هه‌موو

شتیک ببیّت به نور و روناکی دل و دهرونی خوّم و نوری ریگام له
زیانی دونیادا و روناکی و نوری ناو گۆردهکم و مهیدانی مهحشر
و سهپریدی صیراتم، له گهڵ ههموو ئیوهی ئههلی قیبله له
ئوممهتی پیغه مبهری نور ﷺ.

داواکاریشم له تۆی خوینهری به پێز له دوای خێر و رهخنه و
پیشنیاری بنیاتنهر بیبهشمان نهکهیت.

﴿قَالُوا سُبْحَنَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾

البقرة: ۳۲.

﴿قَالَ يَاقَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَرَزَقَنِي مِنْهُ رِزْقًا

حَسَنًا وَمَا أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَىٰ مَا أَنْتُمْ عَنْهُ إِن أُرِيدُ إِلَّا

أَلَّا صَلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ

أُنِيبُ﴾ هود: ۸۸.

ووتارى يەكەم
بۆ مانگى شەعبان

گەورەيى مزگەوت
بەشى يەكەم

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى
آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ:

ئیمانداران و خواناسانی به ریژ: پشتیوان به خوای گه وره لهه
ووتارهدا باسی ریژو گه ورهیی مزگهوت دهکه ین.

مزگهوت ئەو ناوه پیروژهی که ناشنایه به هه موو گوێچکه یهک، که
به بیستنی مروڤ مانای پاکیه تی و گه ورهیی و جوانی و به رزی و
بلندی دیته به رچاو، به بیستنی ووشه ی مزگهوت مروڤ مانای
خواپهرستی و سوژده و پرکوعی دیته بیرو هۆش و ئەندیشه وه، به
بیستنی ووشه ی مزگهوت مروڤ ئەو شوینه ی دیته به رچاو که خه لکی
بو خواپهرستی پروی تی دهکه ن، له کاتی لیقه ومان و بی دهره تانی و
گرفته کانی ژیاندا هه ر په نا بو ئەو خه لکه ده به ن که خاوینن، که
دلسۆزن، که به به زه ین، که گول پیشکه ش ده که ن و درک له لاشه
دهرده هینن، که فرمیسک دهرسپن و زهرده خه نه ی ده خه نه شوین،
چونکه په روه رده کراوی مزگهوتن، به سه بو گه ورهیی ناوی پیروزی
مزگهوت که به بیستنی ناوی گه وره ترین که س، خالقی هه موو که س
و هه موو نه فس و گیاندارو بی گیان، له زه پره بچووکتا تا گه وره ترین
که شکه شان و هه موو ئاسمانه کان و عهرش و کورسی که (الله). یه (جل
جلاله) دیته وه یادی مروڤی موسولمان و یه که م ووشه که پوژی پینچ
جار به ئاشکراو به دهنگی به رز له مناره ی مزگهوت وه به رز ده بیته وه
(الله اکبر). وه ئاخو ووشه ش (لا اله الا الله) یه .

ئای چەند شیرین و پەرمانان ئەم دوو شیعارو دروشمە بەرز و
 بڵندە، (الله اکبر) و (لا اله الا الله) . که هەرکەسی لە ژێر ئەم
 بەیداغەدا بێ و خزمەتکاری ئەم شیعاری ئیسلامە بێت ، وەکو
منارە ی مزگەوت گەردن و سەری بەرز دەبێت .

خۆشەویستان : ئەگەر بمانەوی لە گەورەیی مزگەوت بگەین،
 دەبێت بگەرێینەووە بۆ قورئان . لە سوپەتی (التوبه) دا لە ئایەتی ١٧
 بۆ ١٨ دا خوای گەورە باسی ئەوەمان بۆ دەکات کە کێ شایەنی
 ئەوەیە مزگەوت دروست بکات و ئاوەدانی بکاتەو، کێ شایەنی
 ئەوەیە کە ئەم مەدالیایە بکریته گەردنی لە لایەن خوای
 پەرورەدگارەو، کە فلان کەس دروستکەری ئەم مزگەوتە،
 بەوێندە لە توانیدا بوو لە ئاوەدان کردنەوێ ئەم مزگەوتەدا
 درێغی نەکردوو و خۆی بۆ پەنجاندوو و هەولی پێ گەیشتی داو.
 بەپێزان : لە ئایینی ئیسلامدا کە ئایینی پێزدانانە بۆ هەموو کەسیک
 و هەموو بیروباوەریک ، کە ئایینی پێکەوێ ژيانە وەك دەفەرموێت:
مروءه کان له سەر زهوی دا ئەگەر هاو دینیش نەبن خۆ دەتوانن
هاوژینی یەکتەری بن، لەم ئیسلامە ی ئێمەدا دەفەرموێ: لە دەوڵەتی
 ئیسلامیدا لە ژێر دەسەڵات و فەرمان پەرەوای موسوڵماناندا، کاتیک
 موشریک و بێ باوەر هەیه، ئەم موشریکە، بت پەرستە، بۆی هەیه
 خزمەتگوزاری پیشکەش بە موسوڵمانان بکات و قوتابخانە و
 نەخۆشخانە دروست بکات، پرد و جادو و پێگاوبان چاک بکات، وە
 هەموو پرۆژە خزمەتگوزارییەکان بە مروءە دروست بکات و ئەویش

وولیات ئاوه‌دان بکاته‌وه، وه له لایهن حکومهت و موسولمانانه‌وه دهست خووشی لی ده‌کری و هه‌ول و ماندوو بوونی به‌رز ده‌نرخینریت . به‌نام ته‌نها پینگای یه‌ک شتی لی ده‌گیری و ئه‌و مافه‌ی پی نادری و ئه‌و خه‌لاته‌ گه‌وره‌یه نابیت به‌شی ئه‌و بی ، ئه‌ویش دروست کردنی مزگه‌وته که ئایه‌ته‌که ده‌فه‌رمویت : ﴿ مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَعْمُرُوا مَسْجِدَ اللَّهِ شَاهِدِينَ عَلَى أَنْفُسِهِم بِالْكَفْرِ أُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي نَارٍ هُمْ خَالِدُونَ ﴾ . التوبه ۱۷.

واته: شیاوو شایسته نه‌بووه بو موشریک و هاوه‌لگه‌ران که مزگه‌وته‌کانی خوا ئاوه‌دان بکه‌نه‌وه، له کاتی‌که‌دا خو‌یان شایه‌تن له‌سه‌ر خو‌یان که بی باوه‌پن، ئه‌وانه هه‌موو کارو کرده‌وه‌یه‌کیان بی نرخه‌و پوچه‌ل بووه‌ته‌وه، ئه‌وان له ناو ئاگری دۆزه‌خ دا له ژبانی کوله‌مه‌رگیدا به‌رده‌وامن.

دوای ئه‌وه له ئایه‌تی ژماره ۱۸ ی سوپه‌تی (التوبه) دا باسی ئه‌و که‌سه پایه‌دارو به‌پیزو به‌خته‌وه‌ره ده‌کات که شایه‌نی ئه‌وه‌یه مزگه‌وت ئاوه‌دان بکاته‌وه و بینای مزگه‌وت بکات، که ده‌فه‌رمویت: ﴿ إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسْجِدَ اللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَءَاتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ﴾ .

واته: به‌پراستی ته‌نها ئه‌و که‌سه به‌ دل و به‌ گیان مزگه‌وته‌کانی حوا ئاوددان ده‌کاته‌وه (به‌ خواپه‌رستی و نوی کردنه‌وه‌ی) که باوه‌پی

پته‌وی به خواو به پوژى دوايى هېناوه و نويزه‌کانى به چاکى ته‌نجام داوه و زه‌کاتيشى له مال و سامانى دهرکردوه و له که‌س‌يش نه‌ترساوه جگه له خواى بالاده‌ست، جا ئومیده نه‌و جوړه که‌سانه له ريزى پېنموني کړاواندا بن.

به‌لى بېگومان هه‌رکه‌سى نه‌و مه‌رجانه‌ى تېدا هاته‌جى که‌ نايه‌ته‌که باسى ده‌کات وه‌کو.

۱. ئيمان و بېروايه‌کى به تين و پته‌و به خواى گه‌وره‌و به پوژى دوايى، که پاداشتى چاکه‌کارانى تېدا نه‌دریته‌وه (له‌م مه‌رجه‌دا نه‌وه پروون ده‌بیته‌وه که نه‌و که‌سه‌ى مزگه‌وت دروست ده‌کات ده‌بیټ ته‌نهاو ته‌نها له‌به‌رخاترى په‌زامه‌ندى خواى گه‌وره‌ بیټ و بو پاداشتى پوژى دوايى ته‌نجامى دابیټ و ئیخلاصه‌که‌ى نه‌وه‌نده پاک و بېگه‌رد بى دوور بیټ له هه‌موو جوړه‌ پيايیه‌ک و خوده‌رخستنیك و ئومیدیک به‌وه‌ى که به‌هوى نه‌و مزگه‌وت دروست کردنه‌وه ناو و ناوبانگیك دهریکات).

۲. نه‌و که‌سه‌ى که مزگه‌وت دروست ده‌کات ده‌بیټ بو خوى نویژ خوینیكى زور چالاک بیټ و زور پابه‌ند بیټ به نویژه‌کانه‌وه، چونکه که‌سیك خوى نویژ نه‌کات نایا مه‌عقوله شوینیك بو خه‌لکى دروست بکات که نویژى تېدا بکه‌ن؟ له‌به‌رته‌وه نه‌م خاله‌ش ده‌بیټ به‌رده‌وام له‌به‌رچاوى نه‌و که‌سانه‌دا بیټ که مزگه‌وت دروست ده‌که‌ن، بو خویان زور پابه‌ند بن به نویژه‌کانیا‌نه‌وه‌و به هېچ بیانو زروفیکه‌وه نویژ نه‌فه‌وتینن و خویان پېش خه‌لکى هاتوچوى مزگه‌وت بکه‌ن بو نویژى

جەماعەت و جومعه (نەك بەداخهوه لەم پۆژگارەدا كەسانێك هەن
 مزگەوت دروست دەكەن و بیئا دەكەن، كەچی مەگەر پۆژی كردنەوهی
 مزگەوتەكە یان پۆژانی هەینی بیئە مزگەوت، ئیتر مزگەوت نابینیئ،
 یان بە هۆی دەولەمەندی و بازركانییهوه زۆرجار كەمتەرخەمه بەرامبەر
 ئەنجامدانی نوێژەكانی).

٣. ئەو كەسەى مزگەوت دروست دەكات دەبیئ كەسیكى دڵ و
 دەست و آلا بێ و زەكات لە مالهەكەى دەر بكات، واتە مال و پارەكەى
 خاوین بیئ، چونكە هەر مائێك زەكاتى لى دەرئەكریئ ئەو ماله
 پیسەو ئەو پارەیه سەرچەم حەرام دەبیئ، كەواتە هەر كەسیك
 مالهەكەى زەكاتى لى نەدرابى و فەقیرو هەژار بەشى خویان لەو ماله
 وەرئەگرتبیئ، خوای گەوره پێگە نادات كە بەو پارە پیسە كە زەكاتى
 لى نەدراوهو بەشى هەژاران و موسئەحەقانى زەكات تێدايه، مزگەوت
 دروست بكریئ، وہ ئەگەر دروست كرا خوای گەوره وەرى ناگريئ.

٤. ئەو كەسەى كە مزگەوت دروست دەكات، ئەبیئ كەسیكى زۆر
 مەردو بە غیرەت و بە شەھامەت بیئ، جگە لە خوا لە هیچ كەس
 نەترسیئ، وە دلى تەنھا خۆشەویستی خواو پەزنامەندى خوای تێدا
 بیئ و چاویشى تەنھا پاداشتى خوای گەوره ببینیئ، كە لە قیامەتدا
 لە جیاتی ئەو مزگەوتەى كە دروستى كردووه بە كۆشكى بەهەشت
 پاداشتى بداتەوه، بەردەوام چاوى لەو كۆشكەى خۆى بیئ لە
 بەهەشتدا و ئومیدەوار بیئ كە مادام ئەم بەبى پیاو بەرچاوى خەلكى
 و هیچ مەرام و مەبەستێك دروستى كەندووه. خواش لە سەر زمانى

پیڤه مبهەر ﷺ وه عەدی داوه که به کۆشکی به ههشت پاداشتی نه داته وهو پاداشته که ی مسوگهره، جا که سیك ئاوا دل و چاوی هەر خواو پاداشتی خوا ببینیّت به بی گومان منهتی به هیچ کهس نیه و له کهس ناترسی و له لۆمه ی کهس سل ناکاته وه.

به داخه وه ئه لیم ئه مپرو زور له وانه ی که مزگهوت دروست ده کهن، شهیتان له م خاله وه زه فهریان پی ده بات بو ئه وه ی نه بنه شایه نی ئه و ریزه گه وره یه، وایان لی ده کات که حه ز ده کهن زورترین کار به ده ست و ده وله مه ندو سه روک عه شیر ته کان بانگه یشت بکریّن، له وانه ش کار به ده ستان به تایبه ت قسه ده کهن و ئه وه ی خوا پیی نارازییه له مالی خوا دا ئه وه ده لێن، وه ئه و که سه ش که به حساب به پارهی ئه و مزگه وته که دروست کراوه ته مه لوقیان له به ردا ده کات و له به ر ده میان هه لده سوپی و هه ولی پازی کردنیان ده دات، له کاتی کدا که زوریکیان هەر بو ته نها جاریکیش بیّت سوژده یان بو خوا نه بردوه، که به راستی ئه مه ش پیچه وانه ی خالی چواره م و مه رچی چواره می ئایه ته که یه که بو ئه و که سانه ی داناوه که مزگه وت دروست ده کهن که ده فهرمووی: ﴿وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ﴾ ....

جا هەر که سیك ئه م چوار مه رجه ی تیّدا هاته جی که ئایه ته که باسی ده کات، ئه وه خوا ی گه وره له ریزی هیدایه ت دراوان حیسابی ده کات و له دنیا دا به رچاو پوون و دل گه شاوه و ئاسووده و له قیامه تیشدا له ریزی پاکان و چاکاندا حه شر ده کریّت به بی گومان.

ان شاء الله.

به پريزان: هر كه سيك ئهم چوار مهرجهي تيدا هاتهجي كه باسما
 كرد، ئهوا با گوي بگري بو ئه و موژدانه ي كه پيغه مبهري خوا عليه السلام به و
 كه سانه ي داوه كه بيناي مزگهوت دهكهن و ته عميري دهكهن و نويي
 دهكهنه وه. كه لي ره دا ته نها ئا مازه به پينج فهرموده ي
خوشه ويستمان دهكهن عليه السلام.

فهرموده ي يه كه م: پيغه مبهري خوا عليه السلام موژده ده دات به و
 كه سانه ي كه بيناي مزگهوت دهكهن و ده فهرموي: (مَنْ بَنَى مَسْجِدًا
يَبْتَغِي بِهِ وَجَهَ اللَّهِ بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ) رواه البخاري و مسلم.
 واته: هر كه سيك جا ژن بيت يان پياو (چونكه ژنيش نه گهر مال و
 ساماني خوي هه بيت ، نه توانيت مزگهوت دروست بكات و هيچ
 جياوازي نيه له گهل پياودا) مزگهوتيك دروست بكات و له دروست
 كردني ئه و مزگهوت هدا غهيري په زامه ندي خوا هيچ مه به ست و
 مه راميك له ناو دل و دهروني دا نه بيت ، ئهوا خوي گه وره به وه
 پاداشتي ئه داته وه كه خانويكي بو دروست ئه كات له به هه شتدا .

به لام به پريزان: كه باسي خانويكي به هه شت دهكريت نابي سه رنج
 و بيو هو شمان بو لاي ئهم جوړه خانوانه ي دنيا بجيت كه ئيستا
 له بهر چاومانه ، به لكو خانوي به هه شت به هيچ نرخيك ناتوانري
 ديارى بكريت ، چونكه پيغه مبهري خوا عليه السلام فهرموويه تي: (وَمَوْضِعُ
سَوَاطِئِ أَحَدِكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا) رواه البخاري.

واته: به قه ده ر شويني گوچانيك له به هه شتدا زور گرانبه هاترو
 چاكره له هه موو دونياو نه وه شي كه له سه ر دنيا هيه .

ئیماندارى بەرپز: دلتیام هەریەك لە ئیمە كاتیک ئەم موژدە خوشەمان لە دەمی موبارەكى ئەو (صادق الامین) هە پى دەگات، سەدجار بە دل خۆزگە ئەخووزین كە توانامان بوايە مزگەوتیکمان لە پیناوی پەزنامەندى خواى گەورە دروست بكردايە.

بەلام بیگومان ئەو توانا مادییە زۆرە لە توانای هەموو كەسیكدا نییە، بەلام مەحزون مەبە، لەبەر ئەوەی هەموو كەسیك ئەتوانی كۆشكێكى بەهەشت بۆخۆی مسۆگەر بكات، ئەگەر دەپرسیت چۆن؟ ئەوا فەرموو گوی بۆ ئەم موژدەییە پینەمبەری خوا ﷺ بگرە كە دەفەرموی: (مَنْ بَنَى لِلَّهِ مَسْجِدًا كَمَفْحَضِ قَطَاةٍ أَوْ أَصْغَرَ بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ) رواه ابن حُرَيْمَةَ فِي صَحِيحِهِ .

واتە: هەركەسیك لەبەر خاتری پەزنامەندى خوا مزگەوتیک دروست بكات، با ئەو مزگەوتە هەر بە ئەندازەى هیلانە سويسكەیه كیش بێت، یان لە هیلانە سويسكەیه كیش بچووكتر بێت، ئەوا خواى گەورە لە پاداشتا. خانوێكى لە بەهەشتدا بۆ دروست دەكات.

جا بەرپزان: خو گومان لەوەدا نییە كە مزگەوتى ئاوا بچووك نیەو نابیت، بەلكو مەبەستى فەرموودەكە (خواو پینەمبەركەى باشتەر دەزانن) مەبەست لەو كەسانەى كە بە بچووكترین شت بەژدارى لە دروست كردنى مزگەوتیکدا دەكەن، بە چەند دیناریك، بە تەنها بلوکیك، بە كیسەیهك چیمەنتۆ، بە فەرشو راخەریك، بە گلۆپیک بەژدارى لە دروست كردن و ئاوەدان كردنەوى ئەو مزگەوتەدا

دھکن۔ ئہوا ئہو پاداشته گہورہیہیان بہ نسیب دہبیت۔ ہزاران ہزار سوپاس بۆ لوتف و کەرہمی بی شوماری خوای پەرہردگار۔

ئیمانداران: مزگہوت ئہوئندہ پیروژو گہورہیہ لای خوای پەرہردگار، نہک ہر ئہوانہی کہ درووستی دھکن و مال و سامانی خویان دہبہخشن بۆ بینای مزگہوت، یان بہلاشہ ئیشی تیدا دھکن، پاداشتی گہورہیان بۆ ہبیت، بہلکو فہزل و گہورہیی و بہرہکەتی مزگہوت ہموو کہسیک دہگریتہوہ کہ ئوممەتی محمد ﷺ بۆیہ گۆی بگرن بۆ فہرموودہی دووہم و موژدہی دووہم کہ دہفہرمویت:

(إِذَا رَأَيْتُمُ الرَّجُلَ يَعْتَادُ الْمَسْجِدَ فَاشْهَدُوا لَهُ بِالْإِيمَانِ) رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَحَسَنُهُ وَابْنُ مَاجَةَ وَالْحَاكِمُ وَصَحَّحَهُ.

واتہ: ئہگەر کہسیکتان بینی دلی وابہستہی مزگہوت بوو، وہ بہردہوام ہاتووچوی مزگہوتی ئہکرد ئہوا شاہیدی بۆ بدہن کہ بروادارہ،

پاکو بیگہردی بۆ خوای گہورہ لہسەر ئہم موژدہ گہورہیہی بۆ ئہو کہسانہی کہ لہ مزگہوت دانابرین، بہلی تو بوت نییہ کہ بہ کہس بلی بہ راستی بروادارہو ئہہلی بہہشتہ، بہلکو ہر ئہتوانی بلی بہ راستی وکو من فلان کہسم ناسیبیت کہسیکی باش بوو ئہہلی خیرو چاکہکاری بوو، ئیتر ہر خواش بوخوی بہندہ ناسہ، بہلام بۆ ئہو کہسانہی کہ بہردہوام ئہہلی مزگہوتن و ئہگەر فہرزیک دیار نہبن لہ نویژی جہماعەت و جومعەدا جیگایان دیارہو خالییہ، بۆ ئہو کہسہ رینگەت پی دراوہ بلی بروادارہو لہ ئہہلی بروادارانہ.

فهرموده و موردهی سیئهم، له پوژی سهختی قیامهتدا، کام پوژی قیامهت؟ ئەو قیامهتهی که دایکی هه موو ئیمانداران خاتوو عایشه بۆمان باس دهکات و دهفهرمویت: (سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: يُحْشَرُ النَّاسُ حُفَاةَ عُرَاةٍ غُرْلًا، قَالَتْ عَائِشَةُ: فَقُلْتُ: الرِّجَالُ وَالنِّسَاءُ جَمِيعًا يَنْظُرُونَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ؟ قَالَ: الْأَمْرُ أَشَدُّ مِنْ أَنْ يُهْمَهُمْ ذَلِكَ) .. وَفِي رِوَايَةٍ: (مَنْ أَنْ يَنْظُرَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ) .

واته: بهم گوچکانه ی خووم له پیغه مبهری خوام بیست ﷺ که فهرمووی له پوژی قیامهتدا خه لکی دهینرین بۆ مهیدانی مهحشره لیپرسینه وه که حالیان وایه، پێیان پهتییه و هیچ پێا و نه علیکیان له پێدا نییه، هیچ جل و بهرگیکیان له بهردا نییه و لاشه یان پووته، هیچ ئه ندایکی لاشه یان لی کهم نه بووه ته وه، ئه وانه ی که له دونیادا کهم ئه ندام بوون له وی لاشه یان ته واره که منه ندایان نه ماوه، ته نانه ت ئه و پیسته ی که له کاتی خه ته نه کردندا لیکرا وه ته وه ئه وه شی بۆ دهگه رینریته وه، ئابه و حاله وه مروقه کان ده برین بۆ گوچه پانی مهحشر، حه زه رته ی عایشه ده فهرمو ی: به سه ر سو پرمانه وه له پیغه مبهری خوام پرس ی: ئایا ئه و هه موو ژن و پیا وه ئاوا به پووتی به یه که وه ده بن و ته ماشای یه کتری نا که ن؟! { هه زاران هه زار ره حمه ت له خاتوو عایشه ی خا وه ن هه یاو شه رم و په وشتی به رز، ئالیه دا ئه وه ی ها ته بیر که چۆن ده بی ت ژن و پیا و به پووتی و بی به رگ له به رچاوی یه کتری بن؟ ئه مه بۆ مروقی خا وه ن شه رم و هه یا له هه موو گرانی و نا په حه تییه ک گراترو قورستره } .

پینغه مېسری خوا ﷺ فەر مووی: ئه ی عائیشه به خوا کاره که و
حیساب و لیپرسینه وه که و چاره پروانی ئه و خه لکه بو زانینی
چاره نویسی کو تایی خو یان که ئایا بو به هشت ده چن یان بو دوزه خ ؟
نومنده ئه و خه لکه ی خه ریک کردوه، کاره که ی ئه و پوژه چاره نویس
سازه زور له وه گه وره تره خه لکی بیرى ئه و دیان بمینیت که هه ندیکیان
تعماشای هه ندیکیان بکه ن.

به ئی به ریزان: ئاله و ساته وه خته سامناکه ی گوڤه پانی مه حشه ردا
پینغه مېسری موورده به خش موورده نه دات و ئه فەر مویت: له و کاته دا
حه وت چین و ده سته و تاقم وان له ژیر سیبهری عهرشی
پهروه ردا و هه رچی خه م و خه فته و ترس و له رزه نییانه (ئای
خوزگه م به و که سه ی که یه کیك ئه بیته له و حه وت تاقم و ده سته یه)
فه رمووده که هه ردوو پینشه وای فه رمووده ناس (بوخاری و موسلیم)
گیراویانه ته وه و ناوی هه ر حه وت تاقمه که یان باسکردوه، که یه کیك
له و حه وت تاقمه (وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ بِالْمَسَاجِدِ) که سیکه دلی به رده وام
لای مزگه وته . له ماله وه بیته، له سه فه ر بیته، ئیش وکارى هه بیته،
بى ئیش بیته، که نویژى نیوه پو ی به جه ماعه ت کرد له خه می
ئه وه دایه بو جه ماعه تی عه سریش خو ی بگه یه نیته مزگه وت، یان
به رده وام دلی لای مزگه وته و به ووردی سه رنجی که م وکوپییه کانی
ئه دات و ئه گه ر که م وکوپییه کانی بینى دلی هه ر لایه تی و هه تا چاکی
نه کاو پری نه کاته وه و لای نه بات دلی ئیسراحه ت ناکات و ئارام
ناگرى.

دهی با هر نیستا هریهك له ئیمه سهیری دل و دهر وون و
واقیعی ژیانی پۆژانهی خوی بکات، بزانی یهکیك دهبین لهو کهسانهی
که ئاوا دلی به مزگهوته وهیهو زهمانهتی پیغمبهری خوا ﷺ مسوگهر
ئهکات بۆ چوونه ژیر سیبهری عهرشی خواوه؟.

مووردهو فهرموده ی چوارهم: خوشهویست و نووری چاومان
حه زه تی محمد ﷺ ده فهرمویت: (إِنَّ لِلْمَسَاجِدِ أَوْلَادًا، الْمَلَائِكَةُ
جَلَسَاتُهُمْ: إِنْ غَابُوا يَفْتَقِدُونَهُمْ وَإِنْ مَرَّصُوا عَادُوهُمْ، وَإِنْ كَانُوا فِي
حَاجَةٍ أَعَانُوهُمْ).

واته: به راستی بۆ مزگهوته کان و مالی خوا کهسانیک هه ن که
شوینی دانیشتنیان بۆ نویژی جومعه و جهامعت و گوئی گرتن له
ناموژگاری ماموستایان و بانگخوازان و فیروونی زانستی شهرعی له
ناو مزگهوتدا دیاری کراوه، ئه وهنده بهردهوام لهو ی دانیشتووه
خه لکی ناچنه ئهوی دانیشتن، ئه لێن ئه وه شوینی فلانه کهسه،
هرچهنده هیچ جیگایهك له مزگهوتدا تایبته نییه به تهنا کهسیك
بۆ دانیشتن به لکو کی زووتر بیته ئه و شایه ن تره به و شوینهی
پیشه وه و پیزی یه کهم، به نام چونکه ئه و کهسه ئه وهنده نامادهی
مزگهوت و پیزی یه کهم و نزیک ئیمام ئه بیته، خه لکه که حه ز ناکه ن
ئه گهر جاریك دواکهوت شوینه که ی بگرن، به لکو به بۆشی بۆی
ده هیلنه وه تا دیته شوینه که ی خوی، جا ئه م جوړه که سانه
فریشته کانی خوا دهینه هاو نشین و هاوه لیان، ئه گهر دیار نه بوون له
مزگهوت بۆیان بیتا قهت و وه رس ده بن، ئه گهر نه خوش که و تن

سہرانیان دہکن و ئہو فریشتانہ دہچنہ مالہوہ بۆ لایان و لہ لای
 دامنیشن و دوعای خیری بۆ دہکن، ہرچہند ئہو کہسہ فریشتہکان
 نہ بینت، بہ لام ئہوان دہیبینن و لہ لای دہبن، وہ ئہگہر
 پیوستیہ کی ژیانہ پۆژانہی ہاتہ پیش ئہم فریشتانہ ہاوکاری
 بھکن و یارمہتی دہدن و کارہکہی بۆ ئاسان دہکن بۆ ئہوہی لہ
 مزگوت دانہ بریت بہوہی ئہم ئیشہوہ.

جا ئیماندارہ بہریت: ئایا چی ہاوشینی و ہاوہلیہک چاکترہ لہ
 ہاوہلی کردنی فریشتہکانی خوا؟ کہ بہوہی بہردہوام بوونت لہ
 ہاتوچوی مزگوت دہستت دہکەویت .

فرمودہ و موزدہی ^(۹) پیئجہم: پیئجہمبہری خوا ﷺ دہفرمویت:
 (صَلَامُ الرَّجُلِ فِي الْجَمَاعَةِ تَضَعُ عَلَى صَلَاتِهِ فِي بَيْتِهِ وَفِي سُوْقِهِ
 خَمْسًا وَعِشْرِينَ ضِعْفًا وَذَلِكَ أَنَّهُ إِذَا تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ ثُمَّ خَرَجَ
 إِلَى الْمَسْجِدِ لَمْ يَخْرُجْهُ إِلَّا الصَّلَاةُ لَمْ يَخْطُ خَطْوَةً إِلَّا رُفِعَتْ لَهُ بِهَا
 نَرَجَةٌ وَحُطَّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةٌ فَإِذَا صَلَّى لَمْ تَزَلِ الْمَلَائِكَةُ تُصَلِّي
 عَلَيْهِ مَا دَامَ فِي مُصَلَّاهُ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ وَلَا يَزَالُ
 أَحَدُكُمْ فِي صَلَاةٍ مَا انْتَبَرَ الصَّلَاةُ) رواه البخاري .

واتہ: نویرژی کہسیک بہ جہماعہت لہ مزگوتدا خیرو ئہجرو
 پاداشتی زیاترہ لہ ہہمان نویرژ کہ لہ مالی خویدا یان لہ شوینی
 کارکردن و بازارو دوکانہکیدہ ئہنجامی بدات، بہ بیست و پیئج پلہ،
 ئہمہش لہبر ئہوہیہ کاتییک ئہم بہندہیہ لہ مالہکہی خویدا

دەستنویژنکی زۆر جوان دەگری و پاشان لەمال دەچیتە دەرەوە بۆ
 مزگەوت دەروات و هیچ مەرام و مەبەست و ئیشیکی لە مزگەوت نییه
 تەنها چوون بۆ نوێژی جەماعەت نەبێت، ئەوا هیچ هەنگاوێک
هەڵناھێنیت ئیلا بەو هەنگاوی پلەیک لە چاکەکانی بەرز دەبیتەووە
هەر بەو هەنگاوەش گوناھێکی لەسەر پەش دەکریتەووە
 دەسپەردیتەووە کە لە دەفتەری کردەوکانی دا لەسەری تۆمار کراوە.

جا کاتی گەیشتە مزگەوت و نوێژەکەی بە جەماعەت کرد، ئەوا
 هەتا لەو شوینی نوێژە بمینیتەووە، پیش نوێژەکە چاوەڕێی هاتنی
 کاتی نوێژەکە و نوێژکردنەکەی بە جەماعەت، دواي نوێژەکەشی
 دانیشت بۆ تەسبیحات و پارانەو لە خوا، ئەوا لە هەموو ئەو
 مانەوێدەدا لە مزگەوت و شوینی نوێژەکەی دا، بەردەوام فریشتەکان
 داوا لە خوا دەکەن کە پەرحمەتی خۆی بپێژێت بەسەر ئەو کەسەداو
دەلێن: یارەبی خایا بەرەکەت و پەرحمەتی خۆتی بەسەردا ببارێنە،
خایا پەرحمی پێ بکە، وە هەتا لەو شوین نوێژە بمینیتەووە
چاوەڕێی نوێژبکات کە کاتی بێت و لەگەڵ ئیمامی مزگەوت دا
نوێژەکەی بە جەماعەت بکات، هەموو ئەو کاتانە بە نوێژکردن بۆ
 دەنوسریت و وەکو لە پکوع و سجود دا بێت وایە.

ئیمانداران: زانایان و دانایان فەرمویانە (الْمَسْجِدُ مَصْنَعٌ لِلرِّجَالِ
) مزگەوت شوینی دروست کردنی پیاوانە، مەردانە، دلیرانە،
 دانایانە، زانایانە، بیرمەندانە، پۆشنیرانە، مزگەوت کەسانێک دروست
 دەکات کە ﴿رِجَالٌ لَا تُلْهِهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ﴾ ئەوانە بە

مرگوتدا شہ ہادی پیاوہتی و دلیری و ہر دہ گرن، نہ و ہندہ بہ ہین کہ
نہو پارہو زیوہی کہ خہ لکی بونہ تہ بہندہی، نہم لہ کاتی نویژ دا
پشتی تی دہ کات و کرین و فروشتن لہ مرگہوت و نویژو زیگری
خوای دور نا خاتہوہ.

نیمانداران: لیہدا پرسیار یکمان بو دروست دہیت نہویش
نہوہیہ کہ بوچی لہ سہر دہمی پیغہ مہر دا ﷺ پیاوانی گہورہ لہ
مرگوتدا دہر دہ چوون و تہ خہ پوجیان دہ کرد، لہ گہل نہوہشدا کہ
مرگوتہ کہی پیغہ مہر ﷺ لہ پروی بینا وہ زور سادہو ساکار بوو،
فہرش و پرایہ خی تیدا نہ بوو، بہ چہو و گل داپوشرابو، سہری
مرگوتہ کہ بہ لقی دارخورما گیرابو، کہ باران دہباری ناو مرگوتہ کہ
ہہ مووی تہر دہ بوو، کہ چی لہ گہل نہو ہہ موو سادہو ساکاری
بینایہدا، نہو ہہ موو ہہ زاران کہلہ پیاوہی تیدا ہہ لکہ و تن، خولہ فای
راشیدین و باقی عہ شہرہی موہہ شہرہو گہورہ ہا وہ لان ہہر لہو
مرگوتہدا پیگہ یشتن و تیگہ یشتن، نایا نہو ہوکارانہ چی بوون کہ
نہو مرگوتہی کرد بہ کارگہی دروست کردنی گہورہ پیاوان،
چونکہ دروست کردنی کہل و پہلی بی گیان لہ کارگہدا زور ناسانہو
زور کہس و دہزگا نہتوانی دروستی بکات و پیشکش بہ کوہہ لی
بکات، بہ لام نہوانہی، نہو شوینانہی مروقی بہ مانای مروق، بہ
تہعبیری قورٹانی (رجال) چونکہ ہہ موو نیڑینہیہک نہو (رجال) ہ نیہ
کہ قورٹان باسی دہکات، نہو شوینانہ و نہو کہسانہ زور کہمن وتہنہا
مرگوتہو دہستی پیغہ مہری خوا و میراتگرانی پیغہ مہرہ ﷺ.

۱. ئەو کاریگەرییە گەورە دەرونی و ڤووحی و مەعنەوییهی که موسولمانان بۆیان درووست ئەبوو له کاتی قورئان خویندنی ناو نوێژی جەماعەتدا، که له دەمی ڤیروزی ڤیغەمبەری خوادا ئەهاته دەرەوه و بەو ئاوازه ڤر سۆزە ی ئەخویندەوه، ئیمامی بوخاری له صەحیحەکه ی دا له موحهەدی کوڤی جوبەیری کوڤی مەطعمەوه دەگیرێتەوه ئەویش له باوکییهوه که فەرموویهتی: (سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقْرَأُ فِي الْمَغْرِبِ بِالطُّورِ. فَلَمَّا بَلَغَ هَذِهِ الْآيَةَ: أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ. كَادَ قَلْبِي أَنْ يَظِيرَ).

واته: له خزمەت ڤیغەمبەردا نوێژی مەغریبم بە جەماعەت کرد گویم لی بوو که سوڤەتی (الطور) ی له دوا ی فاتحه خویند جا کاتیک گەیشته ئەم ئایەتە ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ﴾ ئەوەنده بە سۆزو بە دەنگیک ی بە تەئسیر خویندیهوه، وا کاری تیکردم که خەریک بوو دلم له لاشەم ئەهاته دەرەوهو ئەفری.

بەلی خوشەوێستان: له سوڤەتی ڤیروزی (الطور) دا پانزه جار ووشە ی (ام) هاتوو، هەر جارە ی بە شیوێهە ک بیرو هۆش و دلی مروڤ بە ئاگا دینیتهوه و دەهەژینی، جا ئەبی ڤیغەمبەری خوشەوێست ﷺ چەند بە خوشی خویندبیتییهوهو ئەوەنده کاریگەری له سەر دل و ڤووح و دەرونی صەحابه هەبووه که گەیشتۆتە حالەتیک که خەریک بیت دلی بفریت.

۲. هۆکاری دووهم که وایکرد مزگەوت ببیتە شوینی گەوره ڤیاوان و مەردان و چاکان و پاکان و ڤیشه وایانی مروڤایهتی، چرا بە

د هستانې پریگا بو لای خواي گه وړه، نه وه بوو که مزگهوت ته نها بو نویترو جومعه و جه ماعت به کار نه نه هات و و دواي نویترو دابخريت و وهک و دائيره و فرمانگه يه کی حکومي به کار بهیتریت و ته ماشا بکريت. به لکو مزگهوت گه لیک دهوړی کاریگه ری دهبینی، بو نمونه: مزگهوت شوینی فیربوونی پیک و پیکی و نیزام بوو، پیغه مبهری خوا ﷺ مه موو پوژیک پینج جار پووی ده کرده هاوه لانی و پیش دابه ستنی نویترو دهیغه رموو: (سَوَا صُفُوفُکُمْ فَإِنَّ تَسْوِيَةَ الصُّفُوفِ مِنْ لِقَامَةِ الصَّلَاةِ) رواه البخاري.

به لی هه رکه سیك له مزگهوتدا فیری پیک و پیکی نه بیت و نه توانیت به دلیکی پاکه وه شان به شانی براکانی بوه ستیت، ثایا له دهره وهی مزگهوتدا و له گرمه و گاله ی بازپو سیاحه تدا فیر ده بیت برابی و ته با بیت؟ بیگومان نه خیر

وه هه روه ها مزگهوت په رله مان بوو، پیغه مبهری خوا ﷺ له مزگهوتدا راویژی به هاوه لان ده کرد که له مه دینه دا بمیننه وه یان بو روبه پروو بونه وهی کافران بچنه دهره وهی شار؟

له دواي وه فاتی حه زرهت ﷺ نه بوبکری صدیق له مزگهوتدا دهنگی پی دراو یه که م ووتاری خوئی خوینده وه و ه حه زرهتی عومهر و..... هتد.

مزگهوت شوینی نازادی راده ربړین و په خنه گرتنی سهر به ستانه و بی ترسانه بوو له خهلیفه و کار به دهستان، له مزگهوتدا بوو که سهلمانی فارسی به عومهری خهلیفه ی گووت: گویت بو ناگرین

چونکه تۆ دوو پارچه قوماشت بۆ خۆت هەنگرتوو و یەك پارچەت داوہ بە ئیمەى هاوڵاتى، خەلیفەش لە جیاتى ئەوہى توپە ببى و بفرمویت ئادەى بیگرن و دارکاری بکەن، سوپاسى سەلمانى بوێرو دلێرو حەق بیژ دەکات و بۆ پەواندەوہى گومانەکەشى بانگى عبدالله ى کۆپى ئەکات و سویندى ئەدات بە خوا کە راست بپروات، ئایا ئەو پارچە قوماشەى بەر ئەو کەوتووہ باوکی لێى نەخواستووہ، چونکە حەزەرەتى عومەر بالای بەرز بووہو پارچەکەى خۆى بەشى نەکردووہ، ئایا لەسەر دەمى عەولەمەو جیہانگیرى ئەم سەردەمەدا، لەسەر دەمى بەناو دیموکراسى و پادەر بپریندا، جیہان ئازادى پادەر بپرىنى ئاواى بە خۆیەوہ بینىوہ؟.

لە ئىسلام دا دەبیئت کار بە دەست لە پلەى بالاوہ بۆ لێپرسراوى ناحیەىەك، شارەزای فقیهى ئىسلامى بى و ووتارى پۆژى هەینى بۆ جەماوہرى موسوڵمانان بخوینیتەوہو راپۆرتى هەفتانە پێشکەش بکات و میلەت بە ئازادانە بى پرسگەو سکر تارىیەت چاوى بە لێپرسراو سەر کردەى وولآت بکەویت و بە ئازادانە پەخنەى لى بگرى و هەلەى بۆ راست بکاتەوہ .

مزگەوت مینبەرى ئازادى پادەر بپرىنە، ئافرەتێكى شارەزاو ووریاو چالاک، هەلەى حەزەرەتى عومەرى کۆپى خەتابى راست کردوہ کە فەرمووى نابیئت مارەى ئافرەت لەوہندە بپرە زیاتر بیئت ، ئافرەتەکە فەرمووى ئەى ئەمیری بپرواداران ئەو بپریارە نە لە قورئان و نە لە فەرموودەى پێغەمبەر دا ﷺ نە هاتووہ، حەزەرەتى عومەر بیرى

کرده و زانی که نه و ئافره ته راست دهکات، بویه هر له سهر
مینبری پیغه مبرو له بهر چاوی هه موو جه ماوه ر دانی به هه له کهیدا
تا و فرمووی (أَصَابَتْ إِمْرَأَةً وَأُخْطِئَ عَمْرُ).

به ئی مزگهوت له سهرده می پیغه مبرو خوا دا ﷺ تا و توکی
بارودوخی ژیا نی پوژانه ی تیدا ده کرا و دهرسه کانی پابردووی تیدا
باس ده کرا، پیشه و موسلیم، له سه ححه کهیدا ده گیریتوه که
پیغه مبر ﷺ له دوا ی نویرژی به یانی له شوینی نویرژه کی خوی له
میحرابی مزگهوت که نه مایه وه تا هه تا و نه کهوت، جا له و ماوه ییدا
بووی له هاوه لان نه کرد (كَانُوا يَتَحَدَّثُونَ، فَيَأْخُذُونَ فِي أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ
فِيَضْحَكُونَ وَيَبْتَسِمُونَ) له گهل سه حابه کان قسه ی ده کردو و باسی
زهمانی جاهیلیه تی پیش ئیسلامیان ده گیرایه وه و هاوه لان
پنده که نین به و هه موو جه هاله ته ی که نه نجام نه درا و خوا ی که و ره
به هو ی نووری نه م ئیسلامه بزگاری کردن، پیغه مبرو خواش ﷺ
زمرده خه نه ی به روودا ده کردن.

۳. هوکاری سیهه م که وای کرد پیغه مبرو خوا ﷺ به هه زاران
سه حابی و شیره پیاوی نه م ئیسلامه له مزگهوت دا پی بگه یه نی، نه وه
بوو مزگهوت هه روه ک و جیگای به جیهینسانی نویرژی جومعه و
جه ماعت بوو، جیگای عیلم و فیروونی زانستیش بوو، بویه به
مزگهوت دهوتری (جامع) واته دونیا و قیامه تی بهیه که وه تیدا کو
بووه ته وه، له میژووی ئیسلامدا جامیعه ی نه زهرو قورتوبه و
دیمه شق، هه موویان له مزگهوتا بوون، نه و زانکو به ناوبانگانه که تا

ئىستاش جامىعەى ئەزھەر دىمەشق لە زانكۆ بەناوبانگەكانى جىهان لەناو مزگەوتدا بوون، لە كوردستانى ئازىزى خوشماندا، لە كوردستانى گەورەش دا، ئەمە چەند سالىكى كەمە كە لە نىو سەدە تىناپەریت قوتابخانە كراوەتەووە خەلكى تيايدا فيرى خويندن و نوسين بوو، بەلام پيش ئەو تەكە شوینی فير بوونی زانست و زانیاری تەنها حوجرەى مزگەوتەكان بوو، كە هیچ گوندىكى ئەم كوردستانە نەبوو كە مزگەوتى نەبى و هیچ مزگەوتىكىش نەبوو كە حوجرەى فەقیانی تیدا نەبووبیت و مامۆستای ئاینى لەگەڵ ئەنجامدانى كارى ئىمامەت و ووتاربیژى و فتوادان و چارەسەرى كیشەكانى خەلكى، تەواوى كاتەكانى بە وانەبیژى بە فەقیكانى بەسەر بردوووە ئەو هەموو زانا ناودارو ئەو هەموو كتیبە نایابە دەست نوسانەى كە ئەمڕۆ بە سەدان نامەى دكتوراو ماستەرى لەسەر وەرەگیرى، هەمووى لە حوجرەى مزگەوتا پیگەیشتوووە نوسراوەتەو، هەرچى شاعیرو فەیلەسوف و داناو زانا هەیه، هەمووى لە مزگەوتا فير بوو، بۆیه هەموو زانستخووانى دنیا بە گشتى و جیهانى ئىسلامى بە تايبەتى و كوردستانى خۆمان بە تايبەتى تر قەرزاری مزگەوتن، كە بە داخووە ئەمڕۆ زولمىكى گەلیك گەرە لە مزگەوت دەكریت بەوێ كە حوجرەكانى دادەخرین و فەقى بوونی نەماو و هەرگیزاو هەرگیز خويندنگاكانى ئاینى و پەیمانگاو كۆلیژەكانى ووتاربیژى و شەریعە ناتوانن و نەیان توانیووە كە شوینی

حوجره بگرڼه وه و هه رگیز ئه و زانسته پر بهر که ته له په یمانگا و کولیزه کان دهست ناکه وئ.

٤. له سه رده می پیغه مبهری خوا دا ﷺ مزگه وت به شیکی ته رخا ن کرابوو بۆ هه موو ئه و پیرو په ک که وت ه و بی که س و کار و خانه و لانه و که م ئه ندام و ئه و هه ژارانه ی که توانای کار و کاسپی یان نه بوو، که پی یان ده وترا (اهل الصفة) دانیش توانی سه ر سه کو ی مزگه وت ه که، بۆ ئه وه ی بی ناو نه بن، غه ریب و دل بریندار نه بن، توشی سوال کردن و بی حورمه تی کردن نه بن، مه سرف و خه رچی خوراک و جل و بهر گیان له لایه ن خه لکی ناوشاری مه دینه وه به تایبه ت ده ول مه ندان و ده ست پو یشتوانه وه دا بین ده کرا و له و خوار د نه ی بۆ خو یان ده یان خوار د هه ر له وه ش ده یان برد بۆ مزگه وت و به شی ئه وانی شیان ئه دا، وه پیغه مبهری خوا ﷺ هه موو پوژیک جگه له نو یژه فه رزه کان وه جگه له وه ی که ماله که ی له ته نیشتیانه وه بوو، سه ردانی ده کردن و له گه لیان داده نیشت و ئه وانی ش هه موو خه م و خه فه ته کانیان و هه موو ئازاره ده رو نییه کانیان به چا و پیکه وتنی ئه و نو ورو پو ونا کی و جه ماله ی ناو چا وانی پیغه مبهری پی شه وا ﷺ ده ره وایه وه خو یان زوړ به نرخ ئه ها ته بهر چا و، هه ستیان ئه کرد که ئه مانیش که م نین و خا وه ن پړ ښن، ئه وه تا سه رداری هه موو پیغه مبه ران له گه لیان داده نیشت و هه والیان ده پرس ی، وه چه ند فه رمو وده مان هه یه که باس له وه ده که ن که پیغه مبهری خوا ﷺ له کاتی زوړ برسییه تی دا، که چاوی به یه کیکی وه کو (ئهو هورهیره) که وتو وه که له برسان له

مزگهوت هاتوو ته دهره وهو یه کیکه له ئه هلی صوففه، دهستی
 ئه بوهوره یه گرتوو وه فرموویه تی: وهره با بچینه وه بو مالی ئیمه
 بزاین شتیک نییه به یه که وه بیخوین، که چونه ته مالی پیغه مبه ر ﷺ
 خیزانه به پرزده کانی فرموویانه هیچمان نییه ته نها ئهم قاپه شیره
 نه بیت که مالی فلان وهک و دیاری بو جه نابتیا ناردوو، پیغه مبه ری
 خوا ﷺ فرمووی: ئه ی ئه بوهوره یه به په له بچو بو مزگهوت و
 هه موو ئه هلی صوففه بانگ بکه، ده فرموئی له و کاته دا (۷۰) که سی
 لی بووه، هه موویان هاتنه مالی پیغه مبه ری خواو خوشه ویستی خواو
 دلسوزی هه ژاران و بی که سان، خو ی هیشتا له گه ل ئه و هه موو
 برسیتیه دا ده می لی نه داوه، فرمووی: ئه بوهوره یه با یه که یه ک
 پینه ژووره وه، ئینجا به دهستی موباره کی قاپه شیره که ی ئه دانی و
 ئه و که سه تیری لی ده خوارده وه ئینجا ئه یدایه وه دهستی پیروزو پر
 به ره که تی پیغه مبه ری خوا ﷺ ئه ویش ئه یدایه دهست که سی دواترو
 به م شیویه حه فتا که سه که تیریا ن خوارده وه له شیرو هیشتا
 (سبحان الله) شیره که هه ر وه کو خو ی بوو له قاپه که دا، ئینجا
 فرمووی: ئه بوهوره یه تو ش بخوره وه، ئه ویش خواردی وه، سی
 جار پیغه مبه ری خوا ﷺ هه ر ده یه فرموو: ده ی زیاتر بخوره وه، تا
 ئه بوو هوره یه له جاری سیه مه دا فرمووی: ئه ی پیغه مبه ری خوا
ﷺ به خوا هیچ شوینیکی لاشه م نه ماوه که شیر ی تی نه چوو بیت و
 به ته واوی تیرم خوارده وه، ئینجا پیغه مبه ری خوا ﷺ بوخوی له بهر
 ماوه ی ئه وان شیره که ی خوارده وه.

ئەمە یەکیکە لە موعجیزەکانی یَغەمبەری خوا ﷺ که خواردن و خواردنەوه لە بەردەستی پیروزییدا بەرەکەتی تی کهوتوو و زۆر بوو، وە لەو موعجیزە تر، بوونی ئەو پیشەواو سەرکرده بی وینەیه لە میژووی مروقایەتی دا که نه بینراوه و نه بیستراوه، ناشیبنریت و ناشییسریت، که سەرکردهی یەکه می وولات و گەورە ی ئوممەتیک لە گەل هەژارتین که سی ئوممەتەکید، لە گەل لاوازترین و بی دەسەلات ترین که سی وولاتەکید دا بنیشی و هەموو پوژیک لە ناویانا بیت، بانگیان بکات بۆ ناو مال و عائیلە ی خۆی و بە دەستی خۆی خواردنیان پیشکەش بکات، لە هەمووی گەورە تر لە بەرماوهی ئەوان خۆی تیر بکات و دەمی بخاتە شوین دەمی ئەوانەوه.

ئەمڕۆ لەو وولاتانە ی که بە حساب مافی مروقی تیا لە لوتکەدایە، شوین دابین کراوه بۆ بەسالچوان و کەم ئەندامان و بی کهسان، بەلام لەناو خانویەکی سادەدا ژیان بەسەر دەبن ، نەک لەناو پەرلەمانی وولات دا ، چونکە مزگەوت پەرلەمان و شوینی دانیشتنی هەموو گەورە پیاوانی وولات بوو، ئا لەو شوینە پیروژەدا جیگیان بۆ دابین کرابوو، وە لە هیچ شوینیکی دنیا دا نەبوو که سەرکردهی وولات بانگی ئەو جوړە کهسانە بکات و بە دەستی خۆی خواردنیان پیشکەش بکات، کهواتە: ئەوهی ئەمڕۆ پیشکەش بە هەژاران و بە بەسالچوان و کەمئەندامان و بی لانهو مال و حالان دەکری ، زۆر زۆر که مەترە لەوهی که کاتی خۆی ئیسلام و پیغەمبەرەکهی و مزگەوت

پیشکەشیان کردوو، وە ئیسلام و پیغەمبەری ئیسلام بناغە دانەری ئەم جوۆرە خزمەتە بون که پیشتر هەر بیریشی لی نه کراوەتەوه.

دەبا شانازی بە مزگەوت و بە ئیسلام و بە پیشەوای هەموو پیغەمبەرانیوە حەزەرتی محمد ﷺ بکەین و بزانی و خەڵکیش تی بگەیهنین که ئەوەی خزمەتەو پیشکەش بە مۆقاییەتی بە گشتی و هەژاران و داماو و بەسالاچوان بە تاییبەتی دەکری، هەر بەرەمی دەستی پیغەمبەری خواو مزگەوتەو دایانی ئەوانە.

وە تا ئەمڕۆش مزگەوت تاکە شوینی بی لانهکان و بی دەرەتان و بی کەس و غەریبەکانە، که له گوندەوه تا شار هەر پوو دەکەنە مزگەوت و تەنها دەرگای مزگەوت و مالی ئەهلی مزگەوت بە پویان دا وایە .

ئیمانداران: بە پشتیوانی خوای گەوره له ووتاری داهاتوودا ئەم باسە لەسەر گەورەیی مزگەوت و دەورو پۆل و کاریگەری مزگەوت و ئەو زولمانە ی که ئەمڕۆ له مزگەوت دەکرین ، باس و پوون دەکەینهوه (ان شاء الله) تا ئەو کاتە هەموو لایەکتان بە خوای بەرزو بالا دەست ئەسپێرم.

ووتارى دووھم بۆ مانگى شەعبان

پۇل ۋ گەورەيى مزگەوت لە
ئىسلامدا
بەشى دووھم

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ:

ئیمانداران: له ووتاری پابردودا باسی پۆلی مزگه وتمان کرد، که مزگهوت چ دهوړیکې کاریگهړی هه بووه و هه یه له ناو موسولمانانداو گه وره ترین کاری مزگهوت دروست کردن (رجال) مهردان و پالنه وانان و زانایانه.

خوای گه وره له قورنانی پیوژدا باسی نه و که سانه مان بو دهکات که مزگهوت په روهردهی کردن و گه وره ی کردون و پی ی گه یاندوون و تیی گه یاندوون، دهفه رموی: ﴿رَجَالٌ لَا تُلْهِيمُ خَيْرَةً وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ تَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ﴾ لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ ۗ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَن يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿النور ۳۷-۳۸﴾.

به راستی نه وې له مزگه وتمان پي نه گاو به په یامی مزگهوت گه وره نه بیت، زوو دهخه له تیو زوو دنیاو پاره و پول و بازرگانی و کرین و فروشتن له خوای دوور دهخاته وه و قیامه تی بیر دهباته وه، ئینجا که قیامهت و چاو دیږی خوای به سهر خوږیه وه له بیرکرد، بو به دهست هینانی سهروهت و سامان، هه موو پښگایه کی ناشه رعی و غهش و ته زویر و دهست بری و قول بری دهگریته به روو سيقه و متمان ه به بازو کرین و فروشتندا نامینیت، وه ئابووری وولات توشی تیک

شكان ده بېټ، كه واته مزگهوت گه وره ترين زانكوو كۆلجى دهرچوونى
كه سانى بوارى ئابوورييه، كه دهست پاك و به ويژدان و كار جوانن،
وه مزگهوت پياوانىك پى دهگه يه نيټ له بوارى سياست و حكومراني
وولتادا كه كاتيك چوونه سهر ميژى حوكم و قهله ميك كه و ته
دهستيان وه، چونكه پوژانه هاتووچوى مزگهوتيان كردوه، بهرده وام
خوای گه وره يان له بيره. ئاگايان له وه يه كه نه گهر كه سيش نه بېټ
ليپرسينه وه يان له گهل بكات و سزايان بدات له سهر كه مته رخه مى و
گهندهلى و جياوازي له نيوان هم وئوو حهق كردنه ناحق و ناحق
كردنه حهق، خوای گه وره خوای ئاگاي لييه تي و قيامه تيكي داناوه
كه: ﴿تَقْلَبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ﴾ بويه ئه وانيش له و پوژه وه و
له و كاته سامناكه و له و خيسابه تونده دهرسن. ﴿تَخَافُونَ يَوْمًا﴾
دهزانن ژيان ههر هم چهند پوژه نييه، ئه بېټ پوژانيكي تريش هه بېټ
كه له دواى مردنه وه دهست پى دهكات.

وه كاربه دهست پرسىارى ووردو درشتى حالى گهل و ميلله تي لى
دهكرىټ، له بهر ئه وه كاربه دهستىكي دهست پاك ده بېټ، به ويژدان
ئه بېټ، راستگو ئه بېټ، له سهر پارو پولى ميللهت قهصرو قصورو
كوڤك و قىلاو بازار نابات به ئاسماندا، چونكه ئه زانيټ له (قصور)
هوه ئه بى بجيت بو (قبور) پوژيك له قهصر ئه بى بجيت و بخريته
قهبر، بويه له ترسى ئه و قهبره به پارهى ميللهت كهى له پريكا خوای
ناكات به كوړيك، وه كاربه دهست كاتيك له مزگهوت په روه رده بوو،

پوڙی پینج جار له کوشکه که ی و فرمانگه که یه وه هاته ناو مزگهوت
 بو نویژی جه ماعت و جومعه، وه شانبه شانی هاو لاتیان وه ستاو له
 یه ک ریزدا و له دوا ی یه ک ئیما مه وه نویژی کرد، ئه و جا چاک تی
 ئه گات که ئه میش هر هاو لاتییه که وه کو ئه و خه لکه و ئه وه تا له گه ل
 حه مال و کریکارو دهست قلشاو و منال و گهنج دا هیچ جیاوازی
 نییه و ده بیئت شان بنی به شانی ئه وانه وه و وه کو ئه وان سوژده و رکوع
 ببات و بلی (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ)، (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى)، که واته
 که س گه وه و به رز نییه ته نها خوا نه بیئت، ئیتر ئه م که بو وه ته
 کار به دهستی ئه م میلله ته ئه وه ته نها فه زلی خوا یه به سه ری وه، ئه گه ر
 داد په روه ر بیئت له گه ل ژیرده سته کانیدا، خوا ی گه وه کاتی سه رمی زو و
 ناو دائیره و ده سه لات ه که شی به عیبادت بو ئه نویسی و وه کو له ناو
 مزگهوت دا بیئت وایه، به لکو زور له وهش زیاتر، چونکه له فه رموده ی
 پیغه مبه ری ئا زیزدا ﷺ هاتو وه که ده فه رمویت: یه ک سه عات له
 داد گه ری و عه داله تی کار به دهست له شوینی فه رمان په وایه تیدا، خیر و
 پاداشتی زیاتره له عیبادت و نویژو شه و نویژو پوڙوی سوننه ت و
 زیکرو فیکری که سی که له له شوینی کدا گوشه گیره و که س نایبینی و
 هر خه ریکی عیباده تی خوا ی خویه تی، به شه ست سال زیاتر. واته:
 یه ک سه عات داد گه ری کار به دهست خیری زیاتره له شه ست سال
 عیباده تی گوشه گیریک، واته هر یه ک ده قیقه ی کار به دهستی عادل و
 داد گه ر به رامبه ر یه ک سالی خوا په رستی ئه و عابد و گوشه گیریه، جا
 کار به دهست که ئه مه له مزگهوتا فی ر بوو، ئیتر که گه رایه وه بو ناو

فەرمانگەكەي و شوینى كارەكەي، بەبى گومان ھەولى دادگەرى و
 عدالەت ئەدات و میللەتیش تەنهاو تەنها لەژێر سایەي فەرمانرەوايي
 دادگەردا ئاسوودە دەبى و ھەناسەي ژيانى مروقانە ھەلدەمژى، وە
 تەنها لە مزگەوتدا کاربەدەست چاوى بە میللەت دەكەوى، وە دەزانى
 دەیان و سەدان خەلك ھەيە نانى نىيە ئاوى نىيە، نەخۆشە، بيمارە،
 غەمبارە، ئەگەر نەيەتە مزگەوت ئايا لە پىگەي پرسگەو
 سكرتيرەكەيەو ھەژارو بى كەس دەگاتە لای؟

و ھەمىژوو شاھیدە كە میللەت تەنها ئەو كاتە سوودی لە
 كاربەدەست بينى و توانى دەنگى ناپەرەزايى خۆي بگەيەنيتى و
 پەخنەي لى بگرى و مافى خۆي داوا بكات كە كاربەدەست لەناو
 مزگەوتدا بوو، ئيتەر لە دواي ئەو ھەو ھەو كاربەدەستان پۆژ بە پۆژ بەرز
 دەبنەو ھەو ئاسمان لە ناو كۆشكەكەيان دا، و داماو و ھەژارى ناو
 میللەتیش پۆژ بە پۆژ زياتر ئەچيت بەناو زەويداو بەردەوام بوشايى
 نيوانيان زياد دەكات،

بەلى پۆلى ھەرە گەورەي مزگەوت شوینى پىگەياندن پياوانى
 سياسى و كاربەدەستى دادگەر و دلسۆزە، بە ئومىدى ئەو ھەو
 كاربەدەستانمان جاريكى تر لە جياتى نادى و عەرەق خانەو قومار
 خانەو سەيرانگا و باخەكانيان پوو بكنەو ھەو مزگەوت و ھەم لەگەل
 خوادا نيوانيان خۆش بكنەو ھەو لەگەل پەروردگاردا ناست ببنەو،
 ھەم لەگەل ئەو میللەتەش دا كە بە خوین و بە فرمىسك و بە ھەول و

پهنجی نهوان ئەم چوووته سەر ئەو کورسییهو ئەو پوڤستهی به دهست هیناوه، بهلام کهی؟! ﴿قُلْ عَسَى أَنْ يَكُونَ قَرِيبًا﴾ .

بهپیزان: دهورو پۆلکی تری مزگهوت ئەوهیه که شوینی بابته کۆمهلایهتییهکان و دروست کردنی یهکهه خشتی کۆمهلگایه که نهویش خیزانه، پیغهمبهری خوا ﷺ دهفرمووی: (إِعْلَنُوا هَذَا النِّكَاحَ، وَجَعَلُوهُ فِي الْمَسَاجِدِ وَاضْرِبُوا عَلَيْهِ بِالْأَدْفُوفِ).

واته: ژن مارهبرین و ژن هینان و کچ به شوودان ئاشکرا بکهن، باهه موو ئەهلی گهرهک و گوند و شارو شاروچکهکه، هه موو خزم و ناسیاوان بزائن که وا له مالی فلان کهس ئاههنگ و شایی و خوشییه و ئەو هه موو خه لکه بۆیه کۆبونه تهوه چونکه فلان کهس کچه به حورمهت و به پیزو دینداره کهی خووی که به جوانترین ئەدهب و ئەخلاق پهروه دهی کردووه و ئیستا وهختی شووکردنی هاتووه، وه هاوشانیکی خووی هاتووه له ده رگای داو و کۆمه لیک خه لکی به پیزی هیناوه بۆ خوازیینی و ئەمانیش کچه که یان پیشکesh کردووه و ئەوه تا وهکو شوکرانه بزیری خوا که کچ و کورپه که یان گه یشتونه ته ئەم ته مه نهی که کاتی ژیا نی هاوسه رگری ههردو لایان هاتووه، هیچ له کهیه کی کۆمه لایه تییا ن توش نه بووه و به داوین پاکی ماونه ته وه، وهکو شوکرانه بزیری خوا، ئەوا کهس و کاری ههردوولا ئاههنگ و شادی شه رعی ده گێرن و ده ف لی ده ده ن و سه روود ئەلین، جا پیغه مبه ری خوا ﷺ ده فرمووی: (وَجَعَلُوهُ فِي الْمَسَاجِدِ). با ئەم شه کراو خواردنه وهیه و راگه یان دنی ئەم شووکردن و ژن هینانه له

مزگەوت دا ئەنجام بدریّت. (فی المساجد) ھەر لەناو ھەرھەمی
مزگەوتەکەدا، ھەر لەو شوێنەدا کە نوێژی جومعه و جەماعەتی تیا
ئەنجام ئەدری و خۆتەبی تیا ئەخوینریتەو، با ھەر لەو شوێنەدا ئەم
زەواجە رابگەیهنری و خەلکی بۆ کو بکریتەو.

جا سەرئەنجام بەدە ئیماندارێ بەرێز ئیمە ئەمەرو چۆن دەوری
مزگەوتمان کەم کردووەتەو، ئەوەتا ئەچین لە شوێنی چۆلدا ژن مەر
ئەبرین و نایبەینە مزگەوت، بەلام ئەوەی شەرع نەھی لی کردووە
بریتی یە لەوەی کە تەعزیه لە مزگەوت دا بنریت، کەچی تەعزیه
دەبەینە مزگەوتەو، بەلام مەسیحییەکان ژن و ژن خوازی لە
کەنيسەدا ئەنجام ئەدەن، بەلام پرسەو تەعزیهیان نابەنە کەنيسەو.

بەلی ئیمانداران: یەکیکی تر لە دەورو پۆلی مزگەوت لەسەردەمی
پێغەمبەری خوادا ﷺ بریتی بوو لەوەی کە مزگەوت شوێنی
پیشوازی وەفدەکان بوو، ھەموو ئەو کەسانە کە وەکو وەفد و
نوینەر پوویان دەکردە شاری مەدینە، وەکو وەفدی مەسیحییەکان و
ئاین و بیروباوەرەکانی تر، پێغەمبەری خوا ﷺ لە مزگەوت پيشوازی
لی دەکردن و گفتوگۆی لەگەڵ دەکردن و ھەریەکەیان دیفاعی لە
بیروباوەری خۆی دەکرد، کەواتە مزگەوت وەکو سەرۆکایەتی
ئەنجومەنی وەزیران و ھۆلی پەرلەمانی ئەم سەردەمە دەوری بینووە.

بەرێزان: دەورو پۆلیکی تری گەرنگی مزگەوت بریتی بوو لەوەی
کە شوێنی باس و خواستی ئەدەبی بوو، لەو کاتانە کە وەختی
نوێژی جەماعەت و جومعه نەبوو، شاعیران شیعیران

خویندوووتهوه. تهنانت ئهوانه ی که درژی ئیسلام شیعیریان نویسه، له مزگهوتا به ئهوپه پری نازادییهوه شیعرهکانیان خویندوووتهوهو شاعیرانی موسولمان وهکو (حهسان) به شیعر وهلامیان داوهتهوهو بیروباوهره به تاله کهیان پوچهل کردوووتهوه، کهواته مزگهوت دهوری ئه و بنکه ئهدهبی و پویشنیریانه ی ئیستای بینیه.

به لئ به پیزان: به و شیویه ی که له ووتاری رابردوو ئه مپودا باسمان کرد. مزگهوت شهوو پوژ کراوتهوهو ههرکاته و ههر ساته ی دهوریکی بینیه، نهک وهکو ئه مپو که مزگهوت تهنه ا بو کاتی نویژ بکریتهوهو دواتر دابخری و تهنانت کهس بو ی نه بیئت قورئانیشی تیا بخوینیت، جا مزگهوت ئه م پو له ئه ساسیانه ی خو ی لی سه ندرايه وه، بو یه هه ندی جار له لای هه ندی به ناو پویشنیری فکره ژه هراوی تانه و ته شه ره له مزگهوت ئه دری، تهنانت جاریکیان له پوژنامه یه کدا خویندمه وه که یه کیك له و به ناو نووسه رانه و تبووی: مزگهوت چیه؟ تهنه ا بریتییه له کومه لیک ئاودهستی بوگهن! له وه لامدا ده بیئت به ئه ویش و هاویرانیشی بلین: مزگهوت ئه وه یه که باسمان کرد، به لام کاتیک مزگهوت له ژین داپرا ئاوا ی لیها ت.

ئیمانداران: ئه مپو ئیسلام و به ها ئیسلامیه کان و په مزه ئیسلامیه کان زولمیان لی ده کریت، جا ئه و زولم و سته مه جاری و ا هیه له لایه ن ناحه زان و دوژمنانی ئیسلامه وه ده کری، زور جاریش له لایه ن موسولمانان خو یانه وه ده کریت، یه کیك له سیماکانی کومه لگای موسولمان مزگهوته که پشکی شیړی بهرکه وتوو له و زولم و

ستەمەدا، جا وەرێن با سەرێج بدهین و بزانی ئه زۆلم و ستەمانه ی
که له مزگهوت دهکریڤ چین؟

یەکهەم: داخستنی مزگهوت: خوای گهوره له قورئانی پیروژدا
دهفهرمویت: ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ
وَسَعَى فِي خَرَابِهَا أُولَئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ لَهُمْ فِي
الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾.

به پێزان: با به وردی سهرنجی ئەم نایه ته پیروژه ی قورئان بدهین،
دهفهرموی (ومن اظلم) ئایا کی لهو کهسه ستهمکارتر و زالمتره؟ واته
هیچ کهس لهو کهسه ستهمکارتر نییه که دژی مزگهوته، جا دژایه تی
مزگهوت به دوو جور، یه کههه: ﴿مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ﴾
ئهو ستهمکاره یه که مزگهوت دروست دهکات و دهپرازی نیته وه، یان
لانی کهم وهکو بیناکه ی نایروخی نی، به نام ناهیلێت ناوی خوای تیدا
بیریت! جا ئه بیئت زۆر به وردی سهرنجی ئەم تهعبیره قورئانییه
ناوازه یه بدهین، مه نه کردنی ناو هیئانی خوا هه ر ئه وه نییه که
دهرگا که ی دابخات و بلێت نابیت کهس تیدا ناوی خوا ببات، نه خیر،
به لکو ماناکه ی ئه وه یه نه هیلێت لهو مزگهوت هه دا شتیك بوتری،
خوتبه یه ک پیشکهش بکری، له ئه وه ی که خوا پینی خوشه و فه رمانی
پی کردووه بوتری و به گوئی موسولمانان بگه یه نریت و هه لال و
هه رامیک که شه رعی خوا دیاری کردووه بویان پوون بکریته وه، یان
چاره سه ری کیشه کو مه لایه تی و ئابووری و پامیارییه کان که پوژانه

پروبه پرووی موسولمانان ده بیته وه له لایه ن پیشه و او ووتار خوینی
 مزگه و ته وه له پروانگهی ئیسلامه وه چاره سه ره که ی و چۆنیه تی
 پروبه پروو بونه وه که ی بۆ موسولمانان باس بکریت، به لکو داوا له
 ووتاریژ بکری که ته نها هه ندی بابه تی عیباده تی وه کو ده ست نویژو
 چوونه سه ر ئاوو بۆ خه لکی باس بکری و ئیتر نه گاته باسی نویژ
 نه کردن و سزای نویژ نه که ران، جا به م شیوه یه با مزگه وت هه ر پازاوه
 بیته، وه به سه دان که س نویژو جومعه ی تیدا بکه ن، با له پرووی
 پروکه شه وه ئاوه دان بیته، به ئام به ته عبیری قورئان داخراوه و مه نعی
ناوی خوا ی تیدا کراوه،

دووهم: ﴿وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَآ﴾ هه ولی پروو خاندن و کاو ل کردنی
 ده دات، جا یان به شو فل لی ئه دات و به (TNT) ئه یته قینیته وه وه کو
 پرژیمی به عسی عه فله قی سۆشیالیزمی که زیاتر له چوار هه زار
 مزگه وتی کوردستانی پروو خاند و پیش ئه وانیش کۆمونیسته کان
 ئاویان له مزگه وته کانی پرووسیا کرد، یاخوود هه ولی کاو ل کردن و
 ویران کردنی و چۆل کردنی بدری به وه ی که پیس و په لۆخ بکری و
 له بهر بۆنی گۆره وی نه توانی نویژی لی بکه ی، ئه مه ش هه ر
 سته مکارییه و زۆمه له مزگه وت، جا ئه وه که سانه ی که ئاوا درژی
 مزگه وتن، به رده وام ترس و له رز له دلایندایه: ﴿أُولَٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ
 يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ﴾ ئه و زالم و سته مکارانه که له هه موو زالمیک
 زالمترن چونکه ده یانه ویته ئه و هه موو نوورو به ره که ت و په حمه ته ی
 سه ر زه وی که مزگه وته و مالی خوا خو یه تی ویران بکه ن، ئه وه نده

زەبۇون و ترسنۆك و لەرزۆكن، كاتىك دەچنە سەر مزگەوتىك بۇ ويران
 كردن و پووخاندنى دليان پرە لە ترس و ئەو ترسە بە پرەنگى زەردو
 پر شەرمە زاريانەو ديارەو بە ئاشكرا شلەژاو و پەشيۆ حالن. جا ئەو
 ستمكارانە ﴿لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ﴾ سەرەنجاميان لە دونيادا
 سەرشۆرى و نەدامەتى و مالویرانییە، بە چاوی خۆمان بينیومانە،
 ئەوانەى كە مزگەوتەكانيان داخست و پووخاند چۆن بوونە پەندى
 زەمانەو جرجى ناو زىراب و چۆن مال و كۆشكەكانيان بە شيۆهى
 مزگەوتە ويران كراوەكان ويران بوو، كاول بوو بەسەريان دا، وە چ
 ريسوايى و سەرشۆريەك لەو گەورەترە كە ئەوانەى دورژمنى
 مزگەوتن و لە وولاتى موسولماناندا دەرژين، پۆژىك ديت دەمرن و ئەو
 مزگەوتەى كە ھەرگيز بۆ عيبادەت و خواناسى پوويان تى نەكرد،
 مەگەر بۆ داخستن و ويران كردنى، ئىستا دواى مردنى دەبىت ھەر
 بيهيننەو بۆ مزگەوت بەلام بە خەجالەتى و چاوشۆريەو، ئەمە لە
 دونيادا. ﴿وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ وە لە پۆژى دوايشدا
 سزاي زۆر گەورەيان بۆ ديارى كراوە، سەرنج بەدن ئەوئەندە سزاو
 عەزابەكەيان قورسە دەفەرموى: ﴿عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾.

﴿ دووهم: زولم و سستم كە لە مزگەوت دەكرىت برىتييە لە:
 داخستنى حوجرەو خويندنى فەقييەتى، وە نەهيشتنى تەدرىس لە
 مزگەوتەكاندا.﴾

﴿ سىھەم: پيس كردنى مزگەوت و بۆن ناخۆش كردنى، چونكە بە
 راستى پاك و خاويىنى و بۆن خۆشى ئەگەر بۆ ھەموو شوينىكى

گشتی پیو یستیه کی گه وره بیت. نهوا بو مزگهوت زور گه وره ترو
 بگره واجبه، دایکی نیمانداران خاتوو عایشه ده فهرموی: (أَمَرَنَا
رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، بِنَاءَ الْمَسَاجِدِ فِي الدَّرَرِ، وَأَنْ تُنْظَفَ وَتُطَيَّبَ) رواه
 أحمد.

واته: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمانی پی کردین به وهی که له
 هه موو ئاوه دانیه کدا مزگهوت دروست بکهین، وه به پاکوخواوینی
 رایبگرین و بوئی خوش بکهین.

به لی جوانی مزگهوت ته نها به دیکورات و شیوازی نه ندازه یی
 پیشکه وتوو مناره ی به رزو گومیزی رازاوه نییه، به لکو به
 پاکوخواوینی و بوئی خوشه وهیه، هه ربویه خوی گه وره له قورئانی
پیروژدا فهرمان به برواداران دهکات که له کاتی چوونیان بو مزگهوت،
جوانترین جل و بهرگ بپوشن و خویان بوون خوش بکهن و شیوه ی
روخسارو قزیان به جوانترین شیوه ریک بخن، که ده فهرموی: ﴿يَا بَنِي
آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ﴾ به لام به داخه وه زور جار ده بینین
 خه لکی نویژخوین و نه هلی جه ماعت به جلی زور شپرو بوون
 عه ره قاوی و گوړه وی پیس و چلکنه وه دین بو مزگهوت و مالی خوا
 ناشیرین ده کهن و موسولمانان نازار نه دهن، زورن نهو موسولمانانه ی
 که پیچه وانه ی فهرمانی پیغه مبهری خوا ﷺ ره فتار ده کهن و
سیروپیان ده خون و نه مجا دین بو مزگهوت و له جیاتی بوئی عه ترو
گولواو نهو بوونه ناخوشه ی سیروپیان ده بن بو مزگهوت (سبحان الله)

زانایانی ئەم ئیسلامە شتی وایان فەرمووە کە زۆربەی موسولمانان
هەتا ئیستاش لێی بێ ئاگان .

(شیخ محمد الغزالی) لە (الخطب المنریة) کەیدا دەفەرموێت:
زانایان فەرموویانە: (وتسقط صلاة الجماعة بإتفاق الفقهاء عمن كان
مريضاً بقمه تصدر منه رائحة كريهة) واتە: بە تیکرای دەنگی
زانایانی شەرەزان، هەر کەسێک نەخۆشی ناو دەمی هەبێت، وەکو
نەخۆشی لە ددانەکانی دا، یان پوکەکانی، یاخود لە لیکە پڕژێنەکانی
دا و بە ھۆیەو بۆنی ناخۆش لە دەمی بێ و بێتە مایە ئازاردانی
خەلکی دەورووبەری ئەو پێویستە بە زووترین کات چارەسەری
بکات و ئەمجا بچێ بۆ مزگەوت بۆ نوێژی جەماعەت، وە ئەگەر
پزیشکی پەسپۆڕ پێی ووت چارەسەری ئەو بۆ نەخۆشی دەست
نێیە ، ئەو لەو کاتەو دەبێت واز لە چوون بۆ مزگەوت بھێنێ و
نوێژی جەماعەتی لەسەر نابێ و بە نەچوون بۆ نوێژی جەماعەت
گوناهبار نابێ و ئەم بۆنی ناو دەمی یەکیکە لە و ھۆیانە کە نوێژی
جەماعەت لەسەر خاوەنەکە لادەبات .

بەرێزان: پاکوخواوینی ناو مزگەوت ئەوەندە گرنگی پێ دراوە، کە
لە شەرعدا دەفەرموێت: نابیت لەناو سنووری مزگەوتدا، لە ناو
حەوشەکەشی دا، تف و بەلغەم فری بدە، خو ئەگەر ناچار بووی
دەبێت دوای فریدانی قاچی بخەیتە سەر قاچی لی بخشینێ تاوەکو
دەیسپریتەو، بۆ ئەوێ کەسێک چاوی پێ نەکەوێت و بێز بکاتەو.

توشی ئازار ببیت، که واته: هر شتیک ئازاری مروؤ بدات نابیت له ناو مزگه وندا نه نجام بدریت.

پیغه مبهری خوا ﷺ له و سه رده مهی خوئی دا که خه لکی نه یان نه زانی پاکو خاوینی چیه، نه م شارسټانییه تی و پاکو خاوینییه تی به موسولمانان راگه یاندو فیری نه وهی کردن که تف و به لغه م پوکردن له ناو سنووری مزگه وندا به گونا و تاوان حیسابه و که فاره ته که شی نه وهیه که بیشاریته وه به وهی خوئی به سه ردا بکه ی یان به پیلاره کانت بیسپریته وه و شوینه واری نه هیلی، وه ک و ده فرموی: (البصاق فی المسجد خطیئة و کفارتها دفنها) رواه البخاری و مسلم.

به پریشان: به راستی ده بیت هه موومان خزمه تکاری مزگه وت بین، وانه زانین پاککردنه وهی مزگه وت هر ئیشی خادمی مزگه وته، چونکه هه موومان پیویستمان به وه هیه که چاکه به ده ست بهینین، پیغه مبهری خوشه ویست موژده مان نه داتی و نه فرموی: (عُرِضَتْ عَلَيَّ أَجُورُ أُمَّتِي حَتَّى الْقَذَاءُ يُخْرِجُهَا الرَّجُلُ مِنَ الْمَسْجِدِ) رواه أبو داود.

واته: چاکه و نه جرو پاداشتی ئومعه ته که م خرایه بهرچاوم، ته نانه ت چاوم پی کوه وت که یه کی له چاکه کان نه وهیه که موسولمانیک پیسییه کی له ناو مزگه وت بهرچاو که وتوو وه لی گرتوو و فرینی داوه ته دهره وهی مزگه وت، وه هه روه کو پیاوان ده بنه خزمه تگوزاری مزگه وت، به هه مان شیوه ئافره تانیش بویان هیه به ژداری بکه ن له پاککردنه وهی مزگه وندا، له م باره یه وه هاوه لی

به پیزی پیغه مبهری خوا ﷺ نه بو هوردهیره فهرموده یه کمان بو ده گیریتته و هو ده فهرمویت: (أَنَّ إِمْرَأَةً سَوْدَاءَ كَانَتْ تَقُمُ الْمَسْجِدَ. فَفَقَدَهَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَسَأَلَ عَنْهَا بَعْدَ أَيَّامٍ فَقِيلَ لَهُ: إِنَّهَا مَاتَتْ، فَقَالَ: فَهَلَا أَذْنَتُمْنِي، فَأَتَى قَبْرَهَا فَصَلَّى عَلَيْهَا) رواه البخاري و مسلم.

واته: ئافره تیکی هه ژاری رهش پیست، ئافره تیکی گومناوی بی کهس، زور خزمه تی مزگه وتی ده کردو بهرده وام خه ریکی مالین و پاک کردنه وهی بوو، که چی ماوه یه ک پیغه مبهری خوا ﷺ وه کو جارن ئه م ئافره ته ی نه ئه هاته بهرچاو نه وه بوو که چهند پوژیک دیار نه بوو، پیغه مبهری خه مخوری هه موو کهس به گشتی و هه ژارو بی کهس و بی ناوه کان به تایبه تی له م ئافره ته ی پرسى و به هاوه لانی فهرموو: ئه ری نه و فلان ئافره ته ی که زور خه ریکی خزمه تی مزگه وت بوو نایبینم، باشه ئه بیئت بو دیار نه بیئت؟ عه رزیان کرد: کوچی دوایی کردوو مرد!

پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: ئه ی باشه بوچی ئاگادارتان نه کردم بو نه وه ی به ژداری به خاک سپاردنی بکه م و نویژی مردووی له سهر بکه م؟ ئه مجا له گه ل صه حابه کان به ره و گوڤه که ی به پیکه وتن و نویژی مردووی له سهر کرد، چونکه هه ر که سیک پیغه مبهری خوا ﷺ نویژی مردووی له سهر بکات ئه بیته هو ی هه لوه رینی گونا هه کانی ره حمه تی خوای به سهر دا ئه باریت. ﴿إِنْ صَلَاتُكَ سَكَنَ لَهُمْ﴾.

له م فهرموده یه وه تی ده گه ی که ئافره تانیش وه کو پیاوان شه رفی خزمه تکردنی مزگه وتیان پی براوه، وه ئه وان ه ی که خزمه تی مزگه وت

دهكەن دهبیئت پریزیان لی بگریئت، دهبیئت سهركردهی وولات ئاوا
 ههوالی خزمهتکاران بپرسی و پریز له ههول و ماندوو بوونیان بگریئت،
 بهلام ئهوه تهنهاو تهنها پیغه مبهری خوايه ﷺ که ئافرهتیکي رهش
 پیستی گومناو بهلام به کردهوه دیار، بهلام خزمهتکاری گه ورهترین
 شوینی سهر زهوی که مزگهوته، له بیرناکاو هه رچه ند پوژیک دیار
 نه بیئت ههوالی دهپرسیئت و که ئه زانیئت وهفاتی کردوووه خوزگه
 ئه خوازیت که ئامادهی پئوپه سمی به خاک سپاردنی بوایه، دواتر
 ئه چیته سهر گوپه کهی و دووعای خیری زور بو ئه کات و دواتریش
 نوپژی جه نازهی له سهر دهکات.

سترکی

④ چوارهم: ستهمیکی تر که له مزگهوت ئه کریئت ئهوهیه که بانگهواز
 بو شتی وون بووی تیا ئه کریئت، له کاتی کدا که پیغه مبهری خوا ﷺ
 فهرمووی: (إِذَا رَأَيْتُمْ مَنْ يَبِيعُ أَوْ يَبْتَاعُ فِي الْمَسْجِدِ فَقُولُوا: لَا أَرْبَحَ
 اللَّهُ تِجَارَتَكَ، وَإِذَا رَأَيْتُمْ مَنْ يَنْشُدُ ضَالَّةً فَقُولُوا: لَا رَدَّهَا اللَّهُ عَلَيْكَ)
 رواه الترمذي وقال حديث حسن صحيح.

واته: ئه گهر که سیکتان بینی له ناو مزگهوتدا کپین و فروشتنی
 ئه کرد ئهوا پئی بلین: یاخوا بازرگانی و کپین و فروشتنه کهت قهت
 خیر نه کات، وه ئه گهر بینیتان که سیک له ناو مزگهوتدا بانگهواز بو
 شتی وون بوو دهکات، ئهوا بلین یاخوا هه رگیز نهیدوزیته وه.

پیشہ و موسلیم له صہ حیچہ کھی دا پریوایہ تی کردوہ کہ: (اَنَّ رَجُلًا نَشَدَ فِي الْمَسْجِدِ فَقَالَ: مَنْ دَعَا لِي الْجَمَلَ الْأَحْمَرَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: لَا وَجَدْتَ إِلَّا بُنِيَتِ الْمَسَاجِدُ لِمَا بُنِيَتْ لَهُ).

واتہ: کہ سیک له ناو مزگہ و تدا دہنگی لی ہلپری و بانگہ وازی دہ کردو ووتی: کی ووشترہ سوورہ کہم بو دہگریتہ وہ؟ پیغہ مہری خوا ﷺ فہرموی ئای ہر نہیدوزیتہ وہ، ئایا تو نازانی کہ مزگہ و ت بو خواپہ رستی و تاعہ ت و عیبادت دروست کراوہ، نہ کہ بو ئہم بانگہ واز کردنہ بو حوشترہ مہ پرومالت ، بہ داخہ وہ لہم پورژگارہ دا پورژانہ چہند بانگہ واز بو شتی بزر بوو لہ مزگہ و تدا دہگریت!.

(پینجہم زولم وستم کہ لہ مزگہ و ت دہگریت بریتی یہ لہ وہی کہ: قسہی دنیایی تیڈا دہگریت لہ جیاتی زیکرویادی خوی گہورہ و دہورو دہرس و کوپی ئامورژگاری.

پیغہ مہری خوا ﷺ دہفہرموی: (لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَتَبَاهَى النَّاسُ بِالْمَسَاجِدِ، ثُمَّ لَا يَعْمُرُونَهَا إِلَّا قَلِيلًا) رواہ أحمد.

واتہ: قیامت نایہ تہ تاوہ کو ئہ و کاتہی کہ خہ لکی شانازی دہ کہن بہ دروست کردنی مزگہ و تہ وہ، بہ ئام بہ کہمی نہ بیت بہ یادی خواو عیبادت ئاوہ دانی ناکہ نہ وہ.

بہ لی بہ راستی ئہی پیشہ و امان راستت فہرموو، ئہم پرو ئہم نیشانہ یہی ہاتنی پورژی دواپی بہ چاوی خو مان دہبینن، دہیان مزگہ و ت لہ گوندو شاروچکہ کان دا ہیہ، نہ نویژئی جومعہ نہ

جهماعه تی تیا ناکریت، له بهر ته پ و توژ ناتوانتی سوژدهی تیا
ببهی، خه لکه که ی ته نها بو تا عزیه خانه به کاری دههینن، له وکاته شدا
زۆربه ی ئه وانه ی تیایدا دانه نیشن نویژ نه که رن!!

هه زار په حمه ت له ئیمامی عه لی بیت که فه رموویه تی: (يَا أَيُّهَا
النَّاسِ زَمَانٌ لَا يَبْقَى مِنَ الْإِسْلَامِ إِلَّا إِسْمُهُ، وَلَا مِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا
رِسْمُهُ، يَعْمُرُونَ مَسَاجِدَهُمْ وَهِيَ خَرَابٌ مِّنْ ذِكْرِ اللَّهِ تَعَالَى).

واته : سه رده م و زه مانیک به سه ر خه لکیدا دیت که ئیسلامه تی
ته نها هه ر ناوه که ی ماوه و هیچ حوکم و کارپنکردنیک ی له ده سه لات و
فه رمانزه وایه تیدا نامینیت، قورئانی پیروژ ته نها له چوارچیوه ی (
موصحه ف) یکدا ماوه ته وه و ئه و هه موو یاسایه ی ناوی که ته واوی
ژیانی مروقی تیدا باس کراوه له هه موو پویه که وه، هیچی کاری پی
ناکری و قورئان له بهرگه وه ده پیچری و له تا قی مزگه وت و ماله کان دا
توژی له سه ر ده نیشیت، له م سه رده م و زه مانه دا خه لکی ده ست ده که ن
به درووست کردنی مزگه وت و جوان کردن و پازاندنه وه ی به
جوانترین دیزاین و دیکورات، به لام ویرانه له یادی خواداو یادی
خوا ی تیدا ناکریت.

شه شه م: زو لم و سته م که له مزگه وت ده کریت: ئه وه یه که تا عزی
و پرسه له ناو مزگه وت دا به ریوه بجیت، به لام ژن ماره برین له
ده ره وه ی مزگه وتدا و له مائیکی چو لدا ئه نجام ئه دریت، له کاتیکدا
پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رمووی: ژن ماره برین له مزگه وت دا ئه نجام
بدن، وه هه موو زانایانی شه ر عزان له سه ر ئه وه یه که ده نگن که

دانیشتن بۇ تاعزیه مهکروهه، وه له مزگهوتدا حهرامه، کهچی ئیمه ههر دووکیان به پیچه وانه وه نه انجام ئه دین، بهلام مهسیحیه کان ژن له که نیسه دا ماره نه برن و تاعزیه له که نیسه دا دانانین، به داخه وه ئه بویه ئیمه ی موسولمان که مزگهوتمان نیشانه ی زیندویه تییه، له جیاتی بکرایه به شوینی ته عزیزیه و پرسه و هوئی پرسه ی تیدا دروست بکرایه، ئه بویه له جیاتی نه وه هوئی کو مپیوترو ئینته رنیتمان بۇ لاهه کانمان له مزگهوتدا دابنایه.

بهلام ئیمانداران : له گهل نه وه هموو زولمهش که له مزگهوت دهکرت، کهچی مزگهوت ههر دهوری کاریگه ری خوئی هیه، نه وه تا: ۱. به هوئی ئاوه دانی مزگهوته کان و نه وه هموو دهسته به دهست نویژو دم به دوعاو نزاو پارانه وانه یه که خوای گه وره په یتا په یتا په حمی خوئی دهبارینی به سه رمانداو غه زه بمان لی ناگری، نه گینا که ئه م وولاته ئاوه دانه هی عهره ق خانه و قومار خانه و سه رخوش و میشتک بوش و قه له م فروشانه وه نییه.

۲. هیشتا مزگهوت پوژانه کوپ وکچی گهنجی پاک، وه کو فریشته پاک و ئه مین و به ریز، پیده گه یه نی، ته حه ددا نه که م گهنجیکی په روه رده کراوی مزگهوت زهره ری بۇ مالیک، که سایه تییه ک، حورمه تی ئافره تیک، بازارو دوکانیک، بۇ ئاسایشی وولات و حکومت بوبیت، هه موو نه وانه ی که ده بنه مایه ی شیواندنی ئاسایشی وولات و ئارامی هاولاتییان، دزو گیرفان بری مالان و بازاره کان، نه وانه ن که له مزگهوت دوورن و نه هلی بارو عهره ق خانه و شوینه پیس و به ده کانن.

۳. مزگهوت تاکه پره مزی به زهیی و سۆزه، ته ماشاکه هه ژارو نه دار، نه خوش و بیمار، گرفتار و بیکهس و کار، هه رپوو له مزگهوت و نه هلی مزگهوت ده کهن، ته نانهت سه رنج بدهن زیناکار که منالی زینا فری نه دات، ناچیت له بهردهم نادی و سینه ماو قومار خانه یه کدا فری بدات، به لکو نه چیت له بهردهم مزگهوت مناله که داده نیت، چونکه نه ویش نه زانیت که نه هلی مزگهوت خاوهن به زهیی و سۆزن و نه و منداله لای نه وان نافه وتیت.

له کو تایدا ئومیده وارم نه وهی که بیستمان ده رباره ی مزگهوت، به کرده وه جی به جیی بکهین و مافی مزگهوت بدهین و خۆمان بپاریزین له زوالم کردن له مزگهوت، تا ووتاری داهاتوو هه موو لایه کتان به خوای گه وره نه سپیرم.

سه رچاوه کان :-

۱. قورئانی پیروژ .
۲. الترغیب والترهیب
۳. احیاء علوم الدین
۴. خطب الشیخ محمد الغزالی
- للاحفاظ المنذری
- ج ۱ ص ۲۴۴
- ج ۱ ص ۲۶، ص ۳۴

ووتارى سىھەم بۇ مانگى شەعبان

هاورپىيەتى

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَ
عَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ:

ئیماندارانی به‌پرێژ: له ژياندا ههچ كهسيك نيينه بتوانييت به‌بی
هاوهل و براده‌رو دۆست و نزیک بژیت و کاروباره‌کانی ژيانی به‌پرێوه
ببات، مڕۆڤ هه‌ر خۆی له ناخی خۆی دا، خۆی گه‌وره‌ی وای درووست
کردووه‌ كه‌ حه‌زی به‌ تیکه‌لی ناو کۆپو کۆمه‌له‌و حه‌ز له‌ ژيانی
ته‌نهایی ناکات، جا ئایینی ئیسلام كه‌ هه‌چ پێگایه‌کی خێروو خوشی
نه‌ماوه‌ كه‌ ددستی مڕۆڤی نه‌گرتبی بۆی و هه‌چ خراپه‌و شه‌پێکیش كه‌
ژیان ده‌کات به‌ ژان، باسی کردووه‌و فه‌رموویه‌تی ده‌بیئت مڕۆڤ خۆی
لی پپاریژیت، یه‌کیك له‌و شتانه‌ كه‌ هه‌م مایه‌ی به‌خته‌وه‌رییه‌ بۆ مڕۆڤ
هه‌م مایه‌ی به‌ده‌ختییه‌و ئه‌بیته‌ هۆی سه‌رگه‌ردانی و مالدویرانی مڕۆڤ
بریتییه‌ له‌ براده‌رو هاوپی، جا پیغه‌مبه‌ری خوشه‌ویستمان ﷺ له‌
فه‌رمووده‌ی گه‌وه‌ره‌بارو (جوامع الکلم) ی خۆی دا به‌ چه‌ند
ووشه‌یه‌کی کورت و پڕمانا وه‌لامی پرسیا‌ری ناو ناخی تو‌ی بپوادار
ئه‌داته‌وه‌، کاتیك بیر له‌وه‌ ده‌که‌یته‌وه‌: باشه‌ چه‌ند كه‌س به‌هۆی هاوپی
و براده‌ره‌وه‌ تو‌شی سه‌رگه‌ردانی و مالدویرانی بوون، تو‌وشی له‌که‌ی
کۆمه‌لایه‌تی بوون، تو‌وشی نابروچوون و حه‌یاو شه‌ره‌ف له‌ ده‌ست
دان بوون، باشه‌ ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری پێشه‌وام من هاوپییه‌تی کی بکه‌م ؟
ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ پێگه‌ به‌ کی بده‌م بیته‌ مالم و نانم بخا‌و
بچه‌ مالی و نانی بخۆم؟ پیغه‌مبه‌ری دلسۆز، دلسۆزتر له‌ خۆمان
بو‌خۆمان وه‌لامان ده‌داته‌وه‌و ده‌فه‌رمو‌یت: (لَا تَصَاحِبِ إِلَّا مُؤْمِنًا،

وَلَا يَأْكُلْ طَعَامَكَ إِلَّا تَقِي) حَدِيثٌ صَحِيحٌ - رواه أَحْمَدُ وَصَحَّحَهُ الألباني.

ئیماندارى بەرپز: سەرنجى ڤەرموودە کە یدە ڤەرموویەتی (لا تصاحب) نە ڤەرموودە (لا تصاحبوا) کە واتە: لە گەڵ هەر یەک لە ئیعمەییەتی و دە ڤەرمووی: ئەى ئیماندار ئاگادارو ھۆشیار بە ھاوڕێیەتی کەسێک مە کە کە ئیماندار نەبێت، وە با کەس لە مال و سەر سفرەو خۆراک نەخوات کە لە خوا ناترسیت.

بەرپزەن: (إلا) بۆ ھەصر و قەصرە، (مؤمن ، تقی) واتە: ئەو ی بە کەلکی ھاوڕێیەتی و برادەراییەتی دیت و دەبێتە مایەى خێرو خوشی و پێنمایی ھەق و فریاد ڤەسى پوژى تەنگانەو سەختی، ئەو کە سەى کە بە کەلکی ئەو دیت متمانەى پى بکەیت و بیهێنیتە ناو مال و منالت و لە سەر سفرەو خواردنەت دانیشیوو پاشان نانیدینت نەدرینیت و خیانەتت پى نەکات ، دەبێت دوو سیفەتی تیدا بیت، یە کەم: بروادار بیت، دووھم: مۆتەقی و لە خوا ترس بیت.

ئیمانداران: ئەوانەى کە لە دنیا داو لەبەر خاتری خواو لە سەر دینی پاکی ئیسلام یەکتریان خوش ویستوو و دوست و ھاوڕێی دلسۆزو راستەقینەى یەکتە بوون، پوژیک لە پوژان خیانەتیان بە یەکتە نەکردوو بە چاوی براییەتی یەو تەماشای یەکتەیان کردوو، ئەوانە لە بەھشتیش دا ئەو دوستایەتی و براییەتی یان ھەر بەردەوام دەبیت، قورئانی پـیـرۆز دە ڤەرموویت:

﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٤٦﴾ أَدْخُلُوها بِسَلَامٍ ءَامِنِينَ ﴿٤٧﴾﴾
 وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غَلٍّ إِخْوَانًا عَلَى سُرُرٍ مُّتَقَابِلِينَ ﴿٤٨﴾ لَا
 يَمَسُّهُمْ فِيهَا نَصَبٌ وَمَا هُمْ مِنْهَا بِمُخْرَجِينَ ﴿٤٩﴾﴾. الحجر ٤٥-٤٨

واته: بهراستی خواناس و پاریزکاران له ناو باخهکانی بههشت و
 کانیاه سازگارهکانان، پییان دهوتریت: فهرموون بچه ناوی
 بهسهلامهتی و سهلامتان لهسهر بیت، ژیانی پر له ئاسودهیی تیاا
 بهرنه سهر، له کاتیکدا هرچی کینهو بوغزه له دل و دهرونیاندا
 دهرمان کیشاو ئهو بهختهوهرانه برای یهکترن و لهسهر کورسی و
 قهنهفه رازاوهکان له بهرامبهر یهکوه دانیشتون، (لهبهیهک
 گهشتنهویهکی پر سۆزو خوشهویستی دا تهماشای یهکتر دهکن و
 سهلام له یهکتری دهکن و سوپاس و ستایشی پهروهردگار دهکن،
 هیچ جوړه بیتاقهتی و بیزاری و پهستییهک دوچاریان نابیت و هیچ
 کات نهوان لهو بههشته دهراکړین).

نیمانداران: ههروهکو پیویسته مروقی برودار لهگهله چاکان و
 پاکان و خواناسان دا هاوړی و برادر بیت، بههمان شیوه دهبیت
 خوشی بپاریزیت له هاوهلی و هاوکوړی و دانیشتن لهگهله نهوانه
 که خوا نهناسن، بهتایبهتی نهوانه که له کاتی دانیشتنهکانیان دا
 دهست دهکن به قسه ووتن به خواو پیغهمبهرو قورئانی پیروز و
 تانهو تهشهر له موسولمانان ددهن، له تفسیری پیشهوا: (الطبری)
 ج ١ ص ٤٣٧ دا دهفهرموی: لهسهردهمی مهککهدا: موشریکهکان کاتی

دادەنیشتن و دەیانزانی وا موسولمانیکیان لەناو دایە، دەستیان دەکرد بە قسە ووتن بە پیڤەمبەری خواو قورئانی پیروژو جوین و قسەى ناشیرینیان پی دەگوتن و گالتەیان بە پیڤەمبەرو قورئانی پیروژ دەکرد، جا خواى گەورە ئایەتى ژمارە ٦٨ ی سۆرەتى (الأنعام) ی ناردە خواڤەو و ئیماندارانى ئاگادار کردەو و کە ئەکەن بچن لەگەڵ ئەو موشریکانە دانیشتن و هاوکۆریان بن، هەتاو کو قسەو باسی مەجلیسەکەیان دەگوین بۆ بابەت و مەوزوعیکی تر کە گالتە کردن و سوکایەتى پیکردنى بۆ پیڤەمبەری خواو قورئانی تیدا نەبی، هەروە دەفەرموی: ﴿وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ تَخُضُّونَ فِيْٓ ءَايَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّىٰ تَخُضُّوْا فِيْ حَدِيْثٍ غَيْرِهِ ۚ وَإِمَّا يُنْسِيَنَّكَ الشَّيْطٰنُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِى مَعَ الْقَوْمِ الظَّٰلِمِيْنَ﴾ (الأنعام ٦٨).

واتە: کاتیکی ئەو موشریک و کافرانەت بینی کە دەم لە ئایەتەکانی ئیو دەدەن و (گالتەو سوکایەتى بە قورئانی پیروژ دەکەن و بە درۆی دەزانن) ئەو تۆ پشتیان تی بکەو کۆپو کۆبونەویان جی بهێلە هەتا ئەو کاتەى دەچنە ناو باسیکی ترەو و واز دینن لە گالتەکردن بە قورئان، کاتیکیش ئەگەر شەیتان لە بیری بردیتەو کە دوور بکەویتەو لیان، جا دواى ئەوێ کە بێرت هاتەو لەگەڵ قەومی ستمکاران دامەنیشە.

بەپێزان: ئەم قورئانە پیروژە هەر بەسەرھات و باسیکی زەمانی پیڤەمبەر ﷺ لە قورئان دا تۆمار دەکات و هەتا قیامەت موسولمانان

دەيخويننەۋە. ئەۋە دەبى بزانين و وا لە قورئان بگەين كە ئەم باسانە
 حىكايەت و سەر گوزەشتە نين، بەلكو مەبەستى قورئان ئەۋەيە كە
 ئەم باس و بابەتەنە دووبارە دەبنەۋە لە ھەموو سەردەم و زەمانىكدا و
 ھەتا قىيامەت ئەو كۆپو كۆمەلانە ھەر دەمىن كە بەيەكەۋە دادەنېشتن
 و ھەدەف و ئامانجيان تەنھاۋ تەنھا گالتەكردن و تانەدانە لە
 پېغەمبەرى خواۋ ئايەتەكانى قورئان و موسولمانان.

جا ئەمە بە پىي پېشكەوتنى سەردەم و گۆرانكارى لە شىۋەو
شۋىنى دانىشتەكاندا، شىۋازى كافرەكانىش دەگۆپى و ئەگەر
جاران لە (دارالندوة) و بەربەپۆچكەو پەنا دىۋارىكدا دادەنېشتن،
 ئىستا لەناۋ بىناي چەند قات و مۇئەسسەس دادەنېشتن و پىكخراۋى بۆ
 دروست دەكرى و گۆقارو پۆژنامەى بۆ دەردەكرى و تەلەفزيۇن و
 رادىۋ و چاپەمەنى لە خزمەتدايەو دەيان و سەدان كەس ناننى لەسەر
 دەخۇن و ھەريەكەيان بە شىۋەيەك و لە لايەكەۋە پەلامارى نورو
 پووناكى پېغەمبەرى خوا ئەدەن و قورئانەكەى خوا بە درۆ دەزانن و
 بە كۆنە پەرستى ناۋى دەبەن و بە ئاشكرا ھاۋار دەكەن (ئەم
 شەرىعەتى ئىسلامە كۆن بوۋەو بە كەلكى ئەم سەردەمە نەماۋە) ۋە
 موسولمانان و دىنداران بە كۆنە پەرست و كۆنە ويست دەزانن و ناۋ
 دەبەن)

جا خۋاى گەۋرە دەفەرموئىت، نابىت توۋى ئيماندار لەگەليان
 دابنېشى و گوييان بۆ شل بكەى، جا ئەمپۆ ۋەكو ووتمان
 دانىشتەكان شىۋەو جىگايان گۆپراۋە، كەۋاتە بەشدارى كردنيان و

گوى لى گرتنىشيان شىۋەكەى گۆپراۋە ۋەمپۇ دەبى ئايەتەكەى خوا
 ﴿فَاعْرُضْ عَنْهُمْ﴾ جىبەجى بىكەى كە لە سەتەلايتەكەت دا ئەۋ كەئالە
 دژ بە ئىسلام و پىغەمبەرى خوايانە رەش بىكەيتەۋە، ۋە لە تەلەفزون
 دا بىگۆپرى و گوىى بۇ نەگىرى، ۋە لە پادىۋدا كە گوىبىستى دەنگى
 ناسازيان بووى خىرا بىكوژىنىتەۋە يان بىگۆپرىت بۇ بابەتتىكى ترو
 بەرنامەيەكى تر، ۋە ئەۋ گۆقارو پوژنامانەى كە ھەموو بابەتەكانيان
 لە ئەلفەۋە تا ياي برىتى يە لە سوكايەتى كردن بە ئىسلام و ئەخلاق
 و رەۋشتى موسولمانانەۋ چەۋاشەكردنى موسولمانان و كاركردن بۇ
 ئەۋەى خەلكى بەتايبەت گەنج ولاۋەكان، گوناھ و تاوانيان بەلاۋە
 بىيىتە شتىكى سادەۋ تەننەت بى فەرمانى خواۋ پىغەمبەرو ئايەتى
 قورئان بە پىشكەۋتن و مۇدىل و مۇدىرنە ناۋ دەبن ، ئەۋە ۋاجبە كە
 توى موسولمان ئەۋ گۆقارو پوژنامانە نەكپرىت و نەخوئىنىتەۋە
 بازارى بۇ گەرم نەكەى، مەگەر بۇ ئاگادار بوون لە نىەتى پىسيان و بە
 درۋ خستەۋەيان بىخوئىنىتەۋە و پاشان بىفەۋتىنى و پىكلامى بۇ
 نەكەيت و بە كەسانى ترى نەناسىنى.

ۋە ئەمپۇ چەندىن سەنتەرو پىكخراۋ ھەن بەناۋى جۇراۋ جۇرو لە
 ژىرناۋى جۇراۋ جۇردا كە تەنھا ئامانجيان ئەۋەيە كە گەنج و لاۋەكان
 لارى بىكەن و رەشيان لى بىكەن بەسپى و بۆگەنيان لى بىكەن بە بۆنى
 خوش، لەم كاتەشدا توى ئيماندار بەۋە ﴿فَاعْرُضْ عَنْهُمْ﴾ جىبەجى
 دەكەيت كە ئاگات لە كوپروكچەكەت بىت و نەھىلى ئەۋ گورگانەى كە
 لە پىستى مەردان بىانخەلەتتىن و فرىويان بدەن و دىن و ئيمان و

ئه خلاقه که یان لی بدن، چونکه ئه گهر ئاگاداریان ئه که ی که ئاگایان له خویان بێت و دز زه فهریان پی نه بات و پاره و سه یاره که یان لی نه دزن، ده بی سه د ئه وهنده ئاگاداریان بکه ی که ئاگاداری خویان بن و ئیمان و ئه خلاقه که یان لی نه دز ریت.

ئیمانداران: قورئانی پیروز کاتیک ئاموزگاریمان ده کات که هاو ده می و هاو کوپی له گه ل خوانه ناسان نه که یان ، چونکه مرو ف به فیتره و اه لکه وتوو که له گه ل هه ر جو ره که سانیکدا هه ل سو که وت بکات، سه ره نجام ناچار ده بیته به بی نه وه ی به خو ی بزانیته هه ل سو که وت و ره فتارو ره و شتی ئه وان دووباره ده کاته وه و ره و شتی وه کو ره و شتی ئه وانی لی دیت.

هه ر بویه له قورئاندا له سو په تی (الکف) دا ئیه تی ۲۸ دا ئه وه پوون ده کاته وه که تی که ئاو بوون و هاو ده م بوون، سه ره نجام گو یه رایه لی لی په یدا ده بیته ﴿وَأَصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ ۖ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ ۖ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرْطَا ۖ﴾.

خۆشه و یستان هاو پی چه ند جو ری کی هه یه:

یه که م: براده ری وا هه یه وه کو نان و ئاو وایه ناتوانی به بی نه و

بزیته.

١٠ دوهم: برادرې وا هيه وهكو دهرمانه، هندی جار پيويستت پي دهيټ لهکاتي توش بوون به ناخوشي و نازارو ناستهنگهکاني ژيان.

﴿سَيِّئُهُمْ﴾: هاودهم وهاو کو پری وا همیه وکو نوردو میکرؤبه، نهک
 هر پیویستیت پیئی نییه به لکو دمیئت خوشتی لی بیاریزی و لیئی
 دورور بکه ویته وه، خوای گه وره له قورئانی پیروزدا ده فرمویت:
 ﴿وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ
 اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ ﴿الانفال ۲۵﴾.

ياخود دءفه رمويت: ﴿وَلَا تَرْكِنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ
وَمَا لَكُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ﴾ هود ١١٣.

شیخی به یضاوی ئەفەرمویت: (الرُّكُونُ هُوَ الْمَيْلُ الْيَسِيرُ) کهواته: که مترین مهیل و سۆز نواندن و نزیک بونهوه له دژبه دینان و زالمان و هاتوچۆ کردنیان و براده رایه تیان توشی ئەو سزایه ئەکات که زالمه کهو بێ دینه که توشی دهبنن، با توش که سیکی پاکو چاک بیت و دیندارو خواناس بیت، هەر به ئەوهندهی که دهبیت به دۆست و هاوڕێی خراپه کارو خوانه ناسان، خوای گهروه هه مان حیسابیش بۆ تۆ دهکات. پیغه مبهری خواش ﷺ فەرموویهتی: (الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ) مڕۆه له گهڵ ئەو که سه دا دهبیت که خوشی دهویت، بیگومان هاوڕیه تیش له ئەنجامی خوشه ویستییهوه دروست ئەبیت، به نام

ئەبیت ئەوەش پروون بکەینەووە کە جاری وا هەیه کەسیکی بێ دین و خراپەکار بەهۆی کارو پیشەکەتەو، بەهۆی دەسەلات و پلەو پایەکەتەو، لێک نزیک بونەو هەیک لە نیوان تۆو ئەودا پروو ئەدات و ناچاری بۆ ئەوێ لە شەپو بەلای بە دوور بیت و گێچەلت پی ئەکات، مەرحەباییەکی بکەیت، ئەمە لەم کاتەدا مادام بەدل پەقت لە خوێ و بیروباوەرە کە یەتی بەلام بۆ خوێ پاراستن ئەو کارە دەکەیت، ئەو (ان شاء الله) بەر ئەو هەرهەشە قورئانیە ناکەوێ، ئەمەش قەسەو فەرماشتی ئیمامی (قرطبی) یە لە تەفسیرە کە ی دا بەرگی ۹ لاپەرە ۱۰۸ لە تەفسیری سوپەتی هود ئایەتی ۱۱۲ کە دەفەر مویت:

﴿وَلَا تَرْكُنُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ﴾ ۱۱۲ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَزُلْفًا مِّنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرَى لِلذَّاكِرِينَ ۝

بەلێ ئیمانداران: چۆن میکرووبی نەخۆشی لە یەکیکەو دەگوازیێتەو بۆ یەکیکی تر بەهۆی نزیک بونەو لێی و تەوقە لەگەڵ کردنی و نان خواردن لەگەڵی و تەنانەت میکرووبی وا هەیه، هەر لەو هەوا یە ئەو شوێنەدا هەناسە وەردەگری کە ئەو نەخۆشە هەناسە ی تێدا ئەدات، تۆش بەبێ ئەوێ هەست بە خۆت بکەیت هەمان فایروسی ئەو نەخۆشییە هەلدەگری، برادەر و هاوڕینی خۆانەناس و خراپەکار و پەفتار ناشیرین بەهەمان شیوەیەو ئەگەر پەنگیشی نەگری، ئەوا خوێ ئەخلاق و وەردەگری و هەمان حیسابی ئەوت بۆ

دەگرێ. هەر لە ژيانى دۇنيادا چەند كەسمان بينيوه، هەرچەندە بوخوى هيچ پەفتارو خويهكى ناشيريني نيه، بەلام هەر بە ئەوەندەى دۆستايەتى و هاوپييهتى و هاوچووى كەسانىك دەكات كە خووپرەوشتيان ناشيرينه، خەلكى ئەويش وەكو ئەو تەماشە دەكەن و هەمان هيماى پرسىارى دەخەنە سەر، لە قىامەتیشدا هاوپرێ و برادەرى خراپ لیت دەبێتە دۆژمنىكى سەرسەخت و سەرەپاى هەموو نەهامەتییەكى خوى برادەرە خراپەكەى دۇنياشى يەخەى دەگرێ و لە كۆلى نابیتەووە دەلیت: من بەهوى توو توشى ئەم پۆژە پەشە بووم.

خوای گەرە لە سوپەتى (الزخرف) ئايەتى (٦٧) دا دەفەرمویت:

﴿الْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ﴾

پێشەوا (ابن كثر) لە تەفسیری ئەم ئايەتەدا دەفەرمویت: (كُلُّ حَلَّةٍ وَ صَدَاقَةٍ لِغَيْرِ اللَّهِ فَإِنَّهَا تَنْقَلِبُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَدَاوَةً إِلَّا مَا كَانَ لِلَّهِ عَزَّوَجَلَّ فَإِنَّهُ دَائِمٌ بِدَوَامِهِ).

تەفسیری ئاسانیش ئاوا پاقەى ئايەتەكە دەكات: دۆستان و برادەران هەر هەموو لەو پۆژەدا، كە پۆژى قىامەتە، دۆژمنى يەكترن و هەموو رقیان لە يەكترى دەبێتەو، جگە لەو كەسانەى كە لەسەربنچینەى تەقواو خواناسین كۆبونەتەووە براپەتیيان بەرپاكردووە . خۆشەويستان زانیان فەرمويانە: برادەرو هاوپرێ وەكو درەخت وایە.

۱. (فَمِنْهَا مَا لَهُ ظِلٌّ وَلَيْسَ لَهُ ثَمَرٌ). درهختی وا ههیه سیبهری ههیه بهلام زړه و بهرهم ناگری، ئەمەش ئەو برادرهیه که بو ژیاڼی دونیا ږهنگه مروڤه بو چەند سات و سهعاتیک له سایه و سیبهری دا سوودمەند بێ و بجهوێتهوه، بهلام بو قیامت هیچ سودیکی پی ناگهیهنیت، جا سوودی دونیاش زور زوو تهواو دهبیئت، ههوهکو سیبهری درهخت که زوو لهسهه مروڤه لادهچیت.

بهلی ئەم جوړه برادرانه زوړجار ههه له دونیادا زوو پشت له برادره بهناو نزیك و دلسۆزهکانیان دهکن و ههوهکو ههگیز نهیان ناسین وایه، وهکو خهڵکانی سیاسی و پیکخواه حیزبییهکان.

۲. (وَمِنْهَا مَا لَهُ ثَمَرٌ وَلَيْسَ لَهُ ظِلٌّ). درهخت و پوهکی وا ههیه که بهرهمی جوانی ههیه بهلام سیبهری نییه، ئەمەش ئەو هاوپی و برادرانه که تهنهواو تهنه له بهر خاتری خوا یهکتریان خوش دهویت و هیچ سودیکی دنیاوی و مادی له یهکتری نابین، بهلام له پوژی قیامهتدا لای خواي گهوره تکاو ږجاو شفاعت بو یهکتری دهکن.

۳. (وَمِنْهَا مَا لَيْسَ لَهُ وَاحِدٌ مِنْهُمَا) درهختی وا ههیه نه سیبهرهکهی به کهک دیت و نه بهریشی ههیه، ئەمەش ئەو جوړه برادرانه که نه بو دونیا باشه و نه بو قیامهتیش به کهک دیت.

ئیمانداران: پیغه مبهری خوا ﷺ دهفرمویت: (تَجِدُونَ النَّاسَ مَعَادِنَ، خِيَارُهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ خِيَارُهُمْ فِي الْإِسْلَامِ إِذَا فَقَّهُوا) رواء البخاري .

بەلێ مەروڤه‌كان چۆنكه‌ له‌ زه‌وى درووست بوون، هه‌روه‌كو زه‌ویش وان، چۆن زه‌وى (نه‌فیس و په‌خیسى) هه‌یه‌ زه‌وى هه‌یه‌ زۆر به‌به‌ره‌كه‌ته‌و به‌روبومى باش دینیت، زه‌ویش هه‌یه‌ بێ به‌ره‌كه‌ته‌و هه‌یچ شین ناكات، به‌ هه‌مان شیوه‌ش مەروڤى وا هه‌یه‌ شه‌ریف و پێك و پێكه‌و هه‌موو قسه‌و گوشتاریكى، هه‌موو هه‌نگاوو هه‌لوێستىكى پڕ خێروو به‌ره‌كه‌ته‌و بۆ خۆى و بۆ ده‌وروبه‌رى و هه‌موو ئه‌و كه‌سانه‌ى كه‌ ده‌بنه‌ براده‌رو هاوڕێى ، كه‌سانیش هه‌ن كه‌ زۆر هه‌قیرو بێ خێرن و زۆر به‌د فه‌رن.

جا له‌به‌ر ئه‌وه‌ى مەروڤه‌كان ئاوا جیاوازن ، ئه‌وا له‌ كاتى هاوڕێیه‌تیشیان دا هه‌ریه‌كه‌و توشى ده‌بیئت به‌و كه‌سه‌ى كه‌ وه‌كو خۆى وایه‌.

هه‌روه‌ك مامۆستای مەروڤایه‌تى هه‌زه‌تى محمد ﷺ فه‌رموووه‌تى: (الْأَرْوَاحُ جُنُودٌ مُّجَنَّدَةٌ فَمَا تَعَارَفَ مِنْهَا إِنْتَلَفَ، وَمَا تَتَاكَرَّ مِنْهَا اخْتَلَفَ). رَوَاهُ مُسْلِمٌ وَالبُخَارِيُّ فِي الْأَدَبِ الْمُفْرَدِ (٢٩٢)

به‌پێزان: ئه‌گه‌ر مەروڤ به‌ ووردی سه‌رنج بدات ده‌بینیت، كه‌ هه‌موو مەروڤێك مه‌یلى ده‌جولیت به‌لاى ئه‌و كه‌سه‌وه‌ كه‌ له‌گه‌ڵ ئه‌و ده‌گۆنجیت له‌ پوانگه‌ى ده‌روونى و ئه‌ده‌ب و په‌وشت و بیروباوه‌پو پیشه‌و كارو كه‌سابه‌ته‌وه‌، ئه‌هلى خێروچاكه‌ زوو یه‌كترى ئه‌دۆزنه‌وه‌و دلایان بۆ لاى یه‌كترى ئه‌بزویت، به‌هه‌مان شیوه‌ ئه‌هلى خراپه‌كاریش هه‌رزوو هاوتای خۆیان ئه‌دۆزنه‌وه‌و له‌ ناو هه‌زاران له‌ خه‌لكى ده‌گه‌ن به‌یه‌ك، هه‌رله‌ كۆنه‌وه‌ و توێانه‌: (الطُّيُورُ عَلَى أَشْكَالِهَا تَقَعُ).

له کاتې کوچ کړدنی موسولمانان بو مه دینه، ئافره تیکی
موسولمانی خه لکی مه ککه، زور دم به خنده و نه هلی گالته و گپ و
 قسه ی خوش بوو، کاتیک گه یشته مه دینه، یه که م که س که توشی بوو
 بردیه وه مالی خویان ئافره تیکی مه دینه یی بوو که نه ویش به همان
شیوه نه هلی گالته و گپ و پیکه نین و دم به سوعبت بوو، کاتیک
 نه مه یان بو دایکی نیمانداران خاتو عائیشه باس کرد، فهرمووی:
 (صَدَقَ حَبِّي. سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: الْأَرْوَاحُ جُنُودٌ مُجَنَّدَةٌ.
 مَا تَعَارَفَ مِنْهَا أُتِّلَفَ وَمَا تَنَّا كَرَّ مِنْهَا اخْتَلَفَ). رواه أَبُو يَعْلَى فِي
 مُسْنَدِهِ بِسَنَدٍ جَيِّدٍ.

واته: راستی فهرمووه خوشه ویسته که م که پیغه مبه ری خواجه ﷺ
 که به گوئی خوم لیم بیست که فهرمووی: ((الأرواحُ جُنُودٌ مُجَنَّدَةٌ)
 ..... الخ

ته نانهت مالیکی کوپی دینار فهرمووی ته تی: (لا يَتَفَقُّ نَوَاعِنِ مِنَ
 الطَّيْرِ فِي الطَّيْرَانِ إِلَّا وَبَيْنَهُمَا مُنَاسَبَةٌ).

واته: ههروه ختیک دوو بالنده به یه که وه فرین نه وه به دلنیا ییه وه
مناسه به یه که له نیوانیاندا هیه، بویه جاریکیان سه یریان کرد وا
قه له رهش و کوتر به یه که وه ده فرین و به ته نیشته یه که وه ده فرین،
هه موو خه لکه که سه یریان سوړما باشه چی قه له رهش و کوتری
به یه که وه کو کرد و وه ته وه وا به یه که وه ده فرین؟ که سه رنجیاندا
ته ماشایان کرد هه ردوکیان شهلن و هه ریه که یان قاچیکی ناته واوه.

ئیمانداران: پیڤه مبهری خوشه ویستمان ﷺ ده فەرموی: (الرَّجُلُ عَلَى دَيْنِ خَلِيلِهِ، فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلُ). رواه أبو داود وحسنه الألباني برقم: (٤٨٣٣).

واته: مڕۆڤە لە سەر ئایین و بیروباوەڕی هاوڕێکەیت، جابا هەریەکە لە ئێوە سەرئێش بەدات کۆ دەکات بە هاوڕێی خۆی. لە شەرحی ئەم فەرموودەیەدا (سفيان بن عيينه) فەرمووی: تەماشاکەن هاوڕێی خراپ چەندە کاریگەری هەیە: فیرەوێن هەمان وەزیری بوو، ئەوێ فیرەوێن لە خراپەکاری و کوشتن بە بیریشیا نەدەهات، هەمانی وەزیری راوێژکاری دەیخستە بەرچاوی و بەردەوام ڕێگای خراپەکاری و خۆنڕێژی و زۆلم و ستمی دەخستە بەرچاو.

و تەماشاکەن (حەجاجی کوپی یوسفی ئەقەفی) کە کاربەدەستیکی خۆنڕێژ بوو، یەزیدی کوپی ئەبی موسلیم هاوڕێ و راوێژکاری بوو کە زۆر لە حەجاج خراپتر بوو، ئەوێشی کە حەجاج لە خراپەکاری و خۆن ڕێژی نەیدەکرد ئەم هاوڕێی خراپەکارەیی نیشانی ئەداوای لێ کردبوو ڕقی لە هەموو کەس دەبوو و بە تەبەیی زانایان و دڵسۆزان، وە بە درێژایی میژوو هەتا ئێستا سەرکردەکان کە زۆلم لە میلەت دەکەن، بەردەوام ئەوانەیی دەورو بەری لە وەزیری راوێژکارو سەرکردایەتییهکانی هەمووی لە خۆی خراپترن و ئەو خراپەکارە بوو تە خالیک و ئەمانەش دەورەیان داو. (الطیور، علی أشكالها تقع).

کوردیش فەرمووێهتی: (تەیری گول عاشق بە داری ژەقنە بووتە) .

بەڕێزان ئەو مەرجانەی کە پێویستە ئە ھاوڕێی چاکدا مەبن ئەمانەن: .

١. عەقل و ژیری: چونکە کەسی بێ عەقل نەک نابێتە مایە ی زیاد بوونی زانیاریت و ئاسودەیت، بە لکو ئەگەر خوشی بە دڵسوژت نیشان بدات و لە ناخیشەوه دوستت بیت، بەلام ئەگەر خاوەنی عەقل و ژیری نەبیت، ئەوا ئەبێتە مایە ی بەدبەختی و سەرئیشەو ئیش لی تێک دانت، بۆیە حکیم و دانایان فەرمووین: (عَدَاوَةُ الْعَاقِلِ أَقْلٌ ضَرَرًا مِنْ مَوَدَّةِ الْأَحْمَقِ) . واتە: دوژمنایەتی عاقل و ژیر کەمتر زەرەر بەخشە لە دوستانەتی و خوشەویستی ئەحمەق و نەزان. بۆچی؟! چونکە مەروڤی ئەحمەق و تی نەگەشتوو پەنگە زەرەر بدات لە کاتی کدا کە دەیتوانی سوود ببەخشیت، بەلام چونکە ژیری نیو ناتوانیت قازانج و زەرەر جیا بکاتەوه و دواپۆژ نابینیت زەرەر دەبەخشیت لە جیات ی سوود و سنوور دەبەزینیت، بەلام کەسی ژیر ئەگەر دوژمنایەتیش بکات لە سنوور دەرناچی و کورد ووتەنی: (لە شەپدا بەشی ناشتی تیدا ئەهێلێتەوه) .

هەر لە کۆنیشەوه ووتراوه: .

فَلَا تَصْحَبْ أَخَا الْجَهْلِ	....	وَإِيَّاكَ وَإِيَّاهُ
فَكَمْ مِنْ جَاهِلٍ أَرَدَى	.....	حَلِيماً حِينَ أَخَاهُ

يُقَاسُ الْمَرءُ بِالْمَرءِ ..... إِذَا مَا الْمَرءُ مَا شَاءَ
وَلِلشَّيْءِ مِنَ الشَّيْءِ ..... مَقَابِيسَ وَأَشْبَاهَ
وَلِلْقَلْبِ عَلَى الْقَلْبِ ..... دَلِيلٌ حِينَ يَلْقَاهُ

ده گپرنه وه: ئیمام نه بو حنیفه له گهل خویندکاره کانی دا
دانیشتبوو وانه ی (فقه) ی پی دوتنه وه، پی شهوا نه بو حنیفه نازار
له نه ژنو کانی دا هه بوو، بویه به داوای لی بووردنه وه له فقیکانی له بهر
نازاری نه ژنو ی قاچه کانی پراکی شابوو، له گهرمه ی دهرس خویندندا
بوون، پی او یکی زور به هه یکه ل و سیما جوان و به جل و بهرگ
پوشته و پهرداخ له که سیکی زاناو داناو ناودارو دنیا دیده نه چووهاته
مزگه وت، بویه هر که سه لامی کرد، ئیمام نه بو حنیفه قاچی
کو کرده وه له سهر نه ژنو دانیشت وه کو پیزو حورمه تیك بو میوانی
هاتوو، داوای به خیرهاتنی، ئیمام داوای پوخسه تی له میوان کردو
دهستی کرده وه به وانه ووتنه وه و گه یشته نه و بابه ته ی که فهرمووی:
(إِنَّ وَقْتَ الْمَغْرِبِ يَبْدَأُ مِنْ حِينَ تَغْرِبُ الشَّمْسُ إِلَى أَنْ يَغِيبَ الشَّفَقُ
الْأَحْمَرُ مِنَ السَّمَاءِ).

واته: مه غریب له و کاته وه دهست پی دهکات که پوژ ناوا ده بیئت و
ههتا نه و کاته دهخایه نیئت که سوورایی که ناری ناسمان وون ده بیئت و
نامینیئت، که سه ره تای نو یژنی خه و تنان دهست پی دهکات، کابرای
میوان پووی له ئیمام کردو ووتی: یا شیخ، (أَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ تَغْرِبِ
الشَّمْسُ؟!). ماموستا نه ی نه گهر پوژ هه راوا نه بوو؟! (که نه

پرسياره به لگه يه کي پوون و ئاشکرايه له سهر که می عه قل و ژيري و نه زانی و جاهيلي). ئيمام ته بوحه نيفه پرووی له هاوړيکاني کردو فهرمووی: (الآن ان لابي حنيفة ان يمد قدميه).

ئيسټا کاتي ته وده يه که ته بوحه نيفه به ئيسراحتي خوی دابنيشي و قاچي پراکيشت، چونکه نه م پياوه وه کو له پهنگ و پووخساريدا گه وره يه، له عه قلدا زور بچوکه و پيوست ناکات شهرمی لی بکريت. که واته: پيوسته زور خومان پياريزين له هاوړييه تي نه و که سانه ي که ژيرييان که مه و داوا له خواي گه وره بکه ين که ژيريمان پی ببه خشي و هاوړي ژيرمان ده ست بکه ويټ.

۲. په وشت جواني: چونکه هاوړي مه رج نيه هه موو کات هر له سهر يه ک هيل و يه ک بوچوون بن و له هه موو شتيکدا هاوړا بميننه وه، به لکو ده گونجيت پوژيک له يه کتري جيا ببنه وه و به کاري يه کتري رازي نه بن، له م کاته دا کومه ليک شتي ژياني تايبه ت لای خه لک شاراهو لای نه مان ئاشکرايه، چونکه له کاتي هاوړييه تي دا زور شتي ژياني خويان بو يه ک باس کردوه، نه گهر له يه ک جيا بوونه وه و هاوړييه تيه که پچرا، نه گهر نه و هاوړييه په وشت جوان نه بيت، نه ينييه کاني نه درکيني و زور جار ليشي زياد ده کات و بوختاني بو ده کات و ئابرووی ده بات، سه دوه شتا پله دژي ده وه ستيته وه و نه وه ي ناشيت به هاوړيکه ي ده کات، به لام نه گهر هاوړييه کي په وشت به رز بيت، به نه مانه ته وه و به حورمه ته وه ده پياريزيت.

۳. دینداری و خواناسی: چونکه مروقی بی دین و بیروباوهر به خواو ئاینی ئیسلام، دورمنی خویه تی و گه وره ترین دورمنایه تی له گهل خوی دهکات، ئەی ده بیئت چاوه ریچی چ خیریکی لی بکریت که بیبه خشیت به هاوړیکه ی، که سیك وه فای نه بیئت بو خوی خالقی، ئەی چۆن وه فای ده بیئت بو براده ره که ی.؟!

۴. دلسۆزو راستگو بیئت و دوور بیئت له دوووی و پووپامایی و ئەگەر پوژت گهش بوو، ناوت بهرز بوو، مالت گهرم و گوهر بوو، سفرهت رازاوه بوو، دوستت بی و ئەگەر پوژگاریش سوپاو حال و وه زعت پیچه وانه بووه وه، ئەویش پشتت تی بکات، وه به ئی قوربانه کانی بۆت ته نها بو بهرژه وهندی خوی بووه که پیویستی پیت هه بووه.

شاعیر به حه ق فه رموویه تی: .

ولا خیرَ فی وُدِّ امرئٍ متلونٍ ... إذا الريحُ مالتَ مالٌ حيثُ تميلُ
جوادٍ إذا استغنیَتْ عن أخذِ مالِهِ ... وعند احتمالِ الفقرِ عنكَ بخيلُ
فما أكثرَ الإخوانَ حينَ نَعدمُ ... ولكنهم في النائباتِ قليلُ

به ئی زورجار خوی گه وره که مروقی توشی تاقیکردنه وهی هه ژاری و پوژ پهشی و گیروگرفت دهکات، یه کیك له حیکمه ته کانی ئەوهیه: ئەم که سه له ناو ئەو هه موو که سانه ی که به دوستی خوشه ویستی خوی زانیون، به نام له م مهیدانه دا دوستی راسته قینه ی بو درده که وی و دوستی تهنگانه له گهل دوستی سهرسینی لیك جیا ده بیته وه.

به پريزان: لوقمانی حه کیم ئاموژگاری کوپه که ی کردوو فهرمووی:
 (يا بُنَيَّ مَنْ لَا يَمْلِكُ لِسَانُهُ يَنْدَمُ) کوپری خوشه ویستم هه رکه سیك
 دهست نه گریت به سه ر زمانی خوئی داو ئاگای له زمانی نه بیته
 هه میشه په شیمان، (وَمَنْ يَكْثُرُ الْمِرَاءُ يَشْتَمُ) هه ر که س ده مه
 ده میو چه له حانیی زور بکات جوینی پی دهوتریت (وَمَنْ يَدْخُلُ
 مَدْخَلَ السُّوءِ يَتَهُمُ) هه رکه سیك بجیته شوینی خراپه کاری با
 خراپه ش نه کات، تۆمه تبار ده کریت به خراپه کردن، (وَمَنْ يُصَاحِبِ
 صَاحِبَ السُّوءِ لَا يَسْلَمُ) هه ر که سیك هاوپییه تی هاوپی خراپ
 بکات، سه لامه ت نابیت له خراپه ی ئه و هاوپی خراپه ی .

به لی خوشه ویستان: تی که ئاو بوون و درووست کردنی هاوپییه تی
 مه رج نییه هه ر له نیوان مروؤ و مروؤدا بیته، به لکو گیانله به ره کانیش
 له ناو خویان دا هاوپییه تی درووست ده که ن، وه زور جار مروؤ له گه ل
 ئاره ل و گیانله به ره کان دا هاوپییه تی درووست ده کات و
 هاوپییه تییه کی زور سه رکه وتوو راست و درووست و فیدا کارانه
 ده بیته، ئه مروؤ له ئه وروپا و ئه مریکا و پوژئاوا به گشتی و به شیکی
 به رچاوی وولاتانی روژ هه لاتیش، هاوپییه تی له نیوان مروؤ و ئاره لدا
 به تاییه تی سه گ، زور به پیروتر سه یر ده کریت وه که له هاوپییه تی
 له گه ل مروؤدا، ده بینین زور که م هه یه له وان که سه گیکی نه بی و ناوی
 بو سه گه که ی دانه نابیت و شه وو پوژ بو ناو مال و کارگه و سه یران و
 بازارو هه موو شوینیك له گه لی نه بیته، ته نانه ت زور جار بووه که سیك

وهسیه تی نویسیوه که له دواى مردنى پارو سامانهکەى بو
 سهگهکەى یان پشیلەکەى یان مهیمونهکەى له لایهن حکومه تهوه
 صهرف بکریت ! بوچی؟! چونکه ئهوهنده خیانهت و ناپاکى له هاوپی
 مروقهکەى بینیه، ئهوهنده بى وهفایى له نیوانیاندا پروى داوه، بویه
 بریار ئه دات سهگیک که وهفاداره، بکات به هاوپی خو، چونکه زور
 له مروقی ناپاکو بى وهفا باشتره.

قسهو بوچونه که شیان نابەجى نییه، چونکه هاوهلى پیغه مبهرى
 خوا ﷺ عبدالله ی کوپی عهباس فهرموویهتى: (كَلْبٌ أَمِينٌ، خَيْرٌ مِنْ
 صَاحِبِ خَائِنٍ). سهگیكى ئه مین و به وهفا زور باشتره له هاوپییهکى
 ناپاک و بى وهفا با مروقیش بیست، ته نانهت جارێکیان جه عفرى
 کوپی سولهیمان گه وره زاناو پیاو باشى زه مان مالیکی کوپی دینارى
 بینى له دهشت و بیابانی کدا بوو، سهگیکی پی بوو، جه عفر به
 سهرسوڤمانه وه وهک ئه وهى بونی سهگ له گهل زانییهکى وهکو مالیکی
 کوپی دینار به شتیکی نه شیواو بزانیست، ووتى: قوربان ئه وه چیه؟
 چون ئه م سهگه له گهل خووت ئه بهى بو ئه م سهفره؟ مالیکی کوپی
 دینار فهرمووی: (هَذَا خَيْرٌ مِنْ جَلِيسِ السُّوءِ) ئه م سهگه زور باشتره
 له ره فیق و هاوپی و هاوده مى خراپ.

ته نانهت لای ئیمامى مالیک (رحمة الله علیه) سهگ له بهر ئه وهى
 ئاژه لیکی به وهفایه و سوود به مروقه دهگهیه نیت پیس نییه و گلاو نییه،
 هه رچهنده ئه م فتوایه ته نها هی ئیمامى مالیکه کو زانیانی
 شه رعان به لایانه وه سهگ پیس و گلاوه.

وه لاپه‌ره‌کانی میژوو ده‌یان و سه‌دان پروداویان بو تو‌مار کردوین له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی ئازهل که بوو‌ته هاو‌پ‌ری مرو‌ف زور هاو‌پ‌یه‌کی به‌وه‌فا بوو، بو نموونه: قورئانی پیروز باسی ئه‌و سه‌گه ده‌گیریت‌ه‌وه که بوو هاو‌پ‌ری و هاو‌ده‌می هاو‌ه‌لانی ئه‌شکه‌وت (اصحاب الکف) که زور به‌وه‌فا بوو له هاو‌پ‌یه‌تییه‌که‌ی و له‌گه‌لیان چوو ده‌و له ئه‌شکه‌وته‌که‌وه له‌گه‌لیان مایه‌وه له ده‌رگای ئه‌شکه‌وته‌که‌دا له حاله‌تی ئاماده باشیدا بوو وه‌کو پاسه‌وانیکی وریا بو په‌لاماردانی هه‌ر نه‌یاریک که بیه‌وینت هینرش بکاته سه‌ر لاوانی ئه‌شکه‌وته‌که، قورئانی پیروز وینای ئه‌و سه‌گه ده‌کات و ده‌فه‌رموینت:

﴿وَحَسْبُهُمْ أَيْقَاطًا وَهُمْ رُقُودٌ وَنُقِلَبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ
وَكَلْبُهُمْ بَنِیْطٌ ذِرَاعِيَهٗ بِالْوَصِيدِ لَوِ اطَّلَعَتْ عَلَيْهِمْ لَوَلَّيْتَ مِنْهُمْ فِرَارًا
وَلَمَلَّيْتَ مِنْهُمْ رُعبًا﴾.

ته‌نانه‌ت خوای گه‌وره له سو‌په‌تی الکف دا چوار جار باسی ئه‌و سه‌گه به‌وه‌فایه‌ی کردوو، سی جار له ئایه‌تی (۲۲) داو یه‌ک جار له ئایه‌تی (۱۸) دا .

وه هاو‌ه‌له به‌پ‌یزه‌کانی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بو‌مان ده‌گیرنه‌وه که جارێکیان پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بینی وا خه‌لکیکی زور کو‌بوونه‌ته‌وه له ده‌وری لاشه‌یه‌ک، که پیغه‌مبه‌ر چوو پیشه‌وه ته‌ماشای کرد وا که‌سیکه کوژراوه فه‌رمووی: (ماشانه) ئه‌مه بوچی و له‌سه‌رچی

كوژراوه؟ عەرزىان كرد: (إِنَّهُ وَثَبَ عَلَى غَنَمِ بَنِي زَهْرَةَ. فَأَخَذَ مِنْهَا شَاةً، فَوَثَبَ عَلَيْهِ كَلْبُ الْمَاشِيَةِ، فَقَتَلَهُ).

عەرزىان كرد: ئەى پێغه مەبرى خوا ﷺ ئەم پیاوێ ئەمشەو خۆى گەياندوووەتە پانە مەپەكەى (بەنى زەهرە) و مەپىكى گرتوووە دزیووەتى، بەلام سەگى پانە مەپەكە پى ی زانیوو پەلامارى داو و وازى لى نەهیناوە تا بەم شیوێهە كوشتووەتى، پێغه مەبرى خوا ﷺ پرۆوى كرده هاوێلان و كەس و كاری كوژراوێكەو دەرس و ئامۆزگارییەكى گەورەى بە هەموو مەرفایەتى پراگەیاندا كە فەرمووى: (قَتَلَ نَفْسَهُ، وَأَضَاعَ دِينَهُ. وَعَصَى رَبَّهُ وَخَانَ أَخَاهُ، وَكَانَ الْكَلْبُ خَيْرًا مِنْهُ) فەرمووى: ئەم كەسە كە ئاوا كوژراوێكەو گوشتى لاشەى پچرپچر كراو، خۆى بوووەتە هۆى ئەوێ كە ئاواى لى بێت و لەناو بچیت، بۆیە خوینی نییە و كەس بۆى نییە داواى خوینی بكات و خوینی بە هەدەر چوو، وە ئەم كەسە سەرپىچى خواى خۆى كردو ناپاكى و خیانەتى لە براكەى كرد بەوێ كە چوو لە تاریكى شەودا پەلامارى مەپەكەى داو دزی لێكرد و هەر بەلاشە مەرفا بوو، بەلام رەكو گورگی هارو برسى لى هات لە پەوشتدا، ئەو سەگە كە چەند پاروێ نانیكى لە مالى خاوەنەكەى خواردوو، وە فادارى خۆى نواند بۆ خاوەنەكەى و سەلماندی كە هاوپییهكى بەو فایە و خیانەت لە خاوەنەكەى ناكات و ئەو ناپاكە لەناو دەبات كە هێرش بكاتە سەر مەپەكانى، بۆیە ئەو سەگە زۆر لەو ناپاك و دزە چاك تره!

وہ گەلیک بەسەرھات و سەرگوزەشتە ھەن لە بارەى ئەووە کە
سەگ چۆن ھاوڕێیەکی دڵسۆز بووہ بۆ مروۆ، دەگێرنەوہ، یەکیک لە
پاشاکان پوژیکیان لە دیوانی پاشایەتی دانیشتبوو داوای لە چیشت
لینەرەکەى کرد کە فلان خواردنەکەى بۆ ئامادە بکات، ئەویش
دەستی کرد بە درووست کردنى خواردنەکەو خواردنەکە حازر بوو،
چیشت لینەرەکە ھینایە بەردەم پاشاو لەو کاتەدا پووداویک لە
دەرەوہى کوژک پووی داو پاشای ناچارى ئەوہ کرد کە خواردنەکە
بەجى بیلێ و ھەموو پاسەوانەکانیشى لەگەلى چوونە دەرەوہو
ژوورەکە بە چۆلى مایەوہو خواردنەکە بە سەر بەتالى لەوئ مایەوہ،
پاشا سەگیکی ھەبوو، لەناو پەنجەرەى ژوورەکەدا بوو، لەو کاتەدا
ماریک لە بنمیچی مالەکەدا ھاتە دەرەوہو چوو دەمى خستە
خواردنەکەوہو ژەھرى تى کردو پاشان کە چاوى بە سەگەکە کەوت
دوور کەوتەوہو سەگەکە فریای نەکەوت و مارەکە چووە کونەکەى
خۆیەوہ، داوى کەمیک پاشا گەرایەوہ شوینەکەى خۆى و داوى
خواردنەکەى کرد، بەلام سەگەکە زۆر بە دەنگى بەرز بەپووی پاشادا
ھاواری دەکردو تەنانەت خۆى گەیانە لای پاشاو پەلامارى دەفرى
خواردنەکەى لە دەست پرشت، پاشا لەم کارە سەرسۆرھینەرەى
سەگەکەى کە پیشتر کارى وای لى نەبینرا بوو، زۆر سەرى سوپما،
بۆیە ناردى بە داوى ھەکیم و پزیشکەکەى دا کە بیّت ئەو خواردنە
پیشکنی، کاتیک پزیشکەکە خواردنەکەى پیشکنى تەماشای کرد، پرە

لە ژەهرى مار، ئەمەى بە پاشا راگەياندا، پاشا بېرىارى دا ئەم سەگە
 ھەرگىز لىنى دوور نەكەوئتەو، وە بۆ ھەر شوئىنىك بچوايە سەگەكەى
 لەگەل خۆى دەبرد، كاتىك لىيان ئەپرسى بۆچى وا دەكەيت؟ ئەيووت:
 (هوَ أوفى مِنَ الإنسان) ئەو سەگە زۆر بەوہفاترە لە مەوۆ لە
 ھارپىيەتى دا ئەو سەگە منى پزگار کرد.

ھەر لەسەر وەفادارى ئاژەلەكان لە ھارپىيەتییان بۆ مەوۆ
 دەگىرنەو، كە: لە مېصر كابراییەك ماینىكى باشى دەبىت، ماینەكە
 جوانوماينىكى دەبىت، بەلام لە كتوپرا ماینەكە لەناو دەچىت،
 خاوەنەكەى بە شىرى مەكە، جوانوماينەكە بە خىو دەكات و زۆر
 خزمەتى دەكات، بەلام پاش ماوەیەك لە گەورە بوونى جوانوماينەكە،
 كابرا نەخۆش دەكەوئت و خواردن و خواردنەوہى بۆ ناخورىت، لەو
 كاتەوہ جوان و ماینەكەش دەم لە خواردن و خواردنەوہ نادات و لە
 سوچىكدا بە غەمبارى دەكەوئت، پاشان كە خاوەنەكەى بەو
 نەخۆشىيە دەمرىت و دەيبەن بۆ سەر قەبران، جوانوماينەكەش بە
 شوئىن خەلكەكە دەكەوئت و دواى ناشتنى لە خەلكەكە جیادەبىتەوہو
 دەپوات لەسەر شاخىكى بەرزەوہ خۆى فېرى ئەداتە خوارەوہو خۆى
 دەكوژىت و بەكردەوہ بە خەلكەكە دەلىت: نامەوئ لەدواى خاوەنەكەم
 بژىم كە ئەو ژيانى منى دابىن كردو بە خىوى كردم، كە ئەو مرد
 دەبىت منىش بمرم.!!

لەم چەند سألەى رابردووش دا پۆژنامەكان بىلاويان كردهوہ كە لە
 مەكسىك كۆترىك ئەچىتە ناو مەخزەنىكى خوراكەوہ، بەلام دواتر كە

سەچاوەکان:

۱. قورئانی پیرۆز.

۲. صفوة التفاسیر

۳. الوصایا المنبرية

ص ۴۰۹ ، ص ۴۱۰

محمد علی الصابونی ج ۲ ص ۳۶

محمد عبدالعاطی بحیری ج ۲ ص ۴۰۶ ،

ووتارى چوارەم بۇ مانگى شەعبان

نويزى به يانى

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَ
عَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ:

ئیمانداران و خواناسانی به‌پێژ: ووتاری ئه‌م‌پرومان به‌ پشتیوانی
خوای گه‌وره له ژێر پووناکی و نووری ئایه‌ته‌کانی قورئانی پیرۆز و
فه‌رمووده شیرینه‌کانی پیغه‌مبه‌ری سه‌روه‌رمان ﷺ و زانستی نوێ
دا، باسی گه‌وره‌یی و فه‌زلی نوێژی به‌یانی ئه‌که‌ین (ان شاء الله) ،
سه‌ره‌تای ووتاره‌که‌ش به‌م فه‌رمووده‌یه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوشه‌ویستمان
ده‌ست پێ ئه‌که‌ین که فه‌رموویه‌تی: (لَتَقْضَنَّ عَرَى الْإِيمَانِ عُرْوَةُ
عُرْوَةٍ. فَكَلَّمَا انْتَقَضَتْ عُرْوَةُ تَثْبُتَ النَّاسُ بِأَلَّتِي تَلِيهَا فَأُولَئِهِمْ نَقْضُ
الْحُكْمِ وَ آخِرُهُنَّ الصَّلَاةُ).

واته: گری و قولفه‌کانی ئیمان هه‌لده‌وه‌شیته‌وه، گری دوا‌ی گری،
هه‌رکاتی گرییه‌کی شل بوه‌وه و کرایه‌وه، خه‌لکی ده‌ست ده‌گرن به‌وه‌ی
دوا‌ی ئه‌وه‌وه ، یه‌که‌م قولفی که هه‌لده‌وه‌شیته‌وه حوکم و ده‌سه‌لاتی
ئیسلامیه و کۆتا قولف و گری نوێژه.

به‌پراستی پیغه‌مبه‌ری خوشه‌ویست پراستی فه‌رمووه به‌ حق و
پراستی. ئه‌وه‌تا یه‌که‌م شت که موسولمانان ده‌ستیان لێی به‌ربوو
حوکم و ده‌سه‌لات و فه‌رمان په‌وایی بوو، پۆژگاریکی دوورودریژ به
ده‌یان گه‌ل و میله‌ت له ژێر سایه‌ی ئیسلامدا ده‌ژیان و قورئان و
سوننه‌ت ده‌ستوری حوکوم بوو له وولاتدا. موسولمانان خاوه‌ن
فه‌رمان‌په‌واو ئه‌میرو والی خۆیان بوون، به‌رووبوومی وولاتی
موسولمانان بو ئه‌هلی ئیسلام خه‌رج ده‌کرا، به‌لام ئه‌م‌پرو هیچ

دەسەلاتیک بە دەست موسولمانانەو، نەماوە، دواى ئەو گرێبەکانى
 ترى ئىسلام يەك لە دواى يەك وا لە لایەن موسولمانانەو بەداخەو
 وازيان لى دەهينرى و تەنها بۆ خەلكانىك نوێژکردن ماوەتەو، ئەمڕۆ
 زۆرن ئەو پیاوو ژنانەى كە هەموو پابەندییەكەیان بە دین و ئیمان و
 ئىسلامیەتیەكەیان تەنها نوێژەكانیانە كە ئەنجامى ئەدەن، ئیتر لە
 بواری سیاسى و ئابووری و كۆمەڵایەتى و كەسبەت و بازاپیان دا، لە
 بواری خێزان و پەيوەندى یە كۆمەڵایەتیەكانیاندا هیچ
 پابەندییەكیان نەماوە بە ئىسلامەو، ئەو هەموو ئافەرەتە بە سڤووری
 دەبینیت كەچى نوێژیش دەكات، بە نام لەگەڵ ئەویدا كە لای زۆربەى
 موسولمانان تەنها نوێژەكە ماوەتەو زۆر لە نوێژ خوێنان وازيان لە
 نوێژى بەیانى هیناوەو ئەوێ زۆر گرنگى پى بدات یان لە كاتیكدا
 نوێژى بەیانییەكەى دەكات كە خەریكە خۆر دەكەوێت و لە نیوان مان
 و نەماندايە، یان هەركە نایكات و ئەگەڵ نیوهرۆدا دەیگێریتەو،
 كەبەرەستى ئەمەش زۆرى هۆى بى ئاگاییە لە گەورەیی ئەو نوێژەو
 پیروزی و پەرەركەتى ئەو كاتەى بەرەبەیانە، بۆیە بە پیویستی
 دەزانم هەندى فەرموودەى خوشەویستمان و تاجى سەرمان حەزەرەتى
 محمد ﷺ لە بارەى گەورەیی نوێژى بەیانییەو بەس بەكم.

✓ فەرموودەى یەكەم: خوشەویستمان ﷺ فەرمووی: (لَنْ يَلْجَ النَّارَ
 أَحَدٌ صَلَّى قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَ قَبْلَ غُرُوبِهَا، يَعْنِي: الْفَجْرَ
 وَالْعَصْرَ). رَوَاهُ مُسْلِمٌ (٦٣٤).

فهرموده‌ی دووهم: پیغهمبری خوا وَعَلَيْهِ السَّلَامُ فهرموویه‌تی: (مَنْ صَلَّى الْعِشَاءَ فِي جَمَاعَةٍ فَكَأَنَّمَا قَامَ نِصْفَ اللَّيْلِ، وَمَنْ صَلَّى الصُّبْحَ فِي جَمَاعَةٍ -أَيَّ مَعَ الْعِشَاءِ كَمَا نَصَّ عَلَى ذَلِكَ حَدِيثُ أَبِي دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيِّ- فَكَأَنَّمَا صَلَّى اللَّيْلَ كُلَّهُ). رواه مسلم وأبو داود والترمذی.

واته: ئه‌وه‌ی به‌جه‌ماعه‌ت نوێژی عی‌شا (خه‌وتنان) بکات، ئه‌وه‌ وه‌کو ئه‌وه‌ وایه‌ که‌ نیوه‌ی ئه‌و شه‌وه‌ شه‌و نوێژی کردبێت، وه‌ ئه‌وه‌ی نوێژی به‌یانی به‌ کۆمه‌ل کردبێت، واته‌ نوێژی عی‌شاو به‌یانی هه‌ردووکی به‌جه‌ماعه‌ت کردبێت، وه‌کو له‌ ده‌قی فەرمووده‌یه‌کی تردا هاتوو که‌ ئه‌بو داود و ترمزی هیناویانه‌، ئه‌وه‌ وه‌ک ئه‌وه‌ وایه‌ که‌ هه‌موو شه‌وه‌که‌ شه‌و نوێژی کردبێت.

به‌پراستی مژده‌یه‌کی گه‌وره‌یه‌، به‌پراستی فەزل و که‌رمی خواجه‌ که‌ به‌خشییوه‌تی به‌ ئوممه‌تی پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ ته‌نها به‌وه‌ی که‌ نوێژی خه‌وتنان (عشاء) و به‌یانی له‌ مزگه‌وتدا، یان که‌سیک مائی زۆر دووره‌ له‌ مزگه‌وت یان به‌هۆی بارودۆخیکی تایبه‌ته‌وه‌ ناتوانی نوێژی عی‌شاو به‌یانی بچیت بۆ مزگه‌وت، له‌گه‌ل خیزان و منداله‌کانی خۆتدا بیکه‌ی به‌جه‌ماعه‌ت، ئه‌وه‌ وه‌کو ئه‌وه‌ خوا بۆت حیساب بکات که‌ ته‌واوی ئه‌و شه‌وه‌ شه‌و نوێژت کردبێ و هه‌ر له‌سه‌ر به‌رمال بیت و سه‌رت نه‌کردبێته‌ سه‌ر جینگای خه‌وتن.

✓ فەرمووده‌ی سی‌هه‌م: پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ فەرموویه‌تی: (رَكَعَا الْفَجْرِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا). واته‌: دوو رکاته‌ سوننه‌ته‌که‌ی پیش نوێژی به‌یانی گه‌وره‌تره‌ و خیری زیاتره‌ له‌ دنیاو هه‌موو ئه‌وه‌ی که‌ له‌ دنیا دایه‌.

وه‌ دایکی ئیمانداران خاتوو عائیشه‌ ده‌گیرێته‌وه‌ که‌ پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ ناو هه‌موو سوننه‌ته‌کان دا زیاتر سوور بوو له‌سه‌ر دوو رکاتی سوننه‌تی پیش نوێژی به‌یانی.

وه مهروهه پيغه مبهري خوا ﷺ فرمويه تي: (لا تدعوا ركعتي الفجر وإن طردتكم الخيل). واته: واز مهينن له دوو پكاتي سوننه تي پيش نويژي به ياني نه گهرچي نه سپيش به دواتانه وه بيت و پراوتان بنيت. ههر له بهر نه وه موو خيرو گهره ييهي نه دوو پكاتي سوننه ته ي پيش نويژي به ياني بوو، نه گهر پيغه مبهري خوا نه دوو پكاتي له دهست بچوايه و له کاتي خو ي دا بوي نه کرايه، نه و له دواي نويژي به ياني يان له دواي خوړ ه لاتن نه يگيرايه وه، که نه مه شي بو نويژه سوننه ته کاني تر نه ده کرد مه گهر بو شه و نويژ.

جا به ريزان: سهرنج بدن نه گهر دوو پکات سوننه ته که ي پيش نويژي به ياني ناوا گهره بيت، که نه وه قه درو ريزه ي به هوي نويژه فره که ي به يانييه وه پهيدا کردوه، نه بي خوودي دوو پکات نويژه فره که ي به ياني چهند گهره بيت و خيره که ي چهند مهن بيت.

فرموده ي چواره م: پيغه مبهري خوا ﷺ فرماني نه کرد به موسولمانان که نويژ به جه ماعت دريژ نه که نه وه به لام له نويژي به ياني قورثاني زور بخوينن، صه حابه کان ده فرمون: له شهست ثايه ته وه تا سه د ثايه تي ده خویند له دواي فاتحه وه، وه نه وهنده له نويژي به ياني دا ده مايه وه کاتيک نويژمان دانه به ست، يه کتريمان نه ده ي له بهر تاريکی، به لام که پيغه مبهري خوا ﷺ سه لامی نه دايه وه ئينجا يه کتريمان ده ناسي له بهر نه وه ي به ته وای دونيا پروناک ده بووه وه.

— فهرمودهی پینجهه: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: (مَنْ صَلَّى الْبُرْدَيْنِ دَخَلَ الْجَنَّةَ). رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَ مُسْلِمٌ
واته: هه رکه سیك نو یژی به یانی و عه سر له کاتی خو ی دا بکات
ده چیته به هه شته وه.

به پیزان: به لگه یه کی گه وره یه له سه ر گه وره یی نو یژی به یانی که
له شه ر عدا حوکمی جیای له هه موو نو یژه کان هه یه. بۆ نموونه:.

کاتی هه موو نو یژیک له سه ره تای کاته که وه ده ست پی ده کات،
هه تا کاتی نو یژه که ی تر ما وه ی هه یه، به لام بۆ نو یژی به یانی وانیه یه،
چونکه نو یژی به یانی تا نیوه پۆ نامینیت، به لکو کو تای کاتی نو یژی
به یانی تا وه ختی خو ره لاتنه، پیغه مبهری خوا ﷺ ده فهرمویت:
(وَقْتُ صَلَاةِ الصُّبْحِ مِنْ طُلُوعِ الْفَجْرِ مَا لَمْ تَطْلُعِ الشَّمْسُ).

واته: کاتی نو یژی به یانی له به ره به یانه وه یه تا هه له اتنی خو ر.
وه هه روه ها له ناو هه رپینچ نو یژه فهرزه که دا، ته نها نو یژی به یانی
نه کورت ده کریتته وه نه کو ئه کریتته وه واته: (قَصُرُوْا جَمْعًا) ناکریت.

ئیمانداران: هه رکه سیك نو یژی به یانی بکات له و گری یه پزگاری
ده بیت که شه یتان له کاتی خه وتنی هه ر مرو فیکدا له لای سه ری
ده دات. پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: (يَعْقِدُ الشَّيْطَانُ عَلَى قَافِيَةِ
رَأْسِ أَحَدِكُمْ إِذَا هُوَ نَامَ ثَلَاثَ عَقَدٍ يَضْرِبُ كُلَّ عَقْدَةٍ عَلَيْكَ لَيْلٌ طَوِيلٌ
فَارْقَدَ فَإِنْ اسْتَيْقَظَ فَذَكَرَ اللَّهَ انْحَلَّتْ عَقْدَةٌ فَإِنْ تَوَضَّأَ انْحَلَّتْ عَقْدَةٌ فَإِنْ

صلی انحلت عقده فأصبح نشیطا طیب النفس وإلا أصبح خبیث النفس (کسلان). رواه البخاری (۱۱۴۲)

واته: له پراسه‌ری هەر یه‌کیک له ئیوه شه‌یتان سی گری ئه‌دات کاتیکی یه‌کیکتان خه‌وت. به هه‌موو گرییه‌ک شه‌ویکی دریز گری ئه‌دات. جا ئه‌گه‌ر ئه‌و که‌سه هه‌ستاو یادی خوای کرد. گرییه‌کیان ده‌کریته‌وه، کاتیکی ده‌ست نویژ ده‌شوات گرییه‌کی تریان ده‌کریته‌وه، کاتیکی نویژی کرد گری سیه‌هه‌میش ده‌کریته‌وه، ئیتر ئه‌و که‌سه چالاک و گورج و گۆل ده‌بیئت و ده‌روونی پاک ده‌بیئت، خو ئه‌گه‌ر به‌و جوړه نه‌بوو، ئه‌وا ته‌مه‌ل و ده‌روون پیس ده‌بیئت.

به‌لی به‌ چاوی خۆمان ده‌بینین ئه‌و که‌سه‌ی که‌ نویژی به‌یانی ناکات، چۆن به‌رده‌وام ده‌م به‌ باویشک و وه‌پسه‌و له‌ خوشی توپه‌یه‌ چ جای که‌سانی تر، ئه‌وانه‌شی که‌ هه‌لده‌ستن بۆ نویژی به‌یانی و یادی خوا ده‌که‌ن و ده‌ست نویژ ده‌گرن و نویژی به‌یانی ده‌که‌ن، به‌ چوستی و چالاک‌ی و پووی گه‌ش و خوشه‌وه‌ پیشوازی له‌ هه‌لاتنی خو‌ری پوژی نوی ده‌که‌ن.

وه‌ یه‌کیکی تر له‌ به‌ره‌که‌ته‌کانی نویژی به‌یانی ئه‌وه‌یه: هه‌ره‌که‌سیک نویژی به‌یانی بکات به‌ره‌که‌تی ئه‌و پوژیه‌ی تووش ده‌بیئت، هه‌روه‌کو پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ خوای په‌روه‌ردگار پارایه‌وه‌و فه‌رمووی: (اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لِأُمَّتِيْ فِيْ بُكُورِهَا). په‌روه‌ردگار به‌ره‌که‌ت بخه‌ره ئوممه‌ته‌که‌مه‌وه له‌ به‌یانیا‌نی زوودا.

به‌لئی به‌ره‌که‌ت له به‌ره‌به‌یان دایه، سه‌عاته‌کانی یه‌که‌می دواى نوێژى به‌یانی پر به‌ره‌که‌ترین سه‌عاته‌کانی پۆژه، وه هیچ که‌س نازانیت به‌ره‌مه‌یان بینیت ته‌نها ئه‌وانه نه‌بن که له به‌یانیه زووه‌دا هه‌لده‌ستن و نوێژى به‌یانی ده‌که‌ن و له سه‌ره‌تای پۆژه‌وه به‌ره‌می باشیان ده‌بی‌ت، ئه‌م به‌ره‌که‌ته‌ش له هه‌موو شتێک دا، له هه‌موو کاریک دا، له بازرگانی و کشتوکال و خویندنه‌وه‌و سه‌فه‌رو جیهادی پێگای خوادا به‌ پوون و ئاشکرایى ده‌رده‌که‌وێت.

ئیمانداران: هه‌ندیک له خه‌لکی کاتیکی لییان ده‌پرسی‌ت، بۆچی نوێژى به‌یانی ناکه‌یت؟ له وه‌لام دا یه‌کسه‌ر ده‌لیت من ئیمانم به‌ فه‌رزی نوێژى به‌یانی هه‌یه، به‌لام به‌پراستی نوێژى به‌یانی زۆر قورسه‌و زۆر زه‌حمه‌ته‌ مروّقه‌ به‌و به‌یانیه زووه له ناو جیگای خه‌و بیته‌ ده‌ره‌وه‌و مروّقه‌ له‌کاتی گه‌رمادا تی‌رخه‌و نابیت و له‌کاتی سه‌رماشدا مروّقه‌ له‌ ترسی سه‌رما به‌و به‌یانیه زووه له‌ خه‌و هه‌لناستیت.

به‌لام ئایا ئه‌م وه‌لامه‌ حه‌قیقه‌تی هه‌یه؟ بێگومان نه‌خیر، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی:

یه‌که‌م: جیگای دوو دلی و گومان نییه که هه‌ر شتێک خواى گه‌وره له‌سه‌ر به‌نده‌ی خوێ فه‌رز کردبیت، مانای ئه‌وه‌یه له‌ سوودی به‌نده‌که‌یه‌و له‌ توانای به‌نده‌دا هه‌یه، هه‌روه‌کو له‌ قورئانی پی‌رۆزدا ده‌فه‌رمویت: ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ یان ده‌فه‌رمویت: ﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾.

کەواتە: خوای گەورە دەفەر مویت: شتیکم لەسەر بەندە فەرز نەکردوو کە بۆی ئەنجام نەدریت و لەسەری قورس بیت. یەکیەک لەوانە نوێژی بەیانیه.

دووم: ئەگەر سەیری ئەو وولاتانە بکەین کە زۆربەی دانیشتوانی موسولمان نین، بۆ نموونە: ئەمریکا، دەبینین لە کاتی نوێژی بەیانی دا هەموو شەقامە سەرەکیەکانی شارە گەورەکان پڕن لە ئۆتۆمبیل. کە بەو بەیانیه زوو بۆ کارەکانیان هەستان، کەواتە: لەو کاتەوهی کە موسولمانان هەڵدەستن بۆ نوێژی بەیانی ئەوانیش لە خەو هەڵدەستن و خۆیان ئامادە دەکەن بۆ کار و پیشەیی ئەو پۆرەیان.

یەکیەک لە زانا موسولمانەکان کە ناوی (دکتۆر غالب) دەفەر موی: ئامادەیی کۆنگرەیهکی پزیشکی ئەمەریکی بووم لە یەکیەک لە شارەکانی ئەمەریکا، سەرسام بووم کاتی و تیان کۆنگرە کاترینەر شەشی بەیانی دەست بەکارەکانی دەکات، دانیشتنی یەکەم شەشی بەیانی بوو، ئەو بوو لەو کاتەدا پویشتم، من دڵیا بووم لەوێ کە لەو کاتەدا هیچ کەسێک لە هۆڵەکەدا ئامادە نابیت، کێ لەو بەیانیه زوو دا دیت؟ کاتیەک چوومە ژوورەوه سەرسام بووم. چی بێینم؟! هۆڵەکە پڕ بوو، لە کاتیەکدا ئەو هۆڵە نزیکەی سی هەزار کەس دەگریت، بە زەحمەت شوینیکم لە کۆتایی هۆڵەکە دەست کەوت. هەر ئەو دکتۆرە دەلیت لەو سەفەرەدا لە ئەمەریکا، زۆرجار ئەمبینی کاتیەک کە من ئەچووم بۆ نوێژی بەیانی. ئافەرەتان و پیاوانی ئەمەریکی ئەگەر ئەو بۆ شووقەو مالهەکانیان. لە کاتیەکدا زۆر سارد و سەرماش

بوو، که پرسیم باشه چی ئەمانە ی هیناوەتە دەرەو؟ لەم سەرما یە داو بەم بەیانییە زوو بۆ سەر شەقام و ناو پارکە گەرەکان، لە وەلامدا پێیان دەوتم: تەنها بۆ ئەوەی سەگەکانیان هەوای پاکی بەرە بەیان هەلمژن! کەواتە: هەستان لە خەو بەکاتی بەیانی زوو تەنها موسولمانان ئەنجامی نادەن، تاوەکو بەکاریکی گرانی بزانن.

سێهەم: با سەیری وولاتانی خوشمان بکەین لە ژبانی پوژانەماندا، ئەگەر سەفەرمان کردبێت، ئەگەر دەوامان بووبی، ئەگەر نیشیکی گرنگمان بووبی، چەند زوو لە خەو هەستاوین و هەندێ جار هیشتا بانگی بەیانی نەداوە کە بە خەبەر بووین، جا ئایا نوێژی بەیانییە کە لە پیشتر نییە؟

هەریەک لە ئێمە پرسیارێک لە خۆی بکات، باشە ئەگەر یەکیەک پێمان بێی، بەیانی لە کاتی نوێژی بەیانی دا وەرە بۆ لام ئەوەندە پارەت ئەدەمی، ئایا چەند بە ووریا ییەو دەخەوێت؟ ئایا هەموو خیزانەکەت ئاگادار ناکەیت کە ئاگادار بن و لە کاتی خۆی دا خەبەرت بکەنەو؟ ئایا کاتژمێری ئاگادار کردنەو دانانییت بۆ ئەوەی کە پیشتر خەبەرت بکاتەو و لە کاتی خۆی دا لەوێ ئامادە بیت و پارەکەت لە کیس نەچیت؟

باشە توخوا نوێژی بەیانییە کەمان گران بەهاتر نییە؟ بەلێ ئەگەر دوو رکات نوێژە سوننەتە کە ی پیش نوێژی بەیانی لە هەموو دونیاو ئەوێ لە دونیا شدا هەیه خیری زیاتر بیت، ئایا نوێژە فەرەزە کە ی بەیانی خیری لە هەموو گەردوون زیاتر نییە؟ ئایا قام و چێژو لەزەتی

سوژده بردن بۆ خوای گه‌وره له‌و به‌ره به‌یانده‌دا، به‌هیچ پارهو پول و
سه‌روهت و سامانیك ده‌پیوریت؟

ئیماندارى خو‌شه‌ویست: ئیستا با بزانی نو‌یژى به‌یانی لای
صالحان و پیاو باشان چۆن ته‌ماشاکراوه؟

* ئیمامی مالیک له (الموطأ) دا ریوایه‌تى کردووه که (عومهری
کورپی خطاب) رۆژیکیان له نو‌یژى به‌یانی دا چاوی ئه‌گێرا بۆ (سلیمانی کورپی ئه‌بی حه‌سمه) به‌لام نه‌یبینی. بۆ به‌یانی حه‌زه‌تى
عومهر چوو بۆ بازار، مالى سوله‌یمان له نیوان مزگه‌وتی پیغه‌مبه‌رو
بازاردا بوو، له‌ پێگاوه سه‌ردانی مالى سوله‌یمانی کردو له‌ ده‌رگادا
(شفاء) که دایکی سوله‌یمان بوو پیشوازی له حه‌زه‌تى عومهر کرد.
حه‌زه‌تى عومهر فهرمووی: دانانیشم ته‌نها هاتم بزانی بۆچی
سوله‌یمان دیار نه‌بوو بۆ نو‌یژى به‌یانی؟ (ئه‌و سه‌رده‌مه پێیان سه‌یر
بووه که سێك له نو‌یژى به‌یانی له جه‌ماعه‌ت نه‌بینرابیت. نه‌ك هه‌ر
نو‌یژه‌که‌ی نه‌کردبیت!) دایکی سوله‌یمان گووتی: ئه‌مشه‌و هه‌تاكو
به‌ره‌به‌یان خه‌ریکی شه‌و نو‌یژ بوو، بۆیه له‌ پیش نو‌یژى به‌یانیدا
خه‌وی لێکه‌وت و نو‌یژى به‌یانیه‌که‌ی به‌ جه‌ماعه‌ت فه‌وتا. (ته‌ماشاکه‌ن ئیمانداران، له‌سه‌ر شه‌و نو‌یژ جه‌ماعه‌ته‌که‌ی به‌یانی
فه‌وتاوه، نه‌ك له‌سه‌ر سه‌یری ته‌له‌فزیۆن و دانیشتن له‌ مه‌جلیسی
غه‌یبه‌ت و باسی ئه‌م و ئه‌ودا) حه‌زه‌تى عومهر فهرمووی: ئای به‌خوا
ئه‌گه‌ر نو‌یژى به‌یانی به‌ جه‌ماعه‌ت بکه‌د. خو‌شه‌ویستته‌ به‌لامه‌وه
له‌وه‌ی شه‌و هه‌ستم و هه‌موو شه‌وه‌که‌ زیندوو بکه‌مه‌ود

✓ * خالیدی کوپی وهلید ههگیز جهنگی دهست پی نه دهکرد، ههتا نوێژی بهیانی به جهماعهت به لهشکرهکهی نهکردایه، ئههجا راستهوخۆ دواي نوێژی بهیانی دهستی دهکرد به هێرش کردن.

✓ * یوسفی کوپی تاشفین که گهورهی دهولهتی (مراپطین) بوو، وه یهکیکه له سههرکرده ئازاو ناودارهکانی ئیسلام، وهختی چوو بو جهنگی بهناوبانگی (زهلاقه) و سههرکهوتنی بهدهست هیئا، که نوێژی بهیانی به جهماعهت ئهجامداو ئینجا دهستی به جهنگ کرد.

✓ * قطز، سههرکردهی ناوداری ئیسلام له جهنگی (عین جالوت) ی به ناوبانگدا له درژی تهتارهکان جهنگی دهست پی کردو سههرکهوتنی به دهست هیئا، راستهوخۆ دواي نوێژی بهیانی جهنگهکه دهستی پی کرد.

کهواته: کاتی نوێژی بهیانی پڕ بهرهکهترین کاته بو ههموو کاریک، بۆیه خواناسان و سههرکردهکانی موسولمانان، ئهوهنده بهلایانهوه گرنگ بووهو کردویانه بهسهرهتای ههموو کارهکانیان، وه زانایان و وانه بیژان (مدرسین) له حوجرهو مهدرسهکاندا له دواي نوێژی بهیانیا وانهیان به خویندکارو فهقیکان وتوووتهوهو مامۆستاو فهقی زۆر لێی سوودمههه بوون.

بهپێزان: تهنانهت کافرانیشت زانیویانه نوێژی بهیانی چهند گرنگه بو موسولمانان.

✓ ئهوهتا کاتیک جولهکه سالی (۱۹۶۷) چوونه ناو قودسهوهو مرگهوتی (ئهقصا) یان سوتاند، پوژنامه نویسیکی جولهکه له

(موشی دیان) ی وهزیری جهنگی ئیسرائیلی پرسى: چى دهلیى
 دهرباره ی بیروباوهړی موسولمانان که دهلین له قورئاندا هاتووه که
 موسولمانان دهچنه وه ناو مزگهوتی قودس ههروهک و چوڼ یه که م
 جار چوونه ناوی و دواړوژ بو موسولمانانه؟ ئایا پای تو چیه
 دهرباره ی نه و بیروبوچوونه ی موسولمانان؟

(موشی دیان) ووتی: نه وه نه و کاته ده بیټ که ژماره ی نویژ
 خوینان له نویژى به یانی دا به ژماره ی نویژ خوینانی پوژى ههینی و
 ووتاری ههینی بن.

به لی: نه وه ی دوژمنانی ئیسلام لیلى دهرسن ئیمانی
 موسولمانانه، قه ربانغی مزگهوته کانه و عبادته تی ئیماندارانه، نه ک
 سیاسه تیان و ژماره ی پیکخواه کانیا ن.

به لی جوله که و به کری گیراوه کانیا ن گهرم و گوپی مزگهوته کان له
 نویژى به یانی دا که نیشانه ی به ناگایی و ئیمان پته وی نه هلی
 ئیسلامه، به ترس داده نین، نه ک دهنگ و سه دای سیاسی و بینای
که و ره و رازاوه ی مزگهوت.

ئیمانداران: نه گهر بچینه خزمهت قورئان، ده بینین سه رنجیکی
 سه یرو گرنګ له سوږه تی (الإسراء) دا هه یه، که له م سوږه ته دا خوا ی
 گه و ره ده فه رمویټ ﴿أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى عَسْقِ اللَّيْلِ
 وَقُرْءَانَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْءَانَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا﴾ الأسراء ۷۸.

هر ئهم سوږه ته شه که باس له نزيك بونه وهی لابرډنی (بهنی
 ئيسرائيل) دهکات و موژده ددهات که ئوممه تی موسولمانی باش له
 شوینی نه وانداده نړیت، که سهرکردایه تی زهوی دهخاته دهست
 نه و ئوممه ته موسولمانه، نه و قیاده و سهرکرده یه ش ته سلیم به
 که سانیک دهکات که زور جوان پاریزگاری له نویژی به یانی دهکهن.
 به لی له سوږه تی (الإسراء) دا باس له سهرکه وتن ناکات ته نها
 دواي باسی نویژی به یانی نه بیت.

* صلاح الدین ی نه یوبی به رده وام هانی سهر بازه کان و
 موسولمانانی نه دا که نویژ له مزگه وتدا بکه، به تایبه تی زور
 ناگاداری نویژی به یانی بن، چونکه باش تیگه یشتبوو له و راستییی
 که سوپایه ک نه گهر نویژی به یانی به جهماعهت له مزگه وتدا بکه،
 سهرکه وتوو نه بن به سهر دوژمنه کانیان دا له بهر نه وهی چاو نه ترس و
 خاوه نی ئیراده یه کی پو لاین دهن.

هه روه ها خوی گه وره ده ربارهی تیدا چوونی گه لی (هود)
 ده فـه رمویت: ﴿قَالُوا يَلُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَن يَصِلُوا إِلَيْكَ فَأَسْرِ
 بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ اللَّيْلِ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ إِلَّا أَمْرَاتُكَ إِنَّهُ
 مُصِيبُهَا مَا أَصَابَهُمْ إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ﴾.

باشه بو خوی گه وره کاتی به ره به یان دیاری دهکات بو له ناو
 بردنیان، نایا هه موو کاتیک کاتی خوی گه وره نییه له به یانیان و
 نیوه پروان و ئیواران دا، بو به یانی به تایبه تی؟ له بهر نه وهی کاتی

به يانى كاتى گۆرآن و گۆرانكارىيه. سهره تاي پووناكى و نه مانى تاريكييه.

هر له بهر گرنگى كاتى به يانييه كه خواى گه وره سويند ده خوات بهو ئه سپانهى كه له پيى خوادا جهنگ ده كهن، بهو ئه سپانهى كه هيرش ده به نه سهر دوژمن له بهر به ياندا، ﴿وَالْعَدِيَّتِ صَبْحًا ۝۱﴾
 ﴿فَالْمُورِيَّتِ قَدْ حَا ۝۲﴾ فَأَلْغِيَرَاتِ صَبْحًا ۝۳﴾.

ههروهها هاتنه خواره وهى حه زه تى عيساو بئاو بونه وهى دادپهروه وهى و خوشى، له كاتى نويزى به يانى دا ده بيت، يا (الله) چهن ناسكه ئه و چركه ساتانه، ئه مه به پيكه وت نيه، ئه وه چركه ساته كانى نويزى به يانييه و چركه كانى گۆرانه.

به ريزان: ئه و هوكارانهى كه يارمه تيت ئه دن بو ئه نجامدانى نويزى به يانى، له كاتى خويدا ئه مانه ن:.

۱. ئيخلاص و دلسوزى: كه دل و دهروونت زور پاك بكه يته وه و مه به ستت به ده ست هينانى په زامه ندى خواى گه وره بيت، چهنده پاره خوشه ويستيك له خوشى پاره كهى هيچ هه ست به ناره حه تى له خه و هه ستان ناكات، له و تاريكى شه و و شيرينى خه و و ناو جيگاي گهرمه دا، چونكه پاره كهى زور به لاوه مه به سته، ئيماندارى موخليس و دلسوز ده بيت كه بيرى په زامه ندى خواى كرده وه، بيرى كرده وه كه له م بهر به يانه دا خواى گه وره به چاوى په حمه ت ته ماشاي ده كات و

وەلامی دووعاکانی ئەداتەو، ئەو هیچ نارهەتییهک نابینیت لە هەلسان بۆ نوێژی بهیانی.

۲. عەزم و ئیرادەی بەهێز: نەك هەر لە ئیوارەو نیهتی ئەو بێنیت كە بۆ نوێژی بهیانی خەبەری نابیتەو و لە خەو هەلناستیت.

۳. خۆت لە گوناھ بپاریزە: چونكە گوناھ و تاوان دل تاريك دەكات و لاشە قورس دەكات.

۴. بەدەم خۆیندنی زیكرو دوعاو پارانهو وە بخەو (نەك بەدەم غەیبەت كردنەو).

۵. شەو زوو بخەو، هەر لە دواى نوێژی عیشاوە بخەو، بۆ ئەو بەیانی زوو لەخەو هەستیت، لە پوژئاوادا خەلكى شەو زوو دەخەون و بەیانی زوو لە خەو هەلنەستن، بۆیە كارەكانیان لەكاتى خۆیدا ئەنجام ئەدەن.

۶. ئەگەر كەسیكت لەگەڵ بوو لە مالهەو، پێنى بلى كە ئەگەر زووتر خەبەرى بویەو باتۆش خەبەر بكاتەو بۆ نوێژی بهیانی.

۷. سەعاتى جەپەس دابنى بۆ ئەو كاتى نوێژی بهیانی خەبەرت بكاتەو.

ئیمانداران: ئیستا با بەرەكەتى كاتى بەرەبەیان لە پوانگەى زانستییەو باس بكەین:

۷. زانستی پزیشكى دەلیت: بیریژی مۆخى مروۋ لە سەعاتەكانى سەرەتای پوژدا بە پلەیهكى زۆر بەرزترە لە كاتەكانى تر، لەبەر ئەو پیرۆزى لەو دایەو بەرەكەتیش لەو دایە زیاترە كە دواى نوێژی بهیانی

مروۋ نەخەۋىتەۋدو بەنايىب خويىسكارار دواى نويزى بەيانى دەست
بەن بەسەى كردن، نەك تا نيوەشەۋ سەىى بەن بەلام دواى نويزى
بەيانى بىخەۋنەۋد يان ەدەر ەلەستز بۆ نويزى بەيانى.

۲. زانايان دەلەين: شەنەبايەك لە سەعاتەكانى يەكەمى بەيانى دا
هەلەكات كە ەيچ سەعاتىكى ترى شەۋوروز بەۋ جورە نىيە، كەش و
هەۋا نەرم و فيئەك دەكات، مروۋ بەئاسانى ەستى پى دەكات و ئەگەر
مروۋ لەۋ كاتەدا بە ئاگا بىت و نەخەۋىت. تەۋاۋى لاشەى بەۋ ەۋا
پاكە ئيسراحت دەكات و گەشەۋ نەش و نما دەكات.

۳. لە بەياناندا ەۋا زۆرتەين پىژە لە گازى (ئوزون)ى تىدايە،
ئەم گازە بە ەلەتنى خۆر نامىنىت، ئەم گازەش سوۋدىكى باش بە
كۆنەندامى ەستىارى مروۋ دەگەيەنىت، بەتەۋاۋى كارى فيكرى و
ماسولكەيى گەشە دەكات بۆ ئەۋ كەسەى لەۋ كاتەدا بە خەبەر بىت و
نەخەۋىت.

۴. تيشكى خۆر لە كاتى ەلەتنى دا نزيكە لە پەنگى سوۋەۋە،
ئەم پەنگە چالاكى زياد دەكات، ەروەها پىژەى تيشكى سەروو
ۋەنەۋشەيى زۆرتەين بەشى لەۋ كاتەدايە بۆ ئىمە، كە ئەم تيشكە
ھاندەرە بۆ پىست كە قىتامىن (D) دروست دەكات.

۵. كاتىك خانەكان تىر دەبن بەگازى ئوزون. ئەچىتە سوۋرى
خوينەۋە. ەروەها گازى (يۈم) ىش كە سىيەكان پاك دەكاتەۋە.

٦. زۆرتەری پێژە (کورتزوم) لە بەیانیا نەداوە و لە ئیواراند؛ کەم دەکات، دیارە (کورتزوم) ئەو مادەییە کە چالاکییەکانی لەش زیاد دەکات.

٧. پزیشکە پسیپۆرەکان لە (کۆمەڵەی پزیشکانی دڵ لە ئەرەن) رایان گەیاند کە جیبەجی کردنێ نوێژی بەیانی لە کاتی خۆی دا، باشتەری ھۆکارە بۆ چارەسەر و خۆ پارێزنی لە نەخۆشییەکانی دڵ و رەق بوونی دەمارەکانی خۆین، کە ئەم نەخۆشییە دەبێتە ھۆکاری جەلەدی دڵ و سەکتەیی دەماخ، ھەرۆھا دەرکەوت کە کاتیکی مەوۆ لە خەوی درێژخایە نەداوە دڵی لە دەقیقەیکدا (٥٠) جار لێدەدات، کە ئەمە دەبێتە ھۆی نیشتنی چەوری و خۆی و مادەکانی تر لە بۆرییەکانی خۆین و شاخوینبەرەکان دا، بەتایبەتی شاخوینبەری تاجی بەھۆی ئەو ھەو دەگیرێت کە زۆر مەترسیدارە.

ئیمانداران: ئیستا با بزانی سزای ئەو کەسە چییە کە لەبەر ئەو ھەو خەو کە ی لێ تێک نەچیت نوێژیکی فەرز تەرك دەکات، کە بە تاییبەتی نوێژی بەیانی بەھۆی ھەزکردن بە خەو لەو کاتەدا زۆرجار دەفەوتیت،

ئیمامی بوخاری پێواپەتی کردووە کە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: لە خەوندا چەند دیمەنیکم نیشان درا، یەکیک لەو دیمەنانە ئەو بوو کە پیاویک لەسەر پشت پراکشابوو، یەکیکیش بە پێو ھەستا بوو بەردیکی گەورەیی بە دەستەو ھەو، ئەم بەردە گەورەیی دەکیشا بەسەری ئەو کەسەدا کە لەبەردەمیدا پراکشابوو،

بهرددكه له سهر سهری دهخولایه وه و سهری کابرا پارچه پارچه دهبوو. کاتیک دهچوو بهرده که بینیته وه سهریری دهکرد سهری کابرا ~~دهبوو~~ خوی لی هاتووه ته وه. دیسانه وه وهکو جاری یه که م به سهری کابرای ددکیشایه وه و بهم جوړه بهرده وام دهبوو. بو ئه وهی بهرده وام له ئازارو نه شکه نجه دا بیت. پیغه مبهری خوا ^ص ده فهرمویت: له خه وه نه که مدا جوهریلیم له گهل دا بوو. و وتم ئه ی جوهریل ئه و که سه تاوانی چیه که ناوا به و شیوه پر ئازاره بهرده وام سزا ئه دریت. فهرمووی: ئه ی محمد ^ص (هذا الذي يأخذ القرآن ويرفضه وينام عن الصلاة المكتوبة).
 نه وه ئه و که سه یه که که قورئانی بو پروون کراو ته وه و به ته وای تینی گه یشته وه و هری گرتو وه. که چی بهر په رچی ئه داته وه و به قسه ی فهرما یشته کانی قورئان ناکات. وه تاوانیکی تریشی ئه وه یه که نه خه ویت و گوئی به نویژه فهرزه کان نادات. واته خه وه که ی پی خوشتر و چاکتره له نویژه که ی. له لای ئه و له جیاتی (الصلاة خير من النوم) به پیچه وانه وه یه (النوم خير من الصلاة).

جا ئه ی ئه و که سانه ی که تا ئیستا به یانییه که نه بو وه به مه به ستی به جی هیئانی نویژی به یانی له ناو جیگای خه و تنه که تان هاتبنه ددره وه و خه و تان له خوتان تۆراند بیت. ههر ئیستا ته و به بکه ن و نویژی به یانی بو خه و مه فه وتیذن. پیش ئه وه ی بگه ی نه ئه و سزایه ی که پیغه مبهری دلسوزمان ههر له دنیا دا پیی راگه یاندوین که بو نویژ نه خوینانی به یانی به تایبه تی دیاری کراوه

* لە فەرموودە یەکێ تردا کە هەردوو پێشەوای فەرموودە (بوخاری و موسلیم) پێواوەتیان کردووە، پێغەمبەری پێشەوای ﷺ فەرموویەتی: (إِنَّ أَثْقَلَ الصَّلَاةِ عَلَى الْمُنَافِقِينَ صَلَاةُ الْعِشَاءِ وَصَلَاةُ الْفَجْرِ) واتە: قورستین نوێژ لەسەر مونا فیک و دوو پووەکان، نوێژی عیشاو بە یانی یە.

پەنا دەگەڕێن بە خوا لە نیفاق و دوو پویی کە لە هەموو بەلار نەگەتییە ک خراپترە، کە نیشانە یەکێ ئەو یە، مەوێ مونا فیک زۆر بە تەمەلی و بێ زەوقییە و نوێژەکانی بە گشتی دەکات و وە قورستین نوێژ بە لایە وە نوێژی عیشاو بە یانی یە. چونکە بە پێچەوانە وە مەوێ ئیماندار بە ئەنجامدانی نوێژ خۆشتین تام و چێژ وەردەگەڕێت، چونکە لە خزمەت پەرەردگاری دا دەوێت و داواکاری پێشکەش دەکات، وە نیشانە ی ئیماندار پاستەقینە بە پێچەوانە ی مەوێ دوو پوو وە یە کە زۆرتین تام و لەزەت و خۆشی و ئاسوودە یی و دلئارامی لە نوێژی عیشاو بە یانی وەردەگەڕێت.

بەرێزان: بابزانی فەوتانی یە ک نوێژی بە یانی چ کاریگەری یە کە لەسەر هاو ئەلانی پێغەمبەر ﷺ داناو، یەکی ک لە وەحابە بەرێزانە کە هەموو تەمەنی خۆی لە منالی یە وە تافاتی پێغەمبەر ﷺ کە ماوێ نو سال بوو. شەوو پۆژ لە خزمەت پێغەمبەر دا بوو، ئەنەسی کۆپی مالیکە کە دە فەر مویت: لە دوا ی وە تافاتی پێغەمبەر ی نازدار وە ﷺ هیچ شەوی ک نە بوو کە من لە خەومدا بە خزمەتی نەگە یشتیم، ئەمجا ئەنەس لە خۆشەویستی بو پێغەمبەر ی خواو یاد کردنە وە ی

پۆژە خوشەکانی که له خزمەتی ئەو سەرۆەر و پسالارەدا بەسەری
بردوووە دەستی دەکرد بەگریان.

ئەم صەحابییە بەرپۆز و پایە بلندە لە ژیانیدا بەشداری دەیان
جەنگی دژ بە کافران و خوانەناسانی کردوووە، بەلام هەركاتێك بیری
(فەتحتی توستەر) ی بکەوتایەتەو، دەگریا، (توستەر) شارێکی
فارسی بوو، قەڵاكانی زۆر بەهێز بوون، موسولمانەکان سال و نیویک
گەمارۆیاندا، ئەمجا لە دوایدا کەوتە دەستی موسولمانان، سەختترین
جەنگی موسولمانان کە پووبەپرووی خوانەناسان بوونەتەو لە شاری
(توستەر) دا بوە.

باشە ئەم صەحابە بەرپۆزە لە جیاتی ئەوێ دڵخۆش بێت کە
بەژداری ئەو جیهادەو ئەو فەتخە گەورەییە کردوووە، ئەو باشە بۆچی
دەگریا؟ ھۆیەکی ئەمەییە: دەرگای قەڵای (توستەر) بە چەند
سەعاتێك پێش نوێژی بەیانی کرایەو موسولمانەکان فەتحيان کرد،
سوپای ئیسلام پزایە ناو شارەکە، جەنگێکی ترسناک پووی دا لە
نیوان سێ ھەزار موسولمان بەرامبەر سەدوێکەنجا ھەزار جەنگاوەری
فارسی، جەنگێکی زۆر خویناوی و ترسناک بوو، ھەموو چرکە ساتێك
مردن ئامادەیی ھەبوو لە لای سەربازانی ھەردوولا، موسولمانەکان لە
مەترسیدا بوون، بەلام لە کۆتاییدا، بەیارمەتی خوا ی گەورە،
موسولمانەکان سەرکەوتن، ئەویش لە دوا ی ھەڵاتنی خۆر بە چەند
سەعاتێك، موسولمانەکان کاتیکیان زانی کە نوێژی بەیانیان لە

دهست چوو، لهو جهنگه ترسناکې که له شهووه هه تا خوړ هه لاتنی خایاند.

به لئ لهو چهند سه عاتې ټيکړژاندياندا نه يانتواني له کاتي خویدا نويزی به يانی نه نجام بدهن، له بهر نه وه بوو نه نسی کوړی مالیک بو يه که مين جار له ژيانی دا نويزی به يانی له دهست چوو، له تاوی نويزی نهو به يانی به دواي چندين سال هر دهگريا، له کاتيکدا له بهر عوزيکي گه وره که جهنگ و جيهاد بووه نه يتوانيوه له کاتي خوئی دا نه نجامی بدات. هر چهند نه وانهی دهو روبهري دلیان ددایه وه، به لام نه نسی دهیفرموو: توستر چييه؟ له کاتيکدا نويزی به يانی له دهست چوو، هه موو دونیا نابيته وه بهو نويزی به يانی به که له دهستم چوو.

نه ی گه نجانې به ريز: تکاتان لیده که م هر له م پوژه موباره که داو هر ئیستا له ناو دلی خو تاندا که ناوا باسی گه وره یی نويزی به يانیان بیست، بریار بدهن که (ان شاء الله) به هیچ شیوه یه که نه هیئن نويزی به يانیان بغه وتیت، ئای چهند خوشه کاتیک که پیر بووی شانازی به وه وه بکه ی که به گه نجی نويزی به يانیان هه مووی له کاتي خوئی دا نه نجام داوه، ئای خوشحالیه که ت چنده ی تر زیاد دهکات، نه گهر نويزه که ی به يانیان له مزگه وتدا به جه ماعت نه نجام داییت، نه مه شایانی نه وه یه که مروقه له پیری دا شانازی پیوه بکات، نه که وه کو ریاو پوپامایی، به لکو شانازی به وه ی که له ته مه نی جوانی

گهنجیه تی دا له جیاتی کاری لابه لاو نابهجی، له خزمهت پوره دگارداد بووه نوږی بهیانی به جه ماعت نه نجام داوه.

له کۆتایی ئه م ووتارهدا ئه م دوو موژدهیهی پیغه مبهری خوا ﷺ ده گهیه نه به هه موو ئه و به پیزانه ی که له تاریکی شه ودا بو نوږی عیشاو بهیانی ده چن بو مزگوت و تاریکی شه و نابیته پینگر له بهرده م هاتوچوی مزگوتیان: . خوشه ویستمان ده فهرمویت: (بَشْرُ الْمَسَائِنَ فِي الظُّلَمِ إِلَى الْمَسَاجِدِ بِالنُّورِ التَّامِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ). حَدِيثٌ صَحِيحٌ رَوَاهُ ابْنُ مَاجَهَ وَ ابْنُ خَزِيمَةَ وَالْحَاكِمُ انْظُرْ (صَحِيحُ التَّرْغِيبِ) ٤٢٣.

واته: موژده بده به و که سانه ی که له تاریکی شه ودا ده چن بو مزگوته کان بو نه نجامدانی نوږی عیشاو بهیانی، موژده یان بده نی به نوریکی ته و او له پوژی قیامه تدا.

موژده ی دووه م: فهرمووده ی پیغه مبهری خوایه ﷺ که نه نه سی کوپی مالیک بۆمان ده گپیته وه و ده فهرمویت: (مَنْ صَلَّى الصُّبْحَ فِي جَمَاعَةٍ، ثُمَّ قَعَدَ يَذْكُرُ اللَّهَ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ كَانَتْ لَهُ كَأَجْرِ حَجَّةٍ وَ عُمْرَةٍ). نه نه س ده فهرمویت: قال رسول الله ﷺ [تَامَّةٌ تَامَّةٌ تَامَّةٌ] حَدِيثٌ حَسَنٌ. رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَ صَحَّحَهُ الألبانی.

واته: هه رکه سیك (ژن بییت یان پیاو کوپ بییت یان کچ) نوږی بهیانی به جه ماعت بکات، (له م زه مه نه دا ژن ده توانن له گه ل میړه کانیا ن یان له گه ل منداله کانیا ن له ماله وه نوږی بهیانی به جه ماعت بکه ن) (کچ ده توانیت له گه ل دایکی یان براو خوشکه کانی

دا له ماله وه به جه ماعت نویرژی به یانی بکهن) جا له دواى نویرژی به یانییه که که به جه ماعت کردویه تی، له شوینی نویرژه که ی خوئی نه جولیت و دانیشیت و زیکری خوا بکات. (جا زیکری خوا مهرج نییه هر (سبحان الله و لا اله الا الله) بیټ، به لکو قورئان بخوینیت، موتالای ته فسیری قورئان و ژیاننامه ی پیغه مبهرو پیاو چاکان بکات، یان خویندکاره، به دهرس و وانه کانی خویندنگایدا بجیته وه و بهو نیازهی که خویندکاریکی زیره ک بی و به زیره کی و نمره به رزی خوئی، نمونه ی خویندکاریکی موسولمانی مولته زیم پیشکesh به ماموستاو خویندکاره هاوړیکانی بکات و به بینینی نه م جوانی ئیسلامیان بیټه به رچاو، به م نیه ته وه سه عی کردن دواى نویرژی به یانی هر به زیکری خوا حیسابه، جا که سیك ئاوا له شوینی نویرژی به یانییه که ی دابنیشی و زیکری خوا بکات هتا نه و کاته ی که خور هه لدیت، ئینجا هه سستی و دوو پکات نویرژی چیشته نگاو (صلاة الضحی) بکات، نه وه وه کو نه وه وایه که حه ج و عومره یه کی سوننه تی کرد بیټ، نه نه س ده فهرمویت: پیغه مبهری خوا وه کو نه وه ی گومانی ناو دله کان لابه ریټ، که وه کو ئیمه ئیستا پیمان عه جیبه چوئن نه مه پاداشتی حه ج و عومره یه کی سوننه تی هیه؟! بویه فهرمووی: (تَامَّةً تَامَّةً تَامَّةً). حه ج و عومره ی سوننه تی ته واو، ته واو، ته واو .

واته: بی که م و کوپی له پاداشتی حه ج و عومره ی سوننه تی! الله اکبر له سوژو به زه یی خوا بهرام بهر ئیماندارانی نومه تی محمد

المصطفی ﷺ که ئاوا پږیزان لیده گری و به کرده وهیه کی ئاسان و که م پاداشتی کی ئاوا گه وره یان پی دهبه خشیت. هه زاران هه زار سوپاس بو خوی گه ورو به خشنده.

به ئی وولات به و پیرو گه نجان وه جوانه و پیشکه وتوو و ئومیدی خیری لی ده کریت و دوژمن پی ناویریت و میللهت خیانهت له حکومه تی خوی ناکات، که له نویژی به یانی دا له مزگهوت و ماله کانداه ناگابن و سوژده و رکوع بو خوی خویان به بن، به لام نه و گه ل و میلله ته ی گه نچ و لاهه کانی تا نیوه شه و خه ریکی خواردنه وه ی عه رق بن و له قومارخانه و بلیاردا شه و بکه نه وه و به یانیش به گه رمی پوژیش له سه ریان به خه به نه یه ن، زور به ئاسانی ده کپدری و ده فروشری و مه ردو پاله وانی تیدا درووست نابیت.

په حمه تی خوا له و که سه ی که فه رموویه تی:

لا يُصْنَعُ الْأَبْطَالُ إِلَّا	فِي مَسَاجِدِنَا الْفَسَاحِ
فِي رَوْضَةِ الْقُرْآنِ فِي	ضِلِّ الْأَحَادِيثِ الْحَاحِ
شَعْبٍ بِغَيْرِ عَقِيدَةٍ	وَرَقٍّ يَذْرِيه الرِّيحُ
مَنْ خَانَ (حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ)	يَخُونُ (حَيَّ عَلَى كِفَاحِ)

به ئی ئیماندارانی به پږیز: به هه موو شیوه یه که له هه ولی نه وه دا بن که نویژی به یانی له کاتی خوی دا نه نجام بده ن و هه تا بوژان ده گونجیت هه ول بده ن له مزگهوتدا نویژه که تان به جه ماعت ئدنجام بده ن، جا نه گه ر هاتوو جاریک له جارن به بی که مه تر خه می خوت خه به رت نه بو وه، نه وای پیغه مبه ری خوا ﷺ ئاموژگاریمان ده کات و

ده‌فه‌رموئیت: (مَنْ نَسِيَ صَلَاةً، أَوْ نَامَ عَنْهَا، فَكَفَّارَتُهَا أَنْ يُصَلَّاهَا إِذَا ذَكَرَهَا).

واته: هه‌رکه‌سیک نوئژئکی له بیرچوو، وای زانی نوئژه‌که‌ی کردووه، به‌لام دوای هاتنی نوئژئکی تر ئه‌مجا بۆی ده‌رکه‌وت که ئه‌و نوئژه‌ی پیشووی نه‌کردووه، یان له خه‌و خه‌به‌ری نه‌بووه‌وه، به‌لام به‌بی که‌مه‌ترخه‌می خۆی، ئه‌وه که‌فاره‌تی ئه‌و نوئژه‌فه‌وتاوه ئه‌وه‌یه که نوئژه‌که‌ بکات هه‌رکاتیک که بیرى هاته‌وه یان له خه‌و خه‌به‌ری بووه‌وه.

ئه‌وا ده‌چینه‌ خزمه‌ت مانگی پیروزی په‌مه‌زان و باشت‌رین هه‌ل و فرسه‌ته بو ئه‌وه‌ی له‌سه‌ر نوئژی به‌یانی خۆمان پابه‌ینین که له‌کاتی خۆی دا ئه‌نجامی بده‌ین، وه به‌جه‌ماعه‌ت له‌ مزگه‌وت دا ئه‌نجامی بده‌ین.

داواکارم له‌ خوای په‌روه‌ردگار: (اللَّهُمَّ اَعِنَا عَلَى ذِكْرِكَ وَ شُكْرِكَ وَحَسَنِ عِبَادَتِكَ).

سه‌رچاوه‌کان:.

١. المجموعة الثانية من صحيح وصايا الرسول ﷺ

سعد يوسف ابوبكر ج ١ ص ٣٦٢.

٢. نوئژی به‌یانی، چۆن هه‌ستین و به‌رده‌وام بین؟ فاتح شیخ محمد سمیع.

للحافظ المنذري .

٣. الترغيب والترهيب

ووتارى يەكەم

بۇ

مانگى پەمەزان

گەورەيى و بەرەكەتى مانگى

پىرۈزى پەمەزان

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَ
عَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ:

ههزاران ههزارجار سوپاس بۆ خوای پهروهردگارو دروود و
سلاوات له سهر پوحي هه ميشه زيندوي پيغمبهري نازدار ﷺ كه وا
ئه مسائيش گه يشتينه وه خزمهت مانگي پيروي په مهزان، هه موومان
له مالى خودايه داو له م كاته پيروزه دا له ناخي دلمان وه، به ته واوي
هه ستمانه وه، كه هه موو خانه كانى لاشه مان له گه ليا بجوولى و ئه م
هه سته پر شادومانييه له زمانمانه وه بيته دهره وه، ده ليت:

به خيرهاى مانگي پر نوور
شه معى ده ستمان بۆ ريگاي دوور
به خيرهاى سومبولى واتاي خواناسي
هه ويئي بۆ خوا سولحان
مه رحه با باراني په حمهت
كلاو پورته ي مالى دلمان
به خيرهاى يوسفى نيو دوانزه برا
له دهيجور و يه لدای سالدای، بوی به شه مع و بووی به چرا
به خيرهاى
له ئيستاوه ژيله موى ئيماني دلمان
چاوه پواني باوه شيني شاپه پرى پر سوزى توپه
به خيرهاى كه ناري ئارام به خشي دل
كه شتى هيوا دهرياي ئيحسان

بەخێرهاتی له گهڵ خۆتدا

جوانترین دیمەنت هێنا

ته پێی پارشیو، سه لای به یان، سفره ی به ربانگ

ئا پۆرای نوێژی ته راویح

دوو عای به کول، خه تمی قورئان

بەخێرهاتی که ژاوه ی قافلە ی خواناسی

بەخێرهاتی ماڵی غوفران، بەخێرهاتی مانگی قورئان.

نیمانداران: وا تازه ده چینه خزمەت سه ره تای مانگی په مه زان و به

بینینی مانگی یه که شه وه به فهرمووده ی: (صُومُوا لِرُؤُوسِكُمْ) ده ست

ده کهین به پۆژو گرتن و داوا ده کهین له خوای میهره بان که مانگی

خێرو خوشی بیت، هه ره کو پیغه مبه ری چاوساغ و دلسۆزمان،

نووری چاومان هه زه ته ی محمد ﷺ هه رکاتیک مانگی تازه ی ده بیننی

ده یغه رموو: (أَهْلُهُ عَلَيْنَا بِالْأَمْنِ وَالْإِيمَانِ وَالسَّلَامَةِ وَالْإِسْلَامِ. رَبِّي

وَرَبُّكَ اللَّهُ، هَلَالُ رُشْدٍ وَخَيْرٍ) حَدِيثٌ حَسَنٌ. رَوَاهُ أَحْمَدُ فِي مُسْنَدِهِ.

واته: خوای گه وه ره میهره بان داوات لیده کهم ئەم مانگه نوێیه به

هێمنی و ئیمان هه وه به سه ره ماندا هه لبیت، وه به ئاشتی و

ئیسلامه تییه وه به چینه ناوی، ئەو مانگی جوان خوای من و خوای تو

هه ره (الله) یه هه ردوو کمان به نه ده و دروستکراوو ملکه چی (الله) ین،

مانگی پرخیرو به ره کهت و خوشی بیت.

به ئی خوشه ویستان: به ووردی سه رنجی ئەم فهرمووده یه ی

پیغه مبه ری خوا ﷺ به دن ته ماشاکه ن چون ئەمن و ئەمان له

هەر شوینیک بیئت ئیمانیشت و لە وییه، ناشتی و ئارامی لە هەر جیگایەك دا بانی کیشابیئت، ئیسلامەتی و دینداری و خواناسی و لە شوینەدا، جا مال ئەمین و پەر لە ناشتی بیئت، دوور لە دەمە دەمە و شەپەرە قسە و پرق و قین بیئت، ژن و میرد و جگەرگۆشەکان بە ئارام بن لە گەڵ یەکترو حورمەت و پێز لە نیاواناندا بئاو بکەنەو، ئەو ئەو ماله پەر دەبیئت لە دینداری و خواناسی و ئیمان و ئیسلامەتی، ئەو ماله پەر لە ناشتییه سوود لە بەرە کەتی پۆژووی پەمەزان وەردەگرن، دەبا هەر لە ئەمڕۆ بەریار بدەین ناشتی و خوشەوێستی بال بکیشیئت بە سەر مال و خێزانەکانمان دا، إِنْ شَاءَ اللَّهُ.

بە هەمان شیوە لە گەرەك و گوند و شار و وڵاتدا ئارامی و ناشتی هەبێ و گرمە و گالە و دەنگ بەرزکردنەو و دەنگی گولە و بۆنی بارووت لە ئارادا نەبیئت، ئەو ئیسلامەتی و ئیماندارێ بە حەق، و لە جیگە و وڵاتەدا جێی خۆی گرتوو و خەلکی سوود لە عیبادەت و نوێژپۆژو جومعه و جەماعەت دەبینن، و بە دنیاییەو سوودمەندترین خەلکی لە ئەمن و ئاسایشی و وڵات و هیمنی گەرەك و شار موسولمانانن. هەر بۆیە پیڤەمبەری پیڤشەوا ﷺ ئەمن و سەلامی پیڤش ئیمان و ئیسلام خست.

کەواتە: ئەو گەرەتترین بوختانی ناحەزانی ئیسلامە کە دەلین: ئیسلام ئاینی ترس و تۆقاندن و داپلۆسین و نا ئارامییه بۆ خاك و خەلکی، بۆ وڵاتان و میلەتان، نەخیر ئیسلامی ئیمە لەو جیگایە گەشە دەکات کە دوورە لە شەپەر ئاژاو و خوین پرشتن و ترساندن و

داپلۆسین، ھەر بۆیە داواکارم لە حکومەت کە لەم مانگی ڕەمەزانەدا ،
 لە ھەموو کات زیاتر گرنگی بە لایەنی ھیمنی و ئاسایشی وولات بدات
 و موسوڵمانانیش ھاوکاری دەزگاکانی ئاسایش و پۆلیس بکەن بۆ
 لەناو بردنی ھەر دەستیکی تێکدەر و ئاژاوەگیر، وە مزگەوتەکان
شەو و پوژ کرەو بن و چاوی دەزگاکانی وەزارەتی ناوخوا لە جیاتی
لەسەر گەنجی مزگەوت بێت، بەلەسەر ئەو کەسانە بێت کە نایەن بۆ
مزگەوت، چونکە ئیمە ئێھلی پوژ بەبەرە کەتی پوژووی ڕەمەزان و
 پەرورە دەبووین، کە لە مانگی ڕەمەزاندا نەک ھەر شەڕ بە خەلکی
 نافروشین و ئاژاوە دروست ناکەین، بەلکو ئەگەر کەسانێکی دوور لە
 دینیش شەڕمان پێ بفرۆشن، ئیمە لێیان ناکرین و دەلێن پێغەمبەری
 پیشەوامان فیتری کردووین: (فَأَنْ سَابَهُ أَحَدٌ أَوْ قَاتَلَهُ، فَلْيَقُلْ: إِنِّي
 صَائِمٌ) واتە: ئەگەر کەسێک قسەی ناشیرینی پێ ووتین یان شەڕی
 پێ فروشتین، پێی دەلێن: من بەپوژووم، من لە فیترگە پوژودا
 فیتری ھیمنی و سەلامەتی بووم و وەلامت نادەمەو.

بەلێ ئیمانداران: ھەر وەکو ھەموو موسوڵمانان بە گەر وەر و
 بچوو کەر، بەژن و پیاوەر، جۆش و خرووش و گەشی و خوشی بە دەم
 و چا و ناوماڵ و ناوبازار و دائیرەکانیانەو دیارە، لە خوشی ھاتنی
 مانگی ڕەمەزان، ئەو بەراستی لە جیگای خۆیدا یەو، مانگی پیروزی
 ڕەمەزان مانگی ئەو یە کە ببیتە مایە دڵخووشی ئیمانداران لەبەر
 ئەو ی:

١

یه کهم: مانگی خێروبەرە که ته، پیغه مبهری خوا ﷺ له سهره تای مانگی پیروزی په مه زاندا به خه لکی ده فرموو: (يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَتَاكُمْ شَهْرُ رَمَضَانَ. شَهْرُ بَرَكَةٍ).

ئه ی خه لکینه: ئه وه مانگی په مه زانتان به ره و پوهات، مانگیکی پر بهر کهت و خیره، هه زاران هه زار سلاوات له دیدارت ئه ی پیغه مبهری خوشه و یستمان به پراستی جوانت فرموو: مانگی بهر کهت، ئایا کێ هیه که ههست نه کات به و هه موو خێرو بهر که ته ی که له م مانگدا به سه رماندا ده پڕیئت؟ سه ر سفرو و خوانی به ربانگمان چهند پازاوه یه، ئه و خواردنه چهند به تامه؟! که هه رگیز پێش په مه زان ئاوا تام و چیژمان لی نه بینوه، ئه وه ی پێش په مه زان هه ژاری و دهست کورتی نه یه یشتوو و خواردنیکی باش بخوات، به بهر که ته ی مانگی په مه زان خوای گه وره دلی ده و له مهن دی ده و روبه ری بو نهرم ده کات و ئه ویش له هه موو لایه که وه پزق و پوژی پووی تیده کات، ئه وه تا ده بینین چ جوش و خروشیك ده که ویته بازاره کانه وه، که ئه گه ر دوو کانداره به پریزه کان بی ویزدانی نه کهن، به ئاشکرا بهر کهت له کارو که سابهت و کرین و فروشتنیان دا به دیار ده که ویت، له م مانگدا به قه ده ر چهند مانگ پاره یان دهست ده که ویت، وه زور به ئاشکرا بهر که ته ی زیاد بوونی دین و ئیمان دیته بهر چاو که ناو مال و مزگه وته کان داده پوشتی، که واته ده بیئت دلخوش بین به مانگی په مه زان، چونکه مانگی بهر که ته.

﴿ دووهم: خواپهرستی وتاعت له مانگی پهمهزاندا نهجرو پاداشتی زیاتره له غهیری مانگی پهمهزان، پیغمبهیری پیشهوامان ﷺ فهرموویهتی: (مَنْ تَقَرَّبَ فِيهِ بِنَافِلَةٍ كَمَنْ أَدَّى فَرِيضَةً فِيمَا سِوَاهُ. وَمَنْ أَدَّى فِيهِ فَرِيضَةً كَانَ كَمَنْ أَدَّى سَبْعِينَ فَرِيضَةً فِيمَا سِوَاهُ).

واته: ههرکهسیک له خوای گهواره نزیک بیتهموه به نهجامدانی سوننهتیک، نهوه وهکو نهوه وایه فهرزیکی نهجام دابییت، که دیاره خێرو پاداشتی فهرز زۆر زیاتره له سوننهت، وه ههرکهسیک فهرزیک نهجام بدات له مانگی پهمهزاندا، نهوه خێرو پاداشتی نهوهنده بو نهوسریت وهک نهوهی له پیش مانگی پهمهزاندا ههفتا فهپزی نهجام دابییت.

کهواته پهمهزان خهرمانی عیبادهته، فرسهتیک زپینه، چون خهلکی جوتیار کاتیک دیاری کراوی هیه له هاوین و پایزدا بو کارو کهسابهتهکی، بو نهوهی زادو زهخیرهی تیدا بختا بو زستان، به هه مان شیوهش مانگی پهمهزان دهییت بکرییت به مانگی کوکردنهوهی خهرمانی چاکه.

﴿ سیههم: به مانگی پهمهزان دلخۆشین چونکه مانگیکه که ههر لهسهرهتاوه تییدا پهحمهتی خوامان بهسهردا دهپژیت، پیغمبهیری خوشهویستمان دهفهرمویت: (شَهْرٌ أَوَّلُهُ رَحْمَةٌ، وَ أَوْسَطُهُ مَغْفِرَةٌ، وَ آخِرُهُ عِتْقٌ مِنَ النَّارِ).... مانگی پهمهزان سهرهتاکی پهحمهته، ناوهراستهکی لیخۆش بوونه، کوتاییهکی ئازاد بوونه له ئاگر. نه فهرمودیه پیشهوا (ابن خزیمه) له سهحیحهکی دا به ژماره

(۱۸۸۷) هیناویەتی. ئایا دەبیت چەند دلخۆش بین کە پەرحمەتی خوامان بەسەردا دەباریت.

﴿چوارەم: پەرمەزان مانگی بەهەشتە، بەراستی لە دیدی ئینسانی پروادارەوه سەرزەوی وەکو بەهەشتی لیدیت، پیغمبەری پیشەوامان فەرموویەتی: (إِذَا جَاءَ رَمَضَانُ فَتَحَتْ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ، وَغُلَّتْ أَبْوَابُ النَّارِ، وَصُفِّتِ الشَّيَاطِينُ) متفق عليه . بخاری (۱۸۹۸) و مسلم (۱۰۷۹).﴾

واتە: هەركاتێك مانگی پیروزی پەرمەزان هات، دەرگاكانی بەهەشت دەرکێنەوه، وە دەرگاكانی دۆزەخ دادەخرێن، وە شەیتانەکان کۆت و زنجیر دەرکێن.

بەلێ ئیمانداران: ئەوەتا بە ئاشکرا دەبینین کە چۆن دەرگاكانی بەهەشت کراونەتەوه و بانگی خەلکی دەکن بۆ چوونە ناو بەهەشت، ئەمەش بەرجەستەیه لە کردنەوهی دەرگای مزگەوتەکان بەبەردەوامی و بەگەرم و گۆپی، بەخوا مزگەوتەکان، بەو هەموو نوێژخوێنە لە نوێژی جەماعەتدا، ئاپۆرای نوێژی تەراویح و مەوعیزە و کۆپی ئامۆژگاری عەسران و دواى نوێژی تەراویح و سیمای کاتی پارشیو و بەربانگ، بەهەشتی سەرزەوییەو بە ئاشکرا هەستی پێ دەکەین و بۆنى بەهەشتی لى دەکەین.

→ بەلێ پیغمبەری خوا (صَدَقَ رَسُولُ اللَّهِ) راستی فەرموو: (و غُلَّتْ أَبْوَابُ النَّارِ) ئەوەتا عەرەقخانە، قومارخانە، شوێنە خراپەکان دادەخرێن و بازارپیان نامینیت، ئەوەتا یووتی ئافرەتان کە بێ

شەرعییەکی گەرەییەو دەرگای جەهەننەمیان بە ھۆیەو بۆ
 دەرکێتەو، ئەو دەرگایە دادەخری و خوشکان سەرپۆش دەدەن بە
 سەریاندا و لاشەیان دادەپۆشن و شەیتانەکان کۆت و زنجیر دەکێن،
 بۆیە بێ دینەکانیش ئەو کەسانە ی کە ماوەی یانزە مانگی پابردوو
 شەیتان بەسەریاندا زال بوو و نەیهیشتوو سۆژدە بۆ خوا ببەن، و
 لەم مانگی ڕەمەزانەدا خۆیان ئامادە کردوو بۆ خوا پەرستی و نوێژ
 و پۆژو و عیبادەتی خوا.

بەئێ ئەم خەڵکە ئیماندارە ئیمان و لە ناخیدا، بەلام شەیتانی
 جنۆکە و ئینسان وایان لێکردوو ئەم ئیمان و نوورو پوناکییە
 بشاردێتەو و پرشنگ نەداتەو و بەردەمی خاوەنەکی پووناک
 نەکاتەو. ھەر وەکو شەھید (سید قطب) فرمویەتی: ئیمان
 وەکو پارچەیک ئالتون وایە لە ناخی مۆقدا، ھی وایە
 ئیمانەکی ساف و بێگەرەو بەردەوام وەکو ئالتون دیارە کە
 دەدرەوشیتەو، ھی واش ھەیە ئالتونەکی بە ھەندیک تەپ و تۆز
 داپۆشراو، ھەر فوویەکی لێکە یاک دەبێتەو، واتە ھەر بەو
 دوو قسە ی خیری بۆ کراو ئامۆژگارییەکی خیری بیست، یەکسەر
 ئیمانەکی زیندوو دەبێتەو، کەسانیکیش ھەن ئیمانەکیان بەھۆی
 کاریگەری گوناھ و تاوانی زۆرەو و بەگۆی کردنی نەفس
 و شەیتانەو، چەند چینیکی ئەستور لە خۆل و خاشاکی لەسەرەو
 کاتی زۆری دەوێت تا لەسەری لادەبرێت، ئەو تا بەبەرەکی مانگی
 ڕەمەزان کە شەیتانەکان کۆت و پەییوەند کراون، پۆل پۆل خەڵکی

پووده که نه وه خواناسی و مزگهوت، جا دُنیا بن ئه وهی له م مانگه دا به بی عوزری شهرعی به پوژو نه بیّت، وه له م مانگه دا به ئاشکرا خواردن و خواردنه وه بخوات و بی ریزی به رامبه ر مانگی پیروزی ره مه زان بکات، یه قینتان بیّت که خوی شهیتانه، چونکه شهیتان مه جالی نه ماوه که بیخه له تینیت، ئه وه هر خوی شهیتانه!

(پینجه م: ئیمه ی موسولمان دلخوشین به مانگی ره مه زان، چونکه مانگی ته و به و لیخوش بوونی خوایه، پیغه مبه ری خوا ﷺ فهرموویه تی: (نادی مُنادٍ مِنَ السَّمَاءِ الدُّنْيَا كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَىٰ انفِجَارِ الصُّبْحِ - يَا بَاغِيَ الْخَيْرِ تَمِّمْ وَ أَبْشِرْ، وَ يَا بَاغِيَ الشَّرِّ أَقْصِرْ وَ أَبْصِرْ).)

واته: له هه موو شه ویکی مانگی پیروزی ره مه زاندا، بانگده ریک له ئاسمانی دونیاوه تابانگی به یانی بانگی به نده کان ده کات و ده فهرمویت: ئه ی ئه و که سه ی که چاکه کاری و وه نامی بانگی خوات داوه ته وه، لئی زیاد بکه و موژده ت لیبت به ره زامه ندی خوا، وه ئه ی ئه و که سه ی که تائیستا له زۆنگاوی گوناوه تاواندای و پروت له خوا نه کردوه، وهره ئه م هه له زیترینه له ده ست خۆت مه ده و به ره و لیخوش بوونی خوا وهره، به ره و گهرماوی پاککه ره وه ی مانگی ره مه زان وهره و خۆت پاک بکه ره وه له گوناوه و تاوانه کانت، وهره خوا لیّت خوش ده بیّت و گوناوه کانی رابردو وشت بو ده کات به چاکه .

شه شه م: به هو ی پوژو وه وه بو نی ده ممان لای خوا ی گه وره خوش ده بیّت، ئه و بو نی ده مه ی که به هو ی نه خواردن و نه خواردنه وه وه که م

قسه کردنه وه بۆنی ناخۆش ده بێت، کهچی پۆژوه وان لای خوای گه وره ئه وهنده پرێز لیگیراوه، پیغه مبه ری خوا ﷺ فرموویه تی: (وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَخُلُوفٌ فَمِّ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمَسْكِ) متفق علیه.

واته: سویند به و که سه ی که نه فسی موحه مه دی به دهسته، بۆنی ده می به نده ی پۆژوه وان لای خوای گه وره له بۆنی میسک خوشتره. جانا یا ئه مه جیگه ی دلخۆشی نه که به نده یه ک ئه وهنده له خوا نزیک بێته وه و ئه وهنده پرێزی لیگیریت؟!

حه وته م: به راستی مانگی ره مه زان مانگی خوشی و فره حییه، نه ک مانگی وه ره سی و بیتاقه تی، پیغه مبه ری خوا ﷺ فرموویه تی: (لِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ يَفْرَحُهُمَا: إِذَا أَفْطَرَ فَرَحَ بِفِطْرِهِ، وَ إِذَا لَقِيَ رَبَّهُ فَرِحَ بِصَوْمِهِ) متفق علیه.

واته: بۆ پۆژوه وان به تایبه تی دوو خوشی هیه، دوو گه شی و دلشادی پووی تیده کات، یه که میان: کاتی که به ربانگ ده کاته وه، له و کاته دا چه ند هه ست به خوشی ده کات، دوو ه میان: کاتی که ده کاته وه به لیکای خوا - سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى - له قیامه تدا، وه پادا شتی پۆژوه که ی وه رده گریت، که هه ر خوا خوی ده زانی ت پادا شته که ی چه نده، ئه وه له و کاته دا به بینینی ئه و هه موو خیرو چاکه زۆره زۆر خوشحال ده بێت و هه موو نا ره حه تییه کی بیر ده چیته وه.

عبداللہ ی کوپری عومہر (پھزای خوا لہ خوی و باوکی بیٹ)
 دہفہرمویٹ: کاتیک کہ پیغہمبہری خوا ﷺ بہربانگی دہکردہوہ
 دہیفہرموو: (ذَهَبَ الظَّمْأُ وَابْتَلَّتِ الْعُرُوقُ، وَثَبَّتَ الْأَجْرُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ)
 صَحِيحُ سُنَنِ أَبِي دَاوُدَ (۲۳۵۷). واتہ: تینویٹی نہماو پویشٹ و
 بہخواردنہوہی ئاو ہہموو دہمارو پہگہکانی لاشہمان تیر بوون و
 پاداشتہکەشی لای خوای گہورہ تو مارکراوہ. إِنْ شَاءَ اللَّهُ.

بہلئ ئیمانداران: بہراستی ئہو خووشی و لہزہتہ پووحی و
 دہروونیہی کہ مروقی پوژووہوان لہ کاتی بہربانگ دا ہستی پی
 دہکات، ہہرگیزاو ہہرگیز بی دینہکان و ئہوانہی بہپوژو نابن لہ ہیچ
 خواردن و خواردنہوہیہکی ناکەن، بگرہ ئہوانہی کہ بہپوژو نابن لہ
 ناخی خویان دا ہست بہ شہرمزاری و تاوانکاریہک دہکەن، ئہگہر
 توژیک ویزدانیان زیندوویہتی تیا مابیٹ.

ہہشتہم: خالیکی تر لہوانہی کہ وامن لیڈہکات کہ ئیمہ دلخوش
 بین بہ بہپوژووہکەمان، ئہوہیہ کہ لہ کاتی بہربانگ کردنہوہدا،
 لہوکاتہدا کہ خہریکیت پوژووہکەت بشکیینیت ہہر دووعایہک بکەہی
 گیرا دہبیٹ، جا ئہگہر دووعاو پارانہوہیہکت لای خوای گہورہ گیرا
 ببی و قبول ببیٹ، ئہوہ لہ ہہموو دونیا گہورہ ترہ، پیغہمبہری خوا
 ﷺ فہرموویہتی: (إِنْ لِلصَّائِمِ عِنْدَ فِطْرِهِ لَدَعْوَةٌ مَا تُرَدُّ). رَوَاهُ إِبْنُ
 مَاجَہَ بِإِسْنَادٍ صَحِيحٍ.

واتە: بەراستی و دڵنیا ییەوێ بۆ پۆژووێوان لە کاتی بەربانگ دا ئەوێ هەیه کە هەر دوو عایەک بکات، بەسەری دا نادریتەوێ خوا ی گەورە قبوڵی دەکات.

فەلسەفە ی پۆژوو: بەبێ هیچ گومان و دوو دڵییەک ئەوێ کە خوا ی گەورە لەسەر بەندەکانی خۆ ی فەرز کردووە، هەمووی لە بەرژەوێندی مەروە دا یەو خوا ی گەورە - سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَى - هیچ موحتاجی تاعەت و عیبادەتی بەندەکانی خۆ ی نییە، بەلام بۆ دڵنیا یی ﴿وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قُلُوبِي﴾ هەندیک لە فەلسەفە ی واجب بوونی پۆژوو لەسەر ئیمانداران باس دەکەین:

(یەکەم: پۆژوو پوکنی چوارەمی ئیسلامە، دوا ی شایاتوو مان و نوێژو زەکات هاتوو.

(دووهم: پۆژوو مەروە پەرور دەکات، چونکە نەفس بە تیر بوون بوغرا دەبێ و لە خۆ ی بای ی دەبێت، بۆیە دەبێت بە برسییەتی جەلوی ئەسپی سەرکەشی نەفس بگیری، وە پۆژوو فیрман دەکات کە موسوڵمان نەک هەر حەرام ناخوات، بەلکو لەبەر فەرمانی خوا بۆ ماوێهکی دیاری کرا واز لە خواردن و خواردنەوێ حەلألیش دەهینیت.

ئای ئەم دینی ئیسلامە چەند گەورە یە، کە ئاوا مەروە بەبێ ئەوێ هیچ چاودیری لەسەر بیت: بەبێ ئەوێ کەس پینی بزانی، هەموو

ناخ و گیانی هاوار دەکات بۆ قومی ئاوی سارد، پەرداخە ئاوە ساردەکەش بە دەستییه‌وه‌یه‌تی، گەدە‌ی داوای خواردن دەکات و لەبەر برسیتییه‌تی، بە بۆنی خواردن لیکە پڕژێنەکانی ناو دەمی لیک دەپڕژن، هیچ کەس ئاگای لێی نییه، ئەگەر تێریش بخوا و بخواتە‌وه‌و بشلێ بە‌پۆژووم هەر بپوای پێ دەکریت، کەچی تەنها لەبەر فەرمانی خوای گەورە کە فەرموویەتی: نابیت لە بانگی بە‌یانییە‌وه‌ تا بانگی ئیوارە لە حەلالی مائی خوشت بخۆی، نایخوات! جا ئایا کەسی کە ئاوا لە پۆژوو گرتن تیبگات، دەچیت دەست بۆ مائی حەرامی خەلکی ببات؟ وە گیرفان و مائی خەلکی بپڕیت؟ بە‌بی گومان نەخێر، چونکە یەقینی هەیه بە‌وه‌ی کە وا خوای پەروردگار چاودێرە بە‌سەر‌یه‌وه‌، وە هەر ئە‌مه‌شه‌ مروۆف ئیصلاح دەکات.

هەر‌وه‌ها پۆژوو خۆیندنگە‌ی پینگە‌یاندنی جە‌ما‌وه‌رە، بۆ فێر بوونی پە‌وشته‌ جوانە‌کان و ئاگادار بوون لە حالی کۆمە‌لگا، حە‌زەرە‌تی یوسف سە‌لامی خوای لە‌سەر بییت، لە‌سەر مۆلک و خە‌زینە‌ی هە‌موو وولاتی می‌صر بوو، هەرچی دلی ئارە‌زووی بک‌ردایە بۆی ئامادە دە‌ک‌را، کەچی لە‌گە‌ڵ ئە‌وه‌شدا زۆرکات بە‌پۆژوو دە‌بوو، کاتی‌ک عە‌زیزان دە‌کرد بۆچی ئە‌وه‌ندە بە‌پۆژوو دە‌بی‌یت؟ دە‌یفەر‌موو: بۆ ئە‌وه‌ی هە‌ژارانم لە بیرنە‌چیت، کە سکیان لە‌برساندا دە‌نگی لێ‌وه‌ دیت، حە‌ز دە‌کە‌م ئە‌گەر بۆ ما‌وه‌یه‌کیش بی‌ت وە‌کو هە‌ژاران بژیم.

بە‌لێ لە دنیا‌ی ئە‌م‌رۆدا بۆیه سەر‌کرده‌کان هیچ جۆره بە‌زه‌یه‌کیان بە‌میلله‌تی هە‌ژارو برسیدا نایە‌ته‌وه‌، چونکە خۆیان تی‌رن

به به رده و امی، پوژیک له پوژان له سالیکیدا مانگیك برسی نه بوون به هوئی پوژو گرته نه وه تاكو بزائن حالی هه ژاران چونه.

٢) سییه م: پوژوو سیاسه تی شهرعی راسته قینه یه، چونکه له پوژوودا سه رکرده یه که می وولات له گهل هه ژارترین که سدا یه کسانه و هیچ جیاوازییه که له نیوانیاندا نییه، نه وه ی له هه موو که س زیاتر پله و پایه ی به رزه و ده وله مه ندرترین که سه، که چوه خولی مانگی ره مه زانه وه، نه بیئت یه کسان بیئت له گهل لاوازترین و بیکه س ترین و هه ژارترین خه لکی وولات دا، به یه که وه له بانگی به یانییه وه واز له خواردن و خواردنه وه ده هیئن و له یه کات دا به ربانگ ده که نه وه، بی نه وه ی که سه رکرده موله تی نه وه ی پی بدریئت که یه که ده قیقه پیشت به ربانگ بکاته وه یان دره نگتر واز له خواردن و خواردنه وه بیئیئت.

هه روه ها پوژوو ده وره یه که که هه موو چین وتویژه کانی کومه لگا به هه موو ئاسته کانی ته مه نه وه تییدا به شدارن، ته ماشاکه له پوژوودا، ده وله مه ندو هه ژار، ده سه لاتدارو بیده سه لات، له پیره میرو پیره ژنه وه تا مندالیکی نابالغ که توانای پوژووگرتنی هه یه، تا گهنج ولاوو ژن وپیوا، کوپوکچ، شاری ولادییی، خوینده وارو نه خوینده وار، قوتابی وماموستا، نه فسه روسه رباز، کپیرو فروشیار، بازرگان وجوتیار، وه ستاوشاگرد، خاوه نکارو کریکار، هه مووی به یه که وه چون به دم بانگه وازی په روه ردکاره وه که فهرموویه تی: ﴿فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾.

ئەمجا سەرنج بدەن، ئەم دەورە یە تاییبەت نییە بە وەرزیکی دیاری کراوە، بەلکو هەموو وەرژەکان دەگریتەووە سالانە لە دەوران دایە.

جا بەرپێزان: سەرنج بدەن، ئایا غەیری ئیسلامەکە ی ئیمە، هیچ بیروباوەرو ئایدۆلۆژیایەکی تر توانای کردنەوێ خولیکی ئاوی هەیه؟! بێگومان نەخێر، چونکە خولەکانی مرقۆف کرد، ئەگەر بۆ گەنج بیست بەکەلکی پیر نایەت، ئەگەر بۆ خویندەوار بیست بەکەلکی نەخویندەوار نایەت، ئەگەر بۆ ئەفسەر بیست قەدەغە یە سەرباز نزکی بکەوێتەو، کەواتە: باشانازی بە ئیسلامەکەمانەو بەکەین و دلشادو سەربلند بین بە بەپۆژوووەکەمان کە ئەوەندە عەزیم و گەورە یە.

چوارەم: پۆژوو گیانی هاوکاری و یارمەتیدان دروست دەکات، (سبحان الله) لەبەرەکەتی پەمەزان، ئەوانە ی دەولەمەندن خۆیان بەدوای هەژاران دا دەگەرپێن تا یارمەتیان بدەن، کە ئەو سەخاوەت و بەخشینە لە غەیری پەمەزاندە هەستی پێ ناکریت، هەروەکو لە فەرموودەدا هاتوو: پێغەمبەری خوا ﷺ لە هەموو کەس زیاتر سەخی بوو، بەو هەموو هەژارییە ی خۆیەو کەچی بەردەوام بەخشندە بوو و دەستی بەخشینی والا بوو، بەتاییبەتی لە مانگی پیرۆزی پەمەزاندە، لە هەموو کاتێک زیاتری دهبەخشی و وەکو شنە ی شەمال کە هەموو جینگە یە دەگریتەو، ئاوا هەموو کەس و لایەکی دەگریتەو بە هەموو لایەک دا دەیبەخشی.

بہراستی ہزاران لہ ہموو کہس زیاتر دلخوشن بہ مانگی
رہمہزان، وہ بہتایبہتی چاوہرپی ہاتنی دہکھن، چونکہ دہزان لہو
مانگہدا زورترین ہاوکارییان پیشککش دہکریٹ.

پینجہم: رہمہزان مانگی دروستکردنی مروقی ہیمنہت بہرہ،
بہراستی ہیمنہت بہرزی دہویت کہسیک بہبی ہیچ چاوہرپیہک
بتوانیت زال بیت بہسہر داواکاریہکانی نہفسی خویدا، کہ ئہمہش
تہنہا لہ ئیسلامدا ہیہ.

بانگخوازی بہناوبانگ (عمروخالد) دہفرمویت: لہ وولاتی
بہریتانیا لہگہل کہسیکی ئیسپانی چاوپیکہوتنم کردو باسی ہندیک
بابہتی ئاینیمان کرد، ئہو کہسہ نہیدہزانی ئیمہی موسولمان چون بہ
پوژو دہبین، منیش بوم باس کرد کہ ئیمہی موسولمان ہموو سالیک
لہ مانگی رہمہزاندہ بہپوژو دہبین. لیی پرسیم: ماوہی چہند بہپوژو
دہبن؟ منیش بوم باس کرد کہ لہ بانگی بہیاننیہوہ تا خورشاوا بوون
(بانگی مہغریب) بہپوژو دہبین، بہسہر سورمانہوہ ووتی: ہرکہسیک
موسولمان بیت ئاوا بہپوژو دہبیت؟! ووتم: بہلی منال، گہنچ،
بہتہمہن، ژن وپیاو، ہموو بہپوژو دہبن، زور بہسہرسورمانہوہ
ووتی: چون دہتوانن بہرگہی ئہو ہموو گہرماو تینویتی و
برسییہتیہ بگرن؟! لہ کاتیکدا وولاتی ئیوہ گہرمہ، پیم ووت: بہلی
تہحہموولی دہکہین، کابرای ئیسپانی ناموسولمان ماوہیہک بیدہنگ
بوو، پاشان ووتی: ئہی باشہ بوچی ئیوہ لہ وولاتہ دواکہوتوہکان؟
بہراستی ئہبواہ ئیوہ پیشہواہتی و راہہرایہتی ہموو جیہانتان

بک‌ردایه، خوْ نه‌گه‌ر ئی‌مه له وولاتی ئی‌سپانیا خاوه‌نی ووره‌یه‌کی ئاوا به‌رز و خوْڤاگرییه‌کی پال‌ه‌وانانه بوینایه، نه‌وا ئی‌ستا ئی‌سپانیا له وولاته هه‌ره به‌هیزه‌کانی جیهان ده‌بوو، مامۆستا (عمروخالد) ده‌فهرمویت: که نه‌و قسه‌یه‌ی کرد به‌راستی هه‌ستم به ئیحراج بوون کرد، راست ده‌کات ئی‌مه‌ی موسولمان خاوه‌نی مانگی په‌مه‌زان و به‌پۆژ و بوونی کاته هه‌ره گه‌رمه‌کانین، له وولاته گه‌رمه‌کان دا، ئایا بوچی دواکه‌وتوین؟! هه‌ول‌ی پیشکه‌وتن ناده‌ین، به‌رده‌وام چاو له‌ده‌ستی خه‌لکین!

ئیمانداران: مروّقی موسولمان ناب‌ی له مانگی په‌مه‌زان دا ته‌نها هه‌ر به ئاماده کردنی به‌ربانگی چه‌ور و باشه‌وه خه‌ریک بی و خه‌می خو تیرکردنی بیّت، به‌لکو ده‌بیّت خه‌می موسولمانانی تریشی بیّت، که نه‌مه‌ش پاداشتی گه‌وره‌ی بو دانراوه له لایه‌ن خوای په‌روه‌ردگار هه‌، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: (مَنْ فَطَرَ فِيهِ صَائِمًا كَانَ) هه‌رکه‌سیک به‌ربانگ بو پۆژوه‌وانیک ئاماده بکات، وه خواردنی بو ئاماده بکات و پیشکه‌شی بکات، نه‌وا:.

٨. (مَغْفِرَةٌ لِّذَنْبِهِ) ده‌بیّت به‌مایه‌ی لیخۆش بوونی تاوانه‌کانی و خوای گه‌وره به‌هۆی نه‌وه‌وه که نه‌و پۆژوه‌وانه‌ی تیرکردوه خوا لینی خوش ده‌بیّت، به‌هۆی نه‌و دووعا خیرانه‌ی که نه‌و که‌سه تینوو برسییه بو خاوه‌ن خاوه‌نه‌که‌ی ده‌کات.

۲. (وَعِتْقًا لِرَقَبَتِهِ مِنَ النَّارِ) خۆی گهواره گهردنی له ئاگر پزگار

دهکات.

۳. (وَكَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَجْرِ الصَّائِمِ شَيْءٌ

) وه به ئەندازەى پاداشتی ئەو پۆژوووهوانه پاداشت بوو خواوهن خواردنه که دهنوسریت، بهبی ئەوهی له پاداشتی پۆژوووهوانه که کم بێتهوه.

جا کاتیك صهحابهكان ئەم مۆژده بهرزو خوشهیان له پیغه مبهری

خوا بیست ﷺ به تامه زۆیییه وه عهز زیان کرد: (یا رسول الله لیس کلنا یجد ما یفطر الصائم علیه) ئەی پیغه مبهری خوا ﷺ به داخه وه هه موومان بایی ئەوه نده مان نییه که خواردن ئاماده بکهین بوو که سیکی پۆژوووهوان، ئای به داخه وه چۆن له وه موو ئەجرو پاداشته بیهش ده بینن، به نام پیغه مبهری خوا ﷺ دلی ئەوانیش وه موو هه ژارانی دل ده وله مهندي خیرخوازی خوش کردو فهرمووی: (یُعْطِي الله هَذَا الثَّوَابَ مَنْ: فَطَرَ صَائِمًا عَلَى تَمَرَةٍ أَوْ عَلَى شَرْبَةِ مَاءٍ أَوْ مَذْقَةِ لَبَنٍ) رَوَاهُ ابْنُ خُزَيْمَةَ فِي صَحِيحِهِ (۱۸۸۷).

واته: خۆی گهواره ئەو پاداشته ده داته هه که سیك که بهریانگ

بکاته وه بوو پۆژوووهوانیک به دهنکه خورمایه ک یان به قومه ئاوێک یان به چۆره شیریک.

به لای ئیمانداران: پیغه مبهری خوا ﷺ هه موو ئەمانه ی بوو باس

کردین تا وه کو کهس نه لیت من هیچ نییه و ناتوانم ببه خشم، وه بزائن

خورماو ئاوه که لانی که مه که یه تی، تو که زیاترت هه یه زیاتر
 ببه خشه، دهوله مهندي وا هه یه ده توانیت له مانگی په مه زاندا هه یوان
 سه ربپریت و چند مال تیربکات له خواردنی باش بو به ربانگ، هی وا
 هه یه ده توانی شیرینی ببه خشیت، چند جوانه دهوله مهنديک بریار
 بدات چند ماله هه ژارو خاوهن منالی بی باوک دهست نیشان بکات،
 تاوه کو په مه زان ته واو ده بیت به ربانگی نه وان له سه رب حیسابی نه م
 بیت، چونکه به دلنیا ییه وه نه وهی تو چهزت لییه تی خه لکیش چه زی
 لییه تی و ئینسانی ئیمانداریش کاتیک چیژ له خواردنی به رده می
 دهکات، که که سیکی تریش که نه دارو هه ژاره له هه مان خواردندا
 به ژدار کرد بیت.

به لی به پرزان: خالیکی تر که پیویسته ئاماژهی پی بکهین، نه وه یه
 که مانگی په مه زان فرسه تیکی زیرینه بو نه وهی که کاتهکانی هه مووی
 له چاکه دا به سه ربهرین، چونکه گرنگ نه وه نییه له ژیان دا چند
 ده ژیت، به لکو گرنگ نه وه یه بزانی چون ده ژیت، هه ربویه پیویسته
 ئیمه ی پوژوو هه وان خسته یه کمان هه بیت بو کاتهکانی شه وو پوژمان :
 ۱. بریار بده هیچ نویژنکت به ته نه نه که غی بفلکو هه مووی له
 مزگوت دا به جه ماعت بکه ی .

۲. نویژی ته راویح له شه وه کانیدا نه انجام بده ی.

۳. ئاماده ی گوینگرتن بیت له ووتاری ماموستایانی به پرزی ئاینی
 ئیسلام، چونکه به گوینگرتن له ووتاری به هیژ و به پیژ، دل زیندوو
 ده بیت هه وه له دینه کهت شاره زا ده بیت.

۴. چەند سەعاتێک دیاری بکە ی بۆ قورئان خویندن، یان گوێگرتن
لە قورئان .

۵. زۆر یادی خوا کردن، زیکری خوا، وەکو زیکری (لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
وَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ).

هەر وەکو پیغه مبه‌ری خوا ﷺ فەرموویه‌تی: (طُوبَى لِمَنْ وَجَدَ فِي
صَحِيفَتِهِ اسْتِغْفَاراً كَثِيراً) خوش به‌ حالێ ئه‌و كه‌ سه‌ی كه‌ له‌ نامه‌ی
كرده‌وه‌كانی دا (اَسْتَغْفِرُ اللَّهَ) ی زۆری تێدايه‌، زۆر ووتویه‌تی خوايا
گیان داواي لیخۆش بوونت لی ده‌كه‌م.

وه‌ به‌ بیر خۆم و ئیوه‌ی به‌ پێزو هه‌موو ئیماندارانی ده‌هینمه‌وه‌، كه‌
ناگاداربین به‌ هیچ جورێك پۆڤو نه‌خوین، پیغه مبه‌ری دڵسو زمان ﷺ
ده‌فه‌رموویت: (مَنْ أَفْطَرَ يَوْمًا مِنْ رَمَضَانَ مِنْ غَيْرِ رُخْصَةٍ وَلَا
مَرَضٍ، لَمْ يَقْضِهِ صَوْمُ الدَّهْرِ وَإِنْ صَامَهُ) رواه الترمذي (۷۲۳).

واته‌: هه‌ر كه‌ سه‌یك له‌ پیاوورن به‌بێ هیچ عوزریكی شه‌ری یان
نه‌خۆشییه‌ك، كه‌ وا له‌ مرو‌فه‌ ده‌كات توانای پۆڤو گرتنی نه‌میییت،
پۆڤیک به‌ پۆڤو نه‌بییت، ئه‌وه‌ هه‌ر گیز پادا شتی ئه‌و پۆڤه‌ی مانگی
په‌مه‌زانی ده‌ست ناكه‌وێته‌وه‌، ئه‌گه‌ر چی ته‌واوی سه‌اله‌كه‌ به‌ پۆڤو بییت
له‌ قه‌زای ئه‌و پۆڤه‌ی كه‌ به‌ عه‌مدی و به‌بێ به‌هانه‌ی په‌واي شه‌ری
خواردویه‌تی.

داواكارم ئه‌وپه‌ری پێزو حورمه‌ت له‌م مانگه‌ پێڤۆزه‌ بگه‌ڕین،
ته‌نانه‌ت ئه‌وانه‌ی كه‌ به‌ پۆڤوش نابن با تاوانه‌كه‌ هه‌ر له‌ نێوان خوێان

و خوای پەرودگاردا بیټ و له سهر شه قامه کان و به بهرچاوی
 خه لکه وه خواردن و خواردنه وه نه خوځ. چونکه دلنیا بن هه رکه سیك بی
 حورمه تی بهرام بهر مانگی نازل بوونی قورئان بکات، هه رکه سیك بی
 حورمه تی به پوکنی چواره می ئەم دینه بکات، که پوژووی مانگی
 رهمه زانه، ئەوا با دلنیا بیټ که خواجی حورمه تی دهکات.

وه پیویسته له سهر حکومت مه جالی ئەو که سانه نه دات، که
 به ناشکرا له سهر شه قامه کان خواردن ده خوځ یان ئەو هه موو
 چیشتخانه یه به ناشکرا خواردن ده فروشن و هه ده لئی رهمه زانیش
 نییه!

وه داواکاریشم له خاوهن کاره کان که ناگیان له کریکار بی و له
 مانگه دا که متر کاریان پی بکه، با توانای پوژو گرتنیان هه بی و
 کاریش بکه، ئیوهش کری زیاتریان یدهنی، تا خوای گه وره
 زیاترتان بداتی.

له کو تایدا ده لیم :

دووباره هاتنی ئەم مانگه تان پیروژ بیټ، ئەه عاشقانی رهمه زان،
 دووباره به خیریبیته وه ئەه مانگی ئیمان و فهتیه ئەه مانگی قه درو
 به درو صهر، ئەه میوانی سالانه ریزت له سهر چاوانه، چونکه مانگی
 قورئانه.

یاره بی خوای گه وره میهره بان به لوتفی خوټ یارمه تیمان بدهی
 بو جوان پیشوازی کردن له مانگه پیروزه هیدایه تمان بدهی بو
 ئەوهی به جواترین شیواز عیباده تی تو ی تیدا بکهین، وه ئەوهی

ئەنجامى ئەدەين لە نوێژو پۆژو تەراویح وزیکر کردن لیمان قبول
 بکەى، وه لەم مانگه پېر بەرەكەتەدا، بەرەكەت بخەیتە پزق
 وپۆزیمانەوه و ئەوانەى لە پیناوى تۆدا دەبەخشن، خوايه زیاتريان پى
 ببەخشیت، ئەوانەى هەژارو نەدارن دەرگای پزق وپۆزییان لەسەر
 بکەیتەوه، خواى گەورەو شیفادەر ئەوانەى نەخۆشن و دلیان
 دەکولیت لە تاوى پۆژووی ئەم مانگه پیرۆزه، بە شىهای خۆت
 شىفایان بۆ بنیرى و لەشى ساغیان پى خەلات بکەیتەوه، تا بتوانن
 پۆژووهکانیان بگرن، خوايه گیان هەركەس لەم مانگەدا دلتەنگ و
 غەمبارە دلخۆشى بکەیت، پومان خۆش بکەى، سەرمان بەرز بکەى،
 دونیایهکى خۆش گوزەران و قیامەتیکى ئاوه دانمان بەنسیب بکەى،)
 آمین (.

سەرچاوهکان:

۱. قورئانى پیرۆز.
۲. الترغیب والترهیب.
۳. شیعری سەرەتای ووتار.
۴. منهاج الصالحين في الآداب الإسلامية
- محمد عبدالعاطي بحیری ص ۱۹۶- ۲۰۱.
۵. قِصَصُ الْقُرْآن
- عمرو خالد ص ۱۸۴.

ئوتتۇرى ئوۋەم
بۇ مانىكى پەمەزان
پەحمەتى خوا

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَ
عَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ:

ئیمانداران و خواناسانی بهرین، پوژوو و وانانی مانگی پیروزی
په مهزان، ئیمه له مانگی کداین که پیغه مبهری خوا ﷺ له وه صفی دا
ده فهرمویت: (رَمَضانُ أَوَّلُهُ رَحْمَةٌ) په مهزان سه ره تاکه ی په حمه ته،
جا فهرموون له مانگی په حمه تدا با بچینه خزمهت باسکردنی چهند
په حمه تیکی خوای په روهردگار، بو ئه وهی له بارو زروف و
سه رده میکی وه ئه مپوډا، که خه لکی به توندی باوهشیان کردووه به
دونیا دا و ته نها و ته نها به شته دونیا ییه کان دلخوشن، ئیمه ی نه هلی
ئیمان، ئیمه ی سه ر سفره ی پر به ره که تی مانگی په مهزان، دلمان به
په حمه تی بی سنووری خوای په روهردگار خوش بیت، هه روه کو
خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ
فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِّمَّا تَجْمَعُونَ﴾ یونس: ۵۸

واته: ئه ی محمد ﷺ به ئیمانداران بلی: با دلشاد و شادومان بن
به فزل و به خشش و په حمه تی خوایی که (قورئان و بهرنامه ی
خوایه). که وابوو با هه ربه وه دلخوش بن، هه ر ئه وهش چاکتره بویان
له هه موو ئه و شتانه ی که خه لکی خه ریکن کوی ده که نه وه و که له که ی
ده که ن.

ئیمانداران: خوای په روهردگار په حمه تی بیسنووره، هه ر ئه و
کاته ی که گه رنوونی درووست کرد، له سه روو عه رشه وه نوی:

(إِنَّ رَحْمَتِي سَبَقَتْ غَضَبِي) سۆزو په‌حمم پيش توپه بوونم
 كه‌وتوو هه‌روه‌كو له سوپه‌تي (الانعام: ۱۲) دا ده‌فه‌رمویت: ﴿قُلْ
لِمَن مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلْ لِلَّهِ كَتَبَ عَلَىٰ نَفْسِهِ الرَّحْمَةُ﴾
 خوای گه‌وره نه‌و خوايه‌يه كه په‌حمم و ميه‌ره‌بانی له‌سه‌ر خۆی فه‌پز
 كردوو.

هه‌روه‌ها له سوپه‌تي (طه) ئايه‌تي ۱۲۹ دا ده‌فه‌رمویت وَلَوْلَا كَلِمَةٌ
سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَأَجَلٌ مُّسَيًّى ﴿: خۆ نه‌گه‌ر نه‌و بپه‌ره
 كه فه‌رموويه‌تي (إِنَّ رَحْمَتِي سَبَقَتْ غَضَبِي) له لايه‌ن په‌روه‌ردگارتوه
 پيش نه‌كه‌وتايه‌و مۆله‌تي ديارى كراویش نه‌بوايه، نه‌وه له‌ناو بردنی
 خوانه‌ناسان شتيكى نه‌نجامدراو ده‌بوو.

هه‌روه‌ها كاتيك كه خوای په‌روه‌ردگار پووحى كرده لاشه‌ي
 ئاده‌مه‌وه، ئاده‌م پشمتى، مه‌لائيكه‌ت فه‌رموويان بلى: (الْحَمْدُ لِلَّهِ)
 ئاده‌م ووتى: (الْحَمْدُ لِلَّهِ) خوای گه‌وره به‌ ئاده‌مى فه‌رموو: (يَرْحَمُكَ
رَبُّكَ) په‌روه‌ردگار په‌حمم پى بكات، نه‌مه يه‌كه‌م ووشه بوو كه
 خوای په‌روه‌ردگار به‌ ئاده‌مى فه‌رموو.

به‌لى خوای گه‌وره بوونه‌وه‌رى به‌ په‌حممته دروست كرد، يه‌كه‌م
 قسه كه له‌گه‌ل ئاده‌مى كرد په‌حمم و به‌زه‌يى بوو، خوای گه‌وره
 قورئانه‌كه‌ي په‌حممته.

وهكو دهفهرمویت: ﴿يَتَأْتِيهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَتْكُمْ مَوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِّمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ یونس
 . ۵۷

واته: ئه‌ی خه‌لکینه: به‌راستی ئیوه ئاموژگارییه‌کی گه‌وره‌و
 گرنگتان له لایه‌ن په‌روه‌ردگار تانه‌وه بو هاتوو که قورئانه، شیفاو
 چاره‌سه‌ریشه بو نه‌خووشی دل وده‌رونه‌کان و ری نیشاندهر و
په‌حمه‌تیشه بو ئیمانداران.

سه‌ره‌تای ئه‌و قورئانه‌ش که (په‌حمه‌ته) به ﴿الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾
 ده‌ست پی ده‌کات.

به‌پێزان: وه‌رگرتنی ته‌وبه‌ی گوناهاکاران له لایه‌ن خوا‌ی
 په‌روه‌ردگار ه‌وه لیخووش بوون له تاوانی ئه‌و تاوانبارانه به‌ه‌وی
 ته‌وبه‌ی راسته‌قینه‌وه، یه‌کیکی تره له په‌حمه‌ته‌کانی خوا‌ی گه‌وره بو
 به‌نده بپواداره‌کانی، وه‌کو له سوپه‌تی (التوبة) ئایه‌تی ۱۰۴ دا
 ده‌فهرمویت: ﴿وَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ واته به‌راستی خوا خوی
 ته‌وبه وه‌رگرو میهره‌بانه.

هه‌روه‌ها خوا‌ی گه‌وره ناوی به‌هه‌شتی ناوه به (الرحمة) وه‌کو
 ده‌فهرمویت: ﴿وَأَمَّا الَّذِينَ أَبْيَضَتْ وُجُوهُهُمْ فِی رَحْمَةِ اللَّهِ هُمْ فِيهَا
خَالِدُونَ﴾.

واته: به لام نهوانه‌ی پوخساریان سپی و گه‌ش وجوانه، به هو‌ی کرده‌وه جوانه‌کانی دونیایانه‌وه، له ناو په‌حمه‌ت و میهره‌بانی خوای گه‌ورده‌دا که (به‌ه‌شته) ژیان ده‌به‌نه‌سه‌ر، بو‌ه‌میشه‌و بو‌ه‌تا هه‌تایی.

ئیمانداران: له‌م ئایه‌ته پی‌روژه‌دا خوای گه‌وره، ناوی به‌ه‌شتی به په‌حمه‌تی خوا بردووه، که زانایان ده‌فرموون: ﴿فِي رَحْمَةِ اللَّهِ﴾ مَجَازٌ مُّرْسَلٌ أَطْلَقَ الْحَالُ وَ أُرِيدَ الْمَحَلُّ: أَيُ فِي الْجَنَّةِ لِأَنَّهَا مَكَانٌ تَنْزِلُ الرَّحْمَةُ.

وه له فرموده‌ی پی‌روزی پیغه‌مبه‌ری خوادا ﷺ هاتوو که خوای گه‌وره فرموویه‌تی به‌به‌ه‌شت، (أَنْتِ - الْجَنَّةِ - رَحْمَتِي أَرْحَمُ بِكَ مِنْ أَشَاءِ مِنْ عِبَادِي).

به‌ئ‌ی به‌ه‌شت په‌حمه‌تی خواجه که به ئه‌ه‌لی ئیمان ده‌به‌خشریت، نه‌ک به موقابیلی (به‌رامبه‌ر) کرده‌وه‌ی چاکه‌و تاعه‌ت و خواپه‌رستی مروقی ئیماندار خو‌ی بی‌ت، هه‌روه‌کو پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فرموویه‌تی: (لَيْسَ مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ بِعَمَلِهِ، قَالُوا: وَ لَا أَنْتِ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: وَ لَا أَنَا إِلَّا أَنْ يَتَغَمَّدَنِي اللَّهُ بِرَحْمَتِهِ).

واته: هیچ که‌سیک به کارو کرده‌وه‌ی خو‌ی ناچیته به‌ه‌شته‌وه، هاوه‌لان عه‌رزیا‌ن کرد: ته‌نانه‌ت تو‌ش ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوای ﷺ؟ فه‌رمو‌ی: ته‌نانه‌ت منیش به‌به‌رامبه‌ری کرده‌وه‌و عیبا‌ده‌تم بو‌خوا

ناچمه بههشتهوه، مهگەر خوای گهوره له ده‌ریای بیسنووری په‌حمی
خویدا نوقم بکات.

به‌لێ بههشت په‌حمه‌تی خواجه ده‌به‌خشریت به ئیمانداران، هەر
بۆیه کاتیک ئیمانداران ده‌چنه بههشتهوه، یه‌که‌م قسه که‌پێیان
ده‌وتریت ئه‌وه‌یه: ﴿سَلِّمْ قَوْلًا مِّن رَّبِّ رَحِيمٍ﴾ یس : ۵۸

بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌هلی بههشت تی‌بگه‌ن که‌گه‌شتنیان به‌م هه‌موو
له‌زه‌ت و خوشییه، ته‌نها به‌هۆی په‌حمی خواجه نه‌ک کرده‌وه‌کانی
خوین.

له ئه‌ته‌ردا هاتوو: له پۆژی قیامه‌دا که‌سیک پێویستی به‌یه‌ک
چاکه‌یه بۆ ئه‌وه‌ی چاکه‌و خراپه‌ی وه‌کو یه‌کیان لێبیت، چونگه
ئه‌وکاته ئومیدی زۆر ده‌بیت که‌ خوای گه‌وره لێی خوش ببی و بیخاته
بههشتهوه، بۆیه ئه‌م که‌سه داوا له خوای گه‌وره ده‌کات که‌ مۆله‌تی
بدات به‌لکو ب‌روات چاکه‌یه‌ک په‌یدا بکات و یه‌کیک له خوشه‌ویستانی
چاکه‌یه‌کی پێی ببه‌خشیت، بۆیه ده‌چیت بۆ لای دایکی، باوکی، برای،
خوشکی، هاو‌پێکانی دونه‌ی، یه‌ک به‌یه‌ک لێیان ده‌پارێته‌وه بۆ ئه‌وه‌ی
ته‌نها یه‌ک چاکه‌ی خوینانی پێی ببه‌خشن، به‌لام که‌سیان ئاماده‌ نابن و
هه‌موویان هەر ده‌لێن: (نَفْسِي نَفْسِي) ئای هاوار بو‌خۆم، ئه‌ی ئه‌گه‌ر
خۆم پێویستم به‌ چاکه‌یه‌ک هه‌بوو له کاتی میزان و حیساب دا ئه‌ی من
په‌نا بۆ کی ببه‌م؟ تا ئه‌م که‌سه به‌ نا‌ئومیدی و دلشکاوییه‌وه ده‌کات به
که‌سیک که‌ ته‌نها یه‌ک چاکه‌ی هه‌یه، ئه‌م که‌سه که‌ ته‌نها یه‌ک چاکه‌ی
هه‌یه ده‌لێت: من به‌ ته‌نها به‌م چاکه‌یه هیچم پێناکریت و دادم نادات،

به‌لام به‌لکو فریای تو بکه‌ویت و توی پی‌ پزگار بیی له دۆزه‌خ، وهره من له حزوری خوای په‌روه‌دگارا ئهم چاکه‌یهی خۆم ده‌به‌خشم به تو، کاتی‌ک ده‌چنه حزوری خوای په‌روه‌دگار، کابرای خاوه‌ن ته‌نها یه‌ک چاکه، ئاماده‌یی خۆی ده‌رده‌بریت که ئهو ته‌نها چاکه‌یهی که له دنیادا ئه‌نجامی داوه یان ته‌نها هه‌ر ئه‌وهی بۆ ماوه‌ته‌وه، چونکه زۆرکه‌س چاکه‌ی زۆری هه‌بووه به‌لام ئه‌وه‌نده‌ی خراپه به‌رامبه‌ر به خه‌لکی کردووه، جوینی به‌م داوه، غه‌یبه‌تی ئه‌وی کردووه، مالی ئه‌وی به ناحق خواردووه، له‌وی داوه، سته‌می له‌و کردووه، ئیتیر وه‌کو له‌ فهرمووده‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوادا ﷺ هاتووه هیچی بۆ نه‌ماوه‌ته‌وه له چاکه‌کانی چونکه هه‌مووی ئه‌دریت به‌و که‌سانه، بۆیه ئهم که‌سه که ته‌نها خاوه‌نی یه‌ک چاکه‌یه، به‌لام یه‌کتا په‌رست بووه له دنیادا و شه‌ریکی بۆ خوا بریار نه‌داوه، ئاماده ده‌بیت ئهو ته‌نها چاکه‌یه‌ی خۆی بداته ئهو ئیمانداره‌ی تر، خوای گه‌وره ده‌فه‌رموویت: (لَسْتَ أَرْحَمُ بِهِ مِنِّي، وَ أَنَا أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ، أَدْخُلَا كِلَاكُمَا إِلَى الْجَنَّةِ).

تۆ به‌به‌زه‌یی تر نیت به‌و ئیمانداره له من، چونکه من له هه‌موو به‌به‌زه‌یه‌ک به‌به‌زه‌یی ترم، برۆن هه‌ردووکتانم به‌خشی و به‌یه‌که‌وه بچنه به‌هه‌شته‌وه!!!.

به‌پێزان: یه‌کیکی تر له په‌حمه‌ته‌کانی خوا، دابه‌شکردنی کاته به‌سه‌ر شه‌وو پۆژدا، هه‌روه‌کو ده‌فه‌رموویت:

﴿وَمِنْ رَحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا

مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ القصص: ۷۳

واته: جا له په حممت و میهره بانی ئه و زاته ئه و یه که شه و پوږځی کردووه به هوی نارامی و حه وانه وه و کاروکاسپی کردن و به هره بردن له به خششه کانی، بو ئه و هی تا ده توانن شوکرانه بزږو سوپاس گوزاری بکه.

به پراستی په حمی خوایه له گهل ئیمه ی مروځ و هه موو زینده وهران، که کاتی دابه شکردووه به سر شه و پوږځا، چونکه نه گهر کات هر شه بوایه ئه ی که ی کاروکه سابه تمان بکردایه و بزږوی ژیانمان دایین بکردایه؟ ئه ی نه گهر کات هر پوځ بوایه، ئه ی مروځ و زینده وهران که ی پشوویان بدایه؟ یان سهرنج بدن دابه شکردنی وهرزه کانی سال چهند په حمی خوی تیادا دهرده که ویت، بو نمونه: پوځگاری به هار دریژو ئاوو هه وای به ره و گهرمی دهروات، بوچی؟ چونکه کاتی بوژانه وه وگه شه و نه ش ونما کردنه و پیویستی به بهرکه و تنی خوړی زیاتر هیه، وه مروځ پیویستی به کاتی زیاتر هیه بو کارکردن و هه ولدان، هه روه ها بو گه شت وگه پان و دهرکردنی ماندوو بوونی دهروونی که له زستانی سهرماو سوله دا له ژورده وه به سهری بردووه، جا نه گهر کاتی به هار وکو پایز بوایه، ئایا هیچکام له مانه دروست ده بوون؟ یان خوی گهره به په حمی خوی کاتی وهرزی پایزو زستانی وای لیکردووه که شه وگاری دریژو پوځگاری

کورته، بۆچی؟ چونکه خوا خۆی زانا تره، ئەگەر کاتی زستان و پایز پۆژگاری درێژ بوايه، ئەوا مڕۆڤ تهحه‌موولی ئەو سەرماو سۆله‌یهی نه‌ده‌کردوو زوو نه‌خۆش ده‌که‌وت،

نیمانداری به‌پێز وهره‌ بیر بکه‌ره‌وه، ئەگەر کتوپر پۆژ ببوايه‌وه، یان کتوپر پۆژ ئاوا ببوايه، ئایا چه‌ند نا‌په‌رحه‌ت ده‌بووین؟ چه‌ند به‌ ناخۆشی ژيان ده‌گوزه‌را؟ به‌لام په‌حمی خوايه‌ که ئاوا به‌ جوانی هیواش هیواش دونیا پووناك ده‌بیته‌وه، وه ئیواره‌ش به‌هیواشی و پله‌ به‌پله‌ دونیا تاریك ده‌بی و ده‌بیته‌ به‌شه‌وه، هه‌روه‌کو خۆای گه‌وره‌ سه‌رنجمان بۆ لای ئەم په‌حمه‌ته‌شی پاده‌کیشی و ده‌فه‌رموویت:

﴿وَاللَّيْلِ إِذَا عَسَسَ ۖ وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ﴾ التکویر : ۱۷ - ۱۸

خۆشه‌ویستان: ئەگەر سه‌یری وولاتانی شیمالی ئه‌وروپا یان جنووبی ئوستورالیا، وه قوطبی مونجه‌میدی خواروو بکه‌یت، ئەبینیت شوینی وا هه‌یه‌ ته‌نها دوو کاتژمێر پۆژه باقیه‌که‌ی تری هه‌مووی شه‌وه، یان شه‌ش مانگ پۆژو شه‌ش مانگ شه‌وه، هه‌روه‌کو له‌ شیمالی نه‌رویج هه‌یه.

به‌لام لای خۆمان که شه‌وو پۆژ تا پاده‌یه‌کی زۆر له‌ زۆربه‌ی پۆژه‌کانی سال دا یه‌کسانن، به‌هۆی ئەوه‌وه تیشکی خۆرمان وه‌کو پیویست ده‌ست ده‌که‌ویت، فه‌زلی ئەو تیشکی خۆره‌ له‌ چیدا ده‌رده‌که‌ویت؟ له‌وه‌دا بۆمان ده‌رده‌که‌ویت، که ده‌بینیت منالی کورده‌واری شه‌وو پۆژ له‌ ناو خۆل و گڵدایه، به‌تایبه‌ت له‌ گونده‌کان ناو مه‌زراو باخه‌کان دا، له‌م کاته‌دا هه‌ر له‌ دێکیکه‌وه تاکو شوشه‌

وبىزمار بەپىي ئەم مەندالەدا دەچىت و برىندار دەبىت و خوئىنى
 لىدىت، كەچى بە دەگمەن دەبىنىت پىي تووشى نەخۆشى بىيت،
 ئەمە ئەگەر مەنالىكى ئەوروپى يەك لەسەر سەدى ئەوھى تووش بىيت،
 دەست بەجى تووشى جۆرەھا نەخۆشى دەبىت، بۆچى؟ چونكە
 تىشكى خۆر لەوئى كەم دەردەكەوئىت، بەلام لىرە لای خۆمان لەبەر
 ئەوھى تىشكى خۆر بەباشى و بەردەوامى دەردەكەوئىت، تەعقىمى
 ئەو برىنە دەكات و تووشى نەخۆشى مەترسىدار نابىت، ئايا ئەمە
 رەحمەتى خوا نىيە لەگەلمان و سوپاسى خۆى گەرەى ناوئى؟
 بەلى بەلام چونكە ئەم رەحمەتى خۆى بەردەوام لەگەلماندايە،
 بۆيە كەترەستى پى دەكەين و سوپاسى خۆى لەسەر دەكەين.

موفەسىرى قورئان (سەيد قۇتب) لە تەفسىرى ئايەتى ﴿إِعْمَلُوا آلَ
 دَاوُدَ شُكْرًا﴾ دا دەفەرموئىت: لە سەجدا لە مىصر لە كوئىكى
 بچكۆلەو تىشكى خۆرمان لىدەدرا، لە خۆشى ئەو تۆزە تىشكەى
 خۆردا خۆمان رووت دەكرەوھو خۆمان دەدايە بەر تىشكى خۆرەكە،
 كە لە گرتوو خانە بەربووين ووتمان: ئۆخەى ئەو تىشكە خۆرەكەى
 خۆمانە، ئەمجا دەمانزانى تىشكى خۆر چ رەحمەتىكى خۆى
 گەرەى.

لە زۆرىك لە ئەوروپا، خەلكى شتىكى وەكو قەرەوئلەيان داناوھو
 گلۆپى لەسەرە، ئەچنە ناوئەوھ، تا تەعويزى تىشكى خۆريان بۆ
 بكاتەوھو پىستيان بۆركا، پارەيەكى خەيالى دەدەن.

ئیمانداران: یه کینکی تر له په رحمه ته کانی خوای گه وره بو
 مرقایه تی بارانه. ههروه کو خوای گه وره له قورئان دا
 ده فـه رمویت: ﴿وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ بَعْدِ مَا قَنَطُوا وَيَنْشُرُ
 رَحْمَتَهُ﴾ وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ الشوری: ۱۸.

واته: خوا ئه و زاته یه که باران ده بارینیت و ده یگه یه نیته فریایان
 دوای ئه وهی که نائومید بوون، ههروه ها په رحمه ت و به خششی خوی
 په خش ده کاته وه، له بهر ئه وه هه رخوی پشتیوان و فریاد په سه و
 شایسته ی سوپاسه.

خۆشه وستان: ئا و رحمه تی خوایه، به تایبه تی ئه م ئاوه پا کو
 زولاله ی لای خۆمان، له کوردستانی خۆشه وستان، ئا و لای ئیمه
 که س ناپرسیت ته رکیبه که ی چیه؟ چونکه هه موو کانزایه کی ریک
 وپیکی تیدایه، به ئام له وولاتیکه وه کو نه رویج سالانه بایی (۳۰)
 ملیۆن دۆلار قسل وگه چ ده که نه نا و ئاوه وه بو ئه وه ی ماسیه کانی
 ناوی نه مرن، له سووید و نه رویج منال که پوکی په ق بوو، تاته مه نی
 پینج سالی ئه بیت هه موو شه ویک حه بیك بخوات تاوه کو ددانی
 هه لنه وه ریت، چونکه ئاوه که یان یۆدی که مه، ئه گه ر بیتوو وه کو ئیمه
 ددان نه شۆن و ئاوا له خزمه تی ددانه کانیان دا که م ته رخه م بن، ئه و
 هیچیان له (۱۲) سالی دا ددانیان نامینیت! ئایا ئه م ئاوه جوانه
 په رحمه تی خوا نییه و سوپاسی خوای به رحمه ی ناویت؟

یەکیکی تر لە پەحمەتەکانی خۆی گەورە لە گەلمان لیڤە لەم
وولاتە ی خۆمان دا پەستانی هەوایە، لە شیمالی کەنەداو ئالاسکا
شیمالی ئەوروپا و قوطبی مونجەمیدی خواروو، ئەگەر تۆ لیڤە سی
کیلۆ هەلگرت بەقەدەر پینچ کیلۆی ئەوی ماندوو نابێ و هەست بە
قورسییەکی ناکە، بەهۆی زۆری پەستانی هەوا لەوی و ئاسایی
بوونی لەسەر ئیمە لیڤە، ئایا ئەمە پەحمی خوا نییە لە گەلمان؟!.

ئیمانداران: یەکیکی تر لەو جینگایانەی کە پەحمەتی خۆی
گەورە تیڤا دەرەوشیڤتەو، پەیوەندییە لە نیوان باوان ونەوکانیان
دا، هەروەک شۆینی دروست بوون و گەورە بوونی منال لە ناو سکی
دایکید پێی دەوتریت (پەحم)، ئای چەند جوانە ئەو سۆزو
خۆشەویستیە ی نیوان باوک و دایک بۆ پۆلەکانیان، وە خۆشەویستی
پۆلە بۆ دایک و باوک، ئەم پەحمەتە خەلکانی ئەوروپی و ئەمریکی و
هەموو ئەو وولات و گەل و کەسانە هەستی پێ دەکەن کە نازانن دایک
و باوکیان کییە، یان ئەگەر بشارنیت کییە، لە باوەشی سۆزو
میهرەبانی دا گەورە نەبۆو و سەری نەناو و بە سینه ی پەر سۆزو
خۆشەویستی دایکییە و دەستی ناز و خۆشەویستی باوکی
بەسەریدا نەهینراو، ئەوەتا کاتیک لە پۆژنامەکاندا باسی ژبانی
خۆیان دەکەن، چۆن باسی ئەو بۆشاییە دەکەن کە نەبوونی سۆزو
نامیزی دایک و باوکییەتی.

بەریزان: یەکیکی تر لە پەحمەتە بیسنوورو هەرگیز
نەژمیردراوەکانی خۆی گەورە بۆ بەندەکانی، قیامەتی نەپراوەیە،

پیغه مبهري خوا ﷺ فرموویه تی: (الدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ وَ جَنَّةُ الْكَافِرِ).

واته: دنیا به نډیخانې ئیماندارو به هه شتی بی پروایه، له سره
 نه فرموده ده ده گیرنه وه که زانای پایه بهرز (ئیمامی رازی)
 به ړیگادا د پروات بهرو مزگوت، له وکاته دا جل و بهرگیکی زور جوان
 و پاکوخواوینی له بهر دا ده بیست و بونی خوشترین عهتری لیدیت،
 کابرایه کی بی باوه پرو کافر ده چیته سر ړیگای و عهزی ئیمامی
 رازی ده کات قوربان: باشه کوا دنیا به هه شتی کافرو به نډیخانې
 ئیمانداره؟ نه وه تا منی کافر شو له و بی نه و او سهروسیماو جل
 و بهرگم جیگای به زه یی پیدا هاتنه وه یه، به نام تووی موسولمان
 جوانترین جل و بهرگت له بهر دایه و له پوخسارت دا خوشبهختی و
 خوشگوزهرانی ده خوینریته وه، که شایه نی ئیره یی پیردنه، ئیتر
 مانای فرموده ده کی پیغه مبهره که تان چیه؟! ئیمامی رازی وه لاما میکی
 زور قه ناعهت پیکه ری دایه وه و فرمووی: (یا هذا إِنَّ ما أنا فیهِ إِذا ما
قیسَ بما أعدَّهُ اللهُ فی الجنَّةِ مِنْ نَعیمٍ فَأَنَا فی سِجْنٍ، وَ إِن ما أَنْتَ
فیهِ مِنْ بلاءٍ إِذا ما قیسَ بما أعدَّهُ اللهُ لِلْكَافِرِ مِنْ عَذَابٍ فَأَنْتَ فی
الْجَنَّةِ).

واته: ئهی فلان نه وه ی که من تیای ده ژیم له خوشی و خوشخوری
 و جوان پوшы و بون خوشی، نه گهر به راوورد بکریت به وه ی که
 خوی گهره له به هه شتا بو به نده ی خواناسی دیاری کردوه، نه و

من لىم دونيا يىددا لى گرتووخانىدەم، وە ئەو ئازارو نارەھەتى و
 ھەژارى و كۆزلىيىھى كە تۆشى تىدداي، ئەگەر بەراورد بىرىت بەھەدى كە
 خۇاى گەورە لى جەھەننەم دا بۇ كەسى كافرى دىارى كىردوۋە لى
 سزاۋ ئەشكەنجەۋ ئازار، ئەو تۆ لى دونيادا لى بەھەشتداي.

ئىمانداران: رەھمەتى خۇا بەردەوام لى گەلماندايە، ئەگەر بۇ كەمتر
زۆر كەمتر لى چاۋ تىروكانىك رەھمەت وميھرەبانى خۇامان لى گەلدا
 نەبىت بەھىلاكا دەچىن، بۇيە پىغەمبەرى سەرمەشق وراپەرو
 دىلسۆزىمان كە لى ھەموو كەس چاكتىر لىم حەقىقەتە گەيشتوۋە،
 بەردەوام لى خۇاى گەورە دەپارايەۋە ئوممەتەكەي فېردەكرد كە
 بلىن: (اَللّٰهُمَّ لَا تَكُنِيْ اِلٰى نَفْسِيْ طَرَفَةً عَيْنٍ وَلَا اَقْلَ مِنْ ذٰلِكَ). //

ۋاتە: خۇايە گىيان نەمسپىرى بەخۇم بۇ ماۋەى چاۋتىروكانىك ۋە
 كەمتر لى چاۋتىروكانىك، چۈنكە يەقىنم ھەيە كە خۇم بەكەلكى خۇم
 نايەم، ئەگەر سۆزۈرەھم وميھرەبانى تۆم لى گەل نەبىت، (صَدَقْتَ يَا
 سَيِّدَنَا وَ حَبِيْبَنَا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَ بِالْحَقِّ نَطَقْتَ) كە جەنابت فەرموت
 كەمتر لى چاۋتىروكانىك سەردەم و زەمانىك بو، كە عىلم وتەكنەلۇژيا
 ھەرنەبو، تا بزانى لى لاشەى مۇقدا پووداۋى وا پوودەدات، كە
 كەمتر لى چاۋتىروكانىك نەك يەك جار بەلكو دەيانجار تيايدا دووبارە
 دەبىتتەۋە، خۇشەۋىستەكەم، پىغەمبەرە دىلسۆزەكەم، پىگام بدە لى گەل
 ئەم كۆمەلە ئىماندارە خۇاناسەى ئوممەتت دا، بۇ گۆرپىنى (عِلْمَ الْيَقِيْنِ
 وَ حَقَّ الْيَقِيْنِ) بەو فەرموۋدە گەۋھەرىنە پىر لى نەينىيە زانستىيەت بۇ

(عَيْنَ الْيَقِينِ) بچینه خزمەت زانستی پزیشکی، که سوپاس بۆ خوا هەتا زانست پیش بکهوێ، زیاتر نرخێ فەرمووده زێڕینهکانت باشتەر به چاووی سەر ده‌بینرێ و ده‌زانرێ چونکه پینگه‌مبه‌ری خوای، ئەگەرنا تهنه‌ها زاناو پروفیسۆرو و فه‌یله‌سوفیک بویتایه، ئەوا دوا‌ی هه‌زارو چوارسهد سال زیاتر ئەبوا‌یه ئەم پیشکەوتنه‌ زانستییه‌ی ئەمڕۆ دژایه‌تی هه‌بوا‌یه له‌گه‌ڵ تاکه‌ یه‌ک فەرمووده‌تدا، به‌لام ئەوه‌ی تۆ فەرمووته، خوا شاهیدی راستی بۆ داوه ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ﴾

إِنَّ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى ﴿بۆیه هه‌تا زانست پیش بکه‌وێت، فەرمووده زێڕینه‌کانت زیاتر پرشنگ ده‌ده‌نه‌وه‌و دل و دونیای ئیمانداران و مرو‌فایه‌تی به‌ گشتی پووناک ده‌که‌نه‌وه‌، ئەمڕۆ له‌سەر فەرمووده‌ی (وَلَا تَكُنْ لِي إِلَى نَفْسِي طَرَفَةً عَيْنٍ وَلَا أَقْلٌ مِنْ ذَلِكَ) ئاماژه ده‌که‌ین بۆ چه‌ند زانیارییه‌ک ده‌رباره‌ی ناو لاشه‌ی مرو‌ف، که پوونی ده‌که‌نه‌وه‌ له‌ ماوه‌ی که‌متر له‌ چاو‌تروکانیکدا به‌ده‌یان بگره‌ به‌سه‌دان پووداو له‌ لاشه‌ی مرو‌ف دا پووده‌ده‌ن، جا ئەگەر خوا به‌په‌رحمه‌تی خو‌ی چاو‌دی‌ری مرو‌ف نه‌کات، ئایا مرو‌ف ته‌مه‌نی له‌ چاو‌تروکانیک که‌م‌تریش ده‌بێت؟ زۆر به‌د‌ل‌ن‌یا‌یه‌وه‌ نه‌خێر.

ده‌ی فەرموون سه‌رنجی ئەم چه‌ند زانیارییه‌ بده‌ن، که ئاماژه ده‌کات به‌ هه‌ندیک له‌ چالاکییه‌کانی ناو له‌شی مرو‌ف له‌ (٢٤) کاتژمێردا:.

* دوو گورچىلەكانى مروّف له (۲۴) كاتژميردا (۱۸۰۰) لىتر
خوين دەپالئون و پاكى دەكەنەوۈ لەئاوى زىادە، واتە: له (۶)
خولەكدا ھەموو خوينى لەش جاريك دەچيۋە ناو گورچىلەكان و
دەگەريۋە! (۱۵)

* دلّ له (۲۴) كاتژميردا (۱۰۳۶۸۰) جار لىندەدات و (۲۳۰۴۰)
لىتر خوين ۋەردەگري و پالى پيوە دەنيۋە بۇ ناۋلەش.

* مروّف له (۲۴) كاتژميردا (۲۳۰۴۰) جار ھەناسە ئەدات و
(۱۸۰) مەتر سىجا ھەوا ھەلدەمژى و (۷۲۰۰) لىتر خوين لەگازى
كاربون پاك دەكاتەوۈ پاراۋى دەكات بە (۶) مەتر سىجا گازى
ئوكسىجن. (۱۶)

* لەشى مروّف له (۲۴) كاتژميردا (۱۴۰۰۰) چواردە مليون
ۋچارسەد ھەزار خپۆكەى سوور درووست دەكات لەناو ئىسقاۋە
درىژەكان داو (۴،۵) چوار بليون ونيو گەردىلەى ھىمۇگلوبىن بەرھەم
دەھىنيۋىت، جا ۋەرە بزانە لە كەمتر لە چاۋتروكانىكدا چەندى
بەردەكەويۋىت،

* مروّف له (۲۴) كاتژميردا (۱۱۸۰) جار چاۋ دەتروكيۋى، ئەمە لە
كاتىكدا لەو (۲۴) كاتژميرە لانى كەم دەبيۋىت (۶ تا ۸) سەعات
بخەويۋىت، كە لەو كاتانەدا چاۋناتروكيۋىت.

* لەشى مروّف پوژانە پىۋىستى بە (۳۰۰۰ تا ۳۵۰۰) كالورى
گەرمى ھەيە.

﴿ * دلى مړوځ له (۲۴) كاترژميردا ده توانيت (۲۲۰۰) گالون پرېكات، گهروهك ترومپايهك به كار بهيئرنت. واته برى (۱۱۹) بهرميل. ﴾ * ميشكى مړوځ له (۲۴) كاترژميردا (۹) بليار نيشانه و ټاگادارى پيښه گات و فرمان دهردهكات.

﴿ * له شى مړوځ له (۲۴) كاترژميردا (۱۰۵۱۲۰۰۰) سهدو پينج مليون وسهدو بيست هزار خانه له دهست نهدات و هى تر جيگه يان ده گريته وه.

﴿ * دلى مړوځ له (۲۴) كاترژميردا نه وهنده ووزه صهرف دهكات گهر ههموى بخه يته سهر يهك (۷۰) كيلو قورساىي (۳۰۰) مه تر پى بهرز ده گريته وه.

﴿ * له شى مړوځ له يهك چركه دا (۱۲۰) مليون خانه له دهست نهدات، واته: (۳۱۵۳۶۰۰۰) خانه له ساليكدا، وه خانه ي نوئ جيگه يان ده گريته وه، واته به نه ندازه ي نه و ژماره يه خانه ي تر له دايك ده بن.

به لى بهريزان: زانا جهسته ناسه كان سه بارهت به گرنكى و ټالوزى ته نها ميشكى مړوځ ده لىن: نه گهر هرچى ناميرى نه مېړى جيهان هيه له دهزگاي كو مپيوته رو توړه كانى نينته رنيت و مانگى دهستكردو ته له فون و ته له فزيون و ههموو دهزگاكاني راگه ياندن و گه ياندن و هيله كانى كاره باو ناميره جوړاو جوړه كان، هره هموى بچووك بكه ينه وه به نه ندازه ي ميشكى مړوځيك هيشتا ناگاته ۱٪ ي ميشك!! ﴿ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ﴾.

ئایا دهتوانین بۆ ماوهی که متر له چاوتروکانیک به بی رحمی خوا
بژین؟ بیگومان نه خیر.

به ئی خوشه ویستان: ئەگەر بمانهوی رحمه تی خوا له سه ره خۆمان
بژمیرین، ئەوه به بی هیچ گومانیک نه ک ناتوانین بیانژمیرین، به لکو
ناتوانین هه ره به بیریشماندا بیست، به لām له ماوهی ئەم ووتاره دا
ئاماژهدا به چهند رحمه تیکی خۆای په روه ردگار که زۆرجار بیرمان
لی نه کردوو هته وه، یه کی که لهو رحمه تانه ی خوا له گه لمان، (مردن)
ه، ئایا مردن، ئەو دونیا به جیهیشتنه به ره و ناو گوێکی تاریک
رحمه تی خۆایه بۆمان؟! به ئی، ئەی ئەوه نییه له فهرمووده ی
پیغه مبه ری خوشه ویستان دا ﷺ هاتوو که ده فهرموویت:
فریشته ی گیان کی شان ده چیته لای که سی که وه که له کاتی
سه ره مرگ دایه و پیی ده لیت: ئەی پووچی فلانی کوپی فلان،
(اخرجی إلى رضا من الله و رضوان، و رب راض غیر غضبان،
أخرجی إلى رحمة الله).

سه رنج بدهن پیی ده فهرموویت: وه ره ده ره وه بۆ لای رحمه تی
(الله)، که واته مردنیش بۆ ئەه لی ئیمان رحمه ته وه گه یشتنه به
رحمه تی خوا.

خوشه ویستان: رحمه تیکی تایبه تی که خۆای گه وه به ئومه تی
پیغه مبه ری ﷺ به خشیوه، بریتی یه له پۆژووی ئەم مانگی په مه زانه،
مانگی په مه زان، تاکه مانگی سآله که له بهر قه درو حورمه ت و

گەورەییەکی خۆی گەورە بە ئاشکرا ناوی لە قورئاندا هێناوە
 ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ﴾.

پەمەزان مانگی پەحمەتە ئەوەتا بە ئەنجام گەیاندنی فەپزیک
 تیایدا وەکو بە ئەنجام گەیاندنی (۷۰) حەفتا فەپزی تر خیری هەیە
 کە لە غەیری پەمەزانداندا ئەنجام درابێت، وە ئەنجامدانی سوننەتیک لە
 مانگی پەمەزانداندا وەکو ئەنجامدانی فەپزیک ئەجرو پاداشتی هەیە، کە
 لە غەیری پەمەزانداندا ئەنجام درابێت.

دەوی تۆی ئیماندار کە لەناو ئەو هەموو پەحمەیی خوادای،
 دەخۆشت پەحم بە خۆت بکە، وەرە بەزەهیت بە خۆتدا بیتەو، بەو هی
 لە کۆت و زنجیری گوناو و تاوان پزگاری بکە، چونکە یەکیک لە پەحمی
 خۆی گەورەو پەحمەتی لەگەڵ بەندەکانی ئەو هیە، کە بەردەوام
 دەرگای تەوبەیی بوو خستوووە سەر پەشت، هەروەکو
 دەفەر موویت: ﴿وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَمٌ

عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَن عَمِلَ مِنكُمْ سُوءًا

بِجَهْلَةٍ ثُمَّ تَابَ مِن بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ الانعام: ۵۴

واتە: کاتییک ئەو کەسانە هاتن بۆ لات کە ئیمان بە فەرمان
 و نایەتەکانی ئیمە دەهێنن، تۆ ئەو محمد ﷺ، پێیان بڵی: سڵاوتان
 لیبێت، ئەم موژدەیهشیان بدەری، کە پەروردگارتان، فەپزی کردوو
 لەسەر خۆی کە لە ئاقاری ئیویدا بە پەحم و میهرەبان و دلۆقان بیت،

نه گهر كه سيكتان به نه قامی، به نه زانی گونا هیکی كردو له وه و دوا ته و به ی كردو په شیمان بویه وه پاش نه نجامدانی خراپه كه و چاكسازي كرد، نه وه با دنیا بیت كه په روهردگار زور لیخوش بوو میهره بانه.

به راستی فرسه تیکه حه یفه مروقی ئیماندار له دهستی بدات، هه موو شه وو پوژیکي نه م مانگه په روهردگار به به نده کانی ده فرمووینت: (یا باغي الخیر اقبل، و یا باغي الشر اقصِر) نه ی نه و كه سه ی حه زت له خیره، حه زت له پاکیه، حه زت له چاکیه، وهره پیشه وه و له م مانگه دا نه م هه موو چاکه یه له بهر ده متدایه، له پوژووه، له ته راویح، له بهر که تی پارشیوو بهر به یان، له نویژی شه وان، له فرمیسکی چاوان، له مه وعیزه و وتاری عه سران، له به خشین و صه ده قه، له دل صافی و نارامی، له گهر دن نازادی یه کتری، له ته بایی و برایه تی ویه کسانی، به هو ی پوژوو مزگه وته وه، له و هه موو بهر که ته ی به ناشکرا هه موو دل پووناکیك نه یبینی و ههستی پی ده کات، ده ی چاکه خواز، حه ز به خیر، په مه زان خه رمانی عیبادته، تویشووی چاکي تیدا بخه، فرسه تیکه و ئیستا له بهر ده ستدایه، هه ر خوا ده زانییت سالیکی تر پیی ده گه یته وه یان نا، چه ند له خرم وهاوړی و خوشه ویستانمان، پار په مه زان ناوا له مزگه وتدا له گه لمانا بوون، به لام ئیستا و له ژیر خاکدان و ئیستا خوژگه به ئیمه ده خوازن كه له گه لمان بوونایه و چاکه و خیر و خیراتیان زیاتر بکردایه.

(وَ يَا بَاغِيَ الشَّرِّ أَقْصِرْ) ئەى خراپەکار، ئەى ئەو کەسەى تا ئەم
 ساتە لەناو دەریای خراپەو بى شەرعیدا خەریکە لەناو دەچیت، وەرە
وازی بێنە، وەرە دەرەووە لەناو چلک وچەپەئى گوناھ و تاوان و لە
 گەرماوى پاکژکەرەووەى مانگی رەمەزاند، بە ئاوى تەوبە خۆت بشۆ،
 دلنیا بە لاپەرە رەشەکانت دەبن بە سپى، خراپەکانت دەبن بە چاکە و
 ژيانى دەگۆریت، ناخى پاک دەبیتەو، ویزدانى زیندوو دەبیتەو،
 ئەوجا هەست دەکەى بوى بە مروڤىکى تر، ﴿خَلَقًا آخَرَ﴾.
 خواى گەرە هیدایەتى هەموو لایەکمان بدات و پوڤوو تاغەتمان
 لى قبول بکات . اللهم آمین .

سەرچاوەکان:

١. قورئانى پیرۆز
٢. تەفسیری ئاسان (بورهان محمد ئەمین) .
٣. بِاسْمِكَ نُحْيَا (عمرو خالد) .
٤. صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ (د. محمد على الصابوني) ج ١ ص ٢٢٣ .
٥. نامیلکەى جەستەى مروڤ (جلال محمد سروچلى) .

ووتارى سېھەم بۆ مانگى پەمەزان

زەكات

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَ
عَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ:

ئیماندارانی به پریش: په مه زان مانگی به خشینه، له بهر نه وهی که
هاوه نان ده فهرموون: (كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ) أَجُودَ النَّاسِ. فَأَجُودَ مَا
يَكُونُ فِي رَمَضَانَ).

واته: پیغه مبهری خوا ﷺ له هه موو که س به خشنده تر بوو، وه
به تایبه تی له مانگی په مه زاندا له هه موو سات وکاته کانی تری سال
زیاتری ده به خشی.

وه له ناو نۆربه ی موسولماناندا په مه زان بوو ته مانگی ده رکړدی
زه کاتی سه روته و سامانیان، که ئه مه ش به پرستی کاریکی په سه ندو
نۆر جوانه، چونکه به جیهینانی هه رفه رزیک له مانگی په مه زان دا
خیری (۷۰) هه فتا فه پزی تری پیش په مه زانی هه یه، واته هه
دیناریک که له مانگی په مه زان دا ده به خشریت، خیری به ئه ندازه ی
هه فتا دیناری پیش په مه زان ده نوسریت بو ئه و که سه ی که
به خشیویه تی.

ئیمانداران: زه کات پوکنی ئیسلامه، له (۸۲) جیگای قورئان دا
نویژو زه کات به یه که وه فرمان به به جیهینانیان کراوه.

* زه کات له په وشتی پرواداران، خوی گه وره ده فهرمویت:
﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ﴾ هه تا ده گاته په وشتی ﴿الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ

حَسِبُوهْنَ ۖ وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ﴿٤١﴾ وَالَّذِينَ هُمْ

لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ ﴿٤٢﴾ الْمُؤْمِنُونَ ٤-١

واته: بهراستی ئهو بپروادارانه سهرکوت وسهرفراز بوون، ئهوانه‌ی که زهکاتی مالیان دهرده‌کهن.

* ههروه‌ها دهرکردنی زهکات ده‌بیتته هوی په‌حمی خوا بو زهکات به‌خشه‌که، خوی گه‌وره ده‌فرموویت: ﴿وَأَقِمْوْا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ ﴿٤٢﴾.

واته: نوێژه‌کانتان به‌پێک وپێکی ئه‌نجام بدهن و زهکاتی مال و سامانتان دهربکه‌ن و گوێپرایه‌لی پیغه‌مبه‌ری خوا بکه‌ن، ئه‌و کاته په‌حم پی کراو دهن له لایه‌ن په‌روه‌ردگارتانه‌وه.

به‌پێزان: له‌یاسای مروّفه‌ کرددا، له‌ هه‌موو وولاتانی سهرزه‌وی دا باج هه‌یه که ده‌خریته سهر سه‌روه‌ت و سامانی ده‌وله‌مه‌ندان و ده‌ست پوێشتوان، ده‌وله‌ت له‌ لایه‌ن وه‌زاره‌تی په‌یوه‌ندیده‌اره‌وه له‌ هاولاتیانی وه‌رده‌گریت، به‌لام زهکات باج نییه، به‌لکو زهکات زۆر مانای فراوانتر و مه‌به‌ستی گه‌وره‌تری له‌ باج هه‌یه.

به‌ کورتی حیکمه‌ته‌کانی زهکات ئه‌مانه‌ن:

١. زهکات مافی هه‌ژاران له‌ ناو مالی ده‌وله‌مه‌نداندا، چونکه له‌ ئیسلامدا مال و سامان مولکی ده‌وله‌مه‌نده‌که نییه، به‌لکو وه‌کو تاقیکردنه‌وه خوی گه‌وره ئه‌و سه‌روه‌ت و سامانه‌ی خستوه‌ته ژێر

دهستی نهو دهوله مهنده وه وهكو له قورئان دا دهفرموویت: ﴿وَأَنْفِقُوا

مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلَفِينَ فِيهِ﴾.

كهواته: له دیدي ئيسلامه وه، دهوله مهنده وهكو بهرپوه بهري بانك وایه. به بی ئیمزای نهو هیچ لهو بانکه ناچیتته دهره وه، به لام ته نها مووچه ی خو ی هی نه وه له پاره ی ناو نهو بانکه، جا خوا ی گه وره بریک ی لهو مال ه ی ژیر ده ست وده سه لاتی نهو دهوله مهنده دیاری کردوه که ده بیت وهكو زه کات ببه خشریت، بو نه وه ی دهوله مهنده فیری نه وه ببیت که به کرده وه بلیت: خوایا گیان نه م مال ه هی من نییه و فزلی تویه، وا به فرمانی تو دهیبه خشم.

۲. زه کات جیاوازی چینایه تی لاده بات، نهو شوړشی چینایه تییه ی که سالانیکی زور له نیوان چینی کریکارو سه رمایه داراندا به رده وام بوو، وه هزاران کریکارو زه حمت کیش بوونه قوریانی و وولاتی به ره و کاول بوون وئیفلاس بوون برد، وهكو یه کییه تی سو قی تی جارن. به لام ئیسلام له ریگه ی به خشی نی زه کاته وه نهو جیاوازی چینایه تییه لاده بات و خوشه ویستی له نیوان سه رمایه دارو هه ژاردا دروست ده کات، چونکه هه ژار کاتیك ده بینیت که دهوله مهنده به په زامه ندی خو ی و وهكو به جیه نیانی فرمانی خوا زه کاتی مال ه که ی به مهنونییه وه ده به خشی ت به هه ژارو داوای دووعای خیری لیده کات، هه ژار بق وقین له ناو دلایا به رام بهر به دهوله مهنده که نامینیت، بویه قورئانی پیروز دهفرموویت: یه کیك له

حیکمه ته کانی زهکات نه وهیه ﴿کَيَّ لَا يَكُونُ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ﴾.

۳. زهکات ته که بورو خوبه زل زانین و فیزلیدان له دلی دهوله مه نددا لاده بات، چونکه که زهکاتی ماله که ی به خشی، که به پروکنیکی دینه که ی ده زانی و فرمانی په روه ردگاری به جی دینیت، نه یه قینه ی له دلدا دروست ده بیت، که نه ماله هی خوی نییه به ته نهاو، به شی که سانی تریشی تیدایه، خوای گه وره له بهر حیکمه تیک به خشیویه تی بهم ودهوله مهندي کردووه، وه له بهر حیکمه تیکیش نه یبه خشیوه بهو که سه ی که نه م زهکاتی نه داتی، نه دهوله مهندي نه م له بهر پرزو حورمه تی تایبه تییه تی له لای خوا، نه هه ژاری نه ویش نیشانه ی بی پرزییه تی له لای خوا، به لکو نه مه مه مووی تاقیکردنه وه یه و نه وه تا نه مړو نه م زهکات ده به خشینت، هیچ دوور نییه به یانی زهکاتی پی به خشری و فه قیر بکه ویت، جا نه م زهکات به خشینه بهم تیگه یشتنه وه، خوبه زل زانین و طوغيان له ناخی مروءه دا هه لده که نیت، چونکه خوای گه وره خالقی مروءه زور باش دهروونی به نده ی خوی ناسیوه که فه رموویه تی: ﴿كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَّا

لَيَطْفَى ﴿٦﴾ أَنْ رَأَاهُ اسْتَغْنَى ﴿٧﴾ العلق: ۶-۷

به لی زهکات به خشین بیرى قاپونییه ت لاده بات، قاپوون ده یگووت: نه م ماله به تیکووشانی خوم، به عه قلی خوم، به زیره کی خوم په یدام

کردوو و من زیره کم له بواری ئابووریداو له پاره پاره دروست ده کم،
په نا به خوا، به هیچ جوړیک حیسابی بو خوا نه ده کرد، نه مه درووشمی
بوو ﴿قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي﴾.

که به داخوه له م سهرده مه داو له ناو کو مه لگای ئیمه دا، نه م بیرى
قارونیه ته زور جار تازه بوو ته وه و به ده یان سه رمایه دارمان هیه که
خوى نازانیت حیساب و نه ژماره ی سامانه که ی خوى بکات، که چی
نه وه ی بیرى لیناکاته وه ده رکردنى زه کاتى ماله که یه تی، چونکه
نه میش وه کو قاروون واده زانیت نه وسه روه ت و سامانه ی به په نجى
شانى خو یى و زیره کی خوى په یدا کردوه.

٤. یه کیکی تر له حیکمه ته کانی به خشینی زه کات نه وه یه: مروؤ
به به خشینی زه کاتى سامانه که ی ده می شه یتان داده خات و ده م کو تی
ده کات و فریوى ناخوات، چونکه مروؤ له نیوان دوو وه عدو
به لیندایه، شه یتان به رده وام مروؤ ده ترسی نیّت به هه ژاری و له و
کاته دا که خه ریکه ده به خشیت پیى ده لیت: نه که ی به به خشیت، نه ی
که خو ت موحتاج بووی کى یارمه تیت ده دات؟ نه ی که تو هه ژار بووی
بو که س نه ده هات هاوکاریت بکات، نه وه ی ده یبه خشیت بو
مناله کانی خو تی سه رف بکه ی باشتره، خوا ی گه وره له م پیلانه و
وه عده درو یه ی شه یتان ناگا دارمان ده کاته وه و ده فه رمو یت:
﴿الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ ۗ وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً

مِّنْهُ وَفَضْلًا ۗ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ البقرة : ٢٦٨

به نام خوی گه وره ده فره موویت: نه کهن به قسه ی شهیتان بکهن
چونکه: ﴿إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا إِنَّمَا يَدْعُوا حِزْبَهُ
لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾ فاطر: ۶

واته: به پرستی شهیتان دوژمنتانه، نیوهش به دوژمنی خوتانی
دابنین، بیگومان شهیتان بانگی تا قم و دارودهستی خوی دهکات بو
ئهوهی بینه نیشتهجیی دوزهخ، ئه مه وهعدو بهلین و ناموژگاری
شهیتانه.

له و لاشوه خوی گه وره وهعدو بهلین به بندهکانی خوی دهکات و
ده فره موویت: ﴿الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ
يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلًا وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ البقرة: ۲۶۸ .

واته: کاتی که نیوه له مال و دارایتان ده به خشن و شهیتان بهلینی
ههژاری و نه دارایتان پیدهدات، (ده تاترسیینیت به ههژاری) و
فرمانتان پی دهکات به گونا و تاوان و خراپه و نه به خشین، خوی
گه ورهش بهلینی لیخوشبوونیکی تایبهتی خویتان پیدهدات له گه ل
نوری پوزی و بههری فراوانداو خوا فراوانگیرو زانایه.

جا کاتی که مروه زهکاتی ماله کهی دهرکردو به دلکی گوشادموه
به خشی، ئه وه مانای وایه بروی به بهلینی خوی گه وره کردوه، ئه
خوایه که ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ﴾.

هه‌رمال و سامانیك زه‌كاتی لی بدریٲ، به‌ره‌كه‌تی تیٲه‌كه‌ویٲ و
خوای گه‌وره زیادی ده‌كات.

پیغمبرى دلسوزمان ﷺ فرمويہ تی: (حَصَّنُوا أَمْوَالَكُمْ بِالزَّكَاةِ)
(مال و سامانہ کانتان بپاریزن به هوی دهرکردنی زه کاته وه،) (وَدَاوُو
مَرْضَاكُمْ بِالصَّدَقَةِ) وه چاره سهری نه خوشییه کانتان بکه نه به
صه دهقه و خبر و خیرات.

لهسەر ئەم فەرموودەییە پێغەمبەری صادق ئەمین علیه السلام کە
 فەرمووی چارەسەری نەخۆشییە کانتان بکەن بە خێرو خێرات و

بەخشین، ئەم پروداوە راستەقینەیان بۆ باس دەکەم کە لەیەکیک لە
شارەکانی کوردستانی ئازیزی خۆمان دا پرۆی داوە.

پیاویک باسی خۆی دەگێڕێتەووە دەلیت: ماویەکی زۆر سەم
ئازاری تێدا دروست دەبوو، دواي سەردانی چەندین دکتۆر
بەکارهێنانی داو دەرمانیکی زۆر، بەلام هیچ ئازارەکم کەم
نەدەبوویەو، بۆیە بەناچاری بەرەو شاری بەغداد بەرێ کەوتم و
سەردانی دکتۆری شارەزاو پسپۆری بواری هەناویم کردو باسی
چۆنییەتی ئازارەکو ماوەی نەخۆشییەکم بۆ کردن، دواي پشکنینی
خوین و ئەشیعە و فەحسی زۆر دکتۆر پاشکاوانە پێی ووت: ئەم
نەخۆشییە تۆ درێژەی کێشاوە بە داخەو ژێرپەنجەی کۆلۆنتە!
بە بیستنی ئەم وشە ژێرپەنجە لاشەم سارد بویەو بەراستی
حەپەسام، بە تەواوی لە ژیان ناوومێد بووم، بەراستی ئازارەکم
زیاتر دەبوو، هەرچیم دەخوارد دەبوو بە ئاگرو دەچوو ناو سکەو،
ئەوێ ئازاری ناو سک و پێخۆلە نەچەشتبێت نازانیت چۆنە، ئیتر
هاتمەو مالهەو بۆم باس کردن و هەموو زۆر بۆم بە پەرۆش بوون،
مال و خیزانیشم لە پەرۆشییان بۆ من، هەرچیم دەخوارد دەیانگوت
نەوێکو بۆت خراپ بێت مەخۆ، خواردنم بوو بە حەپ و شلەمەنی،
مال و منال و کەس و کارو دوستانم بە دەورمەو بوون و دەخۆشییان
دەدامەو، بەلام هیچی ئازاری لەسەر سووک نەدەکردم، پۆژیکیان
بەیانییەکی دەمەو کاتی چێشتەنگاو پارەم هەلگرت و بەرەو مەیدانی
ئازەلان کەوتمەپێ، دوو بەرانی زۆر قەلەو بژاردەم کەری، هینامە

ماله وه قه صابیکم بانگ کردو و وتم، ئه مه یان سه ربیره و گوشته که ی
دابهش بکه ن به سه ر ده رود راوسی کاندا به بی جیاوازی، ئه وی
 تریشیان سه ربیره و گوشته که ی بکه ره چهند عه لاگه یه که وه به
ئوتومبیله که ی خوّم ده یبه م بوّ چهند مالیکی زور هه ژارو نه دارو
 هه تیوبار، به لی ئه وه ی له دلما بوو جیبه جی کراو له زور مالی هه ژاردا
 که له ده رگام ئه داو گوشته که م پی ئه دان، چهند دایکی به ریز که
 له سه ر منالی چاوگه شی بی باوک دانیشتبوون، پرویان ده کرده
 ئاسمان و دووعای به کول و دلیان بوّ ده کردم، گه پامه وه ماله وه
 چوومه ژووری نووستنه که ی خوّمه وه بیرم ده کرده وه، ئای چون
 چهند پوژیککی تر ئه م ماله به جی ديلم، ده هاته بهرچاوم که چون
 له مال ده مبه نه ده ر، به ره و مزگه وت و مردوو شور ده بریم و مال و منال
 و کهس و کار فرمیسم بوّ ده ریژن و پاشان له قه بردا به ته نهایی و بی
 کهس جیم ده هیلن و کهس له لام نامینیته وه، ئای چهند سه خته،
 پرسه م بوّ داده نری و دوا ی پرسه و تا ماوه ی سالیکیش بیری
 قسه کانم ده که نه وه، دوا ی دوو سالی تر له بیری که سا نامینم،
 له و کاته دا شیعه ره که ی (ئه حمده هه ردی) شاعیرم بیرکه وته وه که
 ده لیّت:

به سه رسامی له سه ر لوتکه ی بلندی گه نجی وه ستاوم شریتی
 عومری رابردووم وه کو خه و دیته بهرچاووم
 به لی، به ده م خه یال لیدانه وه ته ماشا کردنی شریتی عومری
 رابردووم و رشتنی چهند دلۆپه فرمیسیکک، به ده م شایه توومان و

ناوی خواوه خه‌وم لی‌که‌وت، زۆر ده‌میک بوو تی‌رخه‌و نه‌بووبوم، له خه‌ومدا له چۆ‌له‌وانیی‌ه‌کدا بووم، دانیش‌ت‌بووم یه‌کی‌ک له دوامه‌وه ده‌پ‌و‌یش‌ت، ئاو‌رم دایه‌وه پیاوی‌کی هه‌ل‌که‌وت‌ووی تا بلی‌ی سیم‌ا نوورانی جل و به‌رگ سپی به‌ هه‌یبه‌ت بوو، بانگی کردم و ده‌ستی‌کی خسته‌ سه‌ر شانم و به‌ ده‌سته‌که‌ی تری دوو ده‌نک خورمای دامی^١ فهرمووی: ئه‌م دوو ده‌نک خورمایه‌ بخۆ، به‌ گریان‌ه‌وه ووت‌م: به‌لام من شیر‌په‌نجمه‌ ئه‌مه‌ خراپ نییه‌ بۆ نه‌خۆشییه‌که‌م؟! پاشان تۆی موباره‌ک و پووگه‌ش کی‌یت و چ که‌سی‌کی‌ت؟ فهرمووی: من خۆشه‌ویسته‌که‌ی تۆم، من (رَسُولَ اللَّهِ) م، خوا دل‌ت خۆش بکات وه‌کو دلی هه‌ژارانی ئوممه‌ته‌که‌مت خۆش کرد، ئه‌م دوو ده‌نکه خورمایه‌ بگه‌ره‌و ناوی خوا بی‌نه‌و بیخۆ، برۆ خوات له‌گه‌ل، (بِسْمِ اللَّهِ) م کردوو هه‌ردوو ده‌نکه خورماکه‌م خواردوو، هه‌ستم ده‌کرد هه‌ر له ده‌مه‌وه که ده‌چی‌ته‌ خواره‌وه تا ده‌گاته‌ ناو کۆلۆنم ئازار لاده‌بات و ئاسووده‌ ده‌بم، له خۆشیی‌اندا هه‌ستم، سه‌یر ده‌که‌م خه‌ونه، به‌لام زۆر دل‌خۆش بووم، هه‌ستم ده‌کرد له‌شم به‌ ته‌واوی سووک بووه‌و ئازاری ناو سک نه‌ماوه!!

پاشان ده‌ستن‌وی‌ژنی پوخت وتی‌رو ته‌واوم گرت و چوومه‌ سه‌ر به‌رمال و دوو پ‌کات نوی‌ژم کردو سوژده‌ی شووکر‌م بۆ خ‌وای په‌روه‌ر‌دگار بردوو، هه‌ستم ده‌کرد که برسیمه، داوام له خ‌یزانم کرد که خورماو رۆنی‌کم بۆ بکات، هه‌رچه‌ند ووتی خراپه‌و چۆن تۆ خورماو‌پۆن ده‌خۆی؟ ووت‌م چیت پی ده‌لیم ئه‌وه بکه‌و من ته‌واو چاک

بوومه ته وه، خیزانم ناگای له هیچ نییه بۆیه به نابهدلییه وه خورماو
 پونه که ی بۆ کردم و تیرم لی خوارد، و وتم دانیام شیقام بۆ هاتوو،
 چون خوشیمان خسته ناو دلی هه ژارانه وه، بی باوکانه وه، ئاواش به
 چهندان قات زیاتر خوای گه وره خوشی خسته ناو مالی ئیمه وه!
 هه زارجار سوپاس بۆ خوای گه وره.

به لی پویشتم بۆ لای دکتور و پشکنینی خوین و ناو ریخۆله م بۆ
 کراو نه نجامه که ی نه وه بوو، که ژیر په نجه که م نه ماوه،!! به لی
 فهرمووده ی صادقی ئه مین، هه زره تی محمد ﷺ هیچ گومانیک تیدا
 نییه که فهرموویه تی: (وَ دَاوُو مَرْضَاکُمْ بِالصَّدَقَةِ). ضعیف ۶۶/۲۸
 ئیماندارانی به ریز: له م به سه رهاته دا باسی نه وه مان کرد که
 خوشه ویست ﷺ فهرمووی: به کابرای نه خوش نه وه دوو ده نکه
 خورمایه بخۆ، باشه بۆچی خورما؟ هه ز ده که م سه رنجتان رابکیشم بۆ
 لای کۆمه لی که سوودی خورما بۆ لاشه ی مروقه له پوانگه ی زانستی
 پزیشکییه وه، به تایبه ت که ئیمه ئیستا له مانگی پیروزی په مه زانداین
 و له فهرمووده ی پیغه مبه ری خوادا ﷺ هاتوو که وا باشه
 پۆژوه وان پۆژوه که ی به ئاو بشکینیت یان به چهند ده نکه
 خورمایه ک.

سووده کانی خورما له پووی زانستییه وه:

۱. پاریزه رو چاره سه ره بۆ که م خوینی، به هۆی بوونی مادده ی
 ئاسنه وه تیایدا.

۲. بەھۆى بوونى ماددەى (مەگنېسىيۇم) لە خورمادا، خواردنى دەبىتتە ھۆى كەمى رادەى ژىرپەنجە لەو شوپناھى كە خەلكەكەى بەكارى دەھىنن.

۳. بەھىزكردنى ئىسقان وددانەكان، بە ھۆى بوونى مادەى (كالىسىيۇم) و (فسفۇر) ھەروھە چوار ھىندەى ميوەكانى تر مادەى (فلۇر) ى تىدايە، كە لە مەعجۈونى ددان شتن دا بەكار دەھىنرئىت، بۇ پاراستنى پوك وددان لە داخوران وپزىن.

۴. بوونى بېرىكى گونجاو لە قىتامىن (A) ئەى كە پارىزەرە لە شەو كۆيرى.

۵. ھىۋر كىرەنەوھى دەمارەكان بە ھۆى قىتامىن (A) ئەى و (B1) بى وەن، وەكەم كىرەنەوھى چالاكى (غودەى دەرەقى) كە دەبىتتە ھۆى كەم كىرەنەوھى تۈپەيى.

۶. بۇ نەخۇشى پىست وەكو: ووشكى پىست و قلىشانى لىو، شكانى نىنۆك.

۷. بوونى مادەى (سىلىۋز) لە خورمادا كە بۇ قەبىزى باشە.

۸. بۇ پەمل و بەردى گورچىلە زۆر بە سوودە كە لايدەبات، بە تايبەتى خورماى سەوز، كە پىى دەوترىت: (بەھل).

۹. بۇ چارەسەرى گەدەو پىخۆلە زۆر بە سوودە، چونكە ماددەى (كالىسىيۇم) و (پۇتاسىيۇمى) تىدايە، كە ھاسەنگى ترشى گەدە رادەگرن.

۱۰. خورما نه خوشی ناگو یزیته وه، به تایبه تی سکچوون، کولیرا، به پیی تو یزیتنه وهی په یمانگای (به کتریولوجی) عراقی که (د . ئوسکار فیلیزینفید) پسپوری کولیرا ده لیت: هندیك خورما هیئرا بو ژیر تاقیکردنه وهو بهو پیسییه ی که له پیسای تای توشبودا هیه، به (۱۰۰۰۰۰) سهد هزار هیئده پیس کرا دوا ی سی پوژ به کتیاکان هه موو مردبوون.!

ئهمهش به لگه یه کی تره له سهر ئه وهی که ئه و پیغه مبه ره خوشه ویسته ﷺ هه رگیز له خویه وه قسه ناکات و هه موو فه رموده کانی پرن له حه قیقه تی زانستی، چونکه خوا ی په روه ردگار خوی ده فه رموویت: ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۖ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ﴾

به ریزان: دیینه وه سهر بابه ته که ی خو مان که باسی زه کاتمان کرد، هه روه کو چو ن نو یژو پوژو حه ج پوکنی ئیسلامن و مه رجی تایبه تی خو یان هیه و ده بیئت بهو شیوه یه ئه نجام بدرین که خوا و پیغه مبه ره ﷺ فه رموو یانه و زانایانی شه ر عزان له کتیه فیه ییه کاندای پوونیان کردو وه ته وه، زه کاتیش خوا ی گه وره بوخوی دیاری کردو وه، به کی ئه شیئت و ده بیئت موسولمانان زه کاتی مال و سامانیان بدن به کی، خوا ی په روه ردگار ده فه رموویت: ﴿إِنَّمَا الصَّدَقَتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَمِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَرَمِينَ

وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَبْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ

حَكِيمٌ ﴿التَّوْبَةُ: ٦٠﴾

به‌ئێ له‌م ئایه‌ته پێرۆزه‌دا خوای گه‌وره بۆی پرۆون کردوینه‌ته‌وه که زه‌کات به هه‌شت که‌س ده‌شیئت، که پشت به‌ خوا، یه‌ک به‌یه‌ک پرۆونیان ده‌که‌ینه‌وه، وه هیچ که‌س مافی ئه‌وه‌ی نییه که که‌سیکی ترو تا‌قمیکی تر بۆ زه‌کات وه‌رگه‌ره‌کان زیاد بکات، که له ئایه‌ته‌که‌دا باس نه‌کراوه، وه حه‌رامه که‌سیک زه‌کات وه‌ر بگرتت که خۆی بزانیئت یه‌کیک نییه له‌و هه‌شت تا‌قمه‌ی که‌خوای گه‌وره دیاری کردوون، هه‌روه‌کو له‌و فهرمووده‌یه‌ی (ابو داود) دا له‌باسی زه‌کات دا گیراویه‌تییه‌وه که: پیاویک هاته خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خواو عه‌ززی کرد: (اعطني من الصدقة) له‌ مالی زه‌کات پیم به‌بخشه‌و شتیکم بده‌یه، فقال له‌ رسولُ الله ﷺ: (إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَرْضَ بِحُكْمِ نَبِيِّ وَلَا غَيْرِهِ فِي الصَّدَقَاتِ حَتَّى حُكِمَ فِيهَا هُوَ. فَجَزَّأَهَا ثَمَانِيَةَ أَجْزَاء. فَإِنْ كُنْتَ مِنْ تِلْكَ الْأَجْزَاءِ أُعْطِيْتُكَ).

واته: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ وه‌لامی کابرای داواکاری زه‌کات دا فهرمووی: خوای گه‌وره بۆخۆی پازی نه‌بووه به‌ حوکمی پیغه‌مبه‌ریک یان غه‌یری پیغه‌مبه‌ریک، له‌ دابه‌ش کردنی زه‌کات دا، به‌ئێکو بۆخۆی دابه‌شی کردووه به‌سه‌ر هه‌شت ده‌سته‌دا، جا ئه‌گه‌ر تۆ یه‌کیکییت له‌و هه‌شت ده‌سته‌و تا‌قمه، ئه‌وا منیش پیت ده‌به‌خشم.

وه ده‌بیت ئه‌وه‌ش پوون بکه‌ینه‌وه که مه‌رج نییه زه‌کاته‌که‌ت
 بده‌یت به هه‌ر هه‌شت ده‌سته‌که، به‌لکو دروسته زه‌کاته‌که‌ت بده‌ی به
 یه‌کیک یان دوان له‌و کۆمه‌لانه، ئه‌مه‌ش به‌پیی زۆرو که‌می ئه‌و بره
 پاره‌یه ده‌گۆریت که له‌ زه‌کات دا ده‌رکراوه، ئه‌گه‌ر پاره‌که که‌م بوو
 ئه‌وا وا باشتره بدریت به‌ ته‌نها یه‌کیک له‌و تاقمانه به‌لکو لیی سودمه‌ند
 بیت، وه ئه‌گه‌ر پاره‌ی زه‌کاته‌که‌ زۆر بوو، ئه‌وا وا باشه بدریت به
 چهند که‌سیک، وه جاری واش هه‌یه پاره‌که زۆره به‌لام مایک پرووداوی
 مال و‌یرانکه‌ر پووی تیکردوون، بۆ نمونه: ماله‌که‌یان سووتاوه‌و
 غه‌یری ئه‌وه‌ی که له‌و ماله‌دا هه‌یانبووه، هه‌یچی تر شک نابهن، ئه‌وه
 دروسته هه‌موو پاره‌ی زه‌کاته‌که‌ت با زۆریش بیت بیده‌یته ئه‌و ته‌نها
 ماله بۆ ئه‌وه‌ی که‌لینیکی باشیان بۆ پر بکاته‌وه.

ئیمانداران: فهرموون گوی بگرن بۆ ئه‌و هه‌شت تاقمه‌ی که له
 قورئان دا خوای گه‌وره باسی کردوون:.

(یه‌که‌م. الْفُقَرَاء : ئه‌و که‌سه‌یه که نه‌مال و سامانی هه‌یه، نه‌کارو
 که‌سابه‌ت که بزێوی ژیا‌نی خو‌ی یان خو‌ی و مندا‌له‌کانی دابین بکات.
 دووهم. الْمَسَاكِين : ئه‌و که‌سه‌یه که شتیکی هه‌یه له‌ مال و سامان
 وه کارو که‌سابه‌ت و مو‌وچه‌یه‌کی هه‌یه، به‌لام ئه‌وه‌ی که ده‌ستی
 ده‌که‌و‌یت زۆر که‌متره له‌وه‌ی که ژیا‌نی پی دابین ده‌بیت، ئه‌مه‌ش
 به‌ه‌وی ئه‌وه‌وه که ناتوانیت زیاتر هه‌ول بدات یان مال و منالیکی
 زۆری هه‌یه، یاخوود نه‌خو‌شیکی درێژخایه‌نی هه‌یه و به‌رده‌وام
 پیو‌یستی به‌ دکتۆرو ده‌رمانه.

سییههه. العامِلینَ عَلَیْهَا: کارمهندهکانی وهزارهتی زهکات که ههلهدهستن به کوکردنهوهی زهکات له مالّ وسامانی موسولمانان و دابهش کردنهوهی به سهر موستهحهقان و شیواواندا، ئەمانه چونکه ههر خهریکی ئەم کارهن و کارو کهسابهتی تریان بو ناکریت، بهشیك له زهکات بو موچهی ئەمانه دیاری دهکریت.

وه لهمهوه تیدهگهین که زهکات دهبیّت حکومهت کوی بکاتهوهو ههر بوخووشی دابهشی بکاتهوه، واته: له دهولهتی ئیسلامیدا وهزارهتیکی تایبهتی ههیه بهناوی وهزارهتی زهکات، که ههلهدهستیت به کوکردنهوهو وهگرتنی زهکاتهکه لهو شتانهی که زهکاتیان تیدا واجبه، وهکو ئاژهل وکشتوکال ومالی بازرگانی، کارمهندانی حکومهت خویمان دهچنه لای خاوهن مالّ و زهکاتهکهی بو جیا دهکهنهوهو ههمووی دهبنه گهنجینهی تایبهتی زهکات و پاشان سهرژمیری دانیشتون دهکری و ههرکهسیك که موستهحهقی شهروی زهکات وهگرتن بیّت، ناوی توّمار دهکری و پاشان له پینگهی مووچهی مانگانهوه بهشهکهی خوی پیدهدریت، بهبی ئەوهی منهت باری کهس بیّت، وه بهبی ئەوهی بزانی ئەوهی که وهری گرتوووه مالی کییه، ئای چهند دهستوریکی نایاب و جوانه، بهلام بهداخهوه که ئەمرو ئاوا زهکات کوناکریتهوهو دابهش ناکریت، بویه زهکات ئەو پۆله کاریگهرهی نهماوه یان زور کهم بووه.

②

چوارهم. الْمُؤَلَّفَةُ قُلُوبُهُمْ : نو موسولمان، که تازه موسولمان بووه، پاره‌ی زه‌کاتی نه‌دریختی بوئه‌وه‌ی زیاتر دلی به ئیسلام و رهممه‌ته‌که‌ی خوش بیٚت.

پینجهم. ⑤ وَفِي الرِّقَابِ : به‌نده‌و کوپله‌یه‌ک که ده‌یه‌وئیت خو‌ی پزگار بکات له کوپله‌یه‌تی.

⑥ شه‌شه‌م. وَالْغَارِمِينَ : قهرزار، جا بوهر شتیکی پیویست توشی قهرزاری بویت، وه له شهرعدا ده‌فرموویت : ⑦ نه‌گهر قهرزار به‌خاوه‌ن قهرز بلی زه‌کاتم بده‌یه بوئه‌وه‌ی له جیاتی قهرزه‌که بده‌مه‌وه، نه‌ویش زه‌کاتی دایه‌و پاشان قهرزاره‌که له جیاتی قهرزه‌که‌ی بو‌ی هی‌نایه‌وه، نه‌وه دروسته. ⑧ وه نه‌گهر که‌سیکی ده‌وله‌مه‌ند که زه‌کاتی هه‌یه، پاره‌ی قهرزی لای که‌سیک بوو، ده‌یزانی قهرزاره‌که نییه‌تی قهرزه‌که‌ی بداته‌وه، پی‌ی ووت : نه‌و بره‌ پاره‌یه‌ی که له لات‌ه مه‌ده‌ره‌وه، به‌لکو له جیاتی زه‌کات بو‌خو‌تی هه‌لبگره، چونکه من نیازم هه‌بوو زه‌کات بده‌می، نه‌مه لای زوربه‌ی شهرعزانان نادرسته، چونکه زه‌کات ده‌بیٚت له ده‌ستدا بیٚت کاتی که ده‌یبه‌خشیت، له‌م کاته‌دا گومانی نه‌وه دروست ده‌بیٚت که ره‌نگه له ترسی فه‌وتانی قهرزه‌که نه‌م کاره‌ی کردبیٚت و خستبیٚتی به‌ری زه‌کات، به‌لام هه‌ندیکی تریش له زانایانی شهرعزان پییان وایه دروسته.

(حهوتەم. فی سبیل اللّٰه: له پیناوی پێی خوادا، واتە بۆ ئەو
موجاهیدانە ی که هەمیشە ئامادەن بۆ پاراستنی سنوورەکانی ئیسلام
و دەچنە جیهاد.

بە ئام پێویستە ئەوەش پوون بکەینەووە لە پۆزگاریکی وەکو
 ئەمڕۆدا که جیهادی مەیدانی بەرامبەر لەشکری کوفر نییە، زانیانی
 ئیسلام لە ریزی (فی سبیل اللّٰه) دا ئەمانەیان ئامارە پێکردووە که
 وەکو بەشی (فی سبیل اللّٰه) زەکاتیان پێ بدریت دروستە.

١. دروست کردنی مزگەوت لەو شوێنەدا که زۆر پێویستی بە
مزگەوتەو خەلکەکە ی که دانیشتوانی ئەو شوێنە دەست کورت و
هەژارن و توانای ئەوەیان نییە که مزگەوت بۆ خۆیان دروست بکەن،
و بەهۆی بی مزگەوتیشەووە ئەو خەلکە داپراون لە جومعهو جماعت
و هیچ بابەتیکی ئاینی ئیسلامیان بۆ پوون ناکرێتەو، لە حالەتیکی
ئاوادا دروستە بەشیک لە پارە ی زەکات بخریتە دروست کردنی ئەو
مزگەوتەو، که بەراستی وەکو جیهادی پێ ی خوا وەهایە.

٢. بە خشیانی زەکات بەو فەقێانە ی که لە حوجرەکاندا خەریکی
خویندنی زانستی شەرعی و خۆیان تەرخان کردووە بۆ خویندنی
مەلایەتی و هیچ مووچەو پارە یەکیشیان نییە. یاخود ئەو
خویندکارانە ی که لە ئامادەیی یان زانکۆو پەیمانگاکاندا و کەسی
بەریزو ئەهلی مزگەوتن، بە ئام لەبەر هەژاری بنەمالەکیان خەریکە واز
لە خویندن ئەهینن یان بینازی و بیبەرگیان پێوە دیارە، ئەمانەش با

زانستى دونيايى بخوينن، هر له خزمهتى موسولماناندايه و زهكاتيان پى دهشيت.

۳. چاپ کردن و بټاو کردنه وهى کتیبى ئاينى ئيسلام و بوارى زانستى که نوسه ره کانيان توانای داراييان نييه، بټو چاپ کردنيان و ده زگايه کى دټسوز نييه له سهر ئهرکى خوى چاپى بکات و، به بټاو کردنه وهيان سوو ديکى زور به موسولمانان و زانست خوازان دهگات و دهبيت هوى هيدايهتى دهيان کهس و، ئاموزگارى و بيرهيئانه وه بټو دهيان کهسى تر، که به راستى له پوزگار يکى وهکو ئه مټودا جيهاديکى گه ورهيه له پيناوى خوادا.

۴. دروست کردنى بنکهى تهن دروستى و نه خوشخانه له و گوندو جيگايانهى که حکومت نه خوشخانهى بټو دروست نه کردن و دوورن له شاره کانه وه و گيانى نه خوش دهکه ويته مه ترسييه وه له بهر بى نه خوشخانه يى، لهم کاته دا دروسته بر يک له پارهى زهکات وهکو (في سبيل الله) بخريته دروست کردن و ئاوه دان کردنه وهى نه خوشخانه و کهل و پهله پيوسته کانى.

هه شته م. وَابْنِ السَّبِيلِ : وه بټو ئه و پيټوارانه ش که له پيگادا تويشوويان ليده برى و ناگه نه وه جيگاي خويان، به ئى کهسى پيټوار با له شوينى نيشته جيټوونى خويدا زور دهوله مهنديش بيت، به لام لهم شارهى تودا که پارهى ليټراوه، يان ليى دزراوه، يان پاره کهى لى بزر بووه، ئه وه دروسته پارهى زهکاتى پى بدر يت، تا دهگاته وه شارو گونده کهى خوى، بټو ئه وهى توشى سوال کردن نه بيت و کهرامهت و

پریزو حورمه تی به سوال کردن نه شکیت، بیگومان نه مهش کاتیک دهگریت که وهکو ووتمان حکومت زهکات کو بکاته وه و بنکویه که هه بییت له هه شارو شارو چکه یه کدا که زهکاته که ی تییدا هه لگراییت، له کاته دا که سی پریوار پیاو بییت یان ژن، کور بییت یان کچ، ده چیتته نه و بنکویه و، دوا ی لیکو لینه وه له راستی داوا که ی، زهکاتی پی ئه دریت به بی ئه وه ی منهت بار و چاو له دهستی کهس بی، وهکو حهقی خو ی که خوا بو ی دیاری کردو وه وهری دهگریت و به سه ر به رزییه وه ده چیتته وه بو شوینی نیشته جیبوونی خو ی، ئای له م ئیسلامه چهند پاریزه ری ماف و کهرامهت و حورمهت و پریزی مروقه.

جا خوا ی گه وره دوا ی ئه وه ی هه هه شت دهسته که دیاری دهکات، له کوتایی نایه ته که دا ده فهرموویت: ﴿فَرِيضَةٌ مِنَ اللَّهِ﴾ بریاری خوا یه و ئه و خو ی بریویه تییه وه، کهس دهستی تیوه رنه دات، ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾. خوا خو ی زانایه، چاک ده زانیت کی پی شیاه، کار به جی و کار زانه، هه موو بریاریکی له جی خویدایه.

جا هه روه کو پیشتریش ئاماره م پیکرد: ئایا پیویسته ئه م زهکاته بدریت به هه هه شت تاقمه که؟ یان ئه گه ر بدریت به ته نها که سیکیش هه دروسته؟ ئیمامی شافیعی و کومه لیک له زانایان، رای یه که میان په سه ند کردو وه، ئیمامی مالیک و دهسته یه که، له م به ریزانه وهکو (ئیمامی عومه ر، حوزه یفه، ئیبن عه باس، سه عیدی کوری جوبه یه ر) راو بوچوونی دو وه میان هه لبراردو وه، ته نانهت ئه گه ر به یه که که سیش بدریت هه دروسته.

ئیمانداران: زه‌کات دهرکردن چه‌ند ئادابیکی هه‌یه وه‌ک:

۱. زه‌کاتی ماله‌که‌ت بده به‌که‌سیک که‌پووی سو‌الکردنی نییه،
 که‌سیکی خاوه‌ن هیممه‌ته هه‌رگیز نالایته‌وه و باسی هه‌ژاری و
 ده‌ست کورتی خووی ناکات و خه‌لکی به‌ده‌وله‌مه‌ندی ده‌زانن، قورئانی
 پی‌روژ وه‌صفیان ده‌کات به‌وه‌ی که ﴿لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أَحْصَرُوا فِي
 سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ
 أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ
 إِلْحَافًا﴾ البقرة: ۲۷۳

واته: ئه‌و که‌سه‌ی که‌شاره‌زای ژیا‌نیان نه‌بی‌ت و نه‌یا‌نناسی‌ت،
 له‌به‌ر عزه‌ت و نه‌فس به‌رزییان، وا ده‌زانیت ده‌وله‌مه‌ندو بی‌نیازن،
 چونکه‌خو‌یان له‌خواردن و خواردنه‌وه نۆ‌ر بی‌نیاز نیشان ده‌دن،
 به‌سه‌رو سیمایاندا ئه‌یا‌نناسی‌ت که‌چه‌ند نه‌فس به‌رزو بی‌باکن له‌
 ژیا‌ن، ئه‌گه‌رچی بی‌ده‌سه‌لات و هه‌ژاریشن، به‌زۆ‌ریش داوای هه‌یج
 شتی‌ک له‌خه‌لک ناکه‌ن. به‌پاستی ئه‌م جو‌ره که‌سانه‌شی‌او‌ترین که‌سن
 که‌زه‌کاتیان پی‌بدری‌ت، چونکه‌خو‌یان ناتوانن داوا بکه‌ن و خاوه‌نی
 عزه‌تی نه‌فس و که‌سایه‌تی به‌رزن.

۲. زه‌کاتت دا به‌هه‌ر که‌سیک، ئاگاداربه‌منه‌تی به‌سه‌ردا نه‌که‌ی،
 لای ئه‌م وئهو باسی نه‌که‌ی، پۆ‌ژیک له‌پۆ‌ژان به‌چا‌ویدا نه‌ده‌یت‌وه که
 من فلان سال زه‌کاتم پی‌داو‌یت، داوای کاریکی لی‌مه‌که‌که‌نه‌گه‌ر

بەهۆی چاو بەرە ژێری ئەو زەکاتەو نەبێت، حەز نەکات ئەو کارەت
بۆ بکات، چونکە ئەو کاتە هەموو ئەجرو پاداشتەکەت دەپروات.

هەروەکو خوای گەورە لە قورئانی پێرۆزدا ئاگادارمان دەکاتەووە
دەفەر مووین: ﴿قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِّنْ صَدَقَةٍ يَتَّبُعُهَا أَذَى﴾

البقرة : ۲۶۳

واتە: ئەو ئەوانەى باوەرتان هێناوە، پاداشتی صدەدەقەو
بەخششەکانتان بەهۆی منەت نان و ئازار گەیاندنەو بە فێرۆ مەدن و
بە تالی مەکەنەو.

بەداخەو کەسى وا هەیه پیش دەسال لەمەو بەر زەکات و
سەرفیترەى داو بە کەسیکی هەژار، نیستا ئەو هەژارە خوا
دەولە مەندی کردووە، ئەم پێی ناخۆشەو هەر کە باسی کرا یەکسەر
دەلیت: ئەو فلانە کەسە من پیش دە سال زەکات و سەرفیترەم دایە،
ئەو نەندە هەژار بوو، یان لە پووی خوێ باسی دەکاتەو، کە فلان کات
ئەو صدەدەقەو خێرو زەکاتەم پێ بەخشیت. ئەم جوړە کەسانە هەرچی
ئەجرو پاداشتە بۆیان نامیێتەو.

۳. زەکاتەکەت وا پەرت نەکەى کە هیچ جیگە نەگرتت بۆ ئەو
کەسەى کە پیت بەخشیو، بۆ نمونە: هێ وا هەیه، هەزار دینار
زەکاتی هەیه، ئەیدات بە پەنجا کەس، باشە بیست دینار چ
پێویستییهکی ئەو هەژارە پر دەکاتەو،

بۆیه ئه وه ژارانیهی که موستهحهقی زهکاتن، زۆرجار به دریزایی ته مه نیان زهکات وهرده گرن، کهچی به هوی زهکات وهرگرتنه وه بی ئیحتیاج نه بوون و ههر به هه ژاری ماونه ته وه. په حمهت و په زای خوا له هه زهتی عومه ر بیته که دهیغه رموو: (إِذَا أُعْطِیْتُمْ فَأَغْنُوا) ههروه ختیك زهکاتتان دا به هه رکه سیك، ئه وه ندهی بدهنی که به ته واوی له هه ژاری پزگاری بیته و دهوله مه ند بیته.

به لی خوشه ویستان: زۆر دهوله مه ند چونکه پرس به شهرع ناکات، به زهکات به خشینه که ی خه لکی فییری سوال دهکات، زۆرمان بیستوو ه فلان دهوله مه ندی ناو داری فلان شار سالانه له مانگی په مه زان دا زهکات دابهش دهکات و هه رکه سیك بجیت بۆ لای شتیکی ئه داتی، ئیتر به دهیان کهس پرز ده به ستن بۆ زهکات وهرگرتن و ئه ویش زهکاته زۆره که ی کهرت و په رت دهکات و سه ره نجام ئه وه که سانه فییری سوال کردن ده بن.

به لام ئه گهر پرسى به شهرع بکردایه، ئه وا شهرع ده فهرمویت: وهره به وه پارهی زهکاته ئه وه هه ژاره بخه ره سه ر کاسپییه ک، بۆ نمونه: ئافره تی وا هه یه بیوه ژنه وه چه ند مندالی نازداری جوانی بی باوکی هه یه، وه زۆر هه ژارن و هه یچ سه رچاوه یه کی بژنوی وایان نییه که ژیانیان دابین بکات، له م کاته دا له جیاتی ئه وه ی بریک پارهی که می بدهیتی، که نه توانیت ژمه خوار دنیکی باش بۆ منداله کانی دابین بکات، ئه وا هه موو زهکاته که ت بده به باشتین مه کینه ی به رگ دروون و یارمه تی بده تا بجیتته خولیکی فییریونی به رگ دروونه وه و

سەرەنجام بەرگ دروویکی باشی لی دەرەدەچیت و ئیتەر بۆخوی بی چاو لە دەستی ئەم و ئەو بی منەتانهو سەر بەرزانه، ژيانی خۆی و مال و منالی دابین دەکات.

یاخود هی وا هیه مۆلەتی شوڤیری گشتی هیه، بەلام بە هۆی بارودۆخیکی ناناساییهوه ئوتومبیلەکی لە دەست داوهو ئیستا بی ئیش و کاره و خاوهن مال و منالیکی زۆرو وورده، چەند کاریکی جوان و شرعییه به سی چوار دەولەمەند زەکاتەکانیان بخەنە سەر یەك و تەكسییهکی بۆ بکپن و وای لیبکەن بکەوێتە سەر ئیش و ئیتەر سالیکی تر ئەم زەکات بدات بە خەلک.

پەندیکی چینی هیه که زۆر جوان و پیر مانایه و دەلیت: ئەگەر ویستت هەژاریک تیر بکە ی بە ژەمیك خواردنی ماسی، ئەوا لە بری ئەوهی بە ژەمیك ماسی خواردن تیری بکەیت و پاش ماوهیهکی تر برسی بێتەوهو هیچ نەبیّت بیخوات، قولا پینکی ماسی گرتنی بدەری و فییری ماسی گرتنی بکە باخۆی بۆ هەمیشە خۆی تیربکات.

ئیمانداران: کۆمەلە کەسیک هەن که زەکاتیان پی ناشیت، لەبەر ئەوه ناگادار بە نابیت زەکاتەکەت بدە ی بەم جوړه کەسانه:.

۱. کافرو بی بپروا بەخوا: چونکه پیغمبەری خوا ﷺ لەبارە ی زەکاتەوه فەرموویەتی: (تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنَاءِهِمْ فُتَرَدُ عَلَىٰ فُقَرَائِهِمْ) متفق علیه.

واته: زەکات لە دەولەمەندانی موسولمانان وەر دەگیری و پاشان دابەش دەکریتەوه بەسەر هەژارانی موسولمان دا.

کهواته: زهکات به فاسق دهشیت به مهرچیک ئەو پارەى زهکاته بۆ
 بى شەرى بەکار نه هیئت، وه ئەگەر کهسیک نویژ نهکەر بوو به نام
 ژنیکی زۆر موسولمان و نویژ خوین و پۆژوگری ههبوو، وه منالی
 بچوکی بى تاوانی ههبوو، ئەوه دروست نییه زهکات بدهى بهو
 پیاوه نویژ نهکەر، (چونکه لای زۆریک له زانايان نویژ نهکەر کافره)
به نام دروسته و زۆریش خیره که زهکاتهکته بدهى بهو ژنه
موسولمانه نویژ خوینه بۆ ئەوهى پیداو یستیهکانى خوینى و
منالهکانى پى دابین بکات.

به پێزان: پێویسته ئاماژه بهوه بدهم که : ئەو مولحیدو بى باوهرو
 گاورو جولهکانهى له ژیر سایهى دهولهتى ئیسلامیدا دهژین،
 زهکاتیان پى نادریت، به لکو موچهى مانگانهیان پى دهریت، که
 ژیانیکى پیک و پیکى پى ببهنه سەر ئەم موچهیهش یان له جیاتى
 ئیش و وهزیفهکهیان، یان له کاتى پەك کهوتهى و پیری و بى کاریدا،
 وهکو خانه نشینی پێیان دهریت، به نام له پارەى زهکات نایاندریتی،
 به لکو له داهاى تری دهولهت دهیاندریتی، چونکه ئەم مولحیدو
 کافرو گاورو جولهکانه زهکات نادهن به دهولهتى ئیسلامى.

ههروهکو چه زههتى عومهرى کوپى خطاب موچهى دابین کرد بۆ
 ئەو جولهکه پیره به سالآ چووهى که له بهر ههژارى سوالى دهکرد، له
 خهزینهى حکومهتى ئیسلامى و له سوال کردن پزگارى کرد.
 کهواته: ههموو غهیره موسولمانیک مافی هاوڵاتى بوونی له
 دهولهتى ئیسلامیدا پارێزراوه.

۲. دهوله‌مهند زه‌کاتی پی ناشیت، جا به مال و سامانه‌کە‌ی دهوله‌مهند بیت یان به کارو که‌سابه‌ته‌کە‌ی و له‌ش ساغی و توانای نیش کردنه‌کە‌ی دهوله‌مهند بیت. پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌فرموویت: (لَا تَحِلَّ الصَّدَقَةُ لِنَفْسٍ، وَلَا لِذِي مِرَّةٍ سَوِيٍّ) رواه الترمذي (۶۴۷) و أبو داود (۱۶۱۸) وفي صحيح الجامع (۷۲۵۱)

واته: دروست نییه زه‌کات بدریت به که‌سیک که دهوله‌مهنده، یان که‌سیکی له‌ش ساغ و به توانایه بو کارکردن، به‌لام ته‌مه‌لی ده‌کات و کار ناکات.

که‌واته: نه‌گەر وه‌کو ئیستا حکومه‌تی ئیسلامی نه‌بوو که زه‌کات کو‌بکاته‌وه‌و خوی دابه‌شی بکات، نه‌وا ده‌بیت خاوه‌ن مال بزانی‌ت نه‌و که‌سه‌ی که زه‌کاتی پی ده‌به‌خشیت دهوله‌مهند نییه، وه نه‌و که‌سه‌ش که وه‌ری ده‌گری‌ت، ده‌بیت نه‌گەر دهوله‌مهنده وه‌ری نه‌گری‌ت و بلی‌ت: مالت ئاوا بی و خوا هه‌زاران نه‌وه‌نده‌ت بداتی، به‌لام من ئیستا سوپاس بو خوا وه‌زعی ژیانم باشه‌و زه‌کاتم پی ناشیت و بیده به که‌سیکی شیاوو موسته‌حه‌ق، وه نه‌گەر دهوله‌تی ئیسلامی هه‌بوو، نه‌وا له‌ پیزی نه‌و موچه‌ خۆرانه‌دا که مانگانه یارمه‌تی زه‌کات وه‌رده‌گرن، نابیت ناوی دهوله‌مهنده‌ی تیدا بیت. به‌لام به‌ داخه‌وه ئه‌م‌پۆ له‌ سایه‌ی نه‌بوونی دادگه‌ری ئیسلامدا، دهوله‌مهند له‌ پیش هه‌ژاره‌وه‌یه له‌ وه‌رگرتنی هه‌موو خه‌لات و به‌راتیکی دهوله‌تدا.

نه‌ه‌وتا به‌ چاوی خۆمان ده‌بینین وه‌زیریکی کو‌چ‌کردوی خانه‌نشین، موچه‌کە‌ی پینج ملیۆن دیناره، کارمه‌ن‌دیکی

- 187 -

ئەو ھەبەبە کە موچە پێزلینانیان ھەبەبە لە دەولەتی ئیسلامیدا، کەواتە:
 نابیت ھیچ کەسێک دوو موچە ھەبیت لە دەولەتی ئیسلامیدا، با ئەو
 کەسە نزیکترین کەسی پێغەمبەری خواش بێت یان خودی
 پێغەمبەری خوا خوشی بێت ﷺ کە سەرۆکی دەولەتی ئیسلامیە،
 نابیت ئەویش دوو موچە لە حکومەت وەرگیریت، تەنانەت نابیت
 مندالەکانیشیان لە مائی زەکات بخۆن، چونکە باوکیان موچە
 وەر دەگری و بەشی ئەوانیش لەو موچەبەبەبە باوکیان دا دیاری کراوە.
 پۆزێکیان ھەزەرەتی ھەسەنی کوپی ئیمامی عەلی کە منال بوو،
 تازە پێی گرتبوو، لە لای پێغەمبەری خوا بوو ھەندیک خورما لەو
 شوێنەدا دانرابوو کە ھی زەکات بوو، ھەزەرەتی ھەسەن وەکو عادیەتی
 منال کە دەست بۆ شت دەبات، دەستی برد دەنکیک خورمای خستە
 دەمیەو، پێغەمبەری خوا ﷺ کە ئاوپری دایەو بێنی وا ھەسەن
 دەنکیک خورمای زەکاتی خستوووە دەمیەو، بۆیە لەگەڵ ئەو
 ھەموو خوشەو یستیەیی دا بۆ ھەسەن، بەلام پەنجەیی خستە ناو
 دەمی و فەرمووی: (کَخ، کَخ - لیطرحها - أَمَا شَعَرْتَ أَنَا لَا نَأْكُلُ
الصَّدَقَةَ) رواه البخاري (١٤٩١) و مسلم (١٠٦٩).

فەرمووی: ئەو ھەسەن کَخ، کَخ، بۆ ئەو ھەبەبەبە دەنکە خورماکە
 بتفیقەو قوتی نەدات، ئایا نازانیت کە ئێمە نابیت زەکات بخۆین؟
 بەئێ ئاوا بڕینی دوو مەعاشی و سێ چوار موچە وەرگری یەک
 کەس لە یەک کاتداو لە یەک حکومەت، کە ئیستا بەرپرسیانی حکومەت
 بە قسە بانگەشەیی بۆ دەکەن، سەر دەگری، ئەو کاتە جیبەجی دەکریت

که بهرپرسی یه که می وولات، خوئی یه که می کهس بوو که پابه‌ند بوو پیوهی، هه‌روه‌کو جاریکیان پیغه‌مبه‌ری خوا عَلَيْهِ السَّلَام چووه ماله‌وه زووری برسی بوو، ته‌ماشای کرد ده‌نکیک خورمای ته‌پو تازه‌ی زور جوان له‌سهر زه‌وییه‌که که‌وتووه، پیغه‌مبه‌ری خوا هه‌لی گرت‌ه‌وه ته‌ماشای کردو فهرمووی: ئه‌گهر له ترسی ئه‌وه نه‌بوايه که مالی زه‌کات بیت، ئه‌وا ده‌مخواردو زورم حه‌ز لیی بوو، ئه‌مجا داینايه‌وه نه‌بخوارد.

هه‌روه‌ها بزائن: که‌سی نزیک که نه‌فه‌قه‌ی له‌سهرت نه‌بیت وه‌کو برا، خوشک، مام، خال، پور، ئاموژا، پورزا، خزمانی تر، ئه‌گه‌ن موسته‌حه‌قی وه‌رگرتنی زه‌کات بوون، ئه‌وا زه‌کاته‌که‌ت پیش خه‌لکی بیگانه بده به‌وان، چونکه ئه‌وان زیاتر چاویان له ده‌ستته‌و چاوه‌پیی هاوکاریت لی ده‌کن.

هاوه‌لی گه‌وره‌و به‌پیز (ئه‌بی طه‌لحه) هاته خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوا عَلَيْهِ السَّلَام و زه‌کاتی ماله‌که‌ی هی‌نابوو، پیغه‌مبه‌ری خوا عَلَيْهِ السَّلَام فهرمووی: (وَ إِنِّي أَرَى أَنْ تَجْعَلَهَا فِي الْأَقْرَبِينَ) رواه البخاري (١٤٦١) ومسلم (٩٩٨)

واته: به‌راستی من حه‌ز ده‌که‌م زه‌کاته‌که‌ت بده‌یت به‌خزمه‌ نزیکه‌کانت.

وه له فهرمووده‌یه‌کی تردا فهرموویه‌تی: (صَدَقْتُكَ عَلَى ذِي الرَّحِمِ: صَدَقَّةٌ وَصِلَةٌ) رواه الترمذي (٦٥٨) والنسائي (٢٥).

ئیمانداران: له باره‌ی نیه‌ت هی‌نان له کاتی ده‌رکردنی زه‌کاتدا ئه‌وه بزائن که، هه‌ر کاتی‌ک پاره‌ی زه‌کاته‌که‌ی یان ئازه‌له‌که‌ی یان دانه‌ویله‌که‌ی،

که هی زهکاته له ماله کهت جیا کردهوه، وه لهو کاته دا بهناو دلتدا
 هات که ئەمه زهکاته، ئیتیر ئەوهنده بهسهو له دوایدا که دهیدهیتە
 دهستی ههژارو قهرزارو موستهحهقه که نه شلینی ئەمه زهکاته هه
دروسته.

وه بزانی: عوله مای شهرع دهفرموون: جا فه قینی مزگوت بیئت
 یاخود خویندکاری ئامادهیی و زانکۆو پهیمانگا ئەگەر مولتهزیم بوو
 به ئیسلامهوه، جا کور بیئت یان کچ، وه باوکی دهست کورت و نه دار
 بیئت، دروسته زهکاتی پی بدریت، چونکه خویندنه کهی سوودی
 هه موو کۆمه لگای تیدایه له دواپۆژدا، به نام ئەگەر که سیك خۆی بۆ
 خوا په رستی ته رخان کرد بیئت، چوبیئت له ژووریکدا یان له
 ئەشکه و تیکدا خۆی گۆشه گیر کرد بی و هه ر خه ریکی عیبادت بیئت،
 وه له شی ساغ بی و توانای کارو که سابه تی هه بیئت، ئەوه دروست
 نییه زهکاتی پی بدریت، به لکو ده بیئت ئامۆژگاری بکریئت که کاسپی
 حه لال و عه ره ق پشتن و ماندوو بوون به شی که له عیبادت و له
 جیاتی ئەوهی زهکاتی بدریتی، ده بیئت فیتری کاسپییه ک بکریئت،
 چونکه عیباده تی ئەم که سه سووده کهی ته نها بۆ خۆیه تی.

وه لیڤه دا به پیویستی ده زانم که ئاماژه بۆ خالیک بکه م که ئەویش
 ئەوهیه: له کورده واری خۆماندا قسه یه ک زۆر دووباره ده کریته وه که
 ده لێن: بیوه ژن و هه تیوو ئەگەر کۆله کهی ماله که شی ئالتوون بیئت هه ر
 زهکاتی پی ده شیئت، به نام له پووی شهرعه وه وا نییه، به لکو منالی
 بی باوک و ئافره تی بی هاوسه ر، جا به ته نها بیئت یان له سه ر منال

دانیشتبیت، دەبیت سیفەتی ھەژاری و ھەژاری و بی دەرامەتییان تیدا بیت، ئینجا زەکاتیان پی دەشیت، واتە: لەبەر ئەوەی مەنڵەکە ھەتیوہ یان ژنەکە بی ھاوسەرە، زەکاتیان پی نادریت، بەلکو ئەگەر مەنالی بی باوک لە باوکییەوہ سەرۆت و سامانیکی زۆری بو بەجی مابیت، کە بگاتە رادە ی زەکات، دەبیت خۆی زەکات بدات، وە ئافەرەتی بیوژنیش بە ھەمان شیوہ.

وہ لەبارە ی گواستەوہ ی زەکاتەوہ لە شوینی نیشتەجی بوونی خۆتەوہ بو شوینیکی تر، یان بو گوندو شاریکی تر زانایان فەرموویانە: زەکاتی ھەر شوینیکی دەبیت بو ھەژارانی ئەو شوینە سەرف بکریت، وە نەگوازیتەوہ بو شاریکی تر شوینیکی تر، بەلام ئەگەر ھاتوو خەلکی ئەو شارو گوندە ی کە زەکاتەکە ی تیدا یە، دەوڵە مەند بوون و کەسی وا دەست نەکەوت کە زەکات وەر بگریت، یان لە شاریکی تر خەلکی زۆر زۆر موستەحەق تر و ھەژار تر ی لی بوون، یاخود لە شارەکە ی تر خەلکی کەسی زەکات بەخشی لی بوون کە موستەحەقی زەکات وەر گرتن بوون، ئەوا لەو کاتە دا گواستەوہ ی زەکات لە شوینی نیشتەجی بوونی زەکات بەخشەوہ بو جیگا و شاریکی تر بو ھەژاران و قەرزاران و خەزمانی ھەژاری خۆی لەو ی، ئەوہ دروستە.

ئیمانداران: ئەوہش بزائن کە مەرج نییە بەخشینی مال و سامان تەنھا ھەر زەکات بیت، بەلکو با ئەوہ ی زەکاتیشی نییە، چونکە مەنڵەکە ی و پارە و سامانەکە ی ناگاتە رادە ی زەکات، با ھەر ببەخشیت

ئەگەر بە برێکی زۆر زۆر کەمیش بێت، بۆ ئەوەی فێر ببێت دەستی بەخشندەیی ھەبێت، لەبەر ئەوەی ھەرچیەک دەبەخشین، بۆ خۆمانە، چونکە بەخشین بە ئاو موصیبت لەسەر مروۋە لادەبات، بەخشین بۆ بەرەکەتی پزق و پۆزی خۆمانە، لەبەر ئەوەی ھەر مال و سامانێک لێی ببەخشیت، خوای گەورە بە چەندین قات بەرەکەتی تێدەخات، قازانجی بەخشین بۆ پووناک کردنەوێ ناو گوێرەمانە کە تەنھا خۆمان و ئەوەی لە چاکەو بەخشین کردوومانە لەگەڵمان دەمیننەو، بەخشین بۆ فریاکەوتنمانە لە کاتی کێشانی کردوومانە لە میزان و تەرازوو، کە (مِثْقَالَ ذَرَّةٍ) لە چاکەو خراپە دەخوینرێتەو، خوای پەرورەدگار دەفەرمووێت: ﴿لَيْسَ عَلَيْكَ هُدُنُهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ

يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلِأَنْفُسِكُمْ وَمَا تُنْفِقُوا إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُوفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴿البقرة: ٢٧٢﴾

واتە: ھەر خێرێک ئەنجام بدەن، ئەو قازانجەکی بۆ خۆتانە، ئێوە ئەو برواداران ھیچ شتێک نابەخشن مەگەر بۆ پەرمانەندی خوای گەورە نەبێت و ھەر خێرو چاکە یەکیشت ئەنجام بدەن، پاداشتەکەیتان دەست دەکەوێتەو، ئەوسانیو بەھیچ شێوێک سەمتان لێناکرێت. لەفەرموودەییەکی قودسی دا ھاتوو کە خوای گەور دەفەرمووێت: (أنفق يا ابن آدم أنفق عليك) منقۆ علیە.

واته: ئه‌ي نه‌وه‌ي ئاده‌م ببه‌خشه دنيابه كه خواي گه‌وره پيٽ ده‌به‌خشيت.

داواكارم له خواي په‌روه‌رگار دليكي به قه‌ناعت، ده‌رونيكي ده‌وله‌م‌ه‌ند، سامانيكي پاك و به په‌حمه‌ت، ده‌ستيكي به‌خشنده‌مان پي ببه‌خشيت و نه‌وه‌ي ده‌يبه‌خشين خواي گه‌وره لي‌مان قبول بكات. اللهم آمين .

سه‌رچاوه‌كان:

۱. قورثاني پيرون.
۲. ته‌فسيري ئاسان (بورهان محمد ئه‌مين).
۳. نه‌سرينه‌كاني سه‌ده‌ي بيسته‌م (ثاوات ابوبكر نه‌حمه‌د).
۴. پورثنامه‌ي پورثنامه (كو‌مپاني‌اي ووشه).
۵. فتاوي و احكام بريد الاسلام (د. احمد علي طريان).
۶. جواهر الخطب المختارة اعداد (عدد من الخطباء).
۷. سيرة عمر بن الخطاب (د. علي محمد الصلابي).
۸. صحيح فقه السنة (ابو مالك كمال بن سيد سالم).
۹. الفقه المنهجي على مذهب الامام الشافعي (د. مصطفى الخن ... د. مصطفى البغا).
۱۰. ته‌فسيري پامان (م. نه‌حمه‌د كاكه محمود).

ووتارى چوارەم
بۇ مانگى پەمەزان
بەختەوهرى

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَ
عَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ:

ئیماندارانی بەرپێز: مەروە بە درێژایی تەمەنی لە خو ماندوکردن و
پەنجەندانایە، شەو و پوژ ئەخاتە سەر یەک و فەرهاد ئاسا هەولێ
هەلکۆلینی شاخە سەختەکانی بەردەمیەتی بە ئومیدی هێنانە دی
ئاواتەکانی، لێرەدا پرسیارێک دروست دەبێت، باشە بۆچی مەروە
بەردەوام هەر لە هەولندانایە و حەسانەوی نییە؟، بێگومان
وەڵامەکی تەنها ئەوێ: گەڕانە بە دواي خوشبەختی و کامەرانی و
دوورکەوتنەو لە چارە پرەشی و بەدبەختی، وە بەختەوهری چەندین
پێناسە ی بۆ کراوە، بەلام گشتگیرترین پێناسە بۆ بەختەوهری ئەوێ
کە: دوور بوونە لە ترس و غەم و پەژارە، (خوف) لە گەل (حزن) .

بەلێ: ئەمڕۆ و رابردوو خەلکی دەیانەوی و ویستووین بەم
رێگایانە بگەنە بەختەوهری:

یەكەم: بە دەست هێنانی مال و سامانی زۆر و دەوڵەمەند بوون، کە
ئەمە حەزیکى ناو ناخى مەروە، ﴿وَتَحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا﴾

الفجر ٢٠.

وە مەروە ئەوەندە ئالودە ی مال و سامان و پارە و پول دەبێت، بە
شیوێهەك هەر خەریکی پەیدا کردنی و کوکردنەوێهەتی و دەیزمیری و
لەسەر یەکی دادەنێت و دلی خوش دەبێت کە سەیر دەکات پارەکانی
زۆر بوون، وە پێژدی و بەغیلی دەکات و لێی نابەخشیت تا کەم
نەبێتەو، وە دەزانیت کە مال و سامانەکی دەبێتە هوی تەمەن درێژی

ونه مری بۆی، وا ده زانییت که دهوله مهند بوو ئیتر مردن زه فەری پی نابات،! ههروه کو قورئانی پیروز له وه صفی نهو که سه به ههله چوانه دا که نهحه سانه وهی دونیاو، وهیل و هاوارو ئاله ی قیامت به شیانه ده فەرموویت: ﴿الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ، يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ﴾

به ئام به پڕیزان: ئایا کهستان بینوه به دهوله مەندی و مال و سامانی دونیا، که یشتبیتته به خته وهری و خوشبهختی؟ ئایا کهس گه یشتووته نهو رادهیهی که به مالی دنیا هه موو هیواو ئاواته کانی هاتبته دی و بلی ئیتر به سمه؟ نه خیر، ههروه کو پیشه وای مروفایه تی چه زه تی محمد ﷺ فەرموویه تی: (لَوْ كَانَ لِابْنِ آدَمَ وَابْنِ إِبْرَاهِيمَ الثَّالِثُ. وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا التُّرَابُ، وَ يَتَوَبُّ اللَّهُ عَلَى مَنْ تَابَ) رواه البخاري .

واته: نه گهر نه وهی ئاده م دوو شیوی هه بیئت، ئاوات ده خوازیئت سیهه میشی هه بوایه، وه ههچ شتیک بۆشایی و ته ماحی نه وهی ئاده م پڕ ناکاته وه ته نها گلی ناو گوپ نه بیئت، وه خوای گه وره لهو که سه خوش ده بیئت که داوای لیخوش بوون له خوای گه وره بکات و تهوبه بکات.

له (البداية والنهاية) ی شیخی (ابن کثیر) دا هاتوره که: چه زه تی عیسا پیغه مبه ر (سه لامی خوای لیبیئت) فەرموویه تی: (طَالِبُ الدُّنْيَا مِثْلُ شَارِبِ مَاءِ الْبَحْرِ، كُلَّمَا ازدَادَ شَرْبًا ازدَادَ عَطْشًا، حَتَّى يَقْتُلَهُ).

واته: ئەو کەسەى بەردەوام عەوداڵی ئەم دنیا فانییەى و قیامەتى
بیر چوووتەو، وەکو ئەو کەسە وایە کە زۆر تینویەتى و لە تینوان
دەمى خستوووتە ناو ئاوى سویری دەریاوه، کە هەتا زیاتر بخواتەو
بە ئومیدی ئەوێ کە تینویتییهکەى بشکیت، کەچی جار بۆجار بەو
ئاوه سویره تینویتییهکەى زیاد دەکات، هەتا ئەوەندە ئاوى سویر
دەخواتەو تا دەیکوژیت و لە ناوی دەبات.

بەئێ بەرپێزان: لەسەرەتادا ووتمان: بەختەوهرى بریتییه لە دوور
بوون لە ترس و دوور بوون لە خەم و پەژارە، بەلام ئایا مال و سەرۆت
وسامان خەم و ترس لەسەر خاوەنەکەى لادەبات یان بۆی درووست
دەکات؟ بیگومان ئەوێ لەزەتى مال و سامان لادەبات دوو شتە:

١. ترس: بەردەوام خاوەن سامان لەو دەترسیت کە مال
وسامانەکەى لە دەست بچیت، ئایا کێ هەیه ضەمانی لە دەست
نەچوونی مال و سامان بکات؟ چەند جار بینیمانە کە سێکی زۆر
دەولەمەند خاوەنى چەندین دووکان بوو لە بازارێکی قەرەباغ و
ناوەندى شارێکدا، ئیوارە بایى سەدان هەزار دۆلاری تێدا بوو، بۆ
بەیانى هیچی نەماو و بەهۆی شۆرتى کارەباو هەموو بازارەکە
سووتاو و سەرمایەى ئەم دەولەمەندە هەندیک خۆلەمیشى ماوتەو!
کەواته: تا مال و سامان زیاتر بێت ترس لە دلی خاوەنەکەى دا
زیاتر دەبێت.

٢. تا سەرۆت و سامان زیاتر بێت خاوەنەکەى خەفەتى زیاتر
دەبێت: بۆ نمونە: کاتیك دووکاندارێک بە یانى دووکانەکەى

ترسی ئه وه دایه تو بلی پله و پایه و کورسییه که ی له دهست نه چیت،
 وه بهردهوام له ماستا و چیییه تی و ملکه چیدایه بو بهرپرسانی
 سهروخوی، بو ئه وه ی پله یه کی بهرتر بپری و موچه یه کی زیاتر
 به دهست بهینیت، وه ویزدانی خو ی دهفروشی و بهردهوام ئوبالی
 ناحق دهکیشی و بهسپی دهلیت ره شه، بو ئه وه ی سه رکرده کانی لی
 رازی بن، له قیامه تیشدا هاوار دهکات: ﴿مَا أَغْنَىٰ عَنِّي مَالِي﴾

هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَّةٌ ﴿الْحَاقَّةُ﴾: ٢٨

ئه گهر ته ماشای میژووی ژیا نی ئه و که سانه بکهین که له غهیری
 خواناسیدا به شوین بهخته وه ریدا دهگهراون، وه ناوو ناوبانگیان به
 هه موو جیهان دا بئاو بووه ته وه، به لام بهخته وه نه بوون، به لکو ناخر
 شه ریش بوون، وه له ژیان ناوومید بوون، بو نمونه:

١. (دیل کارنگی): خاوه نی دهیان کتیبی به هیژ له سه ر
 به هیژکردنی متمانه به خو بوون و لابر دنی دوودلی و دله پراوکی له سه ر
 مرو ؤ. وه کو کتیبی (دَعِ الْقَلْقُ وَاَبْدِ الْحَيَاة) و دهیان کتیبی تر که بو
 زمانه گرنگه کانی جیهان وه رگی پردراون، که چی ئه م نووسه ره به
 توانایه، خو ی له دله پراوکیدا ژیا و سه ره نجام له ژیان بیزار بوو، وه
 به دهستی خو ی ژیا نی خو ی کو تای پی هی نا.

٢. (ارنست همنجوا ی) پۆمان نووسی به ناوبانگی جیهانی،
 خاوه نی پۆمانی به هیژی (الشَّيْخُ وَالْبَحْر) که خه لاتی نو بلی وه رگرت

له ئەدەبدا، وه ناوبانگی جیهانی پرکرد، بەلام بەختەوهری بەدەست
نەهناو ئەمیش خۆی لەناو برد.

۳. وینەکیشی بەناوبانگی جیهانی و هۆلەندی (فان جوخ) که
تابلوکانی له لەندەن و پاریس به ملیۆن دۆلار دەفرۆشان، تەنانەت
 تابلوی (گۆلە بەرۆژەکان) ی به شەش ملیۆن دۆلار فرۆشرا، بەلام ئەم
 کەسە ناودارەش بەختەوهری دەستگیر نەبوو له ژيانی داو سەرەنجام
 له ساڵی ۱۹۸۰ دا خۆی کوشت.

۴. نوسەری میصری (د. ئیسماعیل ئەدەم) که له زانکۆی
 مۆسکو دکتۆرای له بیرکاری دا وەرگرت، ئەم پیاوه بانگەشەیی بۆ
بیباوەری دەکردو کتیبی (بۆچی من مولحیدم) ی نوسی، چەندین
 زمانی جیهانی دەزانی و دەیان نوسین و لیکۆلینەوهی ئەدەبی
 وزانستی هەیه، بەلام ئەمیش بەهەلەدا چوو که وای زانی بەختەوهری
 مژۆف له بی بروایی و پابەند نەبوونە به ئاینەوه، هەر بۆیه ئاخەر شەر
 بوو، وه خۆی فری دایه دەریاوهو خنکاو له دواي مردنی له دەفتەری
 یاداشتەکانی دا دۆزرایهوه که نوسیبووی له ژیان بیزارم بۆیه بریاری
خۆ کوشتنەدا.

۵. (کریستیان ئۆناسیس) کچی ملیۆنیری یۆنانی ئۆناسیس: که
 له باوکییهوه ملیۆنان دۆلاری بۆبەجی ماو خواوهنی چەندان
 شەریکات و کۆمپانیا بوو، بەلام دواي ئەوهی چەند جارێک له ژيانی
 هاوسەریدا شکستی هینا، وای زانی که بەدەختییەکهی هی زۆری
 سەرۆت و سامانەکیهتی!! بۆیه دواجار شووی کرد به کهسیکی

کۆمونیست که له گه‌ره‌کیکی هه‌ژارنشینى مۆسکۆدا ده‌ژیا، به‌لام لای نه‌میش دلی ئاسووده نه‌بوو، تا سه‌ره‌نجام دونیای له‌به‌رچاو تاریک بوو، وه ئومیدوو هیوای به‌ژیان نه‌ماو خۆی ده‌رمان خوارد کردو خۆی له‌ناو برد.

٦. دکتۆره (دوریه شه‌فیق) ئهو ئافه‌رته‌ میصریه‌ی که له پاریسی وولاتی فه‌ره‌نسا دکتۆرای وه‌رگرت، که گه‌رایه‌وه بو میصر، یه‌که‌م حیزبی ژنانی د‌روست کردو داوای ئه‌وه‌ی ده‌کرد که ژنان واز له‌ دین به‌ینن و خۆیان له‌به‌رگی داپۆشراو داب‌پرن، بو ئه‌وه‌ی به‌خته‌وه‌ر بن و سه‌ربه‌ست بن، به‌لام نه‌ک هه‌ر که‌سی پی به‌خته‌وه‌ر نه‌کرا، به‌لکو خۆشی به‌دبه‌خت بوو تا وا له‌ ژیان ب‌یزار بوو، که له نه‌ومی شه‌شه‌می شوقه‌که‌یه‌وه خۆی فری‌دایه‌ خواره‌وه‌و مرد!!

٧. گۆرانی بیژ (دالیدا) له قاهیره له دایک بوو، چووه فه‌ره‌نساو له ماوه‌ی بیست سالی گۆرانی وتنی دا (٦٠٠) گۆرانی به‌ (٨) زمان گوت، به‌ژداری ده‌یان ئاهه‌نگی کرد له زۆربه‌ی وولاتانی جیهانی داو خه‌لکی که‌ناگیان له ناخی نه‌بوو، هه‌ر دیوی ده‌ره‌وه‌یان ده‌بینی خۆزگه‌یانی پی ده‌خواست، به‌لام نه‌میش چونکه له خواناسی دوور بوو، له‌سالی ١٩٨٧ دا خۆی ده‌رمانخوارد کردو خۆی کوشت، کاتی‌ک چوونه سه‌ری نامه‌یه‌کی له‌به‌ر ده‌مدا بوو له‌سه‌ری نویسیبوو: (الحیاة لا تُحتمَل سامحني) .

به‌لی ئیمانداران: ئه‌مانه‌ پۆژه‌ه‌لات و پۆژئاوا گه‌ران به‌ دوا‌ی مال و سامان و پله‌و پایه‌و ناو و ناوبانگ دا، وه به‌ ده‌ستیشیان هی‌نا، به‌لام

سەرەنجام نەگەیشتنە بەختەوهری و خوشی و ئاسوودەیی ژیان، چونکە خوای گەورە بە حیکمەت و دادپەروەری خۆی ئاسوودەیی و بەختیاری نەخستوووەتە ناو پارەو سامان و ناوبانگەو، چونکە دیارە خەڵکانیکی کەم لە چاو هەموو خەڵکی دا هەیانە.

خوای گەورە لە قورئانی پیروژ دا بە ئاگامان دینیتەوهر دەفرمویت: ﴿فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ التوبه: ۵۵.

واتە: ئەو پیغەمبەری خوشەویست ﷺ وەشە تەواوی ئیمانداران: نەکەن مال و سامان و نەوهر و ئەولادی زۆریان سەرسامتان بکات، و بزائن هی باشییانە کە خوای گەورە ئەوهرندە دەوڵەمەندی کردوون و ئەوهرندە ئەولاد پی بەخشیون، بەڵکو خوای گەورە دەیهوێت بەو مال و سامان و نەوهر و ئەولادە زۆرەوهر لەم ژیانێ دونهیاوەدا ئەو کافرو بی دینانە پیش قیامەت توشی بەئاو سزاو ئەشکەنجەو ئازاری دەروونی بکات.

زانایان فرموویانە ووشەي ﴿لِيُعَذِّبَهُمْ﴾ لە ئایەتەکەدا مەبەست پیي (الْمَشَقَّةُ وَالنَّصَبُ وَالْأَلَمُ وَالْهَمُّ وَالسَّقَمُ) .واتە: خوای گەورە ئەو مال و سامان و دەسەلات و ئەولادە زۆریان بو دەکات بە مایەي ماندویتی و ناپەهەتی و نەهەسانەوهر ئەشکەنجەو ئازارو خەم و خەفەت و نەخووشی و دەردی لاشەیان، و توشی دەیان نەخووشی دەبن و تامی لیناکەن.

به پړزان: ئه ی که واته خوشبهختی و بهخته وهری مروځ له چیدایه؟
له وهلام دا ده لښین:

﴿يَهْكُم: له ئيمان وخواناسی دایه، خوای گه وره ده فره مرویت:
﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنَّىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً
طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ النحل ٩٧

واته: هر که سیك کار و کرده و ی چاکه ی کرد بیت، پیاو بیت یان
ژن، له کاتیکدا که پرواداریت، سویند به خوا به ژیانیکي کامه ران
و ناسووده له دنیا دا ده یژنین، له قیامه تیشدا پاداشتیان به جواتر
ده دینه وه له وهی که نه وان ده یانکرد.

﴿دووه: به خته وهری و ناسووده یی دل و دهر وون به یادو زیکری
خوای گه وره وهیه، خوای گه وره ده فره مرویت: ﴿الَّذِينَ ءَامَنُوا وَتَطْمَئِنُّ
قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ﴾ الرعد ٢٨

واته: ناگادار بن دل هکان هر به قورئان و هر به یادی خواو (پابه ند
بوون به ئاینه که یه وه) خوشنوود دهن و ده حه وینه وه.

﴿سینه م: مروقی ئیماندار به وه به خته وهره که هر چه نده له ژیانیدا
توشی نار هه تی و خه م و ئازار ببیت، به لام که توشی نار هه تی و
ئازار هکانی ژیان بوو، یه کسه ر بیری پاداشتی خوای ده که ویت ه وه
ئیتر که نه وه موو پاداشته ی خوای گه وهری هاته به رچاو، وورده
وورده نه وه و نار هه ی له بهر چاو که م ده بیت ه وه له لای ناساز

دەبیّت و چۆکی لە بەر دەمدا نادات، خوای پەر وەردگار دەفەر موویّت:

﴿وَلَا تَهْنُؤْا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ ۖ إِن تَكُونُوا تَأْلُمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلُمُونَ كَمَا تَأْلُمُونَ ۖ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾

النساء ١٠٤

واتە: ئەگەر ئێوهی ئیماندار ئییش و ئازارو ماندویتی و برینداریتان بو پێش بیّت، ئەوا خو هەمان ئییش و ئازار توشی کافران و خوانەناسان دەبیّت (لە ژبانی دونیاو کاتی شەپدا) بەلام ئەوهی ئێوهی موسولمان، دامەزراو و پراگیراو بەهێز دەکات، ئەوهیه کە ئەوهی ئێوه بە ئومێدو بە تەمان لە لایەن خواوە دەستتان بکەوێت (لەبەهەشت) دا ئەوان بەتەمای نین.

بەئێ ئیمانداران: بەپراستی ئەوهی مروّفە بەختەوەر دەکات، تەنها ئیمان و باوەڕپێکی پتەو بەخوا، ئەوەتا (شیخ الاسلام ابن تیمیة) لە گەل ئەو هەموو هەژاری و ناپەڕهتییهی کە لە ژبانییدا بەسەریدا هات کەچی بەردەوام دەیفەرموو: (جَنَّتِي فِي قَلْبِي). واتە: بەردەوام ئەوەندە دلم خوشە کە هەروەکو لە بەهەشت دا ژبان بەسەر بەرم وایه. ئیبراهیمی کوری ئەدەهه مییش دەیفەرموو: (إِنَّا نَعِيشُ فِي سَعَادَةٍ لَوْ عَلِمَ بِهَا الْمُلُوكُ لَجَادَلُونَا عَلَيْهَا بِالسُّيُوفِ)

واتە: ئێمە ئێهلی دینداری و خواناسی لە خوشبەختی و ئاسوودەیی و بەختەوهرییه کداین، ئەگەر پاشاو دەسه ئاتداره کان پێیان بزانیایه، ئەوا دهاتن به شمشیر لییان دەسه نندین.

واته: نهك خۆزگه ناخواییت به ژیاڤانی پاشایان به لكو له وه ده ترسیت ئه وان چه سوودی به خوشبهختی و به خته وهری ئهم ببهن، یه کیکی تر له پیاوچاكان ده فرمویت: (إِنَّهُ لَتَمَرُّ عَلَيَّ سَاعَاتُ أَقُولُ فِيهَا، لَوْ كَانَ أَهْلُ الْجَنَّةِ فِي مِثْلِ مَا أَنَا فِيهِ الْآنَ، لَكَانُوا إِذَا فِي عَيْشٍ طَيِّبٍ).

واته: من چهند ساتیکم به سهردا دیت، ئه وهنده تییدا دلخوش و کامه ران و ئاسووده م، له و کاته دا ده لیم، ئه گهر خه لکی به ههشت له و خوشییه دا بن که من نیستا تیايدام، ئه و به راستی له ژیاڤانیکی زۆر خوشدان!!!

به ئی ئیمانداران: ئه وهی ژیاڤانی خه لکی تال ده کات ترسی مردنه، به ئام ئیماندارای راسته قینه به مردن و گه یشتنه وه به ليقای خوای گه وه، ده گاته به خته وهری.

صه حابه یه کی پیغه مبه ری خوا ﷺ له کاتیکدا تیریکی دوژمنانی به رکه وت و خوین له لاشه ی ده هاته ده ره وه و به ره و مردن ده چوو فرمووی: (فَزْتُ وَ رَبَّ الْكَعْبَةِ). سویند به خوای که عبه برده وه و به ئاواتی خۆم گه یستم، به ئی له کاتیکدا که ژیاڤانی کو تای پیهات فرمووی: برده وه، چی برده وه؟ به هه شتی خوای برده وه، به ئی مردن له پیناوی خوای گه وه دا برده وه یه، سه رفرازی و پرگار بوونه. ما مۆستای گه وه ره موفه سیری قورئان (سید قطب) له و کاته دا که له سجندا بوو، له لایه ن پرژی می میصره وه ئه وه ی خرایه به رچاو، که ئه گهر له قسه و بۆچونه کانی په شیما ن بێته وه، ده یکه ن به وه زیرو چی

بوئی دهیدهئی، بهلام رهتی کردهوو فهرمووی: ئهو پهنجیهی شایه توومانی پی دهینم هرگیز وشهیهکی بو دوژمنانی ئیسلام پی نانوسم، پییان ووت: ئهی چاوه پروانی چیت؟ فهرمووی: چاوه پروانم له سیدارم بدن و بمرم و به نوینه رایهتی موسولمانان بگه ریتمه وو بجمه خزمهتی خوی پهروهردگار.

بهئی ئیماندار بهخته وهره چونکه ده زانیته هرچی توشی بییت له لایه خوی گه وروه بوئی نوسراوه، خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ التغابن ۱۱.

وه هه وروه ها ده فهرمویت: ﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ الحديد ۲۲.

كهواته: مادام له لایه خاوه بۆم بپیار درابیت، خوی گه وره ش (الحکیم) كهواته هرچه نده ئهو پووداوانه ی پوژگار به پووکه ش ناره حهت کهرن، بهلام سه ره نجامیان به خیر کوتایی دیت، وه مادام ئیماندار خوی خوش دهویت، ئهوا هرچی له لایه خوشه ویسته وه بییت هر خوشه، پیغه مبهری خوشه ویستمان ﷺ فهرموویه تی: (أحرص على ما ينفعك، واستعن بالله ولا تعجز، وإذا أصابك

شَيْءٌ فَلَا تَقُلْ، لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَذَا، كَانَ كَذَا وَ كَذَا، وَ لَكِنْ قُلْ: قَدَرَ اللَّهُ وَمَا شَاءَ فَعَلَ، فَإِنَّ (لَوْ) تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ) رواه مسلم.

واته: سووربهو بگه پری به شوین نه وه دا که سوودت پیده گه یه نی و دودل و پارا مه به، پشت به خوا به به ستوه ده ستوه سان مه به، وه نه گهر شتیکت تووش بوو به دلت نه بوو، نه وا مه لی: نه گهر بیئت و وام بگردایه ئاوا و ئاوا ده بوو، به لکو بلای خوی گه وره چی بریار دابیئت هر نه وه ده بیئت، وه هر چی مه یلی لی بیئت ده یکتا، چونکه ووشه ی (نه گهر) ده رگای شه یقان ده کاته وه و توشی وه سووه سه و خه یال و قسه ی نابه جیئت ده کات.

ئیمانداران: یه کیك له و شتانه ی که بیرو ههستی خه لکی داگیر کردوه و زورجار ترسی بو دروست کردوه و به خته وه ری لیسه ندوه، مه سه له ی پزق و پوزیه، له وه ده ترسیئت که پزقی که م بیئت یان که سیك لیی داگیر بکات، یان نانی بپریت، به نام ئیماندار نه م گرفته ی بو دروست نابیئت، چونکه له قورئانه وه تیگه یشتوه که پزق و پوزی مسوگهره، وه خوی گه وره ده فه رمویت: ﴿خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ﴾

خوی په روه ردگار دروستی کردون پاشان پزقیشتان دعات، نه م ئایه ته پیروژه تیمان ده گه یه نیئت که پزق و پوزی به ده ست خالقه نه ک به نده، نه و خوی به ی که له نه بووه وه مروقی دروست کردوه و هر نه ویش نه توانیئت پزقی بدات، پاشان خوی گه وره وه عد و به لئین

ئەدات بەدایین کردنی پزق و پۆزی بەندەکانی و دەفرمویت:

﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ﴾ الذاریات ۵۸.

بەپراستی هەر خوا خۆی پۆزی بەخشەو خاومنی هیزو دەسەلاتی پتەوه.

پاشان خوای پەروردگار نەك هەر بەلێن دەدات، بەلكو ضەمانەتی

پزقی بەندەکانیشی دەكات و دەفرمویت ﴿وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ

إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ

﴿۱﴾ وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ

عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۚ وَلَئِنْ قُلْتَ إِنَّكُمْ

مَبْعُوثُونَ مِنْ بَعْدِ الْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَذَا إِلَّا

سِحْرٌ مُبِينٌ﴾ هود ۶-۷.

واتە: هیچ زیندەومرێك نییه لەم سەر زەوییدا پزق و پۆزیەکی

لەسەر خوای گەورە نەبێت، ئاگاداره بە شوینی حهوانهوه و شوینی

دەرچونیان، هەموو شتێك تۆمارە لە دۆسییە ئاشکرا (لە لَوْحِ

الْمَحْفُوظِ) دا.

دوای ئەوەی خوای پەروردگار بو زیاتر دنیای بەخشین بە

بەندەکانی، بەزەمانەت کردنی پزقیان بەس ناکات و سویندیش

۲- سویند

دهخوات و دهفه رمویت: ﴿وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ﴾^(۱)
 فَوَرَبِّ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقُّ مِثْلَ مَا أَنْكُمْ تَنْطِقُونَ ﴿الزاريات
 ۲۲-۲۳.

واته: سهراوهی پزق و پوزیتان له ئاسمانه وهیه، (له خدا داوا
 بکهن) ههروهها ئهوانهش که بهلینتان پیدراوه، سویند به
 پهروهرداری ئاسمان وزهوی، ئهو بهلینانه حقیقهت و راسته قینه،
 ههروهک چۆن ئیوه قسهی راست و دروست دهکهن.

بهلی خوشه و یستان ئه مه هه مووی فه رمووده و وعدو بهلین و
 دنیایی کردن و سویند خواردنی خوای خالق و پازقمانه بو دنیای
 کردنمان له وهی که پزق و بژئوی ژیا نمان دابین کراوه و هیچ
 مه خلوقیک، هیچ لایه ن و کهس و دهسه لاتداریک، بهبی ئیزنی خوا
 ناتوانیت پزقمان بپریت، یان زیادی بکات، وه ههتا له ژیا ن دا بین بی
 پوزی نابین، کهواته: ئیمه ی ئیماندار دنیایی تهوا و هه ده گرین و له
 خه م و پراپایی به دوورین له باره ی پزق و پوزیه وه که خه لکانیکی زۆر
 به هویه وه، به بیرکردنه وه ی زۆر لئی، به خته وه ریا ن له ده ست داوه.

پیغه مبهری خوشه و یستان ﷺ فه رموویه تی: (لَوْ أَنَّ إِبْنَ آدَمَ
 هَرَبَ مِنْ رِزْقِهِ كَمَا يَهْرُبُ مِنَ الْمَوْتِ لَأَدْرَكَهُ رِزْقُهُ كَمَا يُدْرِكُهُ
 الْمَوْتُ) رواه أبو نعيم في حلیة الأولیاء ج ۷ ص ۹۰ وَحَسَنَهُ
 الألبانی فی صحیح الجامع.

واتە: ئەگەر ئەوھى ئادەم لەبەر پزق وپۆزىيەكەى كە بۆى ديارى
 كراوھ رابىكات، ھەرۈەكو چۆن لە مردن رائەكات، ئەوا ئەو پزق
وپۆزىيەى ھەر پىنى دەگات، ھەرۈەكو چۆن مردن ھەر پىنى دەگات.
 بەرپىزان: لە قورئانى پىرۆزدا كە باسى ئيمان كراوھ يەكسەر
 عەمەلى صالحىشى لەگەل دا باس كراوھ، ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
 الصَّالِحَاتِ﴾ . كەواتە: كاروكردەوھى جوان وپرەوشتى بەرزو پەسەند
 كە بەرھەمى ئيمانە مروۋە خوشبەخت دەگات.

بەلى بەرپىزان: لە مانگى رەمەزانى پىرۆزدا بوو، كاتىك بۆ يەكەم
 جار وھى لە ئاسمانەوھ بۆ پىغەمبەرى خوا ﷺ ھات. بەترس
 ولەرز لىھاتنەوھ لە ئەشكەوتى (حراء) دا، وھ ھاتەوھ بۆ مائەوھ بە
 خاتوو خەدىجەى فەرموو: (زَمْلُونِي ، زَمْلُونِي) دام پۆشن، دام پۆشن،
 خاتوو خەدىجەش بە پارچە قوماشىك دايپۆشى و پىغەمبەرى
 خوشەويستمان ماوھىەك پشووۋى داو خەوت، پاشان كە ھەلسا لەخەو
 ھاتەوھ سەر خۆى و فەرمووۋى: ئەى ھاوسەرى بەرپىزو بەوھفاو
 پشتىوانم، (لَقَدْ خَشَيْتُ عَلَى نَفْسِي) لە خۆم ئەترسم كە توشى بەئاو
 نارەھەتتەىەك بىم، خاتوو خەدىجە فەرمووۋى: (كَلَّا وَاللَّهِ لَا يَخْزِيكَ اللَّهُ
 أَبَدًا).

نەخىر، ئەى محمد، ئەى ھاوسەرى چاك وپاكم، دلنىابە، سويند
 بەخوا، ھەرگىز خواى گەورە تۆ توشى بەئاو ناخوشى ناكات، ئايا
 بەلگەى خاتوو خەدىجە بۆ ئەم سويند خواردنەى چىيە؟ لەبەر ئەوھى

(١٠) إِنَّكَ لَتَصِلُ الرَّحْمَ وَ تَحْمِلُ الْكَلَّ وَ تَكْسِبُ الْمَعْدُومَ، وَ تَقْرِي
الضَّيْفَ، وَ تَعِينُ عَلَى نَوَائِبِ الْحَقِّ.

واتە: ئەو محمدی خوشەوێستم تو هەرگیزاو هەرگیز خوای
گەورە توشی بەلأو ناپەرەحتی لەناو بەرت ناکات، چونکە تو خواوەنی
ئەم هەموو کردەوێ جوانانە، تو چاکە کاریت لەگەڵ خزم و کەس
و کارتداو هاوکاری خزمەکانت دەکە، ئەوەندە لە دەستتدا بیت
دەستگیرویی خەلکی هەژارو لاوازو هەتیوو ئەو خێزانانە دەکە که
ژمارەیان زۆرەو بەرەمیان کەمە، و هەرکەسێک پووت لیبنی و داوای
شتیکت لی بکات، کە ئەو شتە لای تو نەبی لای کەسی تر دەست
نەکەوێت، تو دەست بەپروویەو نانێ و بەشی ئەدەیی و
پیوستییەکە بۆ جیبەجی دەکە، وە لەکاتی بەلأو موصیبت و
کارەساتەکان دا هاوبەشی خەم و ناپەرەحتی خەلکی دەکەیت.

هەزاران هەزار پەرەمەت لە گۆرت ئەو خاتوو خەدیجە ی ژیرو
تیگەیشتنوو، کە جوان لەو راستییە تیگەیشتبووێ کە هەرکەسێک
بیەوێت بەختەوەر بیت، با ئەم سیفەتە بەرزو پەرۆشتە بالأو پەر
بەهایانە ی تیدا بیت.

بەلای ئیمانداران: پەرۆشتی جوان و عەمەلی صالح، مەرۆفە بەختەوەر
دەکات، نەک تەنھا نوێژو پۆژوی بی کردەوێ چاکەکاری لەگەڵ
مەرۆفەکان، باسەرنجی ئەم چەند لایەنە ی ئاینی پیروزی ئیسلام
بدەین:

لەگەل پۇژوۋى پەمەزاندا سەرفىترە دانراۋە: بۇ ئەۋەدى لەگەل ئەۋەدا كە بەپۇژوۋى دلى ھەژارو نەدارىكىش خوش بکەى و بە گەشانەۋەى دەم وچاۋى ئەو ھەژارە، ئەو قەرزارە، ئەو سەرخوانە بەتالە، كە بەو پارەيەى تۇ خوشى وگەشى دەگەریتەۋە ناو دلى و خىزان و مال و منالى، ئەۋىش بەربانگىكى تىرو تەسەل دەكاتەۋە، خۋاى گەرە خوشى و بەختەۋەرىش دەخاتە دلى تۆۋە.

خالىكى تر لە شەرع دا دەفەرموئىت: ئەو كەسەى كە پۇژوۋى بۇ ناگىرىۋى وبىۋى ھىۋايە لەۋەى كە پۇژوۋەكەى بۇ بگىرىتەۋە بەھۋى نەخوشى درىژخايەن يان بەھۋى پىرى و بەسالۋا چۋوۋى، ئەۋە لە جياتى ئەو پۇژوۋە با خۋاردنى ھەژارىك بدات لە برى ھەر پۇژوۋىەك، جا يەكك لە ھىكمەتى ئەو (فیدیە) بەخشىنە ئەۋەيە، ئەو نەخۋشە، ئەو بەسالۋا چۋوۋە ئىماندارە، كە دلى تەنگە بەۋەى كە وا پۇژوۋى بۇ ناگىرىت، بە بەخشىنى ئەو فیدیەيە دلى خوش دەبىۋى و بىتاقەتییەكەى لەسەر لادەچىت كاتىك دەبىنىت بەو پارەى فیدیەيەى كە داۋىەتى دلى ھەژار و موحتاجىك خوش بوۋە.

(نمونه‌یەكى تر: كەسىك سوۋىند دەخوات كە ئەو كارە نەكات، ئەو خۋاردنە نەخوات، ھاتوچۋى فلان كەس نەكات، بەلام دواتر پەشىمان بوو، يان واى پىۋىست دەكرد كە ئەو كارە بكات، ئەوا لەم كاتەدا لە دوو دلى و دلتنەنگى وقەلەقىدا دەژى، جا خۋاى گەرە بۇ لابردنى ئەو دوو دلى وخەفەتەى كە پوو لە دلى نەكات بەھۋى شكاندنى سوۋىندەكەى، فەرموۋىەتى با خۋاردنى دە ھەژار بدات، يان

پۆشاک و جل و بەرگیان بۆ بکات، چونکە لەو کاتەدا کە پارە کە دەدات بەو دە هەژارە یان خۆراک و پۆشاکیان بۆ دەکات و ئەوانیش بە دەم زەردەخەنەو بە دل شاد بونەو دوعای خێری بۆ دەکەن، لەو کاتەدا دلخۆشییەکی گەورە پوو لەو کەسە سویند خۆرە دەکات و خەمەکانی نامینیت و بەختەوهری و ئاسوودەیی دەگەریتەو بۆ ناو دلی.

(١) نمونه‌یه‌کی تر: پارە پەیدا کردن و کڕین و فروشتن و معامەلە کردن، ماندوو بون و ئازاری زۆری تێدا یە، هەم لە لایەنی میشتک و دل و دەروەنەو، هەم لە لایەنی جەستە و لاشەو، جا خوای کارزان و کاربەجی زەکاتی داناو لەسەر ئەو ماله، کە بڕیکی سالانە لی جیا دەکریتەو بە بەخشینی لە لایەن دەولەمەندە کەو وەرگریتی لە لایەن هەژارە کەو، دوعای خێری بۆ دەکری و بەم دوعای خێری هەژارو قەرزارو بەوهری کە دەلیت: دەی خوای گەورە هەزاران ئەوهندە ئیستات پی ببەخشیت، یاخوا هەر دەستی بەخشینت هەبیت، یە کسەر ئەو دەولەمەندە هەرچی ماندوو بوون و ناپەختی کاتی پارە پەیدا کردنە، هەمووی بێردەچیتەو ئاسوودەیی و بەختەوهری بۆ دل و دەروون و لاشەو دەگەریتەو.

- لە جەژنی قورباندا ئەوهری کە لە حەجە، دلنارەحتییەکی هەیه بەوهری کە لە مال و منال و ئازیزان و وولات و نیشتمانی دوورە، ئەوهرشی لە ماله و هیه دلی ناپەختە بۆ حەجە کە لە ناویان دا نییه لەم جەژنە خوشەدا، بۆیه خوای گەورە قوربانی داناو، کە لە کاتی سەربرینی قوربانییە کەو دابەش کردنی بەسەر دراوسی و

دەورو بەرو هەژاران دا، خوۆشی و فەرەحییەك دەچیتە دلی ئەو خاوەن
قوربانییەو و خەم و خەفەتی لە دڵدا نامینیت

هەروەها ئەگەر تەماشای بەکەین دەبینین پیشینانی ئیمە کاتیك بەلّاو
موصیبەتیک پووی تیکردوون، زانیویانە سەدەقەو خیرو خیرات
کردن، لایەری بەلّاو موصیبەتەو یەكسەر بە دلی و بەکولّ بیریاری
خیریکیان داو، چونکە باش لەو راستییە بیگومانییە گەشتوون، کە
هەرکەسیك کەسیك لەبەر خاتری خواي گەرە دلیخوۆش بکات ،
یەكسەر خواي گەرە دلیخوۆشی دەکات.

بەلّی خوۆشەوستان. بەکورتی ئەم ئیسلامەي ئیمە هەرچی
فەرمووە و فەززی کردووە، تەنها بۆ ئەو یە دلیخوۆشانە و کامەرانا
ژیان بەسەر بەرین، یەکیك لەو شتە هەرە دلیخوۆشکارانە پۆژووە،
هەروەکو پیغەمبەری خوۆشەوستان ﷺ فەرموویەتی: (لِلصَّائِمِ
فِرْحَانٌ) بۆ پۆژووەوان دوو خوۆشی و بەختەوری هەیە:

یەكەم: کاتیك بەربانگ دەکاتەو لەو پەپری کامەرانی
ودلیخوۆشیدا یەو ئاسوودەییەك دیت بە دلی و دەروونییدا، کەمەگەر هەر
خوی بزانیّت چەند شیرینە.

دووەم: ئەو کاتەي کە دەگاتەو بە لیکای پەروەردگاری و
پاداشتی پۆژووەکەي وەردەگریتەو، کە ئەوەندە ئەو پاداشتە
گەرە یە غەیری خوا هیچ کەس لە پیغەمبەران و فەریشتەکانیش
نازانن چەندە، چونکە خواي گەرە خوی فەرموویەتی: (الصُّومُ لِي
وَ أَنَا أَجْزِي بِهِ) .

وه شتیکی به‌لگه نه‌ویسته، که یه‌کیک له‌و شته بنچینه‌ییانه‌ی که
 مروقی پی‌ به‌خته‌وهر ده‌بیٚت، بریتییه له‌ بوونی بیرو بپروا، بوونی دین
 وعه‌قیده‌و مه‌بده‌ئی ژیان، که ئه‌و ئاینه‌و ئه‌و بیرو باوه‌رەش له‌ غه‌یری
 ئیسلام دا ده‌ست ناکه‌وٚت: بۆیه شاعیر به‌ حه‌ق فه‌رموویه‌تی:

ئه‌و پوژانه‌ی کاتیک ویستم

ته‌مه‌نی کورتی ژیانم هه‌روا نه‌پروا.

دلی تینووم مه‌زرایه‌ک بی‌

په‌پی له‌ دره‌ختی بپروا

ویستم:

که‌شتی ویلی ژینم که‌ناری ده‌ریای لی‌ دیار بی‌

سه‌ری ماندووم

له‌ خه‌می گومانی هه‌له‌و شه‌ونخونی بیرکردنه‌وه

هه‌تا هه‌تایه‌ پزگار بی‌

ویستم:

خاوه‌ن په‌یامیک بم

زۆر به‌هیز بی‌

شوین که‌وته‌ی به‌رنامه‌یه‌ک بم

ووته‌و کرداری پیروژ بی‌

ویستم:

بی‌ ئامانج ومه‌به‌ست نه‌بی‌

کارو هه‌ولدانم

خەوو خۆراك وپۆشاکم

ياساو سنورى بزانم

ويستم:

پيڭاي هەنگاونانم راستەپي بي

چاو حەق ديدەو، زمان ووشەي راستي پي بي

كەوتمە گەپان

هەرچي بىرو بۆچوون هەبوون سەرم ليدان

لاي هەريەكە

بۆ ماوەيەك لەگەڵ فەرھەنگ وباسي دا

كەوتمە دوان

تا سەرەنجام

ئەوہي دلم پيئي تينوو بوو

ئەوہي گيانم لە پيئاوي پيڭەي دووري بۆ بربووو

دواي ماندوو بوون

حەوايەوہ لە پال ئيسلام...

بەلّي ئيمانداران: دەبیت هەموومان دُنیا بين کە لە غەيری ئەم

ئيسلامە، بەختەوہري نادۆزینەوہ، وەعدی خواي گەورەيە: ﴿وَمَنْ

أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِشَةً ضَنْكًا﴾.

لە زانکۆي (ئايوا) لە ئەمەريکا دیراسەي حاالي (۵۵۰) کەسيان

کرد، کە تەمەنيان لەسەر (۶۵) سألەوہ بوو، بۆيان دەرکەوت، کە

ئەوانەي بپروادارن وسەرداني پەرستگا دەکەن، زیاتر دل ئارام

وئاسوودهن و بهرگری لهشیان زیاتره بۆ نهخۆشی به بهراورد لهگهڵ
ئهو کهسانه‌ی که هیچ دین و عه‌قیده‌یه‌کیان نییه.

کۆتایی ووتاره‌که‌م به‌م باسه ده‌هینم که: (شیخ محمد عبدالعاطي بحيري) له کتیبه‌که‌ی دا (رَوْضَةُ الْمُتَّقِينَ فِي مَجَالِسِ الصَّالِحِينَ)
بۆمان ده‌گێڕێته‌وه‌و ده‌فه‌رموویت: له ویلايه‌ته‌یه‌که‌گرتووه‌کانی
ئه‌مه‌ریکا پیاویکی زۆر ده‌وله‌مه‌ندو سه‌رمایه‌داريکی گه‌وره‌و ناودار
هه‌بوو، خاوه‌نی چه‌ندین کۆمپانیاو کارگه‌ ده‌بیّت، له یه‌کێک له‌و
کۆمپانیايانه‌دا که موڵکی ئه‌و سه‌رمایه‌داره‌ گه‌وره‌یه‌ ده‌بیّت،
کرێکاریکی موسوڵمان تیايدا کرێکاری ده‌کات، به‌لام ئه‌وه‌ی سه‌رنجی
ئهو خاوه‌ن کۆمپانیايه‌ راده‌کێشێت، ئه‌وه‌یه‌ که له‌گه‌ڵ ئه‌و هه‌موو
ماندوو بون و شه‌ونخونی و کارکردنه‌ زۆره‌ی ئه‌و کرێکاره‌دا به‌و
گه‌رمایه‌، که‌چی به‌رده‌وام پووی گه‌شه‌و توشی هه‌رکه‌سیک ده‌بیّت به
زه‌رده‌خه‌نه‌وه‌ مه‌رحه‌بایی ده‌کات و وه‌کو ئه‌وه‌ی هیچ خه‌میکی نه‌بیّت،
ئهم که‌سه‌ سه‌رمایه‌داره‌ بیرى له‌ خۆی کرده‌وه‌ که له‌گه‌ڵ ئه‌و هه‌موو
ده‌وله‌مه‌ندی و خوشخۆری و جوان پۆشییه‌ی هه‌یه‌تی و له‌گه‌ڵ ئه‌و
هه‌موو ئیسراحه‌ته‌ی که سه‌رماو گه‌رما لیی نادات، که‌چی به‌رده‌وام له
قه‌له‌قی و دلّه‌پراوکییدا ده‌ژی و دلی نا‌کړیته‌وه‌و هه‌ر غه‌مبار، بۆیه
بانگی ئه‌و کوپه‌ گه‌نجه‌ کرێکاره‌ موسوڵمانه‌ی کردو پرسیا‌ری لی
کرد: هۆی چیه‌ که ئاوا دلی خوشه‌و پووی گه‌شه‌و ده‌می به
خه‌نده‌یه؟ گه‌نجه‌ کرێکاره‌که‌ فه‌رمووی: به‌خوا خۆت ئاگات له‌ حاله‌مه
که له‌ پووی جه‌سته‌وه‌ چه‌ند ماندووم، به‌لام ئه‌وه‌ی که دلخۆش

وبه خته وهری کردووم، ئیماننه که مه و بیروباهه پری ئیسلامه تییه که مه، کابرای خاوهن کۆمپانیا به پهروشه وه وهکو که سیکی تینووی گیرخواردو له بیابانیکی ووشکی بی ئاودا، که چاوه پرتی پهرداخیک ئاوی سارد بییت، ووتی: باشه ئه گهر منیش موسولمان ببه و له ئیسلام شارهزا ببه ئاوا دلم خوش ده بییت؟. گه نجه موسولمانه که فرمووی: به ئی: به مه رجیک دینداریکی راسته قینه بی و په یوه ندیت له گهل په روه ردگارت دا به هیژ بکه ی و کارو کرده وه کانت به پیی ئیسلام بن.

کابرا ووتی: به قوربانه فیرم بکه چۆن موسولمان ببه؟ ئه ویش دهستی گرت وپردی بۆ یه کیك له مزگه وته کان و مامۆستای مزگه وت باسی ئیمان وئیسلامی بۆ کردو ئامانج و مه بهستی ئیسلامی بۆ پوون کرده وه، کابرای دهوله مه ندیش زۆر به خوشی و خروشییه وه شایه تومانی به حق هیناو فرمووی: (أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ). ئه مجا دهستی کرد به گریان، به ئام گریانیکی زۆر به کول، ئه وانه ی له دهوری بوون له موسولمانانی مزگه وته که عه رزیان کرد: بۆچی ئاوا ده گری؟ فرمووی: چونکه یه که م جاره له ژیانم دا هه ست به ئارامی و به خته وهری ناو دل وده رونم ده که م. (سُبْحَانَ اللَّهِ) هه ر له گهل موسولمان بوونی دا خوی که وه نورو پووناکی خسته ناو دل وده رونییه وه: ﴿أَقَمْنِ شَرَحَ اللَّهِ

صَدْرُهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِّن رَّبِّهِ ۚ فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُم مِّن

ذِكْرِ اللَّهِ ۖ أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿ الزمر ۲۲

له خوی گه وره و میهره بان ده پاریمه وه و ده لیم: (اَللّٰهُمَّ يَا مُقَلِّبَ
لِلْقُلُوبِ، وَ يَا كَاشِفَ الْكَرُوبِ، وَ يَا عَلَّامَ الْغُيُوبِ، وَ غَفَّارَ الذُّنُوبِ،
وَ سَتَّارَ الْعُيُوبِ، رَطَّبِ السِّنِّتَنَا بِذِكْرِكَ، وَ نَعِّمْ قُلُوبَنَا بِشُكْرِكَ، وَ لِّكِن
أَبْدَانَنَا بِطَاعَتِكَ، وَ جَعَلْ سَعَادَتَنَا فِي دِينِنَا وَ قُلُوبَنَا ﴿ اَللّٰهُمَّ آمِينَ

سه رچاوه کان:.

۱. قورثانی پیروز.

۲. ته فیسری ناسان

۳. نامیلکھی به خته وهری

بورهان محمد نه مین

شهید م. ناصری

سوبجانی

۴. لَا تَخْزَنُ

۵. لَا تَخْزَنُ

محمد عبدالعاطی بحیری

محمود المصری . ابو عمار

فرمان نه جار

د. علی محمد الصلابی

نه ندازیار عوسمان

۶. زایه لهی شادی

۷. السیره النبویه

۸. به هاری دلان

(شیعر : دایکی خه لات)

نه ندازیار عوسمان

محمد عبدالعاطی بحیری

۹. به ره و نیسلام . ناسووده یی

۱۰. روضة المتقین

ووتارى پىنجەم بۇ مانگى رەمەزان

شەوى پىرۆز
لَيْلَةُ الْقَدَرُ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَ
عَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ:

نیماندارانی به‌ریز: وا له کوتایی مانگی پیروزی په‌مه‌زانداین،
به‌شی کوتایی په‌مه‌زان، ئه‌و به‌شهی که پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ
فه‌رمووی: (وَ آخِرُهُ عِتْقٌ مِنَ النَّارِ) به‌ئومیدی خوا ئیمه‌ش یه‌کیک
ئه‌بین له‌و که‌سانه‌ی که گه‌ردنمان له‌ئاگری دۆزه‌خ پزگاری ده‌بیئت، وه
به‌ره‌که‌تیکی گه‌وره‌ی تری کوتایی مانگی په‌مه‌زان، بوونی شه‌وی
پیروزه‌تیییدا که له‌کورده‌واری خو‌ماندا هه‌ر به‌ناوه‌ عه‌ره‌بییه‌که‌ی
(لَيْلَةُ الْقَدَرِ) ناسراوه، شه‌وی پیروز چییه؟ خوای گه‌وره‌ئاوا باسی ئه‌و
شه‌وه‌مان بو ده‌کات وده‌فه‌رموویت: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدَرِ﴾
وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدَرِ ﴿لَيْلَةُ الْقَدَرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ﴾
تَنْزِيلُ الْمَلَكِ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ ﴿سَلَامٌ هِيَ
حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ﴾ ﴿القدر

واته: به‌راستی ئیمه‌ قورئانمان دابه‌زاندووه‌ته‌ خواره‌وه‌ له
شه‌ویکی به‌فه‌رو پزداردا، جا تو چوزانی شه‌وی به‌فه‌ر کامه‌یه‌و چ
خیرو به‌ره‌که‌تیکه، شه‌وی قه‌دری به‌ریز له‌هه‌زار مانگ پزدارو
خیزدار تره، (واته: پاداشتی عیبادت وخواپه‌رستی ئه‌و شه‌وه‌بی
سنوره) له‌و شه‌وه‌دا فریشته‌کان که جوهره‌ئیلیشیان له‌گه‌لدایه
داده‌به‌زن، له‌سه‌ر پوو‌خسه‌ت و موئه‌تی په‌روه‌ردگاریان، به‌جو‌ره‌ها

فەرمان و كار: (به تايبەت بۆ سەردانى خواپەرستان، بۆ سەردانى
 مزگەوتەكان، بۆ گويگرتن لە قورئان و... هتد) ئەو شەو
 ئاسوودەيى و ئاشتى و هيمنى و پەرحمەت و مېهرەبانييە، هەتا كاتى
 بەرەبەيان.

ئيمانداران: ئەگەر سەرنج بەدين سورەتى (القدر) پېنج ئايەتە،
 لەو پېنج ئايەتەدا سى جار ووشەى (القدر) هاتوو، كە ووشەى (القدر)
 دوو ماناى هەيە.

١. القدر : لَيْلَةُ الْمَكَانَةِ الْعَظِيمَةِ وَالشَّرَافِ الْعَظِيمِ. واتە: شەوى
 پېرۆز شەوئەكە كە پىگەيەكى پېرۆزى هەيە و شەرفەفەيكى گەورەيە بۆ
 ھەر كەسەك كە خوا پەرستى تىدا بكات.

٢. القدر : لَأَنَّ تَقْدِيرَ الْأَرْزَاقِ وَالْأَجَالِ، وَالسَّعَادَةِ وَالْخَيْرِ وَالرَّفْعَةِ
 وَالْمَكَانَةِ وَالْحَسَنَاتِ فِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ.

واتە: بۆيە پىنى دەوترىت شەو پېرۆزەكە چونكە ديارى كردنى
 بىزق و پېرۆزى و ئەجەل و خوشبەختى و خىرو خوشى و پلەبەرزى
 و چاكەكان، ھەمووى لەم شەویدا لە لايەن خواو ديارى دەكرين.

ھەروەھا زانايان دەفەرموون: ووشەى (وَمَا أَدْرَاكَ) بۆ پرسیارە بە
 سەر سوپمانەو، بە ماناى (تۆ چوزانى) بەلگەيە لەسەر ئەوئەكە
 خىرو پاداشت و گەورەيى خوا پەرستى لەو شەویدا و، گەورەيى و
 حورمەتى ئەو شەو لەچاو شەوكانى ترى سالد زۆر لەو گەورەترە
 كە مەزۇخەيالى بۆى بچىت و بىتە بەر دىدو بۆچوونى، واتە:

هەرچهند تو خه یال له گه ورهیی ئه و شه وه بکهی هیشتا لای خوا
گه رته تره!!

به پیزان: له ژیر تیشکی سوپه تی (القدر) دا به چه ند خالیک
 هه ندیک له گه ورهیی ئه و شه وه باس ده کهین:

(١) ئه و شه وه شه وی هاتنه خواره وهی قورئانه، جا ئایا هیچ
 خیر و خوشییه که هیه، هیچ فه رو په حمه تیک هیه، که گه وره تر بیت له
 قورئانی پیروز بو سهر مروفایه تی؟! بیگومان نه خیر، که واته:
 به راستی شایه نی ئه وه یه به پیروز ناو بنیّت، چونکه پیروزترین
 کتبی تییدا هاتوه ته خواره وه.

(٢) شه وی پیروز ﴿خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ﴾ نه که ههر به رامبه ر به هه زار
 مانگه به لکو ده فه رمویت: (خیر) چاکتره گه وره تره له هه زار مانگ.

(٣) ده فه رمویت: ﴿تَنْزِلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ﴾. نافه رمویت: (تنزل)
 به لکو ده فه رمویت: (تنزل) که مانای ئه وه ده گه یه نیّت که به ملياره ها
 فريشته به سه ر کردایه تی | (جو بریل) ی ئه مین که قورئانی له لایه ن
 خواوه هی ناوه بو پیغه مبه ری خوا ﷺ دینه سه ر زه وی و ئاهه نگي
 یادی هاتنه خواره وهی قورئان ده گیرن.

٤. ده فه رمویت: ﴿سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطَلَعِ الْفَجْرِ﴾ أي: سَلَامٌ مِنْ
 الله؛ بِرَحْمَتِهِ وَسَلَامٌ مِنَ الْمَلَائِكَةِ فَهِيَ تَدْعُوا وَتَسْتَغْفِرُ لَكَ. واته:
 سه لام له لایه ن خواوه به وهی په حمه ت و سوژو به زه یی خو ی

دوبارینی به سهر بهنده کانی دا، وه سه لام له لایهن فریشته کانه وه به وهیه که داوای لیخوش بوون بو ئیماندارانی ئوممتهی حه زه تی محمد ﷺ ده کهن و دوعای خیریان بو ده کهن، که بیگومان دوعای فریشته کانیس لای خوای گه وه قبوله، جا خوش به حالی نه و که سه ی که له و شه ودا به ناگایه و خواپهرستی ده کات و بهر دوعای فریشته کان ده که وی و خوای گه وه لئی خوش ده بیت.

⑤ نه شه وه پیروزه شه وی قبول بونی دوعایه، صه حابه نازیزو به قه دره کانی پیغه مبه ر ﷺ ده یانغه رموو: (كُنَّا نَسْتَعِدُّ لِهَذِهِ اللَّيْلَةِ بَدْعَوَاتٍ، فَالْمَلَائِكَةُ تَوَمَّنُ عَلَي دُعَائِنَا).

واته: ئیمه چه ن دین دوعامان به تایبهت ناماده ده کرد بو نه شه وه پیروزه، که تییدا بهم دوعایانه له خوای گه وه بپارینه وه، چونکه فریشته کان ئامین ده کهن له سهر دوعا کتمان و دلنیا یین که خوای گه وه لیمان قبول ده کات.

شیخ سوفیانی سه وری ده یغه رموو: (الدُّعَاءُ فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ أَحَبُّ لِي مِنَ الصَّلَاةِ، قَالُوا: لِمَاذَا؟! قَالَ: هَذِهِ لَيْلَةُ إِجَابَةِ).

واته: دوعاو پارانه وهی به کول و به دل له شه ودا به لای منه وه خوشتره له نویژ کردن تیایدا، وتیان بوچی؟ فه رموو ی: چونکه نه شه وه شه وه گه وری بوونی پارانه وه دوعایه.

خاتوو عایشه ی دایکی ئیمانداران و خیزانی پیغه مبه ری خوا ﷺ عه رزی پیغه مبه ری خوای کرد: نه ی پیغه مبه ری خوا ﷺ له شه وی (لَيْلَةُ الْقَدْرِ) دا به چه دوعایه ک له خوای گه وه بپارینه وه؟

فهرمووی: ئەهی عانیشه بلی: (اَللّٰهُمَّ اِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي).

ئەهی خوای پهروهردگارم تۆ لیخۆش بووی وا له بهندهكانت خۆش دهبی که گوناوهكانیان لهسهر دهسپریتهوهو شوینهواریشیان نامینیت، دهی خواجه تۆ زۆرت پی خۆشه بهنده گوناوهبارهكانت عهفوو بکهی، خوايا گيان له منیش ببوره له ههموو گوناوه تاوانهكانم عهفوم بکهو ههموو گوناوهكانم بسپروه به عهفووی خۆت.

٦. له شهوی پیروزدا خوای گهوره له بهندهكاني خۆش دهبییت، پیغهمبهری خوا ﷺ فهرمووی: (مَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ اِيْمَانًا وَاحْتِسَابًا، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ) رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ.

واته: ئەو کهسهی شهوی قهدر به خوا پهراستی ویا دی خوا بباته سه به ئیمان و باوهری دامهزراو بهتهما بوونی پاداشت و پرهمهت، خوای گهوره له ههموو گوناوهی رابردووی خۆش دهبییت.

به ئی ئیمانداران: صهحابهكاني پیغهمبهری خوا ﷺ پهروهردگراوانی خویندنگای سهرهتای ئیسلام، خۆشترین بوونی خۆش وجوانترین جل و بهرگیان بو شهوی قهدر ئاماده دهکرد، تا پیوهی عیبادهتی ئەو شهوه بکهن، (تهمیمی داری) پۆشاکیکی زۆر گرانبه های کپی بوو تهنها له شهوهكاني دهی کوتایی مانگی رهمهزان دا له بهری دهکرد، به ئومیدی ئەوهی کهوا شهوی قهدری به نسیب بییت، کاتیک لیان پرسى بۆچی وا دهکهیت؟ فهرمووی: چونکه لهو شهوهدا فریشتهکان به سههرکردایهتی جوهریلی ئەمین دینه ناو مال

ومزگەوتەکانەوه، ھەر بۆیە ھەز دەکەم بە جواتترین جل و بەرگ و
خۆشترین بۆنەوه پیشوازییان لی بکەم.

١ بەپێزان: ئایا چۆن شەوانی قەدر بەرزو پیروژ ڕاگرین و چی تیدا
ئەنجام بدەین؟

لە وەلامدا دەلێن بەم شیوەیە شەوی پیروزی قەدر بەسەر دەبەین:
(یەکەم: بەشیك لەو شەو بە بەندایەتی بیرکردنەوه، (عِبَادَةُ التَّفَكُّرُ
(زیندوو دەکەینەوه، ئەو عیبادهتەى کە پێغەمبەرى خوا ﷺ پیش
هاتنە خوارەوى وەحى دەچوو ئەشکەوتى (حِراء) و بیری لە
گەورەیی خوا دەکردەوه، بیری لە عەزەمەت و دەسەڵاتی بیسنووری
پەرورەگار دەکردەوه، کە چۆن ئەو ھەموو مەخلوقاتەى بەو ھەموو
رێك و پێکییە دروست کردوو، بەئى لە فەرموودەدا ھاتوو کە:
(تَفَكَّرْ فِي خَلْقِ اللَّهِ) بیر لە دروستکراوەکانى خواى گەورە بکەنەوه.
چونکە ھەرکەسێك بیهویت باشتەر خواى گەورە بناسیت، ئەوا با بیر لە
دەسەڵاتی خواى گەورە بکاتەوه کە لە دروست کراوەکانى دا
دەدرەوشیتەوه.

لە تەفسیری (ابن کثیر) دا ھاتوو کە سەحابەکان فەرموویانە: (إِنَّ
نُورَ الْإِيمَانِ التَّفَكُّرُ) بەپراستی نورو پوناکی ئیمان بریتییە لە
بیرکردنەوه لە دروست کراوەکانى خوا.

پیشەوا ھەسەن فەرموویەتى: (تَفَكَّرْ سَاعَةً خَيْرٌ مِنْ قِيَامٍ لَيْلَةٍ)
بیرکردنەوى یەك سەعات لە عەزەمەت و گەورەیی خوا لە پوانگەى
دروست کراوەکانیەوه، چاکترە لە بەخەبەر بوون و خواپەرستی وشەو

نوێژێ شەویك. هەروەها (عومەری كۆپی عبدالعزیز) فەرموویەتی:
 (التَّامُّلُ فِي نِعَمِ اللَّهِ مِنْ أَفْضَلِ الْعِبَادَةِ) وورد بوونەووەو سەرنج دان
 لەو هەموو شتانهی کە خۆی پەرەردگار بەخەڵات بە مەروۆفی
 بەخشێوە، لە چاکترین بەندایەتی وخوا پەرستییە.

بەلێ نێمانداران: خۆی پەرەردگار لە قورئانی پێرۆزدا بە ئاگامان
 دینیتەووە دەفەرمویت: ﴿وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ﴾ ئەو
 بەندەکانم، ئەو مەروۆفەکان، لەناو لاشەو خۆتان دا بە هەزاران بەلگەو
 نیشانه هەن لەسەر ئەوێ کە تۆ خوا دروستی کردوی و نەخشەو
 (اللَّهُ) (سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى). ئیتر بۆچی سەرنج نادەیی و نابینی و بێر
 ناکەیتەو؟!

بەلێ ئەگەر مەروۆف تەنها سەیری لاشەو خۆی بکات، بەسە بۆ
 ئەوێ سەزی بەندایەتی ئەوێ بکات و بجیتە کەرفوشەو بۆ خۆی
 پەرەردگار، ئەگەر سەیری دیوی دەرەوێ لاشەو خۆی بکات، کە
 ئەمە هیچ زانستی ناوی و خویندەوارو نەخویندەوار دەتوانن پەو پێ
 ببەن، بەراستی هەزاران جار سوپاسی خوا دەکات لەسەر ئەوێ کە
 ئاوا ﴿فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾ دروستی کردووە.

بۆ نمونە: سەرنج بدە ئەگەر چاوەکانت لەو جینگایەو ئێستایان
 دا نەبونیایەو لە پشستی سەر بوونیایە، مەروۆف چەند ناشیرین دەبوو، یان
 ئەگەر چاو لە چالیدا نەبووایە چەند زوو لەناو دەچوو، ئەگەر گوێ
 بەم شیوەیەو ئێستای نەبوایە چەند زوو شتی تێدەچوو، وە ژیان لە
 مەروۆف تال دەبوو، ئەگەر پەنجەکانی دەستمان ئەو جومگانهی تێدا

نەبوايە، وە پەنجەكان ئاوا درىژو كورتىيان تىدا نەبوايە و ھەمووى يەك شىۋە بونايە، چۆن دەمانتوانى سود لە دەستەكانمان بېينىن و شتى پى بگرين و بنووسين؟.

ئىتر تەواوى ئەندامەكانى لاشە ھەر بە ھەمان شىۋە، ھەمووى لەو پەرى جوانى وگونجاوى دا خواى گەورە نەخشەى كىشاۋن و دروستى كردوون بو خزمەتى مروۋە، ئەمجا وەرە سەيرى دىوى ناوھەى لاشەى مروۋە بكە، كە ئەمەيان تەنھا زانايانى پزىشكى و پسپۆر لە ئەندامانى لاشەى مروۋە دا، پەى پى دەبەن و پىمان رادەگەيەنن و دەفەرموون: ھىچ مروۋىك لەم سەرزەوييەدا لە ئادەمەو ھەتا كۆتايى مروۋايەتى، لە مروۋىكى تر ناچىت، (سُبْحَانَ اللَّهِ) ھەموو مروۋىك بە تايبەت خواى گەورە بە دەستى قودرەت و عەزەمەتى خۆى دروستى كردووە.

ئەو شتانەش كە ھەموو مروۋىك تىدا سەربەخۆيە ئەمانەن:

۱. دەنگ: دەنگى ھىچ مروۋىك لە مروۋىكى تر ناچىت لە سەدا سەد، بەلكو ھەمووى دەنگ و ئاوازی تايبەتى خۆى لە دەنگە ژىكانىدا ھەيو تەنھا ھەندىك دەنگ نزيكە لە دەنگى كەسىكى ترەو، بەلام لە سەدا سەد ھەگىز دوو مروۋە دەنگيان لە يەك ناچىت.

۲. بۆنى لاشە: بۆنى لاشەى ھىچ مروۋىك لە بۆنى لاشەى مروۋىكى تر ناچىت، ھەر بۆيە لە وولاتانى پىشكەوتوودا ھاتوون لە رىنگەى سەگى پۆلىسىيەو تەوانبار دەدۆزنەو، ئەويش بەوھى كاتىك تەوانىك لە مالىك يان لە شوينىك ئەنجام ئەدرىت و تەوانبارەكە ديار

نييه، ئەوا پېئىش ئەوھى ھىچ كەس بچىتە ئەو شوئىنە، يەككە لەو سەگانە دەنئىرنە ئەو شوئىنەو بۆن بەو شوئىنەو دەكات و پاشان ھەركەسىك گومانى ئەو تاوانەى لى بكرىت دەگىرى و ئامادە دەكرىن و سەگەكە يەك بە يەك بۇنيان پىئو دەكات و ئەگەر كەسى تاوانبار لە ناويان دا بىت، ئاماژەى بۆ دەكات و دەيھىنىتە دەرەو. چونكە دەزانىت بۇنى لاشەى ئەم كەسە ھەمان ئەو بۇنى لاشەى مروڤەيە كە لەو شوئىنەدا بوو و تاوانەكەى ئەنجام داو، چونكە دواى چەند سەعاتىكىش بۇنى لاشەى ئەو مروڤە ھەر لەو شوئىنەدا دەمىنىت!! جا ئايا ئەمە بەس نييه لەسەر دەسەلتاى بىسنورى خواى خالق كە (الله) يە، كە ئاوا بۇنى لاشەى ھىچ كەسىك لە كەسىكى تر ناچىت.

۳. DND كە لە ناو خويىنى مروڤە دا يە ھى كەس لە كەسىكى

تر ناچىت

۴. سەرى پەنجە: كە پەنجە مۆرى پى دەكرىت، چەند مليار مروڤە لەم سەر زەوييە ھەيە، كەچى مۆرى سەرى پەنجەى كەسىك لە پەنجەى كەسىكى تر ناچىت، بۆيە قورئانى پىروژ ئاماژە بەو راستىيە زانستىيە دەكات و دەفەرموئىت: ﴿بَلَىٰ قَادِرِينَ عَلَىٰ أَنْ نُسَوِّيَ بَنَانَهُ﴾ خواى گەرە دەفەرموئىت: بەلى ئىمە ئەوئەندە بە تواناين لەسەر دروست كردنەوھى مروڤە جارىكى تر دواى مردن، نەك ھەر لاشەى بەلكو ئەو ھىلانەى سەرە پەنجەشى دروست دەكەينەو.

كە ئەمەش ئاماژەيەكى زانستىيەو لەم دوايانەدا مروڤە گەشتووھتە ئەو راستىيەى كە سەرى پەنجەى ھىچ مروڤىك لە سەرى

پەنجەي مروڧىكى تر ناچىت، ھەر بۆيە بۇ كاروبارى فرمانگەكان
وسەندەو بەلگەنامەو تاپوكان مۆرى سەرى پەنجە بەكار دەھىنرىت.

بەريزان: لەم چەند سالەي رابردودا پزىشكىكى پووسى ووتى:
ئەگەر مروڧىك تەمەنى (۷۰) سال بىت، ئەوا ئەمانەي لە ژيان دا

لى پوو دەدەن:

(۱۳) سال قسە دەكات، (۶) سال خواردن دەخوات، (۲۳) سال
دەخەويت، (۱۲۵۰) تا (۱۳۳۵) ئەوندەي لاشەي خۆي لە ماوەي
ئەو (۷۰) سالەدا خوراك دەخوات، لە ماوەي ھەر (۲۴) كاترميردا
(۱۳) ھەزار ليتر ھەوا ھەلدەمژىت، وە ھەر مروڧىك لە ماوەي
سالىكدا نزىكەي (۱۰) مليون جار ھەناسە دەدات، دلى دوق مليون و
پىنج سەد ھەزار جار لى دەدات، پوژانە بىست ھەزار ھەنگاو
ھەلدەگرىت، واتە (۷) مليون ھەنگاو لە سالىكدا بە واتايەكى تر
لەو (۷۰) سالەدا (۵۰۰) ھەزار كيلومەترىگە دەبرىت، كە دەكاتە
(۹) جار گەران بە دەورى زەوى داو (۳۹۰) ھەزار جار ماوەي نيوان
زەوى ومانگ!

دەي ئيماندار لە شەوى قەدردا ئاوا بىر لە خۆت بکەرەو ھەو ئەنجا
ھەر بلى (سُبْحَانَ اللَّهِ) پاكو بىگەردى بۆ تو ئەي پەروردگار،
الْحَمْدُ لِلَّهِ (ھەرچى سوپاس وستايشە ھەر شاىستەي تۆيە يا (اللّٰه)،
(لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) شايتەي ئەدەم كە ھىچ شتىك شايتەي پەرستى نىيە
تەنھا (اللّٰه) نەبىت، كە مەنت ئاوا بە رىك وپىكى دروست كردو ھەو
ئەو ھەموو دەزگا ھەستيارەت تيا دروست كردوم و بەردەوام لە كارو

خزمه‌تدان به‌بی ئه‌وه‌ی من هه‌ر هه‌ستی پی بکه‌م، به‌لی ئاوا له‌گه‌ل زمانت دا که زیکری خوا ده‌که‌ی، با دل‌یشت به‌ ئاگا بی و می‌شک و بیریشت ئه‌مانه‌ی تیدا بی‌ت، ئه‌وجا بزانه چ تام و چیژێک له‌ زیکری خوا ده‌که‌ی و چۆن دلت ئارام ده‌بی‌ت.

به‌لی ئیمانداران: یه‌کیکی تر له‌و خه‌لاتانه‌ی که خوای گه‌وره‌ پی به‌خشیوین و پیویسته‌ بیرى لی بکه‌ینه‌وه‌ پیستی لاشه‌مانه، که له‌ هه‌ر کاتر می‌رێک دا (٣٠) ملیۆن می‌کروپ له‌ خوی ده‌گرت و (٢٩) ملیۆن له‌و می‌کروبانه که له‌ ماوه‌یه‌کی زۆر کورت دا به‌ هو‌ی ئه‌و ماده پاکژ که‌ره‌وه‌ی که خوای گه‌وره له‌ پیست دا دروستی کردووه له‌ناو ده‌چن، ! له‌و ملیۆنه‌ی تریش دواى دوو سه‌عات ته‌نها (٧) هه‌زاریان ده‌مینیت، خو ئه‌گه‌ر مرو‌ف له‌و ماوه‌یه‌دا ده‌ست نویژی شت، یان خوی شت، ئه‌وا هیچ می‌کروپێک له‌سه‌ر لاشه‌ی نامینیت،! ده‌ی بیرکه‌ره‌وه ئایا ئه‌گه‌ر خوای گه‌وره پیستی ئاوا دروست نه‌کردایه، هه‌ر زوو له‌ناو نه‌ده‌چوین و به‌رگه‌ی ئه‌و سی ملیۆن می‌کروبه‌مان ده‌گرت که له‌ ماوه‌ی سه‌عاتێک دا هی‌رش ده‌که‌نه‌ سه‌ر لاشه‌مان؟ وه ئایا که ئیسلام فه‌رمانی پیداوین به‌ ده‌ست نویژ گرتن بو‌ نویژه‌کان و خوشتنی له‌سه‌ر پیویست کردوین، هه‌مووی له‌به‌ر خاتری پاراستنی لاشه‌ی خو‌مان نییه؟!

هه‌روه‌ها زانایان ده‌فه‌رموون: له‌سه‌ر پیستی لاشه‌مان (٢ تا ٤) ملیۆن شوین هه‌یه که پیی ده‌وتریت (خالی ئازار) بو‌ ئه‌وه‌ی به‌

بچووکتترین بەرکەوتنی ئازار خیرا فریای خوومان بکەوین و چارەسەری خوومان بکەین.

وە خوای گەورە توانایەکی زۆری بە جەستەیی مروۆ بەخشیوە بۆ پووبەر پووبەوێ بارو دوخەکانی ژیان، ئەوەتا لاشەیی مروۆ بەرگەیی (٤٤ تا ٤٥) پلەیی گەرما دەگرت، وە (٢٧) پلەیی سەرما لە ژێر سفری سەدی دا بەرگری دەکات.!

وە خوای گەورە لە ناو چاوی مروۆ دا توانای جیاکردنەوی رەنگەکانی درووست کردوو و لەیەک کات داو بەیەک تەماشای کردن دەتوانی (١٠) هەزار رەنگ لەیەکتەری جیا بکاتەو، وە (سُبْحَانَ اللَّهِ) خوای گەورە چاوی منالی وا درووست کردوو کە تا تەمەنی (٨) مانگی هەموو شتەکان بە رەش و سپی دەبینیت! خو ئەگەر خوای بەبەزەیی چاوی منالیشی وەکو مروۆیی گەورە درووست بکەدایە کە هەموو شتەکان بە رەنگاو رەنگی ببینیت، ئەوا منال بەیەک تەماشای کردن و چاوکردنەو نابینا دەبوو، چونکە چاوی بەرگەیی نەدەگرت، بۆیە تا تەمەنی (٨) مانگی هەموو شتەکانی دەورەبەری بە رەش و سپی دەبینیت بۆ ئەوەی چاوی ئازاری پێ نەگات، ئێتر بەرە بەرە چاوی بەهێز دەبی و پاشان رەنگەکان هەمووی دەبینیت.!!

ئیمانداران: یەکیک لەو شتانەیی کە مروۆ کەم بیرى لێدەکاتەو، بەلام بەبێ ئەوەی ژیاانی مروۆ لە بچووکتترین کارەسات دا کوئای پێ بیت، بریتییه لە کرداری خوین مەین لە ناو لەش دا، گەلی جار مروۆ شوینیکی لەشی دەبریت، پاش ماوێەک خوینەکە دەووستیت یا بە

بەستینەرێك (لەفاف) شوینی برینەكە دەبەستی و خوینەكە دەوہستیتەوہ. ئەمەش بەھۆی ئەو مادە گەورەو گرنگەى ناو خوینەوہ پروودەدات، كە (پڕۆتینی قوڤ و یلیبران) كە ئەم مادەى وەكو پۆلیسی چاودێر بەردەوام لە ئامادە باشیدایەو بە ئاگایە بۆ ئەوہى ھەر جیگایەكى لەش خوینی لى بێتە دەرەوہ، ئاماژە بەو شوین و جیگایە دەكات و دەگاتە شوینی پرووداوەكەو لەوئ دەوہستى و پێگا لە پۆیشتنى پەرەكانى خوین دەگرى و لەو شوینە بریندارە دەیانھێڵیتەوہ، بەم شیوەیە یەكەم پەرەى خوین ئەوانى تر بانگ دەكات و (٢٠) ئەنزیم كۆدەبنەوہو پڕۆتینی (ئرومبىن) دروست دەبیت، پڕۆتینی (ئرومبىن) پێشالەكانى (فایبرینوجىن) دروست دەكەن و ئرومبىنەكان لەسەر ئەم پێشالانە كەلەكە دەبن و خوینەكە دەوہستین!!

جیگای خوینەتى ئاماژە بەوہش بكەین كە: بەردەوام ئرومبىن لە خویندا ھەيەو دیت و دەچیت، كەچى ھەرگیز خوین نامەيەنیت، تەنھا لەكاتى بریندار بوون دا نەبیت بە دەورى خوئ ھەلناستیت، ئەگینا ئەگەر خوای گەورە ئاواى دروست نەكردایە، ھىچ زیندەوہرێك نەیدەتوانى بژى و خوین لە ناو بۆرییەكانى خویندا لە جولە دەكەوت و ژيان كۆتایى پى دەھات. كەواتە: پاك و بێگەردى و سوپاس و ستایش بۆ ئەو خوايەى كە ئاوا میھرەبانە لەگەل بەندەكانى دا.

خۆشەويستان: یەكێك لەو خەلاتە گران قەدرانەى كە خوای گەورە پى بەخشیوین، بەلام زۆر زۆر كەم نرخى دەزانین، مەگەر لەم مانگى

پەمەزانەدا نەبیّت کە تینویتی لە کاتی بەپۆژو بووندا زۆرمان بۆ دینی و ھەموومان دەلێن: ھیچ شتێک نییە بگاتە پەرداخێک ئاوی پاک و خاوی و سارد، وە لە کاتی بەربانگ دا بەلەزەتترین شت ئەو پەرداخە ئاویە کە پۆژوووەکە ی پێ دەشکێنن، کە لە غەیری مانگی پەمەزان دا کە ئاوا تینویتی زۆری بۆ نەدەھیناین، ئاوا نرخێ ئاومان نەدەزانی، جا فەرموون با لەشەوی پیروزی قەدردا، بەشیك لە کاتی دانیشتمانی بیر لە دەسەڵات و عەزەمەتی خۆی گەرە بکەینەو، کە چۆن ئاوی بۆ دروست کردوین و پێی خەڵات کردوین.

بەلێ ئاوا ئەو مادەیی کە جواترین پێناسە بۆی بریتیە لە کەلامی خۆی خالق ئاوا ھەموو ماددەکان و ھەموو شتە دیارو نادیارەکان کە لە وەصفی ئاوا فەرموویەتی: ﴿وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ﴾.

بەلێ ئاوا ۴/۳ ی زەوی داپۆشیو، وە ۳/۲ ی لەشی مەرۆ ئاوا. ۴/۳ ی لەشی باندە ئاوا، ۵/۴ ی میوہ ئاوا. چونکە (وَاللّٰهُ اَعْلَمُ) مەرۆ باندە دەخوات و باندەش میوہ دەخوات.

ئاوی زەریاکان یەکسانە بە ۹۷٪ ی ئاوی سەر زەوی، کە ئاویکی سویرەو ناخوڕیتەو و بۆ کشتوکالێش نابێت، بەلام ئەو ئاوی کە بۆ خواردنەو دەبیّت، ۳٪ تیناپەرینێت، پەنگە کەسیک پێرسیت، باشە بۆچی ۹۷٪ ی ئاوی سەر زەوی سویرەو بە کەلکی خواردنەو نایەت؟ ئەو بۆچی ئاویکی شیرین و بەتام نەبوو؟ کە ھەم مەرۆ و زیندەوهران لێیان بخواردایەتەو و ھەم کشتوکالێشی پێ ئاوا بدرايە؟ لە وەلام دا

دەلىيىن: خوا خۇي زاناترە بەلام ئەگەر بىت و ئەو ئاوى زەريايانە
 شىرىن بوايەو سویر نەبوايە، ئەوا بەماوہیەكى كەم بەھۇي ئەو
 وەستانەيەوہ بۆگەنى دەکردو تەواوى سەر زەوى بۆگەن دەبوو، بەلام
 بەھۇي سویریيەكەيەوہ ھىچى لىنايەت و خواي گەورە قەرەبووى بۆ
 کردوینەتەوہ بەوہى كە بەھەلم بوون دەبیتە ھۇي بەرز بونەوہى
 ھەلمى ئاوى زەریاو دەریاکان و دەبیتە ھەورو پاشان لە شیوہى باران
 و بەفرو تەرزەدا بەپىي پىويستى زەوى دیتە خوارەوہ لە ئاسمانەوہ،
 بەلام ئەوہى كە جىگەي سەرنجە ئەوہیە كە بە ھىكمەت و كاربەجىيى
 خواي گەورە، لەگەل بەھەلم بوونەكەدا سویری ئاوەكە لەگەل
 ھەلمەكەدا بەرز نابیتەوہ، بەلكو تەنھا ئاوە شیرینەكە بەرز
 دەبیتەوہ!!

بەريزان: ھەركاتىك چاوت بە ئاو كەوت، بىرى لىبكەرەوہ كە ئەم
 ئاوە لە ھایدروچىن لەگەل ئوكسىجىن پىك ھاتووە، كە گازى
 ھایدروچىن گازىكى گرگرتووە، بەلام ئوكسىجىن يارمەتى سووتان
 دەدات، بەلام بەيەك گرتنى دوو گەردىلەي ھایدروچىن و يەك
ئوكسىجىن گەردىكى ئاو پىك دىت.

وہ ئاوى خاوين تەنھا لە ھایدروچىن و ئوكسىجىن پىك نەھاتووە،
 بەلكو مادەي دىكەي تەواوہى تىدايە، بەلام زۆر بەكەمى، وہ ئاوى
 خاوين شلەيەكى بى پەنگ و بى بۆن و بى تامە، خواي گەورە ئاوى وا
 دروست کردووە كە بەرھەلستى شىبوونەوہ دەكات و ھایدروچىن
 و ئوكسىجىنەكە لەيەك ناترازى و بىیتەوہ بە ئاگر، ئەمەش بەھۇي

بەندی ھاوبەشی گەردی ئاو، ریکخستنی گەردەکانی لە نیوان خۆیان دا بە شیوەیهکی ئەندازەیی لار، کە وای کردووێ زۆر زۆر بە زەحمەت گەردەکانی ئاو لە ھەلومەرجی سروشتی دا بۆ توخمە بەراییهکانی شیببیتەو، بەلام لە ھەلومەرجی تایبەتی دا لە (۲۷۰۰) پلە سەدی دا ئاو بەرپرژە ۱۱٪ بۆ ھەردوو توخمی ھایدروژین و ئۆکسجین شی دەبیتەو!!

(سُبْحَانَ اللَّهِ) لە دوو مادە کیمیایی کە یەکیکیان دەسووتی و یەکیکیان یارمەتی سووتان ئەدات، ئاو دروست دەبیت و ژبانی ھەموو زیندەوێرو پووەکەکانی پێو بەندە. پاشان ئەم ئاو دەبیتەو بە ئاگرو کارەبای لی دروست دەبیت و ژبان پووناک دەکاتەو ھەزاران خزمەت بە ژبان و ژینگەیی مەرۆ دەکات. ئیمانداران: مەرۆ ھەرچەندە لە زانست نزیک بیت ئەوەندە زیاتر خۆی خۆی ئەناسیت، ھەر بۆیە پێویستە ھەندیک جار ئەم بابەتە زانستییانە لە ووتاری ھەینی دا باس بکەین، بۆ ئەوەی باشتەر قەدر و قیمەتی ئەو خەڵاتانە خۆی گەورە بزانین، ھەر باسی ئاو دەکەین، دوو تایبەتمەندی تری ئاو باس دەکەین کە ئەوانیش:

۱. پوکشان: کە بریتیە لە یەکانگیر بوونی پووی سەربەستی شلەیهک، تا کەمترین پووبەری ھەبیت.

۲. لینجی: بریتیە لەوەی شلە بەرگری جولە بکات.

جا بەندی ھایدروژینی نیوان گەردەکانی ئاو بوونەتە ھۆی ئەوەی ھیزی پوکشان و لینجی ئاو بۆ درێژەدانی ژبان گونجاو بن.

ئەم دوو تایبەتمەندییە ئاوە که وا دەکات بە زوویی ئاو لە گەلای پووەکەو وون نەبێت، که ئەگەر ئاو ئەم تایبەتمەندییە نەبایە، ئەوا بە ماوەی دەقیقەیک ئەو ئاوەی لەناو گەلای درەختیکدا یە دەبوو بە هەلەم و گەلەکە ووشک دەبوو، پاشان پووەکە زۆر بە خێراییی لەناو دەچوو، بەلام بەهۆی پوکشان و لینجی ئاوەو یە که لە بەرزترین پلە ی گەرمادا گەلای درەخت و گولەکان بەسەوزی و تەری و پاراوی دەمینێتەو و پارێزگاری لەو ئاوەی ناویان دەکەن، وە هەر وەها ئەم دوو تایبەتمەندییە ئاوە که وا دەکەن پاپۆر کەشتی و بەلەم سەر ئاو بکەون و لە ئاودا نوقوم نەبن لە گەل ئەو هەموو قورسییە خۆیان و ئەو هەموو بارە ی که لەسەریانە، چونکە لە غەیری ئاو لە هیچ شلە یەکی تر دا کەشتی و بەلەم توانای سەر ئاو کەوتنیان نییە.

وە تایبەتمەندییەکی تری ئاو ئەو یە، که خوای گەرە ئاوی بەبی رەنگ و بۆن و تام دروست کردووە، خۆ ئەگەر ئاو رەنگی ببوایە، ئەوا ئەو جوانییە ئیستای نە دەبوو، وە نە دەتوانرا بەکار بهێنرێت بۆ گرتنەو ی رەنگەکان که بە ئاو دەگیرێنەو، چونکە ئەو کاتە رەنگی ئاوەکە رەنگەکە ی دەگوێری، بەلام ئیستا بەهۆی بی رەنگی ئاوەو لە گەل هەر رەنگێک تیکەل بکریت هەمان رەنگمان دەست دەکەوێتەو، وە ووتمان ئاو بیتامە، خۆ ئەگەر ئاو شیرین بوایە ئاوا هیچ خواردن و چێشتیک نە دەخورا و ئەو ی شەکرە ی بوایە لە ئاو خواردنەو مەحروم و بیبەش دەبوو، ئەبوایە وەکو چا حەبی شەکرە ی بکردایە

کاته نه مان ده توانی به هیچ شیوه یه ک چیشتیك ناماده بکهین. وه ههروهه بههوی زور کولانه وه هیچ سوودیك له خوراکي کولودا نه ده ما.

جا ئیمانداري به پریز: ئایا جینگای خوی نییه که هه رکاتیك ئاوت خواردده، پیش خواردنه وه یادی نه و خوایه بکهی که نه و ئاوهی به خهلات پی به خشیوی؟ و به دل و به گیان بلیی: ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ وه کاتیکیش له ئاو خواردنه وه ته و او بووی، نه و هه موو تایبه ته مندیانهی ئاو بینیته وه به رچاوی خوت که خوی گه وه له ئاودا دروستی کردون و به دل و به گیان بلیی: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ هه زاران هه زار سوپاس بو تو خوی گه وه که نه و ئاوت پی خهلات کردوین، نه و کاتهش له گه ل تیراو بونتدا و پرگار بوونت له تینویتی به هوی ﴿بِسْمِ اللَّهِ﴾ و ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ هه وه چه ندین چاکهت بو ده نوسریت له نامه ی کرده و کانت دا.

ئیمانداران و خواناسانی به قه درو به پریز: یه کیك له و شتانه ی که پیویسته شهوی پیوژی قه دری پی زیندوو راگرین بریتییه له نویژی ته سبیحات (صَلَاةُ التَّسْبِيحِ) که ئومیده وارم بو زیاتر ناشنا بوون به شیوه ی نویژه که بچه خزمهت ماموستایانی ئاینی و داوایان لی بکهن که بو تان پروون بکه نه وه.

نه و نویژه زور گه وه یه، له فهرمووده دا هاتوو که پیغه مبه ری خوا ﷺ به عبدالله ی کوپی عه باسی ئاموزای فهرموو: ئایا نویژیکی سوننهت فیڕ بکه م که خوی گه وه به هویه وه له گوناھی گه وه و

بجوکت و له گوناھی ئاشکراو نهینیت خوش ببیت؟ ئیتەر ئەم نوێژی تهسبیحاته‌ی فیر کرد.

وه ئەم نوێژه‌ش بۆیه ئه‌وه‌نده گه‌وره‌یه، چونکه گه‌وره‌ترین زیکری تێدایه، هه‌روه‌کو پێشه‌وا موسلیم گێراویه‌تییه‌وه که پێغه‌مبه‌ری خوشه‌ویست ﷺ به‌هاوه‌لی به‌ریزی (ئهبو زه‌ری غه‌فاری) فرموو: (أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى) ئایا ئاگادارت بکه‌م به‌وه‌ی که چ ووتیه‌ک خوشه‌ویستترین ووتیه‌ی لای خوای گه‌وره؟ (قَالَ بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ) ئهبو زه‌ر زۆر به‌موشتاقیه‌وه فرمووی: به‌لێ ئه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا پێم بلی، پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فرمووی: (إِنَّ أَحَبَّ الْكَلَامِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى: سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ).

به‌راستی خوشه‌ویستترین قسه‌و گوفتار لای خوای گه‌وره ئه‌وه‌یه که به‌نده‌ بلێت: (سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ) وه هۆکارینکی تری گه‌وره‌یی ئەم نوێژی تهسبیحاته‌ ئه‌وه‌یه که سوژده‌ی زۆردریژی تێدایه، چونکه له‌هه‌ر سوژده‌یه‌کدا له‌ دوا‌ی (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى) وه‌ (۱۰) جار زیکری (سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ) ده‌وتریت. وه‌ مرو‌قی ئیماندار له‌و کاته‌دا که سه‌ری له‌ سوژده‌دا به‌هه‌موو کاتی‌ک زیاتر له‌ خوای گه‌وره‌وه‌ نزیکه‌، هه‌روه‌کو پێغه‌مبه‌ری دلسۆزمان ﷺ پێی راگه‌یاندوین وه‌فرموویه‌تی: (أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ، فَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ).

بهائی به سوژده بردن بؤ خوا له خوای خؤ نزیک ده بیته وه، وه سوژده بردن بؤ خوا خهم وخه فته له دل وده روند ا لده بات، خوای گه وره به پیغه مبری خوشه ویستی فرموو: ﴿وَلَقَدْ تَعَلَّمُ أَنَّكَ يَضِيقُ

﴿ الحجر ٩٧، ٩٨ ﴾

به لئی ئەمڕۆ ئێمە ی موسولمانیش هەروەکو کاتی خۆی بە هۆی
 ئەو هەموو قسە نابەجێیە ی که بەرامبەر خواو پیغه مبه‌ری خواو
 شە‌رعی خوا له لایەن خوانەناسان و دژ بە‌دینانە‌وه ده‌گوترا، دلی
 پیغه مبه‌ری خوا ی ئازار ئە‌دا، ئە‌م‌ڕۆش هەمان ده‌نگی ناسازو
 بیویژدان ئازاری دلی ئێمە ی ئیماندار ئە‌دات، جا له‌به‌ر ئە‌وه زۆر
 پیویستمان به ته‌سبیحات و زی‌کری خوا ی په‌روه‌ردگار هه‌یه، وه زۆر
 پیویستمان به سوژده بردن هه‌یه بۆ خوا ی گه‌وره بۆ ئە‌وه ی دلمان
 دامه‌زراو بێت، که هه‌ردووکیان، (زی‌کرو ته‌سبیحات) له‌گه‌ڵ سوژده‌ی

دریژ له ناو (صَلَاةُ التَّسْبِيح) دا ههیه. بهێی سوژدهبردن مایه‌ی ئارامی دل و دهروونه، مامۆستا (عبدالحکیم خفاجه) ده‌فهرمویت: پیاویکی ئەلمانی موسولمانێک ده‌بینیت وا خهریکه نوێژ ده‌کات و کاتێک ده‌چیته سوژده، ئەم ئەلمانییه زۆری به‌لاوه سه‌یر ده‌بیت، بۆیه دوا‌ی نوێژه‌که له موسولمانه‌که ده‌پرسیت: باشه به‌هۆی چیه‌وه وا سه‌رت خسته سه‌ر زه‌وی؟ موسولمانه‌که‌ش ده‌لێت: ئەوه نوێژه‌وه سوژده به‌شیکه له نوێژ، ئەلمانییه‌که ده‌لێت: وامزانی تۆش بۆ ئارامی دل و ده‌رونت سه‌ر ده‌خه‌يته سه‌ر زه‌وی، چونکه من ماوه‌ی چه‌ند سالێکه که ده‌روم نائارام ده‌بی و هه‌ست به‌ دل‌ه‌راوکی و قه‌له‌قی ده‌که‌م، ناوچه‌وانم ده‌خه‌مه سه‌ر زه‌وی یه‌کسه‌ر دلم ئارام ده‌بیت، پاشان ئەم ئەلمانییه موسولمان بوو.

وه هه‌روه‌ها سوژده‌بردن ده‌بیته هۆی به‌تال کردنه‌وه‌ی شه‌پۆله‌کانی (که‌هرو موگناتیسی) له‌ش دا. دکتۆر (عمر عبدالکافی) ده‌فهرمویت: له سويسرا له کۆنگره‌یه‌کدا ئاماده‌ بووم، باسی ئەوه کرا که چۆن مرو‌ژه‌ خۆی له‌و کاره‌بایه‌ی ناو له‌شی خالی بکاته‌وه، که با‌یی ئەوه کاره‌با له له‌شی هه‌ر مرو‌فیکدا هه‌یه که ده‌توانی گ‌لۆپیک داگیرسینیت، ووتووێژێ زۆر له‌ناو ئاماده‌بوانی کۆنگره‌که‌دا کرا که هه‌موویان هه‌لگری ب‌روانا‌مه‌ی ماسته‌رو دکتۆرا بوون و پ‌سپۆری ئەو بواره‌ بوون، سه‌ره‌نجام ووتیان: ئەگه‌ر مرو‌فیک بیه‌ویت له شه‌پۆله کاره‌باییه‌کانی ناو له‌شی پ‌زگاری بیت، ده‌بیت پ‌وژانه‌ چه‌ند وه‌رزشیک بکات، که زۆر نزیکه له سوژده‌بردنی ناو

نویژنی موسولمانانه وه!! زاناكان وتیان: ئەو سوژدەیه ئەبێت ئەم خالانە ی تیدا بێتە دی:

۱. سوژدەکه لەسەر زەوی بێت.

۲. دەبێت حهوت ئەندامی لاشە ی مروڤه که بکهونه سەر زەوی که: ناو چهوان و هەردوو دەست و هەردوو کلاوێ ئەژنوو هەردوو سەرە پەنجە ی پێکان!، (که پێغه مبهري پيشه و امان ههزاران سال له مهو بهر فرمويه تي: فرمانم پيکراوه که لەسەر حهوت ئەندامی لاشە سوژدە بەرم بۆ پەروەردگارم).

۳. خالی سێهەم که بەراستی جیگای سەرنجە ئەو هیه: دەبێت ئەو سوژدە بردنە پوو له قیبله بێت، چونکه دەرکه وتوو که قیبله چهقی زەوی موگناتیسییە، جا ئەگەر بەرەو ئاراستە ی غەیری قیبله سوژدەکه برا، ئەوا شەپۆله کارەباییەکان بەتال نابن.

(سُبْحَانَ اللَّهِ) ئەم ئیسلامه چ بەختە و هرییه که، ئەو ه ی خەلکی به شوینیدا ویلن و دهیان کۆپو کۆبونه وه ی لەسەر دهگرن و دهیان زانای پسپۆری پێوه خهريك دهکړین، لای ئیمه ی موسولمان خوای گه وره بۆی کردوین به عیبادەت و خوای گه وره لیمان پازی دهبی و تای ته رازووی چاکه و خیرمان پر دهبی و بی ئەو ه ی مه به ستیشمان بی دل و دهر و نمان ئاسووده ده بێت و لهو شەپۆله کارەباییه ی ناو له شمان بزگارمان ده بێت.

جا که واته: ئەم (صَلَاةُ التَّسْبِيحِ) ه نویژنکی ماندوکه ر نییه، به لکو ئەگەر به تیگه یشتن و ئیخلاص و ئاگاییه وه بکړیت، ده بێتە

مایه‌ی حسانه‌وهو پشوودانی پوح و میَشک و لاشه‌مان، خوای گه‌وره یارمه‌تیده‌رمان بیّت بو ئه‌وه‌ی به جوانی به‌ندایه‌تی بکه‌ین.

پیغه‌مبه‌ری پیشه‌وامان ﷺ فی‌ری کردین که له دوا‌ی هه‌موو نو‌یژیک بلّین: (اَللّٰهُمَّ اَعِنَّا عَلٰی ذِكْرِكَ وَ شُكْرِكَ وَ حُسْنِ عِبَادَتِكَ).

ئیمانداران: ئه‌ی ئه‌و که‌سانه‌ی که به‌نیازن (اِنْ شَاءَ اللّٰهُ) هه‌موو شه‌وانی قه‌در به عیباده‌ت و خواناسی زیندوو بکه‌نه‌وه، وا مه‌زانن که دانیشتن و به‌خه‌بر بوون تا به‌یانی، ئه‌رک و زه‌حمه‌ت و ماندوو بونه، نه‌خیر، به‌لکو دانیشتنی شه‌وان بو خواپه‌رستی و عیباده‌ت و گوی گرتن له مه‌وعیزه‌و ئاموژگاری ئایینی ئیسلام، به تایبه‌ت نیوه‌ی شه‌و به دواوه کاتی به‌ری به‌یانی، تام و چیژو له‌زه‌تی تایبه‌تی خو‌ی هه‌یه لای خواناسان و ئیماندارانی به‌حه‌ق.

(دکتور محمد اقبال) ده‌یفه‌رموو: ئه‌ی خوای گه‌وره‌و میه‌ره‌بان لیّت ده‌پارێمه‌وه (خُذْ مِنِّيْ مَا شِئْتَ يَا رَبِّ، وَلٰكِنْ لَا تَحْرِمْنِيْ لَذَّةَ مَنَاجَاتِ السَّخَرِ) خوای گه‌وره‌و هه‌رچیم لی و هه‌رده‌گریته‌وه قه‌یناکات، به‌لام بی به‌ش و مه‌حروم مه‌که له له‌زه‌ت و تامی مونا‌جات و نالیینی به‌ره‌به‌یان و سه‌حه‌ر!

ئای چ له‌زه‌تیکی پووحی تیدایه له مروّ له نیوه‌ی شه‌و به دواوه، به کول و به‌دل له خوای خو‌ی بپارێته‌وه و مونا‌جات له خزمه‌ت په‌روه‌ردگاری دا بکات و داوا‌ی لی‌خوش بوونی لی بکات و داواکارییه‌کانی پیشکه‌ش به باره‌گای خوای گه‌وره‌و بکات و دلتیایی ته‌واو و هه‌رگریّت که خوای گه‌وره‌و له‌لامی ده‌داته‌وه، چونکه خو‌ی

فهرموویه تی: له نیوهی شهو به دواوه بانگی عه‌بده‌کانم ده‌که‌م، کێ
داوای لی‌خۆش بوونم لی ده‌کات تا لی‌ی خۆش بم، کێ پێ‌ویستی
وداواکاری هه‌یه تا پێ‌ی ببه‌خشم و به ده‌میه‌وه بچم.

که‌واته به‌پێ‌زان: به تایبته‌ ئاگاتان له به‌ری به‌یان و کاتی پارشیو
 بیته، زیاتر دوعای تێ‌دا بکه‌ن، نه‌ک له‌و کاته‌دا بی‌تاقه‌ت بن یان به
 خواردنه‌وه خۆتان خه‌ریک بکه‌ن.

خۆشه‌ویستان: له شه‌وانی قه‌در دا زۆر قورئانی پێ‌رۆز بخوینن. وه
 با که‌س نه‌لێته ئاخر من نازانم قورئان بخوینم، نه‌خێر، که‌س له
 قورئان خویندن مه‌حرۆم نابێته، خۆ سوپاس بۆ خوا هه‌موو
 موسولمانێک سوپه‌تی (الفاتحه) ده‌زانێته که له هه‌موو پکاتی هه‌موو
 نوێژێکدا ده‌یخوینێته، ده‌ی موژده‌ت لێ‌بێته هه‌رکه‌سیک سوپه‌تی
 (الفاتحه) بخوینێته، خوای گه‌وره‌ (١٤٠٠) هه‌سه‌نه‌و چاکه‌ی بۆ
 ده‌نوسیت، ئه‌وه‌ی حه‌وت جار سوپه‌تی (الفاتحه) بخوینێته، خوای
 گه‌وره‌ (٩٨٠٠) چاکه‌ی بۆ ده‌نوسیت.

وه هه‌روه‌ها سوپه‌تیکی هه‌ره گه‌وره‌ی قورئان، به‌نام به‌ وشه‌ که‌م
 وله‌سه‌ر زوبان ئاسان، که ئه‌میشیان سوپاس بۆ خوا زۆربه‌ی
 موسولمانان به‌ ژن و پیاوه‌وه له‌به‌ریان‌ه‌و له‌ دوا‌ی سوپه‌تی (الفاتحه)
 وه‌ له‌ نوێژه‌کان دا ده‌یخوینن، ئه‌ویش سوپه‌تی (الإخلاص) ه‌ واته
 سوپه‌تی ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ ه‌ جا وه‌سییه‌تتان بێته ئه‌م سوپه‌ته زۆر
 زۆر بخوینن. چونکه پێ‌غه‌مبه‌ری د‌ل‌س‌و‌ز‌مان ﷺ پ‌و‌ژ‌ی‌کیان پ‌و‌وی
 کرده سه‌حابه به‌پێ‌زه‌کان و فهرمووی: (أُبْعِزُ أَحَدُكُمْ أَنْ يَقْرَأَ ثَلَاثَ

الْقُرْآنَ فِي لَيْلَةٍ؟ فَشَقَّ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ وَقَالُوا: أَإِنَّا يَطِيقُ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: اللَّهُ الْوَاحِدُ الصَّمَدُ، ثَلَاثُ الْقُرْآنِ).. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَ مُسْلِمٌ.

واته: ئایا کەس هەیه لە ئیوە نەتوانیئت لە هەر شەویکدا سییەکی قورئان بخوینیئت؟ صەحابەکان ئەمەیان بەلاوە قورس بوو، ئاخەر چۆن مەرۆڤ دەتوانیئت هەموو شەویک سییەکی قورئان بخوینیئت، چونکە شەوی وا هەیه ئینسان ماندوو هیلاکە، هەر دواى نوێژى عیشتا دەخەویئت، دەى خوێندنى سییەکی قورئان چەند سەعاتیکی دەویئت، بۆیە صەحابەکان عەرزى پیغەمبەرى خوايان کرد: ئەى پیغەمبەرى خوا ﷺ بە خوا لەو ناچیت کەس لە ئیمە بتوانیئت بەبەردەوامى هەموو شەویک سییەکی قورئان بخوینیئت، پیغەمبەر ﷺ فەرمووی: دەبزانن: سۆرەتى (الاخلاص) سییەکی قورئانە، واتە هەرکەسیک سۆرەتى (الاخلاص) بخوینیئت، وەکو وایە سییەکی قورئانى خویندبیت.

چونکە (وَاللَّهُ اعْلَمُ) سییەکی قورئان باسى تەوحیدو یەکتاپەرستی خوایە، سۆرەتى (الاخلاص) یش بە تەواوى باسى تەوحیدو یەکتاپەرستی خواى گەورەیه.

بەلى ئیمانداران: ئەمە هەمووى فەزلى خوایە، هەمووى رحمت و هەدیە و خەلاتى خوایە بۆ ئیمەى بەندەى لاوازی، دە با ئیمەش وەرى بگرین و پرووى تیبکەین و پششى تینەکەین و عەبدیکی راستەقینەى خوا بین.

لە كۆتايى ووتارەكەشم دا ئەوھتان ياد دەخمەو، كە وا بەرەو
كۆتايى مانگى پەمەزان دەچىن و بەرەو جەژن دەپۆين، جەژنىش
ناوى خۆى بە خۆيەوھىەتى، يانى لەگەل دىخۆش بوون بە پۆژ
وتەراويح وزىكرو قورئان خويندنى مانگى پەمەزان، لە جەژندا
موسولمان بە خوشخۆرى و جوان پۆشى خۆى وخىزان ومنالەكانى و
جوانى و پازاوەيى مالى زياتر دىخۆش دەبىت، بەلام ئەمرو لەناو
ئىمەدا، لە ھەر كۆلان وگەرەكىكدا و لە ھەر لادى وشارو
شاروچكەيەك دا، چەندىن فەقىرو ھەژار ھەن، كە بەراستى ناتوانن
وھكو پىويست مەراسىمى جەژنى پەمەزانى پىرۆز بەرپۆو بەرن، لەبەر
ئەو بە شوينيان دا بگەرپن وسەرفىترەيان بدەنى و زياد لەوھش
ھاوكارى تريان بكەن و كاريكى وا بكەن كە ئەوانىش لەگەل
دەولەمەندو دەست پۆيشتووەكان دا بتوانن بە خوشى و
پوگەشيەو جەژن بكەن و ھەست بە ھەژارى و دەست تەنگى خويان
نەكەن ، وەبشزانن ھەموو خىرو خىرات و بەخشىنيك قازانجەكەى بۆ
خۆمانە، پيش ئەوھى قازانج و سوود بىت بۆ ئەو كەسەى كە
خىرەكەى پى دەبەخشىن، پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموويەتى:
(صَنَائِعُ الْمَعْرُوفِ تَقِي مَصَارِعَ السُّوءِ) حَدِيثٌ صَحِيحٌ - صَحَّحَهُ
الْعَلَمَةُ الْأَلْبَانِي فِي صَحِيحِ الْجَامِعِ (٣٧٩٥).

عبداللەى كورى عەباس فەرموويەتى: (صاحبُ الْمَعْرُوفِ لَا
يَقَعُ، فَإِنْ وَقَعَ وَجَدَ مُتَكَاً).

واتە: چاكەكار، خىرخواز لە ژيان دا ناكەوئەت، ناخلىسكىت،
 ناپرات بەرەو چالە تاريكەكان، وە ئەگەر خلىسكاو خەرىك بوو
 بكەوئەت، ئەوا شتىك دئە پئى كە خوئ پئوھ بگريتهوھ، واتە:
 چاكەكان، خىروخىراتەكەى كە كردوئەتى، فرمىسك وخەمەكان كە
 لەسەر لئوو چاوى ھەژاران كردوئەتى بە زەردەخەنەو دەم وچاوى
 گەشى، ئەم چاكەكارىيە دەبنە قەلغانىك و دەپپارىزن لە ھەر بەلأو
 موصىبەتەك كە پوو لەو كەسەو لە مالى و خىزانى و خوشەويستانى
 دەكات.

٤ پيشەوا: ابنُ الجوزى . له (صِفَةُ الصَّفْوَةِ) دا بەسەرھاتەك
 دەگيرتەوھو دەفەرموئەت: پياوئىكى دەسەلأتدار كە ناوى (ابن الفرات
) ى وھزىر بوو، زۆر پقى لە كابرايەك بوو، لە خەيالى خوئ دا چەند
 پلانى نھينى بۆ دانا كە بيكوژت، بەلأم پلانىھەكانى سەرى نەدەگرت
 و نەدەكەوتە داوھكەوھ، شەويكىيان بەم خەيالەوھ خەوت، لە خەونیدا،
 ئەم پياوھى كە پقى لئى بوو گرتبوى و بەداردا ھەلى واسىبوو،
 فەرمانى ئەدا بە سەربازەكانى بەتير تىربارانى بكەن و بە شمشير لئى
 بدن، بەلأم ئەم كابرايە كوليرەيەكى بە دەستەوھ بوو، ئەم كوليرەيە
 ئەو ھەموو تىرو شيرەى دەگرتەوھو نەى دەھىشت بەر جەستەى
 بكەون، لە خەونەكەى خەبەرى بويەوھو ئەمەى زۆر بەلاوھ سەير بوو.
 بۆيە ناردى بە شوين ئەو كەسەدا كە زۆر پقى لئى بوو، وە بە ناچارى
 ھەموو باسەكە وخەونەكەى بۆ گيپرايەوھو پئى ووت: حەز دەكەم بزەم
 تۆچ خىرىكت كردوھ لە ژيانت دا كە ئاوا بووھتە قەلغان و بە

ھۆيەۋە خوا تۆي پاراستوۋە؟ كاپرا ووتى: من ھەر لە مندالاييەۋە دايكم ھەموو پۇژىك كولىرەيەكى كىرۋوۋتە خىر بۆم، بەو ئومىدەي كە خۋاي گەۋرە لە بەئاۋ موصىبەت بىپارىزىت، ئەو زەمانە كولىرە نۆر بەنرخ بوۋە چونكە گرانى بوۋە نان بە ناپەرھەت دەست كەتتوۋە، ۋە دۋاي ۋە فاتى دايكىشم بۆخۆم ھەموو پۇژىك بۆ دەفعى بەئاۋ موصىبەت لەسەرم كولىرەيەك دەكەم بەخىر، ۋە خەۋنەكەت نەي جەنابى ۋەزىر نۆر پاست بوۋە، (ان شاء الله) خۋاي گەۋرە ئەو كولىرەيەي خۆم ۋە دايكىمى قبول كىرۋوۋە كىرۋىيەتى بە قەلغانىك كە لە ھەموو شىرو تىرو پلاننىك پاراستوۋى ۋە دەپارىزىت.

جا ئىماندارى بەرىز: تۆش ئەۋەندەي لە تواناتدايە، لەم كۆتايى مانگى پەمەزانەدا، خىروصەدەقە بىكە، ۋە ئەگەر خۆشت لە تواناتدا نەبوو چاكە بىكەي، ئەۋا ئەگەر كەسىكى دەۋلەمەند ۋە دەست بۆيشتوۋ دەناسى ئاگادارى بىكە كە لە فلان گەپرەك دا مالىكى نۆر ھەزار ھەيەۋ تواناي خەرجى جەژنى نىيە، بەلكو دەستى يارمەتى بۆ درىژ بىكەي پىغەمبەرى خوا ﷺ لەۋ بارەۋە دەفەرموئىت: (لَأَنْ أَمْشِي مَعَ أَخٍ فِي حَاجَةٍ، أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَعْتَكِفَ فِي هَذَا الْمَسْجِدِ - مَسْجِدِ الْمَدِينَةِ - شَهْرًا) حَدِيثٌ حَسَنٌ - ذِكْرُهُ الْأَلْبَانِي فِي الصَّحِيحَةِ بِرَقْم: (٩٠٦) وَ حَسَنُهُ فِي صَحِيحِ الْجَامِعِ بِرَقْم (١٠٩٦).

ۋاتە: ئەگەر بېرۆم لەگەل برايەك دا بۆ ئەۋەي بەھۆي مەۋە ئىش و كارو پىۋىستى جىبەجى بىيىت، ئەۋا بە لامەۋە خۆشتە لەۋەي كە ماۋەي يەك مانگ لەم مزگەۋتەدا، مزگەۋتى مەدىنە ، كەيەك نويژ

تیایدا خێری هەزار نوێژی مزگەوتی تری هەیە، نەچمە دەرەو و
اعتکاف بکەم بۆ خوا پەرستی.

کەواتە: ئیماندارى بەرێز: هەروەکو شەوانى کۆتایی مانگی
پەمەزان بە تاعەت و خواپەرستی و بەندایەتی و بیرکردنەوە ئاوەدان
دەکەیتەو، (ان شاءالله) لە پۆژەکانیش دا لە هەولێ جێبەجێ کردنی
پیداویستی موسوڵمانانی خاوەن پێویستی دابە.

خوای گەرەو میهرەبان بە لوتفی خوێ ئەجرو پاداشتی شەوانی
قەدرمان بە نسیب بکات و بمانکات بە کلیلی دەرگای خێرو قوفلی
دەرگای شەر، عاقیبەتی هەموو لایەك خێربکات. اللهم امین .

سەرچاوه‌کان:

١. قورئانی پیرۆز.
٢. ته‌فسیری ئاسان
٣. بِاسْمِكَ نَحْيَا
٤. عِبَادَاتُ التَّفَكُّرِ
٥. گو‌قاری دوانگه
٦. پو‌ژنامه‌ی هاو‌لاتی
٧. ژیان وئی‌عجاز
٨. پو‌ژنامه‌ی پو‌ژنامه
٩. موسوعة اسماء الله الحُسنى د. محمد راتب النابلسي
١٠. له خزمه‌ت قورئان دا ئەندازیار عوسمان
١١. صَفَقَاتُ غَالِيَةِ محمد عبدالعاطی بحیری
١٢. نامیلکه‌ی: تابییته به‌خته‌وه‌رت‌ترین که‌س
- د. عمر عبدالکافی و. عبدالجلیل علی
١٣. الموسوعة الذمّیة من القصص الواقعية محمد أحمد الهلالی

ووتـاري جهـڙني رهـمهـزان

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ
وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ:

ئیماندارانی بەڕێژ: جەژنی ڕەمەزانی پێڕۆز لە ھەموو لایەک پێڕۆز
بێت، خوای گەورە بە کەرەم ولوتفی خوێ پۆژوو تاعەت و عیبادەتی
مانگی ڕەمەزانی لی قبول کردین، وە لە کەم و کورپیەکانمان ببوری و
جەژن لە ھەموو لایەکانمان پێڕۆز بێ و دلی ئیمە و ھەموو ئەھلی قیبلە
شاد بێ و پومان سپی و سەرمان بلند بێت لە دونیا و قیامەت دا .
ئامین

بەڕێژان: ھەموو دەورەیکە دوا تەواو بوونی، ئاھەنگی
دەرچووانی خولەکی ھەیە، مانگی پێڕۆز پڕ بەرکەتی ڕەمەزانیش
دەورەیکە بوو، ھەرکەسێک ئامادەیی تێدا بووبێت لە موسوڵمانان
بەژداری ئەو دەورەیکە کرد، ئەو خولەکی مانگی ڕەمەزان ھەموو
تەمەن و ھەموو پیشە و ھەموو ڕەنگ و ھەموو دەنگێکی تێدا بوو، لە
گەورە و بچووک، لە پێڕۆلاو، لە منال و ھەرزەکار، لە ژن و کچ، لە
دەسەلاتدارو بێ دەسەلات، لە بەرپۆتەبەر و فەرمانبەر، لە کرێکارو
خاوەن کار، ھەمووی لە خولی مانگی ڕەمەزاندا بەژدار بوون، لە ھۆلی
خولەکەدا ئەم نایەتە ھۆکاری خولەکە و ئامانجی خولەکە بوو، کە
کارتی بانگ کردنی ھەموو لایەک بوو: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ
عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

ئومىدەوارم ھەموو لايەكمان: ھەموو پۇژوۋەوانان گەيشتىبىنە
پلەي (مۆتەقىن) .

بەلىٰ خۆشەويستان: تەنھا ئىسلام دەتوانىت دەورەي ئاوا
بكاتەۋە، دەورەيەكى ۋا گەورە كە ھەموو عاداتى يانزە مانگى
رابدوۋى گۆرېبوين، لە خواردُن و كاتى نان خواردن، لە خواردنەۋە،
لە خەۋتن، لە قەسەگُردن، لە ھەلۋىست ۋەرگرتن بەرامبەر خراپان
ۋشەر فروشان، لە ھاتوچۇي مزگەوت، لە دلنەرمى، لە بەخشندەيى،
لە بەزەيى، لە تەۋبە ۋ ئىستىغفار.

بەلىٰ غەيرى ئىسلام ھېچ ئايدىۋولۇزىايەك ناتوانىت، دەورەيەكى
ئاۋا گەورە بكاتەۋە كە نىزىكەي يەك مىليارو دووسەد مىليۇن كەس لە
پۇژھەلتەۋە بۇ پۇژئاۋا، لە سىپى پىستەۋە بۇ پەش پىست، لە ھەموو
جۆرە دەنگ ۋرەنگ ۋ ھۆزۈ نەتەۋەيەك، بە جىاۋازى زمان ۋ نەتەۋە
سنوورى جوگرافى و عادات ۋ تەقالىدەۋە تىيىدا بەژدار بن، بۇ تەنھا
يەك مەبەست، دوور لە ھەموو ئاۋات ۋ مەرام ۋ مەبەستىكى دۇنيايى،
كە ئەۋىش برىتتىيە لە پەزنامەندى خۋاي گەورە چۈنە پىزى مۆتەقى
ۋ خۋاناسانەۋە.

بەلىٰ ۋەك ۋوتمان لە كۆتايى دەورەۋ خولەكەدا، ئاھەنگى
دەرچوون ھەيە، ئاھەنگى دەرچوونى ئەم خولەش، جەژنى پىروۋى
پەمەزانە: كە لە ئاسمان دا پىيى دەۋترىت (يَوْمُ الْجَايزَةِ) خۋاي
گەورە لە فرىشتەكان دەپرسىت: ئايا پاداشتى كرىكارى دلسۆز
چىيە؟ كە كەمتەرخەمى نەكردىت لە كارەكەي داۋ بەدلسۆزى

تیکۆشابیت؟ فریشتەکان دەلێن: خوای پەروردگار خۆت لە ھەموو کەس زانائتری، بەلام ئیمە ئەو دەزانین کە پاداشتی کرێکاری بەپێزو دلسۆز، ئەوھیه کە لەکاتی تەواو بوونی کارەکە ی دا، ھەموو کرێکە ی بە تەواوی بدەیتی، خوای

گەورە دەفەرمویت: دە ی بۆ کرێکارانی مانگی پەمەزان، کە لە ھەولی کۆکردنەوێ چاکەو خێردا بوون و بەشەوو پوژ تێدەکووشان کە تویشوی زیاتر بۆ سەفەری درێژی قیامەتیان کۆبکەنەو ﴿وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى﴾ دروشمی کارکردنیان بوو، بۆ ئەو پوژووەوانانە وا بپارم داو ئیوھش گادار بن کە:

(أَشْهَدُكُمْ أَنِّي قَدْ جَعَلْتُ ثَوَابَهُمْ رِضَائِي وَ مَغْفِرَتِي) ئیوھ بەشامید بن کە بەپاستی من کرێ و پاداشتی ھەول و ماندوو بوون و تینویتی و برسییەتی پوژوو، بەئاگایی و بیداری شەوانی پوژووەوانانی ئوممەتی محمد ﷺ کرد بەوێ کە لییان پازی بێ و لە ھەموو گوناھەکانیان خوش بێ!!

الله اکبر . چ مۆژدەیکە گەورە: ئەو مەدالیایە کە خوای گەورە بە حزووری فریشتە پاک و خاوینەکانی دەیکاتە ملی بەندەکانی لە جەژنی پەمەزاندا کە بریتیە لە مەدالیای پازی بوون و لیخوش بوون، ﴿وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ﴾ .

ئیمانداران: ئەم مەراسیمە ی جەژنی پەمەزانە لە ئایینی پیروزی ئیسلامدا وا دانراوە کە دەبی لە دەشتدا، لە دەرەوێ شوینی نیشتەجی بوون کە لە شەرعدا پێی دەوتریت (مُصَلًى) ئەنجام

بدیئت، که له ئیسلامدا دهبیئت هه موو گوندو شاروچکهو شارینکی موسولمانان شویننکی تایبه تیان هه بیئت بو بونه کان، به تایبه تی بو نهجامدانی نویژی جهژنه کان، (په مهزان وقوربان) وه نویژه بارانه، که نه مپرو یاریگا ههیه، دهبیئت شویننکی ئاواش که (مُصَلَّى) یه هه بیئت، جا له بهیانی پوژی جهژندا هه موو هاوالتییانی نهو شوینه له ماله کانیا نه وه پوهو وه شوینه تایبه ته دهپون، جا نهک هه پیاوان دهچن، به لکو ژنانیش به شداد دهبن، چون کوپ به شداد دهبیئت، کچیش به شداد دهبیئت، ههروه ها منداله کانیش له گهل خویمان دهبن، وه ماله کان له لایه ن پولیس وئاسایشی دهوله ته وه پاریزگارییان لی دهکریئت، یه کیك له ئافره ته دیاره کان له میژووی ئیسلام داو له ژیاننامه ی پیغه مبه ر ﷺ ناوی (أُم عَطِيَّة) یه، ئه م ئافره ته ژیرو به سه لیه وه به هه لویسته وه کو نوینه ری ئافره تان وابوو، به ردهوام له خزمه ت پیغه مبه ری خوا دا بوو، وه مه سه له گرنگ و تایبه ته کانی ئافره تانی بو پیغه مبه ر ﷺ باس ده کردو پاسپارده و ئاموژگاری پیغه مبه ریشی ده گه یانده وه ئافره تان، جا (أُم عَطِيَّة) ده فره مویت:

(أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ نَخْرُجَهُنَ فِي الْفَطْرِ وَالْأَضْحَى، الْعَوَاتِقَ وَالْحَيْضَ، وَذَوَاتِ الْخُدُورِ، فَأَمَّا الْحَيْضُ فَيَغْتَرِلْنَ الصَّلَاةَ وَيَشْهَدْنَ الْخَيْرَ وَدَعْوَةَ الْمُسْلِمِينَ. قُلْتُ - أَيُّ أُمِّ عَطِيَّةَ - يَا رَسُولَ اللَّهِ إِحْدَانَا لَا يَكُونُ لَهَا جِلْبَابٌ، قَالَ: لَتَلْبَسَهَا أُخْتَهَا مِنْ جِلْبَابِهَا).

واته: پیغه مبه ری خوا ﷺ فره مانی دا به ئیمه ی ئافره ت که بو نویژی جهژنی په مهزان وجهژنی قوربان له گهل پیاواندا له مال بجینه

نمره وو پوبکهینه شوین نویژی جهژن (مُصَلَّى) جا پیغه مبهری خوا
 ﷺ فرموی: با نافرەتان هه موویان ناماده بن، نه وهی له حاله تی
 پاکیه تیدایه و نه وهشی له سوپی مانگانه داو خوینی دوی منال
 بووندایه با هر ناماده بیټ، جا نه و نافرەتانه ی که ناتوانن نویژ بکه ن
 به هوی بی نویژییه وه، نه و با خویان بیاریزن له نویژی جهژنه که و
 نویژ که له گهل خه لکه که دا نه که ن، به لکو ته نها به ژداری له گوی گرتن
 له وتارو دوعاو پارانه وهی موسولمانان و نه و هه موو خوشی
 و فره حییه بکه ن که له و مه راسیمه دا توشی موسولمانان ده بیټ،
 (اُم عَطِيه) ده فرمویټ: منیش عه رزی پیغه مبهری خوام کرد : ناخر
 هه موو نافرەتیک سهرپوشی نییه که سه روو سینه ی خوی پی
 داپوشیت، نایا نه وانه چی بکه ن؟ فرموی: با خوشکه ئیمانداره که ی
 به شیک له سهرپوشه که ی خوی لیبکاته وه و له چکه که ی بکات به دوو
 که رته وه و به شی نه و هیان بدات که سهرپوشی نییه .

ئیمانداران: وهرن بیهیننه به رچاوتان چ عه زمه تیکه، چ شان
 وشکویه که، نه و هه موو خه لکه موسولمانه به ده وله مه ندو هه ژاره وه،
 به خوینده وارو نه خوینده واره وه، به خزم و ناسراو و نه ناسراو وه،
 به ژن و پیاو وه له یه ک جیگادا کو بیټه وه و له گهل فریشته کانی
 ناسمانداو له گهل دهشت و دۆل و شاخه کان دا، به یه ک سیمفونیا هاوار
 بکه ن (اللهُ أَكْبَرُ ، اللهُ أَكْبَرُ ، لا إِلَهَ إِلَّا اللهُ ، اللهُ أَكْبَرُ ، اللهُ أَكْبَرُ ، اللهُ
 أَكْبَرُ وَ لِلّهِ الْحَمْدُ) .

به لى كاتيك كوفرى يهودو نهصارا ئمه دېيىنىت، نه زانىت
ئىسلام چ دىنىكى گهره يه، كه پېغمبېرى خوا ﷺ فرمودى:
(حَتَّى تَعْلَمَ الْيَهُودُ أَنَّ فِي دِينِنَا فُسْحَةً)

به راستى بهو كۆبونوه گهره جهماو مرييه، كه هموى خاوهنى
يهك يوروباو پرو مېهست و ئامانجن، حيزايه تى ولايهنگرى وئهم
وئهى تيدا نيه، به يهك دل و به يهك زويان به بخشنده يى و
زهرده خنهو پوى خوش بهرامبهر يهكترى (تَبَسُّمُكَ فِي وَجْهِ أَخِيكَ
صَلَاةٌ) كه هريهك بهوى تر دىلىت: خواى گهره ليمان قبول بكات،
ياخوا جه رنت لى پېرؤز بىت و هموى كاتيك خوشى و گهشى بىت.

ئالهم قىستىقاله دا، لهم كېر نه قاله جهماو مرييه بى وئنه يه دا نه وهى
غه مبارىش بىت غه مى نامىنىت، نه وهى نه خوشى دىرونى ه بىت
شىفاى بؤ دىت، نه وهى هه زارىش بىت پئويستىيه كانى له لايه
دهوله مهنده كانه وه بؤ پېر دهكرتته وه، نه وهى پىشتر ناكوكىيه كى
له گهل براو خوشكى ئيماندارىدا بو بىت، بهو جه رنه پېرؤزه و بهو
ئاماده بوونه، نهو دل و دىرونى له رهنك و زارى بق و قين پاك
ده بىته وه.

ئاي چ عه زه مه تيكه: نهو هموى موسولمانه بهو دلّه خوشه و پروه
گه شه وه بچنه نهو دهشته و نهو نويزه و نهو دوعايه و نهو گهردن
ئازادىيه چهنده خوشه.

له بهر خاترى پوژى جه رن، ئازادى زياتر، بؤ خوشى دىرېرين
ده دىت به موسولمانان. پيشهوا ئيمامى موسليم فرموده يه كمان بؤ

دهگیرتته وه ده فەرمویت: عَنْ عَائِشَةَ: أَنَّ أَبَا بَكْرٍ دَخَلَ عَلَيْهَا وَ
عِنْدَهَا جَارِيَتَانِ تَغْنِيَانِ وَ تَضْرِبَانِ وَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَسْجِي بَثْوِيهِ
فَانْتَهَرَهُمَا أَبُو بَكْرٍ، فَكَشَفَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْهُ، وَقَالَ: (دَعَهُمَا يَا
أَبَا بَكْرٍ، فَإِنَّهَا أَيَّامُ عِيدٍ) رَوَاهُ مُسْلِمٌ

واته: دایکی ئیمانداران خاتوو عایشه بۆمان دهگیرتته وه
ده فەرمویت: پۆژی جهژن بوو له ماله که ی خۆماندا دانیشتبوم،
حه زه تی ابوبکری باوکم هات بۆ مالم، لهو کاته دا دوو کچۆله له
مالمان بوون، گۆرانی و سروودیان دهوت و ده فیان لیده دا، پیغه مبهری
خوا ﷺ به پارچه قوماشیک به بهشیک له بهرگه که ی خۆی داپۆشی
بوو، هه زه تی ابوبکری که هاته ژوره وه نهو دوو کچۆله یه ی بینی که
ئاوا گۆرانی ده لێن و ده ف لیده ده ن، لییان توپه بوو فەرمووی:
بیپر نه وه، نه وه شهرم ناکه ن له مالی پیغه مبهری خوادا ﷺ ئاوا
ده که ن، نه مجا پیغه مبهری خوا ﷺ پۆشاکه که ی له سه ر خۆی لابر دوو
فه رمووی: وازیان لیبین نه ی ابوبکری، چونکه نه مپۆ جهژنه، جهژن، با
له بهر خاتری جهژن که یف و خوشی خویان ده ربیرن.

به لی ئیمانداران: سووننه ته له م پۆژه دا ئینسانی موسولمان خۆی
بشوات و جوانترین جل و بهرگ له بهر بکات و عه ترو بۆنی خوش له
خۆی بدات.

وه یه کێک له جوانترین سیماکانی پۆژی جهژن بریتییه له:
سهردان و به جیهینانی سیله ی پهحم، که پیغه مبهری خوا ﷺ

دهفهرمویت: (مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَبْسُطَ لَهُ فِي رِزْقِهِ أَوْ يَنْسَأَ لَهُ فِي أَثَرِهِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ) رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ.

واته: ههرکه سیک حەز دەکات که بِزَقِ وِیوزی بهرکه تی تیبه که ویت و که مەنی دریتو پر بهرکه تی بیت، ئەوا با له گەل خزمه کانیدا زۆر باش بیت و سیله ی پەحم به جی بهینیت، . وه ههروه ها له فهرموده یه کی شیرینی تر دا پیغه مبهری خوا ﷺ دهفهرمویت: (بَلُّوا أَرْحَامَكُمْ وَلَوْ بِالسَّلَامِ) أَخْرَجَهُ وَكِيعٌ فِي الزُّهْدِ، وَصَحَّحَهُ الْأَلْبَانِيُّ فِي الصَّحِيحَةِ رَقْم: (١٧٧٧).

واته: خزمایه تیتان ته پو تازه بکه نه وه به سه لام کردن له یه کتری، به ئی خزمایه تی و که سایه تی به هاتو چۆ بچراندن وه کو درهخت ووشک ده بیت کاتی که ئاو نه دریت.

که واته: بۆ ئه وه ی ئه و خزمایه تی به نه پچریت، ههر هیچ نه بیت به سه لام و جهژنه پیروزه یه که ئاو ی بده یته وه، به تایبه تی له پوژگاری نه مپۆدا که زۆربه ی خزم و کهس و کار ته نها جهژنه کانیا ن بۆ ما وه ته وه بۆ سهردان و به یه که وه دانیشتن، به وه ی سه رقانی زۆرو فراوان بوونی باز نه ی کارو ناسیا و ییه وه.

وه ده بیت ئه وه ش بزانی ن که خزمی باش و موسولمانی به مه لویت ئه وه نییه که وه کو ده ستیا و سیله ی پەحم جیبه جی بکات، به لکو ئه و که سه یه که به رام بهر خزمی خراپ که هاتو چۆی ناکات. ئەم هاتو چۆی بکات، ههروه کو پیغه مبهری خوا ﷺ دهفهرمویت:

(لَيْسَ الْوَاصِلُ بِالْمُكَافِيءِ وَلَكِنَّ الْوَاصِلَ الَّذِي إِذَا قُطِعَتْ رَحْمَتُهُ وَصَلَّاهَا) رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ .

وه داواكارم له به پریزتان که به فرسه تیکی زیرینی بزائن، که له مزگهوت مه چنه دهره وه هتا هه موو لایه ک به دل و دهرونیکی پاکه وه به گهرم و گورپی ته و قه له گهل یه کتری بکه ن، به لکو به رئه و فهرمووده و موژده یه ی پیغه مبهری خوا ﷺ بکه ون که فهرموویه تی: (مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَلْتَقِيَانِ، فَيَتَصَافَحَانِ إِلَّا غُفِرَ لَهُمَا قَبْلَ أَنْ يَنْفَرَا) . رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَحَسَنُهُ الْأَلْبَانِيُّ .

واته: هه رکاتیک دوو موسولمان توشی یه کتری بوون و به دلیکی پاکه وه دهستیان خسته ناو دهستی یه کترو ته و قه یان کرد، نهوا خوی گه وره له گوناھی هه ردوکیان خوش ده بیئت پیش نه وه ی له یه کتری جیا ببنه وه .

وه ته نها ته و قه کردن به سه و پیویست به ماچ کردن ناکات، نه نه سی کورپی مالیک ده فهرمویت: پیاویک عه رزی پیغه مبهری خوی کرد ﷺ نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ (أَحَدُنَا يَلْقَى صَدِيقَهُ، أَيْنَحْنِي لَهُ؟ قَالَ: لَا، قَالَ: فَيَلْزَمُهُ وَيَقْبَلُهُ؟ قَالَ: لَا، قَالَ: فَيُصَافِحُهُ؟ قَالَ: نَعَمْ إِنْ شَاءَ) رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَصَحَّحَهُ الْأَلْبَانِيُّ .

واته: نه ی پیغه مبهری خوا ئایا نه گهر یه کیك له ئیمه توشی براده رو هاوړیکه ی بوو، ئایا بو ی بچه میته وه و ده ست له سه ر سنگ سه ری بو نه وی بکات؟ فهرمووی: نه خیر، کابرا ووتی: ئایا باوه شی

پیدا بکات و ماچی بکات؟ فەرمووی: نەخیر، کابرا ووتی: ئەى ئایا تەوقەى لەگەل بکات؟ فەرمووی: بەلى ئەگەر حەزى کرد تەوقەى لەگەل بکات. وە ئاگادارتان ئەکەمەوه که به هەموو جۆرىک خۆتان پيارین لە تەوقە کردن لەگەل ئافرهتی نامەحرەم، ئافرهتی نامەحرەمیش هەموو ئەو ئافرهتانه دەرگەرەوه، کەرپۆرىک لە پۆزان دروست بىت ژيانى هاوسەرى لەگەل پىک بهینیت، هەرچەندە ئىستاش دروست نەبىت، وەکو ژن خوشک و ئاموزاو پورزاو ئاموژن و خالوژن و براژن، تەنانەت ئەگەر ئەو ئافرهتە زۆرىش بەتەمەن بىت، هەر تەوقە کردن لەگەلى دروست نىيە، که بەداخەوه زۆر کەس هەيه لە پۆزى جەژندا تەوقە لەگەل دايکى ناکات، تەوقە لەگەل خوشكى ناکات، تەوقە لەگەل هاوسەرو هاوژىنى ژيانى ناکات، دەست ناخاتە ناو دەستى خانمى مال و پىيى ئاليت ياخوا جەژنت پىرۆز بىت، توخوا گەردنم ئازاد که، بۆ ئەو هەموو ماندروو بونەو ئەو هەموو زەحمەتەى که لەم مالدەدا دەيکيشى و بەهوى تۆوه مالم گەرمەو سڤرەم رازاوهيهو جەژنم شادى وخوشىيه، به داخەوه زۆر کەس هەيه تەنها ئەوهى تەوقەى گەرم وگورپى لەگەل ناکات خيزانى خۆيهتى، بەلام دەست دەخاتە ناو دەستى چەند ئافرهتى نامەحرەمەوه، که پىڤەمبەرى خوا ﷺ فەرموويهتى: (لَأَنْ يُطَعْنَ فِي رَأْسِ أَحَدِكُمْ بِمَخِيطٍ مِنْ حَدِيدٍ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَمَسَّ امْرَأَةً لَا تَحِلُّ لَهُ) (رواه الطبراني في الكبير وَ صَحَّحَهُ الألباني في صحيح الجامع (٥٠٤٥) .

واته: ئەگەر بە ئاسنی نوک تیزو قورس لەسەری یەکیک لە ئیوه بدریت، هیشتا ئەوهی باشتەر که دەست بخاته دەستی که سیکهوه که بوی حەلال نەبیت.

که واته: له خوا بترسن وئەو تاعەت و عیبادەتە ی مانگی پەمەزان هەلمەوه شیننەوه بەوهی که له پوژی جهژندا بەگوئی شەیتان بکەن و تەوقە لەگەڵ ئافەرەتی نامەحرەم بکەن.

بەلێ ئیمانداران: با جهژنه کانهمان به ئەخلاقى جوان پرازیینهوه. پیاو چاکیک ئامۆژگاری موسولمانان دەکات و دەفەرمویت: لەگەڵ خوادا راستگوێبه، لەگەڵ خەلکیدا به ویزدان به، لەگەڵ نەفس دا توندو تیز به، لەگەڵ پیران دا خزمەت گوزار به، لەگەڵ هەژاران دا بهخشنده به، لەگەڵ منداڵان دا بهسۆزو بهزەیی به، لەگەڵ دوستان دا هەمیشە له ئامۆژگاریدا به، لەگەڵ دوژمنان دا به ئارام به، لەگەڵ نەزان دا بیدەنگی به کاربەینه.

وه له کۆتایدا پێویسته ئاماژه بهم چەند خالەش بدهین:

۱. سەردانی مائی دراوسی و خزم و کەس و کار باتوژی درەنگ دەست پی بکات و مەجال بدریت به خیزانه کان که به ئیسراحت نانی جهژن بخۆن و خویان بو پیشوازی میوان ئاماده بکەن، وه له پیش نیوه پووه سەردانه کان بوه ستینریت بو ئەوهی کەس له کاتی نان خواردنی نیوه پووا له سەر سفره کهی هەلنەستیت، وه هەول بدەن سەردانه کان کهم و کورت بن و زۆر دامەنیشن چونکه ئەو مالە ی تو سەردانی ده کهی له وانهیه ئەویش سەردانی خەلکی تر بکات.

۲. لە پوژنی جەژندا بەتایبەت چاودیری منداڵان بکەن، کە بە ناوی خوشییەو تەقەمەنی بەکار نەهێنن و یاری بە شتە زیان بەخشەکان نەکەن، وە برا دوکاندارەکانیش لە خوا بترسن و ئەو شتانەی زیان لە تەندروستی منال ئەدەن و توشی زەرەرو زیانی دەکەن نەیفروشن و نەیهێنن بۆ دوکانەکانیان.

۳. لە پوژنی جەژندا بەیانی زوو لە جیاتی زەردەخەنەو جەژنە پیروژە مەچن بۆ سەر گۆرستان و سەردانی مردوووەکانتان، وە نۆ جەژنەو تەعزییە نوێ کردنەو حەرامەو تەکایە خۆتان لەو بێ شەرعییانە بپاریزن.

لە کۆتایدا دەلیم: یاخوا هەموو کاتیکتان هەر جەژن و خوشی و شادی بێت و جەژنی پەمەزانتان لێ پیروژ بێت و خواي گەورە تاعەت و عیبادهتی مانگی پەمەزانی لێ قبول کردبین و ئاوا بە کۆمەل لە قیامەتدا بە خزمەت پیغەمبەری خوا بگەین و بە دەستی موبارەکی ئاوی کەوسەر نوش بکەین ، اللهم آمین.

ووتاری عہدہ بی بو جہڑنی رہمہ زان

ووتاری یہ کہم

اللہ اکبر - تسعاً -

اللہ اکبر ما تَهَلَّلْتَ وَجُوهَ الصَّائِمِينَ فَرَحاً بِهَذَا الْيَوْمِ الْمُثِيرِ، اللہ اکبر ما أَسْرَعُوا إِلَى طَاعَةِ اللَّهِ وَ أَخْرَجُوا مِنْ فَضْلِ أَمْوَالِهِمْ فِطْرَةً عَلَى الْيَتِيمِ وَالْفَقِيرِ، اللہ اکبر ما خَرَجُوا لِصَلَاةِ الْعِيدِ رَافِعِينَ أَصْوَاتَهُمْ بِالتَّحْمِيدِ وَ التَّهْلِيلِ وَ التَّكْبِيرِ، اللہ اکبر ، اللہ اکبر ما تَجَنَّبُوا الْبِدْعَ وَ اتَّبَعُوا شَرِيعَةَ سَيِّدِ الْبَشَرِ .

اللہ اکبر (ثلاثاً)

اللہ اکبر ما تَعَاوَنَ أَهْلُ الْأِسْلَامِ عَلَى الْبِرِّ وَ التَّقْوَى وَ نَبَتُوا أَفْعَالَ الْعُصَاةِ وَ الْمُتَصِدِّينَ، اللہ اکبر ما أَخَذَتْ مُسْلِمًا الْغِيْرَةَ عَلَى الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ فِي كُلِّ وَقْتٍ وَ حِينٍ، اللہ اکبر ما تَصَافَحَ الْمُسْلِمُونَ وَ تَصَالَحُوا عَلَى فِعْلِ الْخَيْرِ وَ تَرَكُوا خِصَالَ الْمُعَانِدِينَ، اللہ اکبر، ما تَذَكَّرُوا الْمَوْتَ وَ عَمِلُوا مَا يَنْفَعُهُمْ فِي هَؤُلَاءِ يَوْمِ الْمَحْشَرِ .

اللہ اکبر، اللہ اکبر، اللہ اکبر، اللہ اکبر کبیراً ، وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيراً، وَ سُبْحَانَ اللَّهِ بَكْرَةً وَ أَصِيلاً، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ، اللہ اکبر وَ لِلَّهِ الْحَمْدُ .

سُبْحَانَ الْأَبَدِيِّ الْأَبَدِ، سُبْحَانَ الْفَرْدِ الصَّمَدِ، سُبْحَانَ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ، وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ، سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ.

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي سَهَّلَ لِلْعِبَادِ طَرِيقَ الْعِبَادَةِ وَيَسَّرَ، وَوَقَّاهُمْ أَجُورَ أَعْمَالِهِمْ مِنْ خَزَائِنِ جُودِهِ الَّتِي لَا تَعُدُّ وَلَا تُحْصَرُ، وَجَعَلَ لَهُمْ يَوْمَ عِيدٍ سَعِيدٍ يَعُودُ عَلَيْهِمْ فِي كُلِّ سَنَةٍ وَيَتَكَرَّرُ، وَضَاعَفَ فِيهِ مَوَاهِبَ الْإِنْعَامِ عَلَى الْعَالَمِينَ.

أَحْمَدُهُ وَ أَشْكُرُهُ . جَمَلَ الْعِيدِ بِالسُّرُورِ . وَأَوْجَبَ فِطْرَهُ وَحَرَّمَ فِيهِ الصِّيَامَ .

أَسْتَغْفِرُهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَسَعَى مَوَائِدِ الرِّضْوَانِ عَلَى مَنْ شَرَحَ صَدْرَهُ بِالْإِسْلَامِ، وَأَشْهَدُ أَنَّ سَيِّدَنَا مُحَمَّدًا رَسُولَ اللَّهِ سَيِّدُ الْأَنْامِ وَمِصْبَاحُ الظَّلَامِ، اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِأَحْسَنِ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ.

أَمَّا بَعْدُ فَيَا عِبَادَ اللَّهِ، أَوْصِيَكُمْ وَنَفْسِي أَوَّلًا بِتَقْوَى اللَّهِ وَطَاعَتِهِ. يَا مَعْشَرَ مَنْ كُنْتُمْ بِالْأَمْسِ صَائِمِينَ قَائِمِينَ، لَقَدْ مَضَى عَلَيْكُمْ شَهْرٌ وَأَنْتُمْ فِي جِهَادٍ كَرِيمٍ، وَطَاعَةِ مُسْتَمِرَّةٍ لِلَّهِ عَزَّوَجَلَّ، تُجَاهِدُونَ شَهَوَاتِ بَطُونِكُمْ وَقُرُوجِكُمْ، وَتَصْبِرُونَ احْتِسَابًا لِرَبِّكُمْ عَلَى الْحَرَمَانِ الْمُؤَقَّتِ مِنْهَا، لَقَدْ صُمْتُمْ رَمَضَانَ إِيْمَانًا وَإِحْسَابًا، وَصَلَّيْتُمْ لِلَّهِ قَانِئَتَيْنِ، وَعَبَدْتُمُوهُ خَاشِعِينَ، وَتَقَرَّبْتُمْ إِلَيْهِ بِكَثْرَةِ تِلَاوَةِ الْقُرْآنِ

وَالذِّكْرِ وَالِدُعَاءِ وَالِاسْتِغْفَارِ، وَأَكْثَرْتُمْ مِنَ الْبَذْلِ وَالْإِعْطَاءِ
وَالْإِحْسَانِ، وَأَخْرَجْتُمْ زَكَاةَ فِطْرِكُمْ لِلْمُسْتَحِقِّينَ. وَقَدْ جَعَلَهَا اللَّهُ طَهْرَةً
لِلصَّائِمِ مِنَ اللَّغْوِ وَالرَّفَثِ وَطُعْمَةً لِلْمَسَاكِينِ.

فَأَنْتُمْ الْيَوْمَ - إِنْ شَاءَ اللَّهُ - نَفْسُكُمْ مُزَكَّاةٌ. وَأُرَوَّاحُكُمْ طَاهِرَةٌ،
وَقُلُوبُكُمْ صَافِيَةٌ، سَلِيمَةٌ مِنَ الْأَكْدَارِ، عَامِرَةٌ بِالْإِيمَانِ، وَأَبْدَانُكُمْ فِي
صِحَّةٍ وَعَافِيَةٍ.

فَهَنِيئًا لَكُمْ يَا عِبَادَ اللَّهِ بِهَذَا التَّوْفِيقِ الَّذِي لَمْ يُكْتَبْ لِغَيْرِكُمْ مِنَ
الْأُمَمِ. وَأَعَادَ اللَّهُ عَلَيْنَا وَعَلَيْكُمْ - مَعْشَرَ الْحَاضِرِينَ، وَعَلَى جَمِيعِ
الْمُسْلِمِينَ أَمْثَالَ شَهْرِ رَمَضَانَ مُؤَقِّقِينَ مَقْبُولِينَ، وَأَعَانَ الْجَمِيعَ عَلَى
طَاعَتِهِ وَلِمَا يُحِبُّهُ وَيَرْضَاهُ. إِنَّهُ تَعَالَى سَمِيعٌ مُجِيبٌ.

وَأَسْأَلُ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ، أَنْ يُعِيدَهُ عَلَى الْمُسْلِمِينَ، وَهُمْ أَقْوَى تَمَسُّكًا
بِدِينِهِمْ. وَأَوْفَرَ عِزَّةً بِكَرَامَتِهِمْ.

وَجَعَلُوا هَذَا الْيَوْمَ وَسَائِرَ أَيَّامِكُمْ، أَيَّامَ طَاعَةٍ وَعِبَادَةٍ، وَذِكْرِ
وَشُكْرِ، وَبِرٍّ وَإِحْسَانٍ، وَفَرَحٍ وَابْتِهَاجٍ، وَتَزَاوُرٍ وَتَوَادُدٍ، وَمَحَبَّةٍ
وَصَفَاءٍ.

أَشْعِرُوا فِيهَا أَهْلَكُمْ وَأَبْنَاءَكُمْ وَجِيرَانَكُمْ وَقُرَّاعَكُمْ، بِالْهَنَاءِ
وَالسُّرُورِ وَتَصَافَحُوا وَتَسَامَحُوا، وَتَآزَرُوا وَتَضَامَنُوا،
وَتَحَابَّبُوا وَتَكَاتَفُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى ﴿وَوَسَّارِعُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ
مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ. الَّذِينَ يُنْفِقُونَ

فِي السَّرائِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ
الْمُحْسِنِينَ ﴿٤٠﴾
أَقُولُ قَوْلِي هَذَا وَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ الْعَظِيمَ لِي وَلَكُمْ...

ووتارى عهره بى بۆ جه رنى رهمه زان

ووتارى دووهم

الله أكبر - سبعا -

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي مَدَّ لَنَا مَوَانِدَ إِحْسَانِهِ وَإِنْعَامِهِ، وَأَعَادَ عَلَيْنَا فِي هَذَا
لِلْيَوْمِ عَوَانِدَ بَرِّهِ وَإِكْرَامِهِ، وَخَصَّنَا بِضِيَاةِ عِيدِ السُّرُورِ عَلَى تَعَاقُبِ
لِقَائِهِ، وَجَعَلَنَا مِنْ أُمَّةِ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ الْمُشْفَعِ يَوْمَ الْمَحْشَرِ.

أَحْمَدُهُ وَأَشْكُرُهُ عَلَى مَا أَوْلَى مِنْ جَزِيلِ النِّعَمِ وَأَسْتَغْفِرُهُ، وَأَشْهَدُ
لَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ عَظِيمُ الْإِفْضَالِ وَالْكَرَمِ، وَأَشْهَدُ أَنَّ سَيِّدَنَا مُحَمَّدًا
رَسُولَ اللَّهِ سَيِّدُ الْعَرَبِ وَالْعَجَمِ، اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ
وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ مَا هَلَّلَ مَهَلَّلًا وَكَبَّرَ.

أَمَّا بَعْدُ: فَيَا عِبَادَ اللَّهِ، اتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ، وَتَعَاوَنُوا عَلَى مَا فِيهِ خَيْرٌ
لَكُمْ، وَنَفَعٌ وَسَعَادَةٌ لَأَوْطَانِكُمْ، وَحَافِظُوا عَلَى آدَابِ دِينِكُمْ، وَرَاقِبُوا
اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ وَنِسَائِكُمْ، وَأَحْسِنُوا إِلَى نِسَائِكُمْ. فَقَدْ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ
يُوصِي بِالنِّسَاءِ خَيْرًا، وَيَأْمُرُ الرِّجَالَ أَنْ يُعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ،
وَعَلَيْكُمْ بَيْرُ الْوَالِدَيْنِ، وَالْإِحْسَانِ إِلَيْهِمَا. وَعَلَيْكُمْ بِأَصْلَاحِ ذَاتِ بَيْنِكُمْ
وَصِلَةِ أَرْحَامِكُمْ وَبِأَطْعَامِ الطَّعَامِ، وَإِفْشَاءِ السَّلَامِ، وَالتَّمَسُّكِ بِمَبَادِيِ
النِّينِ الْقِيَوْمِ، وَالتَّخَلُّقِ بِأَخْلَاقِ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ، وَالْأَهْتِدَاءِ بِسُنَّةِ النَّبِيِّ
الرَّحِيمِ، عَلَيْهِ أَفْضَلُ الصَّلَاةِ وَأَتَمُّ التَّسْلِيمِ.

أَلَا وَصَلُّوا وَسَلِّمُوا عَلَى مَنْ أَمَرْتُمْ بِالصَّلَاةِ وَالسَّلَامِ عَلَيْهِ
عُمُومًا، بِقَوْلِهِ تَعَالَى - وَلَمْ يَزَلْ قَائِلًا عَلِيمًا - تَنْبِيهًا لَكُمْ وَتَعْظِيمًا
﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ﴾، يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا
تَسْلِيمًا ﴿فَاكْثَرُوا مِنَ الصَّلَاةِ عَلَيْهِ تَكُونُوا مِنَ الْفَائِزِينَ يَوْمَ الْمَحْشَرِ﴾،
اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ، وَارْضَ عَنِ الْخُلَفَاءِ الْأَرْبَعَةِ، وَبَقِيَّةِ الْعَشْرَةِ
الْكَرَامِ وَأَزْوَاجِ نَبِيِّكَ الْمُصْطَفَى، وَعَنْ عَلِي حَبِيبِكَ وَسِبْطِيهِ نَوِيِّ
الْإِخْلَاصِ وَالصَّقَا. وَعَنْ الْأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالتَّابِعِينَ لَهُمْ
بِأَحْسَنِ إِلَى يَوْمِ الْمُسْتَقَرِّ.

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ، وَالْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ، الْأَحْيَاءِ
مِنْهُمْ وَالْأَمْوَاتِ، اللَّهُمَّ انصُرِ الْإِسْلَامَ وَالْمُسْلِمِينَ، وَأَعْلِ كَلِمَةَ
الْحَقِّ وَالْعَدْلِ وَالَّذِينَ، وَاجْمَعْ بَيْنَ قُلُوبِ الْمُسْلِمِينَ عَلَى الْمَحَبَّةِ،
وَاحْفَظْ عَلَى أَوْطَانِهِمْ وَشُعُوبِهِمُ الْأَمْنَ وَالْأَمَانَ، وَلِأَرْأَ عَنْهُمْ بِحَوْلِكَ
وَقُوَّتِكَ عَوَادِي السُّوءِ وَالْخُسْرَانِ.

اللَّهُمَّ أَنْتَ رَجَاؤُنَا إِذَا انْقَطَعَتِ الْأَسْبَابُ، وَقَرَجْنَا إِذَا غَلَقَتِ
الْأَبْوَابُ، وَمِنْكَ نَطْلُبُ جَزِيلَ الْأَجْرِ وَالْثَوَابِ، فَعَامِلِنَا بِعَفْوِكَ يَا حَاكِمَ
الْحُكَّامِ، وَأَحْسِنِ لَنَا الْخِتَامَ، وَخَلِّصْنَا مِنْ مَظَالِمِ الْأَثَامِ يَوْمَ لَا يُرْجَى
فِيهِ سِوَاكَ يَا عَلَّامَ.

اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا مِنَ الَّذِينَ ﴿تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ فِي جَنَّاتِ
 النَّعِيمِ﴾ دَعَوْنَهُمْ فِيهَا سُبْحَنَكَ اللَّهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ وَءَاخِرُ
 دَعَوْنَهُمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿يُونُسُ: ٩ - ١٠﴾

ووتارى يەكەم بۇ مانگى شەوال

مالئاوايى لە مانگى پىرۈزى
رەمەزان

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى
آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ:

ئیمانداران و خواناسانی به‌پێژ: له‌گه‌ڵ هه‌زاران سوپاس و ستایش بۆ خوای په‌روه‌ردگار که هیدایه‌تی داین و پشتیوانی کردین که به‌ خزمه‌ت مانگی پیروزی په‌مه‌زان گه‌یشتین و دڵمان شادو چاو مان گه‌ش بویه‌وه به‌و نوێژو پۆژو کوپی ئامۆژگاری و قورئان خویندن و ته‌راویح وشه‌ونوێژو زه‌کات و سه‌ده‌قه به‌خشینه‌ی که نه‌نجاماندا ، خوای گه‌وره به‌ لوتفی خو‌ی لیمان قبول بکات و له‌ که‌موکوپیه‌کانمان ببوریت.

به‌پراستی مانگی په‌مه‌زان خێرو به‌ره‌که‌تییکی گه‌وره بوو، بۆیه به‌ پنیوستی ده‌زانم هه‌روه‌کو چۆن له‌ سه‌ره‌تای هاتنی دا به‌گه‌رمی به‌ره‌و پیری چووین و به‌خێره‌اتنمان کرد، له‌ دوا‌ی پۆیشتنیشی چه‌ند وشه‌یه‌کی ناسک بلێین بۆ مائاوا‌یی لی کردنی ئه‌و میوانه‌ ئازیزو دلسۆزه، ئه‌و ویستگه‌ی پاککردنه‌وه‌مان له‌ گونا‌ه وژه‌نگ وژاری تاوان به‌هیوای دیدارو به‌خزمه‌ت گه‌یشتنه‌وه‌ی ده‌لێین:

وا میوانی خوشه‌ویستمان لای خوا کاتی براهه‌وه، وا خو‌ی پینچایه‌وه، مانگی په‌حمه‌ت جاری زوو بوو، هیشتا له‌ دیدار تیر نه‌بووین...، ئیمه‌ شاگردو تو وه‌ستا، قوربان هیشتا باش فیر نه‌بووین، میوانی خوای میه‌ره‌بان بووی، زۆر ئازیز بووی، م‌تواضع و بی فیز بووی، بویته میوانی گشت ماله‌ موسولمانی، نه‌ت نه‌پرسی مالی پاشاو گه‌دا کوانی، چویته سه‌ر گشت سفره‌و خوانی....

ئەي رەمەزان: بۇ ئۆغرى پېر لە خىرت، ئىمە ھەموو دەستەو نەزەر،
لە مەراسىمى (وىداع) دا راۋەستەۋىن، ئالمان گەۋرە ھەموو مات
ۋەمەل ۋەمەن، ئاخىر قوربان، تۆ مىۋانى خۋاي يارى بوۋى، نەرفەتى
تەۋبەكارى بوۋى، چەندىن ئاقەت بە كائى سۈرەتى نورى شەۋى
قەدرت سەۋر گەۋرىن داپۇشى، گوناھ باران لە جىياتى مېزى قوماۋو
پىنكى ئارەق شەرابى تەۋبەيان تۆشى...

ئەي مانگى شادى گىشت مانگەكان، مانگى پۇژو تەۋرەي ۋەنۋورى
قورئان، لە دىدارى شەۋى (قەدرت) دا خەۋمان لە چاۋانمان تۇران...
ئەي رەمەزان تۆ خۇشەۋىستى ئىمە بوۋى، نەك ھەر ئىمە لە
مەزگەۋتا، ھەتا دايە پىرەي مائان، ھەتا مائانى كۆلەن، پىزىيان لى
نەي، چۈن دىلت دى جىمان بىلى، گىرمانمان دى، بۇ سەئەي
پارشىۋانى تۆ، بۇ تىرىقەي مانگە شەۋى شەۋانى تۆ، بۇ زايەلەي
مەرحەبەي بە خىرەاتن ۋە وىداعى گىشت يارانى تۆ، گىرمانمان دى بۇ
ئاۋازى گەۋرى فەجرى كۆپى قورئان خۇيئانى تۆ، لە بۇ سەدەي
ۋەتارى دەم ەسەرانى تۆ، بۇ سەۋەدى مەلەكۋى دەنگى بانگى
شىۋانى تۆ، كە ھەموۋمان لە سەۋر بەرمان چاۋەرى بوۋىن، بانگ بىي
ۋەۋژوۋ بىشكىنەن، نەفس ۋە شەيتان بەزىنەن تا لەۋ ساتە ناسكەدا
دەستمان بەرز بەكەنەۋە، بە كزۋلى لە خۋاي گەۋرە پىپىنەۋە، تا
لەبەر لىزىمە بارانى رەحمەتى خۋاي مېرەبان بىزىنەۋە...

ئەي رەمەزان: ئەي گۈلزارى پىزىۋ قەدر، مانگى غەزەي گەۋرەي
بەدر، ئىمە كراسى چەكەن ۋە تۆ سابوۋن ۋە ئاۋى گەرم، ئىمە ھەموو

دەردەدارو تۆ دىكتورىكى ھەكىم وزۆر دىلنەرم، تۆ يەك دانە مانگى
 رەبەق لە چارەسازى نەسرەوتى، لە بەردەرگاي مانگى شەعبان
 چاۋەرپىت بووين تا دەرکەوتى، ھەراسان بۆين بەدەست نەفس
 وشەيتانەۋە، تا ھاتى فريامان كەوتى... تۆ ژورىكى ئىنەش بویت
ودلانت زىندوو كردهۋە، تۆ سىرەتى ژيانمانت لە رەشىيەتى
خەتابارى و نالەبارى پاك كردهۋە...

ئەى قوتابخانەى خواناسى، برسېيەتى پروحت شكاندىن، تىرت
 كردين، دەستت گرتىن، فىرت كردين، بە پۆژوۋى پۆژوۋەكانى خۆت
 ۋەكو فرىشتەت لى كردين، بە تەراۋىخ فىرى تام وماناي بەندايەتت
 كردين...

فەرمووت پىمان: ئەى سەۋزەگيا بەھارېيەكان، دنيا بالى مىشى
 نارى، بۆ بەھەشت تامەرزۆت كردين...

دەسا خوايا، پۆژوۋى مانگى رەمەزانمان، شەفاعەت خۋازى
 مەحشەر بى، داۋاي ئىستىقامەت دەكەين، خواناسيمان ھەتا سەر
 بى، تىنۋىتيمان لەم مانگەدا زەمانەتى نۆشىنى ئاۋى كەوسەر بى،
 تەراۋىخى سۈننەتى شەۋەكانىشى مايەى زەردەخەنەى دەمى
 پىغەمبەر بى، بە بىدارى شەۋانى (قەدر) قەبرمان پىيى مەۋەر بى،
 بە خوا حافىزى لەم مانگى رەمەزانە، خۋاي مېھرەبان تۆش گەردنمان
 لە جەھەننەم ئازاد بىكەۋ بەشمان بەھەشتى پىرەر بى...

خۆشەويستان: لە خواحافىزى مانگى پىرۋزى رەمەزان و يەكەم
 ووتارى مانگى شەۋالدا، ئەۋە دەلىم:

وا مانگی ڕەمەزان کۆتایی ھات بەلام، با بزانین ئایا بەر ئەم ھەرەشەییە پێغەمبەری خوا ﷺ دەکەوین، یان بەر موژدەکە دەکەوین. کە لە پێچەوانەی ئەم فەرموودەو دەخوینرێتەو.

(ئەبو ھورەیرە) بۆمان دەگیرێتەو کە پۆژیکیان پێغەمبەری خوا ﷺ چوو سەر مینبەر و لە کاتی سەرکەوتندا لە پلەی یەکەمدا فەرمووی: ئامین، دواتر ھەنگاوی ھەلھێناو لە سەر پلەی دووەمی مینبەر کە فەرمووی: ئامین، پاشان قاچی موبارەکی خستە سەر پلەی سێھەم و فەرمووی: ئامین. یەکیەک لە ھاوھەڵان عەززی کرد: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ پێشتر بەم شیوەیەت نەکردوو، ئایا دەکری بۆمان باس بفرمووی کە ئەم سی جار ئامینەت لەبەرچی فەرموو لە کاتی کدا ھیچ دووعایەک نەکراو و ئامینیش بۆ دوعا دەکری؟!

پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: ئەو جووبریل بوو ئیستا لە لام بوو، فەرمووی: ئەی محەمەد من سی دوعا دەکەم و تۆش بلی ئامین: جا ئیماندارێ بەرپێژ: زۆر بە ناگاییەو گوی بگرەو بزانی دووعایەک ئەمینی وەحی و گەورەیی ھەموو فریشتەکانی ئەرزو ئاسمان ھەرزەتی جووبریل بیکات و لە بارەگای خوا بپارێتەو و سەردار و گەورەیی ھەموو پێغەمبەران ئامینی بۆ بکات، دەبی چەند گرنگ بی و چۆن ھیچ گومانێک نییە لە گێرا بوونی دا.

دوعای یەکەم: جووبریل فەرمووی: (رَغِمَ أَنْفٌ مِّنْ أَدْرَكَ رَمَضَانَ فَلَمْ يُغْفَرْ لَهُ).

خۆشه‌ویستمان ﷺ فەرمووی: جوهریل لە خوا پارایەوه و فەرمووی: خوای گەوره لوتی بە خۆلدا بچی و لەناوچی ئەو کەسە کە دەگاتە مانگی پیروزی پەمەزان، بەلام ئەوەندە بە جوانی پیشوازی لیناکات و ئەوەندە تەوبەو ئیستیغفاری تیدا ناکات، کە خوای گەوره لە گوناھەکانی خوش بیّت. ئەی محمد بلی ئامین، منیش وەم ئامین. بەلی پەمەزان (أَوَّلُهُ رَحْمَةٌ. وَأَوْسَطُهُ مَغْفِرَةٌ وَآخِرُهُ عِقَابٌ مِنَ النَّارِ).

سەرەتا کە ی پەحمەتەو ناوە پراستە کە ی لیخۆش بوونە و کۆتاییە کەشی ئازاد بوونە لە ئاگر. جا هەرکەسێک لەم سی و یستگە یەدا خۆی خۆی پاک نەکاتەوه، شایانی ئەو یە مەینەتی بەشی بیّت، وە مەفهومی موخالەفە ی ئەم دووعایە ی جوهریل ئەو یە: خوایا گیان هەرکەسێک حورمەتی ئەم مانگە پیروزی گرت و بە جوانی لە خزمەتیدا بوو، خوایا لی خوش بەو لە ئاگری دۆزەخ بیپاریزە، ئومیدەوارم ئیمە ی دانیشتوانی ئەم مزگەوتەو هەموو ئەهلی ئیمان، بەر لیخۆش بوونی خوای گەوره بکەوین لە کۆتایی مانگی پەمەزاندا. دوعای دووھە ی جوهریل: فەرمووی: (رَغِمَ أَنْفٌ مِّنْ أَدْرَكَ وَالِدِيهِ أَوْ أَحَدَهُمَا فَلَمْ يَدْخُلْ بِهِمَا الْجَنَّةَ، قُلْ: آمِينَ. فَقُلْتُ: آمِينَ).

لوتی بچیت بە خۆلدا و بەش مەینەت بیّت ئەو کەسە ی کە دایک و باوکی یان یەکیکیان بە پیری بکەونە لای و ئەوەندە خزمەتیان نەکات و ئەوەندە دلیان پازی نەکات کە بلین: یاخوا پۆلە من چەندت لی پازیم خوای گەورەش ئەوەندەت لی پازی بیّت، بەو پەزامەندی

دلی دایک و باوکە ی خوای گەورە بیباتە بەهەشتەو، ئە ی محمد بلی
ئامین ، منیش و تم ئامین.

ئای دایک و باوک چ بەرکەتیک ی گەورەن، مروۋە نرخیان نازانیت تا
ئەو کاتە ی ئەمرن ئینجا پەنجە ی پەشیمانی ئەگەزی و دەلیت خۆزگە
باشتر لە خزمەتیاندا بووما یە.

بەلی دوعای جویری ل و ئامینی حەزەرەتی محمد المصطفی ﷺ
هیچ گومان نییە لە گیرا بونی داو هەرکەسیک بۆ دایک و باوک ی خراب
بیت خووشی لە ژیا نی خو ی نابینیت، دنیا پرە لە هەزاران نمونە ی
واقیعی.

ووتار پیژنی دلیرو بویرو حەق گو، خوالیخو شبوو، شیخ
عبد الحمید کشک، دەرەمووی: کورپکی دەولەمەند دوا ی مردنی
باوک ی، دایکی دەکەوێتە لایی و لە مالی کورپکە ی دا دەمی نیتەو،
بەلی پاش ماوێهە ئەم کورپ دەولەمەندە کە خاوەنی ژن و منال بوو،
دایکی تووشی نەخووشی ناو می شک بوو، وورده وورده هوش و عەقڵی
لە دەست داو شیت بوو، ئیتەر ژنی کورپکە کەوتە پرتەو بۆلەو ناپەرەزایی
دەربرین بە هوی مانەوێ ئەم دایکەو لەم ماله دا، تا سەرەنجام
پوژیکیان بە میژدەکە ی ووت: کو تا پیریاری خۆم داو، یان من لەم
ماله دا دەچمە دەرەو و دەبی ته لاقم بدە ی، یاخوود دەبیت دایکت لەم
ماله ببهیتە دەرەو، ئیتەر بۆ کوینی دەبە ی ئەو یان خو ت دەزانی.
سەرەتا کورپکە ووتی: ناخر دایکم بەم حالەتەو کە عەقڵ و ژیری لە
دەست داو لە کو ی دەحەوێتەو، پاشان خو غەیری من ئەولادیکی

نییه، ئافرەت واز لەم داوا یە بێنە! بەلام ژنەکە ی نە ی بیست و ووتی:
 ھەر ئەو ھە یە کە پێم ووتی، یان من یان دایکت.

بەلێ کۆرە ی لاواز ئیمان، لاواز کە سایە تی، بێ وەفا و سیلە،
 بڕیاری دا کە ژنەکە ی ھەلبژێری و دایکی لە مال بباتە دەرەو! بەلام
 ھەرچەندە بیری کردەو و سەری ھینا و برد ھیچ شوینیکی شک نەبرد
 کە دایکی بۆ بەریت، چونکە ئەم کۆرە ی تی و مەعقول نییە کۆر دایکی
 خۆی بە خێو نەکات و بیبات بۆ مال خزمان! پاشانیش دایکی عەقڵی
 لە دەست دا بوو تاو و کو بیبات بۆ خانە ی بە سالا چووان، کە ئەمەش
 ئەگەر بشوایە دەبوو ھۆی شکستی و ئابروو چوونی، خەلکی دەیان
 ووت، فلان کەس بەو ھەموو دەوڵە مەندییەو دایکی پێ بە خێو نەکرا.
 ئاخیری شەیتان و نەفسی خراپە کار نەخشەیان بۆ کێشاو
 ئەمیش زۆر بە دلخۆشییەو قبولی کردو وای زانی سەرکەوتنیک
 گەرە ی بە دەست ھینا و لە بەلایەکی گەرە پزگاری بوو، کاتی کە لە
 دەست ئەم دایکە پیرە ی کە بوو تە مایە ی ئاژاوە ی مالی و دلپەنجانی
 خانمی ژنی پزگاری دەبیت، بیرە کەشی ئەو بوو: کە لە شەو یکی
 سارد و سەرما و بەستە لە کدا دەست و قاچی دایکی لە خەودا ببەستی
 و دەمی ببەستی و پاشان بە ھۆی لاوازی و بچوو ک بوونەو ی
 دایکییەو دەتوانی بیکاتە کۆل و بیباتە سەر بانی خانووە بەرزە کەیان
 و لەو یو فری بداتە ناو حەوشە کەو کە لە سەر سەر بەم شیو ھە
 سەری دەتەقی و دەمری و پاشان دیتە خوارەو و دەست و قاچ
 و دەمی دەکاتەو و دەرواتە ژوورەو بۆ لای ژنەکە ی و منالەکانی و

لئی دمه‌وخته‌وه وه‌کو نه‌وهی که هیچ پروی نه‌دابی!! به‌لی نه‌مه‌ی
باسمان کردو له‌خه‌یالی دا بوو، رینگ و پینگ به‌کرده‌وه جیبه‌جی ی
کردو دایکه هه‌رکه سه‌ری به‌ر زه‌وییه‌که کهوت، می‌شکی ته‌قی وکه‌وته
په‌له‌قارژی روح دهرچون و به‌دهم ئازاره‌وه به‌ره‌به‌یان له‌سه‌ر ئه‌و
سه‌هۆل و شه‌خته‌ی ناو حه‌وشه‌که‌یان گیانی له‌ده‌ستدا!!

به‌یانی کوپه‌و ژنه‌که‌ی دره‌نگانی‌ک وه‌کو نه‌وه‌ی ئاگیان له‌هیچ
نه‌بی‌ت، دهرگیان کرده‌وه ئیتر ده‌ستیان کرد به‌هاتووهاوارو
دراوسی لێیان کۆبویه‌وه چی بووه چی نه‌بووه؟ کوپه‌و ژنه‌که‌ی
ووتیان: نازانین به‌س نه‌وته‌تا وا دایکم مردووه‌و نه‌مشه‌و هه‌موومان
خه‌وتبووین و نه‌ویش خه‌وتبوو، ئیتر که به‌یانی هه‌لساین له‌ناو
جیگه‌که‌ی دا نه‌ما‌بوو، که هاتینه‌ دهره‌وه لی‌ره‌دا که‌وتووه‌و مردووه‌و
دیاره شوین پێی دیاره که‌چووته‌ سه‌ریان و چونکه‌عه‌قلی
له‌ده‌ستداوه‌ خۆی فری داوته‌ خواره‌وه‌و سه‌ری ته‌قیوه‌و مردووه‌،
خه‌لکه‌که‌ هه‌موو بپروایان به‌م جو‌ری مردنه‌ کردو ناشتیان و پرسه
دانراو پاشان له‌بیر چویه‌وه،! به‌لام نه‌ی خوای گه‌وره‌، ئایا فیل له‌
خوا ده‌کریت؟! نه‌خیر، گوی بگرن وله‌ گه‌لما بن بزانیان سه‌ره‌نجامی
ئه‌م کوپه‌ سپله‌ لاساره‌ بی‌ ویزدانانه‌ هه‌ست و نه‌ست مردووه‌ ده‌بی‌ت
به‌چی، ئایا نابی‌ت دوعا‌که‌ی جو‌بریل و ئامینه‌که‌ی په‌سولی نازداری
لی‌ گیرا بی‌ت؟ ئایا نابی‌ت لوتی بجی‌ت به‌زه‌وی داو پرسیوا بی‌ت؟ به‌بی‌
گومان و دوودلی به‌لی، هه‌ر بۆیه‌ دوا‌ی نزیکه‌ی بیست سال ئه‌م کوپه‌
لاسه‌ره‌ توشی هه‌مان نه‌خوشی دایکی بوو، عه‌قلی له‌ده‌ستدا،

ژنه که ی و مناله کانی لی بیزار بوون، به هه مان شیوه ی دایکی شه ویکی زور ساردوو سه رما بوو، ژنه که می رده شیته که ی کرده نه و دیو ده رگاو ده رگای له سه ر داخست، پیاوه که به قادر مه کاندای چوو سه ریان، به لام نه به پی خوی هر بهو شوینه دا که دایکی پیدا برده سه روه، چوو سه ریان و له هه مان شوینه وه خوی فری دایه خواره وه سه ری که وته هه مان شوینی دایکی و ده ست به جی گیانی له ده ستدا! (الجزء من جنس العمل) چی بجینیت نه وه نه دوریته وه!

دوعای سیه می جو بریل که هه زه تی (رسول الله) ئامینی بو کرد، نه وه بوو که هه رمووی: (رَغْمَ أَنْفٍ مِّنْ ذَكَرْتُ عِنْدَهُ وَلَمْ يُصَلِّ عَلَيْكَ، قُلْ: آمِينَ، فَقُلْتُ: آمِينَ.) هم // هنی // هه عری // صو جو بریل هه رمووی: لوتی نه و که سه ره ق بی و بجیت به ناو خولدا که ناوی تو ده بیستی و سه لاوات له سه ر نادات، نه ی محمد بلی ئامین، منیش وتم ئامین.

نه م هه رمووده یه: حدیث صحیح: أَخْرَجَهُ التِّرْمِذِيُّ (۳۵۴۵)، وَ أَحْمَدُ (۲/۲۵۴)، وَ الْبُخَارِيُّ (۶۴۶) فِي الْأَدَبِ الْمُفْرَدِ مُخْتَصَرًا. به لی هه رکه سیك صلاوات له پیغه مبه ری خوشه ویست نه دات، به دبه خته و چاره ره شه و به پیچه وانه شه وه هه رکه سی زور صلاواتی له سه ر لی بدات، به خته وه رو سه ر فراهه.

به لئی ئەی پیغمبەری خوشەویست ﷺ چۆن صلواتت لەسەر لی
 نادەین و بە قوربانت نابین، لە کاتی کدا دڵسۆزترین کەسی بو
 ئومەتەتە کەت، بە تایبەتی بو هەژاران.

لە فەرموودەیەکی شیرین و پرمانادا کە پیشەوا (مسلم: ۲۰۵۵) وە
 (احمد ۲/۶، ۳) وە (ترمذی ۲۷۱۹) لە هاوێلی بەرپز (مقدادی
 کوری ئەسود) هەو پەزای خوای لی بیئت، دەگیرنەو کە
 فەرموویەتی: من و دوو هاوڕیم لە برسان چاومان کزو گویمان گران
بوو بوو، داوای هاوکاریمان لە صحابەکان کرد کە هەندیک
خۆراکمان بدەن، بەلام ئەوانیش هەروەکو ئیمە هەژارو نەدار بوون،
بۆیە کە سمان دەست نەکەوت کە هاوکاریمان بکات و شتی کمان بدات
بیخوین، بۆیە چوینە خزمەت پیغمبەری خوا ﷺ باسمان کرد کە
برسییەتی کاری کردووەتە سەر بینینی چاوەکانمان و بیستنی
گوێکانمان و حالمان خراپە، بەلکو شتی کمان پی ببەخشی، ئەویش
فەرمووی لیکردین بو مالی خوێان و کە چوینە مالی پیغمبەر ﷺ
سی بزنی لی بوو کە گوانیان پر لە شیر بوو، پیغمبەری خوا ﷺ
فەرمووی: ئەی مقداد هەرسی بزە کە بدۆشەو شیرە کەیان بکە بە
چوار بەشەوە منیش وەکو ئێوە برسیمە، مقداد دەرمووی: لە
خۆشیاندا هەر خیرا هەرسی بزە کەم دۆشی و شیرە کەم لە
مەنجه لیک کردو پاشان چوێ پەرداخم هیناو بە یە کسانێ کردمە
ناویانەو، پیغمبەری خوا ﷺ پەرداخیک و من پەرداخیک و دوو
هاوێلە کە ی تریش یەکی پەرداخیک، من و دوو هاوێلە کەم بەشە شیر

خۆمان خواردەووە بە تەواوەتی تیرمان خواردەووە ئاسوودەییەك بە
 هەناوماندا هات، ئای چەند خۆشە دواى برسییەتیەکی زۆر ئاوا تیر
 شیر بخۆیتەو! لەو کاتەدا کەسیك هات بە شوین پیغەمبەری خوادا
ﷺ و بانگی کرد بۆ کاریکی پیویست، بۆیە پیغەمبەری خوا ﷺ فریاد
 نەکەوت بەشە شیرەکەى خۆی بخواتەو، بەلى شەو بەشیکی پۆیشت
 و پیغەمبەری خوا هەر نەهاتەو لە دلى خۆمدا ووتم: بەخوا دیارە
پیغەمبەری خوا لە مالىك لاى داووە ئیستا تیری خواردووە، بیشتەو
بۆ مالهو پیویستی بەو شیرە نییە، بۆیە هەستام بەشە شیرەکەى
ئەویشم خواردەو، بەلى هەر ئەوەندەى لە خواردنەوێ شیرەکە
بومەو، ئیتر شەیتان دەستی کرد بە دلەپاوکی بۆم و پیی دەوتم:
(وَيْحَاكَ مَا صَنَعْتَ؟! أَشَرِبْتَ شَرَابَ مُحَمَّدٍ فَيَجِيءُ فَلَا يَجِدُهُ فَيَدْعُو
عَلَيْكَ فَتُهْلِكُ فَتَذْهَبُ دُنْيَاكَ وَأَخْرَتَكَ).

شەیتان لۆمەى دەکردم و پیی دەوتم: ئای چیت کرد، ئایا بەشە
 شیرەکەى محمدت خواردەو؟ ئیستا دیتەووە زۆری برسییەو
 بەتەمای ئەو بەشە شیرەییەتی، بەلام کە زانی بەشەکەى خوراوتەو
 ئیتر بە هیلاک دەچی، چونکە دوعات لی دەکات بەم شیوێه مال
ویرانی دنیاو قیامەت دەبیت...

بەلى ئیمانداران: شەیتان ئاوايە، گوناھەکەت پیی دەکات، پاشان
خەفتیشت دەداتى کە گوناھەکەت کردووە، وە لە قیامەتا دەلى:

﴿ فَلَا تَلُمُونِي وَلُومُوا أَنْفُسَكُمْ ﴾ ئەي گوناھباران لۆمەي مـ

مەكەن ، لۆمەي خۆتان بکەن کە بەقسەتان کردم.

بەئێ ھاوئێ بەپێز بەردەوامە لەسەر گیرانەوێ بەسەرھاتەکە دەفەرمویت: هەردوو ھاوڕێکەم خەوتن، بەلام من لە داخان نەخەوت جل و بەرگەکم ئەوەندە کۆن بوو، ئەوەندە کورت بوبوێوە لە دپاو؛ و پینە کردن، ئەگەر سەری خۆم پێ دابەپۆشی ئەوا تا ئەژنۆ دەرەکەوت، ئەگەر قاچم پێ دابەپۆشی ئەوا سەرم دەرەکەوت، بە خەم و خەفەتەوێ دانیشتبووم، کاتیکم زانی پیغەمبەری خوا ﷺ ھاتەوێ چووێ لای پەرداخە شیرەگەییوە، بەلام تەماشای کرد شیر؛ تێدا نەماوێ خوراوەتەوێ، بۆیە هەردوو دەستی موبارەکم بەرزکردوێ بۆ ئاسمان، لە دئی خۆمدا ووتم ئەي ھاوار بەمالم، بەخو ئیستا دوام لێدەکات و بەھیلاک دەچم، بەلام: نا، ئەو پیغەمبەر؛ رەحمەتە ووشەي زەحمەت بە دەمی پیروزیدا نایەت، میقداد فەرمووی: گویم شل کرد تا بزائم لە دوعاکەیدا چی دەفەرمویت: گوێ لێ بوو فەرمووی: (اللَّهُمَّ أَطْعِمْ مَنْ أَطْعَمَنِي، وَأَسْقِ مَنْ سَقَانِي).

خوای گەورە خۆراک بەدەیتە ئەو کەسەي کە خۆراکم دەداتێ و ئەو کەسەش تێراو بکەي کە من تێراو دەکات.

میقداد فەرمووی: کە گویم لەم دوعایە بوو، ئەم ھەلەم قۆستەوێ لە جیگا کەم ھاتمە دەرەوێ پام کرد چەقۆم برد یەکی لەو سێ بزند کامیان زۆر قەلەوێ سەری بپریم و پیغەمبەری خواي ﷺ پێ تێر بکە

ہرچہندہ ہی خوم نہ بوون بہ نام و وتم با ئہو دوعایہی پیغہمبہری
 خوام لہ دہست نہ چیٹ، دواتر ہەرچوئن بووہ نرخی بزئہ کہ ہەر پەیدا
 مہکم، بہ نام (سبحان اللہ) کہ چووم چی ببینم وا گوانیان خہریکہ
 لہ شیردا دہتہ قیٹ! بیرم کردہوہ باشہ حہیوان ئیوارہ بدوشری چوئن
 بہو خیرایہ گوانی پر دہبیٹہوہ لہ شیر؟ میقداد فہرموی: تہ ماشام
 کرد مہنجہ لیکی زور گہورہ دیار بوو، کہ لہ بہر گہورہی ہەرگیز
 شیریان تیادا نہ دوشی بوو، ئہو مہنجہ لہ گہورہیہم بردوو (فَجَلَبْتُ
 فِيهِ حَتَّى عَلَتْهُ رَغْوَةٌ) دہستم کرد بہ دوشینی ہتا کہ ف سہر
 مہنجہ لہ کہ کھوت، بہ لی ئہو مہنجہ لہ گہورہ پر لہ شیرم بردہ خزمہت
 پیغہمبہری خوا ﷺ فہرموی: (أَشْرَبْتُكُمْ شَرَابَكُمْ اللَّيْلَةَ؟!) ئایا
 شیرہ کہی ئیوارہ تان خوار دہوہ؟ میقداد دہفہرموی: خوم لہ
 وہ نامہ کہی دزیہوہ، وتم (إِشْرَبْ يَا رَسُولُ اللَّهِ) ئہی پیغہمبہری
 خوا ﷺ شیرہ کہت بخورہوہ، دہفہرموی: پیغہمبہری خوا ﷺ
 خوار دیہوہ، سی جار وتم قوربان ئہم جارہش بخورہوہ ئہم جارہش
 بخورہوہ، پیغہمبہری خوا ﷺ سی جارہ کہ خوار دیہوہ، ہتا تیتری
 خوار دہوہ، ئیتر کہ زانیم دوعاکہیم مسوگہر کرد، (ضَحِكْتُ حَتَّى
 أُلْقَيْتُ إِلَى الْأَرْضِ مِنَ الضَّحِكِ).

لہ خوشیا دہستم کرد بہ پیکنہن ہتا ئہوہندہ پی کہنیم بہ پشتا
 کہوتمہ سہر زہوی، پیغہمبہری خوا ﷺ فہرموی: (إِحْدَى سَوَاتِكْ يَا
 مِقْدَادُ) ئہمہش یہ کیك لہ گالتہو گہپ و بہ زمہ کانتہ ئہی میقداد، ئہم

پێکه‌نینه‌ت بێ هۆ نییه، چیت کردوه بۆم بگێڕه‌وه، منیش چی
 پووی دابوو بۆم گێڕایه‌وه، پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فەرمووی: (هَذِهِ
بَرَکَةٌ، مَا هَذِهِ إِلَّا رَحْمَةٌ مِنْ اللَّهِ) فەرمووی: ئەمه به‌ره‌که‌ته،
 به‌راستی پر بوونه‌وه‌ی گواڤی ئەو بزنه‌ له‌ هه‌موو شیره‌ زۆره‌ له‌
 کاتی‌کدا که ئیواره‌ دۆشراوه، غه‌یری په‌حمه‌تی خوا نه‌بیت هیچی تر
 نییه، (به‌لێ به‌ره‌که‌ته‌که‌ی دایه‌ پال‌ خوای گه‌وره، نه‌یفه‌رموو ئەوه
 به‌ره‌که‌تی دوعای من بوو) پاشان فەرمووی: (أَفَلَا كُنْتَ آتَنَّتَنِي فَنُوقِظُ
صَاحِبِينَا فَيُصِيبَانِ مِنْهَا) ئە‌ی باشه‌ بۆچی ئەو دوو هاوه‌له‌شمان
 خه‌به‌ر نه‌کرده‌وه تا ئەوانیش له‌وه‌ی ئێمه‌ خواردمانه‌وه بخۆنه‌وه،
 می‌قداد ده‌فه‌رموی و وتم: سویند به‌و خوایه‌ی که تۆی کردوه به
 پێغه‌مبه‌ری حق و‌راست، گویم به‌وه‌ نه‌داوه کێ لێی خواردوه‌ته‌وه
 کێ لێی نه‌خواردوه‌ته‌وه، دوا‌ی ئە‌وه‌ی دوعای تۆم مسۆگه‌ر کردو له‌
 به‌ره‌که‌ته به‌ر منیش که‌وت، واته‌: له‌ خۆشیان له‌ بیرم چوو هه‌لیان
سینم. !

به‌لێ ئە‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ چۆن غه‌یری تۆ به‌ چاوساغ بزانی
 له‌ کاتی‌کدا که په‌روه‌رده‌ی ئیسلامه‌که‌ت (عومهری کور‌ی خطاب
) ی بۆ درووست کردوین، می‌ژووی پرشن‌گداری ئیسلام بۆی
 تۆمار‌کردوین که له‌و کاته‌دا که خه‌لیفه‌ عومهر ته‌رخانی کردبوو بۆ
 گه‌ڕان به‌ ناو هاو‌ل‌اتیان داو ئاگادار بوون له‌ حال و‌هه‌زی می‌لله‌ت،
 چووه‌ لای مانی پیره‌ژنیک‌ی بێ که‌س و‌کار، هه‌زه‌تی عومهر چووه
 لای‌ی وه‌سه‌لامی لێ کردو هه‌والی گوزمه‌ران و‌ژیانی لێ پرس‌ی،

پیره ژنه که باسی کرد که ژیا نی خوش نییه و گه لیک له پیداو یستییه کانی ژیا نی بو جیبه جی نه بووه، پیره ژنه که نه یده زانی ئەو که سهی که قسهی له گهل دهکات حه زه تی عومه ره، بویه له وه نامی ئەو پرسیاره دا که حه زه تی عومه ری لئی پرسی، ئایا عومه ر هیچی بو نه کردووی؟ پیره ژنه که ووتی: خوا حه قی منی لی بسینی، حه زه تی عومه ر فهرمووی: بو؟ ووتی له و کاته وهی بووه به خه لیفه و کاربه دهستی موسولمانان سوودی تالیک پوشی بو من نه بووه، حه زه تی عومه ر فهرمووی: جا پوری گیان عومه ر کوا ئاگای له م حال وگوزهرانهی تو هیه! پیره ژنه که ووتی: (سبحان الله) سویند به خوا نه مزانیوه که سیک هه بیته ببیته سه رکردهی خه لک و ئاگاداری حال و وه زعی ئەندامانی جه ماوه ره که ی نه بیته، چۆن شتی وا ده بیته؟! ئیتر ئیمامی عومه ر بو حالی خوی ده ست دهکات به گریان و ده لیته: قوپ به سه رت عومه ر هه موو که س له تو شاره زاتره، ته نانه ت پیره ژنه کانیش له تو ئاگادارترن، ئەی قوپ به سه رت بو پوژی دوایت، بو حالی قیامه تت! دواتر ده لیته: نه نه گیان به چه ند ئەم مه زلومیه تییهی خۆت ده فروشی و له عومه ر پازی ده بیته؟ چونکه عومه ر به هوی ئەم کاره یه وه و به هوی ئەم بیناگاییه ی له توو نمونه ی وه کو تووه ده چیته ناو ئاگره وه، پیره ژنه که ده لیته: خوا لیت خوش بیت بوچی گالته م پی ده که ی؟ برۆ گالته م پی مه که، ئیمامی عومه ر فهرمووی: سویند به خوا گالته ت پیناکه م و من له گالته که ران نیم، ئیتر قه ناعه ت به پیره ژنه که دهکات و زۆر له گه لی ده دیته تا وای لیدهکات که به

(٢٥) دیناری ئەو کاتە گەردنی عومەر ئازاد بکات و لە کاتی ئەم قسانەدا ئیمامی (عەلی کوپی ئەبو تالیب) و (عبدالله ی کوپی مەسعوود) پەیدا دەبن و دەگەنە لای حەزەرەتی عومەر و دەڵێن: (السَّلَامُ عَلَیْكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ) که سڵاوی لێدەکەن پیرە ژنەکه بۆی دەردەکهوی ئەو کەسە قسە لەگەڵ کردوووە ئیمامی عومەر بوو، بۆیە دەستی دەخاتە سەر سەری و دەڵێت: ئەی خاک بەسەرم ئەمە حەزەرەتی عومەر خۆی بوو من لە پووی خۆی دا قسەم پێ ووت!! ئیتر هەم دەترسی و هەم تەریق دەبیتهوهو شەرمەزار دەبیت، بەلام ئیمامی عومەر پێی دەڵێت: گوێی مەدەری نەنە گیان حەقی خۆتە، پاشان ئیمامی عومەر داوای پارچە قوماشیك دەکات که رێکەوتن نامەکهی نیوان خۆی و پیرەژنەکهی تێدا بنوسیتهوه، لەو کاتەدا که دەستیان ناکەوێت، بۆیە دەست بەجێ حەزەرەتی عومەر پارچەیهک لە کەواکهی خۆی دەدرێ و لەسەری دەنوسیت: ﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴾ ئەمە رێکەوتن نامە ی نیوان عومەر و فلان کەسە، که گەردنی عومەری ئازاد کردوووە بە (٢٥) دینار و لای خوای پەروەردگار لە پۆژی قیامەتدا عومەر لە مەزلومییەتی ئەم ئافرەتە تەبەرییەو عەفو کراوە، بە شاھیدی (عەلی کوپی ئەبو تالیب) و (عبدالله ی کوپی مسعوود)، ئیتر ئیمامی عومەر پارەکه بۆ پیرەژنەکه پەیدا دەکات و پارچە قوماشەکهشی که رێکەوتن نامەکهی تێدا نوسراوە هەڵدەگرێ و دەبیات بۆ عبدالله ی کوپی و دەڵێت: پۆلە گیان ئەم رێکەوتن نامەیه

هه لښکرو هه رکاتې مردم له گهل کفنه که مدا بیخړه گۆږه که مه وه تا بو دیوانی خوا پیښ بیت له قیامه تدا!!

نای قور به سهر سهر کردهو بهر پرسه کانی ئهم پوژه که نهک مال و خوینی خهک ده خوڼ، نهک هر له ژيانی خهک ناپرسنه وهن به لکو گالته یان دیت به فه قیرو هه ژاری وولات، ده بیت چون گور له خوین بگریټ؟! ده بی له سهر چی دادگایی بگریټ؟! له سهر دزینی سهر ووت و سامانی ئهم گهل ومیلله ته، له سهر ناعه داله تی، له سهر به رتیل و واسیطه کاری؟ له سهر دژایه تی ئیسلام و دین؟ له سهر گنده لی؟ له سهر نه پرسینه وه له ژيانی خهک؟ بو کوی ده چن؟ به خوا هر دهرن، به خوا لی پرسینه وه یان له گهل دا ده کریټ!

پیغه مبهری خوښه ویست ﷺ فه رموویه تی: (مَنْ وَلَّاهُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ شَيْئًا مِنْ أَمْرِ الْمُسْلِمِينَ فَاحْتَجِبْ دُونِ حَاجَتِهِمْ وَخَلَتْهُمْ وَفَقَّرَهُمْ احْتَجَبَ اللَّهُ عَنْهُ دُونِ حَاجَتِهِ وَخَلَتْهُ وَفَقَّرَهُ) رَوَاهُ أَبُو دَاوُد .

واته: هه که سیك خوی پهره ردگار سهر پر شتی کاری مونسولمانانی خسته ده ست، به نام به دم پیویستیاتی خهک و هه ژاری و نه داریانه وه نه چوو، گپو گرفتی چاره سهر نه کردن، ئه و له پوژي دوايي دا خوی پهره ردگار چاره سهری گپو گرفت و پیویستییه کانی ناکات و به دهنگییه وه ناچیت و پزگاری ناکات.

به لی ئیمانداران: ئهم مانگی په مه زانه هه مو ئیواره یه که له ته له فزیونه کانه وه مالی که سیکی لیکه و ماوو نه دارو هه ژار به سهر ده کرایه وه، ئیمه ده ست خوشی له و کاره ده که یڼ، به نام نه وه نده

دەلئىن: كى ھەيە يەك تۆز ويژدانى ھەبويى ۋ ئىۋارەيەك نەگريابى بۇ
ئەو ھەموو داماوە، ئەو ھەموو نەخۆشە، (فَقْرُ الدِّم) لەگەل (فَقْرُ
الْجَبِّب) ھەلى تەكاندوۋە، ھەموو پۆژىكى وشەويكى بە مردنىكەو
دەست كورتى ۋ ھەژارى ۋ كزۆلى ۋ كلۆلى پىنگاى نادات سەردانى
دكتورىكى پسپوپو شارەزا بكات ۋ چارەسەرى بۇ بكرىت، كى ھەيە
فرمىسك بەچاويدا نەھاتىتتە خوارەو كاتىك ئەو مندالە بى باوكانە
دەبىنىت، كە فرمىسك بە پرومەتى ئال ۋگەشيان دا دىتە خوارەو
لەگەل دايكە دل پر لە خەمە مال ۋ حال ۋ يرانەكەياندا، كى ھەيە
ويژدانى نەھەژى كاتى ئەو ھەموو بى جىگاۋ پىگاۋ خانەو لايەنە
دەبىنىت، ئەو ھەموو خەلكانەى كە قەرزارى قەلەمى ئەژنۆى
شكاندون ۋ توشى خەمى شەوۋ زەلىلى پۆژى كردوون، ئەى ئەو
ھەموو پاشماۋەى بەناۋ ئەنقالە كە لە سەرەتايترىن مافى ژيانى ئەم
سەردەمە بى بەشن، ئەمەى كە لە كەنالەكانەۋە، لە تەلەفزيۋنەكانەۋە
بەچاۋى خۇمان بىنيمان، ۋە پۆژانەش لە چوار دەورمان، لە گەرەك
ۋ شارو شاروچكەكەمان لە گوندو شارمان دەبىنين، مشتىكە لە
خەرمانيك، خەلكى ھەژارو داماوۋ نەخۆش ۋ بى نان ۋ بى ئاو بى
خانۋى ئەم وولاتە، كە تا ناننى ھەيە ئاۋى نىيە، تا ئاۋى ھەيە
كارەباى نىيە، كە ھىچ سوودىك لەم ھەموو بەرھەمەى ئەم وولاتە
نابىنىت كە بەشى ئەۋىشى تىدايە، بەلى ھەرچى ئەھلى ئيمانە،
ھەرچى ئەھلى سەر بەرمالە، ھەرچى پۆژوۋەوانە، ئەگەر بە چەند
فرمىسكىك ۋ دل ھەلقراچاندنىكىش بوۋى، بە دوعايەكى بە كول

وبەدلىش بويى، بەژدارى لە خەم ومەينەتى ئەو ھەژارانە کردووە، بەلام يەك بەرپرس ولايەنى پەيوەندىدار نەھاتە جۆش و خرۆش و سەريان لە يەكێك لەو مالانە نەداو لە پێيوستىيەكانيان نەكۆلینەو، چونكە ئەگەر بيانكردايە دەيان جار بۆ ئىعلام و ڤاگەياندن لە ھەمان تەلەفزیونەو نیشان دەدرايەو.

لە كۆتايى ئەم ووتارەشدا جاريكى تر ئەچمەو خزمەت ھەزرەتى (عومەرى كوپى خطاب)، پيشەواى دادگەر و خەم خۆرى بەكردەوى ميللەت، پيش قسەکردن و بەلێن دانى نابەجى.

ئەسلەم دەفەرموى: شەويكيان لە خزمەتى ھەزرەتى عومەرى كوپى خطاب دا بووم، لە شارى مەدينە چووينە دەرەو بۆ چاودىرى كردنى كاروبارى دەرەوى شارى مەدينە، نزىكەى سى ميل لە شار دور كەوتبووينەو چاومان كەوت بە ئاگرێك كە بە گرو بلیسە دەسووتا، ھەزرەتى عومەر فەرمووى: ئەى (ئەسلەم) من كۆمەلە كەسيك لە نزىك ئەو ئاگرەو دەبينم، وا ئەزانم كاروانچى بن و شەويان بەسەردا ھاتوو و فريا نەكەوتوون خۆيان بگەيەننە ناو شار، وە لەبەر سەرماو سۆلەكەى ئەمشەو نەيانتوانيوە پى بېژن و ھەر لەو شويئە خستوويناو ئاگريان کردوو ھەتەو، خيراكە بابروين بۆ لايان و لە حال و ھەوايان ئاگادار بين، بە گورگە لۆقە خۆمان گەياندە لايان و لييان نزىك بوينەو، تەماشامان کرد ئەو ژنيكەو كۆمەلێك منالى لە دەرە، مەنجەلێكيش خراو ھەتە سەر ئاگر، منالەكان برسپيانەو بەردەوام ھاوار لە داكيان دەكەن كە زوو خواردنەكيان بداتى،

حەزەرەتی عومەر فەرمووی: سەلامی خواتان لیبیت ئەی ئەهلی
 پۆشنایی، پیتی ناخۆش بوو پێیان بلی ئەی ئەهلی ئاگر، چونکە بە
 دەوری ئاگردا دانیشتبوون، کە ئەمەش پێزگرتنە لە شعوری کەسی
 بەرامبەر، ئافرەتەکە وەلامی سەلامەکی دانەرمو حەزەرەتی عومەر
 فەرمووی: ئایا پێگامان دەدەي نزیك بینەو؟ ئافرەتەکە ووتی: ئەگەر
 نیازتان خێرو چاکەیه فەرموون وەرنە پیشەو، بەلی چونە نزیکیان
 و حەزەرەتی عومەر فەرمووی: ئەو بۆچی لەم چۆلەوانییە
 خستووتانەو نەهاتونەتە ناوشار؟ ئافرەتەکە ووتی: شومان بەسەردا
 هاتوو سەرماکەش زۆری بۆ هیناین و نەمانتوانی لە پۆشتن بەردەوام
 بین، فەرمووی: ئەی ئەو مندالانە بۆچی هەر هاوارت لی دەکەن و
 خۆت پیا هەلئەواسن؟ ئافرەتەکە ووتی: ئەو لە برسان وا دەکەن،
 حەزەرەتی عومەر فەرمووی: ئەی ئەو چییە لە ناو ئەو مەنجەلەدایە
 کە لەسەر ئاگرەکە دەکولی؟ ئافرەتەکە ووتی: بەخوا هیچی تیا نییە
 تەنها ئاوی تێدایە دەمەوی بە هەر شیوەیهک بیت بیانخافلینم بە ناوی
 ئەوێ کە ئەو خواردنەو هیشتا نەکولاًو، بەم شیوەیه هەتا دەخەون
 دەیانخافلینم، ئەمجا ئافرەتەکە هەناسەیهکی قولی پەر لە غەم و
 پەژارەي هەلکیشاو لە ناخی دلەو قسەي کردو بەزمان دەري بپری و
 ووتی: (وَاللّٰهُ بَيْنَنَا وَبَيْنَ عُمْرٍ) خوا لە نێوان من و عومەردا بیت، کە
 ئاوا لیمان بیناگیاه و منالە چاوگەشە نازدارە بی باوکەکانم ئاوا بە
 برسییەتی شەو دەکەنەو، حەزەرەتی عومەر فەرمووی: خوشکەکەم
 پەحمەتی خوات لی بیت جا کوا عومەر ئەزانێ کە تۆ حالت ئاوايه لە

گەل مندالەکان تە بێت بە هاوارتەوه؟ ئافرەتەکه ووتی: (يَكُولِي
أَمْرًا، ثُمَّ يَغْفُلُ أَمْرًا؟!) ئەبێتە لێپرسراو و سەرپەرشتیارمان و
کەچی لێشمان بێناگایە، ئەسڵەم فەرمووی: حەزەرەتی عومەر پووی
تێکردم و فەرمووی: خێراکە شوینم بکەوه، پۆیشتین و بە پەلە
خۆمان گەیانده ئەو ژوورە ی که ئاردی تێدا بوو، حەزەرەتی عومەر بنە
گوینییهك ئاردی هەنگرت لەگەل هەندیک پۆن و چەوری داو
فەرمووی: ئەسڵەم بیدە بە کۆلەدا، عەززم کرد: قوربان من لە جیاتی
بەپرێزت هەلی ئەگرم، فەرمووی: (أَأَنْتَ تَحْمِلُ وَزْرِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟!)
ئایا لە پوژی قیامەتدا تۆ لە جیاتی من کۆلی گوناھەکانم هەلدەگری؟
ئەمجا دام بە کۆلی حەزەرەتی عومەردا و پۆیشت و منیش بە شوینیدا
پۆیشتم زۆر بە خێراییی دەپۆیشت، هەتا گەیشتیئەوه لای ئافرەت
ومندالەکان، ئەمجا حەزەرەتی عومەر بە دەستی خۆی پۆن و ئاردەکە ی
تێکەل کردوو خستیە سەر ئاگرەکە و بۆ خۆی فووی لە ئاگرەکە
دەکرد، ئەسڵەم فەرمووی: چاوم لی بوو دوکەل لەناو پریشە پرەکە ی
حەزەرەتی عومەرەوه دەچوو دەرهوه هەتا خواردنەکە ی بە تەواوی بۆ
ئامادە کردن، پاشان مەنجهلەکە ی داگرت و فەرمووی: سینییهکم بۆ
بێنن، خواردنەکە ی لەسەر پۆکردوو بە دایکی مندالەکانی فەرموو:
خوشکەکم خواردن بەدە بە مندالەکان، منیش بۆیان سارد
دەکەمەوه، بەم شیوەیه مندالەکان تێریان خوارد، وه بەشیکی
باشیش لە خواردنەکه زیاد بوو لێیان، ئافرەتەکه پووی گەشایەوه و
بە دل گەشییهوه ووتی: یا پەبی خوا ی گەوره پاداشتی چاکەت

بداتەو، بە راستی تۆ لە عومەر شایاتتری کە ببی بە ئەمیری ئیمانداران، حەزرتی عومەر فەرمووی دوای خێرمان بۆ بکە، ان شاءالله کە هاتی بۆ ناو شاری مەدینە بۆ لای ئەمیری ئیمانداران عومەر، منی لە لا دەبینی، پاشان خواحافیزیان کردو ئەسڵەم فەرمووی: حەزرتی عومەر تۆزێ دوور کەوتەو لە ناو تاریکیە کە داوەستا بە شیوەیە کە ئافرەتە کەو مندالەکان نەیبینن، ئەسڵەم عەززی کرد قوربان چاوەڕپنی چی دەکە؟ فەرمووی: بە گریانەو ئەو مندالانەم بینی، حەز دەکەم بە پیکەنینەو جیانی بێلم، بەلێ بینیمان کە مندالەکان تێریان خواردو گەرمیان بویەو بوژانەو دەستیان کرد بە گالتەو گەپ ویاری کردن بەیەکەو پێدەکەنین و پاشان بە ئاسوودەییەو لە دەوری ئاگرە کە خەوتن، پاشانیش حەزرتی عومەر سوپاسی خۆی گەورە کردو فەرمووی: ئەی ئەسڵەم ئیستا دڵم شادەو وێژدانم ئارامە کە بینیم دواي ئەو برسییەتی هینابونییە نالە نال، وە لە برساندا خەویان لێنەدەکەوت و وە ئەگریان بە دەوری دایکیاندا، ئیستا بە تیری و دلشادی خەوتن و لە خەویکی قول و خوشدا بە جیانی دێلم و ان شاءالله بەیانیش مۆچەو پێداویستی ژیانان بۆ دابین دەکەین.

لەسەر ئەم بەسەرھاتە حەزرتی عومەرە کە لە (الکامل فی التاریخ) ی (الطبری) دا گێڕدراوەتەو کە حافظ ابراهیم ووتویەتی:

وَمَنْ رَأَاهُ أَمَامَ الْقَدْرِ مُنْبَطِحاً وَالنَّارُ تَأْخُذُ مِنْهُ وَهُوَ يُذَكِّيها وَقَدْ تَخَلَّلَ فِي أَثْنَاءِ لِحِيَّتِهِ مِنْهَا الدُّخَانُ وَقُوهُ غَابَ فِي فِيها

رَأَى هُنَاكَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى حَالٍ تَرَوُّعٍ لِعَمْرِ اللَّهِ رَائِيهَا
يَسْتَقْبِلُ النَّارَ خَوْفَ النَّارِ فِي غَدِهِ وَالْعَيْنُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ سَالَتْ مَاقِيهَا
دهی خۆزگایه کاربه دهستانی ئەم وولات و گهل و میلله تهش ئاوا
به بهزهیی بوونایه بهرامبهه ههژاران، بهرامبهه منالانی بی باوک،
بهرامبهه ئەو دایکه پوو سورانهی که ته مهنی گهنجیه تی خویان
ده کهن به قوربانی پهروه دهو پیگه یاندنی منداله کانیان، وه ناهیلن
بی باوکیان پیوه دیار بی، ئەمه واجبی سهرشانی کاربه دهسته، به لام
به خوا هه کاربه دهستیك ترسی خواو لیپرسینه وهی قیامه تی له دلدا
نه بیئت، بیگومان ئاوا خه مخۆری گهل و میلله ت نابیئت.
داواکارم له خوای پهروه دگار کاربه دهستانمان دلنهرم و دلسوژ
بکات، وه میلله تیش دلپرو بویر بکات که داوای مافی خوئی بکات و
په خنه ی بنیاد نه له دهسه لات بگریئت و خوای گه وره به ره که تی
خویمان به سهردا برپژئی و عاقیبه تی هه موو لایه کمان خیربکات. اللهم
آمین.

سه رچاوه کان:.

۱. قورثانی پیروز.
  ۲. تریفه‌ی مانگ
  ۳. خُلُقُ الْمُسْلِمِ
  ۴. ۶۳ قصة من نهاية الظالمين
  ۵. پَیبه‌ری پوژووه‌وان
  ۶. مِنَ الْقِصَصِ النَّبَوِي
  ۷. ژوانگه‌ی سه‌روه‌ران
  ۸. فصل الخطاب في سيرة أمير المؤمنين عُمر بن الخطاب
  - د. علی محمد محمد الصلابي
- ماموستا مهلا غریب پینجوینی
 الشیخ محمد متولی الشعراوی
 سعد یوسف ابو عزیز
 ماموستا مهلا موسا حبیب
 محمد صالح المنجد
 ماموستا محمد سه‌نگاوی

ووتارى دووهم بو مانگى شهوال

بهردهوام بوون لهسهر
خوابه رستى

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى
آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ:

ئیمانداران: کەسانیک هەن وا دەزانن کە مانگی پیروزی پەمەزان
تەواو بوو، ئیتەر خواناسی و دینداری و خوا پەرستیش تەواو بوو،
بۆیە زۆر کەس لە دواي پەمەزانهوه واز لە نوێژکردن دینیت، یان نوێژ
دەکات بەلام هاتوچۆی مزگەوت ناکات بۆ جومعهو جهامعت، دواي
پەمەزان دەست دەکاتهوه بە غەیبەت کردن، زمانی لە هیچ خراپەیهک
ناپاریزیت، ئیتەر زیکری خوا ناکات، کەسانیک هەن لە دواي مانگی
پەمەزانهوه ئیتەر نابەخشن، وا دەزانن بەخشین و صدەقه کردن تەنها
تایبەتە بە مانگی پەمەزانهوه، ئیتەر قورئان ناخوینێ، بە داخهوه
قورئانهکان دواي مانگی پەمەزان دەپیچرێنهوه، هەندیک لە خوشکان
دواي پەمەزان سەرپۆشهکانیان لائەبەن، وەکو ئەوهی کە خوداپۆشین
تەنها لە مانگی پەمەزاندان واجب بیئت، بەلام لە راستیدا ئیسلام
و دینداری هی هەموو کاتیکی، مانگی پەمەزان وەکو ویستگەیهکی
شەحن بوونهوه وایە، تاوهکو گەرم و گۆرییهکە ی بۆ دواي مانگی
پەمەزانیش بعمینیت، مەروڤی موسولمان لە مانگی پەمەزاندان ئەوهندهی
خواپەرستی کردبیئت کە لە دواي پەمەزانیش گەرم و گۆرییهکە ی
بعمینێ و بەردهوام بیئت لەسەر خواپەرستییهکە ی.

کەواتە: بەردهوام بوون لەسەر خواپەرستی (الإستقامه) زۆر
گەرنگە. خواي گەوره دەفرمویت: ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ

أَسْتَقْمُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٣﴾ أُولَئِكَ أَصْحَابُ

الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾ الاحقاف / ١٣، ١٤

واته: به پراستی ئەوانەى كە دەلێن پەرەردگارمان (الله) یەو پاشان پابەندى ئەو ئیمانە دەبن و پراست و پەروان پەپەرەوى دەكەن و لەسەرى بەردەوام دەبن، ئەوانە هیچ جوۆرە ترس و بیمیکیان لەسەر نییە و دلتهنگ نابن، ئەوانە بەهەشتین و ژيانى نەمرى تیايدا دەبەنە سەر، لەپاداشتى ئەو كاروكردهوانەدا كە ئەنجامیان داوه.

بەلى خۆشه‌ويستان: ئەگەر مروۆ لەسەر ئەم پێبازى پراستى ئىسلامەتییە بەردەوام نەبیت، ئەوا دەیان كۆپركە پى و لاڤى لەبەر دەمیدایە كە بانگى دەكەن بۆ مالدویرانى و بەدبەختى و جەهەنەم.

هاوێلى بەرپێز (عبدالله ی كوپى مسعود) بۆمان دەگێرێتەوه و دەفەرمویت: پوژنیکیان لە خزمەتى پێغه‌مبەرى خوادا بوین، لەوكاتەدا پێغه‌مبەرى خوا ﷺ (خَطَّ لَنَا خَطًّا ثُمَّ قَالَ: هَذَا سَبِيلُ اللَّهِ، ثُمَّ خَطَّ خُطُوطًا عَنْ يَمِينِهِ وَشِمَالِهِ وَقَالَ: وَهَذِهِ السُّبُلُ، لَيْسَ مِنْهَا سَبِيلٌ إِلَّا عَلَيْهِ شَيْطَانٌ يَدْعُوا إِلَيْهِ) واته: پێغه‌مبەرى خوا هێلێكى پراستى درێژى بۆ ئێمە لەسەر زەوییه‌كه كێشا، پاشان فەرمووی: ئا ئەم هێلە پراستە ئەمە پێگا و پێبازى خوایه، پاشان چەند وورده هێلێكى لە لای راست و لە لای چەپی هێلە پراستەكه‌وه كێشا و فەرمووی: ئەمانەش پێچكۆكه‌كانن، لاړیكانن، لەسەر هەریه‌ك لەم لاړییانه شەیتانیك هەیه و بانگى خەلكى دەكات بۆ ئەوهى لە پێگا پراستەكه لابەدن و پوو بكه‌نه

ئەو کۆیرکە پینگایە، پاشان پیغمبەری خوا ﷺ ئەم ئایەتە ی
 خویندەو: ﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا
 السَّبِيلَ فَتَفْرَقَ بَكُمُ عَنْ سَبِيلِهِ﴾ (الانعام ۱۵۳)

واتە: بێگومان ئەمە پێبازی منە، کە پێبازیکی راست و دروستە و
 بێ گری و گۆڵە و هیچ شاراوەییەکی تێدا نییە، دە ئێوە ی ئیماندار
 شوینی بکەون، شوینی پێچکەکانی ترمەکەون، چونکە جیاتان
 دەکاتەو لە پێبازی خوا، ئەوەش پەرەدگارتان فەرمانی پی
 کردوون بۆ ئەوە ی خواناس و پارێزگار بن. ئەم فەرموودەیە: رَوَاهُ
 أَحْمَدُ فِي مُسْنَدِهِ (٤٤٣٧) وَالنَّسَائِيُّ وَالطَّبَائِلِيُّ وَصَحَّحَهُ الْأَلْبَانِيُّ.
 ئیمانداران: ئێمە ی ئیماندار بۆ ئەوە ی بەردەوام بین لەسەر
 خواپەرستی لە دوا ی مانگی پەرمەزانەو و سارد بونەو و پوومان
 تێنەکات، پێویستە پەچاوی ئەم خالانە بکەین:.

۱. بەردەوام بوون لەسەر هاتوچۆی مزگەوت: چونکە مزگەوت
 چاکترین شوینی سەر زەوییە، پیغمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی:
 (خَيْرُ الْبِقَاعِ الْمَسَاجِدُ، وَشَرُّ الْبِقَاعِ الْأَسْوَاقُ) رَوَاهُ الطَّبْرَانِيُّ فِي الْكَبِيرِ
 وَحَسَنَهُ الْأَلْبَانِيُّ فِي صَحِيحِ الْجَامِعِ (٣٢٦٦).

واتە: چاکترین شوینی سەر زەوی مزگەوتەکانن، وە خراپترین
 شوینیش بازارەکانن.

بەلێ مزگەوت موحتاجی ئێمە نییە، بەلکو ئێمەین کە موحتاجی
 مالی خواین کە هاتوچۆی بکەین.

تا ئەو دەمەى ئەم کاروانیانە پى بېرن، لە بازارى بەندايەتى
 حەريرى بەهەشت بېنن و بەبالاي خويانى بېرن، هەتا لە ترسى پوو
 زەردى پوژى مەحشەر تەوبەکاران فرميسكى سەرگونا بسېرن،
 ھەرئەبى خانەى خودايى پەرچەمەكەى شەكاوہ بى، منارەى بەرزو
 ديمەنى نەخشينراو و رازاوہ بى...

مزگەوت درەختى بەهەشتە، وا نيژرا، كى بوى دەبىتە باخەوان؟
 ميوە دەچنى وئاو دەديرى، دەنگى بانگى محمدى بۆ دەقەرى ئەم
 نيشتيمانە دەنيىرى، ئەوہى كە مەردى مەيدانە، بۆ بيناكەى
 دەبەخشى و دەستى وا لەسەر دەست دانا، دلخوش دەبىت كە
 دەبينىت ئاوہدانە، ئەوہى ئالوودەى مزگەوتە، عەترى برايەتى پيىو
 دژى بىرى لارو چەوتە...

دەلى خەلكە: مزگەوت يانەى ئيماننپە فەرموون وەرن تياى
 بسەرەون، سەفارەت خانەى بەهەشتە بېن ليەرەوہ بوى پىكەون، دەلى
 كەريارانى بەهەشت: بۆ خانەى خوا بە پرتەون، بە دەنگى (حى على
 الصلاة) دژى كارن، دژى خەون، چون تەنھا لە خانەى خوادا، فيكرى
 رەسەن جىگىر دەبى، دىنى تىدا راگىر دەبى، رەزاي خواى تيا
 دەستگىر دەبى.

لە خانەى خوا بەس يادى ئەو دەكرىتەوہ، ئيمان پيى نووى
 دەبىتەوہ، دلان پيى دەحەوينەوہ، پەژارە بىر دەچىتەوہ، دەكى
 خولياى نورى حەققە، با بۆ مزگەوت زوو بىتەوہ، بىرە مزگەوتى

گه پرهکت، گهر ناتوانی بو زیاره تی (کَفَبَةُ اللَّهِ) به پری که وی، خوت
بخره ناو ماله که ی گهر راست نه که ی بهنده ی نه وی) .

۲. بو نه وهی دامه زراو بی له سه ر خواپه رستی له دوا ی مانگی
په مه زانه وه، هه ولبده نویژه کانت له مزگه وتا به جه ماعت بکه،
پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رموویه تی: (صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةِ
الْفَذِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً) رواه البخاري و مسلم.

واته: نویژی به کو مه ل پاداشته که ی زیاتره له نویژی ته نها به
بیست وحه وت پله، ئای چ به خششیکی گهره یه ئینسان هه ر هه مان
نویژ نه نجام بدات، هه ر هه مان کاتی ده وی، به نام چونکه له گه ل
موسولماناندا به جه ماعت له گه ل پیشه وا (امام) دا نه نجام ده دریت،
وه کو نه وه وایه له ماله وه بیست وحه وت نویژت کردیت، ئایا که سیک
بو قیامه تی خوی به ته ماع بیست وحه وت نویژت کردیت، ئایا که سیک
بگوړیتته وه؟ بیگومان نه خیر.

وه به تایبته له دوا ی مانگی په مه زانه وه به ئاشکرا هه ست پی
ده کریت که مزگه وته کان نویژ خوینیان تیدا که م ده بیته وه، صه فی
جه ماعه ته کان که م ده بنه وه، به تایبته نویژی خه وتنان و به یانیان، له
کاتی که دا جه ماعه تی ئه م دوو نویژه نه وه نده گهره ن که پیغه مبه ری
خوا ﷺ فه رموویه تی: (مَنْ صَلَّى الْعِشَاءَ فِي جَمَاعَةٍ فَكَأَنَّمَا قَامَ
نِصْفَ لَيْلَةٍ، وَمَنْ صَلَّى الصُّبْحَ فِي جَمَاعَةٍ فَكَأَنَّمَا قَامَ لَيْلَةً بِأَكْمَلِهَا)
رواه أحمد و إسناده صحيح.

واته: هەرکەسیک نوێژی خەوتنان بە جەماعەت ئەنجام بدات، ئەو
 وەک ئەو وایە کە نەوێ شەوێ لەسەر بەرمال بەسەر بردبێت،
 وە هەرکەسیک نوێژی بەیانی بە جەماعەت ئەنجام بدات وەک ئەو
 وایە کە تەواوی شەوێ بە شەو نوێژی زیکرو عیبادهت کردن
بەسەر بردبێت، !! بە ئی ئەو کەسانە کە نوێژی عیشاو بەیانی بە
 جەماعەت ئەنجام ئەدەن، وەک ئەو وایە شەو هەتا بەیانی لەسەر
 بەرمال بن و هەر خەریکی شەو نوێژی قورئان خویندن و زیکرو دوعا
 بن، دەی توخوا حەیف نییە بە ئی ئەو پاداشته گەورە یەت لە دەست
 بچیت؟.

هەر وەها پیغمبەری خوا ﷺ مۆژدەیی داوەتە ئەو کەسانە کە
 بەردەوامن لەسەر هاتوچۆی مزگەوت و ئەنجامدانی نوێژی جەماعەت
 تێیدا، دەفرموی: (مَنْ صَلَّى اللَّهُ أَرْبَعِينَ يَوْمًا فِي جَمَاعَةٍ، يَدْرِكُ
 التَّكْبِيرَةَ الْأُولَى، كُتِبَ لَهُ بَرَاءَتَانِ بَرَاءَةٌ مِنَ النِّفَاقِ، وَ بَرَاءَةٌ مِنَ
 النَّارِ) رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَ صَحَّحَهُ الْأَلْبَانِيُّ فِي صَحِيحِ الْجَامِعِ (٦٣٦٥).

واته: هەر کەسیک ماوەی چل پۆژ لەسەر یەك هەموو نوێژەکانی بە
 جەماعەت ئەنجام بدات، وە ئەوەندە بە پەرۆشەو بەشداری نوێژی
 جەماعەتی کردبێت، کە هەموو جەماعەتەکانی ئەو چل پۆژەیی لە (الله
 اکبر) ی نوێژ دابەستنی ئیمامدا لەگەڵ ئیمامدا نوێژی دابەستبێت،
 ئەو دوو بەری بوونی پی دەبە خشریت: یەكەم : بەری دەبی و
 پارێزاردەبێت لە نفاق و دوو پویی، دووهم: بەری دەبی و پارێزارد
 دەبێت لە ئاگری دۆزەخ!.

وه هه موو نهو کاتانهی که مروقی موسولمان له ناو مزگه وتدا
 دانیشتووهو چاوه پری دهکات که جه ماعه ته کهی بکات، نه وه هه موو
 نهو کاتهی به نویژکردن بو ده نوسری، پیغه مبهری خوا ﷺ
 فهرموویه تی: (إِنَّكُمْ لَنْ تَزَالُوا فِي صَلَاةٍ مَا أَنْتَظَرْتُمُ الصَّلَاةَ) رواه
 النسائي وَ صَحَّحَهُ الألباني في صحيح الجامع (۲۳۱۳).

ئیمانداران: ئیستا با بزانی سله فی صالحی ئەم ئوممه ته چۆن
 پابه ند بوون به مزگه وت و نویژی جه ماعه ته وه، حه زه تهی (عوهری
 کوپی خطاب) پوژیکیان چووه ناو باخه خورمایه که وه، هه ندی
 ئیشی تیدا کرد، وه ختی به ئاگا هاته وه نویژی عه سر بووه، تا خوئی
 که یانده مزگه وت سه یر دهکات نویژی عه سری به جه ماعه ت فه وتا،
 (نویژه کهی نه فه وتا به لکو به جه ماعه ت فه وتا) بۆیه نه وه ند ه له دئی
 گران بوو، باخه کهی کرد به خیر بو نه وهی قه ره بووی نهو نویژه
 جه ماعه تهی بو بکریته وه .

هه ره له پیشینان: (سه عیدی کوپی موسه یه ب) که خوئی وه کو
 ده ربړینی فه زلی خوا به سه ری وه و هاندانی ئیمانداران بو سوور بوون
 له سه ر نویژی جه ماعه ت فهرموویه تی: (ما فانتی الصَّلَاةُ فِي الْجَمَاعَةِ
مُنْذُ أَرْبَعِينَ سَنَةً) واته: بو ما وهی چل سال یه ک نویژی جه ماعه ت
 نه فه وتا وه!! نه ک هه ره نه وه ند ه به لکو فهرموویه تی: (ما أَذْنُ الْمُؤَذِّنِ
مُنْذُ ثَلَاثِينَ سَنَةً إِلَّا وَأَنَا فِي الْمَسْجِدِ) واته: بو ما وهی سی سال نهو
 کاتهی بانگ بیژ بانگی فهرمووه، من له ناو مزگه وتا بووم!!

خۆشه‌ویستان: پۆژیکیان پیڤه‌مبه‌ری خوا ﷺ به بیلالی حه‌به‌شی
 فهرموو: (یا بلال بِمَ سَبَقْتَنِي إِلَى الْجَنَّةِ؟! قَدْ سَمِعْتُ خَشَخَشَتَكَ
 أُمَامِي، فَأَخْبَرَنِي مَاذَا تَصْنَعُ؟!) ئە‌ی بیلال له به‌ه‌شتدا گویم له
 ده‌نگی پێ‌ئاوه‌كانت بوو له پێ‌شمه‌وه ده‌پۆشتی، پێ‌م بلی چ
 کرده‌وه‌یه‌کت کردووه که تۆی گه‌یاندووه‌ته ئە‌و پله‌یه؟ بیلال
 فهرمووی: ئە‌ی پیڤه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئە‌وه‌ی که د‌لم پێ‌ی خۆشه
 ئە‌وه‌یه: ه‌ەر کاتێک ده‌ست نوێژم شتبیّت، دوو پ‌کات سوننه‌تی ده‌ست
 نوێژم کردووه، ه‌که ه‌ەر گوناھ‌ی‌کم کردبیّت خیرا ته‌وبه‌م به‌ شوینیدا
 کردووه.

که‌واته: بۆ ئە‌وه‌ی به‌رده‌وام بین له‌سه‌ر خواناسی و دینداری و
 سارد بوونه‌وه پ‌وومان تی نه‌کات، له‌ د‌وای مانگی پ‌ه‌مه‌زانه‌وه با
 پ‌ابه‌ند بین به‌ مزگه‌وته‌وه، وه به‌ ه‌ه‌موو شی‌وه‌یه‌ک ه‌ه‌ول بده‌ین که
 نوێژی جه‌ماعه‌تمان نه‌فه‌وتیّت.

۳. بۆ ئە‌وه‌ی خ‌وای گه‌وره‌ راگیراوو دامه‌زراومان ب‌کات و
 (استقامه) مان ه‌بیّت، ده‌بیّت: زۆر د‌وعا ب‌که‌ین وه‌ خوا ب‌پارێینه‌وه
 بۆ راگیراوو بوون و دامه‌زراوی.

له‌ دایکی به‌رپێژمان، دایکی ه‌ه‌موو ئیمانداران (ئوم سه‌له‌مه) ی
 خیزانی پیڤه‌مبه‌ریان ﷺ پرسى: (ما أَكْثَرَ مَا كَانَ يَدْعُوا رَسُولُ
 اللَّهِ؟) ئایا پیڤه‌مبه‌ری خوا ﷺ به‌ زۆری چ د‌وعایه‌کی ده‌کرد؟ ئوم
 سه‌له‌مه فهرمووی: پیڤه‌مبه‌ری خوا ﷺ به‌ زۆری ئە‌م د‌وعایه‌ی ده‌کرد

(اَللّٰهُمَّ يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ) ئەى ئەو خوايهى كه
 دلەكان ئالوگۆر پى ئەكەى، دلەكەم راگیراو بگە لەسەر دینهكەت. ئوم
 سەلەمە دەفەرمویت: پۆژیکیان لە پیڤەمبەرى خوام پرسى: (لِمَ تَكْثُرُ
 مِنْ هَذَا الدُّعَاءِ؟) بۆچى ئەوەندە ئەو دوعایە دووبارە دەكەیتەو؟
 پیڤەمبەرى خوا ﷺ لە وەلامدا فەرمووی: (إِنَّ الْقُلُوبَ بَيْنَ أَصْبَعَيْنِ
 مِنْ أَصَابِعِ الرَّحْمَنِ يُقَلِّبُهَا كَيْفَ يَشَاءُ)
 واتە: بەراستى دلەكان لە نیوان دوو پەنجەى پەنجەكانى خۆى
 میهرەباندان ئالوگۆریان پى دەكات و ئەمدیواو ئەودیویان پى دەكات
 چۆنى بویت، پاشان پیڤەمبەرى خوا ﷺ ئەم ئایەتەى خویندەو:
 ﴿ رَبَّنَا لَا تُرْغِ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً ۚ

إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ ﴿٨﴾ ال عمران / ۸.

واتە: پەرەردگارا: دواى ئەوەى كه هیدایەت و پێنمونیت کردین،
 دلەكانمان لامەدە لە پێگەى راست و لە پەرحمەت و بەخششى تایبەتى
 خۆت بەهرەورمان بگە، چونكە بەراستى تۆ بەخشندەو بەخشینەرى.
 بەراستى ئەمڕۆ ئیمە لە سەردەمیكدە دەژین كه شەپۆلى دونیا
 پەرسى و پوو كردنە دنیاو لەبیر چوونەوێ قیامەت لە هەموو
 لایەكەو پوو دەكاتە دلەكان، بۆیە ئەگەر هەر تۆزى پوو بگەى بەلای
 دونیا پەرستان و بیروباوەرى لارو چەوتى مادىگەراییهكان، هەست
 دەكەى دلت گەردى گرتووو سارد بونەوێهەك پووى تێكردووى، جا

ئەوێ لەم بەلایەمان لادەدات: پەنا بردنە بۆ خواى پەروردگارو پارانەوێه لێى، کە دلەکانمان راگیراوە دامەزراو بکات.

بەرێزان: لێرەدا سەرنجێک هەیه: بۆچی پیغەمبەرى خوا ﷺ باسى دلى کرد؟ خو مېشک بىر دەکاتەووە بریار دەدات، لە وەلامدا دەلێن: تا ئەم دواييانە هەر وا دەزانرا کە دل تەنها کارى ناردنى خوین و وەرگرتنەوێهەتى، وە مېشک پەوشت و ئاكارى مروقە ديارى دەکات، بەلام قورئانى پيروز لە چەندین ئايەت دا باسى دل دەکات، باسى ئەو دەکات کە دل سەرچاوەى پەوشت و ئاكارى بەرزىان نزمە، بۆ نمونە:

﴿وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أَمِّ مُوسَىٰ فَارِغًا﴾ القصص ۱۰.

ياخود ﴿وَلَتَصْنَعِ إِلَيْهِ أَفْعَدَةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ﴾

الانعام ۱۱۳

يان دەفەرمویت: ﴿هَمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ﴾ الاعراف ۱۷۹

وە پیغەمبەرى خواش ﷺ لە چەندین فەرموودەدا باسى دلى کردووە، وەکو ئەم فەرموودەى کە باسمان کرد، بەلى ووتمان: تا چەند سالتیک لەمەو بەر وا دەزانرا کە دل پەيوەندى نيبه بە پەوشت و ئاكارى مروقەو، تا ئەوە بوو لەم يەك دوو سالتەى پيشوودا کەنالى (جەزيرەى وە شائيقي) باسى پەراوێكى کرد کە دوزینەوێهەكى گرنگ باس دەکات کە بە هیندەى دوزینەوێهەى جازیبەتى (ئەنیشتاين) گرنگە، پەراوێهەش ناوى (کۆدى دلە) ئەم پەراوێهە باس لەو دەکات

كە ئەو كەسانەى دلىان بۇ دەگۆردىت، زۆر ھەلس و كەوت و رەفتارى ژيانيان دەگۆردىت .

بۇ نموونە: يەككە لەوانەى كە دىكتۆرەكان دلىان بۇ گۆردىو، (دل گۆردىن بەو شىۋەيەى كە كەسىك پەكى كەوتو، وە لەو كاتەدا كەسىكى تر مردوو، بەلام دلى رېك وپېك كارى كردوو و ھېچ نەخۇشىيەكى دلى نەبوو، بە رەزامەندى كەس و كارى مردوو، كە گەرماو گەرم دلى مردوو كە دەردەھىنن و لە شوينى دلى نەخۇشەكەى دادەھىنن و دەست دەكاتەو بە لىدان و ئەو كەسە ژيانىكى ئاسايى دەست پى دەكاتەو) جا يەككە لەوانەى كە دلىان بۇ گۆردى، پىشتەر لە سەتلىك ئاو دەترسا كە ئەگەر بچىتە ناوى تىيدا دەخنىكى، كەچى دواى دل گۆردىنەكە، حەزى لە مەلە كردن بو، دەچوو لە دەرياكاندا مەلەى دەكردو ھېچ سلى لە ئاوو مەترسىيەكانى نەدەكردەو!!

كەسىكى تر لە ھەموو ژيانى رابردووى دا نەچووبو بەلاى شعر نويسىندا، بەلام دواى دل گۆردىن دەستى كردوو بە شعر نويسىن. كەسىكى تر پىش دل گۆردىن لەو ترساو بچىتە سەر تەپلەكىك، چونكە سەرى دەسوپراو دەكەوتە خوارەو، كەچى دواى نەشتەر گەرى دل و دانانى دلى كەسىكى تر بوى ئىستا دەتوانى بەسەر شاخدا ھەلگەپىت. بەلى ئەم پووداوانە وای لە زانايان كرد كە دان بنىن بە گرنگى دل داو بلىن بەلى راستە دل بە جۆرىك لە جۆرەكان فەرمان دەكات بە مېشك و دل لە پىش مېشكەو بە بۇ بېريار دان.

کهواته: با شانازی به ئیسلامهکهی خۆمانهوه بکهین که
سهراچاوهیه بۆ ههموو زانستیک.

به‌لێ ئیمانداران: ده‌بیت به‌ردهوام له خوای خۆمان بپارێینهوه که
دلمان دامه‌زراوو راگیراو بکات له‌سه‌ر دینداری وخواناسی و به‌لای
راست وچه‌پ دا نه‌پۆین و له‌سه‌ر پێبازه‌ راسته‌کهی خوای په‌روه‌ردگار
به‌ردهوام بین.

له‌ فه‌رمووده‌یه‌کی تردا هاتوه که پێغه‌مبهری خوا ﷺ له
دوعاکانیدا ده‌یفه‌رموو: (يا وَلِيَّ الْإِسْلَامِ وَأَهْلِهِ، ثَبَّتْنِي حَتَّى أَلْقَاكَ)
ئه‌ی ئه‌و خواجه‌ی که بۆخۆت چاودێری و سه‌رپه‌رشتی ئیسلام وئه‌ه‌لی
ئیسلام ده‌که‌ی، راگیراو دامه‌زراوم بکه‌ی له‌سه‌ر دینه‌که‌ت، هه‌تا ئه‌و
کاته‌ی که پیت ده‌گه‌مه‌وه له‌ قیامه‌تداو دیمه‌ حزوورت و هه‌موو
موسولمانیک له‌و پوژی قیامه‌ته‌دا به‌ چاوی سه‌ری خۆی خوای خۆی
ده‌بینیت،

لێره‌دا پێویسته سه‌رنجی فه‌رمووده‌که‌ بده‌ین که فه‌رمووی: (حَتَّى
أَلْقَاكَ) نه‌یفه‌رموو: (حَتَّى أَمُوتَ) بۆچی نه‌یفه‌رموو راگیراوم بکه‌ی
هه‌تا مردن؟ چونکه ئیمه‌ی مرو‌ف له‌ کاتی مردن و دوا‌ی پووح ده‌رچوون
و چوونه‌ ناو گو‌په‌وه هه‌شتا پێویستمان به‌ راگیراو بوون هه‌یه، له‌و
کاته‌دا که فریشته‌کان په‌رسیارمان لی‌ ده‌که‌ن له‌ناو گو‌په‌که‌ماندا.

حه‌زه‌تی رسول الله ﷺ کاتیک له‌گه‌ڵ سه‌حابه‌کان له‌ ناشتنی
مردوویه‌ک ده‌بوونه‌وه، له‌سه‌ر قه‌بره‌که‌ی ده‌وه‌ستاو ده‌یفه‌رموو:
(إِسْتَفِرُّوا لِأَخِيكُمْ وَاسْأَلُوا لَهُ الثَّابِتَ فَإِنَّهُ الْآنَ يُسْأَلُ). رواه أبو داود.

واته: داوای لیخۆش بوون بکه‌ن بۆ براکه‌تان و له‌ خوای میهره‌بان
 بپارێنه‌وه‌ که‌ لیی خۆش بیٔت، وه‌ داوا له‌ خوا بکه‌ن و بلین: خویا
 گیان به‌ ره‌حمی خۆت ئه‌م برایه‌مان یان ئه‌م خوشکه‌مان راگیراوو
 دامه‌زراو بکه‌یت له‌سه‌ر وه‌لامدانه‌وه‌ی فریشته‌کان که‌ ئیستا دینه‌
 لای و پرسیا‌ری لیده‌که‌ن ده‌رباره‌ی خواو پیغه‌مبه‌رو دین و پووگه‌و
 برایان و خوشکانی، خویا گیان له‌م کاته‌ چاره‌نوس سازه‌دا ره‌حمی
 پی بکه‌و راگیراوو دامه‌زراوی بکه‌، زمانی بیٔته‌ گۆو به‌ جوانی وه‌لامی
 فریشته‌کان بداته‌وه‌.

ته‌ماشاکه‌ن: له‌ناو گۆره‌که‌شدا پیویستمان به‌ دامه‌زراوی هه‌یه‌،
 به‌لام دلیشتان خۆش بیٔت، هه‌رکه‌سیک له‌م دنیا‌یه‌دا له‌سه‌ر ئه‌م
 دینداری و خواناسییه‌ به‌رده‌وام بوویٔت، هه‌ر که‌سیک به‌یانیان له‌
 دوا‌ی نویژی به‌یانیه‌وه‌ که‌ هیشتا دنیا تاریکه‌و هیچ هه‌نگاوێکی
 نه‌ناوه‌ له‌ ناو ژیا‌نی دنیا‌یداو سه‌ره‌تای ئه‌و پۆژه‌ نوییه‌ی به‌وه‌
 ده‌ست پی ده‌کات که‌ به‌دل و به‌گیان ده‌لی و به‌زمان ده‌ری ده‌بریت
 که‌: (رَضِيتُ بِاللّٰهِ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا. وَ بِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا وَرَسُولًا).

له‌ ناخی ده‌له‌وه‌ ده‌لیٔت خویا گیان پازیم به‌وه‌ی که‌ ته‌نها تو که‌
 (الله) ی په‌روه‌ردگارم بیٔت، وه‌ پازیم به‌وه‌ی که‌ ئیسلام ئاین و پربازی
 ژیا‌نم بیٔت، وه‌ پازیم به‌وه‌ی که‌ (محمد المصطفی) ﷺ پیشه‌واو
 پیغه‌مبه‌رم بیٔت.. هه‌رکه‌سیک هه‌موو پۆژیک ئه‌م په‌یمان به‌ نوی
 بکاته‌وه‌و له‌ ژیا‌نی پۆژانه‌شیدا کرده‌وه‌ی پی بکات، ئه‌وا به‌
 دلنیا‌یه‌وه‌ خوای گه‌وره‌ له‌ دنیا‌دا راگیراوو ده‌کات و ناخزی و

نادۆپى و لە سەرەمەرگ و ناو گۆریشدا بە ئاسانى و پەوانى وەلامى
 فریشتەکان دەداتەو (ان شاء الله). دەى خوايا گيا ئیمەش یەکیک
 بین لەو کەسانەى کە لەناو گۆرە کەماندا دامەزراو و پاگیراو بین لەسەر
 وەلام دانەو دەى فریشتەکانى ناو گۆر.

خۆشەویستان: لێرەدا سەرنجێک ھەیە: ئەویش ئەو ھەیه کە
پێغەمبەرى خوا ﷺ بە ھەبەکانى فەرموو: دوعا بۆ براکەتان بکەن
کە خوا پاگیراوى بکات و زمانى پاراو بکات وە لێى خۆش بێت،
کەواتە: پارانەو دەى موسولمانان بۆ مردووى موسولمان لەسەر
قەبرەکەى و دواى ناستنەکەى سوودی زۆر زۆر بە مردووەکە
دەگەیهێت.

سەرنجى ئەم پووداوە بەدەن: لە ئاوەدانىیە کەدا پیاویک ھەبوو،
 نوێژى نەدەکرد، مەدالەکانیشى فێرى نوێژکردن نەدەکرد، بەلام بە
 ھیچ جوړیک زەرەرى بۆ ھیچ کەسێک نەبوو، وە بەردەوام ئەو ھەشی
 دەگوت کە خەجالەتبارى بەر قاپى خوايە، ئەم تاوانبارە کە ئاوا پوو
 لە دین نەبوو، ئەم پیاو ژیانى دۇنيای کۆتایى ھات و ئەجەل یەخەى
 گرت و مرد، بەلام ھیچ کەس خۆى تێنەگەیاندا، تەنانەت خەلکى
 گوندو ئاوەدانىیە کەش قبولیان نەبوو کە لە گۆرستانى ئاوەدانىیە کە
بە خاک بسپێردرێت، چونکە ئەو سەردەمە دیندارى و خواناسى
ئەو ھەندە بە ھێز بوو، خەلکى نوێژ نەکەر زۆر بە کەسێکى نامۆ
ناشایستە لە ناو کۆمەڵى موسولماناندا تەماشاکراو، (بە
پێچەوانەى ئەم پۆووە کە بە داخەو زۆرجار سەر قەبرانى نوێژ نەکەر

خراپەکارو پیاو کوژ لە پیاوی صالح و ئەهلی مزگەوت قەرەبالغ ترە،
 بەلێ ئەم کابرایە سێ کوپی هەبوو، ناچار سێ کوپەکی تەرمی
 باوکەکیان دەبەنە دەشت و چالێک بو باوکیان هەڵدەکەن، برا
 گەرەکیان دەلێ: وا بزنام مردوو کە مرد دەبێت بشۆریت ئینجا
 بخریتە گوێرەو، بە هەرسیکیان تەرمی باوکیان دەشۆن و پاشان
 یەکێک لە کوپەکان دەلێت: وا بزنام دەبێت پیش خستە ناو گوێرەو
 نوێژی جەنازەشی لەسەر بکریت، بەلام ئەم نەگبەتانە نوێژە فەرەکان
 نازانن جا چ جای نوێژی مردوو! بۆیە بریار ئەدەن چاوەپوان بن
 تاوەکو رێبوارێک ببینن و نوێژی جەنازە بکات لەسەر تەرمی باوکیان،
 پاش چەند ساتێک پیاویکی رێبواری دەشتەکی بەویدا تیپەر دەبێت
 بە سواری وولاًخیکەو، کوپەکان بانگی ئەم کابرایە دەکەن و حال
 و حیکایەتی خۆیان بۆ باس دەکەن و زۆری لێ دەپارێنەو کە نوێژی
 جەنازە لەسەر باوکیان بکات، کابرای رێبوار دەلێت: وەه بەسەر چاو
 ئادەهێ بڕۆن دەست نوێژ بگرن و هەرسیکتان لە لای یەکترییەو
 بوەستن و پوو لە قیبلە بکەن خوشی دەچیتە پیشەو و دەبێتە
 ئیمامیان و (الله اکبر) دەلێ و پاشان بە خاکی دەسپێرن و کاکە
 دەشتەکی بە جییان دیلێت، (سُبْحَانَ اللَّهِ) ئەو شەو باوکی کوپەکان
 دەچیتە خەوی هەرسی کوپەکی و بە پوویەکی خوش و
 بەزەردەخەنەو دەلێت: کوپەکانم ئاممان ئاممان بەس ئاگاتان لە
 نوێژەکانتان بێت و تەوبە بکەن و نوێژ نەفەوتینن، چونکە یەکم
 پرسیار لەسەر نوێژە، ئەوانیش دەلێن: باوکە خو تو لە دنیا دا

نويژت نەدەکرد، ئەى چۆن ئاۋەھا پروت گەشە؟ باۋكەش دەلېت: من ھەرچەندە نويژم نەدەکرد بەلام بەخوا لە دلەۋە ئىنكارىم نەدەکرد ۋە بەردەوام خۆم بە خەجالەتبارى بەرقاپى خوا دەزانى، ۋە خۆتان دەزانن ھىچ كەس لە دەست و زمانم توشى زەرەر نەبوۋە، ۋە خۋاى گەرە بە ھۆى دوعاى كابراى دەشتەكییەۋە لىم خوش بوو!!

بەلى پوژ دەبىتەۋە ھەركەس خەۋنەكەى خۆى دەگىرېتەۋە، بۆيان دەردەكەۋىت ھەرسىكىيان ھەمان خەۋنەيان بە باۋكەنەۋە بىنىۋە، بۆيە ھەرسىكىيان بېرىار ئەدەن كە كابراى دەشتەكى بدۆزنەۋە لىى بېرسن: ئاخۇ ھۆى چى بوۋە كە باۋكەيان لە سزای قەبر پزگارى بوۋە؟ ھەرسىكىيان دەچنە دەشت و چاۋەپىى كابرا دەكەن و پاش ماۋەيەك لە دوۋرەۋە پەيدا دەبىت، ھاۋارى بۆ دەكەن و ئەۋىش دەيانناسىتەۋە بەرەۋ پىريان دىت، خەۋنەكانىيانى بۆ دەگىرپنەۋە داۋاى ھۆكارى لىخۇش بوۋنى خوا دەكەن بۆ باۋكەيان لە سايەى ئەۋ كابرا دەشتەكییەۋە، كابراش شەرم دەگىرى، ئەۋانىش زۆر ئىلحاحى لىدەكەن، پاشان كابراى دەشتەكى دەلېت: ئازىزانم سۆيىند بەخوا من نازانم چۆن نويژى مردوۋ دەكرى،! بەلام كە ئىۋەم بىنى بەۋ ھالەۋە زۆر خەفەتم بۆ خواردن و ئەۋە ھات بە مىشكەدا كە دلتان خوش بكەم، ئەۋە بوۋ دەست نويژم پى گرتن و پىزم كردن و پروۋە قىبلە ۋەستايىن و من بوۋم بە ئىمامتان، بەلام بەخوا منىش ھىچم نەدەزانى، بەس لەۋ كاتەدا كە پروۋە قىبلە ۋەستابوۋىن وتم: خۋايا گيان تۆ خۆت ئاگادارى كە مال و خزم و سەرۋەت و سامانت

نەداومەتی، تەنھا ئەم حوشتی سوارییەم نەبیت، دەی قەسەم بە
 گەورەیی و عەزەمەتی زاتی بی شەریکت، ئەگەر ئەم مردوو بە
 میوانی بەهاتیە بۆ لای من حوشتەرکەم بۆ سەر دەبێ، ئەوا ئەو
 مردوو بوو بە میوانی تو، تۆش باشتیرینی باشتیرینەکانی، (اجودُ
 الاجودین) یت، تۆ لە ھەموو کەس سەخی تری، لە ھەموو کەس بە
 رەحم تری، لە ھەموو کەس زیاتر پێز لەو کەسە دەگریت کە بە
 زەلیلی بێت بەرقاپیت، ئەم عەبدە ھەرچەندە ئەوەندە دور لە دین
 بوو، خەلکی ئامادە نەبوون نوێژی لەسەر بکەن و بەیژن لە گوێستانی
 مردووکانیان بنیژیت، بەلام خۆی گەر، ئەگەر کەس بەزەیی
 پێیدا نەهاتەو، خۆ تۆ (ارْحَمُ الرَّاحِمِينَ) یت، ئومیدم وایە لە
 رەحمی بی کوتاوی بی سنووری خۆت بی بەشی نەکەیت، تۆ خۆیت و
 ئەویش عەبدیکی بێدەسەلاتە، ھیچ لە خواپەتیت کەم نابێتەو ئەگەر
 لێی خوش بیت، دەی خۆیا لێی خوش بە...

بەلێ ئەم پیاو بە زمانی سادەیی خۆی و دلی سافی بی گری
 وگۆلی بە کۆل لەبەر خوا پاراپیو تا خۆی گەر دوعا و
 پارانەو کە ی لێ قبول کردو لە مردوو کە خوش بوو، وە ھیدایەتی
 کۆرەکانیشی داو دەستیان کرد بە نوێژکردن و خواناسی.

بەلێ ئیمانداران: یەکیک لە ھۆکارەکانی دامەزراوی لەسەر
 دینداری، ژیان بردنەسەر و ھاوئیکردنی کەسانی خواناس و ئەھلی
 مرگەوت و دینە، ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ كُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ﴾.

ئەگەر بتهوی لەپریزی ئیمانداران دا بیت و لەگەڵ لەگەڵ مۆتەقین دا تهقوای خوای گەورە بکەیت، دەبێت لەگەڵ صادقین و راستگۆیان دابیت، لەگەڵ دۆستانی خوادا بیت، وە دوور بی لەو کەس و فیکرو پەپەرەوانەیی کە دوژمنایەتی خواو پیغمبەر و دینەکەیی دەکەن.

بەلێ ئیمانداران: دەبێ بەردەوام لە خوای گەورە بپارێنن وە کە دڵمان دامەزراو بکات و لاڤی نهین، ئەوەتا چاوساغ و پیشەواو پیشەنگمان حەزەرتی محمد ﷺ ئەو پیغمبەرەیی کە وا لە بناغەیی شاخ و کێوکان مەحکەم تر بوو، لە دارخورمای بیابانەکان خۆ ڤاگرتەر بوو.

* ئەوێ کە وا مەوێ لە خشتە دەبات و کەم کەس هەیه لە ئاستی دا خۆی ڤاگری سێ شتە:

١. ڤارەو سەرۆت و سامان..... ٢. ڤلەو ڤایەو
بەرپرسیاریەتی..... ٣. ئافرەتی جوان.....

هەرسێکی خرایە بەر دەستی، بەلام لە وەلامی قورەیشدا، بە ئەبو طالیب ی مامەیی دا وەلامی بۆ ناردنەووە فەرمووی: پۆژ بێتە سەر شانی راستم و مانگیش بێتە سەر شانی چەپم، واتە: نەك هەر ئەم دۆنیا بچووکه کە ئێو بەشیکی زۆر زۆر بچووکی ئەم سەر زەوییه دەدەن بە من، کە لەچاو فراوانی دۆنیاو سەر زەویدا هەر هیچ نیە، نەك هەر دەسەلات و فرمان ڤەوایی مەککەو ھۆزی قورەیش، نەك هەر سەرۆت و سامان و بازرگانییەکەتان، نەك هەر کچی تازه پینگەیشتووی هەلبژاردەیی ناوازی عەرەب، بەئکو هەموو دۆنیام

بدەنی، بمکەن بە پاشای ھەموو جیھان، ھەموو گەنجینەکانی سەر زەوی، ئەوێ لە ناو زەویشدا شاراووتەو، وە چی دڵم بیخوای لەم دنیاوە بیدەن بە من، نەك ھەر ئەوەندە بەلكو لە زەوییەو بۆ مانگ، بە مانگیشەو بەکوێتە ژێر دەسەلاتی من، نەك ھەر ئەوەندە بگرە لە زەویشەو بۆ پۆژ بە ھەموو ئەو ملیۆنەھا ئەستێرەییەکی کە لەو نیاوەدا ھەیە، وە خودی پۆژ بۆ خۆی ئەوەندە موسەخەر ببێت بۆم، بەو ھەموو گرووتین و بلیسەوێوە کە ھیچ شتێك ناتوانی ھەر لیشتی نزیک ببیتەو، ئەگەر ئەو پۆژە بێتە سەر شانم، واتە بەكورتی ئەوێ چاوی مرقۆ ئەیبینیت تا ئاسمان، بەو ملیۆنەھا ئەستێرەشەو کە لەبەر ووردی و دووری نابینرێن، ھەمووی بدەن بە من بە مەرجی ئەوێ نەك بۆ ھەتا ھەتایە بەلكو بۆ ماوێ یەك چاوی تروکاندن، واز لەم ئیسلامە بەینم، دڵنیابن وازی لێ ناھینم، ! کەچی لەگەڵ ئەو ھەموو خۆراگریەشدا ھیشتا دەیفەرموو: (اللَّهُمَّ لَا تَكْلِنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ، وَلَا أَقْلَ مِنْ ذَلِكَ وَأَصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ. لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ) ئەو خۆی پەرەردگارم نەمسپێری بە نەفسی خۆم، بۆ ماوێ چاوی تروکانێك، وە کەمتیش لە چاوی تروکانێك، خۆی گەورە بۆخۆت ھەموو کاروبارەکانم بۆ پێك و پێك بەکە، شایەتی ئەدەم کە ھیچ پەرستراویك نییە تەنھا تۆ نەبی ئەو پەرەردگارا.

بەلێ موسولمانان: بەراستی بەردەوام بوون و سارد نەبوونەو دڵ دامەزراوی و بە ھەلوێستی لەسەر ئەم ئیسلامەتی و ئەم پێبازی خواناسییە، بەبێ پشتیوانی خواو بەبێ ئەوێ خۆی گەورە

به‌رده‌وامیت پی ببه‌خشیت، له توانای مروّ دا نییه، بویه واجبه له‌سه‌رمان پوژی (۱۷) جار ته‌نھا له نویژه فره‌زەکاندا بلّین:

﴿أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ خوای په‌روه‌ردگار پینمایمان بکه‌ی بو

رینگای راستی خوت.

نیمانداران: له پوژگارنکی وه‌کو ئه‌م‌پو‌دا پاراستنی دین وئیمان‌ه‌که‌ت، وه عیبادت و تاعه‌تت، وه ئه‌وه‌ی که له په‌مه‌زاندا به ده‌ستت هی‌ناوه، لی‌پ‌رانی ده‌وی، له خو بردوویی ده‌وی، جیهادی نه‌فسی ده‌وی، به ئاگایی موسولمانی ده‌وی له پلانه‌کانی شه‌یتان سیفه‌تان، ئه‌م‌پو‌ ئه‌و پوژه‌یه که پیغه‌مبهری خوشه‌ویستمان ﷺ فره‌رمووی: (يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ، الصَّابِرُ فِيهِمْ عَلَى دِينِهِ كَالْقَابِضِ عَلَى الْجَمْرِ) پوژیک دی به‌سه‌ر خه‌لکید، ئه‌و که‌سه‌ی که خو‌پ‌اگره له‌سه‌ر دینه‌که‌ی وپا‌به‌نده پی‌وه‌ی، وه‌کو ئه‌و که‌سه پاله‌وان وم‌ردو خو‌پ‌اگره، که ده‌ستی گرتووه به‌سه‌ر پشکو‌یه‌کی داگیرساوی یه‌ک پارچه گ‌ردا، له‌ناو ده‌ستیایه‌تی و ئه‌وه‌نده ئارام‌گره پشکو ئاگره‌که فری نادات، له کاتی‌کدا که‌سانیک ناوین، ده‌ستی‌شی لی نزیک بکه‌نه‌وه.

زور ئاگاداری پلانی شه‌یتان بن، به تایبه‌تی خوشکان، ئاگاداری خو‌تان بن، ئه‌و سه‌رپوش و به‌رگه بالا پوشه‌ی په‌مه‌زانتان جارنکی تر واز لی نه‌هینن، شانازی به بالا پوشیه‌که تانه‌وه بکه‌ن، چونکه به

ئايەتى قورئان فەرز بوو، ھەر وەكو نوپۇز پۇرۇش ۋەكەت لە چەك و
 حىجابەكەشت ھەر بەئايەتى قورئان واجب بوو لەسەرت.
 بە تايبەت ئەو خوشكانەى كە دەچنە خویندنكاو زانكۇكان،
 ئەوانەى لە دەرەۋەى مال و فەرمانگەكاندان، ئاگاداربن بە
 دانەپۇشراۋى نەچنە دەرەۋەى مالەكانتان، وە بە شانازىيەۋە بلىن:
 داپۇشراۋى نىشانەى مروقى پىشكەوتوۋە، چونكە لەسەر دەمى
 بەرددا، لەو كاتانەدا كە مروقۇ ئاشنا نەبوو بوو بە شارستانىيەت و
 مەدەنىيەت و پۇشاكى دەست نەدەكەوت، بەپروتى دەگەرا، ئەو
 كاتەش ئەۋەندەى لە توانايدا بوايە دەستى بگەوتايە، بە گەلەى دارو
 پىستەى ئازەل لاشەى خۇى دادەپۇشى، كەۋاتە پروتى و سفورى
 نەك سىماى پىشكەوتن نىيە، بەلكو نىشانەى گەرانەۋەيە بۇ
 سەردەمى بەردىن و نا شارستانىيەتى، دوژمنانى ئىسلام و ھەياو
 حورمەتى ئافرەتى موسولمانان زۆر مەبەستىيە ئافرەتى موسولمان
 پروت بگەنەۋە، وە لەو پىناۋەشدا بە پلان و نەخشەى زۆر وورد كار
 دەكەن.

* يەكەم قوتابخانەى كچان كە لە مىصر دا كرايەۋە لە سالى (۱۹۰۴)
 دا بوو، مامۇستاكانى ئافرەتى ئىنگلىز بوون، خۇيان
 داپۇشى بوو، خەلكى نارازى بوون كچەكانيان بچنە خویندنكاو لەبەر
 چاۋى خەلكدا بەسەر شەقامەكاندا بە كۆمەل ھاتوچۇ بگەن، ووتيان:
 با كچەكان باوكيان بە ئوتومبىلى داپۇشراۋ يان عەرەبانەۋ ئەسپى
 داپۇشراۋ بيان ھىنن بۇ قوتابخانە، لەناو قوتابخانەش تەنھا دوو

پياوې لېيه، دهرگاوانه که که پياوېکی به ته مه نی نړیکه ی (٦٠)
 ساله، له گهل ماموستای عهره بی و په روه رده ی ئیسلامی که پياوېکی
 دیندارو به شه خسییه ته، به رپوه به ره ئینگلیزه که له ژووریکى ئاسندا
 ده ژیا بو ئه وه ی بلین: ئای چند به ره وشته، که قوتایان زور بوون،
 قوتابخانه که کرا به دوو قات، نه وکات هه نگاه کانیا ن دهستی پیکرد،
 ووتیان: یه کی (٥ سم) له کراسه کانیا ن کورت بکه نه وه تاوه کو پی
 له بهرگی یه کتری نه نین له کاتی سه رکه وتن به قادرمه کاندا، پاشان به
 کچه کانیا ن ووت: یه کی (٢ سم) له قولی کراسه کانتان که م بکه نه وه
 بو ئه وه ی نه که ویتته ناو مەرکه به که وه که قله مه که ی تی ه لده کی شن،
 پاش ماوه یه کی تر پیان ووتن: سه رپوشه کانتان به رز بکه نه وه با
 چاکتر چاوتان له ته خته ره شه که بیت، به م شیوه یه هه نگاه به هه نگاه
 هر جاره ی به ناو یکه وه جل و بهرگیا ن له بهر داده رنن هه تا
 به یه گجاری پوتیان کردنه وه.

به نام موسولمانی راسته قینه: که به جوانی له ئیسلام تیگه یشتی
 و موسولمانی کی مه بده ئی بیت، نه که موسولمانی کی چا و لی که ر،
 غه یری خوا سه ر بو هیچ مودیک وکه سیك و یاسایه که نه وی ناکات.

منژووی پرشنگذاری ئیسلام بو مان ده گیریته وه که کاتیک
 سه رکرده ی موسولمانان (طاریقی کوپی زیاد) پویشته بو فه تحی
 نه نده لوس، نوینهری خو ی نارد بو لای پاشای شاره که، بو گفتوگو،
 داروده سته ی پاشا پیان ووت: نه بی بو پاشا بچه میته وه، فهرمووی:
 ناخر من موسولمانم و بو غه یری خوا ناچه میمه وه، جا ده ست

وپیوهندی پاشاکە وتیان: تەگبیریکی باشمان پییه، ئەویش ئەوهیه: با دەرگایەکی نزم لە کۆشکەکەت بکەینەوه بۆ ئەوهی کە ئەو پیاوه هاتە لات خۆی بچەمینیتهوه بە ناچاری سەری شوپ بکات، پاشا ووتی: بەپراستی تەگبیریکی چاکە، جا کە بەیانی کابرای موسولمانیان هینا، ئەو دەرگایە یینی کە بەو شیوهیه نزمەو لەبەردەم ژووری پاشادا دروست کراوه، تیگەیششت مەبەست چییه، جا کاتی وتیان بپۆ ژوورهوه بۆ لای پاشا، دانیششت وەردوو قاجی بەرو پووی پاشا درێژ کرد، ئەوجا لەناو دەرگاکیدا خۆی خشکاند تا لە دەرگاکیوه چوو ژوورهوه، ئەوجا پێک هەستاو فەرمووی: پاشا من سوکایەتی بە بەرپزنت ناکەم، من پەياممک لە لایەن فەرماندەیی موسولمانانەوه بۆ هیناوی، بەلام بۆیه بەو جوړه هاتە ژوورهوه چونکە من موسولمان و موسولمانیش نابیت جگە لە خوا سەر بۆ هیچ کەسیکی تر نهوی بکات و بچەمیتەوه.

دکتۆر (عمر عبد الکافی) دەفەرمووی: ئافەرەتیکی ئەلمانی کە تازه موسولمان بووبوو، بەلام بەپراستی موسولمانیکی بە حەقی لێدەرچوو بوو، هەولێ ئەدا ئیسلام چی فەرمان پێکردوو ئەوه جیبەجی بکات، هات بۆ لام ولیی پرسیم: سێ کۆرم هەیه قارەمانی یاری (جۆدۆ)ن لەسەر ئاستی ئەلمانیا، ئایا ئەگەر کۆرەکانم لە سەرەتای یارییهکەدا وەکو یاسای یاری (جۆدۆ) بچەمنەوه، ئایا ئەمە بە چەماندەوه بۆ غەیری خوا دادەنری؟ ئەگەر وابێ، سویند بە خواي گەوره لە یاری

مه‌نعیان ده‌که‌م، چونکه ئی‌مه که موسولمان بووین، له‌وه تی‌گه‌یشتوین
که سهر بو غه‌یری خوا نه‌وی نه‌که‌ین!

که‌واته: با به شانازییه‌وه بلی‌ین: ئی‌مه موسولمانین و ئه‌م‌پ‌و
فه‌رمانی ئی‌سلامه‌که‌مان له‌سهر چاومانه‌و به شانازییه‌وه ده‌لی‌ین:
﴿إِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾.

خوای په‌روه‌ردگار هه‌موو لایه‌که‌مان راگیراو بکات له‌سهر خوا
په‌رستی و دینداری و له‌ دینه‌که‌ی شاره‌زا ترمان بکات و له‌ پیلانی
شه‌یتان و شه‌یتان کرداران به‌مانپاری‌زیت. اللهم امیــــــن .

سهر چاوه‌کان:.

۱. قورئانی پی‌روژ.
۲. ته‌فسیری ئاسان
۳. الوصایا المنبریه
۴. تریفه‌ی مانگ
۵. نه‌خۆشییه‌کانی دل‌ان د. عمر عبد الکافی .
- وه‌رگیرانی . عبد‌الجلیل
۶. حَتَّى يُغَيَّرَ مَا بِأَنْفُسِكُمْ
- عَمْرُ خَالِد
۷. به‌ره‌و ئی‌سلام .... سهر‌فرازی
- ئه‌ندازیار عوسمان

۸. شنہی پرحمی خوا

۹. يەيامىك بۆكچانى زانكۆ د. عمر عبدالكافى

وہرگیڑانی . عبد الجلیل

۱۰. شەمەندەفەرى پوژگار   د. عمر عبدالکافی

وہرگیڑانی۔ عبد الجلیل

ووتارى سىھەم
بۇ مانگى شەوال
غەيبەت
بەشى يەكەم

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى
آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ:

ئیمانداران: زمان لەگەڵ بچوکی قەبارەیی دا کەچی زۆر دەوری
گرنگ دەبینی، زمان جگە لە تام کردنی خواردن و هەلسوڤانی
خواردن لەناو دەم داو پالپێوهنانی بو ناو قوڤگ، توانای
قسەکردنیشی هەیە، بەراستی دەوری زمان لە هەموو ئەندامەکانی
تری لاشە گرنگ ترە، مەروە بە هۆی زمانەوه موسوڵمان دەبی، هەر
بەزمانیش کوفر دەکری و مەروە لە ئیسلام دەچیتە دەرەوه، هەر بە
زمان ئیصلاح لە نێوان دوو لایەن و دوو کەسی ناکۆک دا دەکری و هەر
بە زمانیش نێوانی دوو کەس تێکدەدری و مائی دوو کەس وێران
دەکری، بەزمان زیکری خوا دەکری و هەر بەزمانیش بەرەمی ئەو
زیکرە لەناو دەبریت.

جا کەواتە دەبیت زمان هەر ووشەی جوانی پی بوتری، خوای
گەوره فیрман دەکات کە ئاگامان لە زمانمان بێت، قسەیی ناشیرین
وناڤه‌وای پی نەکەین، چونکە بەرەمی چەند سال عیبادەت بە ووتنی
یەک ووشە لەوانەییە هەلبوەشیته‌وه بە فیرو پروات.

سەرئێج بەدەن: زمان توانای چەشتنی تامی ئەو خواردن
و خواردنەوانەیی هەیە کە ئەچنە سەری، وە بەشەکانی تام کردن
بەسەر زماندا دابەش بوون، بەشی چەشتنی تامی شیرینی، لە
سەرەتای زمان دایە، بەشی تام کردنی خواردن و خواردنەوه تالەکان،
لەبەشی هەرە دواوەی زمان دایە، بەشی تام کردن و چێژ وەرگرتن لە

خواردن و خواردنەوهی ترش و سوویر لەملاو ئەولای زمان دایە، (سبحان الله) ئەم جوان دابەش کردنە ھەر لە خواى کارزان و کاربەجى دەوھەشیتهو، بۆچی بەشى چەشتنى تامى شیرینی لە پێشەوھە؟ چونکە زۆربەى زۆرى ئەو شتانەى کە مڕۆڤ دەبخوات شیرینە، ئەگەر بەشى تام کردنى شیرینی لە بەشى کۆتایی زماندا بوايە، ئەوا لە کاتى قوت دانى دا کەمترین تاممان لێدەکرد و کەمترین لەزەتمان لى دەبرد، بەلام شتى تال، خواردن و خواردنەوهى تال زۆر بە دەگمەن و زۆر بەکەمى مڕۆڤ دەياخوات، بۆیە خواى گەورە بەشى تامکردنى تالى خستووھتە کۆتایی زمانەو، بۆ ئەوھى ئەگەر زەرور بوین وەکو دەرمان خواردن و خواردنەوھ تالەکان بخوین کەمترین ئازارمان پى بگات و خیرا قوتى بدەین و کەمترین تامى ناخۆشى تالى بەکەن. وە شتیکی ناشکرایە کە زۆربەى شتە تالەکان، زەرور مادە زیان بەخشەکانن، ئەى خواى گەورە چۆن مڕۆڤ ئاگادار دەکات کە ئەو تالییە قوت نەدات؟! زانایان دەلین: ئەو خانانەى کە لەسەر زمانن و خواى گەورە تاییبەتى کردوون بە تامکردنى شتە تالەکان، دە هەزارجار هەستیار ترن لەو خانانەى کە تامى شتە شیرینەکان دەکەن!

بۆ ئەوھى ئەوھندە مڕۆڤ لى بىزار بىت، ھەر خیرا تفى بکاتەوھو نەھیلئى بچیتە گەدەییەوھو توشى نەخۆشى و ئازارى نەکات. لەمەى کە باسمان کرد: تێدەگەین کە ئەى مڕۆڤ با بەردەوام زمانت شیرین بىت و قسەى خوش لەسەر دەم و زمانت بىت، وە قسە تالەکان

و قسه ئازاردەرو خراپ و ناخۆشه‌کان، بخهره دواوه‌ی زمانت و
یه‌کسەر قوتی بدەرەوه‌و مه‌یخهره‌ دەرەوه‌و قسه‌که‌ قوت بدەرەوه‌.
وه زانایان ده‌فه‌رموون: له‌ زمان دا (۱۷) هه‌قده‌ ماسولکه‌ هه‌یه‌،
که‌ ده‌بیته‌ هۆی ئاسان جولاندنی زمان.

به‌پێزان: دوا‌ی ئهم پێشه‌کییه‌ له‌سه‌ر زمان، پش‌تیوان به‌ خ‌وای
گه‌وره‌ لهم ووتاره‌دا باسی یه‌کی‌ک له‌و تاوانه‌ گه‌ورانه‌ ده‌که‌ین که‌
به‌زمان ده‌کری‌ت، له‌ پ‌ووی شه‌ره‌وه‌ تاوانی‌کی گه‌وره‌یه‌ به‌نام به‌هۆی
ب‌ئاوی ئهم تاوانه‌وه‌، به‌ هۆی ئه‌وه‌ی بو‌وته‌ میوه‌و شه‌وچه‌ره‌ی
زۆربه‌ی زۆری کو‌پ‌و دانیش‌تنه‌کان، که‌ ئه‌ویش تاوانی (غه‌یبه‌ته) یان
به‌ کوردی له‌ پاشه‌ مله‌ باس کردنی خه‌لکی، له‌ زمانه‌وانی دا ئاوا
پیناسه‌ی غه‌یبه‌ته‌ کراوه‌: (ذِکْرُ الْعِیْبِ بِظَهْرِ الْغِیْبِ) باس کردنی
غه‌یب وکه‌م وکو‌پی که‌سینک له‌ شوینیک که‌ خۆی له‌و‌ی نه‌بی‌ت وئاگای
لی نه‌بی‌ت.

پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ سه‌حابه‌ به‌پێزه‌کانی پرسی: (اَتَدْرُونَ مَا
الْغِیْبَةُ) ئایا ئه‌زانن غه‌یبه‌ته‌ چییه‌؟ قالوا (اللهُ وَرَسُوْلُهُ اَعْلَمُ)
عه‌زیزان کرد: خواو پێغه‌مبه‌ره‌که‌ی باشت‌ر ده‌زانن، پێغه‌مبه‌ری خوا
ﷺ فه‌رمووی: (ذِکْرُكَ اَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ) باس‌کردنی براکه‌تان به‌
شتیک که‌ پێی ناخۆش بی‌ت ئاوا باس بکری‌ت، عه‌ززی پێغه‌مبه‌ر کرا
ﷺ (اَرَأَيْتَ اِنْ كَانَ فِيْ اَخِيْ مَا اَقُوْلُ؟!) ئایا ئه‌وه‌ی که‌ ده‌ی‌لیم
هه‌مووی له‌ براکه‌م دا هه‌بوو؟ وه هه‌یچم لی زیاد نه‌کردبوو؟ چۆن بوو

ئاوا باسەم کردبوو؟ ئایا ئەوەش هەر غەیبەتە؟ پیڤەمبەری خوا ﷺ
 فەرمووی: (إِنْ كَانَ فِيهِ مَا نَقُولُ فَقَدْ اِغْتَبَتْهُ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ فَقَدْ
 بَهَتْهُ).

فەرمووی: ئەگەر ئەوەی کە تۆ لە پاشەملە لە عەیب و کەم و کوپی
 براکەت باسی دەکەیت، بەبێ زیادو کەم وەکو خۆی باسەت کردبوو،
 ئەوە غەیبەتت کردووە، خۆ ئەگەر ئەوەی تۆ لەبارەییە و وتوتە تییدا
 نەبوو، ئەوە بوختانت بۆ کردووە... واتە تاوانە کە گەرەتر دەبێت
 چونکە بوختان لە غەیبەت تاوانترە.

بەڕێزەکان: غەیبەت کردن چەند جوړیکی هەیە:

(۱) یەكەم: غَيْبَةٌ فِي الْبَدَنِ: بۆ نمونە دەلیی: بە گالته پیکردنەوه،
 فلان کەس کوێر، کەر، گۆج، شەل، لالە پەتە، قوچ ودریژ، کورتە بالاً،
 کە هەرچەندە ئەو کەسە خۆی ئەو سیفەتە تیادایە، بەلام حەز ناكات
 خەلکی بەو شیوە وەصفە ناوی بهێنن، دایکی ئیمانداران (خاتو
عائیشە) بۆمان دەگێڕتەوه و دەفەرموێت: پۆژیکیان لەگەڵ
 پیڤەمبەری خوادا دانیشتبووم، لە میانە قسەو گفتوگۆدا ووتم: (حَسْبُكَ مِنْ صَفِيَّةَ كَذَا وَكَذَا) واتە: بەسە بۆ کەم و کوپی لە لەش
 ولاری صەفیه‌دا، (صەفیه‌ی کچی حویه‌ی، هاوسەری بەڕیزی
 پیڤەمبەری خوا ﷺ) کە ئافەرەتییکی کورتە بالایی و هەر بالایی نییە،
 پیڤەمبەری خوا ﷺ لەسەر ئەم قسەیه‌ پووی لە خاتو عائیشە کردو
 فەرمووی: (لَقَدْ قُلْتَ كَلِمَةً لَوْ مُرِجَتْ بِمَاءِ الْبَحْرِ لَمَزَجَتْهُ) بەراستی

ئەى عائىشە ئەم قەسەىەى كە لەبارەى صەفەىەىەى كەردت ، قەسەىەىەى
ئەوئەندە خراپ و نابهجى بوو، ئەگەر بخەيتە ناو ئاوى دەرياو، ئەو
دەريايە بەو هەموو ئاوەوە كە هەيچ شەتەى پەيسى ناكات، بەلام ئەگەر
ئەو قەسەىەى تەبەكەيت كە غەيبەتە بوگەنى دەكات!

ئەم فەرموودەىە: رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ (٤٨٧٥) وَالتِّرْمِذِيُّ (٢٥٠٢) .
(٢٥٠٣) وَ قَالَ حَدِيثٌ صَحِيحٌ .

لە فەرموودەىەى تەردا كە عەمرى كۆرى شووعەيب لە باوكەىەىەى،
ئەوئەى لە باپەريەىەى بوئەم دەگەيتەووە دەفەرەوئەى: پۆرئەكىان
كۆمەئەىەى لە صەحابە لە خەزەت پەغەمبەردا دانەشتەبوون، لە كاتى
گەفتوگۆو قەسەكەردندا باسى پەياوئەكىان كەرد كە خۆى لەوئەى نەبوو، بەم
شەوئەىەى باسيان كەردو ووتيان: (لَا يَأْكُلُ حَتَّى يَطْعَمَ وَ لَا يَرْحَلُ حَتَّى
يُرْحَلَ لَهُ) بەپەستى فلان كەس زۆر فەقەرئەى، بەخوا دەبى نان
وئاوەكەشى بە دەمەو بەكەى ئەگەىنا خۆى نايخوات، وە دەبى سوارى
وئاخەكەى بەكەى، لەمەردا دەبى دەركەى ئوتومبەلەكەى بو
بەكەيتەو، ئەگەىنا خۆى عەقلى پەى نەشكى سوارەيت يان بىكەتەو،
پەغەمبەرى خوا ﷺ فەرەوئەى: (إِغْتَبَنُمُوهُ) بەپەستى غەيبەتەتەن كەرد.
فَقَالُوا: (يَا رَسُولَ اللَّهِ: إِنَّمَا حَدَّثَنَا بِمَا فِيهِ) ووتيان ئەى پەغەمبەرى
خوا ﷺ خۆ ئەمە باسى رەوشتەكەمەن كەرد كە تەيدەىەى، خۆ خوا
نەخواستە هەچەم دەربەرەى نەوئەو كە تەيدا نەبەيت، پەغەمبەرى
خوا ﷺ فەرەوئەى: (حَسْبُكَ إِذَا ذَكَرْتَ أَخَاكَ بِمَا فِيهِ) بەسە بو

ئەوێ که غەیبەتی کەسیک بکە، ئەوێ دەربارە بڵی که تییدا هەیه، بەبی زیادوکهەم. قال الحافظ المنذري: رَوَاهُ الْأَصْبَهَانِي بِإِسْنَادٍ حَسَنٍ.

کەواتە: ئەمە مافی پاراستنی کەسایەتی مروفە، کە ئیسلام ئەوەندە گرنگی پی داووە پاراستنی بە پیویست زانیوە، بە هیچ جۆریک پێگە نەداوە کەس باسی کەسیکی تر بکات.

زانایان دەفەرموون: (ذِكْرُ الْغَيْرِ ثَلَاثَةٌ) باسکردنی کەسیک لە لایەن کەسیکی ترەوە سێ جۆری هەیه. (الْغَيْبَةُ وَالْبُهْتَانُ وَالْإِفْكَ).
(جَا غَیْبَت ئەوێه: (أَنْ تَقُولَ مَا فِيهِ) شتیک بڵی که تییدا مەجودە.

(وہ بوختان ئەوێه: (أَنْ تَقُولَ مَا لَيْسَ فِيهِ) شتیک بڵی که تییدا نەبی.

(وہ ئیفک ئەوێه: (الْإِفْكَ أَنْ تَقُولَ مَا بَلَغَكَ) بەو دەلێن که شتیکت لە زمان خەڵکەووە بیستوووە کە دەربارە کەسیک ووتراوە، تۆش بیلێتەووە. هەر بڵی خەڵک دەربارە فلان کەس و دەلێن و وایان ووت، کە ئەوێ خەڵکیش بوو فلان کەسی دەلێن لە خراپە، بوختانە بۆی دەکەن.

ئەمە جۆری یەکەمی غەیبەتە، کە باسی بکە لە پووێ کەم وکوپی لاشەیهووە یان ناتەواوی ئەندامیکی لاشە.

دوۋەم: ^② غَيْبَةٌ فِي الْخُلُقِ: غەيبەتى بىكەى بەۋەى كە پەۋشتىكى نەخۋازراۋى تىدايە، بۇ نمونە: بَلِيّ: فُلَان كەس بە پراستى چروك و بەخىلە، خوبەزل زانە، تورەو تۆسنە، ترسنۆكە، بېھەلوئىستە، كە بىگومان ھەموو كەسىك پىنى ناخۆشە كە بەو سىفەتانە ناو بېرىت، ئەگەرچى تياشىدا مەوجود بىت.

سېھەم: ^④ غَيْبَةٌ فِي نَسَبِهِ: بەجۆرىك باسى بىكەى كە سووكايەتى بە نەسەب و پەچەلەكى بىكەى، بۇ نمونە: بَلِيّ: كوپى فُلَان كەس دەلىي، بەسووكايەتى پىكردنەۋە ناۋى باۋكى بىنى، ئەو شۋانە، ئەو فەراشە، ئەو كەناسە، لە كاتىكدا دەتۋانى بە شىۋەيەكى رېزدارانە ناۋى بېھىت و بَلِيّ: فُلَان كارگوزار.

چۈرەم: غَيْبَةٌ فِي شُؤْنِ الشَّخْصِ الدِّينِيِّ: كە بەپراستى ئەم جۆرە غەيبەتەيان لە خراپترىن جۆرەكانى غەيبەتە، چونكە غەيبەتكار لەسەر شىۋەى كەسىكى صالح و خواناس و زۆر دىندارو وارىع قسە دەكاو غەيبەتى بەرامبەرەكەى دەكات، بۇ نمونە: باسى كەسىك دەكرىت، ئەم دەلىت، پەنا دەگرم بەخۋا، فُلَان كەس چاك توشى گوناھ و تاۋان بوۋە، خۋا لە ئىمەش وئەۋىش خۆش بىت، ئەم كەسە بەشىۋەى دوۋعاو نزاى باش قسە دەكات، بەلام لە ناخەۋە مەبەستى شكاندى ئەو كەسەيەو باس كردنى خواناسى خۆيەتى.

ياخود كاتىك باسى كەسىك دەكرىت كە ھاتوچۆى كاربەدەستان دەكات، دەلىت: سوپاس بۇ تۆ خۋايە كە ھاتوچۆى كاربەدەستى زالم ناكەين، ئەمە غەيبەتە، چونكە نىيەتى ئەۋەيە كە فُلانە كەس كەسىكى

خراپەکارە، ھەرچەندە ناویشی ناهینیت. یان باسی کەسیک دەکات
 بۆ کۆمەلە کەسیک، دەیهوی غەیبەتی بکات، بەلام خۆی بە پیاوچاک
 نیشان دەدات و دەلی: بەراستی غەمبارم کە فلان کەسی برادەرمان
وای لی بەسەر ھاتوو، ئەمە غەیبەتە، چونکە ئەو کەسە نیەتی
راستی و پەرۆشی و دلسۆزی نییە، چونکە ئەگەر راست دەکات ئەوا
با بچیت بۆ لای ئەو کەسەو لە لای خۆی دلخۆشی بداتەو و کیشەو
گرفتەکە ی بۆ چارەسەر بکات، نەک لە لای خەلکی تر باسی بکات.

پێنجەم: غَيْبَةُ تَتَعَلَّقُ بِأَمْرِ دُنْيَوِي: غەیبەتیکە کە پەيوەندی ھەيە
 بە کاروباریکی دنیاویەو، بۆ نموونە: کەسیک لە لای خەلکی لە
 مەجلیسیکدا، باسی کەسیک بکات کە خۆی لەوئ نییە، بلی: ئای
 فلان کەس بەردەوام خەوالوو، ئای کە خەوگرانە، فلان کەس چەند
 زۆر خۆرە، ئای کە چلکەنە، فلان کەس بەردەوام جل و بەرگی شپەرە،
 یاخود بلی: ئای فلان کەس منالەکانی چەند خراپن، یان ژنەکە ی
 خراپە، ئەمە غەیبەتە، چونکە ئەگەر راست ئەکە ی بپۆ لە نزیکەو
 بۆی چارەسەر بکە.

خۆشەویستان: بەراستی ئەمە یە شارستانییەت، ئەمە یە ریزگرتن
 لە مڕۆڤ و مافی مڕۆڤ و کەسایەتی مڕۆڤ، ئەمڕۆ خەلکی باسی ئەوروپا
 دەکەن، کە خەلکەکە ی غەیبەتی یەکتەری ناکەن، کەس باسی کەس
 ناکات، بەلام خۆ ئەمە هی ئیسلامەکە ی خۆمانە کە ئەوان لەوئ بە
 کردەو جیبەجیبی دەکەن: بەھۆی ئەو بارودۆخ و ژینگەو ژيانە ی کە

بویان فراههه هاتووو دهولته کاریکی وای کردووو کهس نه توانیت مافی کهس بخوات تا ناچار به غه یبهت کردنی بییت.

ئیمانداران: پهنگه پرسیاریک له میشکی هه موواندا دروست بییت، ئه ویش ئه وهیه: ئایا کهس ههیه له دنیا دا توانی بییتی غه یبهتی کهس نه کات و به خراپه باسی کهس نه کات؟! له وهلام دا ده لئین: به لئ، ئه وهی ئیسلام فه رمانی پی کردووو هیچی له موسته حیلات نییه، که له توانای مروّ دا نه بییت جیبه جیی بکات. وه میژووی ئیسلامی گه لیک له و خواناس و پیاوچا کانهی باس کردووو که له هه موو ژیاناندا غه یبهتی کهسیان نه کردووو.

بو نمونه: زاناو پیشه وای زانستی فه رمووده: (ئیمامی بوخاری) ده فه رمویت: (أرجو أن ألقى الله ولا يحاسبني أني اغتبت أحداً) ئومیده وارم ئه و کاتهی که ده چمه حزووری خوای گه وره له قیامه تا لپرسینه وهه له گه ل نه کات له سه ر ئه وهی که غه یبهتی کهسیکم له ژیانم دا کرد بییت!

زانای گه وره ئیمامی (الذهبي) له کتیبه شاکاره به نرخه کهیدا: (سير أعلام النبلاء) ج ۱۲ ص ۴۴۱ دا له سه ر ئه م قسه یه ی ئیمامی بوخاری لیکدانه وهیه کی هه یه وه فه رمویت: (صدق رحمه الله، ومن نظر في كلامه في الجرح والتعديل علم ورعه في الكلام في الناس، وإنصافه فيمن يضعفه، فإنه أكثر ما يقول: منكر الحديث، سكتوا عنه، فيه نظر) به خوا راستی فه رمووو ئیمامی بوخاری، چونکه

هەرکەسێک تەماشای فەرموودەکانی ئیمامی بوخاری بکات، لە (الجَرَحُ وَالتَّعْدِيلُ) دا کە لە زانستی فەرموودەدا هەیە و ئەو کەسانە هەڵدەسەنگێنێت کە فەرموودەیان پێواوەت کردوو، لە ویدا بۆی دەرە کەوێت کە ئیمامی بوخاری چەند خۆپاریز بوو لە خراپ بەکار هێنانی زمان، لە کاتی ناوھێنانی خەڵکیدا و هەڵسەنگاندنیاندا، ئەگەر سەرنجی ووتەکانی بەدەی بۆت دەرە کەوێت، چەند بە وێژدانە وە قسە لەسەر کەسەکان دەکات، ئەوانە ی کە بەلاوازیان دەزانێت لە گیرانە وە فەرموودەدا، ئیمامی بوخاری لەبارە ی ئەو کەسانە وە کە فەرموودە ی لیوەرگرتون دەفەرمویت: فلان کەس فەرموودەکانی نەناسراون، لە بارە ی وە بێدەنگن، سەرنجی لەسەر هەیە، کە ئەمە مانای ناو هێنانی ئەو کەسانە یە، زۆر بە دەگمەن فەرموویەتی فلان کەس درۆزنە، یان فلان کەس فەرموودە هەڵدەبەستێت، تەنانت دەفەرمویت: هەركاتی ووتم: فلان کەس لە گیرانە وە فەرموودەدا سەرنجی لەسەر وە جینگای تێرامانە، ئەو ئەو کەسە گومانی لێدەکری و بیری تەواو نییە، بەلام پێم خوش نییە ئاوا ناوی بێم!

﴿یەکیکی تر لە و خواناس وزانایانە ی کە بەتەواوەتی خۆیان پاراستوو لە غەیبەتی خەڵک﴾، (وەهبی کوپی وەرد) ئەم پیاو باشە دەفەرمویت: ئەگەر واز لە غەیبەت کردنی کەسێک بهێنم، بەلام وە خوشترە لە وە ی کە لە و کاتە وە ی دنیا دروست بوو تا ئەو کاتە ی کۆتایی پێ دێت، هەمووی هی من بێت و لە پێناوی خوا ی گەورەدا بێبەخشم.

هەر ئەم زانایە دەیفەرموو: لە خوا بترسە لەوێی کە بە ئاشکرا
قسە بە شەیتان بڵێی و کەچی لە نەینیدا بەقسە ی بکە ی و هاوڕێی
بیت. بیگومان شەیتان بەو زۆر دلخۆش دەبێت کە غەیبەتی خەلکی
بکە ی.

ئیمامی (الذَّهَبِي) له (سِيرُ اَعْلَامِ النُّبَلَاء) ج ٩ ص ٢٢٨ دا له
 باسی (ابْنُ وَهْب) دا هیناویەتی کە (ابْنُ وَهْب) فەرموویەتی:
 (نذرت اني كلما اغتبت انسانا أن أصوم يوماً، فأجهدي، فكنت
 أغتاب وأصوم، فنويت أني كلما اغتبت انسانا أن أتصدق بدرهم،
 فمن حب الدراهم تركت الغيبة) لەسەر خۆم نەزر کردوو کە
هەركاتێك غەیبەتی كەسێك بكەم پۆژێك بەپۆژو بێم، بەلام سەیرم كرد
هیشتا ناتوانم بە تەواوەتی زال بێم بەسەر خۆم دا، چونکە توانای
پۆژوگرتنم زۆر بوو، غەیبەتەكەم دەکردو پۆژوووەكەم دەگرت، پاشان
بەیارم داو لەسەر خۆم پێویست كرد كە هەركاتێك غەیبەتی كەسێك
بكەم درهەمێك بكەم بە خێر، جا لەبەر ئەوێ پارەم كەم بوو، ئیتر
لەبەر ئەوێ پارەم پێ بمانی و پارەكانم لە دەست نەچیت وازم لە
غەیبەت كردن هینا.

ئای ئەو پیاو باشانە لە کۆی و ئیمە ئەمڕۆ لە کۆی، کە بە داخەو
 موسولمانی وا هەیه پارە ئەدات بۆ ئەوێ بگاتە شوینێک کە غەیبەتی
 خەلکی تیا بکریت.

(٤)

ئیمانداران: هەز دەکەم نمونە یەکی ش لە زانایانی کورد زمان
بەینمەو کە ئاوا خۆپاریز بوون لە غەیبەت کردن، ئەم زانا خواناسە

کوردەش (شیخ ئەمجەد زەهاوی) یە، ئەم زانا پایە بەرزە کوردەو لە ساڵی (١٨٨٣) ی زاینی لە دایک بوووەو ساڵی (١٩٦٨) وەفاتی کردووە، ئەم زانا خواناسە بەرپەوشت و خوی جوان و هەول و کۆششی بەرەوامی توانی خزمەتێکی گەورە بە ئیسلام بکات لە عراق و جیهانی ئیسلامیدا، ئەم زانایە زۆر بو خوا صولحاو بوو، لەسەر رێبازی پیغمبەری خواو هاوەلانی بوو.

پیشەوا (حَسَنَ البَنَّا) لە بارەیهووە فرموویەتی: ئەگەر ئەتەوی پووی گەشی یەکیک لە هاوەلانی حەزرت ﷺ ببینی، ئەوا سەیری پووی (شیخ ئەمجەد زەهاوی) بکە.

(شیخ ئەمجەد) زۆر بیرتیژو ووریاو بلیمەت بوو، پۆژیک (شیخ قاسم القیسی) موفتی عراق لەگەڵیا باسی بەلاغەت و زمانی عەرەبی دەکات، کە زانایی شیخ ئەمجەدی بو دەرەکهوێت لەو بوارەدا، ئەلی: ئەی شیخ ئەمجەد من فیه و ئوصلی فیهم بو تو واز لی هینابوو، کە تو مامۆستاو رابەر بیت، بەلام هەرگیز بو ئەو نەدەچووم کە لە زمانی عەرەبی و بەلاغەتیش دا ئاوا بلیمەت و شارەزا بیت و موناڵەشەم بکەیت، لە کاتیکیدا من عەرەبم و تو کوردی، بۆیە ناچارم ئەم بوارەش بو تو بەجی بهیلم، بەراستی شیخ ئەمجەد تو مامۆستای من و مامۆستای هەموو عراقییەکانی لە (مَنقُول) و (مَعقُول) دا، وە لەمەودواش موحادەلەت لەگەڵ ناکەم و تەنها داواي فتوات لێدەکەم.

شیخ ئەمجەد زەهاوی ئەوەندە شارەزا بوو لە فیهی (ئەبو حەنیفە) دا کە (سید محسن الحکیم) ی پیشەوای شیعیە لە بارەیهووە

ووتویه تی: ئه گهر فیهی ئیمام ئه بوجه نیفه له جیهاندا نه مینیت،
شیخ ئه مجهد ده توانیت له بهر، بێ هیچ کتیبیک هه مووی بلیته وه
بینوسیته وه، جا له گهڵ ئه هه موو بلیمه تی وزیره کییهیدا هه رده م
شیخ ئه مجهد ناوی خه لکی زۆر نزیکه له بیر چووته وه، ته نانه ت
ناوی مناله کانی خووشی بیرده چوو.

طه جابر العلوانی ده لیت: شیخ ئه مجهد ویستی پاسپارده یه کی
ده می بو بگه یه نمه (شیخ محمد الصواف) که زۆر دوستی بوو
فه رمووی: بلی شیخی خاوه ن عه مامه، بالا به رن، یه کسه ر زانیم
مه به ستی (شیخ محمد الصواف) ه، به نام قسه م نه کرد و وتم بزانه م
ناوه که ی بیر ده که ویته وه، که چی بیر ی نه که وته وه، لیم پرس ی: بوچی
ئاوا زوو ناوت بیر نامینیت؟ فه رمووی: له سه ره تای لایمه وه پاش
ئه وه ی که بینیم له قورئان وسوننه تدا چه ند باسی مه ترسی غه یبه ت
کراوه و زانیم ئه و که سه ی غه یبه ت بکات چه ند گونا هباره، له خوا ی
گه وره پارامه وه یارمه تیم بدات که هه رگیز نه توانم غه یبه تی خه لکی
بکه م، بو یه ده بین ی هه ر ئه وه نده ی لی ره برۆیته ده ره وه ناوه که تم له بیر
ده چیت و ناتوانم ناوت به ینم و غه یبه تت بکه م.

ئیمانداران: فه رموون گو ی بگرن بو به لاکانی غه یبه ت:.

یه که م: سه ریچی فه رمانی خوا یه، له قورئان دا باسی هه رامی
کراوه و خوا ی گه وره ده فه رمویت: ﴿يَتَأْتِيَ الَّذِينَ ءَامَنُوا أَجْتَنِبُوا كَثِيرًا
مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَعْضُكُم

بَعْضًا أَحْبَبُ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ
وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ ﴿١٢﴾ الحجرات / ١٢ .

واته: ئەهێ ئه‌و كه سانه‌ی باوه‌رتان هه‌ناوه، خۆتان زۆر بپاریزن له گومانی خراپ، له‌ راستیدا هه‌ندێك له‌و گومانانه گوناوه و تاوان، (بۆیه حه‌ق وایه له‌ هه‌موو گومانێك خۆمان بپاریزن)، به‌شوین كه موكوپی و عه‌یب و عاری یه‌كتری دا مه‌گه‌ڕێن و سیخوپی مه‌كه‌ن و له‌ پاشه‌مله باسی یه‌كتری و ناوی یه‌كتری به‌ خراپه‌ مه‌به‌ن، ئایا كه‌ستان پێی خۆشه‌ گوشتی بۆی خۆی به‌ مردوویی بخوات؟! دیاره‌ کاری واتان زۆر پێ سه‌خت و ناخۆشه، ده‌ی كه‌واته له‌ خوا بترسن و پاریزگار بن، چونكه‌ به‌راستی خۆای كه‌وره‌ گه‌رانه‌وه‌ی خه‌لكی وهره‌گریت و میهره‌بانه‌ بۆیان.

له‌م ئایه‌ته‌دا باسی سێ ناشیرینی غه‌یبه‌ت ده‌كات:.

١. غه‌یبه‌ت خواردنی گوشتی مرو‌قه‌..... ٢. مرو‌قه‌كه‌ بۆی خۆته‌..... ٣. براكه‌شت مردووه‌!.

ئای چ ناشیرینییه‌كه، بۆیه قورئان ده‌فرمویت: ﴿فَكَرِهْتُمُوهُ﴾ دیاره‌ کاری واتان زۆر پێ سه‌خت و ناخۆشه، وهره‌ بیهێنه‌ به‌رچاوت، براكه‌ت مردبێ و بچی گوشتی به‌ ددان لێ بپچری و بیخۆی! ئەگه‌ر ئینسان به‌م ئایه‌ته‌ دانه‌چله‌کی و واز له‌ غه‌یبه‌ت كردن نه‌هێنیت به‌ هیچی تر داناچله‌کی.

زانای پایہ بہرز (شیخ ابن حَجَر الہیثمی) لہ کتبہ کہیدا
(الزَّوَّاجِرُ عَنْ اقْتِرَافِ الْكِبَائِرِ) دا دہ فرمویت: گوناہی گہورہی
(کہ بیرہی) ژمارہ (۲۴۹) غیبہ تہ، دہ فرمویت: (وَقَدْ جَعَلَهَا مَنْ
أَتَى جَوَامِعَ الْكَلِمِ عَدِيلَةً غَضَبِ الْمَالِ وَ قَتَلَ النَّفْسِ بِقَوْلِهِ ﷺ) (كُلُّ
الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ، دَمُهُ وَ مَالُهُ وَ عَرْضُهُ) .

واتہ: پیغہ مہبری خوا ﷺ لہ جوامعی کہ لیمی خوی دا، لہو ووتہ
کورتانہ دا بہ ووشہو پیت، بہ لَام گہورہو دریتزو پروجہ لہ واتاو
مانادا، غیبہ تی لہ ریزی دوو تاوانی زور گہورہو باس کردوہ، کہ
ئہ وانیش داگیرکردنی مال و سامانی خہ لکہ بہ ناحق وناپروا، لہ گہل
کوشتنی کہ سیکی بی تاوان بہ بی هیچ حقیق. ہر وہ کو لہم
فرمودہ دیہ دا دہ فرمویت: ہموو موسولمانیک حرامن لہ سہر برا
موسولمانہ کہی: خوینی، مال و سامانی، کہ سایہ تی وناپرووی.
دوہم: دہمی غیبہ ت کاران بؤگہنہ: .

(جابری کوری عبد اللہ) بؤمان دہ گیریتہ وہو دہ فرمویت: لہ
خزمہ تی پیغہ مہبری خوا دا بوین ﷺ (فَارْتَفَعَتْ رِيحٌ مُنْتَنَةً) لہو
کاتہ دا بؤگہنیک زور پیس بلاو بوویہ وہ، پیغہ مہبری خوا ﷺ
فرموی: (أَتَدْرُونَ مَا هَذِهِ الرِّيحُ؟!) دہ زانن ئہو بؤگہنہ، ئہو ہوا
بؤگہنہ ہی چیہ؟ پاشان ہر خوی بوی پوون کردینہ وہو فرموی:
(هَذِهِ رِيحُ الَّذِينَ يَغْتَابُونَ الْمُؤْمِنِينَ) رواہ احمد. . وَقَالَ الْحَافِظُ ابْنُ
حَجَرٍ فِي الْفَتْحِ (۴۸۴/۱۰) سَنَدُهُ صَحِيحٌ .

ئەمە بۆگەنی ئەو کەسانە یە کە غەیبەتی ئیمانداران دەکەن.

(سیئەھەم: غەیبەت کردن چاکە کانت لەناو دەبات: ئەو ھەموو عیبادەت و چاکە و خێرو خێراتەت کە بۆتە خەرمانیکی گەورە لە چاکە، بە غەیبەت کردن لەناو دەچیت.

شیخ ھەسەنی بەصری: دەفەر مویّت: (والله للغیبةُ أسرعُ في دين الرجل من الأكلة في الجسد) واتە: سۆیند بەخوا غەیبەت کردن خیراترو خراپ تر ئیمانی مروۆ لەناو دەبات لە (خۆرکە). (ژێرپەنجە لە لاشەدا).

جاریکیان بۆ شیخ ھەسەنی بەصریان گیرایەو کە پیاویک غەیبەتی کردووی، ئەویش بڕیک خورمای زۆر جوان و نایابی بۆ ناردوو فەرمووی: ھەوالم پینگە یشتوو کە تۆ کۆمەلێک لە چاکەکانی خۆت بۆ من ناردوو، بۆیە ویستم لە بەرامبەردا شتیکت پێ ببەخشم، داواي لیبوردنیش دەکەم کە ناتوانم پاداشتی ئەو ھەموو چاکە یەت بدەمەو کە بۆت ناردووم، (چونکە بە غەیبەت کردن چاکە ی غەیبەت کار دەچیت بۆ غەیبەت کراو).

ئیمامی (الذّھبی) لە (سیرُ اعلام النبلاء) ج ۹ ص ۱۹۵ دەفەر مویّت: (عبدالرحمن ی کوری مەدی) فەرموویەتی: ئەگەر لەبەر ئەو نەبوا یە کە پێم ناخۆشە خەلکی سەرپێچی فەرمانی خوا ی گەورە بکەن، ئەوا خۆزگەم دەخواست کە ھەرچی دانیشتووی وولاتی میصرە (کە ئەم تێیدا نیشتەجی بوو) غەیبەتی بکردمایە، ئایا چ شتیکی لەوە خۆشترە کە مروۆ لە پۆژی قیامەتدا کە تەماشای دەفتەری

کردهوهکانی دهکات ئەو هه‌موو چاکه‌یه‌ی تیدا بپینیت که ئەم بۆخۆی له دنیا دا ئەنجامی نه‌داون و به به‌لاش بۆی هاتوون.

به‌ئێ هه‌ر له‌به‌ر ئەوه‌ی که غه‌یبه‌ت چاکه‌کانت ده‌بات بۆ به‌رامبه‌ره‌که‌ت (عبدالله ی کوپری موباره‌ک) ده‌فه‌رمویت: ئەگه‌ر غه‌یبه‌تی که‌سم بکه‌ردایه‌، ئەوا ده‌چووم غه‌یبه‌تی دایک و باوکم ده‌کرد، چونکه ئەوان شایانترین که‌سن که کردهوه‌کانی خۆمیان پێشکه‌ش بکه‌م...

ئیماندارێ به‌پێژ: هه‌موو که‌س له پوژنی قیامه‌تداو له کاتی کێشانی کردهوه‌کانی داو دانانی ته‌رازوودا، موحتاجی یه‌ک چاکه‌یه‌، چونکه زۆر که‌س له‌سه‌ر یه‌ک چاکه‌ په‌کی ده‌که‌وی و ئەگه‌ر یه‌ک چاکه‌ی تری ببوایه‌ پزگاری ده‌بوو، خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت:

﴿فَمَنْ ثَقَلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾، وَمَنْ خَفَّتْ

مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ ﴿المؤمنون ١٠٢. ١٠٣﴾

واته: ئەو که‌سه‌ی ته‌رازووی چاکه‌کانی قورس بێت، ئانه‌وانه سه‌رفرازو سه‌رکه‌وتوون، به‌لام ئەو که‌سه‌ی ته‌رازووی چاکه‌کانی سوک بێت، ئانه‌وانه ئەو که‌سانه‌ن خۆیان له‌ده‌ست داوه‌و خۆیان خه‌سارو پرێسوا کردووه‌.

یه‌کی‌ک ده‌پرسی‌ت: بۆچی خۆیان خه‌سارو پرێسوا کردووه‌؟ چونکه پاداشتی چاکه‌یه‌ک به‌ ده‌و پاداشتی خراپه‌یه‌ک به‌یه‌که‌، جا (ابن مسعود) ده‌فه‌رمویت: (هَلَاكَ مَنْ غَلَبَتْ وَحْدَانَتُهُ أُعْشَارُهُ) به‌هیلاک

چوو هه كه سه ی كه یه كه كانی زیاترو زاتر بن به سه ر ده هینده كانی دا، واته: خراپه كانی كه یه كه به یه ك بوی نوسراون، زیاتر بن له و چاكانه ی كه لانی كه م یه كه به ده پاداشتی بو ده نوسریت.

چوارهم: تاوانی غه یبه ت له زینا زیاتره:

(ئیمامی بوخاری) له (الادب المفرد ، رقم ۷۵۸ ص ۱۵۹) وه پیشه وای ته فسیر (ابن کثیر) له ته فسیره که ی دا ج ۴ ص ۲۱۵ دا به (ئیسنادیکی صه حیح) هیئاویانه، له نه بو هوره یروه ده گپرنه وه، له به سه رها ته که ی (ماعیزی کوپی مالیکی نه سلم) ی دا که کاتیک نه م گه نجه هاته خزمه ت پیغه مبه ری خوا ﷺ وه داوای کرد له پیغه مبه ری خوا که له تاوانی زینا پاکی بکاته وه، به جیبه جی کردنی حه ددی شه رعی له سه ری، به لی نه وه بوو هه ر سوور بوو له سه ر داواکه ی، تاوه کو پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رمانی به سه ردا دا که ره جم بکریت، به به رد لیی بدری تا گیان ده سپیریت، جا کاتی به رد باران کراو گیانی سپارد، پیغه مبه ری خوا ﷺ گوینی له دوو که س بوو که یه کیکیان به وی تریانی ده وت: (اَلَمْ تَرَ هَٰذَا الَّذِي تَسْتَرَاٰهُ عَلَيْهِ فَلَمْ تَدْعِهٖ نَفْسَهٗ حَتّٰی رَجَمَ رَجَمَ الْکَلَابِ) ووتی: ئایا بینیت نه م ماعیزه که خوای گه وره تاوانه که ی بو په رده پوش کردبوو، که س پیی نه زانیبوو، که چی ده می پانه وه ستاو وازی له خوی نه هیئا هه تا وه کو سه گ به رد بارانیان کردوو کوشتیان، ! پیغه مبه ری خوا ﷺ جاری هیچ قسه ی نه کرد هه تاوه کو پویشتن به لای لاشه یه کی بۆگه نی که ریکی توپیودا، که هه رچی به و ناوه دا برۆیشتایه ده بوائه ده م

ولوتی خوی بگرتایه له بهر بۆگه‌نی، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی:
 نه‌وه فلان که‌س و فلان که‌س له کوین؟ نه‌وانیش هاتن و ووتیان:
 قوریان له خزمه‌تداین، فه‌رمووی: (إِنْزِلَا، فَكَلَا مِنْ جِيفَةِ هَذَا الْحِمَارِ)
 فه‌رمووی: له وولاخه‌کانتان وهرنه‌ خواره‌وه‌و له‌و گوشته‌ بۆگه‌نه‌ی
 که‌لاکی نه‌و که‌ره توپیوه‌ بخۆن، ! به‌سه‌ر سوپ‌مانه‌وه‌ دوو که‌سه‌که
 ووتیان: نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ (وَهَلْ يُكَلِّ هَذَا؟!) ئایا نه‌مه‌ بۆ
 خواردن ده‌شیت؟! پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: (فَمَا نَلْتَمَا مِنْ
 أُخَيْكُمَا أَنْفَا أَشَدُّ أَكْلًا مِنْهُ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّهُ الْآنَ لَفِي أَنْهَارِ الْجَنَّةِ
 يَنْغَمِسُ فِيهَا) واته‌: ئیوه‌ بیژ له‌و که‌لاکه‌ بۆگه‌نه‌ ده‌که‌نه‌وه‌، به‌لام
 نه‌وه‌ی که‌ توژیک له‌مه‌ به‌ر له‌ براکه‌تان خواردتان، زۆر له‌م گوشته‌
 بۆگه‌نه‌ خراپ‌تر بوو، سویند به‌و که‌سه‌ی که‌ گیانی منی به‌ ده‌سته‌،
 ئیستا ئا نه‌م ماعیزه‌ نه‌و گه‌نجه‌ جوانه‌ی که‌ سزای دنیای هه‌لبژارد
 به‌سه‌ر سزای قیامه‌تدا، بۆ نه‌وه‌ی به‌ پووی سپی به‌ حزووری خوی
 گه‌وره‌ بگات، به‌خوا ئیستا هه‌ر ئیستا که‌ تازه‌ خراوه‌ته‌ قه‌بره‌وه‌،
 له‌ناو جوگه‌و پووباره‌کانی به‌هه‌شتدا مه‌له‌ ده‌کات و خوی تیدا نقوم
 ده‌کات و هه‌رچی ئیش و نازاره‌ به‌لاشه‌یه‌وه‌ نامینیت.

جاریکی تریان: که‌سیک ئیعترافی له‌سه‌ر خوی کرد به‌ زینا، دوا‌ی
 په‌جم کردنی پیاویک هات ووتی: کوا په‌جم کراوه‌که‌؟ سه‌حابه‌کان
 چونه‌ خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خواو ﷺ عه‌زیان کرد: (هَذَا جَاءَ يَسْأَلُ
 عَنِ الْخَبِيثِ) نه‌م پیاوه‌ هاتووه‌ پرسیار ده‌کات له‌ جه‌نازه‌ی نه‌و شته‌

پیسە زیناکارە، پیڤەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: (لَهُوَ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رَشِيحِ الْمِسْكِ) بەراستی بۆنی لاشە ی ئەم کوڕە گەنجە کە تەسلیم بوو بە شەری خۆی گەرەو پەجم کراوە، لە لای خۆی گەرەو بۆنی زۆر خوشترە لە بۆنی مێسک. ئەو پیاوێی کە هاتبوو پرسبیری دەکرد، باوکی گەنجە پەجم کراوەکە بوو. پاشان سەحابەکان یارمەتیاندا لە شۆردن و کفن کردن و بە خاک سپاردنی دا. ئەم فەرموودەیە: رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ (٤٤٣٥) وَحَسَنُهُ الْإِسْلَامِيُّ فِي صَحِيحِ أَبِي دَاوُدَ .

بەلێ ئیمانداران: بۆیە تاوانی غەیبەت کردن لە زینا کردن خراپتر و گەرە ترە، چونکە زینا بە جیبەجی کردنی حوکمی شەری یان بە تەوبە کردن لەکاتی نەبوونی حوکمی ئیسلامیدا، پاک دەبێتەوە و ئەو کەسە لە چۆڵ و پیسی زینا و داوێن پیسی لیخن و بۆگەنی کردووە پاک دەبێتەوە، وە بۆنی خوش دەبێتەوە، بەلام غەیبەتکار ئەگەر بە یەگجاری تەوبە نەکات، ئەو بەردەوام لە تاواندایەو خوشی هەستی پێناکات و زۆر جار هەر خوشی بە گوناھبار نازانێت.

بۆ نمونە: ئافەرەتی وا هەیە و تەسبیحەکە بە دەستەو دەستی تەسبیحات دەکات، کەچی لەو کاتەدا ئەگەر یەکیکی دەست کەوت بۆ قسە دەست دەکات بە غەیبەت!! وە تەوبەشی لێناکات.

پێنجەم: غەیبەت کردن لە رێبا خواردن تاوانترە.

هاوێلی بەرپێز: (بەپرائی کوپی عازب) دەفەرموێت: پیڤەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: (الرَّبُّا إِثْنَانِ وَسَبْعُونَ أَبَا أَدْنَاهَا مِثْلُ إِيْتَانِ

الرَّجُلِ أُمُّهُ، وَإِنَّ أَرْبَى الرَّبِّا إِسْطَالَةَ الرَّجُلِ فِي عَرْضِ أَخِيهِ) (رَوَاهُ
الطَّبْرَانِي فِي الْأَوْسَطِ، وَ صَحَّحَهُ الْأَلْبَانِي فِي صَحِيحِ الْجَامِعِ بِرَقْم: (٢٢٠٣) وَفِي
سِلْسِلَةِ الصَّحِيحَةِ بِرَقْم (١٨٧١) وَ صَحِيحِ سُنَنِ أَبِي دَاوُدَ بِرَقْم (٤٨٧٦).

واته: سوو خۆری ههفتاو دوو ده‌رگای ههیه (جۆری ههیه)، نزم
ترینیان لای هه‌ره خواره‌وه‌ی تاوانی سوو خۆری وه‌کوئه‌وه‌یه
که‌سیک زینا له‌گه‌ل دایکی خۆی بکات، وه له خراپترین و گه‌وره‌ترین
تاوانی پێباو سوو خۆری ئه‌وه‌یه: مرو‌ؤ ده‌م بکو‌تیه‌ته که‌سایه‌تی برای
موسولمانی خۆیی و غه‌یبه‌تی بکات!!

به‌لێ ئیعمانداران: یه‌کیک له‌و شتانه‌ی که‌ ئه‌مه‌روا له‌ خه‌لکی
ده‌کات که‌ غه‌یبه‌تی یه‌کتری بکه‌ن، بونی په‌ئی و بو‌چوونی جیاوازه،
به‌لام با بو‌چوون و په‌ئیشمان جیاواز بی‌ت خو‌هر برای ئیعمانی
یه‌کترین.

(ئیمامی شافعی) له‌گه‌ل هاوه‌لیکیدا بو‌چوونی جیاوازی ده‌بی‌ت
و زۆر دانیشتن ده‌که‌ن ناگه‌نه ئه‌نجامیک و پاشان بو‌ئه‌وه‌ی
هاوه‌له‌که‌ی دلی گه‌رد نه‌گه‌ری و شه‌یتان دلی کرمی نه‌کات، ئیمامی
شافعی به‌ هاوه‌له‌که‌ی ده‌لی‌ت: (یا ابا موسی ألا یستقیم أن ن‌کونَ
إِخواناً وَ إِن لَّم ن‌تَّفَقْ؟) ئه‌ری نا‌کری‌ت برا بین هه‌رچه‌ند له‌سه‌ر یه‌ک
قه‌سه‌و بو‌چوونیش پێک نه‌که‌وین؟! به‌لێ ده‌کری و سه‌د جار ده‌کری‌ت،
ده‌ی با برا بین و شه‌یتان به‌ خو‌مان خو‌ش نه‌که‌ین و غه‌یبه‌تی یه‌کتری
نه‌که‌ین.

بەلای ئیمانداران: بەراستی پێویستمان بە بەخۆدا چۆنەو هەیه،
 دەبێت خۆمان پاک بکەینەو هە غەیبەت کردن، لە دڵ پیسی، لە
 گومانى خراپ بەیەکتەر، تەنها ئەوێ دەبێت سوور بین لەسەری دوو
 شتە: یەكەم: ئیمان و ئیسلامەتی و دینداری. دووهم: ئەخلاق
 و پرەوشتە جوانەکان...

تۆتە ماشای لاشەى خۆت بکە، سەیر دەکەى بەردەوام لە
گۆراندایە، بۆ نمونە: خانەکانى پێست، لە (سێ) سەعات زیاتر
 ناژین، خانەکانى پێخۆلەکان کە شلە هەرس کراوەکان دەمژن لە (چل
 و هەشت) سەعات زیاتر ناژین، خپۆکە سوورەکانى ناو خوین لە
 (سەد و بیست و پێنج) پۆژ زیاتر ناژین.

کەواتە: لە ماوەى پێنج سال دا هەموو خانەکانى لەشت سەر لە
 نوێ نوێ دەبنەو، بەلام لەناو هەموو لاشەى مرقدا تەنها دوو جۆر
 خانە هەرگیز نامرن و گۆرانیا بەسەردا نایەت، ئەوانیش خانەکانى:
 ۱. میشک و دەماخ ..... ۲. خانەکانى دڵ.... (چونکە ئەگەر
 ئەمانە بمردنایە ئەوا مرقو هێچى لەبیر نەدەما).

کەواتە: بە ئیمەش زمانمان پاک بکەینەو و دەروونمان خاوین
 بکەینەو.

شەشەم: بەلای غەیبەت (عەزەبى قەبر) ه، (ئەنەسى كورى مالیک)
 دەفەرموێت: پێغەمبەرى خوا ﷺ فەرمووی: (لَمَّا عُرِجَ بِي، مَرَرْتُ
بِقَوْمٍ لَهُمْ أَظْفَارُ مِنْ نَحَاسٍ يَخْمَشُونَ وَجُوهَهُمْ وَ صُدْرَهُمْ. فَقُلْتُ مَنْ
هَؤُلَاءِ يَا جِبْرِيلُ؟ قَالَ هَؤُلَاءِ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ لُحُومَ النَّاسِ وَيَقْعُونَ فِي

أَعْرَضِهِمْ) (أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ فِي الْمُسْنَدِ (٣/٢٢٤) وَ أَبُو دَاوُدَ (٤٨٧٨) وَاللَّفْظُ لَهُ. وَقَالَ مُرَاجِعُ رِيَاضِ الصَّالِحِينَ (٥٧٨): إِسْنَادُهُ صَحِيحٌ.

واته: کاتیك بهرز کرامه وه بو ئاسمان له شه وره وییه کهمدا ، له (ئیسراو میعراج) دا پویشتم به لای قه ومیکدا که نینوکی درێژیان مه بوو، نینوکه کانیان له مسس بوون!! دهم وچاوی خویان پی دهرنییه وه، وه سنگی خویان پی دهرنییه وه، ووتم: ئه ی جوهریل ئه مانه کین که نینوکیان له مسه و ئاوا دهم وچاوو سنگی خویان دهرنن و وه پیستی دهم وچاوو سنگیان داده مالن؟ فهرمووی: ئه وه ئه و که سانه ن که گوشتی خه لکی ده خوئن، واته: غه یبه تی خه لکی ده که ن، وه ده که ونه ناو ناموسی خه لکه وه و باسی حه یاو حورمه تی خه لکی ده که ن.

له فهرمووده یه کی تر دا هاتوو که پیغه مبه ری خوا ﷺ پویشتم به لای دوو گوپدا فهرمووی: (إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ، أَمَّا أَحَدُهُمَا فَيُعَذَّبُ فِي الْبَوْلِ وَأَمَّا الْآخَرُ فَيُعَذَّبُ فِي الْغَيْبَةِ) (رَوَاهُ أَحْمَدُ فِي الْمُسْنَدِ (٥/٣٥-٣٦) وَقَالَ الْحَافِظُ ابْنُ حَجَرٍ فِي الْفَتْحِ (١/٤٨٥): أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ وَالطَّبْرَانِيُّ بِإِسْنَادٍ صَحِيحٍ).

واته: خاوه نی ئه م دوو گوپره سزا دهرین، به لام سزا که یان له سه ر تاوانیک نییه که گه وره بیئت، مه به ست له وه یه که ئه م دوو تاوانه له لای خه لکی به گوناھی گه وره ناونا برین، یه کیکیان له سه ر ئه وه سزا ئه دریت که خو ی له میز پاک نه کردوو ته وه، ئه وی تریشیان له سه ر

ئەو سزا ئەدریٲ که غەیبەتی خەلکی کردوو و کردویەتی بە شەوچەرە ی کوٲو دانیشتنەکانی.

جا توخوا حەیف نییە بە زمانی خۆت ، بەبی سوود ، چونکە هیچ شتیک لە غەیبەت بیسوود تر نییە بو خاوەنەکە ی ، مالی چەندین سالتە که قەبرەکەتە پری بکە ی لە سزاو ئەشکەنجەو ئازار بو خۆت.

٧ حەوتەم: خوای گەرە غەیبەت کار سووک ورسوا دەکات:

پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: (يَا مَعْشَرَ مَنْ آمَنَ بِلِسَانِهِ وَلَمْ يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قَلْبِهِ، لَا تَغْتَابُوا الْمُسْلِمِينَ، وَلَا تَتَّبِعُوا عَوْرَاتِهِمْ، فَإِنَّهُ مَنْ اتَّبَعَ عَوْرَاتِهِمْ يَتَّبِعْ اللَّهُ عَوْرَتَهُ، وَمَنْ يَتَّبِعْ اللَّهُ عَوْرَتَهُ يَفْضَحْهُ فِي بَيْتِهِ) (رواهُ أبو داود: ٤/٤٨٨٠، وَقَالَ الْحَافِظُ الْعِرَاقِيُّ فِي الْأَحْيَاءِ : ج ٣ ص ١٠٤) واتە: ئە ی ئەو کەسانە ی کە بە زمان ئیمانان هیناوە، بەلام ئیمان نەچوووە ناو دلەکانتانەو، غەیبەتی موسوڵمانان مەکن، وە شوینی کەم وکوپیەکانیان مەکن، چونکە هەرکەسیک شوین عەیب و عاری موسوڵمانان بکەوێت، ئەو خوای گەرە شوین کەم وکوپیەکانی دەکەوێت و هەرکەسیکی ش خوای گەرە شوین کەم وکوپیەکانی بکەوێت، لەناو مالهەکی خۆیدا ئابرووی دەبات.

لەم فەرموودەیدا دوو سەرنج دەکړین:

١. فەرمووی: ئە ی ئەوانە ی کە ئیمانە کەتان هەر بە زمانتانەو نەچوووە ناو دلەکانەو، ئەوانە کین؟ ئەوانە غەیبەت کاران و ئەوانە کە بە شوین عەیبی خەلکەو.

۲. ههركه سيك غه يبه تي خه لكى بكات و عه ييب وكهم وكوپى
 خه لكى ئاشكرا بكات، ئهوا به دلنيا ييه وه خه لكيش زمانيان له ئاستى
 دا دهكرېته وهو له بهرچاوى خه لكى عه يبه كانى ئاشكرا ده بن.
هه شته م: غه يبه ت كار توشى نه خوشى دهروونى ده بېت: واته:
 وای ليديت به بى باس كردنى خه لكى و چاودىرى كردنى ژيانى
 خه لك ناژى.

به داخه وه هى وا هه يه ئه وهنده چاودىرى ژيانى خه لكى دهكات،
 ده زانيت كى پوژانه به كولانه كه يان دا پويشتوو، وه دراوسيكانى
 كى ميوانى بووه ئيشى چى بووه!!
حه زه تي عومهر ده يفهرموو: (عَلَيْكُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ تَعَالَى، فَإِنَّهُ شِفَاءٌ،
 وَإِيَّاكُمْ وَذِكْرِ النَّاسِ فَإِنَّهُ دَاءٌ).

واته: ئاموژگاريتان دهكهم به وهى كه زور زيكر و يادى خواى
 گه وره بكه ن، چونكه شيفايه بو دل و دهرون تان، وه زور خو تان
 بپاريژن له باسكردنى خه لكى چونكه ئه وه نه خوشى و ده رده.
 به پراستى ئيمان داران: دينه كه مان، ئيسلامه كه مان، دينى
 پيشكه وتنه، دينى مه ده نيته، دينى خوشگوزهرانييه، دينى خزمه ت
 به يهك كردنه، ئه گهر په پره وى ئه م ئيسلامه شيرينه بكه ين، به
 دلنيا ييه وه كه س له زمانى كه س ناترسي ت، زانا يان فهرموويانه:
 موسولمان ده بېت به م شيويه بېت:.

۱. إِنْ ضَعُفْتَ عَنِ الْخَيْرِ فَأَمْسِكَ عَنِ الشَّرِّ: ئەگەر بێ توانای لە ئەنجامدانی چاکەدا، وە ناتوانی خێر پێشکەش بە دەورووبەرەکت بکە، ئەوا واز لە خراپە بێنەو خراپەت نەبێت بۆ خەلکی.

۲. إِنْ كُنْتَ لَا تَسْتَطِيعُ أَنْ تَنْفَعَ النَّاسَ فَأَمْسِكَ عَنْهُمْ ضَرْكَ: ئەگەر ناتوانی دەستباری خەلکی بکەیت و باری لاریان لەگەڵ پاست بکەیتەوه، ئەوا خۆت بپاریزە لەوهی کە باری خەلکی کە خۆی پاستە تۆ لاری بکە.

۳. إِنْ كُنْتَ لَا تَسْتَطِيعُ أَنْ تَصُومَ فَلَا تَأْكُلْ لُحُومَ النَّاسِ: ئەگەر ناتوانی پوژووی سوننەت بگری، ئەوا گوشتی خەلکی مەخۆو غەیبەتی خەلکی مەکە.

۹ نُوبِهِم: غەیبەت کار ئەوەندە سزای سەختە لە دۆزەخدا کە دەبێتە هۆی زیاتر سزا چێشتنی دۆزەخییەکان بەهۆی ئەوهوه.

پێغەمبەری خوا ﷺ فهرموویهتی: (أَرْبَعَةٌ يُؤْذُونَ أَهْلَ النَّارِ عَلَى مَا بِهِمْ مِنَ الْأَذَى) چوار تاقم هەن کە دەبنە هۆی ئازاردانی دۆزەخییەکان لەگەڵ ئەو هەموو سزاو تاوانەیی کە خۆیان هەیانه:

(يَهْكُم: (رَجُلٌ مُغْلَقٌ عَلَيْهِ تَابُوتٌ مِنْ جَمْرٍ) پیاویکە تابوتیکی ئاگری بۆ کراوه، ئەو تابوتە ئاگرینە دەکرێتەوهو ئەم دەخریتە ناوی، پێغەمبەری خوا ﷺ فهرمووی: (قَدْ مَاتَ وَ فِي عُنُقِهِ أَمْوَالُ النَّاسِ) ئەوه کە سێکە مردووهو مائی خەلکی وایە لە گەردنیدا، وەکو ئوتومبیلە گرانبەها جام پەشەکانی بەرپرسەکان، کۆشک و فیلاکانیان،

که به پاره‌ی میلله‌تی پښ وړووت دروستی ده‌کن، بویان ده‌بیته تابووتی ناگرین و نه‌وه‌نده نه‌شکه‌نجه‌یان قورسه، جه‌ه‌ننه‌میه‌کان له‌بر هاواروناله‌یان نارېحه‌ت تر ده‌بن له سزای خوین.

کدووم: (وَرَجُلٌ يَجُرُّ أَمْعَاءَهُ) پیاوړیکه که ریخوله‌کانی به‌شوینیا راده‌کیشن، وورگی دپړاوو ریخوله‌کانی له سکی هاتونه‌ته دهره‌وه، نه‌مه که‌سیکه (لَا يُبَالِي أَيْنَ أَصَابَ الْبَوْلُ مِنْهُ) گوئی به‌وه نه‌داوه میز بهر کوئی ده‌که‌ویت و خوی پاک ناکاته‌وه له میز.

کسیه‌م: (وَرَجُلٌ يَسِيلُ فُؤُهُ قِيحًا وَدَمًا) که سیکه پړاو پړی ده‌می کیم و خوینی بوگن به ده‌میا دیته خواره‌وه. نه‌مه‌ش: (كَانَ يَنْظُرُ إِلَى كَلِمَةٍ فَيَسْتَلْذُّهَا كَمَا يُسْتَلْذُّ الرَّفَثُ) که‌سیکه که قسه‌یه‌ک ده‌که‌ویت به‌رده‌می که باسی کهم وکوپری که‌سیکه نه‌یقوزیت‌وه و ده‌کو کورده‌واری ده‌لیت: حوت گه‌ره‌کی پی ده‌کات و له زاریک ده‌یگه‌یه‌نیته شاریک.

چواره‌م: (وَرَجُلٌ أَكَلَ لَحْمَهُ) که‌سیکه که له‌ناو جه‌ه‌ننه‌ما ناچار کراوه به‌وه‌ی که ده‌بیته گوشتی خوی بخوات، جا ه‌موو جاریک که قه‌پ ده‌کات به لاشه‌ی خویدا، نازاریکی زوری پی ده‌گات و هاواری وای لی به‌رز ده‌بیته‌وه، که هرچی جه‌ه‌ننه‌میه نارېحه‌ت تر ده‌بن له نه‌شکه‌نجه و نازاردا سهره‌پای سزاکه‌ی خوین. چونکه پچرانی گوشتی لاشه‌ی خوت به ده‌می خوت و به ددانی خوت نازاره‌که‌ی بی سنوره، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فهرمووی نه‌وه که‌سیکه

که: (يَأْكُلُ لَحُومَ النَّاسِ بِالْغَيْبَةِ وَيَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ) گوشتی خه لکی خواردوو به وهی که غیبهتی کردوون و وه دوو زمانی له نیوان خه لکیدا کردوو و فیتنهیی وئاشوب به وهی ئه و دوو زمانییهی ئه وه وه پهیدا بووه.

ئهم فهرمودهیه: (اَخْرَجَهُ ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا فِي ذِمِّ الْغَيْبَةِ ، وَذَكَرَهُ الْهَيْثُمِي فِي مَجْمَعِ الزَّوَادِ ج ١ ص ٢٠٨ .

به ئومیدی ئه وهی که دواي زانینی ئهم هه موو به لاو نه گبه تییه گه ورانهی که به وهی غیبهت کردنه وه توشی مروقی موسولمان ده بیئت، واز له غیبهت کردن بهینین و تا به شی دوو می ئهم باسه هه موو لایه کتان به خوای گه وره ده سپیرم.

سه رچاوه کان:

١. قورئانی پیروز.
  ٢. ته فسیری ئاسان
  ٣. آیاتُ الله في الانسان
  ٤. نظرة النعيم
  ٥. الوصايا المنبرية
  ٦. صحيح وصايا الرسول للنساء
  ٧. موسوعة الأم في تربية الاولاد
  ٨. جواهر الخطب المختارة اعداد
  ٩. ژيانه وه
  ١٠. صحيح وصايا الرسول
- بورهان محمد ئهمین
د. محمد راتب النابلسي
مجموعة من العلماء
محمد عبدالعاطي بحيري
سعد يوسف ابو عزيز
د. احمد مصطفى متوكلي
مجموعة من العلماء
ئهندازيار عوسمان
سعد يوسف ابو عزيز

ووتارى چوارەم
بۆمانگى شەۋال
غەيبەت
بەشى دووہم

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى
آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ:

ئیمانداران: زمان خه‌لاتی گه‌وره‌ی خواجه بو‌ مروّ، قسه‌کردن
به‌پزترین تایبه‌تعه‌ندییه که خوای گه‌وره به مروّی به‌خشیوه، له‌به‌ر
ئه‌وه‌ی زمان وقسه‌کردن ئاشکراترین وینای جیاکه‌ره‌وه‌ی مروّقه له
گیانله‌به‌ران، هه‌روه‌کو خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿خَلَقَ الْإِنْسَانَ﴾

﴿عَلَّمَهُ الْبَيَانَ﴾ الرحمن ۳، ۴ واته: ئاده‌میزادی دروست

کردوووه و هه‌ر ئه‌ویش فیّری گوفتارو ئاخاوتنی کردوووه.

ئه‌گه‌ر سه‌رنجی ئایه‌ته‌که بده‌ین، ده‌بینین که‌نه‌یفه‌رموووه ﴿وَعَلَّمَهُ

الْبَيَانَ﴾ به‌ئکو‌فه‌رمویه‌تی: ﴿عَلَّمَهُ الْبَيَانَ﴾ به‌بی (واو) چونکه

﴿عَلَّمَهُ﴾ ده‌بیته ته‌فسیر بو ﴿خَلَقَ الْإِنْسَانَ﴾ هه‌ربویه و تراوه:

(ما الإنسان لولا اللسان، إلاّ بهیمة مهمله، أو صورة ممثلة) واته:

مروّ به‌بی زمان یان ئاژه‌لیکی بی گوّش وهۆشه یان هه‌یکه‌ل و

وینه‌یه‌کی کی‌شراوو دانراوه و په‌یکه‌ریکه.

خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ

وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ السِّنِّكُمْ وَالْوَنُكْمُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ

﴿الروم/ ۲۲﴾

واتە: يەككە لە نىشانە و بەلگەكانى دەسەلاتى خۆى گەرە،
 دروست كردنى ئاسمانەكان وزەوييە، (كە زانايانى ئەستىرەناسى لە
 ئاستيدا سەرسام و سەرگەردانن) وە لە نىشانەكانى عەزەمەت
 و دەسەلاتى خۆى گەرە جياوازى زمان و پەنگتانە. (دەنگى ھىچ
 كەس لە كەسى تر ناكات، سەرەراى سەدەھا جوړ زمان، كە جوړى
 قسەكردن و دارشتنى ھەر گەلێك تايبەتمەندى خۆى ھەيە، جگە لە
 ھەزاران شىواز كە لەو زمانە سەرەكییانە دەبێتەو) بەراستى ئالەو
 دیاردەيەشدا بەلگەو نىشانەى زۆر ھەيە بۆ زانايان و شارەزايان.
 بەلێ جياوازى دەنگ و پەنگ لە دوو لایەنەويە:

يەكەم: جياوازى گەل و نەتەو و ھۆزەكان لە يەكترى.

دووەم: ھەموو كەس تەنانت لەناو خێزانەكەى خوشيدا، نە
 دەنگى و نە پەنگى (١٠٠٪) لە دەنگ و پەنگى كەسىكى تر
 ناچێت. چونكە ئەگەر وا نەبوايە ژيان لەسەر زەوى بەرپۆوە نەدەچوو،
 ھەر بەھۆى ئەم جياوازى دەنگ و پەنگەويە كە دەتوانرێت كەسايەتى
 ھەر كەسێك دیارى بكرێت، ئەويش لە پێگەى وێنەى فۆتۆگرافى، وە
 دەنگە ژێكانەو، چونكە وێنەى كەسێك لە وێنەى كەسىكى تر ناچێت
 لە ھەموو پەرووێكەو، وە دەنگى كەسێك و لەرینەوي دەنگە ژێكانى
 لە كەسىكى تر ناچێت.

بەپێزان: با بزانین قسە چۆن دروست دەبێت؟! دواى ھەناسە
 دانەو، كە ئەو ھەناسەيەى مەزە دەیدا ئەو گازی كاربۆن و ھەلمى
 ئاوى تێدايە، بە دەنگە ژێكاندا تێپەر دەبێت، جا ئەگەر لەو كاتەدا

مروء پئویستی به قسه کردن هه بوو، ئەوا ئەو ههوا پیسه دهنگه ژیکان
 دهله رینیتته وهو به یارمهتی زمان و لیوه کان قسه دروست ده بیئت، به لام
 نمو دهنگهی له دهنگه ژیکانه وه دیت، دهنگیکی خاوه به هاوکاری
 مهلاشووه ههروه ها زمان و ددانه کان و ههردوو لیوه کان پیته کان
 دروست ده بن، ههروه کو خوی گه وره زۆر به جوانی و به ووردی ئەم
 راستیه زانستییه مان بو شی دهکاته وهو ده فهرمویت: ﴿أَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ

عَيْنَيْنِ ﴿٨﴾ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ ﴿٩﴾﴾ البلد ۸. ۹

واته: ئایا جوتیک چاومان به مروء نه به خشیوه؟ وه ئایا زمان
 و دوو لیویشمان پی نه به خشیوه؟!

به لئ ئیمانداران: زمان (۱۷) جولە په یکه ری هیه، وه
 لیوه کانیش خوی گه وره به شیوه یه ک دروستی کردوون، که مروء
 چوونی بویت ئاوا ده توانیت شیوه یان بگوړیت، چونکه شانه
 خانه کان لیوه کان زۆر به شیوازیکی تایبهت و سه رسوهرینه ر
 دروست کراون. پاک و بیگهردی و عه زه مهت هه ر شایه نی (الله) یه
 (سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى) .

جا که واته قسه کردن هه روا به ئاسانی دروست نابیت، ئایا
 حه یف نییه له چاکه دا نه بیئت به کاری بینیت.!

ووتاری رابردوو باسی ئافاتی غه یبه تمان کرد، به لام پرسیاریک
 له وانیه بو هه موومان دروست بو بیئت، ئەویش ئەوه یه: باشه که

غەیبەت ئەوەندە بەلایە ، ئەی بۆچی ئەوەندە زۆرەو بوو تە
شەوچەرەى ھەموو کۆپو مەجلیسەکان؟ !

(١) یەكەم: بى ئىشى و دەست بەتالى و دل بەتالى، زۆربەى غەیبەت
 کاران پیاوان و ژنانى دانىشتوى بەردەرگان، لە ئەوروپا بۆ غەیبەت
 نییه؟ چونکە خەلکی ھەموویان مەشغول و سەرقالن بە ئىش
 و کارەو، بەلام لیڤه موچەى بن دیوار وەرەگرى و غەیبەت دەکات!!
 (دووهم: ریق و قین لە کەسیک وات لیڤه کات کە لە پاشە ملە باسی
 بکەى و غەیبەتەى بکەى.

(٢) سیڤهەم: پاگرتنى دلى ھاوړى و ھاومەجلیسەکان، کە دەزانیت
 رقی لە کەسیکە ئەم غەیبەتەى دەکات، بۆیە ئەمڕۆ خو پاراستن لە
 تیکەلای و دانىشتنى بى سوود زۆر پێویستە.

(٣) چوارەم: حەسوودی، کە دەبینیت خەلکی بە چاکە باسی کەسیک
 دەکەن، ئەم کە رقی لیڤەتەى، ئاگرى حەسوودییهکەى وای لیڤه کات
 دەست بکات بە غەیبەت کردنى.

پینجەم: گالتەو گەپ و پرابواردن. تا خەلک لە کۆپو مەجلیسەکەدا
 پێبکەن، لاسایی خەلکی تر دەکاتەو و دەلى فلان کەس ئاوا قسە
 دەکات، ئاوا دەروات، ئاوا لە خەودا پرخەى دیت، دانىشتوانەکەشى
 پێدەکەن، جا پیغەمبەرى خوا ﷺ لەبارەى ئەم جوړە کەسانەو
 دەفەرمویت: (وَيْلٌ لِلَّذِي يُحَدِّثُ بِالْحَدِيثِ لِيُضْحِكَ بِهِ الْقَوْمَ، فَيَكْذِبُ،
وَيْلٌ لَهُ، وَيْلٌ لَهُ.)

واته: وهیل وهاوارو شیوی جهه ننه بۆ ئه و که سه ی که قسه دهکات ومه بهستی له قسه کانی ئه وهیه که خه لکی پیبکه ن به قسه کانی، جا دیت درۆ ده رازینیته وه لاسایی خه لکی دهکاته وه، هوارو مال ویرانی بۆ ئه و که سه .

شه شه م: خوشحالی ده رپرین به وه ی که که سیك توشی به لآو موصیبه ت بووه، ئه میش ناحه زیه تی و بۆ خه لکی باس دهکات و مه بهستی غه مباری نییه، به لکو پیخوش بوونه، پیغه مبه ری خوا ﷺ ده فهرمویت: (لَا تُظْهِرِ الشَّمَاتَةَ لِأَخِيكَ، فَيَرْحَمَهُ اللَّهُ وَيَبْتَليَكَ) رواه الترمذي.

واته: خوشحالی خو ت به ناره حه تی وگیرو گرفتی برا که ت ده رمه بره، چونکه زۆر نزیکه خوی گه وره ره حم به و بکات و پزگاری بکات و تو توشی ئه و به لآو ناره حه تییه بکات. ئیمانداران: که سی وا هیه غه یبه ت ناکات، به لآم گو ی له غه یبه ت ده گریت که باسی که سیك ده گریت، له ئه سه ریکدا هاتوه (الْمُسْتَمِعُ شَرِيكَ الْمُتَكَلِّمِ) گو یگر ها و به شه له تاوانی قسه که ر.

زانای گه وره (ئیمامی نه وه ی) له کتیبه به نرخه کهیدا (الأذکار) ل ۳۰۴ دا فهرمویه تی: بزانه، پیویسته له سه ر ئه و که سه ی که گو یی لییه که سیك غه یبه تی که سیکی تر دهکات، دوو هه لویست وهر بگریت:.

یه که م: (أَنْ يَرُدَّهَا) به ره رچی بداته وه و قسه که ی پی بپریت.

دووهم: (وَيَزَجِرُ قَائِلَهَا) وه سهر كوْنه‌ی غه‌یبه‌ت كه‌ره‌كه بكات و بلیت: غه‌یبه‌ت تاوانیكي گه‌وره‌یه، حه‌رامه، واز بیته له غه‌یبه‌تی فلان كه‌سی برای موسولمانان. (فَإِنْ لَمْ يَنْزَجِرْ بِالْكَلامِ زَجَرُهُ بِيَدِهِ) جا نه‌گهر قسه كردن له‌گه‌لی سوودی نه‌بوو، ئه‌وا ده‌بیته به ده‌ست وازی پی لی بیته له غه‌یبه‌ت كردن، جا نه‌گهر نه قسه و نه ده‌ست سوودی نه‌بوو، وه غه‌یبه‌ت كار وازی له غه‌یبه‌ت نه‌هینا، ئه‌وا (فارقَ ذَلِكَ الْمَجْلِسَ) ئه‌و دانیشتنه به‌جی دیلی وده‌پوی.

به‌رگری كردن له غه‌یبه‌ت كراو: پینگه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌فه‌رمویت: (مَنْ رَدَّ عَنْ عَرَضٍ أَخِيهِ رَدَّ اللَّهُ عَنْ وَجْهِهِ النَّارَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) رواه الترمذي وَ حَسَنُهُ.

واته: هه‌ركه‌سیك به‌رگری له كه‌سیكي غه‌یبه‌ت كراو بكات و نه‌هیلیت كه‌سایه‌تی له‌كه‌دار بكریت، ئاوا خوا‌ی گه‌وره‌ده‌م وچاوی له ناگر پاریزراو ده‌كات.

جا نه‌گهر گویت بو غه‌یبه‌ته‌كه‌گرت و غه‌یبه‌ته‌كه‌ت به غه‌یبه‌ت كار نه‌پری، ئه‌وا ده‌بی به‌هاوبه‌شی تاوانه‌كه‌.

یه‌كێك له پیاوچاكان كه‌ ناوی (خالد الربعی) یه ده‌فه‌رمویت: جارێکیان له مزگه‌وتیك دانیشیبووم، كوْمه‌لیکی لی بوون، باسی كه‌سیکیان ده‌كرد، منیش غه‌یبه‌ته‌كه‌م پی بپین، كه‌چی دوا‌ی ماوه‌یه‌ك ده‌ستیان كرده‌وه به غه‌یبه‌تی هه‌مان كه‌س، ئه‌مجاره‌یان منیش یه‌ك دوو قسه‌م كرد، شه‌وی له خه‌مدا گوشتی به‌رازیان به‌زور

بەرخوارد دەدام، هەرچی هاوارم دەکرد کە من موسولمانم وگۆشتی بەراز حەرامە، من چۆن گۆشتی بەراز دەخۆم؟ بێ سوود بوو، دووسی کۆتە گۆشتیان بەزۆر دەرخوارد دام، (سُبْحَانَ اللَّهِ) ماوهی یەک مانگ هەرچیم دەخوارد بۆگەنی ئەو گۆشت بەرازە هەر لەناو دەم لاندەچوو!!

بەئێ ئەمڕۆ زۆربەی موسولمانان شەوانە خەونی ناخۆش دەبینن، کە بەپراستی ئەمە زۆربەی هی ئەو غەیبەتانیە کە لە پۆژدا ئەنجامی ئەدەن.

(شیخ سعد یوسف أبو عزیز) لە کتێبەکەی خۆی بەناوی (صَحِيحُ وَصَايَا الرَّسُولِ ﷺ لِلنِّسَاءِ) دەفەرموێت: یەکیەک لە برادەرە خوشەویست وپراستگۆکانم کە زۆر جیگای متمانە، بۆی گیرامەووە فەرمووی: جاریکیان لە مەجلیسیکدا غەیبەتی کابرایەکی مردوویان دەکرد، منیش نە قسەم کردوو نە دیفاعیشم لە مردوووە کرد، بلییم کاکە باباسی نەکەین، بۆشەو کە خەوتم لە خەومدا مردوووەکەم بینی، ئەو کەسە مردوووەی کە لە پۆژەکەدا لە مەجلیسەکەدا غەیبەتی دەکرا، لە خەوما ئەو مردوووە پێی وتم: (يَاكُلُونَ لَحْمِي وَأَنْتَ سَاكِتٌ، هَلْ هَذَا مِنَ الْإِسْلَامِ؟!) واتە: لەبەرچاوی تۆدا گۆشتی منیان دەرخوارد تۆش بێدەنگ بوویت وهیچ دیفاعیکت لێنەکردم ئایا ئەمە ئیسلامەتی و دیندارییە و شتی وا لە موسولمانان دەوێتەوه؟! ئیماندارێ بەپێز: ئەگەر ئەتەوی لە غەیبەت پزگار بیت، ئەوا ئەم خالانە جێبەجێ بکە:.

١ یه کهم: گومانی خراب به خهک مه به. وه چاودیږی ژبانی خه لکی مه کهو جاسوس مه به به سهر هلس وکهوتی کهسه وه، نه وه تا خوی گه وه له سوږه تی (الحجرات) دا که باسی غیبه ت دمکات له پیښه وه ده فرمویت:

﴿اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ﴾ خالی یه کهم: ده فرمویت خوتان بیاریزن له گومانی خراب به خهک بردن، ﴿وَلَا تَجَسَّسُوا﴾ خالی دووهم: ده فرمویت: جاسوسی به سهر یه کتريیه وه مه کن. نه مجا ده فرمویت: ﴿وَلَا يَغْتَابَ بَعْضُكُم بَعْضًا﴾ غیبه تی یه کتري مه کن، که واته: بو داخستنی دهرگای غیبه ت دهیت: هر دوو هوکاري: گومانی خراب و جاسوسی کردن و چاودیږی کردنی ژبانی خه لکی لا بیهی.

﴿ دووهم: سهیری عیب و کهم و کوپی خوت بکه، چونکه نه گهر عیب و کهم و کوپی خوتت بینی، نه و پیت عیب و کهمی به باسی عیبی خه لکی بکهی و غیبه تی کهسانی تر بکهی.

هزاران په حمت له نیمای شافعی بیت که ده فرمویت:
 إِذَا شُئْتَ أَنْ تَحْيَا وَدِينِكَ سَالِمٌ . وَحِظْكَ مَوْفُورٌ وَعِرْضُكَ صَيِّنٌ
 لِّسَانُكَ ، لَا تَذْكُرْ بِهِ عَوْرَةَ امْرِئٍ . فَعِنْدَكَ عَوْرَاتٌ وَلِلنَّاسِ أَلْسُنٌ
 وَإِنْ أَبْصَرْتَ عَيْنَاكَ عِيًّا فَقُلْ لَهَا . أَيَا عَيْنٌ لَا تَنْظُرِي؛ فَلِلنَّاسِ أَعْيُنٌ
 وَعَاشِرٌ بِمَعْرُوفٍ وَجَانِبٌ مِّنْ اِعْتَدَى . وَفَارِقٌ وَلَكِنْ بِالتِّي هِيَ أَحْسَنُ

بەريزان: لەسەردەمى پيغەمبەرى خوشەويستدا ﷺ پياويك بەلاى
 كۆمەلىكدا پويشت و سەلامى ليكردن، يەكيك لە دانىشتوان ووتى:
 (إِنِّي لَأَبْغُضُ هَذَا فِي اللَّهِ تَعَالَى) واتە: بەراستى رەقەم لەو پياوھەو
 لەبەر خاترى خوا رەقەم لىيەتى، دانىشتوانى مەجليسەكە ووتيان:
 بەخوا قسەيەكى خراپت كرد، يەكيكيان چوو بۆ كابرەي گيپرايەو
 ووتى كە فلانە كەس وای پى ووتوى، كابرەي غەيبەت كراو چوو بۆ
 لاى پيغەمبەرى خوا ﷺ بۆي گيپرايەو، حەزەرتيش كابرەي بانگ
 كردو فەرمووى: باشە بۆچى لەبەر خوا رەقت لە فلانە كەسە؟ ووتى:
 غەيرى نويزە فەرزەكان هيج نويزى سوننەتم لى نەديو، كابرە ووتى:
 ئەي پيغەمبەرى خوا ﷺ لىي بپرسە بزەنە نويزى فەرزەم فەوتاو؟
 غەيبەت كار ووتى: ئەم پياوھە كە من لەبەر خوا رەقەم لىيەتى غەيرى
 مانگى رەمەزان پۆژوو ناگرييت، غەيبەت كراو ووتى: قوربان لىي
 بپرسە ئايا هيج پۆژوويكى مانگى رەمەزانم فەوتاندوو؟ غەيبەت كار
 ووتى: بۆيە لەبەر خاترى خوا رەقەم لىيەتى چونكە بەخشندە نييەو لە
 مال و سامانەكەي نابەخشيت، غەيبەت كراو ووتى: ئەي پيغەمبەرى
 خوا ﷺ لىي بپرسە ئايا زەكاتى مالم هيشتووئەتەو دەرەم
 نەكردوو؟ لە هەموو جارەكاندا غەيبەت كار دەيگوت: نەخىر ئەي
 پيغەمبەرى خوا ﷺ نە نويزە فەرزەكاني فەوتاندوو نە پۆژووي
 رەمەزانی بە عەمدى خواردوو نە زەكاتى مال و سامانەكەشى
 هيشتووئەتەو، ئەوجا پيغەمبەرى خوا ﷺ فەرمووى: (قُمْ فَلَعَلَّ خَيْرٌ
 مِنْكَ) هەستە بپۆ لاچۆ لەبەر چاوم، ئەي غەيبەت كار، چونكە زۆر

نزیکه ئەو کەسە ی که تۆ ئاوا بە حیسابی خۆت لەبەر خوا پەخت
 لێهەتی، چونکە نوێژی سوننەت ناکات و پۆژووی سوننەت ناگری و
 وە خێرو ھەدەقە نابەخشیت جگە لە زەکاتی مالهەکی، لەوانە یە ئەو
 زۆر لە تۆ باشتر بێ و بەرێزتر بێت لای خوای گەورە، ئێتر بۆچی
 غەیبەتی دەکە ی و بۆچی پەخت لێهەتی. ئەم فەرموودەیە: حَدِيثٌ حَسَنٌ ،
 أَخْرَجَهُ ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا بِسَنَدٍ حَسَنٍ .

بەرێزان: لێرەدا پرسیارێک دروست دەبێت، ئەویش ئەو یە: ئایا
 کە ی غەیبەت کردن دروستە؟ ئایا کاتێک ھە یە کە موسولمان بتوانێت
 لە پاشەملە باسی موسولمانێکی تر بکات؟ لە وەلامدا دەلێن: بەلێ لە
 (شەش) کاتدا پاشەملە باس کردن کە ھەر بە غەیبەت ناو دەبریت،
 دروستە.

(یە کەم: . کاتێک زۆلم لێکراو (مەز لۆم) لای حاکم و کاربەدەست
 داوای مافی خۆی بکاتەو کە کەسێک بە ئێستەم بەزۆلم، لێی داگیر
 کردوو، بەبێ زیادو کەم باسی ئەو کەسە بکات، کە چۆن ستەمی لەم
 کردوو و مافی داگیر کردوو، بۆ نمونە: پیاویکی قەرز کوێر قەرزی
 لە کەسێک کردوو و ئێستا کاتی دانەوێ قەرزە کە ھاتوو، ھەشیەتی
 و بە ناپەرەوا نایدا تەو، لەو بارە یەو پێغەمبەری خوا ﷺ دە فەرمویت:
 (لَيْ الْوَاجِدِ يَحِلُّ عُقُوبَتُهُ وَ عِرْضُهُ) قەرز کوێری ھەبوو، ھەڵاڵە کە
 ھەم سزا بدری و ھەم غەیبەتیشی بکریت و لە پاشەملە باس بکریت،
 جا لای حاکم باسی بکە ی تا داوای مافی خۆتی لێ بکەیتەو

قەرزه‌که‌ی لی وهریگریته‌وه، یان لای که‌سیک یان که‌سانیک باسی بکه‌ی بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌وانیش بیناسن و قهرزی نه‌ده‌نی و نه‌که‌ونه داوی.

دووه‌م: (الإستفتاء) داوای فتوا کردن: بۆ نموونه: ژنیک لای دادوهر ده‌لیت: هاوسهرکه‌م ئه‌و زولمه‌م لیده‌کات، ئایا بۆم هه‌یه‌ چی به‌رامبه‌ر بکه‌م؟ هه‌روه‌کو له (بوخاری و موسلیم) دا هاتووه‌که: (هیندی کچی عوتبه) عهرزی پیغه‌مبه‌ری خوای کرد ﷺ (أَنَّ أَبَا سُفْيَانَ رَجُلًا شَحِيحًا لَا يُعْطِينِي مَا يَكْفِينِي أَنَا وَ وَلَدِي أَفَأَخْذُ مِنْ غَيْرِ عَلَيْهِ؟)!. واته: ئه‌بو سوفیانی هاوسهرم پیاویکی پژدو چروکه، ئه‌وه‌نده‌م ناداتی که به‌شی پیداوایستی خۆم و کوپه‌که‌م بکات، ئایا نه‌گه‌ر به‌بی ئاگاداری خۆی شتیک له پاره‌و سامانه‌که‌ی هه‌لگرم دروسته‌و حه‌رام نییه؟ پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فهرمووی: (خُذِي مَا يَكْفِيكَ وَ وَلَدِكَ بِالْمَعْرُوفِ) واته: به‌ ئه‌ندازه‌ی پیاویستی خۆت و کوپه‌که‌ت، له پاره‌ی می‌رده‌که‌ت هه‌لگه‌ر به‌بی ئاگاداری ئه‌و، به‌لام زیاده‌ره‌وی مه‌که‌و مه‌صره‌فی زیاد مه‌که‌.

لی‌ره‌دا هه‌رچه‌نده ئه‌م باس کردنه‌ی (ابو سوفیان) غه‌یبه‌ته، به‌لام بۆ داواکردنی فتوا دروسته.

سێهه‌م: له کاتی راویژ پیکردندا. ده‌بی‌ت راویژکار چی بزانی ئه‌وه بلێت بی زیادو که‌م، ئه‌وه غه‌یبه‌ت نییه کاتی‌ک که‌سیک له‌باره‌ی شه‌ریکایه‌تی کردنی که‌سیکدا، قه‌رز پیدان، ژن و ژن خوازی، دراوسییه‌تی، پرس به‌ که‌سیک ده‌کات، ده‌بی‌ت هه‌روه‌کو چاکه‌کانی

دهلئت، عه یبه کانیشی باس بکات. بلی ئاواو ئاوايه، ههروهکو (فاطمه ی کچی قه یس) دیتته خزمهت پیغه مبهری خوا ﷺ دهلئت: (إِنَّ أبا الجهم وَمَعَاوِيَةَ خَطَبَانِي) نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ (ئبو جهه و معاویه) ههردوکیان هاتونه ته خوازینیم و داوا دهکن که شویان پی بکه، جا من پرس به جه نابت دهکم کامیان باشه که شووی پی بکه؟ پیغه مبهری خوا ﷺ قه رمووی: (أَمَّا مَعَاوِيَةُ فَصَعْلُوكَ لَأَمَالَ لَهُ) معاویه پیاوکی نه دارو هه ژاره و هیچ سهروهت و سامانیکی نییه، خه لك خیری پیدهکن، دهستی کاری نییه، (وَأَمَّا أَبُو جَهْمٍ فَضَرَابٌ لِلنِّسَاءِ) وه هه رچی ئبو جهه میشه، نه وه لیدهری نافره تانه، له ریوایه تیکدا (فَلَا يَضَعُ الْعَصَا عَنْ عَاتِقِهِ) بهرده وام وا گوچانه که ی به سه ر شانیه وه یه تی و هه ر قسه له ده مت بیتته دهره وه به گوچانه که ی پیات ده کیشی و پوژی به لیدان نه تکوژی، که واته: نه معاویه ی هه ژارو بی مال و بی حال، نه ئبو جهه می له ژن دهره توپه، به که لکی نه وه نایه ن تو نه ی فاطمه شویان پی بکه، (أَنْكِحِي أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ) شوو به ئوسامه ی کوپی زهید بکه، به لی فاطمه ی کچی قه یس به قسه ی پیغه مبهری خوا ی کردو ههروهکو پرس ی پیکرد، به قسه شی کردو شووی به ئوسامه کردو داواکه ی ئبو جهه و مهعاویه ی رت کرده وه.

سەرنج بدەن: پىنغەمبەرى خوا ﷺ ۋەكو خۇى باسى ئەبو جەھەم و مەعاۋىيەى كردوو كەم و كوپىيەكانى باس كردن كە زەرەر بە ژيانى ھاوسەرىيەتى دەگەيەنن، كەواتە: ئەمە غەيبەت نىيە.

ۋەپىۋىستە ئامارە بۆ ئەۋەش بىكەين، كە ئەو كەسەى پرسى كردوو، نابىت بچىت قسەى راۋىژ پىكراۋەكە بگىرپىتەۋەو بلى فلان كەس پىى وىم: شەرىكايەتت نەكەم يان كچى خۆمىت نەدەمى، چونكە پىاۋىكى باش نىت، چونكە ئەمە دل عادزى وفىتنەى لى دروست دەبىت، ۋە ھەرۋەھا نابىت پرس پى كراۋ، ھىچ پق وكىنىكى خۇى تىكەل بەو پرس پى كردنە بكات و لە ھەق و راستى زىاتر بەرامبەر بەو كەسە ھىچى تر نەلىت.

چۈارەم: كەسىك سەر لە مىللەت دەشۋىۋىنىت. جا ئەو كەسە كاربەدەست بىت يان عالم ۋەلا بىت، دروستە لای خەلكى باس بگرى بۆ ئەۋەى خەلكى فرىۋى نەخۇن و لىى دوورە پەرىزبن، (سوفيانى كوپى عويەينە) دەفەر مويت: سى كەس ھەن باسكردنى كەم و كوپىيەكانيان بە غەيبەت حىساب ناكريت:

۱. پىشەۋاۋ سەر كردهو لىپرسراۋى ستەم كار كە خىانەت لە گەل و مىللەت بكات.

۲. ئەو كەسەى كە بەئاشكراۋ بى شەرمانە گوناھ و بى شەرعى ئەنجام ئەدات و كۆمەلگا ناشىرىن دەكات.

۳. كەسى بىدەچى كە بانگەۋاز بۆ بىدەدە دەكات و خەلكى لەسوننەت دوور دەخاتەۋە.

ئەمانە پێویستە باس بکەین و بە خەڵکی بناسرێنین، بۆ ئەوەی موسولمانان لییان توشی زەرەرو زیانی عەقیدەو بیروباوەر نەبن.

پێنجەم: ئەو کەسە بە ئاشکرا گوناھ دەکات و زەرەری بۆ موسولمانان ھەیە. بۆ نموونە: کەسێک چاوی پیسە، ھەسوودە، دوو زمانە و فیتنەییە، تانە و تەشەر لێدەر، ئەمە ئەگەر چاوت لێ بوو بەرەو مائت ھات، یان ووتیان فلان کەس دیت بۆ مائتان، ئەوە دروستەو بە غەیبەت ھیساب نییە کە بە مال و مائالە کەت بلیی: ئاگاتان لە خۆتان بێت، بە ئایە ھات، لەو بارەییەو دایکی ئیمانداران خاتوو عائیشە بو مان دەگیریتەو دەفەرمویت: (إِنَّ رَجُلًا إِسْتَأْذَنَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِذْنُوا لَهُ، فَبُئْسَ أَخُو الْعَشِيرَةِ) واتە: پیاویک ھات بۆ لای پێغەمبەری خواو داواى مۆلەتی کرد، پێغەمبەری خوا ﷺ کە پێیان ووت فلان کەسەو داواى ھاتنە ژوورەو دەکات، فەرمووی: پێگەى بدن با بێتە ژوورەو بە پراستی خراپترین کەسى ھۆزەکەیتە، بە پراستی پیاویکی بە ئایە، (واتە: پێغەمبەری خوا پێشتر کابرای دەناسی) جا کاتیک کابرا ھاتە ژوورەو، پێغەمبەری خوا ریزی گرت و قسەى نەرم و خوشی لەگەڵدا کردو پاش ماوہیک کابرا پۆیششت، ھەزەرەتی عائیشە بە سەرسوڤمانەو ھەرزى پێغەمبەری خواى کرد: (يا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قُلْتَ لَهُ الَّذِي قُلْتَ، دَخَلَ أَلْنْتُ لَهُ الْقَوْلُ؟!) ئەى پێغەمبەری خوا ﷺ کاتیک ووتیان فلان کەسە ئەوەت فەرموو کە فەرمووت، فەرمووت: پیاویکی بە ئاو خراپە، کەچی کە

هاته ژوره وه قسه ی خوشت له گه ل کردو پږت گرت، ئەمه چهندی به چهند؟ پینغه مبهری خوا ﷺ فەرمووی: ئەی عایشه: (إِنَّ شَرَّ النَّاسِ مَنْزِلَةَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ تَرَكَهُ النَّاسُ إِتْقَاءَ فَحْشِهِ) (رواهُ مُسْلِم (۲۹۹۱)).

واته: بهراستی خراپترینی خه لکی له پوژی قیامه تدا ئەو کهسانەن که خه لکی له بهر خراپه و لارو له ویری و پینچ و په نای، خوی لی ده پارین و هه ز به هاتوچوو تیکه لاوی ناکەن.

ئای ئەمڕۆ چەند کەس هه یه خه لک له ترسی غه یبهت و بوختان و چاوی پیسی و دهروونی پر له هه سادەتی و نه شتەری زمانی، خوی لی ددز نه وه و ئەگەر بیهوی له شوینیک خانو و بکات، خه لکی خانووی خوی بهرچاو ده کهوی، ناویری دراوسییه تی بکات، ژنی و هه یه ، له ترسی چاو و زمانی شری، خه لک گه ره کیان له بهر چو ل کردو وه! جا با ئەمانه له خوا بترسن و ههروه کو له دنیا دا به خراپترین خه لک ناسراون، زوو ته و به بکه ن و واز بینن، بۆ ئەوهی له قیامه تیشدا به خراپترین خه لک ناو نه برین.

شەشەم: کەسیک به له قەبیك، نازناویك ناسرابیت له ناو خه لکیداو ئەگەر به و شیوه یه ناوی نه هیئی، نه توانی مه به سته کهت بگه یه نی به گوینگر، بۆ نمونه: کەسیک به فلان کەسی نابینا، به فلان کەسی شەل، کەر، ناسراوه، ئەگەر و ناوی نه هیئی، کەسی به رامبه ر تینا گات تو مه به ستت کێیه، ئەمه به غه یبهت حیساب ناکریت، به مه رجیک مه به ستت له ووتنی ئەو نازناوه، بۆ سووکایه تی پیکردن و شکاندن نه بی ئەگینا هه راهه. وه ده بیئت مروقی موسولمان هه ول

بدات ووشه‌ی جوان بدوژیتته‌وهو ئه‌وه‌یان بلیت، بۆ نموونه: له جیاتی بلی فلان که‌سی کویر، بلیت فلان که‌سی نابینا، له جیاتی فلان که‌سی که‌ر، جواتره بلی فلان که‌سی نابییست، وه له جیاتی فلان که‌سی لال، جواتره بلی فلانی ناگو، وه ئه‌گه‌ر توانیشی به‌بی ئه‌و نازناوه فلان که‌س بناسینی، ئه‌وه چاکتره‌و له هه‌موو ئه‌م حاله‌تانه‌ش دا ده‌بیست بزاین (الضرورة تقتّر بقدرها).

به‌پێزان: لێره‌دا پرسیارێک دروست ده‌بیست، ئه‌ویش ئه‌وه‌یه: ئایا ته‌نها غه‌یبه‌تی موسوڵمان هه‌رامه، یان غه‌یبه‌تی گاورو جوله‌که‌ش هه‌رامه که له‌گه‌ڵ موسوڵماناندا ده‌ژین؟ له وه‌لامدا ده‌لێن: غه‌یبه‌تی گاورو جوله‌که‌ش هه‌رامه، ته‌نانه‌ت غه‌یبه‌تی کافرو مولحیدیش هه‌رامه، مادام له مالی خۆیدا بی شه‌رعی بکات، وه‌کو عه‌ره‌ق خواردنه‌وه، مادام به ئاشکرا ناییت غه‌یبه‌تی بکه‌ی.

هه‌روه‌ها گاورو جوله‌که‌و ئاینه‌کانی تر، ئه‌گه‌ر گوناهايان له مالی خۆیان دا ده‌کردو به ئاشکرا له‌به‌ر چاوی موسوڵماناندا نه‌یان ده‌کرد، ئه‌وا بۆ هه‌یچ موسوڵمانێک نییه بجێته سه‌ریان و سزایان بدات، وه له مالی خۆیدا غه‌یبه‌تیان بکات و باسیان بکات.

له مه‌زه‌به‌ی پیشه‌وا (ابو حه‌نیفه) دا ده‌فه‌رمووت: (أَمَّا الْخَمْرُ وَالْخَنِزِيرُ إِذَا مَلَكَهُمَا غَيْرُ الْمُسْلِمِ فَهُمَا مَالَانِ عِنْدَهُ، فَمَنْ أُلْفَهُمَا عَلَى الذِّمِّيِّ غَرَمَ قِيمَتَهُمَا) (غیر المسلمین فی المَجْمَع الإسلامي، الدكتور یوسف القرضاوی ص ۱۵) واته: به‌لام عه‌ره‌ق وگوشتی به‌راز ئه‌گه‌ر غه‌یره موسوڵمان، بوو به خاوه‌نیان، ئه‌وه له‌لای ئه‌و دوو شتی به‌نرخن

ومالن، جا ههركه سيك چوو عه ره كه كه ی پرشت و گوشت به رازه كه ی
فری دا، یان به رازه كه ی كوشت، كه نه و گاوره یان جوله كه یه (زمییه
(و له سایه ی دهوله تی ئیسلامیدا دهژی، نه وه دهییت بویان
ببژێردریت، واته: به موسولمانه كه دهبژێردریت!

جا ئایا موسولمانان یان هه موو خه لکی كه داوای ئازادی
بیروباوه ر دهكن، له غهیری ئاینی ئیسلامدا ئاوا پرژی عه قیده و
بیروباوه ری مروڤه گیراوه؟! بیگومان نه خیر.

ههروه ها دهفرمویت: بۆ ههچ موسولمانیک نییه: (أَنْ يَسُبُّهُ، أَوْ
يَشْنَعَ عَلَيْهِ بِالْكَذِبِ أَوْ يَغْتَابَهُ وَيَذْكُرَهُ بِمَا يَكْرَهُ فِي نَفْسِهِ أَوْ نَسَبِهِ أَوْ
خَلْقِهِ، أَوْ خُلُقِهِ) واته: نه و گاورو جوله كه یه ی كه له مالی خۆیدا
دانیشتووه و ههچ زهره ری بۆ موسولمانان و هاوڵاتیان نییه، وه له ژیر
سایه ی دهوله تی ئیسلامیدا دهژی، بۆ ههچ موسولمانیک نییه كه
جنیوو قسه ی ناشیرینی پی بلیت، یان درۆی به ده مه وه بكات، یان
غه یبه تی بكات و له مالی خۆیدا باسی عه یب و عارو كه م
و كوپییه كانی بكات. وه حه رامه تانه و ته شه ر بدات له شه خصیه ت
و كه سایه تی یان له ره چه له ك و بنه ماله ی، یان له شیوه ی لاشه ی یان له
ره وشت و نه خلاق ی.

(يَقُولُ الْفَقِيه الْأَصُولِي الْمَالِكِي: شِهَاب الدِّين الْقِرَافِي فِي كِتَابِ
- الْفُرُوقِ - (فَمَنْ إِعْتَدَى عَلَيْهِمْ وَلَوْ بِكَلِمَةٍ سَوْءٍ أَوْ غِيْبَةٍ فَقَدْ ضَاعَ
ذِمَّةُ اللَّهِ وَ ذِمَّةُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَ ذِمَّةُ دِينِ الْإِسْلَامِ)

واته: هرکه سیك دهست دریژیان بکاته سهر، واته: سهر گاورو جولهکه، له وولات ودهسه لاتی ئیسلامیدا، با ئهو دهست دریژی وناپه حهت کردنه، به تهنا وشهیه کیش بیئت، یان به غهیبهت کردنیان بیئت، ئهوا زیمه ی خواو پیغه مبه ره که ی و ئیسلامی له دهست داوه.

له کتیبی به ناو بانگی فیهی حه نه فیدا (الذُرُّ الْمُخْتَار - وَ حَاشِيَةُ ابْنِ عَابِدِينَ عَلَيْهِ ج ٣ ص ٣٤٤) دا ده فرمویت: (وَتَحْرَمُ غَيْبَتُهُ كَالْمُسْلِمِ - قَالَ ابْنُ عَابِدِينَ: لِأَنَّهُ بَعْدَ الذِّمَّةِ وَجَبَ لَهُ مَا لَنَا، فَإِذَا حُرِّمَتْ غَيْبَةُ الْمُسْلِمِ حُرِّمَتْ غَيْبَتُهُ بَلْ قَالُوا: إِنْ ظَلَمَ النَّفْسَ أَشَدُّ) واته: حهرامه غهیبهت کردنی گاورو جولهکه ههروهک غهیبهت کردنی موسولمانان.

(ابن عابدين) ده فرمویت: بۆیه حهرامه غهیبهت کردنی گاورو جولهکه، چونکه بهستنی پهیمانی پاراستنی ئهو گاورو جولهکهیه له لایه ن دهسه لاتی ئیسلامیه وه بۆی پیویست ده بیئت ئه وه ی بۆ ئیمه ی موسولمان ههیه، واته: مافی هاوولاتی بوونیان ههیه، وهکو هرکه سیکی وولاته که، جا که واته ئه گهر غهیبهتی موسولمان حهرام بیئت، به هه مان شیوه غهیبهت کردنی ئهوانیش حهرامه، به لکو هه ندیک له زانایان فره مویانه: سته م کردن له ئه هلی زیممه، تاوانه که ی گهره تره له سته م کردن له موسولمان!

وه هەر له حاشییهی (ابن عابدین) له فیهی حههفی ج ۳ ص ۴۱۸
 دا دههرمویت: (یمنع المسلم من أن یقول للذمی: یا کافر أو یا
 عدو الله، لتأذیه بمثل هذه العبارات، و یستحق المسلم التعزیر علی
 ذلك!) واته: قهدهغه کراوه له موسولمانیک، به گاوریك یان
 جولهکهیهکی هاوالتی ناو دهولتهی ئیسلامی بلیت: (کافر) یان
 دوژمنی خوا، چونکه بهم جوړه ووشانه، نهو زیمیه دلی نارههت
 دهبی و ههست دهکات که سوکایهتی پی کراوه، لهبهه نهوه دهبیته
 نهو موسولمانه، سزا بدری وتهمی بکری، لهسهه نهو قسهیهی که
 وتویهتی بهو گاواره، یان بهو جولهکهیه. وه بیگومان غهیری گاورو
 جولهکهش ئیتر ههه بیروباوهه بهناو ئاینیکیان ههبیته، ههه ههمان
 پاریزراویان ههیه.

بهلی خو هههچهنده گاورو جولهکه، بهراستی کافرن، چونکه ههه
 کهسک برهای به پیغهمبهرایهتی ههزهتی محمد نهبیته، نهوه مانای
 وایه، پیغهمبههکهی خوئی و کتیبه ئاسمانیهکهی خوئی به درو
 خستوهتهوه، چونکه ههزهتی موسا و ههزهتی عیسا و تهورات
 وئینجیل، ههمووی ههوالیان داوهو موژدهیان داوه به هاتنی
 پیغهمبههی ئاخهزهمان، خاتهمی ئهنبیاو موپسهلین، ههزهتی
 محمدی ئهمین، ههه بویه ههموو گاورو جولهکهو ئاینهکانی تر کافرن،
 چونکه کتیب و پیغهمبههکهی خوئیان به درو خستوهتهوه، جا
 نهمانه که شک وگوومان نییه له کافریتییان دا، وه ههموو کافرک
 دوژمنی خوایه، بهلام چونکه ووتنی ئهه راستیه لهسهه زمانی

موسولماننیکي راستگودا به رهو پروی گاورو جوله که یه کی هاولاتی
خاکی موسولمانان ده بیته هوئی دل ئازاردانی، حه رامه موسولمان
به رهو پروی خوئی پئی بلی ئه ی کافر یان ئه ی دوزمنی خوا، وه
ئه گهر ووتی ئه و سزا ئه دریت له لایه ن دادگای ئیسلامیه وه.

به ئی ئیمانداران: ووتاره که مان باسی غه یبه ت کردنه، به ئام زۆر به
پیویستم زانی که ئه مانه ش، ئه م هه لویستانه ش که هه لویستی
ئیسلامه به رامبه ر به شوین که وتوانی بیروباوهره کانی غه یری ئیسلام
بخه مه پرو، چونکه ئه مپۆ له هه موو کات زیاتر موسولمانان به ناحق
وناپه روا، ناشیرین ده کړن و به توندو تیژو دره مافی مروّ و دره
ئازادی بیروباوهر ناو ده برن و ناو ده نرن، به ئام ئایا که ئه مه
هه لویستی دینی پاکی ئیسلامه، که دینی هه لبرئردراوی خواجه بو
مروّ قایه تی، ئایا تاوان نییه بلی غه یری ئیسلام هه یج که س ئاوا مافی
به مروّ داوه، ئایا له هه یج وولاتیکي مروّ دوست و دیموکرات و
پاریزه ری مافی مروّی ئه مپۆی جیهانی عه وله مه دا، ئه م پزنگرتن له
مافی مروّ ه، مروّ قیک که به روای به یاساکان و بنه ماکانی ئه و ده له ته
نه بیت، ئاوا هه ر به یاسا پاریزه ری و به کرده وه ش جیه جی بکړیت؟
ئه وه ی توّزقانی ویزدانی زیندوو مابیت، ده لیت نه خیر.

به ئی به ریزان: ئیسلام دینی ئازادییه، له غه یری ئه م ئیسلامه دا،
ئازادی راسته قینه ی مروّ ته نها نویسنی سه ر کاغه زه. سه رنجی ئه م
یاسا شه رعیه به دن:.

هەر له حاشییە (ابن عابدین) دا هاتوو: (إِذَا تَنَازَعَ اِثْنَانِ
 طِفْلاً، وَكَانَ أَحَدُهُمَا مُسْلِمًا وَالْآخَرُ نَمِيًّا) ئەگەر دوو کەس لەسەر
 منالێک بوو بە نێزاع و کێشەیان، هەر یەکەیان دە یگوت: ئەو منالە
 دە بیست بۆ من بێت، منداڵێکی مەلۆتکە ی ساوا، ئەو دوو کەسە
 یەکیکیان موسولمان بوو، ئەوی تر یان گاوریان جولەکە یان هەر
 بیروباوەریکی غەیری ئیسلامی هەبوو، چوێ دەنگای ئیسلامی
 لە بەردەم قازی موسولماناندا، موسولمانەکە ووتی: جەنابی قازی ئەم
 منالە می منە، چونکە کوپی کوێلەکەمە و باوکی نەماوە و کوپەکەشی
 هەر بۆ من دەگەرێتەو، بە نام جولەکەکە یان گاوریەکە ووتی: جەنابی
 قازی ئەم منالە کوپی خۆمە، ئەوا لەو کاتەدا قازی حوکم دەدات
 بەوێ کە ئەو منداڵە بدرێت بە گاوریان جولەکەکە، بۆچی؟! چونکە:
 (لَأَنَّ تَنْشِئَةَ الطِّفْلِ عَلَى الْحُرِّيَةِ وَإِنْ كَانَ عَلَى غَيْرِ دِينِ الْإِسْلَامِ
 أَفْضَلُ مِنْ تَنْشِئَتِهِ عَلَى الْعُبُودِيَّةِ وَإِنْ كَانَ عَلَى الْإِسْلَامِ، إِذْ أَنْ حُرِّيَّةَ
 الْمَرْءِ وَكَرَامَتُهُ يَرْتَبَانِ بِإِنْسَانِيَّتِهِ فَيَسْبِقَانِ دِينَهُ وَيَتَقَدِّمَانِ عَلَيْهِ) .

واتە: منداڵەکە دەدرێت بە غەیرە موسولمانەکە کە دەلێت کوپی
 خۆمە، چونکە گەرە بوون و گەشە کردنی منال لەسەر ئازادی و
 سەر بەستی با لەسەر غەیری دینی ئیسلامیش بێت، چاکترەو لە
 پیشترە لەوێ کە گەرە ببێ و گەشە بکات لەسەر بەندایەتی
 و کوێلایەتی، با لەسەر دینی ئیسلامیش بێت، چونکە ئازادی مەرۆ و
 پاراستنی پێزو حورمەتی و پزگاری بوونی لە تیری کوێلایەتی

پەيوەندييان ھەيە بە مروۆ بونییەو، لەبەر ئەو پێش دەکەون لە سەر
 ئاين و بیروباوەرەکی، چونکە مروۆ پێش ئەوێ دابەش بکریت بۆ
 کافرو موسوڵمان، خوای گەرە پێزی مروۆ بوونی پی بەخشیو، بە
 ئایەتی: ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ﴾ .

جا ئایا لە غەیری ئیسلام دا ئەم مافی سەر بەستی و ئازادییە بە
 مروۆ بەخشاوە؟!

لە کۆتایی ئەم ووتارەدا دەئێم: بە ئی ئەم ئیسلامەکی ئیمەییو
 پیویستە شانازی بە ئیسلامەکی خۆمانەو بکەین، ئەم
 ئیسلامەتیەش نیشانەکی ھەیی، کە ھەوێو ناسنامە
 ھەلگرەکیەتی ئەویش: (الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَ يَدِهِ)
 موسوڵمانی راستەقینە کەسیکە : کە موسوڵمانان لە زمان و دەستی
 سەلامەتن، وە دەبیئت ناگاداری خۆمان بین کە بە راستی نوێژو پۆژو
 خێرو سەدەقە، کاتیك دەبنە مایە پەزنامەندی خواو چونمان بۆ
 بە ھەشت، ئەگەر بە زمانمان ئازاری کەسمان نەدابیئت، بە تاییبەتی
 خۆمان لە بە ئای گەرەو بەرباوی غەیبەت بپاریزین.

خوای گەرە زمانیکی پاراوو بە زیکرو یادی خواو دور لە
 غەیبەت و ناشەرعیمان پی ببەخشیت، اللهم امین.

سه رچاوه کان:

۱. قورئانی پیروژ.
۲. دلیل الانفس   د. محمد عزالدین توفیق
۳. الوصایا المنبرية   محمد عبدالعاطی بحیری
۴. صحیح وصایا الرسول ﷺ للنساء سعد یوسف ابو عزیز
۵. وصایا الرسول ﷺ   د. محمد بکر اسماعیل
۶. موسوعة نظرة النعيم .
۷. غیر المسلمین فی المجتمع الإسلامي   د. یوسف القرضاوی
۷. الاقلیات غیر المسلمة فی المجتمع الإسلامي   دندل جبر

ووتارى پىنجهم
بۇ مانگى شەوال
قورئانى پىرۇز
بەشى يەكەم

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى
آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ:

ئیمانداران: یه کیڭ له و دیاردانه ی که له مانگی پیروزی په مه زاندا
مه موومان پیوه ی پابه ند بوین، قورئان خویندن وده ورکردنه وه ی
قورئان وگوئ گرتن بوو له قورئانی پیروز، که نه مه شتیکی چاوه پوان
کراوه، چونکه په مه زان مانگی قورئانه، به نام به داخوه له دوا ی
مانگی په مه زانه وه، که متریان هیه هه به یه گجاری قورئانه که ی
ده پیچیته وه و ناخوینیته وه تا په مه زانی داهاتوو، که له راستیدا
ده بوايه هه موو ساتیک، له هه موو پوژو هه فته و مانگیځدا، نه گهرچی
وه کو مانگی په مه زانیش نه بوايه، قورئانمان هه بخویندایه، له بهر
نه وه ی گه وره ترین که نال بو ناسینی خوا ی گه وره، قورئانی پیروزه.

به لئ ئیمانداران: نه م قورئانه موعجیزه یه، گه وره ترین ئیعجازی
قورئان نه وه یه که که لامی خوايه، نه و سه رچاوه یه ی که قورئانی
پیروزی لیوه هاتوو به لگه یه له سه ر ئیعجازی قورئان، جا که قورئان
که لامی خوايه، نه و که لام وقسه ی خوا فزل و گه وره یی هیه به سه ر
هه موو قسه و گوفتاریځدا، هه روه کو خوا ی گه وره خو ی (سبحانه
و تعالی) گه وره یه به سه ر هه موو دروستکراوه کانی دا.

ئیعجازیکی تری قورئان که به لگه یه له سه ر نه وه ی قورئان که لامی
خوايه، نه وه یه: ته هه دای هه موو مرو فایه تی ده کات تا قیامت، ﴿قُلْ

لَئِنْ أَجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴿الأسراء ٨٨﴾

واته: ئەهی محمد ﷺ پێیان بڵی: سویند به خوا ئەگەر هه موو ئاده میزادو پهریه کان کو ببه وه هه ولی بهردهوام بدن، تا قورئانیکی وه کو ئەمه دانین و بهینه مهیدان، ناتوانن کاری وا بکهن و ناتوانن له وینهی ئەم قورئانه بهینن، ئەگەرچی هه موو لایه کییان ببه پشتگیرو یارمهتیده ری یه کتر.

ئیمانداران: ئەگەر سه رنجی ئایه ته که بدهین، ده بینن ئەم تهحه دایانه ی له خوی گرتوه:.

١. کتیبیکی وه کو ئەم قورئانه بهینن.

٢. نه ک هه مروّ با جنۆکه کانیش هاوکارییان بکهن و هه موو بهیه که وه خه ریک بن.

٣. نه ک هه ریه ک کهس به ته نها خه ریک بیّت، به لکو با هه موویان بهیه که وه بین و بچنه پال یه کتری و کوپوو سیمینار بگرن و بیریان بخه نه پال یه کتره به بیرو عه قلّ و زانستی هه موویان کتیبیکی وه کو قورئان دابنن.

٤. گه وره یی تهحه داکه: ﴿لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ﴾ ناتوانن کتیبیکی وا

دابنن، ته ماشاکه ن، هیشتا ئەو کافرو خوانه ناسانه، ئەو نه یارانە ی قورئان کۆنه بونه ته وه و دانیشتنیان نه کردوه، هه ولیان نه داوه، که

خوای گەورە سەرئەنجامەکی نیشان داو، کە دوای ھەموو کارەکانیان ناتوانن پەراویکی وەکو قورئان دابنین.

بەلێ خوشەویستان: کاتیک ئەم ئایەتە ھاتە خواوەوە کەس وەلامی پی نەبوو، ئەمجا خوای گەورە خۆی فەرمووی:

﴿أَمْ يَقُولُونَ أَفَرَّغْنَاهُ قُلٌّ فَأَتُوا بَعْشَرَ سُوْرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرِينَ وَادْعُوا

مَنْ اسْتَطَعْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٣﴾ ھود ١٣

واتە: لەگەڵ ئەو ھەموو بەلگە ئاشکراو دیارانەدا، لەسەر راستییەتی قورئان، کەچی ئەوانە دەلین: محمد قورئانی بەدەم خواوە ھەلبەستوووە قسە ی محمد خۆیەتی نە کەلامی خوا، ئە ی محمدی خوشەویست تۆش پێیان بلێ: جا ئیوەش دە سوپەتی ھەلبەستراو بەدەم خواوە وەکو وینە ی ئەم قورئانە بەینن، بۆ ئەم کارەشتان جگە لە خوای گەورە ھەرکەس دەتانهوی و دەتوانن بانگی بکەن بۆ ئەو ی ھاوکاریتان بکات، ئەگەر راست ئەکەن.

بەلێ لیژەدا خوای گەورە داواکارییەکی بچووک کردووە و فەرمووی: ئەمجارەیان نە کە کتیبیکی وەکو قورئان، بەلکو دە سوپەتی وەکو ئەو سوپەتانی قورئان بەینن، کە دە سوپەتی بچکۆلە چەند لاپەرەیک دەکات، خوای گەورە فەرمووی: تەنھا چەند لاپەرەیک ی زۆر کەم بە ھاویشیوە ی قورئان بنووسن، ئەگەر راست دەکەن و دەلین محمد بۆ خۆی قورئانی داناوە، دە ی خو ئیوەش مروڤن و بە

هه مووتان وهرن نهك هه موو قورئان تهنها چه ند لاپه پره يه كي وهكو
قورئان بنووسن.

پيغه مبهري خوا ﷺ ئهم ئايه ته ي دا به گويي دوژمناني
سه رسه ختي ئيسلامداو هه موو سهريان به يه كه وه ناو چي هه وليان
داو سه دان شاعيرو ئه ديب ونوسهريان كوكرده وه، كه چي (سبحان
الله) نه يانتواني نهك ده سوږهت به لكو ته نها سوږه تيكي وهكو
قورئانيش بهيئن.

جا كاتيگ كه وه ئاميان نه بوو، وه سهريان شوږكرد، ئه مجاره يان
خواي گه وه بوي كه متر كردنه وه و فهرمووي:

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ
وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ البقرة ٢٣ .

واته: ئه گهر ئيوه له دوو دليدان و گومانقان له م قورئانه پيروزه
هه يه، كه دامان به زاندوووه بو بهنده ي خو مان چه زه تي محمد ﷺ
ئه گهر بو تان ده كريت ئيوهش هه ول بدهن، سوږه تيكي وهكو ئه و
بهيئن، هاوپه يمان و هاوكاره كانيشتان جگه له خوا بو ئه و مه بهسته
بانگ بكه ن ئه گهر ئيوه راست ده كه ن.

پاشان ته چه داكه گه وهره تر دهكات و هيچ پيگايه كيان له بهردهم دا
ناهيليست و ده فهرمويت: ﴿فَإِنْ لَّمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ
الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾ البقرة ٢٤ .

واتە: خو ئەگەر نەتانتوانی و هەرگیز نایشتوانن، کهواتە باوەڕ بهێنن و خۆتان بپاریزن لەو ئاگرە ی که سوتەمەنییەکی خەڵک و بەردە، که بۆ بێ باوەڕو خوانەناسان ئامادەکراوە.

بەلێ لەو پۆژەوه که ئەم ئایەتە هاتوو، هەتا ئەمڕۆ هەتا قیامەتیش که سێک نەیتوانی و کەسیش ناتوانیت، تەنها دێرێک وەکو قورئان دابنیت، که ئەمەش وەکو سەرەتا باسمان کرد ئیعجازی یەکه می قورئانە که کەلامی خوایه، بۆیه مڕۆف دەستەوستانە لە دانانی بچوکتین هاوشیۆهی، ئەینا هەرچی مڕۆف بیلێت بەبێ گومان چەندین مڕۆفی تر دەتوانن هەمان شت یان باشتر بڵین، وە تاقە کتیبێک که لەسەر زەوی هەیه و هەرئەویش دەبیت، قورئانی پیرۆزە که هاوشیۆهی نییه، کهواتە: سەربەرز ی و گەورەییە بۆ شوین که و توانی قورئان، که پەپرەویکی ئاوا بێ وینەیان هەیه بە درێژایی میژووی ژیان.

ئیمانداران: یەکیکی تر لە ئیعجازەکانی قورئانی پیرۆز ئەو یە که: هەرکە سێک هەرچەند دژی بێ و چاوی بە پووناکی و نووری ئەو قورئانە هەلنەیت و دژی قورئان و پەيامەکی بیت، کهچی هەر که گوێی لە قورئان بوو، هەر ئەوێندە ی چەند ووشەیهکی قورئانی گوێ لێ بوو، ئیتەر خۆی پیناگیری و حەز دەکات زیاتری گوێ لیبت، بۆ نموونه: لە ئەوپەری بیهێزی دەسەلاتی ئیسلامداو لە سەردەمی مەککەدا که موسوڵمانان هەموو جۆرە ئەشکەنجەو ئازاریکی مادیی و مەعنەوییان لەسەر تاقی دەکرایەوه، هەر ئەو موشریکانە ی که ئاوا

ئازارى موسولمانان يان ئەداۋ ھەۋلى پەشىمان كىردنەۋەيان دەدان،
كەچى دەترسان لە خۆيان كە گۆيىبىستى قورئانى پىرۈز بىن، نەۋەكو
بۇ خۇشيان بە كارىگەرى قورئانەكە ئيمان بىنن.

بەلى سالى پىنچەمى پىنچەمبەرايەتییە، پىنچەمبەرى خوا ﷺ
لەمال ھاتە دەرەۋو پۆيشت لە پەناى كەعبەدا نوپۇز بىكات،
موشرىكەكانى مەككە ھەموو چاۋيان لى بوو، زۇريان پى ناخۇش
بوو، ھەتاۋەكو سەر كىردەى سەرسەختى موشرىكىن (ئەبو جەھل)
ۋوتى: ئەۋە محمد بە تەمايە لەبەر چاۋى ئىمەدا بىروات لە پەناى
كەعبەدا سوژدە بۇ خۋاى خۋى بىبات، سوپىند بە (لات و عوزا) ئەگەر
ئەۋ كارە بىكات مىلى ئەتەقىنم، بەلى پىنچەمبەرى خوا ﷺ بە تەنھاۋ
بىكەس ھات بۇ لای كەعبە نوپۇزى دابەست، ئەبو جەھل پۆيشت بۇ
لاى، بەلام كاتىك كە نىزىك بويەۋە، بە ھەردوۋ دەستى ۋەكو ئەۋەى
شتىك بۇ دەم وچاۋى بىت، دەستى رادەۋەشاندوۋ ئەۋ شتە ناديارەى
لە خۋى دور دەخستەۋە بە ھەلە داۋان و بە شىپىزەيى گەپرايەۋە
بۇلاى سەرانى كوفرى مەككە،! قورەيشىيەكان ۋوتيان: ئەۋە بۇچى ۋا
تىك چوۋى و پەنگ بە پوۋتەۋە نەماۋە؟ ئەۋە چىت لە خۋت دور
دەخستەۋە خۇ ئىمە ھىچمان نەبىنى، ئەبو جەھل ۋوتى: (إِنَّ بَيْنِي وَ
بَيْنَ مُحَمَّدٍ خَنْدَقًا مِّنْ نَّارٍ وَإِنِّي أُرَى أَجْنَحَةً) ۋاتە: بەراستى لە نىۋان
من ومحمددا چاللىكى گەۋرە ھەبوو كە ھەرگىز نەمدەتۋانى لىى
بەپەرمەۋە دەستم بىكاتە محمد، ۋە ھەروەھا چەند بالىكم بىنى كە
بەرەۋ دەم وچاۋم ئەھاتن ۋ دەمويست لە خۇمىيان دور بىخەمەۋە،

همو به نه بو جهل پیکه نین و ووتیان دیاره له محمد ترساوی،
 نه گهرنا نه چال هه یه و نه بایش دیاره! دواتر هه ندیک لهو
 موسولمانانه ی که هیشتا ئیمان هه یان ئاشکرا نه کردبوو، وه گوی
 بیستی نه قسانه ی نه بو جهل بوون، بو پیغه مبهری خویان
 گیرایه وه لییان پرسی: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ نه وه چی بووه که
 نه بو جهل بینویه تی؟ فهرمووی: (وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَوَدَنَا -
 اَيُّ لَوْ اِقْتَرَبَ مِنِّي - لَاخْتَطَفْتُهُ الْمَلَائِكَةُ عَضُوا عَضُوا) واته:
 سویند بهو خویایه ی که نه فس و گیانی محمدی به دهسته، نه گهر نه بو
 جهل لیم نریک ببویا ته وه بو نه وه ی ئازارم بدات، نه وا فریشته کان،
 (که نه و باله ی بینویه تی بالی فریشته بووه)، په لاماریان نه داو
 پارچه پارچه یان ده کرد.

به لی پیغه مبهری خوا ﷺ به دهنگه خوش و زولاله که ی، که به ردو
 شاخه ره که کانی مه که ی نه هیئایه جوش و خروش، سوپه تی (النجم
) ی ده خوینده وه، دهنگی لی هه لپری و موشریکه کانیش وا گوئیان
 لییه و لیویان ده کروشن، به لام کاتیک که گه یشته کوتایی سوپه ته که
 که ده فهرمویت: ﴿ اٰمِنْ هٰذَا الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ ۝ وَتَضْحَكُونَ

وَلَا تَبْكُونَ ۝ وَاَنْتُمْ سَمِدُونَ ۝ فَاسْجُدُوا لِلّٰهِ وَاَعْبُدُوْهُ ۝ ﴿٢٧﴾

لیردها پیغه مبهری خوا ﷺ سوژده ی تیلاوه ی برد، یه کسه ر
 هه رچی موشریک وبت په رست هه بوون، که له و کاته دا له و شوینده دا
 بوون و گوی بیستی قورئان خویندنه که ی پیغه مبهری خوا بوون ﷺ

خوڤان بو نه گيراو به يهك كه رهت كه وتن به سوژده دا. ! نه ه
 فه رموده يه: رواه البخاري في التفسير (٤٨٦٢) في كتاب السجود بسورة
 النجم، أي بسورة النجم، و سجد مضعة المشركون، و المسلمون و الجن و
 الأنس.

واته: پیغه مبهري خوا ﷺ له کوتایي سوږه تی (النجم) دا
 سوژده ی تیلاره ی بردو له گه لیا هه موو موشریکه کانی نه و ده ورو
 به ره و موسولمانان و جنوکه کان و مروقه کان سوژده یان برد. ئایا
 جنوکه کانیش؟ به ئی نه ی خوی گه و ره نافه رموویت: ﴿ قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ
 أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا ۝ يَهْدِي إِلَى
 الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ ۚ وَلَنُشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا ۝ ﴾ الجن ٢٠١

به ئی نه م سوژده بردنه ی موشریکه کان له ژیر کاریگه ری قورئاندا
 به هه موو لایه کدا بلأو بویه وه، ته نانه ت نه و موسولمانانه ی
 هیجره تیان کردبوو بو حه به شه، که نه م خه به ره یان بیست یه کسه ر
 گه رانه وه بو مه ککه، وایان زانی قوره یشیه کان موسولمان بوون. به ئام
 کاتیك موشریکه کان سهریان هه لبری، خیرا په شیمان بونه وه ی خوڤان
 ده ربری و کافر بونه وه.

به ئی کاریگه ری قورئانی پیروژ له سه ر هه موو دلّه کانه به گشتی،
 به ئام نه و کاریگه ریه له کام دلدا جیگیر ده بی و ده مینیته وه؟ خوی
 گه و ره ده فه رموویت:

هَإِنْ فِي ذَلِكَ لَذِكْرَى لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ

شَهِيدٌ ﴿٣٧﴾

واته: بهراستی ئەم قورئانه به ئاگاهينه رهوهيه بۆ كه سيك كه دلى زیندووی ههبيت، ياخود گوێ بۆ قورئان راديريت، له كاتيكدا ئاماده بيت بۆ فهрман بهردارى و كردنى هه موو كاريكى درووست.

ئيمامى عوتمان دهيفه رموو: (وَاللّٰهُ لَوْ طَهَّرْتَ قُلُوبُنَا مَا شَعَبْنَا مِنْ كَلَامِ رَبِّنَا) سويند به خواى گه وره ئه گهر دله كانمان پاك و زیندوو بن، هه رگيز له كهلامى خوا كه قورئانه تير نابین.

بهلى بهريزان: ئەم قورئانه گه وره ترين دوژمنه كانى كه كافره كانى مهككه بوون، له سه رده مى مهككه دا شاهيديان بۆ گه وره يى وبانا دهستى و بى وينه يى داوه (وَالْحَقُّ مَا شَهِدَتْ بِهِ الْأَعْدَاءُ).

گوێ بۆ ئەم به سه رهاته بگرن: كاتيك كه (وهليدى كوپى موغه يره) به نوينه رايه تى هه موو كافره كانى مهككه چوو بۆ لاى پيغه مبهرى خواو پيى ووت: ئەى محمد ئه گهر تو بۆ سه ركرديه تى كردن ومه سئولييه ت داوا ده كه ي، ئەوا ده تكه ينه سه ركرده ي خو مان، ئه گهر بۆ مالى دونيا و سامان واده كه ي، ئەوا دلنيا به هه موو باز رگان ييه كه مانت ئه خه ينه به رده ست و ده تكه ينه گه وره ترين سه رمايه دارى مهككه و ده رو به رى، خو ئه گهر نه خو شى و جنوكه ده ستى ليوه شان دووى، ئەوا ده تبه ينه لاى با شترين دك تورو ناو دار ترين نوشته نوس و چاره سه رت ده كه ين، پيغه مبهرى خوا ﷺ

زور به هيمنى هر گونى كرتوو د هېچ قسه يه كى نه ده كړد، كاتيك
 وهليد بېدهنگ بوو. پيغه بېرى خوا د رموزى هېچ قسه يه كت
 نه ماوه؟ ووتى: نه خير، پيغه مېرى خوا ﷺ فېرمووى: ددى گويم بۇ
 بگره، قورئانى پيرونى بۇ خوننده وه، وهليد دلى نهرم بوو. قسه ي
نه كړدو پويشت. واته: له بهرام بهر قورئاندا هېچى بۇ نه وتراو سيماي
رازي بوون به دم وچاوييه وه ديار بوو، خو نه گهر وهليديش
موسولمان بېوايه. ئوا به شى هره زورى قورېش موسولمان
ده بوون، چونكه گهره ترين سهر كړده قسه زانترين وعاقل ترينيان
بوو، ئم دنگ وباسه بناو بويه وه كه وهليد گوئى بۇ قورئان كرتووه
هېچ وهلامى پى نه بووه. ئبو جهل ترسى لى نيشت وپويشت بۇ
لاى وهليدو پيى ووت: ئه ي مامه وا خزم وكه س وكار هه موو
كوپونه ته وه ده يانه ويټ له ناو خو ماندا سهر وهت وسامانيكى زورت بۇ
كوپكه ينه وه، وا پيتاكت بۇ كوده كنه وه، بهم قسه يه ده يو يست رقى
وهليد هه لبستينيت، وهليد ووتى: بۇچى؟ خو من له هه مووتان
دهوله مهنترم، ئبو جهل ووتى: ئاخر بيستويانه كه تو چوى بۇ
لاى محمد و ويستوته خواردن وشتى وات بداتى و داواى پارهت
ليكردوه، وهليد ووتى: ئمه راست نيه، چونكه قورېش باش
ده زانن كه من له هه موويان سهر وهت وسامانم زورتره، ئيتړ چون
داواى سامان له محمديكى هه ژار ده كم؟ ئبو جهل ووتى: به لام بۇ
نه وهى ئه و قسه يه ت له سهر لابيچيت وهره قسه يه ك دهر باره ي محمد
بكه، تا قورېش پيى بگاته وه كه تو ناحه زو درى نه وى و به قسه كاني

رازی نه بووی و داوای هیچت لینه کردوه، وهلید ووتی: چی بلیم
 همسا سویند به خوا کهستان تیدا نییه له من شاره زاتر بیت له شعرو
 وهرن وقافیهی شعرو ناسینی ووتهی جنوکه دا، سویند به خوا نه وهی
 محمد نه یلّیت له هیچکام له مانه ناچیت! پاشان وهلید به نه بو جهلی
 ووت: ئیوه پیتان وایه که محمد شیته؟ دهی ئایا تا ئیستا بینیوتانه
 شینت قسهی ئاوا پرماناو جوان بکات؟ نه بو جهل ووتی: نه خیر،
 وهلید ووتی: ئیوه زورجار دهلّین محمد فالچییه و به فال ئهم قورئانهی
 داناوه، ئایا محمد تا ته مهنی گهیشته و ته چل سالی ههرگیز
 بینیوتانه فال بگریته وه؟ نه بو جهل ووتی: نه خیر، وهلید ووتی:
 ئیوه پیتان وایه محمد شاعیره، به لام من له ئیوه ده پرسم: ئایا تا
 ئیستا محمد هیچ شیعریک به ده میا هاتووه تا ئهم ته مهنه ی؟ نه بو
 جهل ووتی: نه خیر، وهلید ووتی: (وَاللّٰهِ اِنَّ لَهُ لَحَلّٰوَةً، وَاِنَّ عَلَیْهِ
 نَظْلًاوَةً، وَاِنَّ اَعْلَاهُ لَمُنْمَرٌ وَاِنَّ اَسْفَلَهُ لَمَغْدِقٌ، وَاِنَّهُ یَعْلُوْا وَلَا یُعْلٰی
 عَلَیْهِ) واته: سویند به خوا نه وه ووتهیهی نه وهلّیت زور شیرین
 وجوان وپرشنگداره، سهرو خواری هاوسهنگ وناوازه، بیگومان زال
 ده بیت وژیر ناکه ویت، دنیابن ههرچی له ژیریدا بیت تیکی
 نه شکینیت! به لی (شَهَادَةُ کَافِرٍ عِنْدَ الْقُرْآنِ) نه مه شاهیدی
 کافرکی دلهرقی دژ به قورئانه، که وا وه صفی قورئان دهکات. !
 نه بو جهل ووتی: گهله کهت لیت را زی نابن ههتا ده باره ی محمد
 ووتهیه که نه لّیت، وهلید ووتی: لیم بوسته تا ده باره ی محمد بیر
 بکه مه وه، ئینجا به حیساب بیرى کرده وه ووتی: نه مه قورئانه

جادووه له پېشینانه وه وهری گرتووه ئه میښ دهیگیریتته وه له بابلی وناشووری و میصری وهندییه کانه وه وهری گرتووه و ناوی ناوه قورئان، بهم شیویه وه لید که حقی ناسی به نام له ترسی لومه و تانه و ته شهری نه بو جهل و سهرانی قوره یش، توشی ئه م قسه ناراسته بی بناغیه بو، که له دنیا و قیامه تدا مالویرانی کرد، که پیغه مبهری خوا ﷺ ئه مهی بیسته وه دلناره حهت بو، خهفته تی خوارد بو و لید که چۆن دلی نه رم بو بو، حقی ناسیبوو، خه ریک بوو له ناگرو چاره رهشی ده هاته دهره وه، که چی هه لکه پرایه وه و پشتی له حه ق کردو و باطلی هه لبراردو و ه صفی سپی و بیگهردی و پاکی به رهش وناشیرین کرد. خوای گه وه له عهرشی عه ظیمه وه حه زره تی جو بریلی ناره ده خواره وه ئه م ئایه ته ی سو په تی (المدثر) ی بو پیغه مبهری خوا ﷺ ره وانه کردو و باسی حال ی و لید و هه مو و نه وانه ده کات که حه ق وراستی ئه م قورئانه ده ناسن و پاشان له بهر به رزه وه ندیی ه کی کورت و که می ئه م دنیا یه پشتی تی ده که ن و ده فرمویت: ﴿ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا﴾ تا کو تایی سو ره ته که .

ئیمانداران: ئی عجازیکی تری ئه م قورئانه له وه دایه، که هه رگیز به تیپه ربوونی کات و زه مان و زه مین و پېشکه و تنی زانست، نه ک کو ن نابیت. به لکو ئه م جا زیاتر گه وه رییه که ی دهر ده که ویت، بو نمونه له بواری ژماره دا: ئه گه ر قورئانی پیرو ز بخوینینه وه: ووشه ی (القمر) مانگ بژمیرین، ده بینین که و له (۲۷) جینگای قورئاندا هاتوه، که ئه مه ش ژماره یه کی زور ووردی زانستییه که ژماره ی پوزه کانی مانگ

بريتىن لە (۲۷) پوژ. بە نزيكى مانگ لە نزيكترين ئەستېرە ليۆەى بە (۲۷) پوژ جاريك دەورېك دەكاتەو، نەك ئەوەى كە لەسەر زەوى بە (۲۹) يان (۳۰) پوژ ناسراو، كە ئەمە تا ئەم سەردەمە كە زانستى جوگرافيا دروست نەبوو بوو ئەم حەقىقەتە ئاشكرا نەبوو بوو.

وشەى (الشمس) پوژ: لە قورئانى پيروزدا لە (۳۳) جيگادا هاتوو، كە بى زىادو كەم ژمارەى خولانەوەى فەلەكى پوژ، كە بە ماوەى (۳۳) سال جاريك تەواوى دەكات.

ئەگەر پوژومانگ لەيەك ئايەتدا بەيەكەو، بىن، بۆ نمونە: وەكو (الشمسُ وَالْقَمَرُ) سُبْحَانَ اللَّهِ ئەو لە (۱۹) شوينى قورئاندا ئاوا بەيەكەو هاتوون، كە ئەمەش ئاماژەى بۆ ئەوەى كە لە ماوەى (۱۹) سالد جاريك (مانگ و پوژ و زەوى) لەسەر يەك هيل دەبن و ناوى پوژەكەو ژمارەى بەروارى مانگەكە بەرامبەر يەك دەبن، بۆ نمونە: ئەو پوژە دووشمە دەبييت، وە دووى مانگى عەرەبىش دەبييت، (مەبەست لە مانگى ئاسمانىيە) وە ئەمە لە ماوەى (۱۹) سالد جاريك پوژەدات.

هەروەها وشەى (الشهر) مانگ، واتە: پوژەكانى مانگ، (۱۲) جار لە قورئانى پيروزدا هاتوو كە بى زىادو كەم (۱۲) مانگىش مەيە لە سالى پوژى ومانگيدا.

هەروەها وشەى (يوم) پوژ لە قورئانى پيروزدا (۳۶۵) جار هاتوو، كە بەراستى پىك وەكو ژمارەى پوژەكانى سالى شەمسى وايە كە ژمارەيان (۳۶۵) پوژو چارەكە پوژىكە.

ٹایا بہرِیزان بہ ووردی بیری لیبکہنہوہ، ئەم ژمارانہ ئاوا بہو
 ددقیقیہ سەروا لە خووە هاتوون؟ یان بی هیچ دوو دلێیەك دەبی
 بلیی: ئەو خواہیەکی کہ ئەو ئەرزو ئاسمان و مانگ و پۆژەکی دروست
 کردووە. هەر ئەو خواہیەکی کہ ئەو قورئانەکی بۆ مرۆفایەتی وەکو
 گەوردترین شاخەلات بە بەرێزترین مرۆفی سەر زەویدا کہ
 (محمد المصطفی) یە ﷺ ناردووە. هەزاران هەزار سوپاس
 وستایش بۆ خوای گەورە لەسەر شاخەلاتی قورئان و پیشەوایەتی
 محمدی خوشەویست. بە هەزاران صەلات و سەلامی خوای لەسەر
 بێت.

بەرِیزان: فەرموون با هەندیکێ تر لە ئیعجازی ژمارەیی قورئانی
 پیروژ باس بکەین:

* لە قورئان دا (۱۱۵) جار وشەکی (الدنيا) هاتووە، لە
 بەرامبەریشدا (۱۱۵) جار وشەکی (الآخرة) هاتووە.

* وشەکی (ملائكة) (۸۸) جار هاتووە . وە وشەکی (شیاطین)
 (۸۸) جار هاتووە.

* وشەکی (الناس) (۵۰) جار هاتووە، وە وشەکی (الانبیاء)
 (۵۰) جار هاتووە.

* وشەکی (صلاح) (۵۰) جار هاتووە، وە وشەکی (فساد)
 (۵۰) جار هاتووە.

* وشەکی (إمراة) (۲۴) جار هاتووە ، وە وشەکی (الرجل)
 (۲۴) جار هاتووە.

* ووشه‌ی (الْحَيَاة) (١٤٥) جار هاتوو، وه ووشه‌ی (الْمَوْت)
(١٤٥) جار هاتوو.

* ووشه‌ی (الصَّالِحَات) (١٦٧) جار هاتوو، وه ووشه‌ی
(السَّيِّئَات) (١٦٧) جار هاتوو.

* ووشه‌ی (الشَّدَّة) (١٠٢) جار هاتوو، وه ووشه‌ی (الصَّبْر)
(١٠٢) جار هاتوو.

* ووشه‌ی (الْمَحَبَّة) (٨٣) جار هاتوو، وه ووشه‌ی (الطَّاعَة)
(٨٣) جار هاتوو.

که به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که خوشه‌ویستی چهند بی‌گوێرایه‌لیش
ئه‌وه‌نده‌یه.

* ووشه‌ی (الصَّلَاة) پینج جار له‌ قورئان دا هاتوو، به‌ ئه‌ندازه‌ی
پینج فه‌پزی نوێژ.

ووشه‌ی (الْيُسْر) (٣٦) جار له‌ قورئانی پیروژدا هاتوو،
ووشه‌ی (الْعُسْر) که به‌مانای ته‌نگانه‌و ناره‌حه‌تی دیت، (١٢) جار
هاتوو، باشه‌ بۆچی وه‌کو یه‌ک نین؟ له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که خوای گه‌وره‌ له
قورئان دا فه‌رموویه‌تی: ﴿إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا * إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا﴾
هه‌موو ناخۆشییه‌ک دوو فه‌ره‌ج و خۆشی به‌ رامبه‌ره‌. سه‌رنج بده‌: (١٢
و ١٢ و ١٢ ده‌کاته ٣٦) بۆ هه‌موو ناخۆشییه‌ک دوو خۆشی هه‌یه‌.

له‌ باره‌ی نوێژه‌وه‌: ووتمان (پینج) جار ووشه‌ی (الصَّلَاة) له
قورئان دا هاتوو، وه پینج نوێژی فه‌پزیش هه‌یه‌.

زانستی پزیشکی دهلیت: ئەو شلەیهی که دەوری دەماخی داوه:

له مرقدا له هه موو شهو و پوژیکدا پینج جار تازه دهیتهوه.

ئیمانداران: قورئانی پیروز ته نانهت له ژمارهی سوپه ته کانیشی دا،
وه له ژمارهی ئایه تی سوپه ته کانیشی دا. ئیعجازی عیلمی هیه. بۆ
نموونه: سوپه تی (الحدید) ئاسن. زانایان دهلین: کیشی ئەتۆمی
ناوهندی بۆ ئاسن یه کسانه به (۵۷) هه وه کو ژمارهی سوپه تی
(الحدید) له زنجیره ی سوپه ته کانێ قورئاندا ژماره (۵۷) ه.

ههروه ها ژمارهی ئەتۆمی بۆ ئاسن، یه کسانه به (۲۶) ، ههروه کو
ئەو ئایه ته ی سوپه تی (الحدید) که باسی ئاسن دهکات ، ئایه تی
ژماره (۲۶) ه ، کاتیک ﴿ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ﴾ به ئایه ت
حیساب بکریت.

ههروه ها له قورئانی پیروزدا خوای گه وره که باسی کانزاکان
دهکات. ته نها بۆ ئاسن فهرموویه تی: (وَأَنْزَلْنَا) له ئاسمانه وه
ناردوو مانه ته خواره وه.

زانای به ناوبانگ. (آرمسترونج) یه کی له چوار که سه که ی
وه کاله ی ناسای ئەمریکی دهلیت: ئاسن له ئاسمانه وه دابه زیوه به
شیوه ی نه یزه ک.

ههروه ها (آرثریرز) له کتیبه که یدا (الأرض) دهلیت: نه یزه ک
سی جوړی هیه:

۱. ناسنی ، که ۹۸٪ ی ئاسن ونیکله.

۲. (الْحَدِیدِیة الْحَجْرِیة) ناسنی به ردی ، به رده که ناوی (اولیفین)

۳. (النِّيازك الحَجَرِيَّة) نہیزہ کی بہردی۔

سالانہ بہ ہزاران نہیزہ کہ وہ کہونہ سہر زہوی کہ ہندیکیان
نہوندہ گہورہن، کیئشہکیان دہگاتہ دہیان تہن، لہ سالی (۱۹۰۲)
دا لہ ویلاہتہ یہ کگرتوہ کانی نہ مہریکا، نہیزہ کی دوزرایہ وہ، کہ
کیئشہ کی (۶۲) تہن بوو، پیئک ہاتبوو لہ ناسن ونیکل۔

وہ ہر وہا لہ ویلاہتہ (نہریژونا) نہیزہ کی کہوتہ سہر زہوی
و چائی کی گہورہی دروست کرد بہ قولی (۶۰۰) پی و تیرہ کی
(۴۰۰) پی بوو، کہ نہم نہیزہ کہ بہ دہیان تہن ناسنیان لی دہرہینا۔
ٹایا نہ گہر نہم قورٹانہ لہ لایہن خواوہ نہ بیئت، نہم ہموو
ٹیہجازہی چوٹ تیدا دہ بیئت!

ٹیہجازی کی ژمارہی تری قورٹانی پیروژ، ٹایہ تہ کانی سوہرتی
(البَقْرَة) بریتین لہ (۲۸۶) ٹایہت، جا بو ٹوہی ٹایہتی ناوہ پراستی
سوہرتی (البَقْرَة) بدوزینہ وہ، پیویستہ ژمارہ (۲۸۶) دابہش
بکہین بہ سہر (۲) دا ٹو کاتہ دہکاتہ (۱۴۳) جا کہ تہ ماشای
سوہرتی (البَقْرَة) دہکہین، ٹایہتی ژمارہ (۱۴۳) ووشہی (وَسَط)
ی تیداہی، وہ خویشی ٹایہتی (وَسَط) ٹایہتہ کہ باسی قبیلہ دہکات
و پہیوہندی بہ پووکردنہ کہ عہوہ ہہیہ، خو ٹاشکرایہ شاری مہککہ
بہ تایبہتی کہ عہی پیروژ دہکہونہ ناوہ پراستی گوئی زہویہ وہو چہقی
ہموو ووشکانی سہر زہویہ وہکو بہ شیوہیہ کی زانستیانہ
سہلماوہ۔

ئیمانداران: بەراستی ئەم قورئانە ئەوەندە ئیعجازی تێدایە، کە باس کردنیان تەواو نابێت، وە ئەم قورئانە بە تەنها پیتیک، چەندین لاپەرە زانست بە مرووف دەدات و زانایان لەسەری دەنوسن، بۆ نموونە: لە سوپەرتی (التوبه) دا ئایەتی ژمارە (٦٠) خۆی گەورە باسی ئەو هەشت دەستەبە دەکات کە زەکاتیان پێ دەدریت، جا ئەو هەشتە دەکات بە دوو بەشەوه . بە چواری یەکەمیان دەیت: (الْفُقَرَاءُ، الْمَسَاكِينِ، الْعَامِلِينَ عَلَيْهَا، الْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ) وە بۆ ئەم چوارە دەفەرمویت: ﴿ إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ... ﴾ . سەرئێش دەن: لامی تەملیک بەکار دینیت، واتە: ئەم چوارە هەر کە ئەم زەکاتیان وەرگرت، یەكسەر دەبنە خواوەنی ئەو زەکاتە، بە لەگەڵ وەرگرتنەكەشدا یەكسەر دەولەمەند بن، وەكو فەقیرو هەژارمەكە کە لە ڕینگایەکی ترەوه پارەیهکی زۆریان بووینت، یان وەكو (کارمەندی زەکات ونوی موسولمانەكە) ئەمە هەرچەند دەولەمەندیش بن، هەر دەبنە خواوەنی ئەو پرە زەکاتە پێیان دەدریت، بۆیە دەفەرمویت: ﴿ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِينِ ﴾ کە ئەو لامی تەملیکە، بۆ هەر چواریانە کە بە (واو) ی عاتیفە دەچیتە سەر هەر چواریان، پاشان بۆ چوارەكە ی تر کە (فِي الرِّقَابِ ، الْغَارِمِينَ، فِي سَبِيلِ اللَّهِ، إِيْسَنِ السَّبِيلِ) ، لای تەملیک بەکارناهیینی بەلکو دەفەرموی: ﴿ وَفِي الرِّقَابِ ﴾ (فی) بەکار دینیت، کە (فی) (لِلزَّهْرَفِيَةِ) .

بۆچی ئەمە وایە؟ زانای گەورەى مەزەهەبى شافىعى (خەطىبى شەرىبى) لە (مُغْنِي الْمَحْتاج) دا دەفەرمویت: بۆ چوارەكەى یەكەم: ﴿فُقَرَاء...﴾، لامى تەملێكى بەكار هێناوە، چونكە هەر كە پێیان درا یەكسەر ئەبنە خاوەنى پارەو سامانى زەكاتەكەى كە وەریان گرتوو، بەلام بۆ چوارەكەى دوایى كە ﴿وَفِي الرِّقَاب...﴾ حەرفى جەپى (فی) بەكار هێناوە، كە بەلگەىە لەسەر ئەوێ كە ئەم چوارەى دوایى بە مەرج زەكاتیان ئەدرییت، كە لەو پێویستیەدا خەرجى بكەن، كە بۆ ئەو مەبەستە پێیان دراوە، كۆیلە بۆ پزگار بوون و قەرزار بۆ قەرز دانەو و تێكۆشەرى پێى خوا بۆ ئەوێ لە پێناوی خوادا تێكۆشى و پێبوار بۆ خەرجى پێگای.

جا ئەگەر ئەم چوارە لەگەڵ وەرگرتنى پارەكەدا ھۆكارەكەیان نەما، بۆ نمونە: سەفەریەكە (پێبوارەكە) كۆپێكى ھات و پارەى بۆ ھێنا، یان قەرزارەكە خاوەن قەرز لێى خۆش بوو، وە ھەروەھا موحامیدەكە لە بەرەى جیھاد گەرایەو و پێویستیان پێى نەما و چوو وە سەر ئیش و كاری ئاسایی خۆى، وە كۆیلەكە خاوەنەكەى لە فیدیەى ئازادى كرد و پارەى لێ وەر نەگرت، ئەمانە زەكاتەكەیان لێ دەسەنریتەو بە پێچەوانەى چواری یەكەمەو، كە ئەگەر ھەژارەكە لەگەڵ وەرگرتنى زەكاتەكەدا، پارەىەكى زۆرى دەست كەوت، بۆ نمونە: بە میراتی بۆى ھات، یان كۆپەىەك ئالتوونى دۆزییەو، با ھەژاریش نەمايێت، تازە زەكاتەكەى لێ وەر ناگیریتەو، چونكە خواى گەورە بۆ ئەو

چواره ی یه کهم، لام ته ملیکی به کار هیناوه. به لام چواره که ی تر لیان ودرده گریته وه. بویه (فی) (ظرفیه) ی به کار هیناوه.

هه روه ها زانای گه وره ی مه زه بی (حنه بی) (ابن قدامة المقدسی) له کتیبی به ناو بانگی (المغنی) دا ده فرمویت: بویه نهو چواره ی یه کهم له (الفقراء، والمساكين، والعاملين، والمؤلفة قلوبهم) خوی گه وره لامی ته ملیکی بو به کار هیناون، چونکه نهو چواره به ودرگرتنی زه کاته که مه به سته شهر عیه که دیته جی بویان، که نهویش دهوله مه ند بوونی فه قیرو مسکینه که یه و پرزگار بوونیان له هه ژاری، وه پی دانی کریی ماندوو بوونی کارمه ندی زه کاته و پاگرتنی دلی نو موسولمانه که یه ..

وه زانای گه وره ی ته فسیر (نالوسی) له ته فسیره که یدا (رُوح المعانی) ده فرمویت: بویه خوی گه وره بو چوار تاقمی دوهم (فی) به کار هیناوه، چونکه نهوان نابنه خاوه نی پاره و سامانی زه کاته که، که وهریان گرتووه، به لکو ده چیتته دهستی که سیکی تره وه، بو نمونه: کویله دهیدات به خاوه نه که ی، له پیناوی خو کرینه وه و ئازاد بوئیدا، وه قهرزاره که دهیدات به خاوه نی قهرزه که له پیناو پرزگار بوونی له قهرزه که ..... هتد.

جا به ریزان: ئیمه باسی ئیعجازی زانستی قورئانمان کرد، بویه نه م باسه ی ئایه تی زه کاتیشم هینایه وه تاوه کو تی بگه یین. نهو هه موو کتیبه ی که ته فسیری قورئانی پیروزه، نهو هه موو کتیبه شهر عیه ی که به جیاوازی مه زه به کانه وه نوسراوه، هه مووی هه ر لیكدانه وه و

- 411 -

سه رچاوه كان .:

۱. قورئانى پيرؤن.
۲. ته فسيري ئاسان
۳. پوخته ي ته فسيري قورئان
۴. الحقوق الإسلامية
۵. ته فسيري پامان
۶. ئاشكرا بوونى موعجيزه زانستيه كانى قورئان
۷. مُجَلَّةُ الْحَوَارِ الْعَدَد ٦٢
۸. الإعجاز العلمي في القرآن والسنة
۹. موسوعة الأعجاز العلمي
۱۰. يَسْأَلُونَكَ
۱۱. ناوه پوكى ئيسلام
- بورهان محمد ئه مين
- محمد ملا صالح باموكى
- محمد حسان
- أحمد كاكه محمود
- عبدالرزاق رزاق أحمد
- م. نايف مُنير فارس
- يوسف الحاج أحمد
- د. حَسَامُ الدِّينِ مُوسَى
- د. سيد بكر بهرزنجى

ووتارى يەكەم بۆ مانگى ذى القعدة

قورئان
بەشى دووهم

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى
آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ:

ئیمانداران: لەم ووتارەشدا بۆ تەواو کردنی ووتاری پلەبەربوو، هەر
لە خزمەتی قورئانی پێرۆزدا دەبین، ئەو قورئانە ی که پەرەردگەر لە
بارەییەوه دەفەرموێت: ﴿يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ
لِيُنْذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ﴾ واتە: خۆی گەرە بە فەرمانی خۆی پووح
دەبەخشێت بە هەر کەسێک که بیهوێت لە بەندەکانی که مەبەست
قورئانە، که بە حەزەرەتی محمدی بەخشیوه، وەک پووح وایە بۆ
جەستە مردوووەکان، گیان دەبەخشێت بە دەروونە ئیقلیجەکان، ژیان
دەبەخشێت بە دڵە سەرەکان، لە راستیشدا هەر وایە، ئەم قورئانە
پێرۆزە، ئەم گوفتارە پەربانییە، ژیان بەخشە، نور بەخشە، هەركاتیك
دەروونە تاریکەکان پوویمان تێکرد پووناك دەبنەوه، هەركاتیك دڵە
ژەنگاوییەکان پوویمان تێکرد، لە ژەنگ و چڵک و پیسی نووتیا و
دوونیاپەرستی پزگاریان دەبێت، لە پوخلی و تەپ و تووزی گوناھ
وتوان خاوین دەبن، بە تایبەت ئەو قورئانە لە چەندین ئایەتدا ئاماژە
دەکات بە پوژی قیامەت و لیپرسینەوه.

ئیمانداران: مروۆقی موسوڵمان کاتیك لە خزمەت قورئانی پێرۆزدا
بە چۆکدا دی و هەموو لەشی دەکاتە هەست و بەدلی بە کول و چاوی
پەر ئەسیرنەوه قورئان دەخوینێت، بە تامەزرووییەوه دەلیت:

پەيامەكەم: تۆ پووناكى ژيانمى، هیزو پیزی ویزدانمى، ئارامى
بەخشى گيانمى، خۆرەتاوى ئيمانمى، هاوړپى شهوو ویردى دەمى
بەيانمى.

گەر من خوینی بانگەواز یم، وا تۆ دلى، من هەنگى هەلەلدۆز یم،
 ئەتۆش گولى، لە ناسكى شاكارەدا، شیعرو پەخشان شەرمەزارن،
 ھەرەكو تەرزى سەرچلى. ئای چەند شیرین داپړژراوى، چەندە زولال
 و پاراوى، تۆ ئەو پړژنە بارانە بووى، لە بیابانیكى ووشكا، زەوى
 دلانت نەرم کرد، دیوہخانى ساردى ژيانت گەرم کرد.

مروقى چوختى وەكو دپندەت بە وىقارو پېر شەرم کرد، ئەوانەى
 پیت ئاشنا دەبوون، لە ناخەوہ دەیانزانى، ئەتۆ پەيامى ئاسمانى،
 نیردرایى خواى میهرەبانى، بۆیە وا شیرین وجوانى.

ئەھا (وەرەقە) ی ئوفتادە، کە سوپەتى (عەلەق) یان بۆ خویند
 یەكەم جار، فرمیسك بە پىشى سپیدا چۆپایە خوار، ئینجا فەرمووى:
 خۆزگە دەمام، دەبووم بەبەرد، دەبوم بەدار، بۆ دیوارى ئەم قورئانە
 دەخراوەکار، بۆ خاوەنى ئەم پەيامە دەبووم بەشاگردو دەسبار .

ئەى بۆ مەرگ سەدای ئاوازه ناسکەكەى قورئانەكەى جەعفر
 نەبوو، لە حەبەشەى وێرانەدا، (نەجاشى) خستە شین وزار!

ئیمانداران: ئەوہى گرنگە لە بارەى قورئانەوہ، ئەوہیە تییى بگەین
 و بیری لى بکەینەوہ، کە پىنى دەوتریت: (التدبیر) ھەرەك خواى
 گەورە دەفەرمویت: ﴿أَفَلَا يَتَذَبَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا﴾

خوای گەورە لە قورئانی پیرۆزدا فەرمانی بە ئیماندارانی قورئان خوینن نەکردوووە کە قورئان لەبەر بکەن وەکو لەبەرکردن، چونکە ئەوکات چەند کەس هەموو قورئانی لەبەر بێت، ئەوەندە (مصحف) لە قورئان زیادی کردوو، هەرچەندە ئەوە بە هەریەکە گەورەیه کە مروۆفی موسولمان وا لە خزمەت قورئاندا بێت کە لەبەری بکات، بەلام نەوێ زۆر گرنگە و خوای گەورە فەرمانی پێداوە، تیگەیشتنی قورئانە و فکر لێکردنە وەیه تی و هەلێنجانی شتی نوێیه لێ.

پێغه مبهري خواو ﷺ صەحابەکان زۆر حەزبان لە شەو نوێژ بوو، بۆچی؟ بۆ ئەوەی تەدەبوری قورئانی تێدا بکەن، چەندین جار شەویان گەیاندۆتە بیانی بە دووبارە کردنەوێ یەك ئایەتی قورئان، تەنھا ئەو ئایەتەیان دووبارە کردووەتەو جار لە دوای جار لە دایاندا شیرین تر بوو و باشتەر لە مانا و مەبەستی تیگەیشتون و هەموو جارێک کە دووبارەیان کردووەتەو، وایان زانیووە کە ئەوە جاری یەكەمە کە ئەیخویننەو.

هاوێلی پایەبەرز (عبدالله ی کۆری عمر) بە ماوێ یەك سال ئەمجا سوپەرتی (البقرة) ی خویند، واتە ئەوەندە بە تیگەیشتن و قول بوونەو تێیدا دەیخویند، ئەوەندە ئایەتەکانی دووبارە دەکردووە، کە ماوێ یەك سالی پێ چوو، ئەمجا لە خویندنی تەنھا سوپەرتی (البقرة) بویهو، ئەمجا ئەوەندە تام و چێژ لە خویندنهکە ی کردبوو، وای دەزانی گەورەترین دەست کەوت و گەورەترین سەرکەوتنی بە دەست هێناو، بۆیه لە خوشی دەرپریندا مانگایەکی گەورە ی

قهلهوی سهر بپری و صهحابهکان و دراوسی و خزمانی بانگ کردو و نانی بو دروست کردن و ناههنگیکی شهرعی زور خوشیان ساز کرد. بهائی نیمانداران: پیغمبهری خوا ﷺ حزی دهکرد گوئی له کهسیک بیت که قورئانی بو بخوینی و ئه میش گوئی بو بگریت.

صهحابهی پایه بهرز (عبدالله ی کوپی مسعود) بومان دهگیرتهوه و دهفرمویت: پوژنکیان پیغمبهری خوا ﷺ بانگی کردم و فرمووی: (إقرأ علی القرآن) وهره قورئانم بو بخوینهروه و من گویت بو دهگرم، (ابن مسعود) دهفرمویت: ووتم: (أَأَقْرَأُكَ وَعَلَيْكَ أَنْزَلَ) ئه ی پیغمبهری خوا من بویت بخوینمهوه له کاتیکیدا که قورئان بو سهر تو نازل بووه؟! خوشهویست ﷺ فرمووی: (إِنِّي أَحِبُّ أَنْ أَسْمَعَهُ مِنْ غَيْرِي) بهراستی من زور حز دهکم که قورئانم گوئی لیبت له غیری خوومهوه، که ئه و بیخوینی و من گوئی بو بگرم. (ابن مسعود) دهفرمویت: ئه مجا منیش له بهر خاتری پی خوش بوونی دلی پیغمبهری خوشهویست ﷺ دهستم کرد به خویندنهوهی قورئان به سهر پیغمبهری خوادا، ههتا گه یشتمه ئه و نایه تهی سورتهی (النساء) که دهفرمویت: ﴿فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ

بشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هَؤُلَاءِ شَهِيدًا﴾ (النساء ٤١)

(ابن مسعود) دهفرمویت: که گه یشتمه ئه و جیگایه، پیغمبهری خوا ﷺ فرمووی: (أَمْسِكْ يَا ابْنَ مَسْعُودٍ) بهسه ئه ی

کوبی مسعود، جا کہ تہ ماشای دہم وچاوی پیٹھ مہبری خوام کرد
(فَاِذَا عَيْنَاهُ تَذَرَفَانِ - اَيُّ الدُّمُوعِ) چاوی پیروزی فرمیسکی پیدا
نہاتہ خوارہوہ، وا پوچوہو بوو لہ مانای نایہ تہ کاندہا، کاری لہ دلی
کربوہو وھکو ٹہوہی چاوی لہو مہ شہدہی قیامت بیت۔

نیمانداران: عاشقانی قورٹانی پیروں، فہرموون با ٹیمہش لہ
قورٹان وورد بینہوہ لہ چہند دیمہ نیک دا۔

یہ کہم: باشہ بچی سوپہ تہ کانی قورٹان زنجیرہ یان بو کراوہ؟ بو
نمونہ: بہ سوپہ تی (الفتح) دہست پیدہ کات و پاشان (البقرة)، آل
عمران، النساء ..... ہتا بہ سوپہ تی الناس) کوتایی دیت؟ ٹہ گہر
بہو ووردی سہرنج بدہین بومان پوون دہ بیتہوہ کہ میحوہری ۔
تہوہری ۔ سوپہ تی (البقرة) باسی گواستنہوہی جینشینیہ تی و
دہسہ لاتی سہر زہوی دہکات کہ نایہ تہ کانی (۳۰-۳۳) باسی دہکن
کہ چوں ٹہو دہسہ لاتہ لہ جولہ کہ کاندہوہ کہ خراپہ کارییان کرد لہ سہر
زہوی داو تاوانی زور گہورہ یان ٹہنجامدا، چوں خوائ گہورہ
دہسہ لاتی لیسہ ندنہوہو دایہ دہستی موسولمانہ کان، وہ لہ گرنگترین
ہنماو ناماژہ بو ٹہو باسہ بریتیہ لہ گوپینی (قبیلہ) پووگہ لہ
(بیت المقدس) بو کہ عہ۔

وہ ٹہ گہر وورد بینہوہ لہ سوپہ تی (ال عمران) دہبینن لہو
سوپہ تہ دا باسی ٹہوہ کراوہ کہ چوں گاوردہ کانیش ہروہ کو
جولہ کہ کانی پیش خویان بہ کہ لکی جینشینی سہر زہوی نایہ و
شایستہی ٹہو کارہ گہورہ نین، چونکہ چہندین کارو کردہوہی وا

ناشایستەو نا پەسەندیان ئەنجام داوه، کە لەگەڵ جێنشینی و ئاوەدان کردنەوهی سەر زهوی دا نەدەگونجا، بۆیه خوای گەوره ئهو دەسەڵاتە ی لەوانیش سەندەوه.

پاشان سوپەتی (النساء) دیت کە لەوێشدا تەوهرە ی بنچینه یی ئهو سوپەتە باس لەوه دەکات، کە ئهو دوو ئاینه گەوره یه (جوله کەو گاوور) لەگەڵ ئهو تیکدانە ی کە لە لایەن تیکدەرانی ئهو دوو ئاینه وه بەسەریان هینرا، لەگەڵ ئەوهشدا هەردووکیان (یەهوودی و مەسیحی) هاوبەش بوون لە چهوساندنەوهو پیشیل کردنی مافی دوو چینی گەوره ی ناو کۆمەلگا، کە ئەوانیش چینی (ئافرهتان و مندالان) بوون، بۆیه تەوهرە ی سوپەتی (النساء) باسی مافی ئافرهتان و مندالان دەکات.

کەواتە دەبیّت ئەم سوپەتانه ئاوا بە پرێزبەندی بێن، خو ئەگەر سوپەتی (النساء) پیش (البقرة و ال عمران) بهاتیە، ئهو مەبەستە جوانه ئاوا بەرچاو نەدەکەوت.

دووهم: ئەگەر سەرنجی سوپەتیکی بچکۆله ی وهکو سوپەتی (الضحی) بدهین، دەبینین وشەکانی چەند وورده کاری و لە شوین خودانانی پیوه دیاره، ئەوهتا (الضحی) لوتکه ی کاتی پوژ هەڵاتنه، کە کاتی چیشته نگاوه، (وَاللَّيْلَ إِذَا سَجَى) ئەمیش لوتکه ی تاریکی شهوه، هەردووکیانی بەرامبەر یه کتری هینان، ئەمجا ئاشکرایه پوژ هەڵاتن لە کاتی زیڕینی چیشته نگاودا زۆر کەمتره لە کاتی تاریکی شهو، هەربۆیه دەبینین وشەکانی ئایهتی (وَاللَّيْلَ إِذَا سَجَى) زۆر

زیاتره له وشهکانی ئایهتی (الضحی) ههروه ئایهتی دواي
 نمو ﴿مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى﴾ دووباره وشهکانی ئهم ئایهتهش
 زیاترن له له ئایهتی ﴿وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَى﴾ دواتر ئایهتی ﴿وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ
 لَّكَ مِنَ الْأُولَى﴾ دیت، که نهویش وشهکانی له ئایهتی ﴿مَا وَدَّعَكَ
 رَبُّكَ وَمَا قَلَى﴾ زیاترن، (سبحان الله) تهانهت ژماره ئایهتهکانی له
 بچوکهوه دهست پیکردوووه له گهورهترینیان هه له سوپهته
 کوتایی پیهیناوه.

ئایا ئهگهر ئهمه قورئانی پیروژ نهییت له چ کتیب و نوسراویکی
 تردا ئهم تهرتیبه جوانه ئه نجام ئه دریت؟

سیههم: وورد بونهوه له وشهکانی قورئانی پیروژ، بو نعوونه:
 (الرَّحْمَةُ وَالرَّأْفَةُ) زانایان دهفرموون: (الرَّأْفَةُ: هِيَ الْخَوْفُ مِنْ
وَقَوْعِ شَخْصٍ فِي مَكْرُوهِ) رهئفهت بریتی یه له ترسان لهوهی
 کهسیک بکهویته ناو نارهحهتی ونازاریکهوه. (وَالرَّحْمَةُ: هِيَ الْوُقُوفُ
 إِلَى جَانِبِهِ بَعْدَ الْوُقُوعِ فِيهِ) رهحهتیش بریتییه له وهستان له پال
 نهو کهسهداو پشتت بهر نه دانی دواي ئهوهی توشی تهنگانهو
 ناخوشییه که بوو. واته: یهکه مجار خه میهتی وناموژگاری دهکات که
 خوی بیاریزی له نزیک بونهوه لهو کاره خراپه، چونکه سه رهنجامی
 خراپ و نارهحهتییه. جا ئهگهر کهسه که هه به قسهی نه کردوو توشی
 نارهحهتییه که بوو، پیی نالی تازه حهقم نییه به سه ریوه، چونکه به

گوښی نه کړدم، به لکو دهستی لیبهر نادات و هر له پالیا ده مینیتته وه و ههولی پزگار کړدنی نه دات.

جا کاتیک که سهیری قورنان ده کهین ده بینین، ههردوو ووشه که ی بهیه که وه بو پیغه مبهری خوشه ویست و دلسوزی مروقه کان و گشت بونه وهر به کار هیناوه، که ده فرمویت: ﴿حَرِصْ عَلَیْکُمْ بِالْمُؤْمِنِیْنَ رَءُوفٌ رَحِیْمٌ﴾ که کاری پیغه مبهری خوا ﷺ په نفعه و په حمه ته بو نوممه ته که ی.

ههروها ههردوو ووشه ی (العام والسنة) که ههردو وکیان به مانای سال دین، به نام که ووترا: (السنة) مه به ست پئی سالی گرانی و نه بوونی و ناخوشییه، به نام که ووترا (عام) نه وه مه به ست پئی سالی هه زانی و فره حی و خوشییه، بویه له قورناندا ههردو وکیان له

شوینی خویندا به کار دینی و ده فرمویت: ﴿قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ

سِنِیْنَ دَابَّآ فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرُوهُ فِی سُنْبُلِهِ اِلَّا قَلِیْلًا مِّمَّا

تَاْكُلُوْنَ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ یَأْتِی مِنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ سَبْعٌ شِدَادٌ یَّاْكُلْنَ مَا

قَدَّمْتُمْ هُنَّ اِلَّا قَلِیْلًا مِّمَّا تُحْصِنُوْنَ ﴿٤٨﴾ ثُمَّ یَأْتِی مِنْۢ بَعْدِ

ذٰلِكَ عَامٌ فِیْهِ یُغَاثُ النَّاسُ وَفِیْهِ یَعْصِرُوْنَ ﴿٤٩﴾ یوسف ۴۷-۴۹

نمونه يەكى تر له جوان به كار هينانى ووشه كانى قورئان: قورئانى
 يعوز بۇ ئافرهتى نه زوك كه مندالى نابىت، دوو ووشه به كار دىنيت،
 كه العقيم و العافر ن، باشه جياوازييان چييه؟
العقيم) نهو ئافرهته يه كه هەرگيز له ژيانيدا مندالى نابىت،
 تعاشاكن هەر دهربرينى ووشه كه نهو نيشان نه دات، چونكه كاتيك
 حننى العقيم) هردوو ليو له كاتى پيتى (م) دا به يه كه وه دهنوسين
 و دم داده خريت، واته نيتر ته واو دهرگاي منال بوون له سهر نهو
ئافرهته داخرا! به لام ووشه ي العافر) بو نهو ئافرهته نه زوكه به كار
 دهننريت، كه ناته واوييهك ، خه له ليك له ره حميدا هيه، نه خوشييهك
 له مندالدا نيدا هيه، له بوري زاو زيدا هيه، وه چاره سهرى هيه و
 نكمر خواي گهره بيه وي به دهرمان و دكتور چاره سهر ده كرى و
 مندالى ده بى و نه زوكييه كه ي به رده وام نابىت، ههر بويه له كاتى به كار
 هينانى ووشه ي العافر) دا هه مان تيگه يشتن دروست ده بىت،
 كاتيك كه ده ليى: العافر) ليوه كان ناچنه سهر يهك و دم به
 كراوه يى ده مينيت ته وه وه كو نه وه ي كه پيمان بلى: زور نزيكه نه م
 ئافرهته نه زوكه ي ئىستا پوژيك منالى بىت، چونكه دهرگاي منال
 بوونى له سهر دانه خراوه.

جا كاتيك ده چينه خزمهت قورئانى پيروز، ده بينين له باسى
 خيزانى چه زرهتى زه كه ريدا، ده فهرمويت: ﴿وَأَصْلَحْنَا لَهُ زَوْجَهُ﴾
 خيزانه كه يمان بو چاك كرده وه، چونكه خيزانه كه ي چه زرهتى زه كه ريدا
 جوړى نه زوكييه كه ي له العافر) بو، ههر وه كو ده فهرمويت:

﴿وَإِنِّي خِفْتُ الْمَوَالِيَ مِنْ وَرَائِي وَكَانَتِ امْرَأَتِي عَاقِرًا فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا ۖ﴾ ﴿مريم ۵﴾

كهواته به پريزان: دنيا بن هيچ وشهيه كي مراديف كه هه مان مانای هه بي و له وشه دا جياواز بيت، له قورئاندا نيه و هه موو وشهيه كي قورئان مانای تايبه تي خوئی هه و نه مهش له هيچ كتيببيكي سه زهوي دا دهست ناكه ويئت، كه هه موو وشهيه كي مانای تايبه تي خوئی هه بيت و بي به رامبهري هيچ وشهيه كي تر بيت.

ئيمانداران: يه كيك له جوانييه كاني تري قورئاني پيروز كه سه رنجي قورئان خوئين به لاي خويدا راده كي شيت، نه و هه هه نديك كهس له قورئاندا له كاتي باس كردنيا ناوي هاتوو و هه نديك كه سيش له كاتي گيرانه و هه به سه رها ته كهيدا ناوي نه هاتوو، ئايا هوئی نه مه چيه؟ بو نمونه: خواي گه و ره ده فهرمويت: ﴿ضَرَبَ اللَّهُ

مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَتَ نُوحٍ وَامْرَأَتَ لُوطٍ ۖ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ

مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَاتَتَاهُمَا فَلَمَّا دَفَعْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا

وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّٰخِلِينَ ۖ﴾ ﴿التحریم ۱۰﴾

واته: خواي گه و ره نمونه ي هينا و ته و به ژني نوح و لوط بو نه وانه ي كه بي با و هه بوون، پاشان ده فهرمويت:

﴿وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ ﴿التحریم ۱۱﴾

واته: ههروهه خوای گهوره نمونهی هیناوتهوه به هوسههکهی فیرعهون بۆ ئهوانهی که باوهپیان هیناوه. پاشان هه ره له هه مان سوپهتداو ئایهتی دواى ئهوه دهفهرمویت: ﴿وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتِبَ عَلَيْهَا مِنَ الْقَنَاتِينَ﴾ ﴿واته: ههروهه نمونهی هیناوتهوه به مهیهمی کچی عیمرانیش که داوینی خۆی به پاکی پاگرت.

جا بهپێزان سهرنج بدهن، سێ ئایهتی به دواى یهکدا هاتووی له ناو یهك سوپهت، که خوای گهوره نمونهی به ئافرهتان هیناوتهوه، کهچی که باسی ژنی نوح و لوط دهکات وهکو ژنی خوانهناس، وه باسی ژنی فیرعهون دهکات وهکو ژنی به ئیمان و دلسۆز بۆ دینی خوا، ناویان ناهینیت و نافهرمویت: ناویان چی بووه، کهچی یهکسهه باسی مریم دهکات و نالی دایکی عیسا، بهلکو به ناوی خۆی (مریم) ناوی دینیت، باشه بۆچی ئه مه وایه؟ له وهلامدا دهلێن: خوای گهوره خۆی باش دهزانیت، ژنی کافرو بۆ باوهپ له لای میردی موسولمان و ژنی ئیماندارو خواناس له لای میردی بۆ دین و کافر له ههموو

سەردەم وزەمانیکدا تا پوژی قیامت بەبەردەوامی هەر هەیه و دووبارە دەبیتهوه، بەلام (مریم) تاکە ئافرهتیکە لە جیهاندا کە بەبی هاسەر، بی ئەوهی دەستی پیاویکی بەرکەوتبیت، منالی ببیت، ئەمە لە میژووی مروقایەتیدا جارێکی تر دووبارە نابیتەوه، بۆیە ناوی (مریم) دینیت و ئافەرمویت: دایکی عیسا.

بەلام بۆ ئافرهتیکە بەرزی وەک دایکی موسا دەفرمویت: ﴿وَأَصْحَٰبُ فُرَادِئَٰمُ مَوْسَىٰ فَارِغَٰ﴾ دەفرمویت: دایکی موسا، ناوەکە ی ناهینیت، هەرچەندە دایکی حەزەتی موساش ئەومندە پرێزدارو بە ئیمان بوو کە خوا خستییه دایمە کۆرپەکە ی بخاتە ئاوی نیلەوه، یەکسەر جێبەجێ کرد، بەلام چونکە وەک مریم تاییبەت نییە ناوی ئەو ناهینیت.

چوارەم: هەندی سوپەت لە قورئاندا بە پیت (حرف) دەستی پیکردوو، نایا نهینی ئەمە چییە؟ خۆی گەرە خۆی زاناترە، بەلام ئەوهی زانیان تا ئیستا پێی گەشتوون، ئەوهی کە هەر پیتیک لە سەرەتای هەر سوپەتیکدا هاتبیت، ئەوا ئەو پیتە لە هەموو پیتەکانی تری ناو ئەو سوپەتە زیاترە، بۆ نمونە: سوپەتی (ق) کە بە پیتی (ق) دەستی پیکردوو، دەبینین پیتی (ق) بە تیکراییهکی زیاتر لە هەموو پیتەکانی تری هەمان سوپەتدا هاتوو، هەرەها تیکراییی پیتی (ق) لە سوپەتی (ق) دا زیاترە لە تیکراییهکی لە هەموو سوپەتەکانی تردا.

یان له سوڤهتی (البقرة) و (ال عمران) که به (الم) دهستیان
پئ کردوه، ئەوا دەبینین له سوڤهتی (البقرة) دا (ئەلیف(ا) ٤٥٩٢
جار هاتوه)، (لام(ل) ٣٢٠٤ جار هاتوه)، (میم(م) ٢١٩٥ جار
هاتوه).

له سوڤهتی (ال عمران) دا: (ئەلیف(ا) ٢٥٧٨ جار هاتوه)،
(لام(ل) ١٨٨٥ جار هاتوه)، (میم(م) ١٢٥١ جار هاتوه).
سەرئج بدن چۆن چۆن ئەلیف له لام و لام له میم زۆرتر هاتوه
بۆیه ئاوا ریز کراون!

وه له سوڤهتی (العنكبوت) دا که به (الم) دهستی پئ کردوه:
(ئەلیف ٧٨٤ جارو لام ٥٥٤ جارو میم ٣٤٤ جار هاتون.
وه له سوڤهتی (الرعد) دا که به (المر) دهستی پئ کردوه:
(ئەلیف ٦٢٥ جارو، لام ٤٧٩ جارو، میم ٢٦٠ جارو، پاء ١٣٧ جار
هاتون).

ئایا ئەمه هه موو ئیعجازی قورئان نییه؟ که به لگهیه کی حاشا
هه لئه گره که که لامی (رَبَّ الْعَالَمِينَ) هه دووره له هه موو
دهستکارییه کی مرڤ، که هه ر ئەمه شه وای کردوه تاکه کتیبی خوا
که ده بیئت په پرهوی لی بکریت قورئانه چونکه غهیری قورئان هه مووی
دهستی مروڤی تیچووه و ته حریف کراوه، به لام ئەگه ر قورئانیش
ته نها بۆیه کجار دهستی مروڤی تیکه ل ببوایه و لی زیادو که م
بکرایه، ئەوا به م شیوه رێک و پێک و ریز به ندییه نه ده مایه وه.

پینجەم: بابەتییکی تر که له قورئاندا پێویستی بە لیووردبونەوه هەیە، ئەوەیە کە هەموو ئەو ووشانەی لە ژبانی پۆژانەی مرقەکاندا بەرامبەر یەکتەر دین، لە قورئاندا بێ زیادو کەم وەکو یەک هاتوون. بۆ نمونە:

ووشە (الحیاة) ژبان (١٤٥) جار لە قورئان دا هاتوو، وە ووشە (الموت) مردنیش ١٤٥ جار هاتوو!

ووشە (الدنيا) (١١٥) جار لە قورئان دا هاتوو، وە ووشە (الآخرة) (١١٥) جار هاتوو!

ووشە (الحر) گەرما (٤) جار هاتوو، وە ووشە (البرد) سەرما (٤) جار هاتوو!

ووشە (المصائب) (٧٥) جار هاتوو، وە ووشە (الشکر) (٧٥) جار هاتوو!

وەکو ئەوەی پیمان بلی هەموو موصیبەتێک بەسەرکردنەوهی خواییەو شوکری دەوێت.

ووشە (العقل) (٤٩) جار هاتوو، وە ووشە (النور) هەر (٤٩) جار هاتوو!

کە بەراستی عەقل و ژیری نورو پووناکییە بۆ ژبانی مرقە. هەروەها خوای گەورە زمانی بە مرقە بەخشێوە بۆ ئەوەی خێرو نامۆژگاری پێ بە خەلکی بلی بۆیە:

(٢٥) جار ووشە (اللسان) لە قورئاندا هاتوو و لە بەرامبەریشدا (٢٥) جار ووشە (الموعظة) هاتوو!

ووشه‌ی (رَاقَت) واته نهرم و نیانی (۱۳) جار هاتوو،
له بهرامبهردا ووشه‌ی (غِلْظَة) زبری و توندو تیژی هه‌ر (۱۳) جار
هاتوو.

ووشه‌ی (الْجَنَّة) به‌هه‌شت (۷۷) جار هاتوو، له بهرامبه‌ریش دا
ووشه‌ی (جَهَنَّم) دۆزخ (۷۷) هاتوو!

ووشه‌ی (البر) واته چاکه‌کردن، (۲۰) جار هاتوو، وه له
به‌رامبه‌ردا ووشه‌ی (الثَّوَاب) پاداشت (۲۰) جار هاتوو!

ووشه‌ی (الصَّيْف) هاوین (۱) جار هاتوو، وه ووشه‌ی (الشِّتَاء
(زستان هه‌ر (۱) جار هاتوو!

ووشه‌ی (محمد) (۴) جار هاتوو، وه ووشه‌ی (السَّراج) (۴)
جار هاتوو، وه ووشه‌ی (الشَّرِيعَة) هه‌ر (۴) جار هاتوو!
ووشه‌ی (الشِّدَّة) (۱۰۲) جار هاتوو، وه ووشه‌ی (الصَّبْر) هه‌ر
(۱۰۲) جار هاتوو!

ووشه‌ی (ابليس) (۱۱) جار هاتوو، وه ووشه‌ی (الإِسْتَعَاذَة)
(۱۱) جار هاتوو!

خیانه‌ت و ناپاکی ئه‌وپه‌ری پیسییه ، بۆیه له قورئاندا (۱۶) جار
ووشه‌ی (الخيانة) هاتوو، وه ووشه‌ی
(الْخَبْث) پیسی (۱۶) جار هاتوو!

ئیخلاص و دلسۆزی نیشانه‌ی پاکییه ، بۆیه (الإخلاص) (۳۱)
جار له قورئاندا هاتوو، ووشه‌ی (الطهر)
(۳۱) جار هاتوو!

عهره ق خواردنه وه مایه ی به دبەختی و توش بوون به تورە بوونه،
 بۆیه له قورئاندا (۵) جار وشه ی (الخمر) هاتوو و له بهرامبهردا
 وشه ی (النکال) (۵) جار و وشه ی (الغضب) هه (۵) جار
 هاتوو!

موسولمانان نابیت ژیر دهسته و چه پۆک لیدراوین، به لکو ده بیت
 ئازاو تیکۆشه رین، هه بۆیه له قورئاندا وشه ی (المسلمون) (۴۱)
 جار هاتوو، وه وشه ی (الجهاد) (۴۱) جار هاتوو.

وه به سه رنج دان له قورئانی پیروژ ده بینین خوای گه وه
 ده فهرمویت: ژماره ی ئه و فریشتانه ی که سه ره پرشتی دۆزه خ ده که ن
 (۱۹) فریشته ن، ﴿عَلَيْهَا تَسْعَۃُ عَشَرَ ﴿۲۰﴾﴾ المدثر ۳۰ .

ده ی ته ماشاکه ﴿بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ﴾ ژماره ی پیته کانی
 بریتییه له (۱۹) پیت، وه ژماره ی پیته کانی ﴿لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا
 بِاللّٰهِ﴾ ش هه (۱۹) پیته!

که ئاماژه یه به وه ی هه ره که سیك له هه مو کاریکدا به ناوی خوا
 ده ست پی بکات و پشت و په نای خو ی هه ره به خوا بزانی، ئه وه له
 دۆزه خ به دور ده بیت.

وه هه روه ها ژماره ی (۱۹) که ژماره ی پیته کانی ﴿بِسْمِ اللّٰهِ
 الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ﴾ بووه ته کللیک بۆ زۆریه ی بابته و وشه کانی
 قورئان که به بی ماوه دابه ش ده بن به سه ره (۱۹) دا.

بۆ نموونه: لە سوپەتی (ق) دا پیتی (ق) (٥٧) جار هاتوو،
 ئەگەر سەرئەج بەدی لە قورئانی پێرۆزدا (١٢) جار ووتە (قَوْمُ لوط
) هاتوو، کەچی لە سوپەتی (ق) دا بە شیوێ (إِخْوَانُ لوط)
 هاتوو، خو ئەگەر لە سوپەتی (ق) یش دا بە شیوێ (قَوْمُ لوط)
 بهاتبایە، ئەو پیتی (ق) لەم سوپەتەدا دەبوو (٥٨) و ئەو کاتە
 دابەش نەدەبوو بەسەر (١٩) دا، بەلام (٥٧) بەبی ماو دابەش
 دەبێت بەسەر (١٩) دا.

بەلێ ئیمانداران: هەر وشەیەك لە قورئانی پێرۆزدا هاتبێت و
 لەبەکار هێنانی ژبانی پۆژانە خەڵکیدا پێچەوانەی هەبێت، ئەوا
 پێچەوانەکەشی لە قورئاندا بە ئەندازەی ئەو وشەیە هاتوو، بەلام لە
 دوو شوێنی قورئاندا ئەمە جێبەجێ نەبوو، بەلکو وشە
 بەرامبەرەکان لە بەکار هێناندا بەقەدەر یەکتە نین.

یەكەم: لە قورئانی پێرۆزدا وشەی (العُسر) تەنگانە و ناخۆشی
 و نەخۆشی و گرفتاری (١٢) جار لە قورئانی پێرۆزدا هاتوو، بەلام
 بەرامبەرەكە (اليُسْر) خۆشی و ئاسوودەیی، پزگەر بوون لە
 تەنگانە، (٣٦) جار هاتوو، باشە بۆچی بە ئەندازەی یەکتە
 نەهاتن؟ چونکە خۆی گەرە خۆی فەرموویەتی ﴿فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا،
 إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا﴾ هەموو ناخۆشی و تەنگانەیەك دوو خۆشی بە
 دوا دا دێت.

کەواتە : (١٢) و (١٢) و (١٢) دەکاتە (٣٦) جار .

یەکی دەپرسیت دەبوايه (٢٤) جار ووشەي (اليُسْر) بهاتايه، چونكه به موقابيلي ناخوشييه كه دوو خوشي ، ئەي بۆچی (٢٦) جار هاتوو؟ له وهلامدا دهلێن: ئەگەر مڕۆڤ له تهنگانه و ههژاري و ناخوشيدا ژيا، دوايي دوو جار خوشي بيني، يەكسەر به بيركردنهوه لهو ناخوشي و نائارامي و زهليليهي جاراني، لهزەت دەباو تام وچيژنكي نوێ له خوشييه كهي ئيستاي وەردهگریت ، كهواته: بوو بهسي خوشي و كرديه (٢٦) جار.

دووهم: له قورئاندا كه دوو ووشەي بهكار هاتوو بهرامبەر يەك وهكو يەك نين، بریتين له (الايمان) كه (٨١١) جار له قورئاندا دووباره بووهتهوه، له بهرامبەردا ووشەي (الْكُفْر وَالضَّلَالَة) (٦٩٧) جار دووباره بووهتهوه، جياوازي نيوان ئەم دوو ژمارهيهش (١١٤) يه، باشه بۆ دهبيت (١١٤) بيت؟ ئەي بۆچی ئيمان يان كوفر يەكي ژمارهيهك كهتر يان زياتر بوونايه، بۆ ئەوهي (١١٤) دەر نهچووايه، له وهلام دا ئەلێن: خوا خۆي زاناترە، بۆيه (١١٤) جارە، چونكه ژمارهي سوپهتهكاني قورئاني پيرۆز (١١٤) سوپهتن، ئايا لهمهوه چي تيدهگهين؟

ئەوه تيدهگهين كه ههركهسيك بپرواي به هەر (١١٤) سوپهتهكهي قورئاني پيرۆز نهبيت، ئەگەر بپرواي به (١١٣) سوپهتي ههبيت، تهنها بپرواي به سوپهتيكي نهبيت، خو ئەگەر بپرواي به يەك ووشەي قورئاني پيرۆز نهبيت، يان بپرواي به يەك پيت، يان بپرواي به فەتحو كهسرهو زه مهيهكي قورئاني پيرۆز نهبوو، ئەوه له ريزي كافران وگومرايانه.

بەنام کاتیک مروۆ بېروای بە ھەر (۱۱۴) سوپرەتەکە ی قورئان ھینا،
نەوہ لە پیزی بېباوەرەن پزگاری دەبیئت و دەبیئتە ئەھلی ئیمان.

شەشەم: سەرئەنجی ووشەکانی قورئانی پیرۆز بەدە، سەرئەنجی
پیتەکانی بەدە، بۆت دەردەکەوئیت کە ھیچ ووشەیکە ھیچ پیتیک لە
قورئاندا زیادە نییە و بەبێ ھودە نەھاتووە.

بۆ نەموونە: قورئان باسی میوہی دونیا دەکات، کە بۆ خواردن و
گەلێک شت بەکار دێت، وەک ووشک کردنەوہ و دۆشاو لی درووست
کردن و فروشتن، بۆیە کە باسی دەکات دەفەرموئیت: ﴿وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ﴾

وہکولە سوپرەتی (المؤمنون) ئایەتی (۱۹) دا دەفەرموئیت:
﴿فَأَشْنَأْنَا لَكُمْ بِهِ جَنَّاتٍ مِّنْ خِجَالٍ وَأَعْنَابٍ لَّكُمْ فِيهَا فَاوَاكِهِ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا
تَأْكُلُونَ﴾ واتە: ئێمە بە ھۆی ئەو ئاوەوہ چەندەھا باخ و باخاتی

خورماو پەزمان بەدی ھیناوە بۆتان، (لەو باخ و باخچانەدا)
میوہاتی جۆراو جۆری زۆر زەبەندەمان بۆ بەدی ھینان، لە
ھەندیکیان دەخۆن.

بەلام بۆ میوہی بەھەشت کە تەنھا بۆ خواردنە دەفەرموئیت: ﴿مِنْهَا
تَأْكُلُونَ﴾ چونکە لەبەھەشتدا تۆ ئەگەر حەزت لە شەربەتی میوژیان
پرتەقال یان ھەنار بیئت، ناچیت میوہکە بیئنی و بیگوشیت، یان
ووشکی بکەیتەوہ، بەلکو ھەر بەئامادە کراوی دێتە بەردەستت، تۆ
میوہکە تەنھا بۆ خواردن بەکار دینی، بۆیە نافەرموئیت: ﴿وَمِنْهَا

تَاكُلُونْ ﴿ به لكو (واو) هكه لاده بات و ده فهرمویت: ﴿ مِنْهَا تَاكُلُونْ ﴾
 وهكو لهم ئایه ته دا هاتوو: ﴿ وَ تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ. لَكُمْ
 فِيهَا فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِنْهَا تَاكُلُونْ ﴾ كه واته: پیتی (واو) به مه به ست دانراوه
 له قورئان داو مانایه کی تایبته ددهات به دهسته وه.

نمونه یه کی تر: قورئانی پیروز ده فهرمویت: ﴿ وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ

كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ ﴾ الْأَنْبِيَاءُ ۳۰

واته: له ئاویش هه موو شتیکی زیندوومان فراهه م هیناوه.
 ئه م ئایه ته پیروزه ئه و پاستیه زانستییه مان تیده گه یه نیت که ئاو
 سه رچاوه ی ژیا نه له هه موو بونه وه ره زیندوو هکاندا (مَرُوقٌ، پوو هك ،
 ئاژهل، زینده وه ره وورده کان که به ووردبین نه بیته نابینرین) وه
 زانا کان له م دوا ییا نه دا کو مه لیک زینده وه ری زور ووردی تریان
 دوزیه وه، که پییان دهوتریت ﴿ الْجَرَائِمِ اللَّاهَوَائِيَّةِ ﴾ که به بی هه و
 ده ژین، به ئام ناتوانن به بی ئاو بژین !

ئیمانداران: به پاستی هه موو مرو قایه تی قه رزاری قورئانه، چونکه
 هه رچی زانستیك هیه سه رچاوه که ی قورئانه، وه هه ر زانایه ک
 زانستیکی به ده ست هینابیته، سوودی له قورئانی پیروز وه رگرتوو ه،
 بو نمونه:.

۱. ئین سینا : ئه م زانایه سوودی له ته مه نی وه رگرت و توانی
 دو سه دو په نجا په راو بنوسیته و یه که م که سه که باسی پیس بوونی
 هه وای کردوو ه و یه که م که سه که باسی نه خوشی سیلی کردوو ه و

ئەوروپییەکان پێی دەلێن (ئەمیری پزیشکان) و لە زانکۆیەکی
فەرەنسی دا پەیکەرێکیان بۆ کردوو.

ئێین وسینا دەرەرمووت: بەراستی من زۆر سوودم لە ئایەتی
﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ وەرگرت و لێیەو فێر بووم کە هەموو
شتێک ئەمەسەرو ئەوسەری هەیە و ناوەراستی هەیە، وە
دەرەرمووت: هەرکاتێک شتێکم لێ عاصی ببوایە، دوو پکات نوێژم
دەکردو و دوام دەکردو دەرەرمووت: ئەو ئەو خواپەیی کە منت کردوو
بە ئوممەتی (محمد المصطفی) ﷺ کە ئوممەتی (وَسَط) ه
هیدایەتەم بەدە، سوپاس بۆ خوا دواي ئەو کارەکەم بۆ ئاسان دەبوو
گرێکەم بۆ دەرەرمووت.

کەواتە: زانای بەراستی زانا خۆی بە خزمەتکاری قورئان دەزانێ
و فەریکە خوێندەواریش کە هیچ نازانیت قورئان و ئیسلام بە کۆنە
پەرستی دەزانیت.

٢. عەباسی کوپی فێرناس: ئەم پیاو بە منالی قورئانی لەبەر
کردوو و ئەم ئایەتە زۆر کاری تێکردوو،

﴿يَمَعَشَرَ الْجَنِّ وَالْإِنْسِ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَوَاتِ

وَالْأَرْضِ فَانْفُذُوا لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ﴾ الرحمن ٣٣

واتە: ئەو گرۆی پەری و ئادەمیزاد ئەگەر دەتوانن بە بەشەکانی
ئاسمانەکان و زەویدا دەرچن، ئەو کارە ئەنجام بەدن، دانیاش بن کە

ئەو کارە بەھۆی دەزگای مادی و توانای مەعنەوییەو نەبیت ئەنجام نادریت.

عەباسی کوپی فیرناس کە ئەم ئایەتە دەخویندەو دەپرسی: ئایا کەس ھەیە لە موسولمانان کە ئەم ئایەتە قورئانییە ھینابیەتەدی؟ ووتیان شک نابەین، فەرمووی: دەی من دەمەوێت یەکەم کەس بێ کە ئەمە بەینمەدی، ئەو بوو پۆژنیک خەلکی شاری (قورتوبە) کۆکردەو لەبەرزاییەکووە وەستا، کە پەروو بانی بوخۆی دروست کردبوو، پێی ووتن: ئیو شایەتەم بێ لە قیامەتدا کە ھەولم داوہ ئەو ئایەتە بەینمەدی.

بەلێ ھەرچەندە ھەولەکە سەرکەوتوو نەبوو، قاجی شکا، بەلام تا تەمەنی (۸۰) سالی ژیاو سەرەنجام لەم بیرە ئەم داھینەرە موسولمانەو کە کاریگەری قورئان کاری لیکرد، فەوکە دروست بوو.

بەلێ ئەمە تیگەیشتنی جوانە لە قورئان کە دەیهوێت لە ژیر پۆشنایی ئایەتەکانی دا داھینان بکات.

۳. ئین خەلدون: ئەم زانایەش زانستی کۆمەڵناسی دامەزراندوو

دەفەرمویت: ئایەتی: ﴿قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ

فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ﴾ ﴿ آل عمران ۱۲۷ واتە:

بەرستی پیش ئیو چەندان یاساو بەرنامە تیپەرپووە لە لایان خواوە کە سەرەنجام ئیماندارانی سەر خستوووە کافرانی لەناو بردوووە، دە

ئێوهش به زهوی دا بگهڕێن و ته ماشا بکهن و ئینجا سه رنج بدهن و
وورد ببهوه، بزائن سه رهنجانی ئهوانه چۆن بووه که بهرنامهی
پیغه مبه رانی خۆیان به درۆ زانیوه؟ !

ئین خهلدون دهفه رمویت: ئهم ئایه ته وای لیکردم که ههول بدهم
جیبه جی ی بکه م و زانستی کو مه لئاسی لی به ره م هات.

به پیزان: به پراستی قورئان ئه وهنده کاریگه ره که دوژمنانی شی له
ئاست گه ورهیدا سه ردا ده نه وینن و چه زده که ن خزمه تی بکه ن، ئه وه تا
ئه وروپا خوی خزمه تی قورئانی کردووه، له سالی (۱۵۲۷) ی زاینی
دا یه که م نوسخه ی قورئانی پیروژ له شاری (قینیسیا) (البندوقیه)
له ئیتالیا چاپ کرا، دوا ی ئه وه له (هامبورگ) ی ئه لمانیا له سالی
(۱۶۹۴) ی زاینی چاپ کرا، دواتر شازنی پروسیا له سالی (۱۷۸۷)
(ی زاینی له ئاستانه ی دهوله تی عوسمانی چاپ کرا.

ئیس تاش له سعودیه له شاری مه دینه له کو مه لگای (شافه د) که
له سالی (۱۹۸۴) دامه زراوه سالی زیاتر له (۱۰) ملیون قورئان چاپ
ده کړیت.

وه هه ر له موعجیزه ی گه وره ی ئهم قورئانه یه که : قورئانی پیروژ
تا زیاتر دژایه تی بکری، زیاتر خه لکی عاشقی ده بی و له به ری
ده کات.

بو نموونه: له م سی وولاته زۆر دژایه تی قورئانی پیروژ کرا، زۆر
هه ولی نه هیشتنی کاریگه ری قورئان درا، وایان له خه لکی به گشتی و
گه نجان و پۆشن بیران گه یاند که قورئان سه رده می به سه ر چووه، به لام

سەرئەج بێدەن چۆن لە ھەموو وولاتانی تر، بە تایبەتی ئەوانەی کە
ریزی قورئانیان تێدا دەگیریت، قورئان لەبەر ، کە ھەموو قورئانیان
لەبەرە زۆرتەرە.

۱. وولاتی پاکستان: کە زۆر دژایەتی ئیسلامی تێدا کرا، کەچی
لە پاکستاندا لە ھەر سێ مائە حافزیکی قورئانی تێدا، کە دەکاتە
نزیکی ٥٠ ملیۆن حافز قورئان، کە ھەموو قورئانیان لەبەرە، ئەو
ئەوانەی کە (۱۰) جوژو (۵) جوژنیان لەبەرە، ئەبێت چەند بن؟!

۲. وولاتی میصر: کە ھەرچەندە زانکۆی ئەزھەری لیێ، بەلام
خزمەتکارانی قورئانی تێدا زیندان و شەھید دەکری، بۆ نمونە: لە
میصردا بوو کە جمال عبدالناصر موفەسسیری گەورە قورئان (سید
قوطب) ی شەھید کرد ، بەلام قورئان نە کاربەری کەم نەبویەو،
بەلکو ئەوەتا کەسیکی وەکو (لورفا گیری) پۆژەلات ناس دەلیت:
تەنھا لە میصردا ئەوەندە حافزی قورئان ھەیە، کە ژمارەیان زۆرتەرە
لەوانە کە لە ھەموو ئەوروپادا دەتوانن ئینجیل بخویننەو!!

۳. وولاتی تورکیا: لە سالی (۱۹۲۳) دا کەمال ئەتا تورک لە
پەرلەمانی تورکیادا ووتاریکی گالتە نامیزی بە قورئانی پیروژ داو
ووتی: ئیئە ئیستا لە سەدە ی بیستم داین و ناتوانین دوا کتیبیکی
وا بکەوین کە بە دوا ھەنجیرو زەیتون دا بگەڕیت، کە مەبەستی
(وَالَّذِينَ وَالَّذِينَ) ی قورئانی پیروژ بوو، واتە: قورئان کاتی بەسەر
چوو لە تورکیا. کەچی دوا ئەو ھەموو دژایەتیییە تورکیا و

حكومتى كەمالى بۇ قورئانى پىرۈز سوپاس بۇ خىل گەرە ئىستا
 زياتر لە (٤) مليون حافزى قورئان لە توركيادا ھىيە!!
 كەواتە: ھەتا دژايەتى قورئانى پىرۈز بىكرى و قەدەغە بىكرى،
 موسولمانان شەيدايانەتر باۋەش بە قورئانى پىرۈزدا دىكەنەۋە
 ھەلى خويندن و لەبەر كردنى دىدەن.

بەريزان: قورئانى پىرۈز ئىستا بە زياتر لە (١٣٠) زمان واتاي
 ليكدراۋەتەۋە زۆرتىن كەس بە دەستى دىنى و دىخوينىتەۋە، بە
 دىنبايەۋە ھىچ كىتەبىك نىيە لە جىھاندا بە ئەندازەى قورئانى پىرۈز
 خوينەرى ھەبىت، ئەمجا ھەموو كىتەبىك كە چەند جارىك خويندەۋە،
 لىي بىتاقەت دەبى و تام وچىزى نامىنىت، بەلام قورئانى پىرۈز ھەتا
 زياتر بىخوينىتەۋە، زياتر ھەست بە خوشى دىكەى، ھەموو جارىك
 دىلىي ئەمە يەكەم جارتە لە خويندەۋەى دا!!

بەلى لە مېژۋى ئىسلامدا سەدان زاناي ناۋدار خەرىكى تەفسىرو
 ليكۋلىنەۋەى قورئان بوون، بۇ نمونە:

(ئىمامى سيوطى) كە لە سالى (٩١١) ى كۈچىدا ۋەفاتى
 كردۋە، لە كىتەبى (التّعبير في علم الحديث) دا دىفەر مويىت: ئەو
 زانىارىانەى لەبارەى قورئانى پىرۈزەۋە نوسراون گەيشتونەتە (١٠٢)
 جۆر زانست.

(داۋدى مىصرى) كە لە سالى (٩٤٥) ى كۈچىدا ۋەفاتى
 كردۋە، لە كىتەبى (طبقات المفسرين) دا (٧٠٤) موفەسىرى بۇ

قورئانی پیروژ ناو بردوو، که تەفسیری قورئانیان کردوو، ئاخۆ دەبیئت ئیستا بە چەند گەشتین؟!

زانای گەوره (ئیمامی نەسەفی) لە کتییی (مَجْمُوعُ الْعُلُومِ وَمَطْلَعُ النُّجُومِ) دا هەولێکی زۆری داوە بۆ ئەوەی بزانیت هەریەک لە پیتەکانی قورئانی پیروژ چەند جار هاتوو؟ ئەمجا ئەمەى هەموو بە دەست بەبێ کۆمپیوتەر ژماردوو: .

ئەلیف (٤٨٧٤) جار ، پیتی (ن) (٧٠٠٠) جار ، پیتی (ی) (٢٥٧١٧) جار هاتوون .

ئەم هەموو ماندوو بوون و شەو نخونییه بۆ ئەوەی ببیئت بە یەکیەک لە خزمەتکارانی قورئانی پیروژ .

و بەندەش لیڤەدا وەکو کوردیکی موسولمان، سوپاسی خوا دەکەم و بە شانازییه وە دەلیم: گەلی کورد که نەتەوییهکی موسولمانی (٤٠) ملیونیە، تەنھا لە نیوان سألەکانی (١٣٨٠ تا ١٤٣٠) ی کۆچیدا زیاتر لە (٣٠٠٠) کتییی لە بارەى ئاینی ئیسلامە وە نوییو، ئەمە جگە لە هەزاران نامیلکە و بڵاو کراوە، وە سوپاس بۆ خوا (مەلا) ناودارەکانی کوردستان تا سالی (١٤٣٠ هـ) ئەوەى ئیمە لیى ئاگادار بین: (٤٠) تەفسیری قورئانی پیروژیان تەنھا بە زمانى کوردی نوییو جگە لە تەفسیرەکانى تر، که مەلای کورد بە زمانى عەرەبى و تورکى و فارسى نوییوانە، که ئەمە زۆر دڵخۆشکەرە و بە دوژمنانى کورد و ئیسلام دەلێت: ئەم کوردە ئەوەندە عاشقى قورئانى پیروژە، هەرگیز تۆوى بى دینی لەناویا سەوز نابیئت، وە ئەگەر بە زۆر

بوئىنرا بهر همدار ناييت، وه به ناحه زانى كورد دهليت: ئهو كاته ي كه كورد به كافر داده نيئ و به ناو (ئه نفالي) به سهردا جي به جى ده كهن، ناييا كورد دلسوزترين نه ته وه نين بو ئيسلام كه ئهو هه موو موفه سيره ي قورئانى تيدا هه لكه وتووه؟!

به لى ئيمانداران: ئه م قورئانه وه نامى هه موو پرسىاريكى تيدا يه، هه رچى گيروگرفت و موشكيله ي سه ر ئه م زه وييه هه يه، به قورئانى پيروز هه ل ده كريت، خواي گه وره ده فهرمويت: ﴿يَتَأْتِيَ النَّاسُ قَدْ جَاءَ تَكْمُ مَوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِّمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ ﴿٥٧﴾ يونس ٥٧

واته: ئه ي خه لكينه، به راستى ئيوه ئاموزگارييه كى گه وره و گرنگتان له لايه ن خواي پهروه ردگار تانه وه بو هاتووه، كه (قورئانه) شيفا و چاره سه ريشه بو نه خوئشى دل و ده رونه كان و پيئيستان دهرو رهحه تيشه بو ئيمانداران.

هه زاران په زاو رهحه تى خواي پهروه ردگار له حه زره تى (ابوبكرى صديق) كه فهرموويه تى: (لَوْ ضَاعَ مِنِّي عِقَالُ بَعِيرٍ لَّوَجَدْتُهُ فِي كِتَابِ اللَّهِ) واته: ئه گه ر په تى به ستنه وه ي حوشتره كه م لى وون ببيت، له قورئانى پيروزدا ئه يدوزمه وه.

جاريكيان كه سيكى دژ به قورئان وئيسلام به زاناي گه وره (شيخ محمد عه بده) دهليت: باشه ئيوه ي موسولمانان ده لين قورئانه كه مان

وہنامى ھەموو پرسیاریکی تىڭدايە، باشە من لە تۆ ئەپرسم: ئايا
 فەردەيەك ئارد چەند نانى تىڭدا دەيىت؟ دەي ئەمەم لە قورئانەكە تاندا
 بۆ بدۆزەرەو، شیخ محمد عەبدە دەفەرمويىت: زۆر باشە بەيانی
 وەرەو بۆ وہنامەكەي، بۆ بەيانی کابرا دیتەو دەليىت: ھا ماموستا
 قورئان باسى ئەوئى تىڭدا بوو كە فەردەيەك ئارد چەند نانى تىڭدايە؟
 دەفەرمويىت: بەلى تيايەتى (فەردەيەك ئارد ئەوئەندە، ژمارەيەك
 دەليىت) نانى تىڭدايە، کابرا دەليىت: كوا پىم بلى كام ئايەتەيە؟ شیخ
 دەفەرمويىت: ئەم ئايەتەيە كە دەفەرمويىت: ﴿فَسَأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا
 تَعْلَمُونَ﴾ منیش چووم بۆ لای نانەوايەك، چونكە ئەهلى زىكرى ئەم
 ئیشە نانەوايەو ئەويش پىي وىم چەند نان لە فەردەيەك ئارددا ھەيە،
 كەواتە: وہنامەكەم ھى قورئانە، چونكە ئەو پىنمايى كردم مادام خووم
 نازانم، بچم بۆ لای پسپۆرى ئەو كارەو پرسیارى لىبكەم، ! ئيتىر کابرا
 دەمى بوو بە تەلەي تەقيو!!

ئيمانداران: سەرنجى ئەم بەسەرھاتە بدەن: لەسەرەتاي چەرخى
 چوار دەھەمى كۆچيدا، نامەيەك لە ئىمپىراتورى ئەلمانەو دەگاتە
 (سولتان عبدالحميدى دووم) سولتانی عوسمانى، داواي كردبوو لە
 پىي زانايانى ئىسلامەو وہنامى ئەم پرسیارەي بدەنەو، (لەيەكەك
 لە نەخۆشخانەكانى ئالمانىادا دوو ئافرەت منالايان بوو، بەيەكەو
 منالايان بوو، مامانەكان ھەردوو منالەكە دەبەن لە ھەوزىكدا
 بيانشۆرن، يەكەك لە منالەكان كۆر بوو و ئەوى تريان كچ بوو،
 كاتىك لە شۆردنيان بونەو، لىيان تىكچوو ھەر منالەو ھى كام

ئافرەتیانە، دەپرسن: باشە چۆن بزانی کەم منداڵ ھە کەم
ئافرەتەیانە؟

سولتان عبدالحمید پرسیارە کە لە ھەموو زانیانی ئەستەمبول
دەکات و کەس ناتوانی ئەوە نامی دروست و دنیاکەر بداتەو، لە
کوێدای زاناکان دەڵێن: ئەو سولتان ئەم پرسیارە لە (شیخ محمود
الحمزای) موفتی دیاری شام بکە، (ئەم زانا گەورەییە لە ساڵی ۱۲۹۹
ی کوچی بوو ئەو موفتی گشتی شام و لە ساڵی ۱۳۰۵ ی کوچی
وہفاتی کردووە).

بەڵێ پرسیارە کە ئاراستە ی موفتی دەکری و ئەویش چەندان
زانای گەورەیی لە دەور بوون، ھەموویان دیراسە ی ئەم پرسیارە
دەکەن، ناگەنە فتوایەکی قەناعەت کەر، بۆیە موفتی شەو لە ناو
کتیبخانە کە ی خۆی دا دەمینیتەو بە دوای وەڵامدا دەگەریت،
تەنات ھەموو کتیبەکانی شاری دیمەشق دەگەریت، تا شەویەک
دوای نیوہی شەو (شیخ محمودی موفتی) ھاوار دەکات (وەڵامە کەم
دۆزییەو) کە سەیر دەکەن دەستی بۆ لای خوا ی گەورە بەرز
کردووەتەو بەرەو قیبلە وەستاو و سوپاسی خوا دەکات کە وە
لامە کە ی خستوو ئەو دلیەو.

موفتی نامە ی بۆ سولتان عبدالحمید نوسی و فەرمووی: شیریی
ھەردوو ئافرەتە کە ھەریە کە بکری ئەو شوشە یە کەو، کە ھەردوو
شوشە کە لە کیشتدا وەکو یەک بن، وە بزانی کەم شوشە یان شیریی کەم

ئافرىتىيانى تېدايە، پاشان بىيان كېشن، ھەر شىرىكىيان دوو چەندانى
ئەوى ترىان قورس بوو، كوپەكە ھى ئەۋەيانە!

سولتان عبدالحمید بە سەر سورمانەۋە دەلىت: جەنابى موفتى
ئەمەت چۆن زانى؟! موفتى فەرموۋى: چومە خزمەت قورئانى پىرۋوز
لە ژېر تېشىكى ئايەتى ﴿لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَىٰ﴾ دا دۈزىمەۋە!

بەلى سولتانی عوسمانى ۋە ئامەكەى نارەۋە بو ئىمپراتورى
ئەلمانىاۋ كاتىك ئىمپراتورى ئەلمان نامەكەى پى گەشىت، خۇى و
ھەموو قەشەۋ پىاۋانى كەنىسە سەرسورمانى خۇيان دەربىرى لە
زىرەكى شىخ محمود الحمزاۋى پاشان بە سەفىرى ئەلمانىا لە
دېمەشق نامەى سوپاسگوزارى بو موفتى شام دەنىرى و خەلاتى
پېشكەش دەكات.

بەلام بە داخەۋە ئەمپىر موسولمانان بەھۋى دور كەۋتنەۋە لە
خزمەتى قورئانى پىرۋوز، نەك موشكىلەى خەلكى پى حەل ناكىرىت،
بەلكو دەبىت خەلكى چارەسەرى دەردەكانى بكات.

ئىمانداران: دە با لە خزمەت قورئاندا بىن، چونكە پۇژىك دىت كە
ئەم قورئانە پىرۋزە دەپىچىرىتەۋە قورئانىكى نوسراۋ لە تەۋاۋى ئەم
سەر زەۋىيە دەست ناكەۋىت. ئەمەش ئەۋ ھەۋالە سامناكەيە كە
پىنغەمبەرى پېشەۋامان ﷺ پى پاكەياندىۋىن، كە فەرموۋىتەتى:
(وَيُسْرَىٰ عَلَىٰ كِتَابِ اللَّهِ فِي لَيْلَةٍ فَلَا يَبْقَىٰ فِي الْأَرْضِ مِنْهُ آيَةٌ).

واټه: له شهوئکدا قورئانی پیروژ له سهر زهوییه وه بهرز دهکریته وه
 بوناسمان و تهنه یهک ئایه تی ئهم قورئانه له سهر زهوییه
 نامینیت!!

شیخ الاسلام (ابن تیمیة) له مجموع الفتاوی ج ۳ ص ۱۹۸ دا
 بمفرموت: (یُسرَى بِهِ فِي آخِرِ الزَّمَانِ مِنَ الْمَصَاحِفِ وَالصُّوَرِ،
 فَلَا يَبْقَى فِي الصُّوَرِ مِنْهُ كَلِمَةٌ، وَلَا فِي الْمَصَاحِفِ مِنْهُ حَرْفٌ)
 واټه: له کوټایی دنیادا، له شهوئکدا قورئان بهرز دهکریته وه
 همده گریټ له ناو لاپهړی قورئانه کاند او پهړه کان سپی ده بنه وه
 له ناو سنگی قورئان زان و قورئان له بهر اندا نامینیت و بیرده چیته وه،
 له ناو سینهی هیچ قورئان خوینیکدا وشه یهک نامینیت، وه له هیچ
 موصحه فیکی قورئاندا هیچ پیټیک نامینیت.

کهواته: با تا قورئانمان له ناودا ماوه دهستی پیوه بگرین، با
 له خزمه تی قورئانی پیروژدا بین، چونکه هرکه سیټ، هر مال و
 خیزانیک، هر گهل و نه ته وه یهک، له خزمه ت قورئانی پیروژدا بیټ،
 خوی گوره له دنیاو قیامه تدا سهر فرازی دهکات، دهی کهواته کی
 دهیوټ دنیا ی هه بیټ، دنیا یه کی پر بهخته وه ری به سهر ببات، با
 له خزمه ت قورئاندا بیټ، وه هرکه سیټ کهز دهکات قیامه تی ناوه دان
 بیټ، له مهیدانی مه حشهر و سهر پردی سیراتدا پزگاری بی، با له
 خزمه ت قورئانی پیروژدا بیټ، هرکه سیټ نه یه وټ دنیاو قیامه تی
 هه بیټ، با له خزمه ت قورئانی پیروژدا بیټ.

خوایا گیان قورئانی پیروژ بکه‌یته به‌هاری دلمان و نوری چاومان
و لابه‌ری غم و په‌ژاره‌مان، بیکه‌ی به‌مایه‌ی شیفای دل و دهر و
نه‌خوشییه‌کانی لاشه‌مان، قورئانی پیروژ بکه‌یته به‌ره‌کته‌ی
ماله‌کانمان. اللهم امین.

سه‌رچاوه‌کان:

۱. ته‌فسیری ئاسان   بورهان محمد ئەمین
۲. له‌سایه‌ی ناوه‌ پیروژه‌کان دا   بورهان محمد ئەمین
۳. مجلّة الحوار عدد ۶۲ تشرين الأول ۲۰۰۷
۴. روضة المتقين في المجالس الصالحين
۵. له‌ نه‌ینییه‌کانی قورئان
- د. مصطفى محمود و جمال محمد امین
۶. پامان له‌ قورئان   ئەندازیار عوسمان
۷. ژیان‌ه‌وه   ئەندازیار عوسمان
۸. به‌ره‌و ئیسلام ، ئارامی   ئەندازیار عوسمان
۹. ته‌فسیری پامان   احمد کاکه‌ محمود
۱۰. منهج القرآن الكريم في إصلاح المجتمع
- د. محمد السيد يوسف

١١. ژوانگه‌ى سه‌روه‌ران	م. محمد سه‌نگاوى
١٢. صحیح قصص الرسول	سعد يوسف ابو عزيز
١٣. السلسلة الذهبية	محمود المصري

ووتارى دووهم
بۆ مانگى ذى القعدة
حه زره تى يونس عليه السلام
به شى يه كه م

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى
آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ:

ئیمانداران: پشتیوان به خوای گه وره له م ووتاره دا باسی یه کیک
له پیغه مبه رانی خوا ده کهین، که ئه ویش (حه زره تی یونس) ه .
به لَام نه ک وه کو چیروک وبه سهرهات، به لکو وه کو شیوازی قورئان که
به سهرهاته کانی ناو قورئان (قصص) ن نه ک حیکایهت، که به پراستی
ئاموژگاری زور به نرخ له ژبانی یونس پیغه مبه ردا بو ئیمه ی
موسولمان له م پوژگار ه دا هه یه .

حه زره تی (یونس) (٦) جار ناوی له قورئان دا هاتوو، (٤)
جار به ناوی (یونس) ئه وانیش له سوپه ته کانی
(النساء / ١٦٣ ، الأنعام / ٨٦ ، یونس / ٩٨ ، الصافات / ١٣٩)
یه ک سوپه ت له قورئان دا ناوی سوپه تی (یونس) ه .

وه له یه ک شوینی قورئانی شدا خوای گه وره به له قه بی (ذی النون
(خاوه نی حوته که، ناوی بردوو، ئه ویش له سوپه تی (الأنبياء)
ئایه تی ٨٧ دا ده فره مویت: ﴿وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغْضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ
نَقْدِرَ عَلَيْهِ﴾

وه هه روه ها له سوپه تی (الْقَلَم) ئایه تی ٤ به (صاحب الحوت)
ناوی بردوو ده فره مویت: ﴿فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ
الْحُوتِ إِذْ نَادَى وَهُوَ مَكْظُومٌ﴾ .

هه زهه تی یونس یه کیکه له پیغه مبهه ره هه ره پایه به زهه کان،
چونکه خوای گه وه به پیغه مبهه ری (مُرْسَل) ناوی بردووه
دهه فرمویت: ﴿وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ ﴿الصافات ۱۲۹﴾

وه هه وه ها هه زهه تی یونس کوپی (مَتی) یه، (مَتی) ناوی
دایکیه تی، وه له ناو سه رجهم پیغه مبهه راندا ته نا دوو پیغه مبهه به
ناوی دایکیانه وه ناو براون، نه وانیش: هه زهه تی عیسای کوپی
مه ریهم که هه باوکی نه بووه، وه هه زهه تی یونس ی کوپی مَتی .
هه زهه تی یونس ده چیته وه سه ر بنیامین ی کوپی هه زهه تی
یه عقوب، که برای دایک و باوکی هه زهه تی یوسف سه لامی خوای
په وه ردگار له هه موویان بیته .

پیغه مبهه ری خوشه ویستمان ﷺ هه زهه تی یونس ی به برای
خوی ناو بردووه، نه وه بوو کاتییک که له (طائف) گه پرایه وه و
به سه رهاته که ی ئاشکرایه، که سه رکرده دلپه رق و بی ده رگاگانی (طائف)
نه که هه وه نامی بانگه وازه که یان نه دایه وه، به لکو زور بی
شه رمانه منال و هه زهه یان شوین خست و به رد بارانیان کردو
سه ره نجام قاچی پیروزی خوینی پیدا ده چوپرایه وه پاشان له گه ل
زهیدی کوپی حاریسه ی هاوه لیدا لایاندایه په نا باخیک و باخه وانه که
که خزمه تکاری دوو که سی کافر بوو، به زهی پنیاندا هاته وه
هی شوویک تری ی بو بردن و پیغه مبهه ری خوا ﷺ فرمووی:
﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ ئینجا تریکه ی خوارد، نه ویش
به سه رنجه وه ته ماشای دهم و چاوی پیغه مبهه ری خوای کردو ووتی:

نهم قسه یه خه لکی نهم ناوچه یه نایلین، پیغه مبهري ﷺ فهرمووی: بو
تو خه لکی کوئی؟ وه توئی به پیزو به به زه یی ناوت چیه؟ وه له سر چ
ناینیکیت؟ ووتی: من ناوم (عه داس) وه له سر ناینی (نه صرانی
) م وه خه لکی (نهینه وا) م.

فهرمووی: نهینه وا، گوندی پیاوه چاک و به پیزه که (یونسی کوپی
متی)؟! عه داس فهرمووی: تو چوڼ یونسی کوپی متی دهناسی و
دهنگ وباسی نه و ده زانیت؟! پیغه مبهري خوا ﷺ فهرمووی: (ذاک
اخي) نه و برامه، یونس پیغه مبهري منیش پیغه مبهري، نه و جا عه داس
کهوت به سر ده ست وقاچی پیغه مبهري خواداو ماچی کرد.

وه هه روه ها پیغه مبهري خوشه ویستمان ﷺ له فهرموده یه کی
تردا ده فهرمویت: (لا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ إِنِّي خَيْرٌ مِنْ يُونُسَ) واته: هیچ
کس له نیوه نه لیت که من با شترم له یونس.

وه هه روه ها فهرموویه تی: (وَلَا أَقُولُ إِن أَحَدًا أَفْضَلُ مِنْ يُونُسَ
بن متی) رواه البخاري (۳۴۱۵)

واته: من نالیم که به پاستی هیچ که سیک چاکتره له یونسی کوپی
متی.

زانایان له راځه ی نهم دوو فهرموده یه دا ده فهرموون: پیغه مبهري
خوا ﷺ وهک و ته واضع و خو به که م گری نه مه ی فهرمووه، نه گهر
دوای نه وه فهرموویتی: که خوای گه وره ناگاداری کردوه که نه و
پیزدارترینی هه موو دروستکراوه کانی خویه و سهردارو خاته می
هه موو پیغه مبهري نه.

و هه‌ندیکی تر له زانایان هه‌روه‌کو له (فَتَحُ الْبَارِي) دا هاتوو هه‌رموویانه: بۆیه پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ به تاییه‌ت ناوی هه‌زه‌تی یونس‌ی هی‌ناوه، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی مه‌ترسی ئه‌وه‌ی هه‌بوو که ئه‌و که‌سه‌ی به‌سه‌ره‌هاتی هه‌زه‌تی یونس ده‌بیستیت، له‌ناو بو‌چون و بیر‌کردنه‌وه‌یدا ئه‌وه درووست ببیت که هه‌زه‌تی یونس که‌مه‌ترخه‌می کردوو له پله‌و پایه‌ی ئه‌و زاته به‌رزه له‌به‌رچاوی که‌م بیته‌وه، هه‌ربۆیه ئاوا به‌به‌رزو به‌پ‌ریزی ناوی هی‌ناو هه‌رمووی: من له‌و به‌باشتر دامه‌نین، تاوه‌کو ئه‌و گومانه‌ به‌وه‌یته‌وه.

به‌لێ ئیمانداران: په‌یامی هه‌زه‌تی یونس وه‌کو هه‌موو پیغه‌مبه‌ران بانگه‌واز بووه بۆ یه‌کتا‌په‌رستی و دوور که‌وته‌وه له هه‌موو جو‌ره‌ بت په‌رستییه‌ک، خ‌وای گه‌وره‌ نار‌دی بۆ سه‌ر ئا‌وایی (نه‌ینه‌وا) له‌ خاکی موصل، که‌واته: موصل به‌ هه‌موو سنوره‌که‌ ده‌وتری و نه‌ینه‌وا یه‌کی‌ک له‌ ئا‌وه‌دانیه‌یه‌کانیه‌تی، وه‌ ئه‌م خا‌که‌ خاکی کوردو کوردستانه، هه‌زه‌تی یونس بانگی کردن بۆ یه‌کتا‌په‌رستی و په‌وشته‌ جوانه‌کان و وازه‌ینان له‌ خ‌راپه‌کاری و سه‌تم، به‌لام گه‌له‌که‌ی یونس وه‌لامیان نه‌دایه‌وه، وه‌ گو‌ییان بۆ ئامۆزگارییه‌ به‌ سووده‌کانی نه‌گرت، به‌ل‌کو گالته‌یان به‌ یه‌کتا‌په‌رستی و په‌یامی هه‌زه‌تی یونس ده‌هات، هه‌زه‌تی یونس زۆر بی‌تاقه‌ت و خه‌فته‌بار بوو، که‌ گه‌له‌که‌ی وه‌لامی ناده‌نه‌وه، بۆیه هه‌رمووی: ئه‌گه‌ر تا سی پو‌ژی تر ئیمان نه‌ه‌ینن خ‌وای گه‌وره‌ غه‌زه‌بتان لی ده‌گری و به‌هیلاک ده‌چن، به‌لام ئه‌وان گالته‌یان به‌و قسانه‌ ده‌هات، بۆیه هه‌زه‌تی یونس پ‌قی له

قهومه‌که‌ی هه‌لساو به‌بی ئه‌وه‌ی ئیزنی خوایی بو بیئت، قه‌ومه‌که‌ی به‌جی هیشته و پووی کرده ده‌ریاو سواری که‌شته بوو، وای زانی خوای په‌روه‌ردگار پینگای لیناگریته له‌و ده‌رچوونه، چونکه له‌به‌ر خاتری خوا توپه بووه و قه‌ومه‌که‌ی به‌جی دیلێت، خوای گه‌وره ئه‌و کاته‌مان بو باس ده‌کات و ده‌فرمویت:

﴿وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغْضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَىٰ فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾
 ﴿الأنبياء ٨٧﴾

واته: ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوشه‌ویست ﷺ یادی (ذو النون) یش بکه‌ره‌وه، که یونس پیغه‌مبه‌ره، کاتیک که به توپه‌یه‌وه پویشته گومانی وا بوو که هه‌رگیز دونیای لی ته‌نگ ناکه‌ینه‌وه، به‌لام به پیچه‌وانه‌ی گومانه‌که‌یه‌وه، خوای گه‌وره خستییه ناو سکی نه‌هه‌نگیکه‌وه.

وه خوای گه‌وره چۆنیه‌تی چوونه ناو سکی نه‌هه‌نگه‌که‌مان بو باس ده‌کات و ده‌فرمویت: ﴿وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ ﴿٨٨﴾ إِذْ أَبَقَ

إِلَى الْفُلِّ الْمَشْحُونِ ﴿٨٩﴾ فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ ﴿٩٠﴾

فَالْتَقَمَهُ الْحَوْتُ وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿٩١﴾ ﴿الصفات ١٣٩.١٤٢﴾

واته: بهراستی یونسیش له پیغه مبهرا نه، کهچی پای کرد بهرهو کهشتیه پر له کهل و پهل و خه لکه که، خوای گه وره وه کو بهندهی هه لاتوو ناوی ده بات، چونکه به بی فرمانی خوا گه له که ی به جی هیشت، جا کاتی که که کهشتیه که که وه حاله تیکی ناا ساییه وه، کهشتیوان ووتی: ده بیت یه کی کمان فری بدریته ناو ناوه که وه، به لکه و توژیک باری سووک بی و که سی کمان تیا بجیت با شتره له هه موومان، نه وه بوو چه زره تی یونسیش به نا چاری به شداری قورعه که ی کردوو، له ریزی نه وانه دا بوو که له قورعه که دا سهر نه که و تن، له (البداية والنهاية) ی (ابن کثیر) دا ده فرمویت: سی جار قورعه که یان کرد هه ناوی چه زره تی یونس دهر ده چوو، ئیتر به نا چاری فری یان دایه ناو دهر یاکه وه یه کسه ر به فرمانی خوای با ناده ست نه هه نگیک قوتیدا، له کاتی که دا که شایانی سهر نه نشت و گله یی بوو، چونکه پیش نه وه ی خوای گه وره مو له تی بدات قه و مه که ی به جی هیشت. به ئی چه زره تی یونس که وه ناو سی تاریکیه وه:.

۱. تاریکی ناو سکی نه هه نگ ۲.. تاریکی دهر یا ۳.. تاریکی شهو. (هه روه کو سی تاریکیه که ی ناوسکی دایک) که واته: چون کۆرپه له له ناوسکی دایکیدا لهو سی تاریکیه دا ده ژی، ناواش چه زره تی یونس لهو سی تاریکیه دا ده ژیا، ﴿وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ

مُغْضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَىٰ فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا

أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿۸۷﴾ الانبياء ۸۷

واتە: جا حەزرەتی یونس لە ناو تاریکیەکاندا (تاریکایی شەوو ناو دەریاو ناو سکی نەهەنگ) هاوارو نزای لی بەرز بویەو ووتی: پەرورەدگارا هیچ خۆیەك نییە جگە لە تۆ، پاك و بیگەردی هەر بۆ تۆیە، بەراستی من لە سەتەمکاران بووم، چونکە بەبی فەرمانی تۆ قەومەکم بەجی هیشت.

﴿فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَخَيَّرْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ وَكَذَلِكَ نُخَيِّجُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ الانبياء ٨٨

واتە: ئێمەش بە هانایەو چووین و پزگاران کرد لەو غەم و پەژارەو تەنگانەیەکی کە تۆی کەوتبوو، بەو شیوەیەش ئیمانداران پزگار دەکەین، کاتێک کە دەکەوێت تەنگانەو هاناو هاوار بۆ ئێمە دینن.

بەلی ئەم پارانەو یادی خۆیە بوو بە هۆی پزگار بوونی، خۆی گەرە دەفرمویت: ﴿فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ﴾ الصافات ١٤٣
واتە: خۆ ئەگەر یونس لەو کەسانە نەبۆیە کە تەسبیحات و یادی خۆی گەرە دەکەن و نەبۆتایە: : پەرورەدگارا هیچ خۆیەك نییە جگە لە تۆ، پاك و بیگەردی هەر بۆ تۆیە، بەراستی من لە سەتەمکاران بووم، ئەگەر ئاوا لە خۆی گەرە نەپارایەتەو، ئەوا لە سکی نەهەنگەدا دەمایەو تا پۆژێک کە هەمووان زیندوو دەکێتەو کە پۆژی قیامەتە. پاشان خۆی گەرە شیوازی پزگار بوونەکی باس دەکات و دەفرمویت:

﴿فَبَذَلْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ﴾ وَأَنْبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِّنْ

يَقْطِينٍ ﴿٤٦﴾ الصافات ١٤٥-١٤٦

واته: له وهو دوا فریماندايه چۆلییهکی بی گژوگیاو درهخته وه،
بی هیژو ماندو نه خوش، ئینجا پروهکی کولهکی گه وره مان بو
پیگه یاند که گه ناکانی پان وگه وره یهو میش و مه گه ز نزیکه
ناکه و نه وه.

له ملاشه وه قه و مه که ی حه زه تی یونس که زانییان حه زه تی
یونس پویشته وه و عه زابی خوای گه وره نزیک بووه ته وه بو سهریان،
به ژن و پیاو گه وره و بچووکه وه، مه پومانات و ناژله کانیان برده
دهر وه ی ناواییه که یان و به یه ک دهنگ هاواریان کردو و پارانه وه که
خوای گه وره لییان خوش بی و ته و به یان و هر بگریت، خوای گه وره ش
به هانایانه وه هات و ته و به که ی لی و هر گرتن و عه زابه که ی له سه ر
لا بردن. ﴿فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ ءَامَنَتْ فَنَفَعَهَا إِيمُنُهَا إِلَّا قَوْمٌ يُّنُسَ لَمَّا

ءَامَنُوا كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَىٰ

حِينَ ﴿٤٧﴾ یونس ٩٨.

واته: جا ده بوايه خه لکی نهو شارو شارو چکانه ی که هه مه شه یان
لیکرا بوو، باوهریان بهینایه و باوهرکه یان سوو به بخش بوائه بویمان،
به نام باوهری هیچ کامیان سوودی پی نه گه یاندن، جگه له قهره ی

یونس نه بیټ ، کاتیک که باوه‌پریان هیئا سزای سهرشوپریمان له دنیا دا
لصمر هه‌لگرتن و تاماوه‌یه‌ک له نازو نیعمه‌ت به‌هره‌وه‌رمان کردن.

به‌ئێ خوای گه‌وره‌ ته‌وبه‌ی لی قبول کردن و ئه‌وانیش به‌رده‌وام به
ه‌وای هه‌زهره‌تی یونس دا ده‌گه‌ران و پاشان له‌و که‌ناری ده‌ریایه
نوزیانه‌وه‌و هیئایانه‌وه‌ بو‌ ناو خویان و ئیمانیان پی هیئا که
پیغه‌مبه‌ری خوایه‌و له‌ خزمه‌تی فه‌رموده‌کانیدا بوون، هه‌روه‌کو
ده‌فه‌رمویت: ﴿وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَىٰ مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ﴾ ١٤٧ ﴿فَآمَنُوا

فَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَىٰ حِينٍ﴾ ١٤٨ الصافات ١٤٧ . ١٤٨

واته: ئینجا گه‌راندمانه‌وه‌و په‌وانه‌مان کرد به‌ پیغه‌مبه‌رایه‌تی بو
سه‌ر سه‌د هه‌زار که‌س و زیاتریش، که‌ قه‌ومه‌که‌ی خوی بوون، ئه‌وسا
هه‌موویان ئیمان و باوه‌پریان هیئاو ئیمه‌ش ژیانیکی خوشمان بو
فه‌راهه‌م هیئان، تا کاتیکی دیاری کراو.

به‌ئێ ئیمانداران: ئه‌مه‌ به‌سه‌ره‌اتی هه‌زهره‌تی یونس پیغه‌مبه‌ر بوو
ﷺ که‌ قورئانی پیروژ بوی باس کردووین، به‌لام ئیمه‌ی ئوممه‌تی
پیغه‌مبه‌ری ئاخ‌ر زه‌مان، هه‌زهره‌تی محمد ﷺ ئایا چ ده‌رس و
ئامۆژگاری و به‌ئاگا هاتنه‌وه‌یه‌ک له‌م به‌سه‌ره‌اته‌ وه‌رده‌گرین؟

بیگومان له‌ ژیاننامه‌ی پیغه‌مبه‌رانی خوادا ﷺ ده‌یان وانه‌ی
به‌نرخ و پێ نیشاندەر هه‌ن، به‌لام پێش باس کردنی ئامۆژگارییه‌کان،
پێم خوشه‌ له‌ خزمه‌ت هه‌ندی‌ک له‌ سه‌رنج راکێشی و ته‌عبیرو ده‌ربیرنی
نایاب و ناوازه‌ی ئایه‌ته‌کانی قورئانی پیروژ که‌ له‌م باسه‌ی هه‌زهره‌تی

یونس دا هاتوون، بدوین وئەمجا زیاتر ئیعجازی ئەم قورئانە پیرۆزەمان بۆ دەردەکهوێت.

یەكەم: خۆای گەورە ناوی حەزەرەتی یونس دەبات بە (صاحبُ الحوت) ھاوڕێی نەهەنگ، وەكو ئەوەی كە پیمان بلیت، ئەو نەهەنگەى كە یونسی قوتدا، یونسی زۆر خوشدەویست بۆیە قوتی ئەدا كە بیكات بە ژەمە خۆراكى خۆی، بەلكو لەبەر ئەوە قوتیدا كە پەرۆشی بوو، ترسا لەوەی كە نەهەنگ و ماسی گەورەو تیمساح بیخۆن، بۆیە وەكو دوست و ھاوھەڵكی بەپەرۆش، ھەركە فریانی دایە خوارەو لە كەشتییەكە، بە فرمانی خۆای بالادەست زۆر بەپەلە خۆی گەیاندى و خستیه سكى خۆیەو و پاراستی، كەواتە: (صاحبُ الحوت) جواترین مانای ھاوڕێیەتی نیوان حەزەرەتی یونس و نەهەنگەكە دەگەیهێت.

دووھەم: خۆای گەورە دەفەرمویت: ﴿إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا﴾ لە زمانى عەرەبیدا (غاضب) ھەيەو (مغاضب) ھەيە، (الغاضبُ يَكُونُ غَضْبَانٍ مِنْ نَفْسِهِ، وَلَمْ يَغْضَبْهُ أَحَدٌ).

(غاضب) توپە، ئەو كەسەيە كە لە خۆیەو توپە بوو بەبێ ئەوەی كەس شتیكى وای بەرامبەر كردبێت، كە شایەنى توپە بوون بێت، بەلام (مغاضب) واتە: توپەكراو، ئەو كەسەيە كە خەلكى بونەتە ھۆى توپە كردنى، ھەر وەكو چۆن، (ھاجر) مان ھەيە كە كەسێكە بێ ھیچ ھۆكار و فشارێك شوینی خۆی بەجێ دێلێت، وە (مهاجر) مان ھەيە كە خەلكى ناچارى دەكەن كە شوینی ژيانى خۆى جێ بهێلێت.

جا حہ زہرتی یونس خوی گہورہ لہ بارہیہ وہ دہ قہ رمویت:
 مُغاضبا) لہ کتیبہ خورافیات و ئەفسانہ گہورہ کانی ئیسرائیلیاتدا،
 وادہ گیرنہ وہ کہ حہ زہرتی یونس لہ خوا توپہ بوویت، بہ لَام پەنا
 بہ خوا، کہ پیغہ مہبران شتی وایان لی بوہ شیئہ وہ، بہ لکو حہ زہرتی
 یونس لہ گہلہ کە ی توپہ بوو، ئەو ہموو بانگہ وازو بانگ کردنہ بو
 لای خواو ئەو ہموو دلپہرقی و وہ لَام نہ دانہ وہیہی قہومہ کە ی، بووہ
 ہو ی ئەوہی کہ لییان پەست و توپہ ببیت، واتہ: گہلہ کە ی توپہ یان
 کرد. پاشان حہ زہرتی یونس وەعدی دابوونی کہ دوا ی سی پوژی تر
 عہ زابی خوا یان دیتہ سەر، کہ چی کہ لہ ئاوا یی چووہ دہرو سی
 پوژہ کہ تہواو بوو، چاوە پئی ئەوہ بوو کہ وەعدی خوا بیتہ جی و
 غہ زہ بیان لی بگریت، بہ لَام ہیچ نہ بوو، وہ دونیا زور ئارام بوو،
 حہ زہرتی یونس توپہ بوو، بہ لَام نہک لہ خوی گہورہ (نَعُوذُ بِاللّٰهِ) وہ
 نہک لہ بہر ئەوہی کہ حہز بکات قہومہ کە ی غہ زہ بیان لی بگریت،
 چونکہ پیغہ مہبران دلسۆزترین و بہرہم ترین کەس بوون بو ہۆزو
 قہومی خو یان، بہ لکو لہ بہر ئەوہ توپہ بوو، کہ ئەو ئاگای لہ وہ نہ بوو
 کہ گہلہ کە ی ئیمانیاں ہیئاوہ، بو یہ خوی گہورہ عہ زابی لہ سەر
 لابردوون، بہ لکو وای زانی ئەگەر بگہریتہ وہ بو ناویان، لہ جاران
 زیاتر بہ دروی دہخەنہ وہو پیی دەلین: کوا وەعدی خواکەت کہ
 دہتووت: دوا ی سی پوژی تر غہ زہبتان لی دہگریت، ہەر بو یہ بہو
 توپہییہ لہ قہومہ کە ی پویشت بو سەر دہریا.

سیههم: . خوای گهوره دهفهرمویت: ﴿فَظَنُّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ﴾ ئەم ئایه ته ئەگەر سهیری پووکهشی بکهین، پهنکه کهسانیک هەن وابزانن که ههزهرتی یونس وای گومان برد که ئیمه دهستمان پینی ناگات و ناتوانین بیگیرینهوه، بهلام نهخیر، پیغه مبههرانی خوا ههرگیزاو ههرگیز نهوهیان به خهیاڵدا نههاتوو، بهئکو له ههموو مرقایهتی زیاتر تواناو دهسهلاتی خوای گهورهیان ناسیوه.

هاوهلی زاناو شارهزا به قورئانی پیروز (عبدالله ی کوپی عباس) دهفهرمویت: پوژیکیان (معاویه ی کوپی ئەبو سوفیان) ناردی به شوینم داو پینی ووت: (لَقَدْ ضَرَبْتَنِي أَمْوَاجُ الْقُرْآنِ) واته: شهپۆل و گیرهکانی قورئان که وهکو شهپۆل ومهوجی دهریا بهیهکا دهچن، خهریکه دهمگری و سهری لی دهرناکهه، ! منیش ووت: وهکو چی؟ بههوی چیهوه؟ معاویه ووتی: بههوی ئەو فهرمودیهی خوای گهورهوه که دهفهرمویت: ﴿فَظَنُّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ﴾ (أَيُّظُنُّ عَبْدٌ مِنْ عِبْدِ اللَّهِ أَنْ اللَّهَ لَا يَقْدِرُ عَلَيْهِ، فَضْلًا عَنْ نَبِيِّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ).

واته: ئایا هیچ عهبدیک له عهبدەکانی خوا، گومانی ئەوهی بو دروست نهبیت، که خوای گهوره تواناو دهسهلاتی نییه بهسهریدا؟ چ جای پیغه مبههریک له پیغه مبههرەکانی خوا؟!

ابن عباس دهفهرمویت: منیش پیم ووت: (لَيْسَ ذَلِكَ مِنَ الْقُرَّةِ، إِنَّمَا ذَلِكَ مِنَ التَّقَرُّ، بِمَعْنَى التَّضْيِيقِ. [فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ] أَي ضِيقٌ

عَلَيْهِ رِزْقُهُ) . یان خوای گه وره ده فره رمویت: ﴿وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ﴾

الطلاق ۷

واته: لیږده دا مه به ست قودرته وده سه لات نییه، به لکو مانای نهویه که چه زره تی یونس وای زانی که خوای گه وره له سهر نهو به جی هیشتنه ی گه له که ی به بی فرمانی خوا، سزای نادات و زهوی ومولکی خوا فراوانه و چه زره تی یونس به دلئی خوئی ووتی: ده چمه شوینیکی ترو له وئی بانگه واز ده که م و به لکو توشی گهل وهوژیکی تر بېم که باشتر قبولی دینی خوای گه وره بکه ن و که متر به ربه رکانیم له گهل بکه ن. وه چه زره تی یونس به تیگه یشتنی خوئی وای زانی که کاری نهو له گهل گه له که ی ته و او بووه و پیویسته بپوات بو شوینیکی تری سهر زهوی که بانگی خه لکه که ی بکات بو لای خوای گه وره.

چواره م: . خوای گه وره ناوی نهو نه ههنگه ی که چه زره تی یونسی قوتدا ناوی ناوه (نون) (وَذَا النُّونِ) که جه معی (نون) بریتیه له (نینان) ههروه کو جه معی (حوت) بریتیه له (حیتان) وه (ذَا النُّونِ) به مانای (صاحبُ الحوت) هاوړپئی نه ههنگه.

جا (نون) که یه کیکه له پیته کانی زمانی عه ره بی، بووته ناویش بو نه ههنگه که، ههروه کو پیتی (ق) بووته ناو بو شاخی (قاف)، وه پیتی (ع) که دهوتریت (عین) به مانای کانی وسهرچاوه ی ناو، وه پیتی (س) که پروباریک هیه به ناوی پروباری (سین). که واته زورجار ناوی پیتی که ده بیته ناوی شتیکی تر.

پینجه‌م:.. خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ﴾ که فیعلی (ابقَ) تهنه‌ا له‌م شوینه‌ی قورئاندا هاتووه، وه له زمانه‌وانیدا (ابقَ) به مانای نه‌و عه‌بدو کۆیله‌یه دیت که له ده‌ستی گه‌وره‌که‌ی رایکردوووه هه‌لاتوووه، به‌لام خو حه‌زرتی یونس پیغه‌مبه‌ری خویه‌و پاک وپاریزراوه له‌وه‌ی رابکات و هه‌لبی له فهرمانی خوا، وه رابکات و هه‌لبیت له بانگه‌واز کردنی خه‌لکی بۆ لای خوا، نه‌ی که‌واته لی‌رده‌ا فیعلی (ابقَ) مانای چیه‌ی؟

زانایانی زمانه‌وانی ده‌لین: (ابقَ) دوو مانای تری هه‌یه، یه‌که‌م: (تَبَاعَدَ) واته: دوورکه‌وته‌وه..

دووهم:.. (أَبَقَ أَيْ خَرَجَ سِرّاً مِنَ النَّاسِ) واته: به نه‌ینی و دوور له چاوی خه‌لک دوور که‌وته‌وه له خه‌لکه‌که، که لی‌رده‌ا نه‌م دوو مانایه بۆ فیعلی (ابقَ) درووستن، که به‌مانای نه‌وه دیت، حه‌زرتی یونس له قه‌ومه‌که‌ی وئاوه‌دانیه‌که‌ی دوورکه‌وته‌وه زۆر به نه‌ینی و به شیوه‌یه‌ک که‌س که‌س هه‌ستی پی نه‌کردوو ئاگادار نه‌بوو له پوشتنه‌که‌ی.

شه‌شه‌م:.. خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ﴾ حوته‌که قوتیدا، سه‌رنجی ده‌رپرینی سه‌رنج راکیشی قورئان بده، نافه‌رمویت: حوته‌که خواردی، چونکه قوتدان جیاوازه له خواردن، حوته‌که ده‌می کرده‌وو یونسی قوتدا به‌بی نه‌وه‌ی له ده‌میا دانی تیژی پیدا بنی و

بیجوی و بیکاته ژمه خوږاکی خو، وه کاتیڅ چوووه گه دهیه وه همرسی نه کرد.

به لئ نه ههنگیش درووستکراوی خوایه و نیشانه و به لگه یه که له سه ده سه لات و گه وره یی خالیق که (الله) یه . وه نه ههنگیش سه ربا زیکی گوپراه لئ خوی گه وره یه و ناماده یه بو جیبه جی کردنی هر فرمانیک که خوا پیی بسپیږت، خوی گه وره فرمانی پیکرد که یونس پزگار بکات، زور به خیرایی به ره و که شتییه که پویشیت و ده می کرده وه و ناماده باش و ستابوو، بو ئه وه ی یونس فری بده نه ناو ناوه که وه و بکه ویته ناو ده میه وه.

به لئ هر که که وته ناو ده می نه ههنگه که وه خیرا قوتیداو ناردی بو ناو گه ده، له بهر ئه وه ی خوی گه وره نه ههنگی ناگادار کرد بویه وه له وه ی که نابیت چه زره تی یونس به ددانه کانی بهاریت، وه نابیت برینداری بکات، هه ره کو فرمانی پیکرد بوو که نابیت له ناو گه ده ی دا نه و ترشه لوکانه ی که ده رژینه ناو گه ده وه و خوږاک هه رس ده که ن، بیږیږت به سه ره چه زره تی یونس دا، وه خوی گه وره فرمانی به نه ههنگ کرد که کاری نه و پاراستنی یونس وه کو خه مخوړیکی دلسوز ده بی بیپاریږت، به لئ نه ههنگ فرمانی خوی گه وره ی جیبه جی کرد.

چه وته م: . خوی گه وره ده فره مویت: ﴿وَهُوَ مُلِیمٌ﴾ واته: یونس شایه نی گله یی و سه رزه نشیت بوو، چونکه پیش ئه وه ی خوی گه وره مو له تی بدات، قه و مه که ی به جی هیشت.

لێره دا پێویسته ئاماژە بەو بکهین که جیاوازی ههیه له نێوان (اللوم) له گهڵ (العقاب)، اللوم: واته گلهیی و سه رزه نشت، به ئام (العقاب) واته سزادان، جا (العقاب) ، سزادان بۆ که سیکه که تاوانیککی ئه نجام دابێت، به هۆی ئه وه ی ته رککی واجیبیککی کردبێت، به ئام (اللوم) سه رزه نشت و لۆمه کردن له سه ر کاریک که له عه ره بیدا پێی ده وترێت (خِلافُ الْأَوَّلَى) ی ئه نجام دابێت، هه رچه نده به بۆچوون و لیکدانه وه ی خۆی دروست و په وان بوو، وه خوای گه وره وای بۆ نوسی بوو، که به و نا په حه تی و ئازاره دا تی په ریئت، بۆ ئه وه ی ئه و وانه گه وره یه بخوینی و به کرده وه تیی بگات، وه هه ره ها ده بیئت ئه وه بلێن که نا په حه تی و ئازار چه شتن تاقیکردنه وه ی خوایی بوو بۆ چه زه تی یونس، وه تاقیکردنه وه به نا په حه تی و ناخۆشی مه رج نییه هه موو جارێک هه ر به هۆی گونا ه و سه ریچی خوا وه توشی مروه ببیئت، به لکو زۆر جار بۆ به رزکردنه وه ی پله ی که س به ئای به سه ر هاتوه، که لای خوای گه وره زیاتر پله ی به رز بیته وه، وه زیاتر له بۆته ی تاقیکردنه وه دا قال ببیته وه .

جا ئیپتیلاو تاقیکردنه وه ی پیغه مبه ران به نا په حه تی و ناخۆشی له م جوړه یانه، وه خوای گه وره ئه م میحنه ت و ئازاره ی به سه ر چه زه تی یونس هیئا بۆ ئه وه بوو ببیئت به وانه یه ک و له ریگه ی ئه م پیغه مبه ره دلسۆزه وه به هه موو ئیمانداران بگات به گشتی و به رچاو پۆشنی و چرای ریگا بیئت بۆ بانگ خوازان به تایبه تی، چونکه

پیغه مبه‌ران سه‌رمه‌ش‌قن بۆ بانگ‌خ‌وازان، به‌لام نه‌ك هه‌ر به‌گوف‌تار ، به‌لكو به‌ كردار‌یش كه‌ له‌ ژيانى خ‌ویاندا به‌سه‌ریان دا هات‌وه‌.

هه‌شته‌م: . خ‌واى گه‌وره‌ ده‌فه‌رم‌و‌یت: ﴿فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ، لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾ واته‌: خ‌و ئه‌گه‌ر یونس له‌و كه‌سانه‌ نه‌ب‌وايه كه‌ ته‌سه‌بیحات و‌یادی خوا ده‌كهن، ئه‌وه‌ ده‌مایه‌وه‌ له‌ س‌كى نه‌هه‌نگه‌كه‌دا تا پ‌وژێك كه‌ هه‌مووان زیندوو ده‌كرینه‌وه‌.

لی‌ره‌دا په‌نگه‌ كه‌سانێك هه‌بن ب‌پرسن: باشه‌ چ‌و‌ن چه‌زه‌تى یونس له‌ س‌كى نه‌هه‌نگه‌كه‌دا تا پ‌وژى قیامه‌ت ده‌مایه‌وه‌؟ له‌ كاتێكدا له‌س‌كى نه‌هه‌نگه‌كه‌دا ئه‌گه‌ر به‌رده‌وام ب‌مایه‌ته‌وه‌، ئه‌وا ب‌یگومان ده‌مرد، وه‌ نه‌هه‌نگه‌كه‌ش پ‌وژێك هه‌ر ته‌مه‌نى ك‌و‌تایی ده‌هات و‌ده‌مردوو ئه‌وكات نه‌ چه‌زه‌تى یونس ونه‌ نه‌هه‌نگه‌كه‌ نه‌ده‌گه‌یشتنه‌ پ‌وژى قیامه‌ت، ئیتر چ‌و‌ن خ‌واى گه‌وره‌ ده‌فه‌رم‌و‌یت تا پ‌وژى قیامه‌ت له‌ س‌كى نه‌هه‌نگه‌كه‌دا ده‌مایه‌وه‌؟

له‌ وه‌لامى ئه‌و پ‌رسیاره‌دا ده‌لێین: له‌ زانستدا ب‌یرد‌و‌زه‌یه‌ك هه‌یه‌ پ‌یى ده‌وتریت: (نَظَرِيَّةُ الْإِحْتِواءِ) ب‌یرد‌و‌زه‌ی له‌یه‌كدا ت‌وانه‌وه‌، ب‌ۆ نمو‌نه‌: په‌رداخێك ئاو كاتێك نه‌ختێك شه‌كرى تى ده‌كریت، پاش ماوه‌یه‌ك شه‌كره‌كه‌ له‌ ئاوه‌كه‌دا ده‌تو‌یت‌ه‌وه‌، به‌م شی‌وه‌یه‌ هه‌ر گه‌ردوو گه‌ردیله‌یه‌كى ئاوه‌كه‌ به‌شیكى له‌و شه‌كره‌ ت‌واوه‌ له‌ خ‌ویدا هه‌ل‌گرت‌وه‌وه‌، وه‌ لی‌ره‌دا ده‌وتریت: ئاوه‌كه‌ شه‌كره‌كه‌ی له‌ خ‌ویدا ت‌وانده‌وه‌، چ‌ونكه‌ ئاوه‌كه‌ شه‌كره‌كه‌ی ت‌وانده‌وه‌، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ت‌واناو هی‌ز ب‌ۆ ز‌و‌رت‌رینه‌كه‌یه‌ كه‌ ئاوه‌كه‌یه‌ له‌م نمو‌نه‌یه‌دا، كه‌واته‌: هه‌ر

بەهەمان شیۆه و لەسەر هەمان بێردۆزە ی زانستی کاتێک حەزەرەتی یونس لە ناو سکی نەهەنگەدا بمردایە و پاشان نەهەنگەش بمردایە، بێگومان پاش ماوەیەک هەردووکیان دەگۆران بۆ گەردی زۆر ووردو و کاریکیان لەگەڵ یەکتەری دەکرد و بەلگە نەویستە کە لاشەی حەزەرەتی یونس زۆر بچوکتەر لە نەهەنگەدا، بەم شیۆه نەهەنگەدا حەزەرەتی یونس لە خۆیدا دەتواندەوێت هەموو گەردیلەکانی حەزەرەتی یونس دەچنە گەردیلەکانی نەهەنگەدا و هەتا پۆژی قیامەت پێکەتە لاشەی حەزەرەتی یونس لە ناو پێکەتەتی تواوێ بئاوێ و نەهەنگەدا تا قیامەت دەمایەوێ.

کەواتە: تەعبیر و دەربڕینی قورئانە کە دەفەرموێت: ﴿لَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾ زۆر راستە و لە جێگای خۆیدا و دەربڕینیکی زانستییه.

ئیمانداران: ئیستاش با وانە و ئامۆزگارییهکانی بەسەرھاتی حەزەرەتی یونس باس بکەین بە پشتیوانی خوا و گەرە و کاربەجی و میهرەبان:

یەكەم: گەیانندی پەیام و دینی خوا و گەرە و اجبی سەرھانی هەموومانە و پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێت: (بَلِّغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً) لە منەو ئەم ئیسلامە بگەیەنن، ئەگەرچی یەك ئایەتی قورئانیش بزانن، واجبه ئەو ئایەتە ی کە دەیزانیت بەیەکیکی تری بگەیەنیت.

شیخ الاسلام (ابن تیمیة) دهفهرمویت: وا گومان مه به که نه مانه توه بیت که دهست نویژ بگریت و دوورکات نویژ بکهیت له مزگه وتدا، به لکو نه مانه توه یه که هه لگری نه مانه بیت به گه یاندنی به خه لکی.

جا له کاتی گه یاندنی نه ئیسلامه دا، ده بیت صهبروئارامان مه بیت نه وه تا خوی گه وه به پیغه مبه ری ئاخر زمان ﷺ دهفهرمویت: ﴿فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نَادَى وَهُوَ مَكْظُومٌ﴾ القلم ٤٨

واته: نه ی پیغه مبه ر ﷺ تو خو پاگریه له به رامبه ر فره مانی پهروه دگارتوه، نه کهیت وه هاوه ل وخواوه نی نه هه نگه که بیت، که چه زه تی (یونس) پیغه مبه ره.

لیره دا زانایان دهفهرموون: (الأصلُ في خطاباتِ اللهِ لِرَسُولِهِ ﷺ أنها تشملُ أُمَّتَهُ - إلا ما أُستثنِيَ - ولا إستثناء هُنا). واته: بنچینه و نه صل له و بانگه وازانه ی که خوی گه وه به پیغه مبه ری خوشه ویست ﷺ دهفهرمویت: نه و پاگه یاندن و بانگه وازه بو ه موو ئوممه ته که شیه تی، مه گه ر جیا که ره وه یه کی تایبه تی مه بیت، که لیره دا نییه.

که واته: خوی گه وه به هه موو ئیمانداران به گشتی و بانگخوازان به تایبه تی دهفهرمویت: که له کاتی گه یاندنی په یامی خواواو پووبه پو بونه وه له گه ل که سانی دلره ق و نه سه لمین، وه کو قه موه که ی

حه زه تی یونس به ئارام بن و په له مه کهن مه ئیوس مه بن و نا
ئومیدی نه تانگریت که بلین ئیتر ته واو ئه و خه لکه خیری تیدا
نه ماوه.

به ئی ده بیئت دلسوزان و خه مخوران و راگه یه نه رانی به رنامه ی خوا
که ئیسلامه، ئارامگر بن و توږه و په ست و نا ئومید نه بن و دلنیا بن
پوژیک ئه م ئیسلامه هه ر سه رده که ویت.

خوا ی گه وړه ده فره مویت: ﴿فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَا

يَسْتَخِفُّكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ﴾ روم ۶۰.

واته: ئه ی پیغه مبه ری خوشه ویست، وه ئه ی ئیمانداران، دان
به خوتان دا بگرن و ئارام بگرن، چونکه بیگومان وه عد و به لینی خوا
حه قه و راسته و هه ر دیته دی، ئه وانه ش که باوه ریان نییه، بی ئارامت
نه کهن و ساردت نه که نه وه.

شیخی (ابن کثیر) له ته فسیره که ی دا و له ته فسیری ئه م ئایه ته دا
ده فره مویت: راگیراوو دامه زراو به له سه ر ئه وه ی که خوا ی گه وړه تو ی
پی په وانه کردووه، که ئه م قورئانه یه، بانگی خه لکی بکه بو لای
قورئان، چونکه به راستی هه ر ته نهاو ته نها ئه وه حه قیکه و راستیه که
که هیچ گومان و دوو دلپیه کی تیدا نییه، هه رگیز سارد مه به ره وه و
پو و له غه یری ئه و قورئانه مه که، چونکه له غه یری ئه و قورئانه
پینمایی و به رچاو پوونی ده ست ناکه ویت، که شایه نی ئه وه بیئت

مرۆڤ شوینی بکهویتی، وه به دلنیا ییه وه حق و راستی پهوایی تهنهاو
تهنها وا له قورئاندا کوڤووه تهوه

کهواته: مادام تۆ له سهەر پێبازی حهق و راستیت، ئیتر بۆچی دهبی
ساردبونه وهو ترس و دلله پراوکی پووت تیڤکات.

دووه م: پێویسته بانگخوازان بزائن که خه لکی له وه لամدانه وهی
بانگه وازی ئیسلامدا هه موویان وه کو یه ک نین، خه لک و کهسی وا هه یه،
هه ر زۆر زوو وه لām ئه داته وهو قبو لی هیدایه تی خوا ده کات، وه کو
ئه وهی چاوه پێی ئه وه بی، که سێک بۆ لای پێبازی خوا بانگی بکات
و ئه میش وه لām ی بداته وه، له وینه ی ئه م جوړه که سانه
(ساحیره کانی فیرعه ون) بوون، هاتبوون هه زه رته ی موسا به درۆ
بخه نه وه، به لām که مو عجیزه که یان بی نی، یه کسه ر زانی یان که ئه مه
حه قه و سیحر نییه و له به رده م فیرعه ون ئیمانیان به ئاشکرا و
پاشکاوانه و ئازایانه ده ربهری و هه رچی فیرعه ون هه ره شه ی لی کردن
به ده ست و قاچ به رین و هه لواسین، به لām هیچ له ئیمانی که م
نه کرد نه وهو وه لām یان ته نها ئه وه بوو: ﴿قَالُوا لَا ضَرَّ إِنَّآ إِلَى رَبِّنَا

مُنْقَلِبُونَ ﴿٥٠﴾ الشعراء ٥٠

واته: جادوگه رانی ئه وساو ئیماندارانی ئیستا، بی ترس ووتیان:
هیچ زه ره رو زیانی بۆمان نابێت (له هه ره شه ناترسین) چونکه ئیمه
دلنیا یان که بۆ لای په ره رده گارمان ده گه رپێنه وه.

ته ماشاکه له کورتترین ماوه دا، هەر به بینینی موعجیزه که، بهبی
 نهوهی هه زهتی موسا هیچ قسهیهکیان بۆ بکات، ئیمانیان هیئا،
 ئیمانیکی ئهوپه پری پۆلاین و له چله پۆیه دا !.

وه هه ره له وه که سانهی که زۆر به زوویی وه نامی په یامی خویان
 داوه ته وه، بهبی مشت و مپرو دله راوکی، نهویش هه زهتی (ابو بکری
 صدیق) بو، که پیغه مبهری خوا ﷺ له باره یه وه ده فەر مویت: (مَا
 دَعَوْتُ أَحَدًا إِلَى الْإِسْلَامِ إِلَّا كَانَتْ فِيهِ عِنْدَهُ كِبَوَةٌ أَوْ تَأَخَّرَ وَنَظَرٌ
 وَتَرَدَّدٌ. إِلَّا مَا كَانَ مِنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ أَبِي قَحَافَةَ، مَا عَكَمَ عَنْهُ حِينَ
 ذَكَرْتُهُ لَهُ، وَمَا تَأَخَّرَ) واته: بانگی هیچ که سیکم نه کردوه بو
 ئیسلام، که له کاتی وه نام دانه وه مدا وه ستان و بیر کردنه وه
 هه لسه نگاندن و دوو دلییه کی پیوه نه بویت، ته نها یه که س که
 نه مانه ی نه بوو، به لکو هه رکه پیم ووت من پیغه مبهری خوام و قورئانم
 بۆ ها تووه، بهبی هیچ وه ستان و دوو دلی و گومانیک، یه کسه ر ئیمانی
 هیئا، نهویش ابو بکری کوپی نه بی قوحافه یه، ابو بکری راستگو.

وه له به رامبه ر نه مانه شدا، خه لکانیک هه ن که کاتیک په یامی
 خویان پیده گات، درهنگ وه نام ده ده نه وه، وه سالانیکی زۆر له گومان
 و دوو دلی و درایه تیدا له گه ل دینی حه ق ده ژین، به نام سه ره نجام
 ده گه نه قه ناعه ت و دلنیا یی ته واو نه مجا به ئهوپه پری خوشحالی و
 دلسۆزییه وه ده بنه سه ربازیکی گوپرایه لی ئه م ئیسلامه، له نمونه ی
 ئه م جوړه که سانه ش (قه ومه که ی هه زه تی یونس) بوون، که دوا ی
 چه ند سال له بانگه وازی هه زه تی یونس بویان، هه ر ئیمانیان نه هیئا

تا گه‌یشتنه ئه‌وه‌ی نزیک‌ی ئه‌وه‌ بوو که خوای گه‌وره‌ عه‌زابیان بدات و سزای خو‌ی بنی‌ریت بۆیان، ئه‌مجا ئیمانیان هینا، وه‌ بوونه‌ نیمانداریکی زۆر باش و دلسۆزانه‌ پاشماوه‌ی ته‌مه‌نیان له‌ خزمه‌ت هه‌زه‌تی یونس دا برده‌ سه‌ر.

وه‌ له‌ ناو هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ری خواش دا ﷺ (ابو سوفیان و خالیدی کوپی وه‌لید و عیکره‌مه‌ی کوپی ابو جه‌ل) که ماوه‌ی بیست سا‌ل دوژمنایه‌تی ئیسلامیان کردوو به‌شمشیر به‌ره‌و پووی ئیسلام و پیغه‌مبه‌ری خوا وه‌ستانه‌وه‌و جه‌نگیان له‌ دژی کرد، به‌لام له‌ بوایدا هه‌ر موسولمان بوون و خزمه‌تی زۆر گه‌وره‌یان به‌ پیغه‌مبه‌ری خواو په‌یامی ئیسلام کرد.

که‌واته‌ موسولمانانی به‌رێز: مادام بانگه‌واز له‌سه‌ر هه‌موومان پیویسته‌، هه‌ر له‌ مه‌لاوه‌ تا جوتیارو له‌ مامۆستاوه‌ تا خویندکارو له‌ باوکه‌وه‌ تا ژنی ماله‌وه‌و دایک، ده‌بی‌ت سه‌برمان هه‌بی و ماندوو بی‌زار نه‌بین، هه‌یه‌ کوپه‌که‌ی نوێژناکات، که‌چه‌که‌ی حیجابناکات، براده‌ره‌که‌ی دیندار نییه‌، نابیی‌ت به‌ یه‌ک دوو جار پی ووتن که به‌قسه‌ی نه‌کرد بی‌تاقه‌ت و نا‌ئومید ببیی‌ت، به‌لکو ده‌بی‌ت زۆر هیوادار بی‌ت که (ان شاء الله) پوژیک خوای گه‌وره‌ هیدایه‌تی ئه‌دات و دوعای هیدایه‌تی بۆ بکات .

ته‌ماشای ژیان نامه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا بکه‌ن ﷺ ئه‌و هه‌موو نازاره‌یان دا، چه‌ند به‌ ناشیرینی وه‌لامی ئه‌و بانگه‌وازه‌ شیرینه‌یان دایه‌وه‌، که‌چی هیچکات ماندوو نه‌بوو، هیچکات دوعای شه‌ری

لینەکردن، بەلکو بە پێچهوانەوه بەردهوام دەیفەرموو: (اللَّهُمَّ اهْدِ قَوْمِي فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ).

سەرەنجامی ئەم دوعا بە سۆزو خێرانە، سەرەنجامی ئەو ئارامگری و دامەزراوی و بەردهوام بوونە، ئەو بوو، کە ئەوێ تروسکاییەکی خێر لە دل و دەرونییدا مابێت، ئیمانی هێناو بوو بە گوێزایەترین کەسی پێغەمبەری خواو ئەمرو فەرمانەکانی ئیسلام، ئەو ئیسلامە ی چەندین سالی دورو درێژ دژایەتی دەکرا.

بۆ نمونە: (هیندی ژنی ابو سوفیان) کە ئەوێ دەوێ دژی پێغەمبەری خوا بوو ﷺ هانی خەلکە مەککەیی ئەدا ، کە بە هەموو توانایانەوه بەشداری جەنگی ئوحوود بکەن و تۆلە ی بەدر بکەنەوه، وە ئەو بوو خودی خۆی بەشداری کردو هاتە میدانی جەنگ و رقی پەنگ خواردووی ناو ناخی بەسەر لاشە ی حەمزە ی شەهیددا، هەلپرشت و دەستی خستە جگەری دەرھینراوو سنگی شەق کراویەوهو کاتیك خوینی ئەو پالەوانە ی ئیسلام بەناو پەنجەکانیدا ئەهاتە خوارەوه، ئەمجا هەستی ئەکرد کەمیک ئاسوودە دەبوو، بەلام سەرەنجام دوا ی چەند سال لە فەتحی مەککەدا (هیند) موسولمان بوو، وە موسولمانێکی زۆر گوێزایەلی لیدەرچوو، بە راددەیهک لە ووردترین کاروباری ژبانی خیزانیاندا هەتا پرسى بە پێغەمبەری خوا ﷺ نەکردایە، هیچ کاریکی نەدەکرد، تەنانەت بە بی پرسى پێغەمبەری خوا ﷺ دەستی بۆ پارە ی ناو گیرفانی ابو سوفیانی هاوسەری نەدەبرد. !

**ئىمانداران: لېږەدا كۆتايى بە ووتارەكەمان دىنن و لە ووتارى
بەھاتوودا (ان شاء الله) وانەكانى تر باس دەكەين.**

ووتارى سىيھەم بۆ مانگى ذى القعدة

پەندۈ ئامۇژگارى لە ژيانى
حەزرەتى يونس عليه السلام
بەشى دووھم

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ
وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ:

نیماندارانی به پیرزو خوشه ویست: له ووتاری رابردودا باسی نهو
وانه و ناموزگاریانه مان کرد که له به سهرهاتی هه زهتی یونس دا
ومرده گیرین، باسی وانه یی کهم ودووه مان کرد، ئیستاش باسی
وانه کانی تر ده کهین پشتیوان به خوای گه ووه کار به جی.

وانه یی سیههم: خو دزینه وه له بانگه وازو خو دورخستنه وه له
خه لکی له به ناو ناخوشی پزگارت ناکات، به لکو به هو ی نهو خو
لادانه وه توش ده بیت، نه وه تا هه زهتی یونس به لیكدانه وه ی خو ی
له به ناو موصیبهت دور که وه وه، به ناو چونکه خوای گه ووه
فه رمانی پی نه کرد بوو که به روات، په له ی کردو پویشیت، توشی به ناو
موصیبهتی به ندی ناو سکی ماسی بوو، وه به دنیاییه وه مروؤ هه تا
له خوا نزیکتربیت و شاره زاتر بیت له دین و پیشه و او پیشه نگی
خه لک بیت، نه واکرتنی خوا بو ی توند تر ده بیت، پیغه مبه ری
خوشه ویستمان ﷺ فه رموویه تی: (إِذَا قَصَرَ الْعَبْدُ فِي الْعَمَلِ ابْتِلَاهُ
اللَّهُ بِأَلْهَمٍ) واته: هه رکاتیک به نده که مته رخمی کرد له کاری خزمهت
کردن به ئیسلام و کار کردن بو دینی ئیسلام، خوای گه ووه توشی
غهم و په ژاره ی ده کات.

شیخ عبدالقادی گهیلانی: له (الفتح الربانی) له مه جلیسی (۲۲)

دا ناو مانای ووشه ی (اللهم) ی له م فه رمووده یه دا لیک دا وه ته وه:

(کاتیڤ بەندهیه کە مەترخەمی دەکات لە کاری چاکەدا، خواوەند توشی خەمی پزقیکی دەکات کە بۆی نەنوسراوە و توشی خەمی مال و منال و ئازاری خیزان و نوقسانی و ناتەواوی لە قازانجەکانی گوزەرانی دنیادا و بێ گۆنی منال و شەپرو ئازاوەی دەکات، ئینجا پوو بە هەرلایەک بپروات پێی هەڵەخلیسکێت.)

بانگخوازی خواناس و زانای ناودار (بدیع الزمان) مامۆستا سەعید نەورەسی ، لەم بارەییەوه باسی ئەزموونی خۆیی و هاوەنانی دەکات و دەڵێت: هەرکاتیڤ دڵسۆزەکانی پێگای خزمەت کردنی قورئان سستی و کە مەترخەمی پووبکاتە کارەکیان، ئەوا زللی میهرەبانی دەخۆن و بەم جوړه بیدار دەرکێنەوه.

مامۆستا نەورەسی زیاتر لە (١٠٠) پووداو لە بارەیی (زللی میهرەبانی) یەوه دەرکێرتەوه:

بۆ نمونە: دەفەرمویت: لە کاتیڤدا خەریکی ووتنەوهی وانەیی حەقیقەتەکانی قورئان بووم بە قوتابییه‌کانم، لە شاری (وان) پووداوه‌کانی شیخ سەعیدی پیران بەرپرسیانی دەرکێرتی خستبوویە دڵە تەپیی و مەترسییه‌وه، هەرچەندەش ئەو کاربەدەستانەیی لە هەموو کەسیڤ بە گومان بوون، بەلام هیچ خراپەیه‌کیان بەرامبەرم نەکردو هیچ بەلگەیه‌کیشیان بە دەستەوه نەبوو، تاوه‌کو بیانوم پێی بگرن، بەلام کاتیڤ لەبەر خۆمەوه و وتم: (من چیم داوه لە خەلکی) وە بیرم تەنها لە خۆم کردەوه و لە مەیدانەکه کشامە داوه، پویشتمە ناو ئەشکەوتەکانی چیا (ئەرەك) هاتن لەم ئەشکەوتانە دەریان هێنام

وگرتیانم و نه فییان کردم، نه مهش زلله ی میهره بانی خوای گه وره بوو
که لیم دراو به ئاگای هیئامه وه که له بانگه واز نه کشیمه وه.

به پریزان: هی وا ههیه ده لیت: وازیشم له بانگه واز هیئاو زلله ی
میهره بانیشم لی نه درا؟.

له وه لآمی ئه و که سانه دا ده لئین: دیاره خوای گه وره دهستی لی
به رداویت و له و خیره گه وره یه بی بهشی کردوی، چونکه دنیا پیچ
کردنه وه یه که.

مه وه ی ده فره مویت: { کاتی کمان زانی دهوری وه رده وه .....
ئیمهش چوون یاران پیچمان که رده وه }

وانه ی چواره م: (عَمَلُ الدُّعَاةِ مَحْكُومٌ بِالْشَّرْعِ) هه زه ته ی یونس
هه رچه نده له بهر خاتری خوا رقی له قه ومه خوانه ناسه که ی هه لسا،
به لآم چونکه به بی ئیزنی خوا پویشت، توشی ئه و به سه رها ته هات که
چوو ه ناو چه ند تاریکی یه که وه، چوو ه زیندان یه که وه که نه که س پیش
ئه و وه نه که س پاش ئه و تی چوو ه و ده چیت !

که واته: نابیت بانگه واز بق و قین یان خوشه ویستی بو
به رامبه ره که ی به پی ی ئاره زووی خوی بیت، هه رچه نده به دلی خوی
زور به دلسوزی ئه و کاره ی له بهر خاتری خوا بیت، به لکو ده بیت به
ته رازووی شهرع هه لیسه نگینی و به پیی شهرع هه نگاو هه لگريت.

که واته نابیت به بی گه رانه وه بو بنه ما شهرعییه کان رقی خوی یان
خوشه ویستی خوی بو که سیك یان لایه نیك ده ربهریت .

وانه‌ی پینجه‌م: خوای گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿قَالَ تَقَمَّهُ الْحَوْتُ

وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿١٤٢﴾ الصافات ١٤٢. ئەمە یەکیکە لەو بەلگە گە‌ورانە‌ی

کە بە هەموو خاوەن دل و هوشیکی زیندووی دەسەلمینیت کە ئەم قورئانە کەلامی خواوە و هیچ قسە یەکی پیغەمبەری خوای ﷺ تیدا نییە. ئەگینا خو له مەککە و مەدینە دا ئاوی خواردنە و بە زەحمەت دەست کەوتوو لەو کاتە دا، ئیتر لە کوێ پیغەمبەری خوا ﷺ باسی دەریاو ناو زەریای زانیو. کە نەهەنگی تیدایە و ئەوەندە گە‌ورە یە. !
حەز دەکەم ئەم زانیاریانە لە بارە‌ی نەهەنگە‌و بزانن:-

* نەهەنگ هەیه کی‌شه‌کە‌ی (١٥٠) تەنە!

* هەر کاتی‌ک دەمی کردە‌و نزیکە‌ی (٤) تەن ماسی دەچنە ناو دەمیە‌و و کە دەمی داخستە‌و دەیانکات بە یەک ژەمە خۆراکی خۆی.
* نەهەنگ شیر دەرو هەموو کاتی شیر دانیکی نزیکە‌ی (٣٠٠) کیلو شیر دەدات، کەواتە بە‌چکە‌ی نەهەنگ بە سی ژەم شیر خواردن، نزیکە‌ی یەک تەن شیر دەخوات.

* درێژی نەهەنگ نزیکە‌ی (٣٠) مەترە!

* نەهەنگ و فیل هەردووکیان شیر دەرن، بە‌لام بە‌چکە‌ی فیل لە نیوان (٢٢ بۆ ٢٥) مانگ لە سکی دایکیدا دەمینیتە‌و، وە بە‌چکە‌ی نەهەنگ نزیکە‌ی (١٦) مانگ لە سکی دایکیدا دەبیت و کە لە دایک بوو درێژییە‌کە‌ی نزیکە‌ی نیو ئەوەندە‌ی درێژی دایکی دەبیت.

بەچکە نەهەنگ: بەچکە نەهەنگیکی ساوا نزیکە (۳) تەن قورسە، هەتا تەمەنی دەگاتە (۷) مانگ ، پۆژی یەك کیلو زیاد دەکات، تا وای لیدیٲ کیشەکی دەگاتە نزیکە (۱۵۰) تەن. * نەهەنگ یەك بەچکە دەبیٲ و بە شیر بەخیوی دەکات، نەهەنگ گەرەترین گیانلەبەری سەر پووی زەوییه.

لێرەدا پرسیارێك دروست دەبیٲ، ئه‌ویش ئه‌وهیه: باشە چۆن مڕۆٲ بە گەرووی نەهەنگەوه دەچیٲ؟ ! بۆ وەلامی ئه‌و پرسیاره ئه‌و بەسەرھاتە (شەمال عبدالرحمن موفتی) باس دەکەین کە لە کتیبی (کۆباسەکانی میحراب) دا باسی دەکات، مامۆستا شەمال دەفەرمویٲ: ئیئە لە قوناغی ناوەندی بووین، دەرسی بایۆلۆجیمان هەبوو، مامۆستا کەمان باسی نەهەنگی بۆ کردین و ووتی: تیرە (گەرووی نەهەنگ) (۳۰ سم) هە مڕۆٲ قوت نادات، باوەر مەکەن بە چیڕۆکی حەزەرەتی یونس، منیش لەو کاتەدا تەمەنم (۱۷) سال بوو، دەستم هەلپری و وۆٲم: چۆن باوەر ناکەین بە قورئان؟! مامۆستا کە ووتی: ئه‌مە عیلمە، ئه‌مجا لەسەر تەختە کە وینەیهکی گەرەمی کردو ووتی: ئه‌مە نەهەنگەو پاشان نوکتەیهکی داناو ووتی: ئه‌مە مڕۆٲه و خۆی زۆر گەرەیه، بەلام گەرووی نەهەنگ کە (۳۰ سم) مڕۆٲ قوت نادات، ئیتر عیلم وا دەلیٲ تۆ کەیفی خۆتە، بپروا دەکەیت یان نا، هاتمەوهو زۆر نارەحەت بووم، ئیمامی مزگەوتە کەمان یەكسەر زانی زۆر دلتەنگم و نارەحەتم، هۆیهکە (لی پرسیم، منیش وۆٲم شتیکی وا هەیه، ووتی: وەرە لە گەلم، منی برده

مالی خوڤان و دوا ژمارەى گۆقارى (الصين الجديدة) ى دامى كه له
 وولاتى (صين) دەرچوو بوو.

لهو گۆقاره‌دا باسى نه‌هه‌نگىكى تىدا بوو، كه گرتبوويان و به (٨)
 سلنگ به‌رزكراوه‌ته‌وه، ده‌مه‌كه‌يان كردووه‌ته‌وهو كۆله‌كه‌يان بۆ داناوه،
 نه‌ك ته‌نها مروۆ به‌لكو (لاندروۆه‌رىك) چووه‌ته ژوره‌وه، وه‌كو
 وي‌نه‌كه‌ى لهو گۆقاره‌دا هه‌بوو، سه‌قفى لاندروۆه‌ره‌كه‌ هيشتا مابووى
 به‌ر قورگى نه‌هه‌نگه‌كه‌ بكه‌ويت، مامۆستاكه‌ فهرمووى: ئەمه ببه‌و
 نيشانى مامۆستاكه‌تى بده، منيش هه‌ر هه‌ر چه‌زم ده‌كرد خيرا به‌يانى
 بيت، بۆ به‌يانى گۆقاره‌كه‌م برد بۆ مامۆستاكه‌مان، به‌لام ئه‌ويش پيش
 من خويندبويه‌وه‌و ووتى: به‌لى راسته‌ تاكو ئه‌و پۆژه عيلم باوه‌رى
 نه‌ده‌كرد كه نه‌هه‌نگ مروۆ قوت بدات، ئيتر له پۆلدا له‌به‌ر چاوى
 قوتابيه‌كاندا ووتى: به‌لى باوه‌ر بكه‌ن به‌ چيروكى چه‌زته‌ى يونس كه
 چووه‌ته‌ ناو سكى نه‌هه‌نگه‌وه.

وانه‌ى شه‌شه‌م: . چه‌زته‌ى يونس له‌ناو سكى نه‌هه‌نگه‌كه‌دا له
 خواى گه‌وره‌ پارايه‌وه‌و فهرمووى: ﴿وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغْضِبًا فَظَنَّ
 أَن لَّنْ نَّقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَىٰ فِي الظُّلُمَاتِ أَن لَّا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ
 إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ .

ئيمانداران: سه‌رنجى وشه‌كانى ناو ئه‌و پارانه‌وه‌يه‌ بده‌ن،

۱. بە (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) دەستی پێ کرد، تەوحیدی تازه کردووە. واتە: خاویا تەنهاو تەنها تۆ دەتوانی پزگارم بکە و کەسی تر نییە لەم تاریکییانه، لەم زیندانه بێ وێنە پزگارم بکات، واتە: چۆن (اللَّهُ) پەرستراوی تاکەو هاوبەشی نییە، فریادپەرس و پزگارکەریش هەر ئەوەو غەیری ئەو هیچ شتێک تەوانای بە دەنگەووە هاتنی مەوێ نییە. واتە: لە تەنگانەدا تەنها دەبیّت پەنا بۆ خوا ببە، هەر وەک لە کاتی خوشیدا دەبیّت تەنها شوکرو سوپاسی ئەو بکە.

۲. فەرمووی: ﴿سُبْحَانَكَ﴾ پاکی و مەنەزەھی بۆ خوا بپاردا، واتە: خاویە تۆ زۆلمت لە من نەکردووە کە منت خستوووە ئەم تاریکییەو، بە لکەو هەموو کاریکی تۆ جوانەو دوورە لە عەیب و کەم و کوپی، واتە: موسوڵمانی راستەقینە لە تەنگانەدا نالێ خاویە بۆچی وات لێکردم؟!

۳. فەرمووی: ﴿إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ بەراستی من لە ستەمکارانم، چونکە بەبێ پرسى تۆو فەرمانی تۆ پۆیشتەم، هەرچەندە خاوی گەورە من لەبەر خاتری تۆ رقم هەلسا و پۆیشتەم، بەلام من ستەم کرد چونکە زۆلم و ستەم پێناسەکەى ئەوەیە (وَضَعَ الشَّيْءُ فِي غَيْرِ مَوْضِعِهِ) دانانی شتێکە لە غەیری شوێنی خۆیدا. جا ئەگەر ئەمە حالى پێغەمبەریکی خوا بیّت، ئەى ئەوەى کە بە ناشکرا دەلیّت: خوا چى ئەمە کردووە نایکەم و چى قەدەغە کردووە ئەوە دەکەم، ئایا ئەو کەسە دەبیّت چ زالمێک بیّت؟!

بەریزان: ئەم پارانەوێهێ زۆر گەورەوێهێ پێغەمبەری خوا ﷺ
 فەرمووی: (دَعْوَةُ ذِي النُّونِ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ
 الظَّالِمِينَ ، فَإِنَّهُ لَمْ يَدْعُ بِهَا مُسْلِمٌ رَبَّهُ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا اسْتَجَابَ لَهُ)
 زوَاه الترمذی و الشافعی و صحیحہ الألبانی فی صحیح الجامع (۲۳۸۲).

واتە: پارانەوێهێ حەزەرەتی یونس لەوکاتەدا کە لەسکی
 نەهەنگەدا بوو، ئەمە بوو: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي
 كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ ئەم پارانەوێهێ هەر موسولمانێک پێی لە
 خوای گەورە بپاریتەوێ، بۆ هەر شتێک ، ئەوا بە دڵنیاوێهێه خوای
 گەورە وەلامی ئەداتەوێ.

بەلێ قورئانی پێرۆز دەفەرموێت: کە حەزەرەتی یونس بەم
 پارانەوێهێ هاواری بۆ خوای گەورە برد، خوای گەورە پزگاری کرد. ﴿
 فَسْتَجِبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ﴾ بەلام ئەم وەلام دانەوێهێ پزگار کردنە،
 تەنھا بۆ حەزەرەتی یونس نەبوو، بەلکو ﴿وَكَذَلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ﴾
 هەر ئیماندارێک ئاوا بەکۆل و بەدل بەم پارانەوێهێ لە خوای گەورە
 بپاریتەوێ، خوای گەورە وەکو حەزەرەتی یونس پزگاری دەکات.

وێ پێغەمبەری دلسۆز و خەم خۆرمان دەفەرموێت: ئەم
 پارانەوێهێ حەزەرەتی یونس ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي
 كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ (أَيْمًا مُسْلِمٍ دَعَا بِهَا فِي مَرَضِهِ أَرْبَعِينَ

مرّة فمات في مرضه ذلك أعطي أجر شهيد وإن برأ برأ و قد غفر
له جميع ذنوبه (أخرجه الحاكم ٥٠٦/١) و صحّحه و وافقه الذهبي .

واته: ههركه سيك له كاتي نه خو شيدا له سهر جيگا كه وتوو، يان
نازار زوري بو هيناوه، چل جار ئهم دوعايه ي حه زه تي يونس
بخوينيت و به دل و به گيان له ماناكي حالي ببيت و به كول و چاوي
پر فرميسكه وه پيي له خوي گه وه بپاريتته وه، نه وه نه گهر له
نه خوشييه چاك نه بيتته وه و بمریت، به شهيدی دهری و پاداشتی
شهيد وهر ده گريت، وه نه گهر له نه خوشييه كه شي چاك بويه وه،
نه وه خوي گه وه له هه موو گونا هه كاني رابردوي خوش ده بيت.

كه واته موسولمانان: با هه موومان ئهم پارانه وه يه له بهر بكهين
وفيري مال و منال و موسولمانانيشي بكهين.

به لي ئيمانداران: پارانه وه و لالانه وه له خوي گه وه ده بيتته هوي
بزگار بونت، نه وه تا خوي گه وه ده فره مويت: ﴿فَالْتَقَمَهُ الْحَوْتُ وَهُوَ

مُלِيمٌ ۝ فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ﴾ الصافات ١٤٢. ١٤٣

وه چاك و ايه ئيماندار كاريكي نهيني هه بيت كه له بهر خاتري خوا
دور له هه موو پياو بهر چاوييه كي خه لكي كرديتي، له كاتي ده ست
پويشتووي و له ش ساغيدا، بو نه وه ي له كاتي ليقه وماندا پيي له
خوي گه وه بپاريتته وه.

له ته فسيري (ابن كثير) دا هاتوه كه (ابو هرهيره) له
پينغه مبهري خواوه ﷺ بومان ده گيريتته وه كه فره موويه تي: كاتيك

حه زره تی یونس له ناو سکی نه ههنگه که دا بوو، ته سبیحاتی خوای گه وره ی ده کرد، فریشته کان ووتیان: ئه ی خوای پهروه ردگارمان ئیمه دهنگیکی زور کزو لاواز له شوینیکی ناموو غه ریه وه ده بیستین، ئه وه دهنگی کییه و له کوپیه؟ خوای گه وره فهرمووی: ئه وه دهنگی بهنده ی من (یونس) ه که بهی فهرمانی من گه له که ی به جی هیشت، ئه وه له ناو سکی نه ههنگدا بهندم کردوو له ناو تاریکایی ده ریادا، فریشته کان به یه ک دهنگ ووتیان: (الْعَبْدُ الصَّالِحُ الَّذِي كَانَ يَصْعَدُ إِلَيْكَ مِنْهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ عَمَلٌ صَالِحٌ !؟) ئه ی خوای پهروه ردگار یونس ئه وه بهنده چاک و چاکه کاره ی که هه موو پوژو شه ویک کرده وه کانی بهرز ده بونه وه بو لای تو، کرده وه یه کی پاک و چاکی نه نجام دابوو، خوای گه وره فهرمووی: به لی.

پیغه مبه ری خوا ﷺ ده فهرمویت: (فَشَفَعُوا لَهُ عِنْدَ ذَلِكَ فَأَمَرَ الْخُوتَ فَقَذَفَهُ إِلَى السَّاحِلِ) رواه البزار.

واته: ئه مجا فریشته کان هه موو داوایان له خوای گه وره کردو تکایان کرد که خوای گه وره هه زره تی یونس پزگار بکات و خوای گه وره ش فهرمانی دا به نه ههنگه که بردی له لیواری ده ریا که فری دایه ده ره وه.

ته ماشا که ن: هه زره تی یونس به هو ی کرده وه چاکه کانییه وه که له هه موو شه وو پوژیکدا بو لای خوای گه وره بهرز ده بونه وه، بوو به خو شه ویستی فریشته کان و بوون به دو ست وهاره لی و کاتیک

زانبیان که وتوووته تهنگانه وه دوعای خیریان بو دهکردو داویان له
خوای گه وره دهکرد که پزگاری بکات.

کهواته: با له کاتی لهش ساغی و خوشیدا، له کاتی بون و
دهوله مه ندیدا کاریکی واکهین که له نیوان خویمان و
پهروهردگارماندا بی، بو ئه وهی له کاتی تهنگانه دا بلین: خوایا گیان
ئه گهر له بهر خاتری تو ئه و کرده وه جوانه مه نه نجام داوه، ئه گهر له بهر
خاتری تو ئه و حه رامه مه نه خواردوو، خوایا ئه مپو له مه تهنگانه یه دا به
هانا و هاوارمه وه وهره، پیغه مبه ری خوا ﷺ ده فره مویت: (مَنْ
اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَكُونَ لَهُ خَبِيئَةٌ مِنْ عَمَلٍ صَالِحٍ فَلْيَفْعَلْ).

وه له فره موده یه کی تر دا خوشه ویستمان ئاگادارمان ده کاته وه
ده فره مویت: (تَعَرَّفْ إِلَى اللَّهِ فِي الرَّخَاءِ، يَعْرِفَكَ فِي الشَّدَّةِ).
وه فره موویه تی ﷺ (مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَسْتَجِيبَ اللَّهُ لَهُ عِنْدَ الشَّدَائِدِ
وَالْكُرْبِ فَلْيُكْثِرِ الدُّعَاءَ فِي الرَّخَاءِ) (رواه الترمذي و الحاكم و حسنة
الألباني).

واته: هه رکه سیك هه ز ده کات خوای گه وره له کاتی تهنگانه دا
فریای بکه ویت، با له کاتی خوشیدا زور دوعا بکات و له خوای گه وره
بپاریته وه.

ئیمانداران: به راستی پیغه مبه ران نورو به ره که ت بوون بو ئیمه،
خوای گه وره ئه و لوتفه ی که له گه ل ئیمه ی کردوو، بوینه ته ئوممه تی
پیغه مبه ری ئاخیر زه مان، (محمد المصطفی) (خاتم الانبیاء

وَالْمُرْسَلِينَ (ﷺ) که هرچی بهرکته و پرهمهتی ههمو
پیغه مېرانه بو ئیغه هاتوو و لی بههرمه ند بوین، ئه وه تا لیږده ا نه و
پارانه وه یه ی حه زره تی یونس بوو به موژده بو ئیغه ش که خوی
گه وره فهرمووی: ﴿وَكَذَٰلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ﴾.

به نام به مهرجیک ئیغه ش وه کو حه زره تی یونس له کاتی خوشی
و ئازادیدا یادی خوامان کردبی و به گوئی خوامان کردبیت، ئه وه تا
خوی گه وره باسی حه زره تی یونس دهکات به وه ی که ﴿كَانَ مِنَ
الْمُسَبِّحِينَ﴾ له پیشدا له و که سانه بوو که یادی خویان دهکرد.

واته: پیش ئه وه ی بکه ویتته ناو سکی نه ههنگه که وه یادی خوی
زور دهکردو بهرده وام ته سبیحاتی خوی گه وره ی دهکرد، خوی
گه وره ش له و کاتی تهنگانه و نارچه تییه دا وه نامی دوعا کانی دایه وه،
دوعا که ی حه زره تی (یونس) یش ئه وپه پری ئه دهب وحه یا و شهرمی
تیدایه بهرام بهر به خوی گه وره، سهرنجی بدن نافه رمویت خویا
پزگارم بکه، خویا چون لیږده ده توانم بژیم؟ نه خیر، به لکو پاکو
بیگهردی و کار به جینی دایه پال خوی گه وره و که مته رخه می وسته می
دایه پال خوی، ئیتر کاره که ی دایه دهست خوا، خوی گه وره چون
پیی باشه با ئاوی له گه ل بکات، هیچ گومانی تیدا نییه خوی گه وره
هر کاریک به سهر بهنده ی خویدا بینیت، له خوشی وله ناخوشی،
ههمووی پر حیکمه ت و پراوپر له بهرژه و هندی ئه و بهنده یه دایه.

ئیمانداران: گوئی بو ئه م به سهرهاته بگرن که له کوردستانی

خوماندا پرووی داوه:

پياۋيڭ باسى خۇي دەگىرپتەۋە دەلىت: لە سالى (۱۹۸۸) ى زايىنى پىشمەرگە بووم، لەگەل پۆلىك لە ھاۋەلەكانم لە سنوورى پىنجوين و نزيك سنوورى ئيران، كەوتىنە بۆسەيەكى سوپاي عراقى و ھەولماندا ھەرچۆنىك بىت خۆمان لە دەست بە عسىيەكان پزگار بکەين و خۆمان بە دەستەۋە نەدەين، ئىمە بەرەو لوتكەى شاخەكان دەپۇشتىن و لەو كاتەشدا بە فرىكى ئىجگار زۆر بارى بوو، كەش ۋەھاش لە پادە بەدەر سارد بوو، لەو كاتەدا يەكك لە ھاۋەلەكانم ھەلخلىسكاو كەوتە خوارەۋەى دۆلىك، لە خوار دۆلەكەۋە خالىكى چاودىرى سەربازانى بە عس ھەبوو، ھەندىك لە برادەرانم ووتيان: جىي بەيلىن باشترە ئەو بە تەنھا بەرپت باشترە نەۋەك ھەرھەموومان، بەلام من گويم بە قسەى برادەرهكانم نەداۋ چەندەى كردم وىژدانم پىگاي پى نەدام ئەو برادەرم بەجى بەيلىم كە كەوتە دۆلەكەۋە، پىشم ووتن: ئەگەر بشپۆن من بە ھىچ شىۋەيەك بەجىي ناھيلىم و دەيخەمە سەر شانەكانى خۆمەۋەو پزگارى دەكەم، بەھەر حال چوومە خوار دۆلەكەۋ برادەرهكەم ھەلگرت و خستەم سەر شانم و بەتەنھا پۇشتىم ، لەبەر ئەۋەى پىشمەرگەكانى تر بەجىيان ھىشتىن و خۇيان پزگار كرد.

تىنى سەرماو سۆلەو زامدارى برادەرهكەم ماۋەى نەداين خۆمان پزگار بکەين و بە ناچارى خۆمان گەياندە خالى چاودىرى سەربازانى حىزبى بە عس و خۆماندا بە دەستەۋە، كە چوومە خالى چاودىرىيەكە ووتم: پىشمەرگەين ۋەاتووين خۆمان بدەين بە دەستەۋە.

دەست بەجی پەوانە ی ئەمنی سلیمانی کراین و دواتر بەرەو
بەغدا، لەوێش دوا ی ئەشکەنجە و ئازاریکی ئیجگار زۆرو تێهەلدان
و ئیھانە کردن، ئیمەیان بەرەو دادگا بردو بریاری لە سیدارەدانمان
بەسەردا سەپینرا!.

من تا ئەو کاتە سوجدە یەکم بۆ خوای گەرە نەبردبوو، هەموو
شەویک بەبەر چاوی منەو کۆمەلێک، بەرەو پەتی سیدارە دەبران و لە
سیدارە دەدران، من هەموو کاتیگ لە چاوەروانی ئەوەدا بووم کە
بریارە کە بجیتە بواری جیبەجی کردنەووە لە سیدارە بدریم، بەردەوام
لە ناخی خۆم دەپرسی: کە ی پەوایە تاکو ئیستا خوای خۆم
نەناسیوە؟ ئایا ژیان هەر ئەوەندە یەو تەواو؟ لیڤرەو خوای گەرە
پۆشنایی باوەری خستە دڵمەووە تەو بە یەکی ئیخلاصم لە حزووری
خوای گەرەدا کردوو، کەوتە نوێژ کردن و پارانەووە لە خوای
گەرە، دەپارامەووە دەمگوت: ئە ی خوای گەرە من تاکو ئیستا تۆم
نەناسیوە و داوات لێدەکەم مۆلەتەم بەدەت و ئەمجارە ژیانم پی
بەخشیتەووە، خوایا گیان، نەک لە ترسی مردن و لە سیدارەدان، بەلکو
بۆ ئەو ی بتوانم قەرە بووی تەمەنی فەوتاویم بکەمەووە، کە لە دووری
تۆ بەسەرم بردووە، زۆر لە خوای گەرە پارامەووە دەستم کرد
بەنوێژ زیکرو کړنوش بردن، زۆر گریام و لالامەووە و پەشیمان
بونەووە ی خۆم لە بەرامبەر خوای گەرە پاکیاندا، بەدەم دوعاو
پارانەووە گریانەووە ناگام لە خۆم نەماو بۆ چەند ساتیگ خەوم
لیکەوت، لە خەوما دوو کەس منیان بۆ دادگا نەبرد، ئەو دوو پیاو

توند دەستەکانیان گرتبووم، لەو کاتەدا پیاویک بەرەو پووم هات و
 ووتی: مەترسە، بەلێ بەرەو ژووری دادوهر بردیانم و لەمبەرەو لەوبەر
 ماسی گەورەم بینی که لەسەر کلکیان دەستا بوون و لەو کاتەدا
 پیاویکی زۆر جوان و نورانی لەناو ماسییەکان هاتە دەرەووەو بەرەو
 پووم هات و ووتی: مەترسەو تەنھا ئەمە بلێ: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ
 سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ بەسەر سوپرمانەووە لێم

پرسی: تۆ کییت؟ ووتی: من یونس پیغەمبەرم !!

لەو کاتەدا لە خوشیا بەخەبەر هاتم و باوەر بکەن لە ژیانمدا ئەم
 ئایەتەم نەبیستبوو، زۆر بە جوانی و پەوانی لەبەرم کرد، لە دواى ئەو
 خەونەووە بە ماوەیەک پاسەوانی بەندیخانە هات و منیان بەرەو دادگا
 بردوو منیش بە دەم ریگاوه هەر ئەم دوایەم دەوتەووە، که حەزەرەتی
 یونس لە خەونەکەمدا پێی ووتبووم، منیان گەیانده ژووری دادگا،
 بەلام ئەمجارە دادوهرەکەى پیشوتر نەبوو، که بریاری لە سێدارەدانى
 بەسەردا سەپاندم، دلم زۆر خوش بوو، زۆر گەش بین بووم، دادوهر
 بریاری دادگایى بوو خویندمەووە پێی ووتم: تۆ لەم جوۆرە تۆمەتانە
 بەریت و بریار درا ئازاد بکرییت. ! لە خوشیاندا باوەرم نەدەکرد،
 لەبەر خۆمەووە دەمووت: دواى بریاری لە سێدارەدان چۆن ئازاد
 دەکریم؟! ئەگەر هەرنا ڕەنگە بەشم بەند کردن بێت بوو هەتا هەتایە
 یاخود دە پانزە سالتیک، بە هەر حال ئازاد کرام و پەوانەى یەکە
 سەربازیەکەى جارنم کرامەووە که جیم هیشتبوو، بەر لەوہى بېم بە

پیشمەرگە، ئەفسەری یەكەى سەربازییەكە پێى وۆتم: چۆن ئازاد كرايت؟ ئەوەندەى من تیگەیشتبم ڕەنگە بەهەلە ئازاد كرابیت و واى بە باش ئەزانم خۆت دەربازبەكەیت چونكە جاریكى تر دەستگيرت دەكەنەوه، لیڤرەشەوه جاریكى تر خواى گەوره بە هانامەوه هاتەوهو ئەفسەرەكە منى دەرباز كردو تاوهكو سلیمانى نەوهستام.

بەلىّ خواى گەوره فەرموویەتى: ﴿فَلَوْ لَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ﴾ كەواتە: باوەردارانیش بیبەش نین لە یارمەتى خواى گەوره، بەو مەرجەى باوەرت بە گەورەى پەحمى خواى گەوره هەبیت و بزانییت كە لە هەموو ناخۆشییەك خواى گەوره هاو دەمتەو بە هاناتەوه دیت و فریات دەكەویت.

وانەى حەوتەم: حەزەرەتى یونس كە هاتە دەرەوه لە سكى نەهەنگەكەدا، خواى گەوره كۆلەكەى بۆ پواند:

﴿فَنَبَذْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ ، وَأَبْنَيْتَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ﴾.

حەزەرەتى یونس بە مانەوهى لەناو گەرمى سكى نەهەنگداو لەو ماوهیدا كە هیچى نەخواردبوو، وەكو منالى ساواى لیها تبوو، لاوازو پیستی ناسك ببویهوه، خواى گەوره فەرمانى دا كۆلەكەى بۆ بپویت، چونكە كۆلەكە بە كالى و بە كۆناوى دەخورى و گەلای پانەو میش و مەگەز پیوهى نانیشى و بە هۆى بۆنى گەلأكانیهوه میش و میشوو له بە پیسته ناسكەوه بووهكەى حەزەرەتى یونسەوه نەدەنیشتنەوه.

بەئێ خۆای گەورە لە ناو ھەموو پرووھەکاندا کولەکە ی بۆ پواند، چونکە کولەکە گەلیک سوودی تری ھەیە، جگە لەوانە ی کە باسما ن کردن . وەکو:

۱. کولەکە (۹۴,۷ %) ی ئاوە .... ۲. کیش دانەبەزینیت.... ۳. فشاری خوین دانەبەزینیت.. ۴. سەرئیشە لادەبات ... ۵. زوو ھەرس دەبیت.

گۆقاری (الأبحاث البيوكيميائية) لە ساڵی (۱۹۸۵) دا بئای و کردووە کە لیکۆلینەوێک لە پەیمانگای نیشتمان ی ویلایەتە یەگرتووھەکان کە تایبەتە بە نەخۆشی (ژێرپەنجە) ئەنجام دراووە لە کۆتایدا ئەنجامی ئەو لیکۆلینەوێکە پراگەیاندرایە: کولەکە پێکھاتە یەکی زۆر بەھیزی تێدایە کە مڕۆڤ دەپاریزیت لە توش بوون بە (ژێرپەنجە) بە تایبەت کە لیکۆلینەوێکراوە لەسەر دانیشتوانی (نیوجرسی) لە ئەمەریکا، کە بەھۆی زۆر خواردن و بەکارھێنانی کولەکەو (ژێرپەنجە ی سییەکان) لەناو دانیشتوانی ئەو ھەریمەدا زۆر زۆر کەمترە بە بەراورد لەگەڵ ئەو شوینانە ی کە کولەکە ناخۆن.

وہ پیغمبەری خوشەو یستمان ﷺ زۆر ھەزی لە خواردنی کولەکە بوو، لە صەحیحی بوخاریدا ھاتوووە کە ئەنەس بۆمان دەگێریتەووە دەفەرمویت: پیاویکی بەرگ دروو بانگی پیغمبەری خۆای کرد ﷺ بۆ مانی خۆی بۆ ئەو ی پیغمبەری خوا ﷺ لەو خواردنە بخوات کە بۆی ئامادە کردوو، ئەنەس دەفەرمویت: منیش لە خزمەتی پیغمبەری خوادا ﷺ چووم بۆ مانی بەرگ دروو، کە

خواردنه که یان هیڼا، شوربایه ک بوو نانیان تیا گوشیبوو، ناو شورباکه کوله که ی تیدا بوو، نه نه س ده فەرمویت: (فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَتَّبِعُ الدُّبَاءَ مِنْ حَوَالِي الْقَصْعَةِ) بینیم پیغه مبهری خوا ﷺ به شوین کوله که کاند ده گه را له لیواری قاپه که داو دهید و زینه وه دهی خواردن، نه نه س ده فەرمویت: (قَلَمُ أَرْلُ أَحَبُّ الدُّبَاءِ مِنْ يَوْمِئِذٍ) لهو پوژده که بینیم ئاوا پیغه مبهری خوا ﷺ حەزی له کوله که یه ئیتر منیش بهرده وام حەزم لییه تی و دهیخوم.

وانه ی هه شتەم: هەر گەل و میلیه تیڤ حالی خوی بگویت له بی دینییه وه بو دینداری و له خراپه کارییه وه بو چاکه کاری و له بی ریزی بو په یامی خوا بو حورمەت و پزگرتن له په یام و بهرنامه ی خوا، نه وه خوای گه ورهش په حمیان پی دهکات و غه زه بی خوی لاده بات له سهریان و ژیانیکی خوشیان پی ده به خشیت، ههروه کو قهومی حەز هه تی یونس کاتیڤ که ته و به یان کرد، خوای پهروه ردگار عه زابی له سهه لابر دن و حەز هه تی یونس نارد وه بو ناویان و زور به خوشی ژیانیان برده سهه. ﴿فَأَمَنُوا فَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَى حِينٍ﴾.

پیغه مبهری خوشه و یستمان ﷺ ده فەرمویت: (لَا تَرَالُ هَذِهِ الْأُمَّةُ تَحْتَ يَدِ اللَّهِ وَفِي كَنَفِهِ مَا لَمْ يُمَالَى قُرَائُهَا أَمْرًا هَا، وَمَا لَمْ يَزَكْ صَلَاحُوهَا فُجَارَهَا، وَمَا لَمْ يَهِنْ خِيَارُهَا أَشْرَارَهَا، فَأَذَا هُمْ فَعَلُوا ذَلِكَ، رَفَعَ اللَّهُ يَدَهُ عَنْهُمْ، ثُمَّ سَلَّطَ عَلَيْهِمْ جَبَابِرَتَهُمْ فَسَامُوهُمْ سُوءَ الْعَذَابِ، ثُمَّ ضَرَبَهُمُ اللَّهُ بِالْفَاقَةِ وَالْفَقْرِ) حدیث مرسل، قال الحافظ

عراقی فی (المغنی عن حمل الأسفار) أخرجه أبو عمرو الدائي في كتاب (الفتن) من رواية الحسن مرسلًا.

واته: بهردهوام ئەم ئوممەتە لە ژێر چاودیژی و هاوکاری خوای مەبەزەیدا، تا ئەو کاتەی کە قورئان خوێن و ژاناکانیان هاوکاری نەسەلەتدارە خراپەکان نەکەن، وە چاکەکارەکانیان پاکانە بو خراپەکارەکانیان نەکەن، وە هتا چاکە خوازان سوکایەتی بە خراپەکاران نەکەن، { بەئکو دەبێت بەزەییان پێیاندا بێتەوه و هەولێ رێنمایی کردنیان بدەن } خو ئەگەر وایان کرد، ئەوا خوای بێ هاوتا رەحمەتی خوێ دەگریتەوه لێیان، پاشان ستمکارەکانیان بەسەردا زال دەکات، ئەوانیش ناپرەهەترین سزایان پێ دەچێژن، پاشان خوای بێ هاوتا گیرۆدەیان دەکات بە برسییەتی و نەبوونی.

خوای گەورەو میهرەبان لێت دەپارێنەوه، رەحمان پێ بکە، بەهەشتی بەرینمان بە نسیب بکە، لەویدا لە خزمەت سەرداری پیغمبەران، نوری چاومان، تەکاکاری مەحشەرمان، حەزەتی (محمد المصطفی) دا ﷺ ژێانی هەمیشەیی و بەختەوهری بەسەر بەرین و بە خزمەت تەواوی پیغمبەران بگەین و بچینه خزمەت حەزەتی یونس و ئەم باس و بەسەر هاتە لە دەمی موبارەکی خوێهه بیستین و یادی ئەم کاتە دنیامان بکەینهوه کە لە خزمەت قورئانی پیروژدا باسی حەزەتی یونسمان دەکردو دەرس و ئامۆزگاریمان لێ وەرەگرت. اللهم امین.

سەرچاوهكان:

١. قورئانی پیرۆز.
  ٢. تەفسیری ئاسان
  ٣. صَحیح قِصَصُ الْقُرْآن
  ٤. تەفسیری ڕەوان
  ٥. کۆیاسەکانی میحراب
  ٦. گوێکاری ڕووناکی ژ. ٤١ سالی پێنجەم
  ٧. الْمُسْتَفَاد مِنَ قِصَصِ الْقُرْآن
  ٨. فەرھەنگی بانگخوێزان
  ٩. مَوْسُوعَةُ أَسْمَاءِ اللَّهِ الْحُسْنَى
  ١٠. ھەمە چەشنە زانیاریەکان
  ١١. وَقَفَاتُ فِي حَيَاةِ الْأَنْبِيَاءِ
  ١٢. قِصَصُ الْأَنْبِيَاءِ
  ١٣. ژبانی پێغەمبەرەکان
  ١٤. مَوْسُوعَةُ الْأَعْجَازِ الْعِلْمِيِّ
  ١٥. قِصَصُ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ
  ١٦. مَوَاقِفُ الْأَنْبِيَاءِ فِي الْقُرْآن
- بۆرھان محمد ئەمین
حامد احمد الطاهر البيسوني
مەلا محمودى گەڵاڵەیی
شمال عبدالرحمن موفقی
د. عبدالکریم زیدان
ئەندازیار عوسمان
د. محمد راتب النابلسي
عەلاء نوری بابا علی
الشیخ خالد عبدالحکیم
محمود المصري ... ابو عمار
حاجی کاروان
یوسف الحاج احمد
الشیخ محمد متولى الشعراوي
د. صلاح عبدالفتاح الخالدي

ووتاری چوارهم
بو مانگی ذي القعدة
سهرنجدان و بیرکردنه‌وه له
گیانداران
بهشی یه‌که‌م

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى
آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ:

نیمانداران: ئیسلام ئەو ئاینهیه، ئەو پەپرەو پرۆگرام و پێبازی
ژیانهیه که خوای گەورە شایەتی بۆ دەدات، که گەورەترین
شایەتییه. ﴿قُلْ أَيْ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ
وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ أَفُنُّكُمْ لَتَشْهَدُونَ
أَنَّمَعَ اللَّهُ إِلَهًا أُخْرَى قُلْ لَا أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَهُ وَاحِدٌ
وَإِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿١٩﴾ الانعام ١٩.

بە ئێ ئیسلام تاکە پێگەی سەرفرازییه، نەک هەر لە ژیاانی کورتی
دنیا دا، بە لێکو بەختە و هرییه بۆ دنیا و قیامەتی نە پراوه، بۆیه نزیکەی
(٢٧) جار لە قورئاندا ووشەی (افْلَحَ ، تَفْلِحُونَ ، الْمُفْلِحُونَ) ئەدات
بە گویی مەوقەکاندا و بە ئاگایان دینیتە و هەر پرایان ئەچلە کینیت که
ئەو هی بەردەوام مەوقە لە هزر و بیردایە و هەموو هەول و هیممەتیی
بۆ ئەو هی که بە دەستی بێنی، که ئەویش سەرفرازی و پزگارییه، و
لەم پەیا می ئیسلامە دایە، دەی وەرن لێی کۆبێنە و هەل سەر سفرە ی
پەحمەتی بە هەرمەند بن.

بە ئێ ئیسلام دەوڵە مەندترین بەرنامە یە بە درێژایی میژوو، چونکە
خاوەنی ئەو قورئانە یە، که پێغەمبەر ﷺ لە بارە یە وە فەرموویە تی
(لَا تَنْقُضِي عَجَائِبُهُ) عەجایبات و زانیارییه هەمە چەشنە نە بیستراوه

سەرسوپھىنەرەكانى قورئان ھەرگىز تەواو نابىن، (وَلَا يَشْبَعُ مِنْهُ الْعُلَمَاءُ) زانايان لىي تىر نابىن.

زانايەكى پۇژئاوايى لە كۆنگرەيەكى ئىعجازى زانستى قورئان و سوننەتدا بە ئامادەبووانى ووت: ئەگەر ئەو ھەموو پاستىيەى لە ئايەكەى ئىوھدايە، لای ئىمە ببووايە، ئەوا دىيامان ھەلدەستاندە سەر پى و نەماندەھىشت دانىشن، بەئام بە داخوھ زۇرجار ئىمە ھەر تەنھا يەك لايەنى قورئان تەماشا دەكەين، كە بەشى پەرسىش و عىبادەتەكانە، كە ئەگەر بە ووردى سەرنجى قورئانى پىرۆز بدەين، دەبينىن لە ھەموو قورئاندا ئەو ئايەتانەى باسى نوئىژو پۇژو زەكات و حەج دەكەن، لە چەند ئايەتلىكى زۆر كەم لە چا و لايەنەكانى تردا، تىنپا پەرىت.

ئىمانداران: لە ئەوروپا لە سەدەكانى ناوھراستدا، كىشمە كىشمىكى گەرە درووست بوو لە نىوان كەنىسەو زاناياندا، سەرانى كەنىسە دەيانويسىت كەس بىر نەكاتەوھو قسەى لەسەر قسەى ئەوانەوھ نەبىت، زانايان لىكۆلىنەوھيان دەكردو بىروبۆچونى خۇيان بە خەلكى دەگەياندو سەرانى كەنىسەش دەيانويسىت پىزىيان لى بگرن، ھەندىك زانا باسى خرىەتى زەوييان كرد، سەرانى كەنىسە دژيان وەستانەوھو حوكمى كافىر بونيان بۆ دەردەكردن، تەنانەت كار گەيشتە ئەوھى كە زانايەك لەسەر بىروبۆچون دەربىرىنى، لە لايەن كەنىسەوھو حوكمى سوتاندنى بۆ دەربىرى و بسووترىندىت.

ئەمە درێژە ی کیشا تا ئەو کاتە ی کە نیسە و زانست لە یەك جیا کرانە وەو بیروبۆچوونی کە نیسە خرایە وە ناو چوارچیووی خۆی، ئەمە بوو جیا کردنە وە ی دین لە ژین، کە پێی دەوتریت (عەلمانیەت)

هەندی کەس ویستیان ئەم ئەزموونە تالەش بگۆیژنە وە لای ئیسمە ئیسلام لە چوار دیواری مزگەوتدا بەند بکەن. دیارە ئەمەش هەرگیزاو هەرگیز ناچیتە سەر، چونکە هەرگیز پۆژیک لە پۆژان ئیسلام دژی زانست و زانیاری نەبوو، بگرە هەمیشە هانی بیرکردنە وەو سەرنجدانی داو و فێر بوونی کە لەبەر خوا بیّت و پاشان ئامانج لێی سود گە یانندن بیّت بە مرقایەتی، ئیسلام ئەو عیلمە ی بە عیبادەت داو و تە قە لەم. قورئانی پیروژ دە فەرمویت: ﴿إِنَّ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ۚ وَفِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُتُّ مِنْ دَابَّةٍ ؕ آيَاتٌ لِّقَوْمٍ

يُوقِنُونَ ﴿٢٠٠﴾ الجاثية ٣- ٤

واتە: بێگومان لە ئاسمانەکان و زەوی دا، چەندەها بە لگە هە یە بۆ باوەر داران، وە لە دروست کردنی خۆتاندا، وە ئەو گیانلە بەرانی بۆ داو و بێنە وە، چەندین بە لگە هە یە بۆ کە سانیک کە باوەری پتەویان هە یە. بە لێ بە پێزان: یەکی کە لەو بوارانە ی کە قورئانی پیروژ زۆر هانی ئیماندارانی داو، کە لێی وورد بێنە وەو لیکۆلینە وە ی لە سەر بکەن، بواری ئازەل و گیاندارانە.

خوای گه‌وره ده‌فهرمویت: ﴿وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ
بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَالُكُمْ ۚ مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ
نُحْشُرُونَ﴾ ﴿٢٨ الانعام﴾

واته: هیچ گه‌پۆکیکی گیانله‌به‌ر نییه له سه‌ر زه‌وی دا، که له
کرمیکه‌وه که به چار نابینریت، هه‌تا فیلیک، وه هیچ بالنده‌یه‌ک نییه
که ده‌فریت به هه‌ردوو باله‌که‌ی، مه‌گه‌ر ئوممه‌تانیکن وه‌کو ئیوه، هیچ
شتیکمان فه‌رامۆش نه‌کردوه له‌م کتیبه‌دا (لَوْحُ الْمَحْفُوظ) یان
قورئاندا، پاشان ئه‌وانه له پۆژی دوایدا لای په‌روه‌ردگاریان کو
ده‌کرینه‌وه.

وه له ئایه‌تیکی تردا په‌روه‌ردگار به ئاگامان دینیته‌وه، که
سه‌رنجی گیانله‌به‌ران بده‌ین و ده‌فهرمویت:

﴿وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِنْ مَّاءٍ ۖ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَىٰ بَطْنِهِ ۚ وَمِنْهُمْ
مَنْ يَمْشِي عَلَىٰ رِجْلَيْنِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَىٰ أَرْبَعٍ ۚ يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ ۗ
إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ﴿٤٥ النور﴾

واته: خوای گه‌وره هه‌موو زینده‌وه‌ریکی له ئاو دروست کردوه،
ئینجا هه‌ندیک له‌وانه له‌سه‌ر سک ده‌پۆن، وه هه‌ندیکی تریان له‌سه‌ر
دوو قاچ ده‌پۆن، وه هه‌شیانه له‌سه‌ر چوار پی ده‌پۆن، خوا هه‌رچی

بویت دروستی دکات، بیگومان خوا دہسہ لاتی بہ سہر ہہ موو
شتیکدا ہہیہ.

بہ لئی نیمانداران: لہ قورئانی پیروزدا سہدان ٹایہ تی لہم جوڑہ
ہہیہ، کہ ہہ مووی ہانمان ٹہ دہن کہ بہ ووردی سہرنج بدہین و لہ
تاقیکدا لیگولینہ وہ لہ سہر گیانداران بکہین.

لہبر ٹہ وہی مروۃ لہ پیی لیگولینہ وہی زانستیہ وہ ٹہمجا زیاتر
گہورہی خوی پہرور دگاری بو دہر دہکے ویت. ﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا
إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُوا الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ ﴿۱۸﴾ ال عمران

وہ دہفہرمویت: ﴿وَمِنَ النَّاسِ وَالْدَّوَابِّ وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ
أَلْوَانُهُمْ كَذَلِكَ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ
غَفُورٌ﴾ ﴿۲۸﴾ فاطر

واتہ: وہ لہ ٹادہمی و زیندہ ورو ٹاژہل و مالٹیشدا پہنگی جوڑاو
جوڑہ ہہیہ، بہ وینہی جیاوازی میوہات، بہراستی لہناو بہندہکانی
خوادا تہنہا زانایان (وہک پیویست) لہ خوا دہترسن.

بہریزان: تہ ماشاکن لہم ٹایہ تہدا بو مان دہر دہکے ویت، مہبہست
لہو زانایانہی کہ بہراستی وکو پیویست لہ خوا دہترسن، چونکہ بہ
دہسہلات و گہورہی بی سنووری ہندیک ٹاشنان، مہبہست لہو

زانایانهیه که پسیپۆن له بواری زانستی زینده‌وه‌رزانی و توێکاری له‌شی مڕۆف و زانایانی بواری ئاژەل ناسی و پووه‌ک ناسی ده‌گرێته‌وه، که له ڕێگای لیکۆلینه‌وه‌وه ئه‌مجا چاکتر تواناو ده‌سه‌لاتی خوای گه‌وره‌یان بۆ ده‌رده‌که‌وێت.

که‌واته: هه‌روه‌کو چۆن واجبه که له‌ناو موسولماناندا که سانی‌ک خۆیان ته‌رخان بکه‌ن و فی‌ری زانسته‌ شه‌رعیه‌کان ببن و له‌ناو نه‌ته‌وه‌و گه‌لی خۆیاندا ڕی‌بازی خواناسی و دینداری نیشانی خه‌لکی بده‌ن، به‌هه‌مان شیوه‌ش واجبه که زانکۆو خۆیندنی با‌لا له‌ وولاتی موسولماناندا هه‌بی و که‌سانی زاناو پسیپۆو شاره‌زا تییدا پی بگه‌ن له‌ بواره‌کانی زینده‌وه‌رزانی و ئاژەل‌ناسی و پووه‌ک ناسی و جیۆلۆجی و بایۆلۆجی و ئایه‌ته‌کانی قورئانی پی‌ۆز که باس له‌ باب‌ته‌ زانستیانه‌ ده‌کرێت، شی بکری‌نه‌وه‌و گه‌وره‌یی و ده‌سه‌لاتی خوای بی شه‌ریک و هاوتا چاکتر بناسری و به‌ خه‌لکی ڕا‌بگه‌یه‌نرێت.

که‌واته: له‌ ئیسلامه‌که‌ی ئیعه‌داو له‌ناو ئایه‌ته‌کانی قورئانه‌که‌ماندا وه‌کو مزگه‌وت که پی‌ۆزترین شوینی سه‌ر زه‌وییه، ده‌بی‌ت له‌ هه‌موو شوینی‌که‌دا هه‌بی و خزمه‌ت بکری‌ت، هه‌ربه‌هه‌مان شیوه‌ش ده‌بی‌ت ڕیز له‌ زانکۆو په‌یمانگاو ناوه‌نده زانستییه‌کان بگیری و له‌ هه‌موو گوندو شارو شاروچه‌که‌یه‌که‌دا خۆیندنگا هه‌بی و به‌ کرده‌وه زانستی تییدا بخوینرێت، نه‌ک به‌ داخه‌وه وه‌کو ئه‌م‌ۆ بکری‌ت به‌ شوینی ئاهه‌نگی یه‌ک‌ترناسین و گه‌شتی به‌ناو زانستی و جیگای نه‌مایشی جل و به‌رگی

تەسك وناشەرعى و ھاوڕێیەتى بى مەبەستى ھاوسەرگىرى لە نىوان
كوپان و كچاندا.

بەپێزان: قورئانى پىرۆز بۆ ئەوێ سەرنجمان ڕابكێشیت، ناوی
كەلىك لە سوپەتەكانى بە ناوی گياندارانەوێ، وە جىگەى تىرامانە
كە لە زنجیرەى سوپەتەكانى قورئاندا ئەوانەى كە سوودى ئاشكراو
دياریان بۆ مروۆ هەيە، لە بەشى پێشەوێ و بە شوین یەكترا
هاتوون، وەكو (البقرة: مانگا، الأنعام: مەپوین و حوشتەر، النحل:
هەنگ).

ئەمانە بە ئاشكرا سوودەكەیان بۆ مروۆ دیارە، بۆیە بەسەر یەكەو
هاتوون، وە جىگای سەرنجە كە (البقرة: مانگا) لە پێش
هەموویانەوێ، وەكو ئەوێ پیمان بلى: كە لە هەموو ئازەلەكان بە
سوودترە بۆ مروۆ، چونكە حوشتەر چەند بە سوودە، لە هەموو
شوینىكى سەر زەوى ناتوانیت بژى، بەلام مانگا لە تەواوی
ناوچەكانى سەر زەوى بە ناوچەى شاخاوى تا بیابان دەتوانیت بژى
و سوودى لى دەبینیت، وە مەپوین، لە ماوێیەكى كەمى سالدای شیر
دەدەن، وە بە چەندین مەپوین بە ئەندازەى مانگایەكى شیردەر شیر
پێشكەش ناکەن، كەواتە لە پێشەوێ بە تەنها ناوی (البقرة: مانگا) ی
هینا .

دواى ئەو سەرنجى زنجیرەى سوپەتەكانى قورئانى پىرۆز بەدەو،
دەبینى كە باسى ئەو گیانلەبەرانی دەكات كە بە ئاشكرا سوودیان بۆ
مروۆ دیار نییە، وەك (النمل: میروله)، (العنكبوت: جالجالو كە)

وھکو دوو نمونە ی جیھانی میرووھکان، وھ لە کۆتایشدا باسی (الفیل) وھکو سەرمەشقی گەورەترین ئازەل لە قەبارەدا لەسەر ووشکانی .
وھ لە ناوخۆی سوپەتەکانی قورئانیشدا ناوی چەندین ئازەل ھاتووہ
کە لە کاتی خویندەنەوہی قورئانی پیروژدا بەرچاوت دھکەون .

وھ خالیکی سەرنجراکێشی تر ئەوہیە کە ھەر ئازەل و گیاندارێک لە
قورئاندا ناوی ھاتبێت، بە بەردەوامی لە ژياندا ھەبەو دەشمینیتەوہ،
بە دنیایەوہ ھەتا کۆتایی ھاتنی ئەم دنیایە، بەلام ئەوانە ی کە
سەردەمانێک ھەبوون و نەماون قورئان باسی نەکردون وھکو
(داینەصۆرەکان) وھ گەلێک زیندەوہرو ئازەلی تر کە قورئانی پیروژ
باسی نەکردون ئیستا ھەن، زانایان دەلێن مەترسی لەناو چونیان
ھەبەو پۆژگارێک دیت کە بە یەگجاری بنەبەر دەبن . ئایا ئەمە بەلگە
نییە لەسەر ئەوہی کە ئەم قورئانە پیروژە کەلامی خوا یەو ھیچ
پەیوہندی بە مرقۆفەوہ نیەو پیغەمبەری خوا ﷺ تەنھا
راگەییەنەریەتی .!

پیغەمبەری خوا ﷺ لە چەندین فەرموودەدا ھەرجارە ی بە
شیوہیەک باسی ئازەل و زیندەوہرانی کردوہو، لە فەرموودە یەکدا کە
ئیمام احمد و ئەبو داود لە ابن عباسەوہ بە سەنەدێکی صحیح
دەگێرنەوہو ئەلبانی ش دەفەرمویت صحیحە، پیغەمبەری خوا ﷺ
قەدەغە ی کردوہو ئەم چوارە بکوژدین :

(نَهَى عَنْ قَتْلِ أَرْبَعٍ مِنَ الدَّوَابِّ: النَّمْلُ، النُّحْلُ، الِهُدُودُ، الصُّرَدُ).

خوای گه وره له قورئانی پیروزدا یهك سوپه تی ناوناوه سوپه تی
 (النمل) میرووله، میرووله گه لیك رهوشت و ئاكارى سهرسوپهینه ری
 ههیه، یهكك له وانه زۆر رقی له درۆ کردنه، زانای گه وره (ابنُ القیم)
 له (شفاءُ العلیل) دا بۆمان دهگێڕێتهوهو دهلیت: کهسانی
 باوهپێکراو بۆیان گێڕامهوه که به چاوی خۆیان بینویانه،
 میرووله یهك له شاره میرووه که ی دیته دهرهوهو به دواى خۆراکدا
 دهگهڕیت، له کاتی گه ران وهاتوچۆی دا توشی لاقه کولله یهك دهبیئت،
 دهیهویت ههلی بگرت و بیباتهوه بۆ شاره که ی، بهلام چهند دهکات
 بۆی هه لئاگیریت، بۆیه به په له پۆیشتهوه بۆ شاره که ی خۆی و چهند
 میرووله یهکی تری له گه ل خۆی هینا بۆ ئه وه ی به یه که وه ههلی بگرن،
 ئه و که سه ی که چاودیتری ئه م میرووله یه دهکات دهلیت: قاچه
 کولله که م لابرده له شوینی خۆی، کاتیک هاتنه سهر جیگا که زۆر گه ران
 نه یاندۆزییه وه پۆیشتن، پاشان قاچه کولله که م له شوینی خۆی
 دانایه وه، دواى ماوه یهك میرووله که هاته وه دۆزییه وه ئه مجاره ش
 زۆر هه ولیدا بۆی هه لئه گه ر، پۆیشته وه بۆ شاره میرووله که و
 میرووه کانی هاوپی ی له گه ل خۆی هینایه وه، وه کو ئه وه ی پێیان بلێ
 دلنیا بن که جاری یه که میش راستم کرد، بهلام نازانم بۆ
 نه ماندۆزییه وه، بهلام هه رکه نزیک بونه وه ئه مجاره ش لام برده وه، زۆر
 گه ران وبه نا ئومیدی پۆیشتنه وه، جاریکی تریش هه مان شت دووباره
 بویه وه، له جاری سیه مه دا که هاتنه وه هیچیان نه دۆزییه وه، بینیم

میروله کان به شیوهی بازنه یهك به دهوری میروله هوالل گیهنمرکدا
بازنه یان به ست و به هه موویان په لاماریان داو پارچه پارچیان کرد.
(ابن القیم) دهفرمویت: ئەمەم بۆ مامۆستاکم گێڕایهوه،
فرمووی: ئەمە راسته و خوای گهره میروله ی وا دروست کردوه،
که زۆر پقی له درویمو سزای درۆزن دهن.

بهلی بهریزان: خۆزگه ئیمهش دهرس واتهمان له میرولهوه
وهربگرتهوه ههرکه سینک چهند جارێک درۆی له گهال کردین، ئیتر پیتی
نه خهله تین و بهروای پی نهکینهوه، جارێکی تر پیش خۆمانی
نه خهین و بهلکو سزای بدین بهوهی که سیقو متمانهی پی نهکین
و کاروباری خۆمانی نه دینه دهست.

وه رهوشتیکی تری میرووله ئهوهیه که زۆر دلسۆزه بۆ
هوانیشتمانی خوی، ئهوه تا خوای گهره باسی ئهوه رهوشته بهرزو
په سندهی میروولهی سهرکرده دهگێرتهوه و ئهوه شمان بۆ پرووت
دهکاتهوه که سهرکردهی شاره میرووله مییه، بۆیه دهفرمویت:
کاتیك ههزهرتی سولهیمان به سوپا زۆرهکیهوه نزیک شاره
میرولهیهك بونهوه، لهوکاته دا ﴿قَالَتْ نَمَلَةٌ يَتَأْتِيهَا النَّملُ ادْخُلُوا
مَسْكِنَكُمْ لَا تَحْطَمَنَّكُمْ سُلَيْمَنُ وَجُنُودُهُ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ النمل

١٨ . ١٩

خۆزگه سهرکرده و لێپرسراوی ناو مروغهکانیش ئهوا خهخۆری
هواناتی خویان دهبن و له کاتی ترس وناپههاتی لهتو چووتنه

پىشتيان لە گەلەكەيان نەكردايەو نەپۇيشتنايە بۇ دەرەوہى وولات، بەلكو خويان لە سەنگەرى پيشەوہدا بونايەو چاودىرى بەھىز بونايە بۇ پاراستنى ھەموو ئەو كەسانەى كە ئەوانيان وەكو سەرکردەو لىپرسراوى خويان قبول كرددووەو ھەلبژاردووە.

رەنگە كەسيك بپرسىت و بلىت: ئايا ميروولەكانيش وەكو مروە قسە لەگەل يەكترى دەكەن و لە يەكترى دەگەن؟ لە وەلامدا دەلىن بەلى، مادام قورئانى پىروژ باسى كردووە ئىتر ھىچ گومانىكمان نىيە لەوہى كە ميروولەكانيش قسە بەيەكەو دەكەن، بەلام بۇ ئەو كەسانەى كە حەز بە بەلگەى زانستى نوئ دەكەن، ئەم پراستىيە زانستىيە دەخەينەپرو:

چەند سالىك لەمەوپيش لە گوڤارىكى پروسى دا كە ئەكادىمىيى زانستى سوڤىيەتى بىلوى دەكاتەو گوڤارىكى زانستىيەو جىاوازي ھەيە لە نيوان گوڤارى زانستى و (Science in The ussr) بە ناوئشانى ئاسايدا، كە ھەركات توئژىنەوہيەك يان ليكۆلئىنەوہيەكت لە گوڤارىكى زانستيدا بىنى (١٠٠٪) پراستە، چونكە ئەگەر ئەو ليكۆلئىنەوہيە پىك وپىك و باوہر پىكراو نەبىت، بىلوى ناكاتەوہو ئەگەر (٣٢٢) ليكۆلئىنەوہى ئەو پىسپۆرە بىلوا بكريتەوہ ئەوا پلەى زانستى بەرز دەبىتەوہ.

ليكۆلئىنەوہيەك كرابوو لەسەر ميروولە، جوړىك لە ميروولە كە ناوى (فۆرمىكا) يە، كە قەبارەى كەمىك گەورەيە، چەند ھەزارىكيان لەم جوړە ميروولەيە ھىناوہو لە شوشەيەكدا دايان ناوہو دەرگايان بۇ

درووست کردوو و هه‌کو پردێک ، پاشان وورده‌کارییه‌کی بازنه‌بیان بو کردوو و هه‌کو سوکانی ئوتومبیل وایه، له‌و بازنه‌یه‌دا (٦٠) لوله‌ی تێدایه، له‌و (٦٠) لوله‌یه‌دا یه‌کیکیان شیلێ شه‌کری تێدایه‌و نه‌وانی تر به‌تالێ، ده‌رگاکیان کردوو ته‌وه، میرووله‌یه‌کیان هیناو و خستویه‌نه‌ ته‌ ناو بازنه‌ی لوله‌داره‌که‌وه، ئه‌م میرووله‌یه‌ که‌پراوه، که‌پراوه به‌ناو هه‌موویاندا تا ده‌گاته‌ ئه‌و لوله‌یه‌ی شیلێ تێدایه‌ ئیتر تیر شیلێ خواردوو، پاشان که‌پراوه‌ته‌وه... لیکۆله‌ره‌کان تیبینی ده‌که‌ن له‌ که‌پراوه‌یدا ، که‌ به‌سه‌ر پرده‌که‌دا ده‌پوات بو‌ شاره‌که‌ی خۆی، ده‌رگاکیان کردوو ته‌وه، پێگیان داوه‌ که‌ میرووله‌یه‌کی تر بێته‌ ده‌ری، ئه‌م میرووله‌یه‌ی که‌ هاتوو ته‌ ژووره‌وه‌و برسییه‌تی، ئه‌مه‌ش که‌ ده‌پراوه‌ ده‌ره‌وه‌ تیره‌، ته‌ماشا ده‌که‌ن و به‌رامبه‌ر یه‌کتری وه‌ستاو و به‌ شاخه‌کانیان ده‌کێشن به‌یه‌که‌دا، بو‌ ماوه‌ی سی‌ خوله‌ک و نیو سه‌رده‌نێن به‌یه‌که‌وه، پاشان ئه‌و میرووله‌ تیره‌یان لا‌بردوو که‌ به‌ ماوه‌یه‌کی زۆر ئه‌مجا شیلێ ناو لوله‌که‌ی دۆزییه‌وه، ئه‌م سی‌ خوله‌ک و نیو که‌ گفتوگۆیان به‌یه‌که‌وه‌ کردوو پێی وتوو که‌ شیلێ که‌ وتوو ته‌ فلان شوینه‌وه، به‌ به‌لگه‌ی ئه‌وه‌ی ئه‌م میرووله‌ برسییه‌ به‌بی‌ دواکه‌وتن ، راسته‌وخۆ ده‌چێته‌ ئه‌و شوینه‌ی که‌ شیلێ که‌ی تێدایه، به‌لێ ئه‌مه‌ زانست سه‌لماندی و شایه‌تی به‌ حه‌قیدا که‌ قورئانی پیروژ که‌لامی خوایه‌و راسته‌ میرووله‌کان به‌یه‌که‌وه‌ قسه‌ ده‌که‌ن.

وہ لہ تایبہ تمندیہ کانی تری میروولہ ئەوہیہ کہ زۆر حەز بە
ژیان دەکات، ھەر بۆیە ھەول ئەدات زۆرتەین خۆراک بۆ خۆی داہین
بکات، وە چەندین قات لە پێداویستی خۆی ھەلدەگریّت.

دەگیرنەوہ جاریکیان حەزرتی سولەیمان بە میروولەییەکی ووت:
سائی چەند دەخۆی؟ ووتی سێ دەنکە گەنم، حەزرتی سولەیمان
خستییە شوینیکی داخراوہوہو سێ دەنکە گەنمی بۆ تی کرد، داوی
سالەکە تەماشای کرد تەنھا دەنک و نیویکی خواردوہو، حەزرتی
سولەیمان فەرمووی: بۆچی وات ووت و ئیستا نیوہی ئەوہت
خواردوہو؟ ! میروولەکە لە وەلامدا ووتی: ترسام لە بیرت بچمەوہ،
ویستم سائیکی تر تەمەنم درێژ بیّت، بەلام ئەگەر لە دەرہوہ بومایە،
دُنیا بووم کہ خواي گەرہ ھەرگیز لە یادم ناکاو ھەرسی دەنکە
گەنمەکەم دەخوارد.

بەئێ ئیمانداران: میروولەش لە خزمەتی مروّقدایە، ئەویش بەوہی
کہ بەزمانی خۆی لە خواي گەرہ دەپاریتەوہو داوی باران
و پرەحمەتی خوا دەکات بۆ سەر زەوی و زیندەوہرانی سەر زەوی.

ئیمامی ئەحمەد لە ئەبی ھورەیرەوہ پێوایەتی کردوہو کہ: لە
سائیکی بی بارانی و ووشکە سائی و نەداریدا، خەلکی پۆیشتن بۆ
خزمەت پێغەمبەرەکیان بۆ ئەوہی بە کۆمەل لە خوا بپارینەوہو
داوی باران بکەن، پێغەمبەرەکیان فەرمانی پێدان کہ بە گەرہو
بچووکەوہ مائەکانیان وئاوہدانی جی بەئیلن و پوو بکەنە دەشت
وبیابان و بە زمانی زەلیلی و ملکہچیہوہ لە خواي گەرہ بپارینەوہ،

بەلکو خۆی گەورە بە پەرحمی خۆی بەزەیی پێیاندا بێتەوه و بارانی
 پەرحمەتیان بۆ ببارینیت، جا کاتێک هەموو خەلکەکە لە خزمەت
 پێغەمبەرەکەیاندا لە دەشت و دەرهکە خەریکی پارانەوه بوون،
 پێغەمبەرەکە تەماشای کرد و میروولەیهک لەسەر پشت کەوتوو و
 قاچەکانی پوو و ئاسمان بەرز کردوو و تەوه و بە زمانی حالی خۆی لە
 خۆی گەورە دەپاریتەوه و ئەویش داوای باران دەکات، پێغەمبەرەکە
 کە ئەوێ بینی بانگی خەلکەکە کرد و فرمووی: (اِرْجِعُوا فَقَدْ
 كُفَيْتُمْ اَوْ سَقِيتُمْ بِغَيْرِكُمْ) ئەو خەلکینە بگەرێنەوه چونکە بەراستی
 بەهۆی غەیری خۆتانەوه کە ئەم میروولە بچکۆلەیه، خۆی گەورە
 بارانتان بۆ دەبارینێ و پارانەوهکانی ئهوتان بەسە.

لە ڕیوایەتیکی تردا فرمووی: میروولەکە دەیگوت: ئەو خۆی
 گەورە ئێمە دروست کراوین کین لە دروستکراوەکانی تۆ، خایا بێ
 ئاتاج نین لە بارانی پەرکەرەم و پەرحمەتی تۆ، وە هەموومان
 موحتاجین بەوێ کە تۆ پزقمان بەدی و لە ئاسمانەوه بارانمان بۆ
 ببارینێ و گژوگیاو دانەویڵەمان بۆ بپوینیت، چونکە ئەمە بە غەیری
 تۆ ناکریت ئەو خۆی خالیق و بەتوانا، جا خایا گیان وانی
 میروولە دروستکراوی دەستی قودرەتی تۆ، لێت دەپاریمەوه یان
 بارانمان بۆ ببارینە، یان لەناومان بەرە، دڵنیاشم کە تۆ پەرحمت پیش
 تۆرەبوونت کەوتوو و بارانمان بۆ دەبارینیت، جا کە پێغەمبەرەکە
 خوا گوینی لەم گفتوگۆو دوعاو پارانەوه و لالانەوه بە کۆلە بوو لەو
 میروولەیهوه کە بەرز کرایەوه بۆ بارهگای خۆی خالیق و رازقی مڕۆ و

میرووله و هه موو زینده وهره کانی دیارو نادیارو گه و ره و بچووک،
 قهرمووی: ئەه ی خه لکینه ئیتر چاوه پئی باران بن و خوای گه و ره
 به هوی ئەو میرووله یه وه ره حم به ئیمه ش ده کات.

به لئ خۆزگه مروقه کانیش ئاوا وه کو میرووله کان به دهستی
 زه لیلی له قاپی ره حمه تی خویان بدایه و بوغرای و خو به زل زانین
 بووی نه کردایه دل و دهروونیان.

به لئ ئیمانداران: رهنگه بپرسی یان ئەو پرسیاره به میشتکتدا
 هاتبیت، که باشه بۆچی یه ک سوپه تی گه و ره ی قورئان به ناوی (
 النمل: میرووله) وه ناو نراوه؟ به لام ئەگه ره له پوانگه ی زانستییه وه
 سهیری میرووله بکه ی ئەزانی که کاری خوا چهنده به جیه و به لئ
 میرووله حقه ی خویه تی که سوپه تیکی قورئانی به ناوه وه بنریت، وه
 خوای گه و ره له ریگه ی ئەو ناوی میرووله یه وه به ئاگامان دینیتیه وه
 ده فهرمویت: ته ماشای قودره ت و ده سه لاتی من بکه ن، له چیدا؟ له
 ئه رزو ئاسمانه کان و مانگ و پوژو ئه ستیره وه هه ساره کان و شاخه کان
 و دره خته کان و ناو ده ریاو زه ریاو سه رزه وی و ئاسمانه کاندان، وهرن
 سهیری ده سه لاتی خوا بکه ن له دروست کردنی لاشه ی خوتاندا،
 به لام رهنگه که سهیری ئەم شته گه و ره و به رزو بالاو بلندو به هیژانه
 ده کهن، له بیرتان بچیت که سهیری قودره ت و ده سه لاتی خوا بکه ن له
 دروست کردنی میرووله یه کی بچووکدا که زورجار ژیر پیتان ده گهوی
 و هه ر چاوتان نایشی بینیت، به لام ئەه ی مروقه، ئەه ی موسولمان وهره
 به ووردی سه رنجی میرووله بده، ئەمجا ده رس و وانه ی لی وهر بگره،

پاشان لە ناخی دڵتەوہ بلی: پاكو خاوينی ھەر بۆ قۆوہ یا (الله) ،
خوایەکی بی شەریکی و تواناداری بەسەر ھەموو شتێکە.

جا بەرێزان: ھەرموون بە ھەندیکێ تر لە ھەرێ ژانی
سەر سوپھینەری میروولەوہ بدوین و بزانی چ جیھانیکی ھەرێس
چۆن لەسەر نەخشەییکی ووردو داریژراو ژانیان بەسەر ھەبێت.

ئیمانداران: بەراستی جیھانی گیانلەبەران، جیھانی زیندەموران و
میرووہکان، جیھانیکی سەر سوپھینەر، تا مەوێ زیاتر لای
بکۆلێتەوہ، باشتەر لە دەسەلات و گەورەیی خۆی خالیق تێدەگات.

بۆ نمونە: لە لیکۆلینەوہییکی زانستی دا ھەرکەوتووہ کە
ھەرێکە لە جۆرەکانی گیانداران بۆنیکێ تایبەت بە خۆیان ھەیە، وە
لە ناو ھەر کۆمەلێکی دیاری کراو لە زیندەموران و گیانداران، بۆ ھەر
تاکیکی ئەو کۆمەلەیە بۆنیکێ تایبەتی ھەیە کە لە بۆنی
زیندەوہریکی تر ناچیت، { ھەر وەک لە مەوێدا بۆنی کەس لە بۆنی
کەسی تر ناچیت } کەواتە ئەم بۆنە تایبەتییە بووئە ناسنامە
پێناسەیی ئەو گیاندارە یان ئەو زیندەوہرە بچووکە، وە ئەم بۆنە
تایبەتییە بۆی بووئە پاسپۆرتی و ھەتوانیت پێی بچیتە ناو
شارەکە و شوینی نیشتمانی بۆنی خۆی، ھەر بۆیە جیگای
سەر سوپمان نییە کە کاتیکی یەکیکی لە زانایانی میژووی سروشت، کە
ناوی (رویال وکنسون) ھەستاوہ بە دانانی کتیبیک بە ناو نیشانی
(شَخْصِيَّة الحشرات) کەسایەتی زیندەمورو میرووہکان. ئەم بۆنە
تایبەتییە ھەر زیندەوہریکی لە چەند مادەییکی کیمیایی پێک

ھاتوۋە، كە زانا يان پىيى دەلئىن (فرمونات) بۇ نموونە: مرقۇ زۆرىك لە خواردنەكان بە بۇن جيا دەكاتەو، بەلام ناتوانىت ئەم بۇن كردنە بكاتە زمانى لەيەك تىگەيشتن و قسە بەيەكەوە كردن، ھەربۆيە ليكۆلەرەوان ھاتوون ووشەي (فرمون) يان كورت كردوۋەتەو تەنھا لەسەر ئەو بۆنەي كە وەكو نامەيەكى كىمىيى لە نيوان تاكەكانى يەك جۆر گيانلەبەردا دەگوڭدريئەو لەنيوان خۇياندا، كەواتە ئەم بۆنە كە زمانى ليك تىگەيشتن و قسەكردنە تەنھا لە نيوان زىندەوەرانى يەك جۆر گيانلەبەردا پىيى دەوترىت (فرمون) لە كاتىكدا لەبەرامبەر جۆرىكى ترى گيانلەبەردا كە لە جنسدا لەيەك جياوازن، تەنھا بۆنىكەو ھىچى تر.

بۇ نموونە: با ئەمەي باسماں كرد لەسەر مېروولە جىبەجىيى بكەين، چونكە باسەكەمان لەسەر مېروولە بوو، وە لەسەر سوپەتى (النمل) قسەمان دەكرد.

لە ناو مېروولەدا، مېروولەكان دەناسرىئەو بە بۆنىكى تايبەتى خۇيان، كە زۆرجار بە ئاسانى ھەستى پىي دەكەين، بۇ نموونە: كاتىك مېروولە لە پارچە شەكرىك بدات و ماوہيەك تيايدا بمىنىتەو، دەبينىن لەكاتى بەكار ھيئانى ئەو شەكرەدا ھەست بە بۆنىك دەكەين كە لە ھىچ بۆنىكى تر ناچىت كە بۆنمان كردوۋە، ئەو ھەش بۆنى مېروولەيە، جا ئەم بۆنە تايبەتە لەناو مېروولەكانىشدا جياوازە، (سبحان الله) مېروولەي ھەر شارە مېروولەيەك كە برىتين لە مېروولەكانى يەك ھۆزو عەشىرەت و ھەموو خزم و كەسى يەكن، ھەر

شارە میروولە یەك میرووەکانی یەك جوړ بۆنیان هەیه و جیاوازه له بۆنی میرووی شارە میروولە یەکی تر!

جا کاتیك سەرئنج دەدەین كه دوو میرووله بهیهك دهگەن و ئەو دوو شاخە ی پێشەوهیان بهیهك دهكێشن، ئەو بۆنی (فرمون) ی یەكتری دهگەن و بهو بۆنه یەكتری دهناسن كه ئایا میروولە ی شارەكە ی خۆیه تی یان نا؟!

زانایانی توێژەرەو له میروولهكان، چاودیریان کردوو كه کاتیك میرووله یەکی غەریب و نه ناسراو چوو ته ناو شارە میرووله یەکی ترەو كه شاری خۆی نییه، ئەو هەر له دەرگای شارە میرووله كه دا میروولە ی پاسهوان بۆنی پێوه کردوو و یەكسەر زانیویه تی لهوان نییه و به دوژمنی ناسیوه و دەری کردوو ته دەرەو. وه ئەگەر میرووله غەریبه كه ویستبیتی نه پواته دەرەو ئەوا به هه موویان هیرشیان کردوو ته سەری و فریایان داوه ته دەرەو ی شارەكە یان.

ئەو ی جیگای سەرئنج و سەر سوپمانه ئەو یه كه: له كاتی تاقیكردنه و ی زانستیدا له سەر بۆنی میروولهكان، هاتوون به پێگای زانستی له شوینی تایبهتدا، به هۆی پێداكردنی دەرمانه وه بۆنی میرووله كه كه تایبهت به خۆی لییان کردوو ته وه بۆنی میرووله یەکی تر كه هی شارە میرووله یەکی تره، به پێگای وەرگرتنی بۆن وەریان گرتوو و به سەر میرووله كە ی پێشوویان دا کردوو ، پاشان میرووله كە یان ناردوو ته وه بۆ شارەكە ی خۆی، به ئام هەرچهنده ههولی داوه چونكه بۆنه كە ی گۆپاوه، هەرچهند میرووله ی

شاره‌که‌ی خوشیان بووه، هر نه‌یان‌ه‌یشتوو به‌جیته ژووره‌وو
کردوو یانه‌ته دهره‌وه!

له‌ تا‌ق‌یک‌ردنه‌وه‌یه‌کی تر‌دا، می‌رووله‌یه‌کی مر‌دووی
شاره‌می‌رووله‌یه‌کیان هه‌ل‌گرتوو که‌ دوا‌ی نه‌وه‌ی مر‌دوو له‌ شاره‌که
فر‌پ‌یان داوه‌ته دهره‌وه، زانایانی تا‌ق‌یک‌ار ها‌توون بو‌نی نه‌و می‌رووله
مر‌دوو‌یه‌یان وه‌ر‌گرتوو و پا‌شان می‌رووله‌یه‌کی هه‌مان شاری نه‌و
می‌رووله مر‌دوو‌یه‌یان گرتوو و بو‌نی می‌رووله مر‌دوو‌یه‌کیان کردوو
به‌سه‌رداو نه‌م‌جا نار‌دوو یانه‌ته‌وه به‌ره‌و شاره می‌رووله‌که‌ی خو‌ی،
ته‌ما‌شایان کردوو، پاسه‌وانه‌کانی به‌رده‌رگا په‌لاماریان داوه
نه‌یان‌ه‌یشتوو به‌جیته ژووره‌وه، چونکه بو‌نی می‌رووله‌ی مر‌دووی
لی‌ها‌توو، چه‌ند‌جار نه‌م می‌رووله‌یه نه‌یه‌وی‌ت قه‌ناعه‌ت‌یان پی‌ ب‌کات که
من زین‌دووم و نه‌وه‌تا نه‌جولیم و به‌قاچی خو‌م ده‌پ‌وم، به‌لام چونکه
بو‌نی مر‌دووی پی‌وه بووه، پی‌گیان پی‌ نه‌داوه که‌ به‌جیته ژووره‌وه.
پا‌شان که‌ ماوه‌یه‌ک له‌ دهره‌وه ماوه‌ته‌وه و هه‌وا لی‌ی داوه بو‌نی
می‌رووله مر‌دوو‌یه‌کی لی‌ بووه‌ته‌وه بو‌نه ئاساییه تایبه‌ته‌که‌ی خو‌ی
وه‌ر‌گرتوو‌ته‌وه، نه‌م‌جا که‌ چوو‌ته‌وه ژووره‌وه، می‌رووله‌ی پاسه‌وان
بو‌نی کردوو و نه‌م‌جا ری‌گه‌ی داوه که‌ به‌جیته ژووره‌وه.

سه‌رن‌ج‌یکی سه‌رس‌وپ‌ه‌ینه‌ری تر له می‌رووله‌وه نه‌وه‌یه: که
می‌رووله‌ی دۆزه‌ره‌وه و ئاش‌ک‌را‌کار (النَّمْلَةُ الْكَشَافَةُ) کات‌یک
خوار‌دن‌یکی دۆزیوه‌ته‌وه یه‌ک‌سه‌ر ده‌ستی کردوو به‌ دهر‌دانی
(الفر‌مون) بو‌نه تایبه‌ته‌که‌ی خو‌ی به‌سه‌ر خوار‌دنه‌که‌داو، پا‌شان له

چەند شوینی پێگا تا دەگاتەوێ هەوێکانی ئەم بۆنە دەپێژنیت، بۆ ئەوێ که هەوێ میرووەکانی چوون بۆ ئەو خواردنە بەو بۆنە بزانن که بە کویدا بپۆن، جا که چوونە سەری و لییان هەلگرت و زانیان هیشتا هی تری لیماوە، ئەمانیش بە درێژایی پێگاکی ئەو بۆنە دەپێژن بۆ ئەوێ هەوێ هەوێکانی تریان بنێرن بۆسەر خواردنەکەو ئەوانیش بەهۆی بۆنەکەو پێگاکی بەرنادەن تا دەچنە سەر خواردنەکە!

ئەمێ که باسمانکرد ئەم تاقیکردنەوانە لەسەر میروولە، لە کتیی (رَحِيقُ الْعِلْمِ وَالْإِيْمَانِ) ی دکتۆر (احمد فواد پاشا) دا نوسراون.

بەپێزان: قورئانی پیروۆز لە سوپەتی (النمل) دا ئاماژە بە راستییەکی زانستی گەرە دەکات، که ئەویش زیرەکی میروولەو توانایەتی لە پووبەپووبونەوێ هەموو ئەو هەپەشەنەکی که پوو لە ژیانی دەکەن، که چۆن زیرەکانە هەستی بە هاتنی سوپای حەزەرەتی سولهیمان کردو دەست وبرد جەماعەتەکەکی ئاگادار کردەوێ بردنە ژوورەکانیانەو.

لە راستی دا زانستی سەردەم دۆزیویەتییهو که میروولە زۆر زیرەک و بە توانایەو کرداری سەرسوڕهێنەر ئەنجام ئەدات، لەو لیکۆلینەوانەدا زانیان بۆیان دەرکەوتوو که میشکی میروولە لە دوو بەشی سەرەکی پێک هاتوو، پێک هەروەکو میشکی مڕۆ، وە لەناو

ميشكى ميرووله دا بهو قه باره بچو كه يه وه چه ندين ناوهندي
هه ستردن و ناگادار كړدنه وه و خانه ي زور هه ستيار هه.

وه له قورئاني پيروزدا ئاماژه ي كړدوه به شاري ميرووله، (وادي
النمل) دولي ميرووله كه نه مهش نه وه مان تيده گه يه نيت كه
ميرووله ش دروستكراويكي خوي گه وره يه و حزي له به يه كه وه ژيان
هه يه له شوينيكي فراواني نيشته جي بوند، وه ميرووله زور
هاوكاري يه كترن و هه ريه كه يان خوي به بهرپرسيار ده زانيت له ناست
ميرووله كاني تري هاوپي و هاو شاري دا.

وه قورئاني پيروز هه له سوږه تي (النمل) دا ئاماژه ي كړدوه به
راستيه كي تري زانستي كه نه ویش كاتيک فهرمووی: ﴿ وَقَالَتْ نَمْلَةٌ
﴿ ميرووله كي مي ووتی، كه نه مهش به لگه يه له سهر نه وه ي كه
سهروكي شارو كومه لگاي ميرووله و پاشا كه يان (ميرووله ي مييه)
نهمجا كاتيک كه ميرووله مييه كان گه را داده ني و به چكه هه لدين،
نهمانه نيتر كاري تريان پي ناكريت، له بهر نه وه له لايه ن سهروكه وه
فهرمان دهرده كريت بو نه و ميرووله ميانه ي كه نه زوكن و به چكه يان
نابيت، كه ده بيت بيكار دانه نيشن، به لكو ده بيت برؤن بو هاوكاري
نه و ميروولانه ي كه گه را و به چكه يان كړدوه و خوارديان بو ئاماده
بكن و جيگا و خانه يان بو پاك بكنه وه و چاوديري به چكه ميرووله
تازه هه لاتووه كان بكن.

ليړه دا پرسياړيک دروست ده بيت، نه ویش نه وه يه: نه ي باشه
ميرووله ي نير بوچی ناو و پولي ديار نييه؟ له وه لاما دهلين:

میروولە ی نیر تەنھا یەك کاری پێدەکریت لە ژیانیدا، ئەویش ئەوێهە لە کاتی گەراداناندا لە گەڵ شارژنی میروولە جووت ببی و پیتانندن پووبدات، پاشان میروولە ی نیر لە سەر پووی زەوی دەرناکەوی تەنھا لە کاتی زۆر بووندا نەبیت، جا کاتیك میروولە ی نیر ئیشەکە ی تەواو بوو، ئەوا میروولە کارکەرەکان پەلاماری ئەدەن و ئەیکوژن، بۆچی؟ چونکە لە کۆمەلگای میروولەدا جیگا نییە بۆ کەسی بیکار، بەلکو ژیان و جیگا بۆ میروولە یەکە کە کاریکات و لە جولەدا بیت و بەرھەم پێشکەش بە شارە میروولەکەو ھاوڕێکانی بکات.

ئیمانداران: بەراستی ھەر ووشە یەکی قورئانی پیرۆز پێویستی بە چەند بە دوادا چوون و لیکۆلینەوێ زۆر ووردو زانستیانە ھەیە، ئەوھتا دەفەر مویت: (وادي النملة) دۆلی میروولە، کە ئەمەش سەرئێمان بۆ شوین و مال و خانوو شوینی نیشتەجی بونیان رادەکیشت، کە زانایان دەلین: خانوو شوینی ژیانی میروولە زۆر فراوانە، جاری وا ھەیە یەك شارە میروولە دۆل و شیویکی گەورە دادەگریت.

بۆ نمونە: لە شاخەکانی (بنسلفانیا) کە یەکیك لە ویلا یەتەکانی ئەمریکایە، یەکیك لە زانایان ئاشکرای کرد کە گەورەترین شارە میروولە ی دۆزیووەتەو، کە لە ژێر زەویدایە و پانتایی و پووبەرەکە ی (٣٠) فەدان دەبیت، کە چەندین ژووری تێدا دروستکراوە و رینگاو بان و پردی پەڕینەووە کۆلانی زۆر شیوہ ئەندازەیی تێدا یە، وە ھەموو

میروولہ یہک پیگای چوونہ مالہ وہی خوی و ژووری پشووی خوی بی
لی تیک چوون دہزانیٹ!

وہ ہر شارہ میروولہ یہک پیکھاتووہ لہ چہند بہشیٹ:

۱. بہشی ہوا گوپکی: کہ لہ دہمی شارہ میروولہ کہدایہ.

۲. شوینی پاسہوان کہ لہ شوینیکی وادا دروست کراوہ تا
ناگاداریٹ و نہہیٹ ہیچ میروولہ یہک کہ ہی شارہ کہی خویان
نہیٹ، بیٹہ ژوورہ وہ.

۳. مہخزن وعہمباری گہورہ بو پاشہکوتی دانہ ویلہ.

۴. چیشٹخانہ بو نامادہ کردنی خوراک.

۵. شوینی ہلہینانی ہیلکہ و گہراکانیان.

۶. شوینی تایبہت بو پرورہدو بہخیوکردنی میروولہ بچوکہ
تازہ ہلاتووہکان.

۷. قہبرستانی شارہ میروولہ، کہ ٹو میروولانہی دہمرن لہو
قہبرستانہ دا دیان نیژن.

۸. ژووری تایبہت و گہورہ بو شارنی میروولہ.

وہ کہ قورئانی پیروز (وادی النملۃ) بہکار دینیت بہخوڑایی
نیہ، ٹوہتا لہ دارستانہکانی (ٹہماژن) دا قولایی شارہ میروولہ
گہیشٹووہتہ (۱۵) مہترو پانیہکشی (۷) مہتر!

بہراستی ٹہندازیاری میعماری تیادا بہکار ہاتووہ نہخشہیہکی
زور وردی ہیہ، میروولہکان بی ماندوو بوون خہریکی نامادہ
کردنی دابرینی ژووری خہوتنی نویں.

میرووله زۆر ماندوو نه‌ناسه، ئەو‌ها له‌ شارە میرووله‌یه‌کی ئاوادا
نزیکه‌ی (٤٠) تهن گۆل هه‌ڵده‌گرێ و له‌ شاره‌که‌ی فری ئه‌داته
ده‌روه.!

وه هه‌روه‌کو پێشتر ئاماژه‌مان پێکرد، میرووله زۆر ته‌ماحی هه‌یه‌و
زۆرت‌رین زه‌خیره دابین ده‌کات بۆ کاتی سه‌رماو نه‌مانی ده‌غل
ودانه‌ویله، به‌لام نه‌ک هه‌ر ئه‌وه‌نده‌ی که‌ کۆی بکاته‌وه‌و ته‌واو، به‌لکو
زۆر به‌ شیوه‌یه‌کی ناوازه‌و زانستی و نه‌خشه‌ بۆ داریژراو زه‌خیره‌و
خۆراک کۆده‌کاته‌وه‌و له‌ شوینی زۆر گونجاودا که‌ خۆراکه‌که‌ له‌ خراپ
بوون بپاریژرێت هه‌ڵده‌گرێت، پاشان پێگای پاراستنی له‌ تیکچوون
ده‌گرێته‌ به‌ر، بۆ نمونه: کاتی که‌ نه‌مێک یان جۆیه‌ک هه‌ڵده‌گرێت،
پیش ئه‌وه‌ی بیخاته‌ عه‌مباری هه‌لگرته‌وه‌، دیت ده‌یکات به‌ دوو
که‌رته‌وه‌ بۆ ئه‌وه‌ی شین نه‌بیته‌وه‌و له‌ناو نه‌چیت! وه‌ ئه‌م پێگایه
جێگای که‌متر ده‌گرێ و عه‌مباره‌که‌ زۆرت‌ر دانه‌ویله‌ ده‌گرێت، به‌لام (
سبحان الله) ئه‌گه‌ر ئه‌و دانه‌ویله‌ به‌ دوو که‌رت کراویش هه‌ر
ده‌پوایه‌وه‌، ئه‌وا میرووله‌که‌ ده‌یکات به‌ چوارکه‌رته‌وه‌، بۆ ئه‌وه‌ی له
شین بوونه‌وه‌ بپاریژرێت! وه‌ ئه‌گه‌ر هاتوو له‌ کاتی باران و به‌فردا
عه‌مباری دانه‌ویله‌که‌ی ئاوی تیچوو، یان شێداری جێگا که‌ وای کرد
که‌ ئه‌و دانه‌ویله‌یه‌ ته‌ر بوو یان خه‌ریک بوو بۆن خنک ده‌بوو، ئه‌وکاته
میرووله‌ چاوه‌ری ده‌کات تا پۆژیکی خۆش که‌ پۆژه‌که‌ی سامال بێ و
تیشکی خۆر به‌ده‌روه‌ بێ و هه‌وا گه‌رم بیت، ئه‌وجا دانه‌ویله‌که‌
ده‌هیننه‌ ده‌روه‌و له‌به‌ر خۆر هه‌لی ده‌خه‌ن تا به‌ ته‌واوی ووشک

دەبیتهوه، پاشان عەمبارەکه خاوین دەکەنەوهو دانەوێڵەو خۆراکهکه
دەبەنەوه ژوورەوه!

ئیمانداران: زانستی نوێی که لیکۆلینهوهی ووردو زانستی دەکات
لەسەر زیندەوه‌ران و میرووه‌کان، راستییەکی زانستی نوێی ئاشکرا
کرد دەربارەی میرووله، ئەویش ئەوه بوو که یه‌کیک له زانایان که
ناوی (رویال دیکنسۆن) بوو، بۆ ماوهی (۲۰) سال له چه‌ندین
شوێنی جیاواز له سه‌رتاسه‌ری جیهان دا لیکۆلینه‌وهی له‌سەر
میرووله کرد، پاش ئەم هه‌موو سال وگه‌رانه‌ ووتی: به‌راستی ئەو
وورده‌کارییه‌ی که له دروستکردنی شاره‌ میرووله‌دا بینومه، له‌ناو
شاره‌کانی دروستکراوی مرو‌قه‌ دا نه‌مبینوه، ئەم زانایه‌ له‌کاتی
لیکۆلینه‌وه‌دا بۆی ده‌رکه‌وت که میرووله ئاژه‌لداری ده‌کات و مانگای
شیرده‌ر به‌خێوو ده‌کات، ! په‌نگه‌ پێتان سه‌یر بێ و بڵێن: باشه‌ چۆن
میرووله مانگا به‌خێوو ده‌کات؟! بۆ زانیاریتان مانگای میرووله
بریتییه‌ له (شه‌مشه‌مه‌ کویره) که شیرده‌ره، به‌ به‌چه‌کی که زۆر
بچووک، کاتی‌ک که به‌رده‌ستیان ده‌که‌وی میرووله‌کان خۆیان به‌خێوی
ده‌که‌ن و ده‌یبه‌نه‌ قولایی زه‌وییه‌وه‌و ماوه‌یه‌کی زۆر له‌ناو تاریکایی
زه‌ویدا ده‌یه‌یلنه‌وه‌و تا به‌ ته‌واوی چاوی له‌ده‌ست ده‌دات، ئەمجا که
گه‌وره‌ بوو ناتوانی بپرواته‌ ده‌ره‌وه، گه‌واانه‌کانی که شیریان تی دیت،
چونکه‌ به‌چه‌کی نیرو مییان بردووه‌ته‌ ژوورەوه، که گه‌وره‌ بوون و
جوت بون و به‌چه‌کیان بوو، مه‌مه‌که‌کانی پڕ ده‌بن له‌ شیرو میرووله‌کان
شیره‌که‌ی ده‌خۆن!

بەلى: ئەگەر مەۋقە توانىۋىيەتى چەند ئاژەللىكى دىيارى كراۋ ژىربار بىكات بۇ خۇي بۇ ئەۋەدى سوۋدىيان لى بىينىت، ئەۋا مېروولە توانىۋىيەتى سەدان زىندەۋەر بۇ خۇي ژىربار بىكات و سوۋدىيان لى ۋەربىگىت.

بۇنمۇنە: حەشەرەيەكى زۆر ووردو بچووك ھەيە پىي دەۋترىت (بق النّبات) ئەم حەشەرە ووردە بچكۆلەيە لەسەر پوۋەك دەژى، ۋە مەۋقە زۆر بە گران دەتوانىت ئەم حەشەرەي دەست بىكەۋىت، چۈنكە بەسەدان جۆرى مېروولە ۋا چاۋدىرى دەكەن وچاۋەپىي ئەۋەن كە ھىلكە دابنىت، جا ھەر كە ھىلكەكانى دانا خىرا مېروولە چاۋدىرەكان دەگەنە سەرى و ھىلكەكان ھەلدەگىرەن و دەيەنەۋە بۇ شارە مېروولەكەيان و چاۋدىرى دەكەن و سەرپەرشتى دەكەن ھەتاۋەكو كاتى تروكانى دىت و بەچكەي زۆر بچووكى لى دىتە دەرەۋە، رەنگە بېرسەن باشە مېروولە ئەم كارە بۇ دەكات؟! مېروولە دەزانىت كە كاتى ئەم حەشەرە بچووكە گەۋرە بوۋ پىگەيشت، شلەيەكى زۆر شىرىن دەرەدات كە پىك ھاتوۋە لە مادەي شەكرو شتى تر، كە دەتوانىن بەم شلە شىرىنە بلىن: (ھەنگوۋىنى مېروولە) ئەمجا سەركرەدى شارە مېروولەكە كۆمەللىك مېروولە دىيارى دەكات و پىيان دەللىت ئىۋە ھىچ كارىكتان نىيە، تەنھا چاۋەپىي ئەۋە دەكەن ھەر كە ئەم حەشەرەيە شلەكەي دەردا، بەۋ دوو شتەي كە ۋەكو شاخ لەسەر سەريەتى مېروولەكە ھەنگوۋىنەكەي لى ۋەردەگرى و دەيبات لە شوۋىنى تايبەتدا كۆي دەكاتەۋەۋ پاشان بە كۆمەل دەيخۇن!

شایانی باسە ئەم حەشەرە بچووکە ھەموو پوژیک لەکاتی بەرھەم بەخشیندا (٤٨) دلوپ لەو شلەییە دەردەدات کە ئەمەش دەمانگەییەنیتە ئەوەی کە ئەم حەشەرە بچووکە سەدان قاتی مانگایەک بەرھەم ئەدات، ئەگەر بەراووردی قەبارەیی ئەو حەشەرە بە مانگایەکی ئاوا قەبارە گەورە بکەین!

جا ئیماندارانی بەرپێز: ئایا ئەم ھەموو زیرەکی و ووردەکاری و ماندونەناسی و نەخشەسازییەکی کە میروولە دەیکات بەو بچووکەیی خۆیەو، ئایا جگە لەوەی کە بلی ی ئەمە تەنھا خوای دروستکەری پێی بەخشیو، ھیچی تر ھەلدەگریت؟ ئایا دەگونجیت بلی ئەمە ھەر بەسروش و لە خۆیەو فیڕ بوو؟! بێگومان نەخیر، بەلکو ھەمووی گەرەیی و دەسەلاتی بی سنووری پەرەردگارمان نیشان دەدات، کە ئاوا سەرنجی ئیمە پاكيشا بۆ لای میروولەو سوپەتییکی قورئانە پیروژەکی ناونا (النمل: میروولە) .

جا خواپە ئەو نەخشەیی ژیان فیڕی میروولەیک بکات، ئایا دەبیت مروؤ نەخشەیی ژیان خۆی لە غەیری ئەو خواپە وەر بگریت؟! ئایا ئەوانەیی کە بە پەییامی خوا کە قورئانە پازی نین بیکەن بە دەستووری ژیان، ئایا وەکو میروولە عەقلیان ھەیە؟ بێگومان نەخیر.

جا کەواتە برپاداری بەرپێز: ھەرکاتیک میروولەیکەکت بەرچاو کەوت، ئەم راستییە زانستیانەیی کە باسمان کردن دەربارەیی میروولە، با بینەو یادت و بەووردی سەرنجی بدەو ئەمجا لە ناخی دلتەو بلی: پاکوبیگەردی و دەسەلات و کار جوانی و کار بەجیی ھەر شایانی

تۆیه ئەهی خوای پەرورەدگارم ، ئەهی پەرورەدگاری من و ئەم
 میروولەیه و گشت بونەوەر بە دیارو نادیاریانەوہ .
 سەری بەندایەتیت بۆ دائەنەوینم و بە تاک و تەنهاو بی شەرکت
 دەناسم ، خوایا تۆش لەسەر پێبازە جوانەکەهی خۆت دامەزراوم بکەهی
 و لە کوفرو بیباوەری و گومرایی بمپاریزی . (یا ارحم الراحمین
 یا الله) .

سەرچاوەکان :-

١. قورئانی پیرۆز .
٢. پوختەهی تەفسیری قورئان م. محمد مەلا صالح باموکی
٣. بەرهو ئیسلام، سەرفرازی ئەندازیار عوسمان .
٤. کۆباسەکانی میحراب م. شمال عبدالرحمن موفتی .
٥. الثِّمَارُ الْيَانِعَةُ فِي الْخُطَبِ الْجَامِعَةِ وَحِيد عبدالسلام بالی .
٦. آيات الأعجاز العلمي مِنْ وَحي الكتاب وَالسُّنَّة عبدالرحمن سَعْد صبي الدين
٧. الْمُعْجَزَةُ وَالْأعْجَازُ فِي سُورَةِ النَّمْلِ عبدالحميد محمود .
٨. شَخْصِيَّةُ الْحَشَرَات رويال وكنسون .

ووتاری پینجه م بو مانگی ذی القعدة

سهرنجدان و بیرکردنه وه له
گیانداران
بهشی دووهم

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى
آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ:

ئیماندارانی به‌پێژ: له ووتاری پابردوودا باسی ئه‌وه‌مان کرد که
گیانله‌به‌رو ئاژهل و بالنده‌کان و زینده‌وه‌ره ووردو بچوکه‌کان،
هه‌روه‌کو مروّقه به ژيانی کۆمه‌لکاری ده‌ژین و ژیانیان وه‌لس
وکه‌وتیان پیره له شتی سه‌رسوپه‌ینه‌رو هه‌موشی ئه‌وه‌مان نیشان
ده‌دات که به‌پراستی خوای گه‌وره ئه‌و په‌روه‌ردگاره به‌تواناو
میهره‌بانه‌یه که وه‌کو دروستی کردوین پێنمایشی کردوین.

﴿ قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى ﴾ طه ۵۰.

وه پێویسته ئیمه‌ی ئیماندار کاتیك ئاژهل و بالنده‌و زینده‌وه‌ره
وورده‌کان ده‌بینن، هه‌روا به‌ ساده‌یی به‌سه‌ریان دا تینه‌په‌رین، به‌لکو
سه‌رنجیان بده‌ین و لییان وورد بینه‌وه‌و ده‌رسی زیاد بوونی ئیمانی
لیوه‌ فێر بین.

به‌پێژان: کاتیك ده‌چینه‌ خزمه‌ت قورئانی پێروژ، ده‌بینن له
چه‌ندین ئایه‌تدا سه‌رنجمان پاده‌کیشتی و فه‌رمانمان پێ ده‌کات و
هانمان ده‌دات که له ئاژهل و بالنده‌کان وورد بینه‌وه‌ بو نموونه: ﴿أَفَلَا
يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبْلِ كَيْفَ خُلِقَ﴾ یان ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الْطَّيْرِ فَوْقَهُمْ
صَفَّتْ وَيَقْبِضْنَ مَا يُمَسِّكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَنُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ﴾

الملك ۱۹.

واتە: ئایا سەرنجی بالەندەیان نەداوە کە بەسەریانەو پۆل پۆل دەفەرن و بالەکانیان لێک دەنن، ئەو بالەندە جگە لە خواى میهرەبان کەس بە ئاسمانەو پراگیریان ناکات، بەراستی ئەو زاتە بە ھەموو شتێک بینایەو ھیچی لێ وون نابێت و چاودیری ھەموو دروستکراوەکانی دەکات، (فەرۆکەو کەشتی ئاسمانی و ... ھتد) ھەر ئەو زاتە بە ھۆکارەکان لە ئاسماندا ھاتوچۆیان پێ دەکات و رایان دەگرێت.

ئیمانداران: فەرموون با بەیەکەو ھەندیکى تر لە جیھانی ئازەل و بالەندەکان بدوین:

ناسینەوێ بەچکە لە لایەن دایکیانەو: تەماشاکەن لەناو پانە مەردا ھەموو بەرخەکان وەکو یەکن، کەچی مەرکە بەرخەکەى خۆى دەناسیتەو و شیر نادات بە بەرخى مەرکى تر لەناو سەدان بەرخ و مەردا، چۆن ئەمە پوو ئەدات؟ مەرکە بەچکەى دەبیت زوو زوو بۆنى دەکات، ئیتەر ھەرگیز ئەو بۆنە لەیاد ناکات و ھەتا ئەو بەرخە لە شیر دەبڕیتەو لە دایکى جیا دەبیتەو، ئەو بۆنە لای دایکى تۆمارەو بەو بۆنە دەیناسیتەو.

ھەرودەھا گامیش و سەگیش ھەر بەو بۆنە بەچکەکانى خۆیان دەناسنەو، بەلام (پەنگوین : بطریق) وەکو مڕۆڤ بەچکەکەى خۆى بەھۆى دەنگ و پوالت و شیوہى پۆشتنیو دەناسیتەو، بەچکەکانیش بەھۆى دەنگیانەو دایکیان دەناسنەو.

بەچکەى مراوى کە لە هێلکە دیتە دەرەو و چاوى بە دایکى دەکەوێت، وینەى دایکى هەمیشە دیتە بەرچاوى و پى ئاشنا دەبیت، بۆیە هەمیشە دواى دەکەوێت!

مەریشک و هەلەینانى جووچک: مەروە پۆژ ژمیری لایە بۆ ئەوێ پۆژەکانى پى دیارى بکات، کەچى زۆر جار لەگەڵ بونى پۆژ ژمیریشدا هەلەدەکات و لى تىک دەچیت ئەو پۆژە چەند شەممەیه یان چەندى مانگە، بەلام مەریشک کاتىک لەسەر هێلکەکانى کەر دەکەوێت، (٢١) پۆژى خۆى حیساب دەکات بەبى ئەوێ بەک پۆژى لى تىک بجیت، هەرکە جووچک وەختى هاتنە دەرەوێ هات، مەریشکەکە لە دواوە هێلکەکە دەشکینیت، چونکە ئەگەر لە پێشەوێ هێلکەکە بدات، لەوانەى دەنووکى بەر چاوى جووچکەکە بکەوێت و کویری بکات، ! وە بەچکەکە لەناو هێلکەکەدا بەلەکانى بەسەر سەریەوێهەتى، بۆ ئەوێ کە هاتە دەرەو ئیسقانى سەرى بەر توێکلى هێلکەکە نەکەوێت و نازارى نەدات!

بەلێ بۆ یەكەمجار ئەو کەسەى کە ئامیری جووچک هەلەینانى دەستکردى درووستکرد، فەشەلى هینا ! هەرچەندە زۆر بە زانستیانه کارەکانى دابەش کردبوو، پلەى گەرمى ناو مەکینهکە: (٣٧,٥ %) و پادەى شى (٨٠ % - ٨٥ %) بوو، پلەى گەرمییهکەى زیاد کرد بۆ (٩٣ %)، زاناکە سەرى سوپما لەوێ کە بۆچى فەشەل دینى؟ بۆچى جووچکەکان لە هێلکەکە بە زیندوویی نایەنە دەرەو و لەناو هێلکەکەدا دەمرن؟!

ئەو بوو پۇرۇشكىيان پىياۋىكى بە تەمەنى جوتيار كە لەو كىلگەيەدا
 كارى دەكرد پىيى ووت: بەرىز من لە دەشت وگونددا ژياوم ومريشك
 راگرتووه، سەرنجم داوه مريشك بە قاچەكانى هيلكەكان
 ھەلدەگىرپتەوھو ئەمدىو ئەودىويان پى دەكات، تۆش ئەمە تاقى
 بکەرەوھو هيلكەكان لەناو مەكىنەكەدا ھەلبىگىرەرەوھو بزانين
 ئەنجامەكەى چۆن دەبيت.

بەلى ئەو بوو خاوەن كىلگە بە قسەى مامە پىرەى جوتيارى
 كردو سەرنجام كارەكە سەركەوتنى بە دەست ھىناو جووچكەكان بە
 زىندوويى لە هيلكەكان دەھاتنە دەرەوھو، باشە بۆچى مريشك بە
 قاچەكانى هيلكەكان ھەلدەگىرپتەوھو؟! لەبەر دوو ھۆ:
 ۱. تا جەنن نەلكيت بە تويكلەكەوھ.

۲. تا خواردنەكە لەناو هيلكەكەدا بگاتە ھەموو لەشى
 جووچكەكە.

بەلى زانايانى ليكۆلەرەوھ لەسەر مريشك و جووچكە ھەلھىنان،
 سەرنجياندا مريشك لە دوو ھەفتەى يەكەمدا هيلكەكانى توند
 دەگوشيت بە خويەوھ، بەلام لە ھەفتەى سيھەمدا بالەكانى تۆزىك بەرز
 دەكاتەوھ، بۆچى ؟ چونكە لە ھەفتەى سيھەمدا ئوكسجينى ناو
 هيلكەكە بەشى جووچەلەكە ناكات و پىويستى بە ئوكسجينى دەرەوھ
 ھەيە!!

باشه به پريزان كې ټه مهی فيري مريشك كړد؟! ته نها (الله) به لي
هر ټه (الله) يه ي كه مريشكي دروست كړدووه، ټه و زيره كي
وتوانايه شي پي به خشيوه!

ټيمانداران: يه كيكي تر له و شتانه ي كه له ټاژهل و گيانداراندا ديته
به رچاومان، بريتييه له وه ي كه گيانله به ران كلكيان هيه، به لام
گيانله به ران هه ريه كه يان به جوړيك سوود له كلكيان و ه رده گرن،
هه نديكيان كلكيان بو بازدان و به كار هيناني كلك بو سه ركه و تن
وه لنزان به دره خته كاندا به كار دهينن.

هه نديك گيانله به ري تر چه وري له ناو كلكيذا كو ده بيته وه و له و
كاتانه دا كه خواردني ده ست ناكه ويټ، سوود له و چه ورييه ي ناو
كلكي و ه رده گريټ!

به لام پشيله كه به شويينيكي به رزدا، يان پيگايه كي باريكدا
تيده په ريټ، كلكي بو له نگر گرتن و خوړا ستكر د نه وه له پويشتندا
به كار دهينيټ.

به لي ټيمانداران: هه موو زينده و ه ران له خزمه تي مروقدان، ټه و ه تا
ټه و ميش و ميشووله و هه شه راتانه ي كه له سه ر زه وين، ټه گه ر خواي
گه و ره بالنده ي بو درووست نه كړدنايه كه بيا نخون، ټه و ا ژيان له سه ر
زه وي نه ده بوو.

يه كيك له و ژينگه پاريزانه، (په ره سيلكه) يه كه به چكه كاني به
ميشووله و جړوجانه و ه ري زيان به خش بو مروقه و كشتوكال به خيو
ده كات، په ره سيلكه ده توانيټ بو ماوه ي (٦) كاتر مير له سه ر يه ك

بېروات، ھەر كاتر مېرېك (۱۵۰) كىلو مەتر بېرېت... ئەگەر لەكاتى كۆچكردندا پەرەسىلەكەيەك نەخۆش بکەوېت، ئەوا كاروانەكە لە فېرىن دەكەوئى و چاوەرپئى ئەو ھاوړپيەيان دەكەن..!

يەككىكى تر لە بالەندە ژینگە پارێزەكان: (كوندە پەپوو) يان (بايە قوش) ه، كوندە پەپوو لە زۆربەى كۆمەلگاكاندا بە نيشانەى شوومى و نەگبەتى و ويرانى تەماشاش دەكرېت، بەلام لە راستيدا گرنكى تايبەتى خۆى ھەيە لە پاراستنى ژینگەدا. ئەم بالەندەيە لەگەڵ ھەندىك ئازەلى تردا خواى گەورە كردوونى بە زەمانەى دۇنيايى ژینگە پارېزى، ئەم كوندەپەپووە مشك و جىرج و ھەندىك لە مارو مېرووكان و چۆلەكەكان دەخوات. لە سالىكدا نزيكەى (۵۰۰) مشك لەناو دەبات، شىوازى راوكردى ھەندىك جۆرى كوندە پەپوو ئامانجدارو تايبەتە، كوندەپەپوو كاتيك بە ئاسمانەوھيەو بە دواى نيچىرەكەى دا دەگەرېت، كەرويشكە لاوازو نەخۆشەكان ھەلدەبژيرت و بەم كارەشى زۆر بوونى كەرويشكەكان سنووردار دەكات و ناھيلىت لە سنوورى خويان زياتر ببن، وە ھەروەھا بە خواردنى لاوازو نەخۆشەكان پېگە لە بئاو بوونەوھى نەخۆشى دەگرېت، ئەگەر ئاماژەمان بەوھدا كە كوندە پەپوو پوژانە (۱۵) مشك راودەكات، ئەو كاتە رەنگە ھەست بە بەسوودى و گەورەيى ئەم بالەندەيە بۆ بەرھەمە كشتوكاالىيەكان بکەين.

ژینگە پارېزى ناو دەرياكان: دەرياكان بە بەردەوامى پيسى و پاشەپووى مروقيان تى فېرى ئەدرېت، بۆ نموونە: دەرياي ناوہراست

١٢٠) شارى لەسەرە، سالى زياتر لە (٥٠٠) مليون تەن خاشاک وپاشەپۆ فری ئەدریته ناو ئەو دەریایەوه. بەلام ئایا وەكو لەسەر زەوى مروڤ خوی لەو پاشەپۆیانە پزگار دەكات و سەرزهوى لى پاك دەكاتەوه، بەوهی كه لەسەر ووشكانییەوه فری ئەداتە ناو دەریاوه، ئەى كى ناوى دەریا و ئەو ملیونەها زیندەوهرى ژيانى تیدا بەسەر مەبن پزگار بكات لەو پیسی و خاشاكە؟!

لە وەلامدا دەلین: ئەو خوای پەروردگارەى كه دەریا و زیندەوهرانى ناوى دروست کردووه، بیگومان مشووریشى لى خواردوووه بو پاك كردنەوهی جوړىك لە ماسى قرشى شینی دروست کردووه، كه درێژییەكهى لە نیوان (٧,٥) مەتردايه، ئەم جوړە لە قرشى شین گوشتى مروڤ دەخوات و شوینی كەشتییهكان دەكهوێت بەمەبەستى دەست كەوتنى گوشتى مروڤ، تەماشای كاربه جیى خوای گەوره بكەن، گوشتى مروڤى لاى ئەم قرشە شینە بەتام کردوووه و عەودالیەتى و لەهەر شوینیكى دەریادا مروڤ تێپەرى، لە قولایى دەریاوه بۆنى دەكات و بە ئامانجى خواردنى دیتە سەرەوه، بەلام زۆر دەگمەن نەبیته مروڤى دەست ناكەوێت، بۆیه بەم ئامانجەوه شوین كەشتییهكان دەكهوێت و هەرچى پیسی وپاشەپۆیهك هەیه كه لەو كەشتییاوه فری ئەدریته خوارەوه، ئەم قرشە خیرا دەمى بو دەكاتەوه و دەبخوات، تەنانەت ئەگەر تەنەكهو شووشە و قوتوش بیته!

لەگە دەى يەككە لە قرشە شىنە سامناكەكاندا جوتىك كەللەى
مەرو بەشى دواوہى بەرازىك و سەگىك بە ساغى و جوتىك پىئاو
نىو دەستە شووشەو نزيكەى (۲۰۰) كىلو گوشتى بەسەرچو
دۆزانەوہ!

جا سەرنج بەن ئەگەر ئەم شتانە لەناو دەريادا بمانايەتەود، چۆن
ئەو ناوہيان بۆگەن دەکردو مروفە وزىندەوہرانيان لەناو دەريادا
تووشى زيان دەکرد... شايانى باسە ئەم قرشە شىنە خوین مژە
دەتوانىت لە كاترمىرىك دا (۴۸) كىلو مەژ بېرىت!

هەندىك گياندارى تر بە بۆنى خووش خزمەتى مروفە دەكەن،
هەندىك لە گيانداران لەناو پىستى سكيان دا لولەيەك يان چەند
لولەيەك ھەيە، كە پرە لە بۆنى خووش... ناسراوترين ى ئەو جۆرە
بۆنانە (مىسك) ە كە لە ژىر پىستى سكى ھەندىك ئاسكدا ھەيە.

ئەم بۆنە خووشە لای ھەندىك گياندارى تىرىش دەست دەكەوئىت:
وہك: (جۆرە گايەكى كىوى و جۆرە كراوييەك لە ئوستوراليياو
جۆرىكى زۆر تايبەت لە مشكى دەشتەكى لە ئەوروپا و ھىندستان و
جۆرە تىمساحىك لە ئەمەريكا) شايانى ئاماژە پىكردنە كە لوى مىسك
لە ئاسكدا تەنھا لای نىرەكانيان ھەيەو ئەم لىوہ بە ئەندازەى
پرتەقالىك دەبىت!

ئيمانداران: ھەندىكى تر لە گيانلەبەرەن خزمەت بە عەقىدەو
بيروباوہرمان دەكەن! رەنگە بېرسى چۆن؟ ئەوہتا بە (عَيْنَ الْيَقِينِ)
نیشانمان دەدەن كە راستە، ھەزەرەتى (عيسا) سەلامى خواى لى

بیت، بەبێ باوک لە دایک بوو و تەنها لە دایک دروست بوو. بۆنموونە: میثوولە ی ئاوی بە بێ نێرە، بە مەرجێک خواردن و گەرمی بۆ دابین بکری زاوزی دەکەن. هەرۆهە جالجالۆکە گەلیک جار بەبێ هاوار بردن بۆ نێرەکانیان بەچکەیان دەبیت.

بەرێزان: بەلنیاپیەو هیچ درووستکراویکی خوای گەرۆه نییە لەوێ کە دیارەو لەبەر چاومانە لەوێشی کە بە چاوانی بینین، کە بەرۆالەت زەرەری هەیە، بەلام بێ سوود خوای گەرۆه درووستی نەکردووە، ئەوەتا بەراز کە تەنها زیانەکانی دەبینین، بەلام جوړیک لە بەراز هەیە کە لەسەر پیسی و پاشماوەکان دەژی و زەوی و ژینگە لە بۆگەن بوون دەپاریژت.

هەرۆهە لەو خزمەتانە ی کە ئازەل و بالەندەکان بە مرقۆی دەکەن ئەوەیە: بەهۆی تێرکردن و ئاوو خۆراک پێدانیانەو خوی گەرۆه لەو مرقۆه هەرچەندە تاوانباریش بیت خوش دەبیت.

وێکو ئەو فەرموودەیی کە لە صەحیحی بوخاریدا هاتوو و باسی ئافرەتییکی خراپەکار دەکات کە سەگێکی تینووی تێر ئاو کرد کاتیەک بینی لە تینوان زمانی لە زەوییه کە ئەدات، خوای گەرۆه بەم کارە چاکاکە ی لێسی خۆش بـوو. وە ئەو مەرو بزن و مانگایە ی کە ئاوو کاو ئالیکێ دەدەیت، هەرچەندە خۆت سوودی لێ دەبینیتەو بە وەرگرتنی شیرو بەرەمەکانی و گۆشتەکە ی، بەلام خوای گەرۆه ئەو ئالف پێدان و تێراو کردنەشیان ت هەر بە چاکە بۆ دەنووسیت.

كابرايهك له پېغه مېهرى ﷺ پرسى: (وَإِنَّ لَنَا فِي الْبَهَائِمِ لَأَجْرًا ؟ فَقَالَ : فِي كُلِّ ذَاتِ كَبِدٍ رَطْبَةٌ أَجْرٌ) رواه البخاري و مسلم.

وه زورجار به هوى خوراك پيدانى پشيله يه كه وه كه ئيسقانك يان كوتيك گوشتى ده خه يته به رده م، خواى گه وره به ركه ت ده خاته نه و مال و خواردنه ته وه.

كه واته: ئاژه لانى ده ورو به رمان ويستگه يه كن بو گه يشتنمان به رهمى خوا، ياخوود ده بنه هوى نه وهى خواى گه وره به هوى خزمه ت كردنى نه وان وه به زه يى پيماندا بيته وه و ده ردو به لئو نه خوشيمان له سه ر لا ببات.

فه رموون گوى بو ئه م پوودا وه راسته قينه يه بگرن: كه له كتيبى (مِنْ عَجَائِبِ الْقَدَرِ) ي (محمد عوسمان عوسمان) دا باسكراوه:

پياويكى ديندارو خواناس كه ژنه كشى ئافره تيكى خواناس وده م پاك و دل پاك بووه، منداليكى بچكوله يان زور نه خوش ده بيت، چه ند دكتورى پى ده كهن به لام چاره سه رى نابيت، هه رچى عيلاج وده رمانى ده ده نى هه ر خراپه تر ده بيت، ئاچار واز له دكتورو ده رمان ده مين و له ماله وه منداله كه دانه نين و پوو ده كهنه رهمى خوا، شه ويكيان له نيوه شه ودا دايكه كه له خه و هله ده ستى و سه يرى منداله كه يان ده كات، ده بينيت وا به حال هه ناسه ئه دات و تايه كى زور قورسى هه يه، توژيك ساردى ده كاته وه و خه وى لى ده كه وىته وه، باوكى منداله كه هله ده ستيت بو نويزى به يانى سه ير ده كات منداله كه وه زعى زور خراپه، به لام خو هيجى له ده ست نايه ت، بويه ده ست

نویژ دەگریت و دوو پرکات نویژ دەکات و دەرگا دەکاتەوێه که بجیت بۆ
 مزگەوت بۆ جەماعەتی نویژی بەیانی، سەیر دەکات و لەبەر
 دەرگاکیان سێ پشیلە لە ترسی سەرماي زۆری ئەو شەوێه که بەفر
 باریوێه لەسەری بووێه سامال و هەموو شتیکی بەستوێه، دیارە ئەم
 سێ پشیلەیه هیچ خۆراکیان دەست نەکەوتوێه لە سەرماو لە
 برساندا بە قاچی کابرا دا دەکەون و چاوی تی دەپرن و بە زمانی
 حالی خۆیان داوای ئەوێ لی دەکەن که خواردنیان بداتی... بەلی
 کاتیك ئەم پیاوێ ئەمە دەبینیت زۆر بەزەیی پیاواندا دیتەوێه
 دەرگا پیتەوێه بۆ ژوورەوێه موجه میدەکیان هەڵدەداتەوێه دەبینی پەرە
 لە گوشت، سێ پارچە گوشتی نەرمەي گەرەو باشیان بۆ دەر دینی
 و دەیخاتە ئاوی گەرەوێه تا بەستەنەکیان خاوی ببیتەوێه نەرم
 ببیتەوێه، پاش کەمیک سێ پارچە گوشتە نەرمەکی لە ئاوی گەرەوێه
 دەر دینی و بۆیان دینی و دەیخاتە بەردەم سێ پشیلەکی، ئەوانیش زۆر
 بە تامەزبۆییەوێه پەلاماری گوشتەکی دەدەن، کابرا ئەمەي بۆ خوا
 کردو بەرەبەیانەو هیچ کەس ئاگای لی نییە، بەلی کاتیك کابرا
 دەچیتە مزگەوت و نویژی بەیانی دەکات و دیتەوێه، یەکسەر دەچیتە
 پشت سەری کۆرەکەي، که دەستی لی دەدات و تايەکەي نەماوێه
 وەزعی زۆر باشەو داوای خواردن دەکات، کابرا لە خوشیان هاوار
 دەکات و بەژنەکەي دەلیت: هەستە ئافرەت لە خوا بە زیاد بیت
 کۆرەکەمان باری تەندروستی زۆر باشە، ژنەکەش دەلیت: پیاوێه که
 گوی بگرە، خوا بە خیری بگیری بزانە چۆن خەونیکم بینیوێه، ئیستا

پیش ئه وهی تو خه بهرم بکه یته وه له خهوما بالندهیهک له ئاسمانه وه دهات و نزیك دهک وه ته وه له کوپه که مان و دهیویست دهنوک له سه ری کوپه که مان بدات و هه لی بگریت و بیبات بو ئاسمان، به لام هه رئه وه ندهم زانی، (سی) پشیلهی لی پهیدا بوون و به هه رسیکیان دیفاعیان له کوپه که مان دهکردو هه ر که بالنده که نزیك دهک وه ته وه به هه رسیکیان خویان بو بهرز دهکرده وه په لاماریان ئه داو دووریان دهخسته وه، تا سه ره نجام بالنده که یان دوور خسته وه و بهرز بویه وه و رویشته.

کابرا زهرده خه نه یه کی کردو وتی: ئافرهت ئه م خه وه هیچ لیكدانه وهی ناویت و پیک و په وانه و ئه مجا به سه رهاتی سی پشیله که ی بو ده گیریت ته وه و مندا له که یان هه ستاو داوای خواردنی کرد، دوا ی ئه وهی که ماوه یه کی یه کجار زور بوو خواردنی نه خوارد بوو، وه سوپاس بو خوا به ته وای چاک بویه وه به سه به بی به زه یی ها ته وه به و سی پشیله برسییه دا.

پهغه مبه ری خوا ﷺ فه رموویه تی: (إِرْحَمُوا مَنْ فِي الْأَرْضِ يَرْحَمَكُمُ مَنْ فِي السَّمَاءِ) صَحَّحَهُ الْأَلْبَانِي فِي صَحِيحِ الْجَامِعِ (٩٠٩).

ئیه به زه یتان به وانه دا بیته وه که له سه ر زه وی ده ژین، تا ئه وهی که له ئاسمانه که (الله) یه (سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى) به زه یی پیتاندا بیته وه. به ریزان: یه کیکی تر له و خزمه تانه ی که ئازهل و بالنده کان به مروقی ده که ن ئه وه یه: هه رچی فڕۆکه و که شتی و ئامیری کشتوکالی و ئامیری پینگاوبان و ئوتومبیلی جهنگی هه یه، هه مووی له سه ر شیوه و

شیوازی بالنده و ماسی و کولله و کیسه ل و .... هتد دروست کراون،
 بۆ نمونه: فرۆکه ئه گهرچی دوو بایی هه بی، به لام کلکی نه بیئ
 ناتوانیئ بهرز بیته وه و بفریئ ههروه کو بالنده کان.

بابه تیکی تری په یوه نیدار به گیانداران و زینده وهرانه وه ئه وه یه
 که خاوه نی کۆمه لیک سهریو سه مه ره ی تایبه ت به خویانن .
 بۆ نمونه:

۱. نه مروژ و نه گیانه وهران و نه بالنده کان ناتوانن هه ردو
 شه ویله یان هه ردو دهنوکه کانیا ن بۆ سه ره وه و خواره وه بجو لئین،
 به لام خوای گه وه بۆ ئه وه ی نیشانمان بدات که هه مو
 دروستکردنیکی وه کو یه ک به لاوه ئاسانه، (بابه هان) ی وا دروست
 کردوه که له توانایدا هه یه دهنوکه کانی بۆ سه ره وه و خواره وه و
 بجو لئین: ئه مه له کاتی کدا که هیچ بالنده یه کی تر ناتوانیئ ئه وه
 بکات.

۲. له ناو گیانداراندا به رده وام چینی ک له لایه ن چینیکی تره وه
 په لاماری به چکه کانی ئه دریئ، به لام په لامار دراوه که ناتوانیئ
 په لاماری به چکه کانی په لامار دهره که بدات، بۆ نمونه: (مار و
 چۆله که) به لام ئه م یاسایه ش خوای گه وه هه ئی وه شان دووه ته وه له
 نیوان (سه قاکوژ و پشیله) دا، سه قاکوژ هه زی له گوشتی به چکه
 پشیله یه و به تام و چیژه وه ده یخوات، ! له به رامبه ریشدا پشیله به
 هه مان شیوه هه زی له گوشتی به چکه ی سه قاکوژه و تام و چیژ له
 گوشته که ی وه رده گریئ.

۳. لە ھەناسەداندا زىندەدەوران دەميان بەکار دەھيئن بۆ ھەناسەدان، کاتيک دەميان بگيريت بە باشى ھەناسەيان بۆ نادريئت، بەلام لە بۆق دا بە پيچەوانەوھيە، چونکە بۆق کاتيک دەمی کراوھ بئيت ناتوانيئت بە باشى ھەناسە بدات، بۆيە ئەگەر بە ھيزو کتوپر دەمی بکەيتـ ھەو ھەناسەى دەپرئـت و دەمرئـت. !

۴. لە مەلە کردندا: ھەموو ئەو گياندارانەى کە لەسەر پووی ئاو توانای مەلە کردنيان ھەيە، ھيچ زەرەريکيان بۆ مروؤ نبيە لەناو ئاودا، تەنەت مار لەناو ئاودا پئوھ نادات، بەلام (بەراز) ئەگەر بيتوانيایە مەلە بکات ئەوا ئازارى مروؤى ئەدا بە ھۆى شفرە تيزەکەيەو، بۆيە خواى کاربەجئ بەرازى وا دروست کردووە کە ھەرگيز ناتوانيئت مەلە بکات، ھۆکارى ئەوھشى کە ناتوانيئت مەلە بکات، بۆ ئەو دەگەرئتەو، کە بەراز ھەردوو دەستی دەکەويئتە نزیک ژيڕ سکيەو، ئەگەر کەوتە ناو ئاوى قوليشەو، ئەوا بە پرینی زۆر خۆى دەکوژيئت.

۵. ئاسک، بەھۆى بە تامى گۆشتەکەى وجوانى ديمەنەکەى و ميسکى ناو سکيەو، بەردەوام لەبەردەم ھەرەشەى پاوکردن دايە، ھەم لە لايەن دپندەکانى دارستانەو، وە ھەم لە لايەن مروؤفەو، بۆيە بەردەوام لە پاکردندا، جا خواى گەورە ئاسکى وا دروست کردووە کە بيجگە لە ھەردوو کونە لوتى جینگەى تريشى ھەيە بۆ ھەناسەدان. خواى گەورەو ميھربان ئەم تايبەتمەنديیەى پئى بەخشيوە تا لە کاتى راوانانيدا تەنگە نەفەس نەبيئت وپەکی نەکەويئت.

٦. له خواردندا: هه موو گیانله بهران خواردن دهجوون، پاشان قوتی ددهن، به نام ماسی له م یاسایه به دهره، چونکه ماسی به بی جوین خواردنه که ی دهخوات، له بهر ئه وهی به بهرده وامی دهمی دهکاته وه دایده خات. وه ئه گهر ئه و خواردنه ی که دهیخوات له دهمیدا بیهیلئته وه دهخنکیت.

٧. له بینیندا: چاو به ئه ملاوئه ولادا دهسورپی و شت ده بینیت، له هندی بالنده دا ئه م یاسایه که ههردوو چاو به یه ئاراسته داو به یه ک لادا دهسورپین و ده بینن، پیچه وانه ده بیته وه، چونکه هه رچاویکی به لایه کدا دهسورپیت بو ئه وهی دواوه بهرده می خوشی ببینیت. به نام چاوی باز هه رگیز ناجولئته وه، چونکه به ماسولکه یه کی به میژ له کاسه ی خو ی دا جیگیره. به نام خوا ی گه وره ئه مه ی بو قه ره بوو کردووه ته وه که ده توانیت به بی جولاندنی له شی، به سه ری باز نه یه کی (٣٦٠) پله یی دروست بکات. له کاتی کدا هه ر گیاندار یکی ترملی ئاوا با بدریت ملی ئه شکیت!

٨. ئه و زینده وه رانه ی که بچووکن و بی ده سه لاتن و خویان پی ناپاریز ریت له دوژمن، خوا ی گه وره ئه وه ی فی رکردوون که دوژمنه که یان له چی ده ترسیت... بو نمونه: بو ق کاتیک پشیله لیی نزیک ده بیته وه که په لاماری بدات و بیخوات، له و کاته دا بو قه که شله یه ک فری ئه دات که بو نیکی هیه، پشیله زور رقی له و بو نه یه یه که سه ر لیی دوور ده که ویته وه.

بەلەندەیهك هەیه (لەق لەق) ی پی دەلین، لە هەندیک شوین
 دۆژمنیکی هەیه، که جۆره بەلەندەیهکه دیت هیلکهکانی دەشکینیت،
 ئەم لەقلەه گەراوه تا جۆره پووێکی دۆزیووتهوه که ئەو بەلەندەیه
 پیی پەست دەبیت، دەچیت ئەو پووێکه لە دەورووبەری هیلانەکهی
 دادەنیت، ئیتر ئەو بەلەندەیه لە ترسی بۆنی ئەو پووێکه ناتوانیت نزیک
 هیلانەکهی بکهویتەوه.

ئایا ئەگەر ئەمە خوای گەرە هیدایەت و پێنمایی نەکردبیت،
 بەچی فێر بووه؟

وه نمونەیهکی سەرەمیانه که لە کوردستانی خۆماندا لم
 سالانە پابروودا پووی داوه، باس دەکەین که لە کتیبی
 (ئەسرینهکانی سەدهی بیستم) دا بەم شیوهیه بۆمان دەگێڕتەوه:
 ئەو کەسە شایەتخالی ئەم پووداوهیه دەلێت: لە نێوان دوو
 شاردا سەفەرمان ئەکرد، لەناو پاصیکی نەفەر هەلگەردا بووم،
 لەیهکیک لە چیشتهخانهکانی سەر ڕیگا، شۆفێرەکه لای داو ئیمەش
 دابەزین و هەبوو نانی ئەخواردو هەبوو تەنها چایەك یان ئاوێکی
 دەخواردووه که سانیکیش کاری سەر ئاویان هەبوو. پاشان
 هەموومان تەواو بووین و خەریک بوو بپۆین سەرکهوینەوه، بەلام
 پوودا دیهەنێکی سەرنجڕاکێش هەموومانی ڕاگرت، ئەویش ئەمە

بوو: چۆلەکهیهکی زۆر جوان لەسەر گۆلۆپی سەر پەنجەرە
 چیشتهخانهکه بوو، لە جیکه جیکی و بالە تەپی ی سەرمان سوپما،
 بپچوووهکانی دەستیان کرد بە مله قوتی و لە هیلانەکهیاندا خۆیان

چكۆله كرده وه، چۆلكه كه هه لفر هه لفرى دهست پى كردو له ئيمه نزيك بويه وه، پاشان له ئيمه دووركه وتوه وه بهر وه سوچيكي ديواره كه پويشت... كه سه رنجماندا به دوورى چهند مه تريك وا (مار يك سه رى ده رهي ناوه به نياز ه بهر وه هيلانه ي چۆلكه كه بكشيت، چۆلكه كه زور هه ولى دا يارمه تى بده ين، به لام ئيمه ه زمان به سه ير كردنى ئه و جه نكه ده كرد، بزاني ن كاميان سه رده كه ون، پاش چهند خوله كي ك كه ئيمه هيچ يارمه تى چۆلكه كه كه مان نه دا، مار كه ش ته نها مه تريكي مابوو بو هيلانه كه و خواردنى به چكه چۆلكه كه كان، چۆلكه كه فري وله ئيمه نا ئوميد بوو دوور كه وتوه. له خه يالى خو ماندا ووتمان: ره نكه چۆلكه كه يه كي تر له گه ل خوى به يني ت بو هاوكارى، به لام وا نه بوو، پاش چهند چركه يه ك زور به خيرايى گه رايه وه، مار كه ته نها دوو بستي مابوو بگاته به چكه چۆلكه كه كان، ده مى كرد بويه وه بو بيچووه كان و زور به تامه زروييه وه ته ماشاي ده كردن، خاوه ن چيشته خانه كه ووتى: ئه وه بو كه س ئه و ماره ناكوژي ت؟ په لامارى داريكي دريژى داو هات مار كه بكوژي ت، به لام ئيمه ووتمان جاري بوه سته و با بزاني ن سه رهنجاميان چى لى دي ت؟ به لى مار كه بى ناگا بوو له هه ولى چۆلكه كه كه، چۆلكه كه ش به ده نوو كه بچكۆله كه ي دركه زه رده يه كي گه وره ي پى بوو، له گه ل ده مكر دنه وه ي مار كه بو قه پال گر تن له بيچووه كان و قوت دانيان، چۆلكه كه زور به خيرايى دركه زه رده كه ي خسته ناو ده مى مار كه وه و مار كه ش ده مى داخست وه سته به ئازارى دركه

زەردە کە کردو زۆر بە خێراییی کەوتە خوارەو. ئێمەش کە مارە کە کەوتە نزیکمان بەربوینە لاشە ی مارە کە و بێ گیانمان کرد.

چۆلە کە کەش لە ناپەرە تییەکی گەورە بە قودرەتی پەرورەدگار و هیژی میشتک ویری ، خۆیی و بیچووکانی لە دوژمنی گەورە پزگار کردو زۆر بە ئاسوودەیی چوووە سەر هیلانە کە ی و بیچوووە خوشەویستەکانی بە سەرکەوتنی دایکیان شادومان بوون و لە ژێر بآلی دایکیانەو تەماشایان دەکردین.

بە ئی ئازیزان: ئەمە جەنگیی دەستەو یەخە بوو لە نیوان زالم و بیتاواندا، ئەمە ململانێیە کە بۆ مانەو (الصراع من أجل البقاء) .
چۆلە کە کە لە ئێمە نا ئومید بوو، بەلام بە پشت بەستنی عەقڵی و توانایەکی زۆر کەم، توانی سەر بکەوێت بە سەر دوژمنییکی سەرسەختدا، کە چەندین بەچکە ی تری خواردبوو وە چەندین هیلانە و لانە ی شیواند بوو، بەلام ئیتر زالم گەیشتە ئەستووری و ئەمجارە بۆی نەچوووە سەر بە مەرگی خۆی گەیشت و ئێمەش کردمانە پەندیکی زۆر باش بۆ ژيانی خۆمان، کە فێر ببین بە هیوای کەس نەبین بۆ هاوکاریمان و پزگارکردنمان لە دوژمن، تەنها پەنج و ماندوو بوونی خۆمان نەبیئت.

شاعیریك دەفەرموێت:

لە دنیا دا پشت بە هیچ کەس مەبەستە...

ئەو ی مایە ی ژیانە هیژی دەستە...

کە دەستت بوو هەموو کەس دۆست و کەستە...

قسه و باسيان وهكو ماستاوى خهسته...

۹. گيانداران له زولم وسته مى مروۋه بېزارن و ههولى خو كوشتن
ئەدەن:

بۇ نموونه: ماريكيان لەناو كيسهيه كدا زينداني كردبوو، دواى
كوشتىكى زور نەيتوانى بوو خوۋى پزگار بكات، دابووى به خوۋيه وه
له پاش كه ميک گيان لەدەست ئەداو خوۋى له دىلى پزگار ئەكات.
ههروهها له (ئوستوراليا) چەند سائىك له مهو پيش شتيكى
سەير پرويدا، ئەويش ئەوه بوو سەدەها هەزار ماسى لەناو ئاوه وه
خويان هەلئەدا بۆ وشكانى بۆ ئەوهى بمرن، كه خەلكيش هەليان
ئەگرتە وه ئەيانخستە وه ناو ئاوه كه دووباره خويان هەلئەدايه وه بۆ
سەر وشكانى!، ئەو كه سانهى لەو ئاوهدا چاودىرى ئەو ماسيانهيان
ئەكرد، بويان دەر كه وتبوو كه به دريژايى (۲۰۰) كيلو مەتر هەرچى
ماسى هەبوون خەريكى خو كوشتن بوون و له ژيانى ناو ئاو بېزار
بوون، جگه له خو فریدان بۆ وشكانى، سەرى خويان له ئاوه كهدا
دەر ئەهينا بۆ ئەوهى بمرن، (وهكو مروۋه له ژيانى سەر زهوى بېزار
دەبيت، ئەگەر ئيمان وېرواى پتهوى به خواو پاداشت وسزاي قيامەت
نەبيت، خوۋى ئەخاتە ناو ئاوه وه بۆ ئەوهى بمریت، يان ههوا له خوۋى
دەبري و خوۋى دەخنكيئييت) .

زانايان له بهرامبەر ئەم بېزار بوونی ماسيانهدا له ژيان،
بۆچوونی جياوازيان هەبوو، هەنديكيان ووتيان: به هوى تيشك

دانەوہی ئەتۆمەوہ لەناو ئاودا لە ژین بێزار بوون. ھەندیکی تریان ووتیان: بە ھۆی کەمی ئۆکسجینەوہ بووہ... ھەرچۆنیک بێت دواى چوار پوژ ماسییەکان وازیان لە خۆ کوشتن ھینا. بەئێ ماسی ناو دەریاکان لە مرقە بیدینەکان بێزارن کە چەکە کوشتندەکان وگازە ژەھراویەکان بەکار ئەھینن و مرقی لەسەر زەوی پێ قەردەکن و ماسییە جوان و بێتاوانەکانی ناو ئاوەکانیشی پێ بێزار دەکن.

ھەر ماسی ناو پووبارو دەریاکانیشە کە دوای خێر بۆ زانیان و چاکان وخواناسان دەکن، کە ڕینگەى چاکەو چاکەکاری نیشانی خەلکی ئەدەن و خەلکی فێری ئەوہ دەکن کە ئەک ھەر زۆلم لە یەکتەری نەکن، بەلکو ژینگەش پیس نەکن، میزو پیسایش نەکنە ناو ئاوەوہ، وە ئاوەکان پیس نەکن، ماسییەکان ئازار نەدەن، ئەم ماسییانە دوای خێر بۆ ئەو زانیانەو چاکە خوازانە دەکن، ھەر وەکو لەم فەرموودەیە پێغەمبەری پێشەواماندا ﷺ ھاتووہ:

(إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ وَأَهْلَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ حَتَّى النَّمْلَةُ فِي جُحْرِهَا وَحَتَّى الْحُوتُ لَيُصَلُّونَ عَلَى مُعَلَّمِي النَّاسِ الْخَيْرِ) رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ (رياض الصالحين - كتاب العلم -)

ئیمانداران: بۆ زانیاریتان لە جیھاندا چەند جارێک ئاژەل وزیندەوھران دادگای کران: بۆ نمونە:

۱. لە سالی (۱۵۸۵) ی زاینی دا لە (فالانسی) ھەریمی درۆمی فەرەنسادا، دادگا دانیشتنیکی تایبەتی ساز کرد بە مەبەستی

دادگایی کردنی کرمیک که نه خوشی خستبووه ناو کیلگی جووتیاریکه وه، له کوتایدا دادوهر بریاریدا سزای کوشتنی به سهردا نه سه پینریت به لام ده بیت له وه هریمه دوور بخیرته وه.!

۲. له سالی (۱۲۶۶) ی زاینی دا به رازیک به تۆمه تی کوشتنی منالیک په وانیه دادگای هریمی (فونتی) فه رهنسا کرا، دواي دادگایی کردن دادوهر سزای له سیداره دانی به سووتاندن سه پاند به سهر به رازه که دا، نه وه بوو له ناوه راستی شاردا ئاگریکی گه وه کرایه وه به ئاشکراو به بهرچاوی هه موو خه لکه وه به رازه که یان سووتاند.!

۳. هه روه ها له سالی (۱۳۸۶ ز) دا دادگای (لافالیزی) فه رهنسا حوکمی مل په پاندنی به سهر به رازیکدا سه پاند له به رامبه ر تاوانه که ی دا که بریتی بوو له برینی سه روقاچی منالیک، له گوپه پانی شاردا نه وه سزایه به سهر نه وه به رازه دا جیبه جی کرا.

له کورده واری خوشماندا که پشیله یه که چووه ته مالیکه وه جووچکه ی مریشکی زۆر خواردووه نه یه یشتوو به زیاد بکه ن، خاوه ن مال سزای داوه، به لام بی دادگایی هی ناویه تی نه وتی کردووه به سهر داو سووتاندویه تی. ته نانه ت ده لێن: جاریکیان پشیله یه کی ئاگر تیبه ردر او که به ئاگره وه پاده کات خوی ده کات به کادی نی ماله که داو به ته وای کادی نی وشوینی ئازده له کانیان ده سو تی نی ت.

ئه م پرووداوه له ناو هه موو میله ته ی کوردی زیاتر له (۴۰) ملیۆنیدا له کوردستانی گه وره دا په نگه له دوو سی جار

تینه‌په‌پییٔت، نه‌ویش له لایه‌ن خه‌لکانیکی بیئاگا له دین و دور له مزگه‌وت و په‌یامی خوا، نه‌گینا سوپاس بو‌خوا له سایه‌ی نووری ئیسلام و مزگه‌وت و حوجره‌و ماموستای د‌لسۆزی ناو مینبه‌رو میحرابه‌وه، نه‌م میله‌تی کورده‌وه‌کو‌گه‌لانی تری موسولمان له ره‌حمه‌تی ئیسلام و پیغه‌مبه‌ره‌پر ره‌حمه‌ته‌که‌یه‌وه، فی‌ر بووه‌چۆن به‌زه‌یی بیته‌وه به‌ه‌موو گیانداریکدا، ته‌نانه‌ت سه‌گ و پیشیله‌که‌نۆرچار نازاری داو‌ن یان مالی پیس کردو‌ن، له‌وه‌ختی گرانی و نه‌بوونی دا‌خواردنی خراپ کردو‌ن، که‌چی ه‌هر نه‌یکوشتو‌ن و نازاری نه‌داو‌ن، وه‌به‌ئاگر نازاری ئاژه‌لی نه‌داوه‌. چونکه‌ پیغه‌مبه‌ره‌خۆشه‌ویسته‌که‌مان فه‌رموویه‌تی ﷺ : (لَا يَنْبَغِي أَنْ يُعَذَّبَ بِالنَّارِ إِلَّا رَبُّ النَّارِ).

وه‌به‌زه‌یی به‌ئاژه‌لدا ه‌اتوه‌ته‌وه‌له‌کاتی سه‌ربریندا، چونکه‌ پیغه‌مبه‌ری پیشه‌وامان ﷺ فه‌رموویه‌تی: (مَنْ رَجِمَ وَلَوْ ذُبِيحَةً عَصْفُورٍ رَحِمَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) رواه البخاري في الأدب المفرد. والطبراني في الكبير وصححه الألباني في صحيح الجامع (٦١٣٧).

واته‌: ه‌هر که‌سیک به‌زه‌یی به‌چۆله‌که‌یه‌کدا بیته‌وه‌له‌کاتی سه‌ربریندا، خ‌وای گه‌وره‌له‌پوژی قیامه‌تدا به‌زه‌یی پیایدا د‌یته‌وه‌، جا لی‌ره‌دا ناوی چۆله‌که‌ی به‌تایبه‌تی هی‌ناوه‌، چونکه‌ بچ‌وو‌کت‌رین شته‌که‌گوشتی بخوری و سه‌ر بریٔت.

به‌لام نه‌و که‌سانه‌ی که‌ ئاشنا‌نین به‌ په‌یامی خوا، نه‌و که‌سانه‌ی که‌ ئیسلامه‌تی و شه‌ریعه‌تی ئیسلامیان پی‌کۆنه‌ په‌رستی بوو،

ئەوانەى كە ئىشتراكىيەتى ولادىنى دروشمىيان بوو، كە بەعسىيەكان بوون، كە دام و دەزگا داپلۆسىنەرەكانى حكومەتى لەناو چووى عىراق بوون، بەبەرچاوى خۆمانەوہ بينيمانن كە چۆن بە چەكى كۆمەلگۆزو قەدەغە كراوى نۆودەولەتى، بە چەكى كىمىيائى لە مېللەتى كوردیاندا، وە لەو ناوہدا بە ھەزاران گياندارى بى تاوان، بە ملىونەھا شارە مېروولە و ھىلانەى كۆترو چۆلەكەو بالندەو ئازەلە كىويەكان، بەو گازە ژەھراوييە زۆر بە زەلېلى سوتان و مردن و تەنانەت تا نزىكەى (١٨) سائە لە ئاوەدانكردنەوہى كوردستان ھەندىك لەو گيانلەبەرانە ھىشتا بە كەمى دەردەكەونەوہو بە خەستى بنەپر بوون، كە لە كافرو دژ بە ئىسلام ھەر ئەوہ چاوەرى ئەكرىت.

١٠. يەككى تر لەو شتانەى كە جىگەى سەرنجن لە ئازەلدا ئەوہىە: كە خواى گەورە وەكو ژىربارى كردووە بۆ مروڤ، كە ئەگەر خواى گەورە مل كەچى نەكات ھەرگىز مروڤ ناتوانىت نەك سوودى لى وەر بگرىت، بەلكو ھەر نزىكىش ببىتەوہ لە مانگايەك، نابىنىت جار بە جارىك مانگايەك شىت دەبىت چۆن بە ھىچ كەسىك ناگرىت، كەچى ئەم مانگا گەورەىە خواى گەورە ژىربارى كردووەو كچىكى بچكۆلە دەست لە گوانى ئەدات و ئەيدۆشىت، ئەسپ و ماين و ھىستر منالېك پاي دەكىشى و چۆنى بویت ئاوا دەپوات، جا لەگەل ئەم ژىربار كردنەدا، خواى گەورە سۆزو بەزەيشى خستووہتە دلى ئەو ئازەلانەوہ كە لە كاتى بى دەسەلاتى مروڤدا بە ھانىيەوہ بىت.

بە یادی هەمیشە لە یادمان، مامۆستای گەورە: مامۆستا (مەلا عبدالکەریم ی مودەپرس) بەهەشت جیگای بێت، ئەم پووداو دەگیرێنەووە کە مامۆستای بەرێز لە تەفسیرە بەناو بانگ و بە نرخەکیدا، (تەفسیری نامی) بەرگی دووهم، لە تەفسیری سوپەرتی (آل عمران) نایەتی (۳۷) دا بۆمان دەگیرێتەووە دەفەرمویت: لەم گۆی چەمی (بارەجانی)یە، لافاوێکی گەورە هەڵدەستی و چەند مائو بەرە وێران دەکات، بێشکەیک بە منداڵەووە بەر لافاوی ئاوە کە دەکەوێت، لافاو بێشکەیک دانه مائی و ئەیبات و بۆ ماوەیەکی زۆر دووری ئەخاتەووە، دواوی بێشکەیک بە لقی بیکەووە دەووستیتەووە، بزنیکی کۆل فێر دەبێت هەموو پوژیک دەچیتە لای بێشکەیک و خۆی شوپ دەکاتەووە بە سەریداو منالەکش دەم دەنێت بە گوانیەووە تیر دەیمزێت هەتا تیر دەخوات. مائی خاوەن بزنی لە کابرای شوان دەکەوێت گومانەووە دەلێن: تۆ بزنیەکی ئێمە دەدۆشیت، بۆیە هەموو پوژیک گوانی خالییە، شوانەش ئاگای لە هیچ شتیکی نیە و ناچیتە ژێربارو سویندیانی بۆ دەخوات کە ئاگای لە هیچ نییە، تا پوژیکیان کابرای خاوەن مال دەکەوێتە بناوانی باسەیک و دوور و نزیک شوین بزنیەکی دەکەوێت تا دەگاتە گۆی چەمەیک، دەبینیت بزنی کۆلەکیان لە رانەیک دانه بێرێ و دەپوات بۆ گۆی چەمەیک، وورده وورده شوینی دەکەوێ و تا بزنی کۆلە دەچیتە سەر بێشکەیک وەکو عادەتی پوژانەیی خۆی منداڵەیک تیر شیر دەکات. کابرا کە ئەم پووداووە عەجیبە دەبینیت شوکری خوا دەکات و شایەتومانی بە حەق

دەلیتەو وەو بێشکەکە بە کۆلیا ئەدات و ئەیهیڤیتەو وە بۆ ئاوەدانی و
ئەیداتەو وە بە باوک و دایکی.

ئەم منالە گەورە دەبی و دەبیته گەنج و ژن دینی و دەبیته خاوەن
منال و دواتر نەو وەی ئەم منالە گۆشتی بزنی کۆل ناخۆن وەکو
یادکردنەو وەی ئەو پرووداوە.

وە هەر لەسەر ئەم پرووداوەیە کە مامۆستای مودەپرس لە
شیعەریکی جوان دا فەرموویەتی:

ناوی قۆجالی بوو ئەو پۆلە ی کەوا
شیری پاکی بزنی کۆل بۆی بوو بە قووت...
شان و قۆلت تا هەیه هەولێ بدە
تاقە حاتەم تۆش لەگەڵ ئەو بە بەجوت...
بی حسیبە پزقی ئەو بۆ گیانلەبەر
بەحرو بەرو ئاسمانە کانی قووت...
بەس ئەتۆش تا هیزی هەستانت هەیه
هەستە خۆت مەمرینه وەک پێوی سکوت...
حەولی تۆ فەرزە ئەگەرنا هەر خودا
پازیکە بۆ پادشاو بۆ پیاوی پووت...

بەلێ ئیماندارانی بەرپز: ئەگەر ئەمە پروودای پیش سەد سال
لەمەوبەر بیّت، ئەوا لەم سەردەمەدا لەم یەک و دوو سالە ی پابردوودا

پووداویکی تری هەمان شیوہ پووی دایەوہ، کە گوڤاری (خاک) کە ناوەندی چاپەمەنی و ڕاگەیانندی خاک دەری دەکات، لە ژمارە (٨٦) دا بڵاوی کردەوہ دەلیت: لە پووسیا لە نزیک شاخەکانی (سیریا) لەسەر زەویيەک و دارستانیەک خیزانیەک دەژین، کە پیک دین لە: ژن و پیاویک و منالەکیان، بە ھۆی ئەوہی کە پیاوہ کە ئالوودە دەبیٹ بە (تریاک) خۆری، بەردەوام لەگەڵ خیزانەکە ی ئازاوەیان دەبیٹ، سەرەنجام بریاری لە یەکتەر جیابونەوہ دەدەن و ژنە کە دەپوات و منالە کە بۆ پیاوہ کە ی بەجی دەھیلێت، پیاوہ کەش واتە باوکی منالە کە، خۆی لە خۆی بیزارە چ جای منالیکی شیرەخۆری دوو مانگانە بەبی دایک بەخێو بکات، ھەر بۆیە لە ژوورە کە دا بەجی دێلی و دەرگاش پێوہ نادات و ئەویش بەرەو شارێک سەری خۆی ھەلەدەگرێت، دواي (٧) سال لەم پووداوە، کۆمەلە کەسیک بە مەبەستی ڕاوشکارو گەران پوو دەکەنە ئەو شوینە چۆل و سەرماو بە فراویيە، بەلام تووشی شتیکی زۆر سەرنج ڕاکیش دەبن، ئەویش ئەوہیە کە: سەگیکی پیر و کۆمەلێک بەچکە ی لەگەڵەو ئەوہی سەیرە، منالیکی (٧) سالانەشیان لەگەڵەو منالیکی کورەو وەکو بەچکە سەگەکان لەسەر دەست دەپوات و دەوہێ و شیرێ سەگە کە دەمرێت! ئەویش وەکو سەگەکان لە مڕۆڤەکان ھەلدیت!

بەلی پۆلیس ئاگادار دەکری و سەرەنجام دواي لیکۆلینەوہ کە کی لیرە ژیاوہو ئەم منالە چۆن کەوتووہتە لای ئەم سەگە؟ باوکی منالە کە دەدۆزنەوہو بەسەر ھاتەکیان بۆ دەگیرێتەوہ، پاشان بە ھەولیکی

زۆر ئەم منالە لە سەگەکان جیا دەکەنەوهو دەرخەنە ژێر بواری
 راهێنان و پەرودەکردنەوه که هەست بەوه بکات که مڕۆڤه و سەگ
 نییه، بەلام سەیر دەکەن که نانی بو دادەنێن، هەتا بوونی پیوه نهکات
 ناخوات! وه زۆر هەولێ لهگەڵ ئەدەن که به پیوه بوەستی و لەسەر
 دەست نەپوات، کهچی فێر نابێت، بەلام هەولەکان لهگەڵی هەر
 بەردهوامن..

۱۱. ئەم زیندەوهرو بآئندەو ئاژەل و میرووانه ، سەربازێکن لە
 سەربازە بێ شوومارەکانی خوای پەرودەگار، ﴿وَمَا يَعْلَمُ جُودَ رَبِّكَ إِلَّا
 هُوَ﴾ وه بهم سەربازە بچووکانهی خۆی ژیان له ستمکاران و زۆرداران
 تال دەکات، هەرۆکو ئەوان ژیان و ژینی خەلکیان تال کردووه.

ئەو هەتا خوای گەوره باسی (طيراً أبابیل) مان بو دەکات، که چۆن
 (ئەبرههه) و سوپاکەیی به هیلەک بردن، وه به میثوولهیهک ژیانی له
 (نمرود) یەک تال کرد، که هەزەرتی ئیبراهیمی خسته ناو ئاگرهوهو
 دەیگووت: ﴿أَنَا أَحْيٍ وَ أَمِيتٌ﴾ . وه دارو دەستەیی فیرعهونی به بۆق
 وکوللهو ئەسپیی هەراسان کردو پۆژیان لی بوو بوو به شهو، بهئێ
 ئەمانیش بەردهوام له ئاماده باشییان بو جیبهجی کردنی
 فرمانهکانی خوای پەرودەگار.

له کو تایدا دهئیم:

۱. بابیر له دروستکراوهکانی خوای گەوره بکهینهوهو زیاتر له
 بهرامبەر دەسهلاتی بێ سنووری پەرودەگارمان دا که (الله) یه،

سەری بەندایەتی بخەینە سەر زەوی و بڵین: (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ،
سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى).

٢. با بیر بکەینەوه، ئایا خواپەکی ئاوا بە دەسەلات کە ئاوا ژبانی
گیانداران و ئاژەلانی پێک خستوو، ئایا بەرنامەکەی کە ئیسلامە
ژبانی مروڤی پێ پێک ناخری و دەبی ئەم دینە لە ژبان و ژینگە
دابەری و یاسای دەستکردی مروڤ بخەریتە شوینی؟!

٣. وەکو باسمان کرد هەموو دروستکراوەکانی خوا لە خزمەتی
مروڤدان، دە با ئیمە ی مروڤیش لە خزمەتی پەرەردگارماندا بین و
شوکی بکەین و زیکی بکەین و بیر لە دروستکراوەکانی بکەینەوه و
گەورەیی و دەسەلاتی خۆی تیدا ببینین.

٤. ئایا جیگای خۆی نییە دەزگاکانی ڕاگەیانندن، بە تایبەت
تەلەفزیۆنەکان، لە جیاتی فیلمی بیانی کە هەمووی شەپرو کوشتن و
خیانەتی هاوسەری و کلیپی گۆرانی، فیلمی ئاژەلان لی بدری و
سوودیان و هەماهەنگییان لە گەڵ مروڤدا باس بکریت، تاوەکو کاتی
ئەو خەڵکە هەروا بە بەلاش بە دیار تەلەفزیۆنەوه نەپوات و لە جیاتی
ئەو بە بیرکردنەوه لە دروستکراوەکانی خۆی گەورە بکریت بە
عیبادەت؟.

ئەمەش بەوه دەبیّت کە ئەم ژبانە و دەزگاکانی ڕاگەیانندن بە
دەستی خەڵکی خواناس و ئاکار پەسەند و دڵسۆزی گەل و میللەتەوه
بن، چونکە ئەو تەلەفزیۆنە هەردوو لایەنەکەی هەیە: یان مال و یران

دهکات و عومرت به خوږایی و بههوانته دهږوات، یان دهبیته هوئی
 نهوهی که ته ماشا کړدنه که ی به عیبادت بنووسریت .

(شیخ حهسه نی بهصری) فهرموویه تی: (تَفَكَّرْ سَاعَةً خَيْرٌ مِنْ
 قِيَامِ لَيْلَةٍ) بیرکړدنه وهی سه عاتیک له دهسه لات وگه وره یی و بهزه یی
 خوا له ریگه ی دروستکراوه کانیه وه، بو زیندوو کړدنه وهی ئیمان و
 گهرم وگور بوون له عیبادتدا، چاکتره و باشتړه له شه و نویژی
 شه ویکی ته واو .

خوا ی گه وره و میهره بان داوات لیده که ین دلکی به ئاگا و چاویکی
 به هه ست و زمانیکی پاراو به زیکرو یادی خوتمان پی خه لات بکه ی
 .. اللهم امین —————

سه رچاوه کان .:

۱. قورثانی پیروژ.
۲. فهرمووده کانی پیغه مبه ر ﷺ
۳. هه مه چه شنه ی زانیاریه کان علاء نوری بابا علی .
۴. کوپی شیرینم نه مه یه بیرو باوه ر ه که ت
۵. ژیان وئی عجاز سه روه ر حه سه ن علی .
۶. سه یرو سه مه ر ه کانی جیهان
- سه یر سمور و مصطفی سعید علی .

۷. کۆباسه‌کانی میحراب   م. شه‌مالّ عبدالرحمن موفتی .
۸. مِنْ عَجَائِبِ الْقَدَرِ   محمد عثمان عُثمان .
۹. ئه‌سَرینه‌کانی سه‌ده‌ی بیسته‌م   ئاوات ابوبکر احمد .
۱۰. عِبَادَاتُ التَّفَكُّرِ   عمرو خالد .

ووتاری جه‌ژنی قوربان

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى
آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ:

ئيماندارانى بهرېز: جه ژنى قوربان له هه موو ئيوهى بهرېزو
ته واوى موسولمانان پيروز بيت، هه ميشه دلشاد بن و هه ر دلگهش
و پروخوش و دهم به خنده بن (إن شاء الله) .

بهرېزان: ئه مړو كه جه ژنى قوربان، پيشى دهوتريت جه ژنى
حاجيه كان، له بهر ئه وهى حاجيه كان دوينى له سهر كيوى عه ره فه دا
بوون به حاجى، چونكه (الْحَجُّ عَرَفَة) .

حاجيه كان ئه مړو كه خه ريكي ته واو كردنى مه ناسيكي هه جن،
دلخوشن به و هه موو په حمهت و ميه ره بانى و سوژهى خواى
په روهر دگار، كه به سهر ياندا پژاوه، كه دوينى به ئاشكرا هه ستیان پى
كردووه، چون خواى گه وره به چاوى په حمهت ته ماشايان دهكات و له
گونا هه كانيان ده بوريت، كه به پراستى بو مروقى ئيماندار ئه و كاته
جه ژنه كه خواى گه وره لى رازى بيت، ئه و كاته بوى جه ژنه كه
عيباده تيكي گه وره ئه نجام دابيت و تويشوويه كي بو قيامه تي خوى
زياد كرد بيت، هه ر بويه ئيمه ي موسولمان دوو جه ژنمان هه يه،
جه ژنى په مه زان: كه له دواى به پوژو بوونى مانگيك جه ژن ده گيرين و
خوشحالى خو مان ده رده برين، وه له جه ژنى قوربانيشدا، جه ژنمانه
چونكه حاجيه كانمان بوون به حاجى و پوكنيكي ئيسلامه تيبه كه يان
ته واو كردووه ئيمه ش لي ره به قوربانى سهر برين و پوژووى عه ره فه و

بەرەكەتلىك پۇرۇشكانى نۆمىنەي حاجىيان دۇخۇشىن و ئەمۇكە (۱۰)
 ى مانگى (ذي الحجه) يە، جەزنى قوربانە بۇ موسولمانان.
 بىگومان لەم كاتەدا ھەموومان دل و دەروندان گەرمەو خۇزگە
 دەخوازىن كە ئىستائىمەش لە مەككەو مەدىنە بويناىە، خۇزگە
 ئىمەش وەكو حاجىيەكان لە تەوافى كەعبەو صەفاو مەرودا بويناىە،
 خۇزگە ئىمەش لە كىوى ەرەفات بوەستائىناىە، خۇزگە بەرگى سىپى
 ئىحراممان بپۇشياىە، لە ئاۋە پىرۇزەكەي زەمزم دەم و دەروندان تەر
 بگرداىە، بە تۆزى ژىر پىيى ھەزەرتى فەخرى عالم و يارى بى قەرارى
 غارى چاومان بېرشتاىە، خۇزگە دەست لەسەر سىنگ و مل كەچانە
 شىعارى بەرزى بەرپىزى (لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ) مان بوئايەتەو، خۇزگە لە
 دەورى كەعبەدا كە مىعادگەي خەلكى زەمىن و ئاسمان و مەرۇف و
 فرىشتەكانە، چەند نوپۇزىكمان ئەنجام بدايەو بە ھەر نوپۇزىكى
 پاداشتى سەد ھەزار نوپۇزمان بۇ تۆمار بگراىە...

خۇزگە بۇمان بېرەخساىە كە سەيرىكى شىۋە پېر شىۋەن و بى
 شىۋەكەي (ابو طالب) مان بگرداىەو كە گەراىنەو سەرىكمان لە
 گەلكۆي يارو ھاوسەرو خەمخۇرە دلسۆزەكەي سەروەرمان، دايە
 خەدىجەي ئازىزمان، بدايەو ماۋەيەك لە خەمەتىدا دابنىشتىناىە، وە
 پاشان كوچە بە كوچەي مەككە بگەراىناىە تا لەوسەرى شارمە بە
 خەمەت مائە پېر يادگارپىيەكەي (ئىرقەم) بگەمىشتىناىە، دواتر
 بېرۇشتىناىە بۇ شارى مەدىنەي پىغەمبەرمان و راستەوخۇ بچويناىەتە

مزگه و ته پیرۆزه که ی سهروه رمان و (تَحِيَةُ الْمَسْجِدِ) یَکمان تیدا
 نه نجام بدایه و فه زلی یه ک نوێژ به هه زار نوێژمان دهستگیر ببوایه.
 نه مجا زۆر به نه ده به وه، به هیواشی له نیوان مال و مینبهره کهیدا،
 له و باخچه ی به هه شته دا ئاراممان بگرتایه و نه مجا به هه موو خانه و
 رهگ و ده ماری له شمانه وه، بچوینایه ته خزمهت گوپی پر نووری
 فه خری عالم، خاته می نه نبیا و مورسه لین، سهرداری هه موو چاکان
 و پاکان، نوری چاومان، شه فیعی مه حشه رمان، هه زره تی (محمد
 المصطفی) ﷺ به هیواشی و به نه ده به وه سه لاممان لی بکردایه،
 (السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ). که به دُنیا ییه وه وه نامی نه داینه وه به
 ئیزنی خوا.

ئای چ به خته وه ریه که بجیته خزمهت نه و پیغه مبه ره ی که
 خوشه و یست ترین که سمانه، که به رده وام صلاوات له دیداری لی
 نه دهین، نه و پیغه مبه ره ی که هه موو سات و کاتی که له دل
 و ده رونماندایه و هه رگیز له ناومان ده رناچیت، هه رچهند به لاشه
 له ناوماندا نییه، هه موو ساتیک له ناو دل و پو حماندایه و له گه ل ناو
 هینانی، ته وای جه سته مان موچورکه ی خوشی دایده گریت...

پاشان سه لام له (ابو بکری صدیق) هاوه لی دلسۆزی هه زره تی
 (رَسُولَ اللَّهِ) ﷺ بکهین، نه مجا سه لام له فاروقی ئیسلام، هه زره تی
 (عومهری کوپی خطاب) بکهین، به ئومیدی نه وه ی له به هه شتی
 به ریندا به خزمه تیان شاد ببین.

سا خوايه لەم پوژى پيروۆى قوربانەدا لەگەڵ ئەو خۆزگە پيروۆانەدا، تەكايەكى بچكۆلانەمان هەيه و داوايهكى عابيدانە دەكەين، تەكا دەكەين وليت دەپارێينهوه كه مەمان مريئەو كۆتايى به ژيانى فانى دنيايمان مەهينه، تا شەرهفى زيارەتى بەيت و پەرزەمان پى خەلات دەكەيت و تاجى (حاجى) دەكەينه سەرمان . آمين .

ئيمانداران: پيروۆترين كار كه لەم پوژەدا ئەنجام بەدریت و خواى گەوره زۆرى پى خوش بیئت، بریتییه لە قوربانى كردن، قوربانى كردن لای ئىمامى شافىعى سوننەتە، لای ئىمام ابو حەنیفە و لای ئىمام مالیک و اجبە، لەسەر هەر كەسىك كه خانووى نیشتهجى بوونی هەبیئت و كەل و پەلى پێویستی مالهەوى هەبیئت و قەرزار نەبى و پێویستی پوژانەى جەژنى خۆى و مال و منالى هەبیئت، لای ئىمامى ئەحمەد دروستە پاره قەرز بکات بۆ ئەوهى حەيوانىكى قوربانى پى بکړيئت، به مەرجىك شتىكى وای هەبیئت كه دواتر بيفروشى و قەرزهكەى پى بداتەوه، كه ئیستا ئەو شتەى بۆ نافروشرى و كپيارى نیه، ئەمەش به دەلیلى ئایەتى ﴿فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَنْحَرْ﴾ وه به فەرموودهى پيروۆى پێغه مبهى ﷺ كه دەفەرمويئت: (مَنْ وَجَدَ سَعَةً فَلَمْ يُضَحَّ فَلَا يَقْرَبَنَّ مُصَلَّانَا).

واته: هەر كەسىك توانای قوربانى كردنى هەبیئت و نەيكات، ئەوه با لەگەڵمان نەيهت بۆ شوینی نوێژى قوربانى.

وه قوربانى كردن بۆ هەموو سالىكه نەك وهكو زۆرىك له موسولمانان وا حالى بوون كه ئەگەر يەك جار له تەمەنیدا قوربانى

کرد ئیتەر تەواو، نەخێر بەلکو بۆ کەسی دەست پۆیشت و واچاکە
 ھەموو سالیکی ھەيوانی قوربانی سەر بپریت.

لە وولباتانی وەکو ئەندەنوسیواو مالیزیا لە نەخشەي خانودا
 شوینی تایبەت ھەيە کە دیاری کراوە بۆ سەربرینی ھەيوانی
 قوربانی، ھەموو خانویەک ئەو ژوورە بچکۆلەيەي تێدايە، چونکە
 ھەموو سالیکی ھەيوانی قوربانی سەر دەبرن.

قوربانی سەر برین فیڤی بەخشینمان دەکات، کە ھەر وەکو خۆمان
 لە خوشیدا دەبین، دلێ خەلکیش خوش دەکەین، نەک وەکو جەژنی
 سەری سالی مەسیحی و بۆنەي مولحیدەکان، کە بەسەر خوشی مالی
 خویان و خەلکی وێران دەکەن و مال و سامان بە فیڤۆ دەدەن و ھەموو
 سالیکی لە پاگەیاندا نەکانەو دەبیستین کە لە فلان شار لە ئاھەنگی
 سەری سالدان، بەھۆی یارییە ئاگرینەکانەو سەدان کەس بونە
 قوربانی و فلان بینا سووتا!

وہ پیویستە ئەو بە باشی بزانی کە مەبەستی سەرەکی لە
 قوربانی کردن، تەنھا گوشت دا بەش کردن و گوشت خواردن نییە،
 بەلکو مەبەستی لە قوربانی سەربرین، بە گەر و زانیی درووشمەکانی
 خوای گەر و یە، (تَعْظِمُ شَعَائِرَ اللَّهِ)، وە سەر برینی ھەيوانی
 قوربانی ھۆکاریکە لە ھۆکارەکانی، لە پیگاکانی شوکرانە بزێری
 خوای گەر و بەرزو بەرپزراگرتنی قوربانییەکی ھەزرەتی (ابراھیم
) (عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَام) ھەر وەکو خوای گەر و لە قورئانی
 پیروژدا ئەمەمان بۆ پوون دەکاتەو و دەفەر مویت:

﴿وَالْبَذَرِ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِّنْ شَعِيرٍ ۚ اللَّهُ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ ۖ فَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافً ۖ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطِعُوا ۚ الْقَانِعَ ۚ وَالْمُعْتَرَّ ۚ كَذَٰلِكَ سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٣٦﴾﴾ الْحَج ٣٦

سهرنج بدهن له باسی قوربانی کردن دا ثم ته عبیره قورناییه سهرنج
 راکیشانه ده بینن: ﴿مِّنْ شَعِيرٍ ۚ اللَّهُ﴾ ﴿لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ﴾ ، ﴿فَادْكُرُوا
 اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا﴾ ، ﴿فَكُلُوا مِنْهَا﴾ ، ﴿سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ﴾ ، ﴿لَعَلَّكُمْ
 تَشْكُرُونَ﴾ .

که هه موو نه مانه نه وه مان تی ده گه یه نن که ماناو مه بهستی قوربانی
 سهر برین جیاوازه له نازهل سهر برینی ناسایی و کردنی به خیرو
 صه ده قه، هه وه کو شیخ الاسلام (ابن تيمية) له (مَجْمُوعُ الْفَتَاوَى)
 ج ٢٦، ص ٣٠٤ دا فهرموویه تی : (وَالْأَضْحِيَّةُ وَالْعَقِيقَةُ وَالْهَدْيُ
 أَفْضَلُ مِنَ الصَّدَقَةِ بِثَمَنِ ذَٰلِكَ، فَإِذَا كَانَ مَعَهُ مَالٌ يُرِيدُ التَّقَرُّبَ إِلَى
 اللَّهِ كَانَ لَهُ أَنْ يُضْحِيَ بِهِ وَالْأَكْلُ مِنَ الْأَضْحِيَّةِ أَفْضَلُ مِنَ الصَّدَقَةِ)
 واته: قوربانی کردن و هه وتهم بو منال و سهر برینی هه یوانی
 (الهدی) له هه جدا بو حاجی گه وره ترو خیر تره له وهی که پاره که ی
 ببه خشیت، جا نه گهر که سیک پاره یه کی دانا بوو، وویستی بیکات به
 خیرو صه ده قه و پیی له خوای گه وره نزیک بییته وه، نه وه بووی هه یه
 که بیدات به هه یوانیکی قوربانی و له جه ژنی قورباندا سهری بریت،

وہ خواردن له گوشتی قوربانی خوټ گه وره تره و چاکتره له به خشینی پاره.

که واته: با ئه مه وهلام بیټ بو ئه و که سانه ی که لیمان ده پرسن: نایا پاره ی حیوانی قوربانی وهکو پاره بدهین به هه ژاران، باشر نییه که پیوستیه کانی خویانی پی دابین بکه؟ نایا ئه گهر له جیاتی حیوانی قوربانی، بایی ئه و پاره یه گوشت لای قه صابیک بکړین و بیبه خشین یان مریشکی پی بکړین و بیدهین به هه ژاران، که ریژه یه کی زورتر له خه لکی له گوشت و مریشکه که سوو دمه ند دهن، وه حیوانه که ش به شیکی زوری وهکو ورگ و پرخوله فپی ئه دریت، نایا گوشتی حازری لای قه صابه که یان مریشکه که خیری زیاتر نییه؟ له وهلامی ئه وانه هه موویاندا ده لپین: نه خیر، به لکو ئه وانه هیچی له جیاتی قوربانی ناکه ون و پاداشتیان ناگاته خیر و پاداشتی قوربانی کردن، چونکه وهکو ووتمان: قوربانی سهربرین مه به ست لیی راگرتنی دروشمه کانی خوای گه وره یه و ته نها مه به ست سهربرین و گوشت دابه ش کردن نییه.

به لی ئه و که سه ی که قوربانی ده کات، ئه وهنده به ریژه لای خوای گه وره، وهکو ئه و که سه وایه که له ژیر ئیحرامی حه حدایه! بویه پیغه مبه ری خوا ﷺ ده فهرمویت: (مَنْ كَانَ عِنْدَهُ ذَنْبٌ يُرِيدُ أَنْ يَتَّبَحَهُ فَإِذَا أَهْلٌ هَلَالٌ ذِي الْحِجَّةِ فَلَا يَمَسُّ مِنْ شَعْرِهِ وَلَا ظَفْرِهِ شَيْئًا حَتَّى يُضْحَى) رواه مسلم.

واته: ههركهسیك چهیوانی قوربانى ئاماده كردو نیازی قوربانى کردنى ههبوو، ئەو چاك وایه كه لهیهكهم پۆژی مانگی (ذی الحجة) ، وه ههتا پۆژی جهژن كه قوربانیهكهى سهر دهپریت، هیچ موویهكى لاشهى لا نهبات و نینۆكى نهكات.

زانای گهوره (ئیمامى نهوهوى) له شهرحى سهحیحى (موسلیم) دا فهرموویهتى: (وَالْحِكْمَةُ فِي النَّهْيِ أَنْ يَبْقَى - أَيْ الْمَضْحِي - كَامِلَ الْأَجْزَاءِ لِيَعْتَقَ مِنَ النَّارِ).

واته: مههست له قهدهغه کردنى لابرندى موو، وه نینۆك کردن، نهوهیه كه ئەو كهسهى قوربانیهكه دهكات، تهواوى لاشهى له كاتى قوربانى كردندا ، ههه له یهكهم پۆژی مانگی (ذی الحجة) وه تا وهختى قوربانى سهپرینهكه، هه موو لاشهى تهواو بیئت و تهناهت موویهك و نینۆكێكى لى نهبووبیتهوه بۆ نهوهى له ئاگر پزگارى بیئت، واته ئەو قوربانى كردنه خاوهنهكهى له ئاگرى دۆزهخ دهپاریزیت. (ان شاء الله) .

وه چۆن ئەو كهسانهى كه لهژێر ئیحرامدان نابیئت موو له لاشهیان بکه نهوه، یان نینۆکیان بکهن، ئەو كهسهش كه قوربانى دهكات، دهچیته پزیزى ئەوانهوهو وهكو ئەوان دهكات.

بهلام پیویسته نهوهش پوون بکهینهوه كه ئەگەر كهسیك ریشى تاشى یان نینۆكى كرد، بههوى نهوهى له بهشى سهربازى و وهزارهتى ناوخۆ دهوامى دهکردو ناچار بوو هه موو پۆژیک ریشى بتاشیئت، یان نینۆكى زۆر هاتبوو پیشتر نهیکردبوو، ئەمانه ئەگەر موویان له

لاشه‌یان کرده‌وه، یان نینۆکیان کرد، هیچ له خێرو پاداشتی
قوربانیه‌که‌یان که‌م نابێت‌وه . (ان شاء الله) .

ئیمانداران: بۆ ئه‌وه‌ی پاداشتی ته‌واوی قوربانیتان ده‌ست
بکه‌ویت، (ان شاء الله) . ده‌بێت ئه‌م خالانه جیبه‌جی بکه‌ن:

یه‌که‌م: نیه‌تتان خاویڤ بکه‌نه‌وه، دل و ده‌رونتان با بێته‌ گۆو له
ناخه‌وه بلیت: خاویه‌ گیان ئه‌م ئازده‌ ته‌نها ته‌نها له‌به‌ر په‌زامه‌ندی
تۆ سه‌ر ده‌بهرم، وه‌ نابیت هیچ پیاوی و خو نواندن و منه‌ت کردنیکی
بۆ سه‌ر که‌س تیدا بێت، چونکه‌ یه‌کیک له‌ گه‌وره‌ترین جوانیه‌کانی
ئهم ئیسلامه‌ی ئیمه، ئه‌وه‌یه: که‌ ئه‌و که‌سه‌ی که‌ چاکه‌ ده‌کات
ویارمه‌تی پیشکه‌ش به‌ که‌سانی تر ده‌کات، نابیت هیچ منه‌تیکیان
له‌سه‌ر بکات، یان مه‌به‌ستی ئه‌وه‌ بێت خه‌لکی باسی بکه‌ن و وه‌صف
وسه‌نای خێرومه‌ندی بکه‌ن، خاوی گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿لَنْ يَنَالَ اللَّهَ

لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلَكِنْ يَنَالُهُ الْقَوِيُّ مِنْكُمْ كَذَلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ
لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَيْكُمْ وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ﴾ الحج ۳۷ .

واته: له‌و ئازده‌لانه‌ی که‌ بۆ قوربانی سه‌ریان ده‌بن، نه‌ گۆشتیان و
نه‌ خوینیان تاگات به‌ خاوی گه‌وره، به‌لکو ته‌نها پاکی و پارێزگاری
ئیه‌وه‌ی پی ده‌کات، که‌ یه‌کلا بونه‌ته‌وه‌ بۆ ئه‌و، نه‌ک وه‌ک قورپه‌یشیه‌کان
که‌ ئازده‌لیان سه‌ر ده‌بهری و خوینه‌که‌یان به‌ که‌عبه‌ی پیروژدا
هه‌لنه‌سوو، به‌ته‌کانیشیان پی ره‌نگ ده‌کرد، ئابه‌و شیوه‌یه‌ ده‌بینن که‌

خوای گه‌وره چوار پیی بۆ ئیوه که‌وی و‌پام کرد، هه‌تا خوای گه‌وره له به‌رامبه‌ر ئه‌وه‌وه پ‌یگه‌ی راستی نیشان داو، به‌ گه‌وره پای بگرن..
 موژده‌ش به‌ خ‌یرخوازان و چاکه‌کاران بده ئه‌وانه بیران چاکه،
 بو‌چونیان چاکه، خواپه‌رستییان چاکه، چاکیش ئه‌زانن که چون پ‌ه‌یوه‌ندی به‌ خواوه بکه‌ن.

﴿ به‌ل‌ی خوای گه‌وره نه‌ گوشتی ده‌وی و نه‌ خوین، به‌ل‌کو ته‌ماشای ته‌قوای مرو‌ة ده‌کات، ته‌قوایش وا له‌ناو سینهدا (التقوی هاهنا) پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ئاماره‌ی کرد بۆ سنگی و ک‌سی جار ف‌ه‌رموی: ته‌قواو خواناسی و له‌ خوا ترسان نه‌ ئه‌وه‌تا وا لی‌رده‌یاه.

که‌واته هه‌رچه‌ند حه‌یوانی قوربانیه‌که‌ت گه‌وره بی‌ت، گوشتی زۆر بی‌ت، گرانبه‌ها بی‌ت، ئه‌گه‌ر ناو سینه‌ت پاک و بی‌گه‌رد نه‌بی‌ت، پ‌یش سه‌ربرینی حه‌یوانه‌که‌ی قوربانیت، نه‌فسی پیس و بوغزو هه‌سوودی و بق و قینت له‌ د‌لتدا سه‌ر نه‌بری بی و فری نه‌دای‌ت، ئه‌و قوربانیه‌ی خوای گه‌وره وه‌ری ناگریت، به‌لام ئه‌گه‌ر حه‌یوانی قوربانیه‌که‌ت بچووکیش بی‌ت، گوشتیشی که‌م بی‌ت، له‌ نرخدا زۆر گران نه‌بی‌ت، به‌لام د‌ل و ده‌روونت خاوین بی‌ت، به‌لام هه‌موو لاشه‌ت له‌ خوشیدا بی‌ت که‌ خه‌لکی له‌ ده‌ستی تو سوودمه‌ند ده‌بن، به‌لام هه‌زارجار شوکری خوا ده‌که‌ی که‌ ئه‌وه‌نده‌ی پی داوی توانای قوربانی سه‌ربرینت هه‌یه، د‌لت ساف و بی‌گه‌رده، رقت له‌ که‌س نییه، گه‌ردنی هه‌موو که‌ست ئازاد کردووه، ئه‌وه بزانه که‌ خوای گه‌وره (ان شاء الله) به‌ قوربانیه‌کی گه‌وره‌و به‌ها دار لی‌ت وه‌رده‌گریت، وه به‌ هه‌موو مو و خوری و

۳. رەشە وولاخ: دەبیّت دوو سالی تەواو کردبی و چووییته سالی سیهه می ته مه نیه وه.

۴. حوشتر: دەبیّت پینج سالی تەواو کردبی و چووییته سالی شه شه میه وه.

وه حیوانی قوربانی له پووی جهسته و لاشه وه دهبیّت هیچ عیب و کهم و کورپیه کی نه بیّت.

کهواته: نابیّت کوێرو یه ک چاو بیّت، شەل نه بیّت، به نام که میک شەلین زەرەری نییه، نه خوشییه کی وای نه بیّت کاری له گوشته که ی کردبیّت، نابیّت ئازە ئێکی له پری لاوازی بی مؤخ بیّت.

– ئەگەر ئازە ئێک یه ک تۆز گەری پیوه بیّت، بۆ قوربانی نابیّت، نابیّت حیوانی قوربانی حۆل و گێژ بیّت، نابیّت شیت بیّت، نابیّت برین به له شیه وه بیّت، نابیّت بالووکه ی زۆری پیوه بیّت، لای ئیمامی شافیعی زەرەری نییه شکانی (۲ یان ۳ یان ۴) ددان، وه ههروه ها زەرەری نییه گویچکه ی قلشا بیّت، یان کون بو بیّت، ئەگەر گوشته که ی دانه که وتی بیّت، وه زەرەری نییه ئەگەر له ئەساسدا گوانی نه بیّت، یان شاخی نه بیّت، یان گویی که ریلە بیّت، یان کلکی نه بیّت، یان دوگی نه بیّت، وه شکانی شاخ زەرەری نییه (به نام ئەگەر یه ک تۆز له کلکی برابوو، یان له گویی برابوو، یان له توگی برابوو، یان گوانی برابوو، با تۆزیکیش بیّت هەر بۆ قوربانی نابیّت.

له حاشییه‌ی شیروانی له سهر توحفه له ج ۹ دا ده‌فه‌رمویت:
پیشه‌وا (ابو حنیفه) فه‌رموویه‌تی: (إِنْ كَانَ الْمَقْطُوعُ مِنَ الْأُذُنِ
ثُونَ الثَّلَاثِ أَجْزَاءً...).

ئه‌گهر ئه‌وه‌ی له گوئی ئاژده‌له‌که بووه‌ته‌وه که‌تر بوو له سییه‌کی
 گوئی، دروسته ئه‌و ئاژده‌له‌که بکریت به‌قوربانی.

وه مه‌روه‌ها حه‌یوانی خه‌سینراو و ئاوس بو‌قوربانی دروستن.
 وه قوربانی عیباده‌تیکی سه‌ربه‌خویه‌و کاته‌که‌ی دیاری کراوه، له
پۆژه‌لاتنی پۆژی جه‌ژنه‌وه تاکو سی‌پۆژ دوا‌ی جه‌ژن، واته‌مه‌مووی
چوار پۆژه، دروسته‌قوربانی سهر‌بپردیّت.

که‌واته: ئه‌و که‌سه‌ی له شه‌وی جه‌ژندا یان پیش هه‌تاو که‌وتنی
 به‌یانی جه‌ژن، حه‌یوانه‌که‌ی سهر‌بری ئه‌وه به‌قوربانی ناشیّت.

پییستی حه‌یوانی قوربانی: نابیّت پییسته‌که‌ی بفروشی و
پاره‌که‌ی هه‌لبگریّت، به‌لام دروسته‌بکریّت به‌مه‌شکه، به‌لام نابیّت
ئه‌و مه‌شکه‌یه به‌کری بدریّت، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌فه‌رمویت: (مَنْ
بَاعَ جِلْدَ أَضْحِيَّتِهِ فَلَا أَضْحِيَّةَ لَهُ). رواه الحاكم وقال الألباني حسن.

واته: هه‌رکه‌سیک پییستی حه‌یوانی قوربانیه‌که‌ی بفروشی و
پاره‌که‌ی بو‌خوی هه‌لبگریّت، ئه‌وه قوربانیه‌که‌ی قبول نابیّت.

به‌لام پیشه‌وا (ابو حنیفه) فه‌رموویه‌تی: دروسته‌پییستی
حه‌یوانی قوربانی بفروشی و پاره‌که‌ی بکریّت به‌خیرو بدریته
فه‌قیرو هه‌ژاران.

بە نىسبەت قەصابەكەو، ئەگەر كەسێك خۆى توانای سەربرینی
 حەيوانى قوربانى نەبوو، ئەو دروستە كەسێك بكات بە وەكیل بۆ
 سەربرینی قوربانىيەكەى، وە وا چاكە لەو كاتەدا بۆ خۆى لە لایەو
 بوەستیت، جا ئەگەر قەصابەكە بە كرى بۆى سەر دەبرى، ئەو
 دروست نىيە كە پىستى حەيوانەكە يان ھەندىك لە گوشتى
 حەيوانەكە لە جياتى كرى بدریت بە قەصابەكە، بەلكو دەبیت پارەى
 بدریتى ئەگەر بە پارە بۆى سەر برى بوو.

بەلام ئەمە مانای ئەو نىيە كە نابیت قەصابەكە لەو گوشتە
 بخوات و وەر بگریت بۆ مال و منالى بەخىر، بەلكو لەگەڵ وەرگرتنى
 كرى سەربرینەكەشدا، ئەگەر قەصابەكە ھەژار بوو، يان
 دەولەمەندىش بوو، بەلام دۆستى قوربانى كەرەكە بوو، ئەوا وەكو
 ماله ھەژارىك يان وەكو ھەديە ديارى لە گوشتى قوربانىيەكە پىنى
 دەبەخشىت.

وہ چاك وایە ئەو كەسەى كە حەيوانى قوربانى سەردەبریت،
 كەسێكى دیندارو خواناس بىت.

٢ زانای گەرە (القراني) لە (الذخيرة) ج ٤ دا دەفەر مویت: (كَانَ
 النَّاسُ يَتَخَيَّرُونَ لِضَحَايَاهُمْ أَهْلَ الدِّينِ، لِأَنَّهُمْ أَوْلَى بِالتَّقَرُّبِ، فَإِنْ
 وَكَّلَ تَارِكَ الصَّلَاةِ، أُسْتُحِبَّ لَهُ الْإِعَادَةُ لِلْخِلَافِ فِي حِلِّ ذَكَاتِهِ).

واتە: جارێ خەلكى ئەھلى دیندارى و خواناسیان ھەلەبژارد بۆ
 سەربرینی قوربانىيەكانیان، جا ئەگەر كەسێك نوێژنەكەرىكى كرد بە
 وەكیل تاوەكو قوربانىيەكەى بۆ سەربریت، يان دوایى بۆى دەرکەوت

كە قەصابەكەى نوپۇز نەكەر بوو، ئەو سۈننەتە ھەيوانىكى تر بىكات بە قوربانى و قوربانييەكەى دووبارە بىكاتەو، چونكە زانايان ھەندىكىان لەسەر ئەوھن كە سەر پراوى دەستى نوپۇز نەكەر پيسە.

خواردن لە گوشتى قوربانى: قوربانى دوو جورە: قوربانى نەزرو قوربانى سۈننەت، قوربانى نەزىر ئەوھىيە كەسىك بىرار بدات و بلىت: ئەگەر پۇرۇك لە پۇرۇان لە كرىچىيەتى پزىگارم بوو، وە بووم بە خاوەنى خانووى خۆم، ئەو نەزىر بىت لەسەرم كە ھەيوانى قوربانى تىدا سەر بېرم، يان نەزىر بىت لەسەرم ئەگەر فلان ئىشم بۇ بىكرىت، لە كاتى قوربانىدا نەزىر بىت قوربانييەكە بىكەم.. يان كەسىك لەبەر ئەوھى پاراپەو لە بىرارەكانى پەشىمان دەبىتەوھى مەمانەى بە خۆى نىيە، بۇ ئەوھى مەجالى پەشىمان بونەوھى نەمىنىت بلى: نەزىر بىت لەسەرم ئەم ھەيوانە بىكەم بە قوربانى، يان نەزىر بىت لەسەرم ئەمسال قوربانى بىكەم، ئەو ئەو كەسە چونكە نەزىرى كىردوھى نەزىرىش خىركىردنى كەسى رەزىل و بەخىلە، دەبىت سىزاكەى وەربىكرىت، كە ئەویش ئەوھى نەبىت خۆى و ژنەكەى و مەنەكانى و باوك و دايكى لىى بخۆن.

بەلام دەبىت موسولمانان لەو ئاگادار بن، ھەر بەوھەندەى ووتى: ئەم ھەيوانەم داناوھى بۇ قوربانى، ھىچ نىيەتى نەزىر لە دلىدا نەبوو، ئەو نەبىت بە نەزىر، وە لە كىتبى (الفقه الإسلامى وأدلته) ج ۴ دا دەفەرموئىت: ئەگەر كەسىك ووىستى ھەيوانىك دىارى بىكات بۇ قوربانى، ئەو بۇ ئەوھى لە نەزىر دەر بىچىت، بلىت: (إن شاء الله)

ئەگەر خوا بە نسیبی بکات، ئەم حەیانە لەم جەژنی قوربانەدا دەکەم
بە قوربانی، ئەو نابییت بە نەزەر.

کەواتە: ووشە ی پیرۆزی (إن شاء الله) بە کار بهێنن و لە نەزەر پزگار
دەبن.

بە ئام ئەگەر قوربانییەکت سوننەت بوو، واتە: نەزەر نەبوو، ئەو و
چاکە کە دوا ی سەرپرین و کەول کردن و پارچە پارچە کردن
گوشتە کە بگریت بە سی بەشەو، بە شیک لەو سی بەشە گوشتە بو
لخواردنی خۆی و مال و منال و میوانی جەژنی دابییت، وە دروستە
لێشی بکاتە سەلاجەو موجەمیدەو هەلی بگریت بو کاتی پیویست
بو دوا ی جەژن بیخوات.

خاتوو عائیشە ی دایکی ئیمانداران دەفەرمویت: (لَقَدْ كُنَّا نَرْفَعُ
الْكَرَاعَ - أَيِ كَتَفِ الشَّاةِ - فَنَأْكُلُهُ بَعْدَ عَشْرَةِ أَيَّامٍ) رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ .

واتە: ئیمە لە مائی پیغەمبەری خوادا ﷺ کە حەیانێ قوربانیمان
سەر دەبەری، دەستیگمان لە حەیانە کە بو خۆمان هەڵدەگرت و تا
دوا ی (۱۰) پۆژ هەر لیمان دەخوارد.

کە بەراستی لەم فەرموودەیە جەزەتی عائیشەو یاسای گوشت
خواردن فێر دەبین، کە لە پوانگە ی زانستی و پزیشکییەو گوشتی
ناژەل خواردنی زۆر لێی و بە بەردەوامی لەسەر یەك باش نییە بو
تەندروستی مڕۆ، لەبەر ئەو مائی پیغەمبەری خوا ﷺ بو ماوەی
(۱۰) پۆژ هیشتا دەستیکی مەریک یان کاوریکیان نەخواردوو.

پاشان سىيەكى دوومى گۆشتەكە جيا بىكەرەوۋە بە تايىبەتى
بىگەرپى بە شوين ئەو مالانەى كە زۆر ھەژارن، زۆر دەست كورتن، بە
ماۋەى مانگ گۆشت ناخۇن، ئەو سىيەكەش لە گۆشتەكە بدەى بەوان،
جا لىت نىك بن و دراوسىت بن، يان لىت دور بن.

سىيەكى كۆتايى بىكە بە دىارى: (وَيَهْدِي إِلَى الْأَقْرِبَاءِ وَالْأَصْدِقَاءِ
وَالْجِيرَانِ وَإِنْ كَانُوا أَغْنِيَاءَ) ئەمە عىبارەتى (الفقه الإسلامى
وأدلته) ج ۴ ە كە دەفەرموئىت: ئەم بەشە دەكرىت بە دىارى بۆ خزمان،
با مالىان لىت دور بىت يان با لە شارو گوندىكى تىرىش بژىن. جا
(خوشكتە، براتە، خال ومام و ئاموزاتە، پورو پوزاتە) ئەزانىت
قوربانىت كردوۋە، جىگاي خۆيەتى بەشىكى ۋەكو دىارى بۆ بنىرىت،
كە ئەمە سىلەى رەحمى پى نوئ دەبىتەۋە پاداشتى گەۋرەى لەسەر
ۋەر دەگرىت، ۋە بە دىارى بىنىرە بۆ برادەرو دۇستانت، لە دائىرەكەت
لەگەل كەسىكدا ھاۋ پىشەى يان دراوسى دوكانتە، يان لە كۆنەۋە
برادەرىكى راستەقىنەو دلسۆزتە، ئەمە بەشىكى لەو گۆشتى
قوربانىيە بە دىارى بۆ بنىرە، ۋە ھەرۋەھا دراوسىكانى خوت لە بىر
نەچى و بەشى ھەموويان بدەى، جا ئەم خزمەت، يان برادەرو
ھاۋپىيەت، يان دراوسىيەت، ھەرچەندە دەۋلەمەندىش بن، ھەر
دروستە لەو گۆشتى قوربانىيە بەشيان بدەى، ۋە (ان شاء الله)
پاداشتى تەۋاۋى لەسەر ۋەردەگرىت.

ۋە بزانن ئەگەر دراوسىكەت پوو لە دىنىش نەبوو، گاۋرو
جولەكەش بوو، ھەر بىرو باۋەرو دىنىكى غەيرى ئىسلامى ھەبوو،

هەر دەبیئت لەو گۆشتی قوربانییە بەشی بەدەیت، وە لە کتییی (الفقه الشرعی المیسر) کە دانراوی زانای پایە بەرز (محمد علی الصابونی) یە لە ج ٨ دا دەفەر مویت: (إِذَا ضَحَّى الْفَقِيرُ أَوْ الْمُتَوَسِّطُ الْحَالَ بِذَبْحِ شَاةٍ، فَلَا حَرَجَ عَلَيْهِ أَنْ لَا يَتَصَدَّقَ بِشَيْءٍ مِنْهَا، وَيَتْرَكُهَا كُلَّهَا لِعِيَالِهِ تَوْسِعَةً عَلَيْهِمْ، لِأَنَّ الْغَرَضَ مِنَ الْأُضْحِيَّةِ إِرَاقَةُ الدِّمِّ تَقَرُّباً إِلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ، وَالتَّصَدَّقُ بِشَيْءٍ مِنْهَا مُسْتَحَبٌّ، وَلَيْسَ بِوَاجِبٍ وَقَدْ نَصَّ عَلَى ذَلِكَ الْفُقَهَاءُ، فَقَالُوا: يُسْتَحَبُّ لِمَنْ كَانَ فَقِيراً أَنْ يَتْرَكَهَا كُلَّهَا لِعِيَالِهِ تَوْسِعَةً عَلَيْهِمْ...).

واتە: ئەگەر کەسێک هەژار بوو، یان ژیانیکێ مامناوەندی هەبوو، نە دەوڵەمەند بوو نە زۆریش هەژار بوو، هەزی کرد کە قوربانی بکات، بزنیکی یان مەریکی هەبوو کردی بە قوربانی، ئەوا هیچ لە خیری قوربانییەکی کەم نابێتەووە لۆمە ی ناكریت، ئەگەر هیچی لێی نەدات بە کەس، وە هەمووی بۆ مال و منالی خۆی بگێڕیتەووە بۆ ئەوێ بە تەواوی لێی بخۆن و پاشەكەوتی لێ بکەن، بۆ پۆژانی دواي جەژن و کاتەکانی تر، چونکە مەبەست لە قوربانی سەر بڕین، پشتمنی خۆینی هەیانیکە بە مەبەست و نیەتی نزیک بونەووە لە خوای گەورە، ئیتر کە هەیانە کە سەر بێرداوە لەم ماله هەژارەدا، مەبەستی قوربانییە کە هاتووێتە جی، ئیتر لەوێ دوا بەخشینی هەندیک لەو گۆشتی هەیان قوربانییە سوننەتە، وە واجب نییە، وە زانایان بە پوونی قەسەیان لەم بارەییەووە کردوووە فەرموویانە: سوننەتە بۆ

كه سيك كه هه ژاره هه موو گوشتی قوربانیه كه ی بو خویی و مال و منالی بگێریته وه هه لی بگړیت، بو ئه وه ی به ته واوی تیرو ته سه لیان بکات.

(سُبْحَانَ اللَّهِ) له به خشنده یی خوای گه وره و پێزی ئیسلام بو هه ژارانی دل ده وله مه ند، به و هه ژارییه وه كه مه پێك یان بزنیکی هه یه، یان پاره ی کړینی هه یوانیکی قوربانی هه یه، به ئام ئه وه نده دلی ده وله مه نده و چاوی تیرو هه زی به به رز پاگرتنی دروشمه کانی خوای گه وره یه، چونکه قوربانی (مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ) یه.

جا ئه م هه ژاره خیزانداره بو ی هه یه ته واوی گوشتی قوربانیه كه ی بو خویی و مال و منالی بخوات و سه رف بکات.

وه بزانی: ره شه وولاخ بو هه ت كه س ده بیئت، جا ئه و هه وت كه سه هی یه ك مال بن و هی یه ك خیزان بن، یان هه وت براده رو هاوپی به یه كه وه به هه ر هه وتیان ره شه وولاخییکی ته مه ن دوو سال ته واو كړدو بکړن، هه ر دروسته، وه بزنی و مه پ بو یه ك كه س ده كړیت به قوربانی. به ئام ئه گه ر پیاویك كه خاوه نی خیزانه و منالی هه یه، ویستی قوربانی بکات و مه پێك یان بزنیکی کړی، ئه وه ئه و مه ره یان ئه و بزنه، بو ته واوی ئه و خیزانه له جیاتی قوربانی ده كه وی و له کاتی سه ربپیندا پیاوه كه ده لیئت: (بِسْمِ اللَّهِ، اللَّهُ أَكْبَرُ) خواجه گیان وا من له پیناوی ره زامه ندی تۆدا ئه م هه یوانه سه ر ده بېرم و ده یکه م به قوربانی بو خوُم و خیزانم و ته واوی مندا له کانه.

رەحمی خواو کەرەمی خوای بەخشنده ئەوەنده زۆرە، مادام ئەم خیزانە پرێزو حورمەت و خوشەویستی لە نیوانیاندا، تەباو خوشەویستن لەناو یەکتەدا، خوای میهرەبان ئەو تاکە حەییوانی قوربانییە لە جیاتی هەموویان وەردەگیرێت.

بەلام ئەبێت ئاگاداری ئەوە بین، کە ئەمە تەنها کاتیەک وایە کە سەرۆک و کاسبکارو مشورخۆری خیزانە کە پیاوێکیەو نەفەقە ی ژن و مندالەکی لەسەرە، حەییوانە کە بکڕی و بیکات بە قوربانی.

بەلام ئەگەر ژنە کە بە پارە ی خۆی حەییوانێک (مەڕێک یان بزنیکی) ی کڕی، بۆ قوربانی یان کوڕیکی مالهە کە، یان کچیکی مالهە کە، هەر لەگەڵ دایک و باوکی دەژی و پارە ی خۆی هەیەو دەیهوێت قوربانی بکات، ئەوە تەنها لە جیاتی خۆی دەکەوێت و بری هەموو خیزانە کە ناکەوێت.

ئیماندارانی بەرپێز: یەقینتان بێت هەر مالهێک قوربانی تێدا بکریت، خوا ی گەرە بەرە کەتی تێدەخات. وەعدی خوا ی گەرە یه: ﴿وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ ۖ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ﴾ السبا ۳۹

دە ی موسولمانی بەرپێز: خوا ی گەرە زۆری پێداوی، دە تۆش بە بەشیکی کەمی خوا ی گەرە لە خۆت پازی بکە، ئەمڕۆ کە بە دەستەوێه بە فرسەتی بزانه، چونکە پەنگە پوژیک بیتە پیشەوێه هیچت بە دەستەوێه نەمینیت.. چەندین کەسمان بینی بە سەدان سەر مەرو بزنی هەبوو، ئازە ئاداریکی گەرە بوو، کەچی قوربانییەکی لی نەکرد تا هەمووی لە دەست چوو، یان مردوو فریا نەکەوت قوربانی

بكات و ئەو ھەموو پاداشتە گەورەيەى نەبرد بۆ قىامەتى خۆى.
قىامەتتەك كە مەروۋ تەيىدا موحتاجە بە يەك چاكە، وە كەس ئامادە نىيە
چاكەيەكى خۆى بدات بە كەسىكى تر.

بەريزان: ئەو ھى جەژنەكە مان پازاوەترو پىرشنگدارترو خوشتر
 دەكات، ئەمانەيە:

۱. خىزانەكان: ژن و مېردەكان، پۆلەكان لەگەل دايك و باوكياندا،
 ئەوپەرى خوشەويستى بۆ يەكترى دەربېن، چەند جوانە پياو كە لە
 مزگەوت پويشتەو لە نويزى جەژن، يەكەم كەس پىرۆزبايى لە
 خىزانەكەى بكات و داواى گەردن ئازادى لى بكات و دەست خوشى
 لى بكات، بۆ ئەو ھەموو عەزىيەت و ماندوو بوونەى كە لە پىناوى
 خۆى و ميان و مەنلەيدا ئەيدات، وە پىيى بلىت بەراستى ھاوسەرى
 خوشەويستم دوعاى خىرت بۆ دەكەم لاى خواى گەورە، خوا لەش
 ساغ و دلشادت بكات، بە ھەمىشەيى، كە جوانى مالم، گەرمى
 مەتبەخم، بەھوى جوھدو ھەولى شەوو پۆژى تۆوہيەو ھەموو
 كاتىكت ھەر جەژن بىت، ئەمجا تەوقەى گەرمى لەگەلدا بكات، نەك
 وەكو ھەندىك پياو كە لە جەژندا تەوقە لەگەل ھەموو ئافرەتتەكى
 نامەحرەمدا دەكەن، كە حەرامەو سزاي خوايى لەسەرە، كەچى تەوقە
 لەگەل خىزانە حەللەكەى خويىدا ناكات.! وە بە ھەمان شىوہ ژنيش بە
 پروى خوش بە تەوقەى گەرم، بەبۆنى خوش، بە ئاميزى پىر سۆز، بە
 زەردەخەنەى سەر لىوو، بە نىگاي سەرنج پاكىش، بە خىرھاتنەو ھى
 ھاوسەرەكەى بكات و جەژنە پىرۆزەى لى بكات و دوعاى لەش ساغى

و تہمہن دریژی بو بکات. وہ مندالہکان فیّر بکات و ہانیان بدات کہ
دہستی باوکیان ماچ بکن و جہژنہ پیروزی لی بکن.

۲. سہردانی خرم و کہس و کارمان بکہین: بہ تاییبہتی نہگہر
 خرمیکت عاجزیہکت لہگہلی ہہیہو ساردیہک لہ نیوانتاندہ دروست
 بوہ، نہم جہژنہ فرسہتیکی زیرینہ بو ناشت بونہوی دلہکان و
بہستہوہو دروستکردنہوی پھیوہندیہ پچراوہکان.

۳. وہ دل و دہرومان بہرامبہر تیگرای خہلک: ہہموو نہوانہی کہ
 لہگہلیان دہژین، لہ فہرمانگہ، لہ خویندنگہ، لہ کارگہ، لہ ہہر
 جیگاہکدا بہیہکہوہین، کہ ہاوپڑی ی یہکترین، کہ دراوسی و
 ہاومالین، بہ دلی پاکہوہ جہژنہ پیروزی لہ یہکتری بکہین، زمان
 ودلمان وہکو یہک شیرین بیت، نہک (زمانی شیرین و دل گورگ بین) با
 ہہول بدہین لہ چاکترین مروّقہکان بین.

لہ پیغہمبہری خویان ﷺ پرسی: کی چاکترین کہسہ؟
 فہرمووی: (کُلْ مَخْمُومِ الْقَلْبِ، صَدُوقُ اللِّسَانِ). عہرزیان کرد:
 (صَدُوقُ اللِّسَانِ) نہزاین مانای راستگو لہ قسہکردندا، نہی
 (مَخْمُومِ الْقَلْبِ) کیہ؟ فہرمووی: (هُوَ التَّقِيُّ النَّقِيُّ لَا إِثْمَ فِيهِ وَلَا
 بَغْيَ وَلَا غِلَّ وَلَا حَسَدَ) حَدِيثٌ صَحِيحٌ، رَوَاهُ ابْنُ مَاجَةَ وَ
 الطَّبْرَانِي.

واتہ: نہو دلہ پاکہ خاوینہ پاریزکارہ بی گہردیہ، کہ گوناہ
 وتاوان ویرکردنہوہ لہ خراپہکاری و ستہم وپق وقین و حہسوودی
 بہرامبہر بہ کہس تیدا نییہ.

ووشه‌ی (مَحْمُوم) له (خَمَمَتِ الْبَيْت) وه هاتووه، واته: گسکدان له ناو مال و پاک کردنه‌وه‌ی.

ده‌ی ئەگەر پۆژانه ناو مالەکانمان گەسک ئەدری و خاوین ئەکریتە‌وه، ده با لانی هه‌ره که‌می سالانه له جه‌ژندا گەسکی‌کیش له دلی پیس بومان بده‌ین و خاوینی بکه‌ینه‌وه، له پیسی و گەردو توژی بق وقین و چه‌سوودی و خراپه‌کاری.

ئە‌م‌رۆ ئیمه له‌م دوانه‌مان که‌مه، به‌خوا به مالانیشه‌وه نه‌گه‌ریت، ته‌نها ئە‌م دوو تایه‌ته‌ندییه‌ت تیدا بیت باشت‌ترین عه‌بدی خوا ده‌بیت. ئای چه‌ند خۆشه‌‌م‌رو‌ة (صَدُوقُ اللِّسَان) بیت، جا (صَدُوقُ اللِّسَان) هه‌ر مانای ئە‌وه نییه که له‌کاتی قسه‌کردن و گێڕانه‌وه‌ی باسی‌کدا درۆ نه‌که‌ی، به‌‌ل‌کو ئە‌وه‌یان گه‌وره‌تره که به‌زمان به که‌سی‌ک مه‌لی خۆشم ئە‌ویی و پ‌یزت لامه‌و برای به‌پ‌یزیت، که‌چی هه‌ر که پشتی هه‌‌ل‌کرد، هه‌زار تانه‌و توانج له‌ خوی و مال و منالی بده‌یت.

زۆر که‌س له جه‌ژندا بو جه‌ژنه پ‌ی‌رۆزه به مالانه‌وه ده‌گه‌ریت، به‌لام هه‌رکه له‌م مال چووه مالیکی تر، زه‌می مال‌ه‌که‌ی پ‌یشوو که‌م و کو‌پ‌یه‌کانیان ده‌کات .

ئای چه‌ند خۆشه‌‌م‌رو‌ة (مَحْمُوم الْقَلْب) بیت، دلی پاک و بی‌گه‌رد بیت، چ سوودی هه‌یه، به لاشه جه‌ژنه پ‌ی‌رۆزه له یه‌کت‌ری بکه‌ی، به‌لام ناو دلت بو‌گه‌ن بیت، به داخه‌وه بی دینی که‌ناله ته‌له‌ف‌زیونییه نا مه‌سئوله‌کان، فیلمه خراپه‌کان، ئە‌م میللەتی کورده‌یان فیری ئە‌وه کرد که درۆ له‌گه‌ل یه‌کت‌ری بکه‌ن، سه‌ر‌کرده درۆ له‌گه‌ل میللەت ده‌کات،

میلله تیش هەر به زمان و چه پله لیدان دلسۆزی سهرکردهیه، یان له ترسانه یان له برسانه، نیفاقی سیاسی دروست بووه، مونا فەسهی دهوله مەندی وای لیکردوین، به داخهوه کێ به دلّ حز به قازانجی کێ دهکات، مهگهر ئهوه که سهی له خواترس بیّت، ئهوه خه لکه دلیاکه ههژاره ی که له دییه کدا دهژیان، له بهر ههژاری نه یانته توانی هه موویان بو به یانی جهژن یه که جوړ خواردن ئاماده بکه، به ئام دلّ وزمانیان به یه که وه پاست و پاک بوو، نانی جهژنیان به یه که وه له مزگهوت دهخوارد، (چیشتی مجبور) له وه وه هاتووه، ئهوه گونده ئهگهر به ژماره و خانوو سه د مالّ بوین، به ئام ههروه کو یه که مالّ به یه که وه ژیاون، ئای چ سهرده میکی به خته وهری و دلّاسووده یی بوو.

٤. ئهوه ی که جهژنه که مان خوشتر و رازوه تر دهکات ئهوه یه: حکومت به زهیی به میلله تی خۆیدا بیته وه، یه که م: به زهیی مهعنه وی، به وهی شتی خراب و په وشت له ناوبهرو دژ به بنه ماکانی ئیسلام له که ناله کانی راگه یاندنی وه نیشانی پۆله کانی میلله ته که ی نه دات. حه یفه له پۆژی جهژندا فیلمی شه پروو کوشتن و به کاره یانی چهک و له یه که تر دان، نیشانی منالّ وه رهزی ئه م میلله ته بدریّت، زۆربه ی مندالان له جهژندا ئه وه پاره یه ی که وه کو جهژنانه وهری دهگرن، دهیده ن به ده مانچه و تفهنگی میروو، یاری ئاگری، بوچی؟ چونکه ئه وهنده ی فیلم له و باره یه وه بینیه لیّ بووه ته قاره مانی، له وولاتاندا ته نانه ت ئه وه وولاتانه شی که به رده وام شه پرو کوشتاریشی تیّدا بووه، وایان له منداله کانیان نه کردووه، که حه زیان له چهک بیّت،

جاریکیان له رادیوییهکی مه‌ه‌لییه‌وه گویم لی بوو که ووتی:
 کابرایه‌کی کوردی عراقی ده‌چیته‌ لو‌بنان، مناله‌که‌ی ده‌باته‌ شوینی
 کپینی شتی مندالان، مناله‌ کورده‌که‌ له‌ وه‌موو له‌عابه‌و یاری
 مندالانه‌دا، داوای تفه‌نگی‌کی میرو ده‌کات، کابرای دوکانداری لو‌بنانی
 ده‌لێت: هه‌ر به‌خو‌پایی بو‌خو‌ت، چونکه‌ چوار ساله‌ له‌م دوکانه‌دایه‌و
 به‌و شوینه‌وه‌ هه‌لو‌اسراوه‌، به‌لام هیچ منالیک‌ی لو‌بنانی ده‌ستی بو‌
 رانه‌کی‌شاوه‌و داوای نه‌کردوه‌.

جا ئیمه‌ش که فه‌وتاوی چه‌ک و ته‌قه‌مه‌نی وئاگرین، با نه‌هیلین
 منداله‌کانمان ئه‌م جو‌ره‌ شته‌ بی سووده‌ به‌لام پر مه‌ترسییه‌ به‌کار
 به‌ینن، چونکه‌ پو‌وداوی دلته‌زینی لی که‌وتوه‌ته‌وه‌و چاوی مندالی
 بی تاوانی تیدا کو‌یر کراوه‌ که‌ جه‌ژنی چه‌ندین مالی کردوه‌ به‌
 شیوه‌ن.

له‌به‌ر ئه‌وه‌ داواکارم له‌ دوکانداره‌ به‌ریزه‌کان، که‌ ئه‌و جو‌ره‌ شتانه‌
 مه‌هیلن و به‌ منالی مه‌فروشن، چونکه‌ پاره‌که‌ی هه‌رامه‌، وه‌ تکام وایه‌
 دام وده‌زگا‌کانی ئاسایش و پو‌لیسیش که‌ له‌به‌ر خاتری پاراستنی
ژیانی خه‌لک، خو‌یان له‌ جه‌ژن کردن له‌ناو مال و مندالیان هه‌رام
 کردوه‌، ئه‌و چاکه‌یه‌ش له‌گه‌ل پو‌له‌کانی میله‌ته‌که‌ی خو‌یان بکه‌ن،
 که‌ هه‌ر دوکانداریک‌ ئه‌م شتانه‌ی فروشت دوکانه‌که‌ی پی دابخه‌ن و
 غه‌رامه‌ی بکه‌ن، وه‌ له‌ ده‌ستی منال و هه‌رزه‌کارانی بستینن.

دووه‌م: به‌زه‌یی ماکدی: چه‌ند خو‌ش ده‌بوو حکومه‌ت جه‌ژنانه‌ی
 بدایه‌ به‌ میله‌ت، لانی که‌م به‌و مالانه‌ی که‌ موچه‌یه‌کیان نییه‌، که‌ زو‌ر

هه‌ژاریان پێوه دیاره‌و له‌م گرانییه‌ی بازاردا توانای کڕینی
 پێداویستی و جل و به‌رگی جه‌ژنیان نییه‌، چهند جینگای دڵخۆشی
 هه‌موو لایه‌کمان ده‌بوو که حکومه‌ت هه‌فته‌یه‌ک پێش جه‌ژن پاره‌یه‌کی
 باشی به‌و مالانه‌ بیه‌خشیایه‌و وه‌کو جه‌ژنانه‌ پێشکه‌شی بکردنایه‌و
 ئه‌وانیش سه‌دان دوعای به‌ کول و به‌دلیان بو بکردنایه‌. که به‌راستی
 دوعای ئافره‌تیکی به‌ شه‌ره‌فی بوو سووری به‌ عززه‌ت که دانیشتوو
 به‌ دیار چهند مندالێکی بی نازی بی باوکه‌وه‌، دوعای پیره‌ژن و پیره
 می‌ردێکی په‌ک که‌وته‌، که هیچ سه‌رچاوه‌یه‌کی داراییان نییه‌، که دوعا
 بو حکومه‌ت و کاربه‌ده‌ستانی بکات، کاتی‌ک ده‌بینیت ئه‌م حکومه‌ته
 چاوی تیزه‌و ئه‌وانیش ده‌بینی و له‌ یادیان ناکات و له‌ جه‌ژنا ناهێلێت
 بی نازیان پێوه دیار بێت. ئه‌مانه‌ دوعای بو ده‌که‌ن که خوا ئه‌و
 حکومه‌ت و سولته‌یه‌ راگیراو پارێزراو بکات، دلتیابن ئه‌و دوعا به
 کول و دلانه‌ له‌ هه‌زاران پاسه‌وان و گونجی چیمه‌نتۆی ده‌وری
 باره‌گاکانتان باشتره‌ به‌هێزترن بو پارێزگاریتان، وه‌ له‌م پۆژه
 پیروژه‌دا، له‌م به‌ره‌به‌یانی پۆژی یه‌که‌می جه‌ژنی قوربانی پیروژه‌دا،
 ئه‌م به‌سه‌ره‌اته‌ ده‌که‌م به‌ دیاری و جه‌ژنانه‌و بو کاربه‌ده‌تانی
 حکومه‌تی کوردستانی ده‌نێرم.)

پۆژی پێش جه‌ژن بوو که‌کانی خه‌لیفه‌ (عومهری کوری
 عبدالعزیز) هاتنه‌ لای باوکیان و ووتیان: (يا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، الْعِيْدُ
 غَدًا، وَلَيْسَ عِنْدَنَا ثِيَابٌ جَدِيْدَةٌ نَلْبَسُهَا) ئه‌ی ئه‌میری ئیمانداران، ئه‌ی
 باوکه‌ گیان، به‌یانی جه‌ژنه‌و ئیمه‌ش هیچ جل و به‌رگیکی تازه‌مان نییه‌

که بو ئهه جهژنه له بهری بکهین و جل و بهرگهکانی که ههشمانه،
 هه مووی کۆن بووه و پینهی پیوهیه، ئیمهش ههز دهکهین وهکو ئهه
 خه لکه که له خوا به زیاد بیئت، هه مووی وهزعی باشه و جلی جوان
 وتازهی بو جهژن کردوه، بهرگیکی تازه مان له بهردا بیئت، خهلیفه ی
 دادگهر، که ئه وهنده به دلسۆزی و دهست پاکی و دادپهروه رییه وه
 حوکمی ده کرد، هیشتا دوو سال له ماوه ی دهسه لاتا ته که ی
 تینه په ریبهو، که باری ئابووری وولات به تهواوی گهشایه وه و برژیوی
 ژبانی خه لک به تهواوی باش بو، که چی ئه وه حاالی کچه جگهر
 گو شه کانی خۆیه تی! به لی خهلیفه ی دادگهر هه زه تی (عومه ری
 کوپی عبدالعزیز) ته ماشایه کی کردن وزۆر به سۆزه وه بو ی پوانین و
 به چاوی پر له فرمی سه که وه فره مووی: (یا بناتی لیس العید لمن لبس
 الجدید، إنما العید لمن خاف يوم الوعد) .

ئه ی کچه خۆشه و یسته کانه، جهژن بو ئه وه که سه نییه که جلی
 جوانی له بهردایه و پۆشاکی تازه ی پۆشیوه، به لکو جهژنی راسته قینه
 بو ئه وه که سه یه، که ترسی پۆژی وهستانی بهردهم خوای
 پهروهردگاری خۆی هیه و له ترسی شه رهزاری ئه وه پۆژه، نه یه توانیوه
 ئه وهنده پاره له خه زینه ی دهوله ت هه لبگریت، که جگه له مه صره فی
 نان و پیخۆری ساده ی پۆژانه ی پاشه که وتیکی هه بیئت، که له جهژندا
 پارچه جلیکی تازه بو کچه کانی بکریت. ! له و کاته دا وه زیری دارایی
 له خزمه ت خهلیفه دا بوو، عه رزی کرد: ئه ی ئه میری ئیمانداران، چ
 قهیدی هیه ئه گهر موچه ی مانگیکت بو پیش بخهین و ئیستا وهری

بگری و جل و بەرگی تازە بۆ مال و مەنالت بۆ جەژن بکری و پاشان لە مانگی داها توودا مۆچەکەت نادەینی و لە جیاتنی ئەمە دەگێڕنەو، خەلیفە نەیفەر موو: بەراستی پێشنیاریکی بەجییە، خو ئەمە تەنها قەرز کردنیکە لە خەزینە دەوڵەت و پاشان دەیدەمەو بە ئاگاداری وەزیری دارایی و خەزەدار دەبیت، نەخیر، بەلکو فرمووی: ئای چیت پی بلیم، ئایا تۆ ئاگاداری زانستی غەبیت هەیه کە بزانی من تا بەیانی بە زیندوو یەتی دەمینم، چ جایی مانگیکی تر؟ ئیتر چۆن دەتوانم کاری وا بکەم؟ چونکە کە مرەم مۆچەکەم دەبیت بپرەری و ئەوسا بە چی قەرزەکەم بۆ بدەنەو؟ !! پاشان دڵنەوایی کچەکانی کردو ئەوانیش بە ئامۆزگارییەکانی قەناعەتیان کرد.

لە کۆتایشدا دەلیم: پۆژی جەژن پۆژی دڵخۆش بوون و شوکرانە بزێری خواپە، نەک پۆژی تاعزیه نوێ کردنەو و چوونە سەر قەبران و نۆ جەژنەو گریان.

لەبەر ئەوە نۆ جەژنەو تاعزیه نوێ کردنەو حەرامەو چوونە سەر قەبری مردوو و انتان بخەنە کاتیکی تر و پۆژیکی تر و هەر لە مالهو دەوای خێریان بۆ بکەن و قورئانیان بۆ بخوینن و صدەقەو خێریان بۆ بکەن و جەژن لە خۆتان و مال و مندالتان مەشیوینن.

جاریکی تریش جەژنتان پیروژو هەموو کاتیکتان هەر خوشی و شادی بیت.

ووتارى عەرەبى بۆ جەزنى قوربان

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَمَلَ الْأَعْيَادَ بِالسَّرُورِ، وَضَاعَفَ لِلْمُتَّقِينَ جَزِيلَ
الْأَجُورِ، وَقَبَلَ مِنَ الْحُبَّاجِ وَالْعُمَّارِ سَعِيَهُمُ الْمَشْكُورِ، وَكَمَلَ الضِّيَافَةَ
فِي يَوْمِ الْعِيدِ لِعُمُومِ الْمُؤْمِنِينَ.

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُعِزُّ أَوْلِيَائِهِ، وَأَشْهَدُ أَنَّ سَيِّدَنَا مُحَمَّدًا
رَسُولَ اللَّهِ سَيِّدُ رُسُولِهِ وَأَنْبِيَائِهِ.

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ، وَمَنْ
اهْتَدَى بِهَدْيِهِ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ.

أُصِيكُمُ عِبَادَ اللَّهِ وَنَفْسِي قَبْلَكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَطَاعَتِهِ ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ .

قَالَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ تَعَالَى: ﴿وَالْبُدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُمْ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ
لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ فَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافٍ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا
فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطِيعُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ كَذَلِكَ سَخَّرْنَاهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ
تَشْكُرُونَ﴾ (الحج ٣٦)

وَاعْمَلُوا أَنَّهُ يُسَنُّ الْأَضْحِيَّةُ بَعْدَ صَلَاةِ الْعِيدِ، وَالتَّصَدَّقُ بِثَلَاثِهَا،
وَإِهْدَاءُ ثَلَاثِهَا، وَأَكْلُ ثَلَاثِهَا، وَقَدْ ضَحَّى النَّبِيُّ ﷺ فِي صَبِيحَةِ الْعِيدِ
بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ أَقْرَنَيْنِ...

تَقَبَّلَ اللَّهُ الْحَجَّ مِنْ إِخْوَانِنَا الْحُبَّاجِ، وَكَتَبَ لَهُمُ السَّلَامَةَ وَالْأَمَانَ
فِي رُجُوعِهِمْ إِلَى بِلَادِهِمْ، وَوَفَّقَنَا لِأَدَاءِ الْحَجِّ إِلَى بَيْتِهِ الْمُكَرَّمِ.

تَقَبَّلْ مِنَّا يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ، وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.
 سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

سەرچاوهكان:

١. قورئانی پیرۆز.
٢. فەرمووده پیرۆزهکانی پیغه مبهری نازدار ﷺ
٣. یَسْأَلُونَكَ د. حُسام الدین بن موسی عَفَانَة
٤. الفقه الشرعی المیسر محمد علی الصابونی
٥. رَوْضَةُ الْخُطَبَاء د. مصطفى مُراد
٦. الصَّحِيح مِنَ الْأَثَرِ فِي خُطَبِ الْمَنْبَرِ فَيَصِلُ بْنُ عَبْدِ الْحَاشِيْدِي
٧. الفقه الإسلامي وأدلته د. وَهبة الزُّحَيْلِي
٨. صَحِيح وَصَايَا الرَّسُول ﷺ سَعْدُ يَوْسُفْ أَبُو عَزِيز
٩. سَلَوَكِيَّاتُ الْمَرَأَةِ الْمُسْلِمَةِ محمد عبدالعاطي بحيري

ووتارى يەكەم
بۇ مانگى ذى الحجة
نۆمىنەى حاجىيان

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى
آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ:

سوپیاس بۆ خوای گهوره، سیمای ئیماندارى و خه مخۆرى بۆ
قیامت و تهرازووی مه حشه، له دل و دهروونی ئهم میلله ته
ئیمانداردا بهرزو گهشاویه، له پۆژانه دا به دهیان موسولمان له
پیاو و له ژن، له برایان وله خوشکانمان، له گه نجه خواناس و پریش
سپییه نورانییه کانمان، لیمان ده پرسن: ثایا کهى (۱۰) پۆژى
سه ره تاي مانگی قوربان، که له کورده واریدا به (نۆمینه ی حاجییان)
ناسراوه، دهست پى ده کات؟ بۆ ئه وه ی له م فرسه ته زیڕینه دا، زادو
زه خیره یه ک بخهن، تویشه به ره یان پرکه ن بۆ ئه و پۆژه ی که رۆژى
پۆژانه، که خوای گهوره ده فره مویت: ﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ

﴿إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ﴾ (الشعراء ۸۸-۸۹).

ئه و پۆژه ی که نه مال سوود ده به خشیت و فریای ئاده میزاد
ده که ویت، نه مندال و نه وه، مه گهر که سیك به دل و دهروونی پاک و
بیگهر دو پر له ئیمان به خزمه ت پهروه ردگار گه یشتبیت.

ئای پۆژى قیامت چ پۆژیکی چاره نوس سازه، ﴿يَوْمَ يَقُومُ

النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾.

ئه و پۆژه ی که هه موو خه لکی به پیوه ده وهستن له بهردهم
ده سه لاتی پهروه ردگاری جیهانیاندا.

ئەو پۆژە پۆژیکى زۆر سامناک و ترسناک و گەورەيە، ﴿يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِّنَفْسٍ شَيْئًا وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ﴾.

ئەو پۆژەي کەس فریای کەس ناکەوێت، کەس هیچ شتیکی لە دەست نایەت بۆ کەسانی تر، ئەو پۆژە هەموو شتیکی بە دەست خوایە، فرمان تەنها فرمانی پەرورەدگاری دادپەرورە.

جا مەروە کە لەم ماوه کورتەي ژيانى دۇنيادا، کە ئەگەر (٦٠) سال بژى، پانزەي مائەلو چل و پینجەکەي تری بیست سالی هەر خەوتوو، مایەوه بیست و پینج سال تەمەن، ئەویش زۆری بە کاروکاسپی و خویندن و سەرقالی دۇنياوه بەسەر دەبریت، کە ئەمانەش ئەگەر لەسەر پێبازی ئیسلام ئەنجام بدرین و بە نیەتیکی پاکەوه بکړین، هەر بە خوا پەرستی ئەژمێردرین، (ان شاء الله) ئەوا ماوهيەکی زۆر کە ممان بۆ دەمینیتەوه کە بە عیبادهت ئاوه دانی بکەینەوه، بۆیە خوای بە بەزەیی، چەند دیاری و خەلاتیکی بەم ئوممەتەي پیغمبەر ﷺ بەخشیوه، کە بە کات وزەمەن کەمە، وه عیبادهتەکە ساناو ئاسانە، بەلام پاداشتەکەي هەر خوای گەورە خوئی پینی زانایە کە چەندە گەورەيە، بۆ ئەوهي کە لە ماوهيەکی کەمدا ئەگەر بە نیەتیکی خاوین و دلیکی پاک و پڕ لە ئیخلاصەوه عیبادهتی خوای خۆمانی تیدا بکەین، پاداشتیکی گەورەمان دەست دەکەوێت، جا یەکیک لەو خەلاتە گەورانە: کە هەلیکی زیڕینە تاوه کو تویشەبەرەي چاکەمانی تیدا پڕکەین، ئەم چەند پۆژەي سەرەتای

مانگی (ذی الحجة) یه، که ئەوەندە گەورەن خوای گەورە سویندی پی
خواردوون، که دیارە خوای گەورە هەرگیز سویند ناخوات بە شتیک،
مەگەر ئەو شتە زۆر گران قەدر بیّت، جا خوای پەرورەدگار
دەفەر مویت: ﴿وَالْفَجْرِ ۝ وَلَيَالٍ عَشْرٍ ۝ وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ ۝﴾
الفجر ۱- ۳.

واته: سویند بە بەرەبەیان، سویند بە (۱۰) شەوی مانگی ذی
الحجة، که کاتی ئەنجامدانی حەجە، وه سویند بە شەو جوت
وشەو تاکەکان .

زانایان دەفەر موون: (الشفع) پۆژی جەژنی قوربانەو (الوتر)
پۆژی عەرەفەیه، که پۆژی نووی مانگی (ذی الحجة) یه.
بە ئی نوومینهی حاجییان واته: نو پۆژی یه که می مانگی قوربان،
پۆژانیکی زۆر گەورەو گرنگن، که بە سەر موسولماناندا تیئە پەڕن،
پۆژانیکن که خوای گەورە پیی خوشە تەواوی عیبادەتەکان تییدا
ئەنجام بدریّت، حەج که له پۆژی عەرەفەدا، له نووی مانگ دا
دەکریت، (الْحَجُّ عَرَفَةَ) وه به پۆژو بون تییدا وه تەوبە کردن وه
قورئان خویندن.

له بەردەم گەورەیی ئەم چەند پۆژەدا دەچینه خزمەت قورئان
ودەبینن، له پینج شویندا خوای گەورە باسی ئەم چەند پۆژە
کردوو: ﴿وَاذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ﴾ البقرة ۲۰۳،

﴿وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ﴾ الْحَجَّ ٢٨ ، ﴿وَلَيَالٍ عَشْرٍ﴾
 ﴿وَأَتَمَمْنَهَا بِعَشْرِ﴾ الأعراف ١٤٢ ، ﴿وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ﴾.

ئەم چەند شوینەى قورئانى پىرۆز بە پىنى پاي ھەندىك لە
 موفەسىرىن، مەبەست لە (١٠) پۆژى ذى الحجة يە.
 لە ھەرموودەى پىغەمبەرى خوشەويستماندا ﷺ باسى ھەزل
 رگەورەى عىبادەتى ئەم (١٠) پۆژە بە گشتى ھاتوو، لەوانە:
 (ئىبن عباس) ھەفەرمووت: پىغەمبەرى خوا ﷺ ھەرمووى: (ما من
 أيام العمل الصالح فيها أحبَّ إلى الله عزَّ وجلَّ من هذه الأيام. يعني
 أيام العشر. قالوا: يا رسول الله ولا الجهاد في سبيل الله؟! قال: ولا
 الجهاد في سبيل الله، إلا رجل خرج بنفسه وماله، ثم لم يرجع من
 ذلك بشيء) رواه البخاري.

واتە: ھىچ پۆژانىك نىيە كە كەردەوى باش تىاياندا بەقەدەرى ئەم
 (١٠) پۆژە خوشەويست بىت لای خواى گەورە. عەرزىان كەرد:
 تەنەت جىھادىش لە پىنى خوادا؟! ھەرمووى: تەنەت جىھادىش لە
 پىنى خوادا، مەگەر كەسىك بە نەفس ومالەو بەجىتە جىھاد ھىچىك
 لەوانە نەگىریتەو، بە نەفس ومالەو لە پىنى خوادا بىروات.

كەوابوو ئەم (١٠) پۆژە واتە لەيەكى (ذى الحجة) ھەتا (دەى)
 (ذى الحجة) فرسەتىكى زىرىنە بو عىبادەت و پەرسەن، پىويستە
 كەسى موسولمان ئەم فرسەتە بقۆزیتەو بە خویندىنى قورئان

وزیکرو پۆژوو په یوه سست بوون به جهماعه ته وه و پارانه وه ی زۆره وه کاته کانی ئەم چەند پۆژە ی برا زینیتە وه.

وه یه کێک له کرده وه چاکه کان که موسولمانان زۆر پرسایاری له باره وه ده کهن، به پۆژوو بوونی ئەم پۆژانه یه، که مه به ستمان ههشت پۆژه که یه، چونکه پۆژی عه رفه که پۆژی نۆیه مه، وه هه یچ که س گومانی نییه له سوننه تییه به پۆژوو بوونی پۆژی عه رفه، وه ههشت پۆژه که ی تریش که فەرمووده که باسی گه وره یی عیباده تی تیدا کردن، بێگومان پۆژوو گرتنیش ده گرتنه وه. بگره پۆژوو له عیباده ته زۆر گه وره به رزه کانه و له فەرمووده شیرین و سه حیه کانی شیدا هاتوو که پیغه مبه ری خوا ﷺ له م نو پۆژه دا به پۆژوو بووه، له وانه:

له خیزانه کانی پیغه مبه ری خواوه ﷺ گیردراوه ته وه که (کان رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَصُومُ تِسْعَ ذِي الْحِجَّةِ) ئەبو داود ریوایه تی کردوو وه شیخ ئەلبانی به سه حیه ی داناوه.

وه هه روه ها به ریوایه تیکی تریش هاتوو، که ده فەرمویت: (أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَصُومُ يَوْمَ عَاشُورَاءَ، وَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ) رواه النسائي وَ صَحَّحَهُ الألباني، صَحِيح وَ ضَعِيفُ سُنَنِ النَّسَائِي (١٦/٦) بِرَقَم (٢٣٢٧).

واته: پیغه مبه ری خوا ﷺ پۆژی عاشورا واته: (١٠) ی مانگی موحه پرهم، به پۆژوو بووه، وه هه موو مانگیکی سی پۆژ تیدا به پۆژوو بووه.

كەواتە: ئەم دوو فەرمودەيە بەلگەن لەسەر ئەوھى كە پېغەمبەرى
خوﺍ ﷺ لەم نۆ پۆژەدا، بەپۆژوو بووھ.

وھ ھەروھە زاناياىنى ھەرچوار مەزھەب كۆكن لەسەر سونەتيەتى
پۆژووى نۆمىنەى حاجىيان، ھەروھەكو لە (مَجَلَّةُ الْبُحُوثِ الْإِسْلَامِيَّةِ)
دا ھاتووھ، ئەمەش ووتەى ھەندىك لە زاناياىنى گەورەيە:

﴿ نِيَامِي نەوھوى ﴾ دەفەرموئەت: (قُلْتُ: وَمِنَ الْمَسْنُونِ، صَوْمُ
عَشْرِ ذِي الْحِجَّةِ، غَيْرِ الْعِيدِ) رَوَضَةُ الطَّالِبِينَ (٤٧/٤٥٦) واتە: من
دەلیم: لە پۆژووھ سوننەتەكانە، پۆژووى دەى (ذِي الْحِجَّةِ) جگە لە
پۆژى جەژن.

ھەروھە ھەر ئىمامى نەوھوى لە شەرحى صەحیحى موسلىم دا
دەفەرموئەت: (فَلَيْسَ فِي صَوْمِ هَذِهِ التَّسْعَةِ كِرَاهَةٌ، بَلْ هِيَ مُسْتَحَبَّةٌ
إِسْتِحْبَاباً شَدِيداً لَا سِيَّمَا التَّاسِعَ مِنْهَا. وَهُوَ يَوْمَ عَرَفَةَ) واتە: لە
پۆژووى ئەم نۆ پۆژەدا، كەراھەت نىيە، بگەرە زۆر موستەحەبە،
بەتايبەتى پۆژى نۆيەمى كە پۆژى عەرەفەيە .

وھ (ابن حەزمى زاھىرى) لە كتيبەكەيدا (المحلى) دا
دەفەرموئەت: (وَنَسْتَحِبُّ صِيَامَ أَيَّامِ الْعَشْرِ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ) واتە: بە
سوننەتى دەزانين، پۆژووى دە پۆژەكە لە مانگى (ذِي الْحِجَّةِ) .

— ھەروھە (شەيخ بن باز) لە وەلەمى پرسیارىكدا دەفەرموئەت:
پۆژى عەرەفە ئەو پۆژەيە، كە خەلكى تىيىدا پادەوھستەن لە عەرەفە،
پۆژوو تىيىدا سوننەتە، بۆ غەيرى ئەوھى كە لە ھەجدايە. ئەگەر

ویستت پۆژیک له پێشدا به پۆژوو بیت، ئەوه قهیناکات و ئەگەر هەر نۆ پۆژەکه به پۆژوو بویت، ئەوه باشه، چونکه ئەم پۆژانه پیرۆزن و سوننه ته تیايدا به پۆژوو بیت. فَتَاوى اللّٰجَنَةِ الدّائِمِيَّة (ج. ۱۰، ص ۳۹۳).

وه له فهتوايهكى تردا، هەر له فَتَاوى اللّٰجَنَةِ الدّائِمِيَّة (ج. ۱۰، ص ۳۸۵) دا هاتوو (أَفْضَلُ الْأَيَّامِ لِصِيَامِ التَّطَوُّعِ... وَعَشْرُ ذِي الْحِجَّةِ) واته: گه وره ترینی پۆژه كان بۆ به پۆژوو بوون، چەند پۆژیکن، یه کیك له وانه، پۆژووی دهی (ذی الحِجَّة) یه. (ئیبن عوسه یمینیش) سهرباسیك ده پازینیته وه به ناوی (مَشْرُوعِيَّة صِيَامِ عَشْرِ ذِي الْحِجَّةِ) اللّقاء الشهري (۵/۳۴) له م بابته دا به درێژى باسی سوننه تی پۆژووی نۆمینه ی حاجیان ده کات.

ههروهها له (لَطَائِفُ الْمَعَارِفِ) دا هاتوو كه (ئیبن عومەر) به پۆژوو بوونی ئەم نۆ پۆژه ی هه رگیز ته رك نه كردوو، ههروهها گێردراوه ته وه له هه ریهك له (حه سه نی به صری و ئیبن سیرین و قه تاده) وه كه ئەم پۆژوو ه یان ته رك نه كردوو.

كه واته ئیمانداران: ته نها گومانیک كه له سه ر پۆژووی نۆمینه هه بیّت، ئەوه یه: كه سیك به نه زانی له م فه رمایشته ی دایكى ئیمانداران (خاتوو عایشه) به روانیّت، كه ئەفه رمویّت: (مَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ صَائِمًا فِي الْعَشْرِ قَطُّ) صَحِيح وَ ضَعِيف سُنَن الترمذي (۲/۲۵۶)

واتە: ھەرگیز نەمبینیو ھە پێغەمبەری خوا ﷺ لە دە پۆژە کەدا بە پۆژوو بویت.

لە ھەروەھەشی ئەم ھەرمایشتەدا پێ دەچیت کە پۆژووی نۆمینیە سوننەت نەبیت و پێغەمبەری ئازیزمان نە یگرتبیت، ئەمەش پێچەوانەی ئەو ھەرمایشتە ھەیحانەییە کە رابوردن، ھەلی زانایان بە چەندین چەشن ھەلەمیان نوسیو، ھەوانە:

١. پێغەمبەری ئازیزمان ﷺ ھەندیک جار کردەو ھەیکە تەرك کردوو و زۆریش ھەزی کردوو کە بە جێی ھەینیت، لە ترسی ھەرز نەبوون بە ھەر ئوممەتە کەیدا، (تُحَفَةُ الْأَحْوَذِيِّ ج ٢، ص ٢٩٧).

٢. دەگونجیت لە ھەر نەخۆشی و ھەر نە یگرتبێ و عائیشە نە یبیسیت، پێشەوا نەو ھەوی ئەم ھەلەمە ی نوسیو.

کەواتە: با بە ھەممەتەو ئەم پۆژوو پیرۆزانە بگرین و بیکەین بە توێشوی پۆژی قیامەتەمان.

خۆشەویستان: ھەرموودە کە پێغەمبەر ﷺ باسی کردەو ھەیکە چاک دەکات، کە لەم پۆژانەدا ئەنجامی بدەن، وە کردەو ھەیکە چاکیش مەیدانە کە ی زۆر فراوانە، کە سێک نییە بلیت لەم مەیدانە فراوانەدا ناتوانم کاریکی چاکە ئەنجام بدەم، بەراستی لەم پۆژانەدا خۆی گەرە کارو کردەو ھەیکە چاک لە عەبدەکانییەو زۆر پێ خۆشە، ئەم کردەو جوانانە ئەبە ما یە ھەدایەتی مەو، کە ھەدایەت و بەرچاوپوونی باشترین دەستکەوتن، کە مەو بە دەستیان بێنیت. وە خۆی گەرە چاکە دینی ئەو رێگات ئەگەر پاش ماو ھەیکەش بێت، وە

مروقی کافر کاتیک کارو کردەووەیەکی جوان ئەنجام ئەدات، لای خوای گەورە بە فېرۆ ناچیت. جا ئەگەر قابیلی هیدایەت بێت، بە هۆی ئەو کردەووە جوانەووە خوای گەورە هیدایەتی ئەدات بۆ موسولمان بوون. شرح صحیح مسلم ج ۸، ص ۷۱.

ئەو هەتا لەم سەردەمە شەدا ئەوانە ی که پۆژانە لە پۆژئاوادی موسولمان دەبن، هەموو کەسانی زاناو کەسانی سوود بەخشن بۆ خەلکی، بۆیە ئەم چاکانەیان دیتەووە رێگایان و سەرەنجام بەو پەری شادومانی و شانازییەووە موسولمان دەبن.

بەلام ئەوانە ی که هەر خەریکی پیلان گیرێ و کوشتن و ئازاردانی خەلکی بیتاوانن، زۆر بە دەگمەن کەسیکیان هیدایەت وەرگیری و موسولمان ببێ و سەرفرازی بە دەست بهێنیت... بۆ زیاتر پوونکردنەووەی مەبەستە کەمان، سەرنجی ئەم پووداوەی ناو میژووی سەرەتای ئیسلام دەن، کە لە سەردەمی پیغمبەری خوشەوێستماندا ^ﷺ پووی داو.

①

لە مەککەدا، کابرایە ک هەبوو ناوی (عوسمانی کوپی تەلحە) بوو، بازرگانێکی سەرکەوتوو بوو، کەسیکی ناودارو دەولەمەند بوو، بەلام دژایەتی ئیسلامی دەکرد، تا کاتی هێجرەت هات، (ئوم سەلەمە) کەس و کارەکە ی نەیانەشت لە گەڵ میژدە کەیدا کوچ بکات، تاقە کوپی کیشی هەبوو، کەس و کاری میژدە کە ی لێیان سەندەووەو بردیانە لای خوێان، ئەم ئافەرەتە یە ک سال لە مەککەدا مایەووەو میژدە کە ی لە مەدینەو مندالە کە ی لای ماله خەزورانی بوو، خوشی لای کەس

وکاری به تەنها پاش مەینەتی و غەم و پەژارە ی ئەو ماوە زۆرە بەزەبیان پێیدا ھاتەو و پێگایاندا بە خۆی و منالەکیەو کۆچ بکات بۆ مەدینە، بە تاقی تەنها پێی مەدینە ی گرتەبەر کە (٤٠٠) کیلۆمەتر بوو، لە پێگادا کە عوسمانی کۆری تەلحە ئەم ئافرەتە ی بینی و زانی بە تەنها کۆچ ئەکات، غێرەتی قبوڵی نەکردو بە حوشرەکە ی خۆی بوو دەلیلی تا گەیانیدە نزیک مەدینە.

ئوم سەلەمە زۆر باسی پیاوێتی و مەردایەتی و جوامیری عوسمان دەکات، کە ئەو چاکە گەورە یی لەگەڵ کرد، پاش ماوە یەک عوسمانیش موسولمان بوو لە فەتحتی مەککەدا، وە پێغەمبەری خوا ﷺ سوپاسی ئەو ھەلۆیستە مەردانە یی کردوو کلیلی کەعبە ی دایە دەست... سەحابەکان دەفەرموون: بەخوا هیچ کاریک نابینن بۆ ھیدایەتی عوسمان، تەنها ئەو پیاوێتی و چاکە یی نەبێت کە لەگەڵ ئوم سەلەمە کردی و خوای گەورەش پاداشتی دایەو لەسەری.

بەلێ ئیمانداران: خوای گەورە (الشکور) ە واتە: ئاگای لە کارو کردەوکانەو لەسەر کارو کردەوێ چاکیش سوپاست دەکات، ھەمیشە لەگەڵ ئەم سیفەتەیدا لە قورئاندا، سیفەتی (علیم) یش ھاتوو، وەکو دەفەرموین: ﴿وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا﴾ تا بپروادار دانیابێت ھەر کاریک بکات خوا ئاگاداریەتی و بەزایە ناچیت.

(بانگخوازی بەناوبانگ (ماموستا عمرو خالد) دەفەرموین: من پابەند نەبووم بە ئیسلامەو، تا پۆژیک چووم بۆ (بور سعید) لە شەقامیکدا پیاویکی کەم ئەندام بینی، کە لەسەر کورسی کەم

ئەندامەکان بوو، خۆی بۆ نەگیرابوو یەو و کورسییە کە ی دابووی بە قەراغ شۆستە کە داو کە و تەبوو خوارەو کەس نە دەچوو بە لایدا، من زۆر بە زەیم پێیدا هاتەو و چووم باوەشم پێدا کردو هەلم ساندەو و خستەو سەر کورسییە کە ی و دلم دایەو... من ئەمەم بۆ خوای گەرە کرد، دیارە خواش (شاگرد علیم) ه، خوا ئاگادارە پاش یەك هەفتە بە یانییەك لەخەو هەستام دەست نوێژم شت و نوێژی بە یانیم کرد، وە هیچ ھۆکاری کیش نابینم بۆ ئەو ھیدایەتە، تەنھا ئەو نەبیت کە بەرامبەر ئەو کەم ئەندامە کردم!

بەئێ (عمرو خالد) خوا ھیدایەتی داو کە و تە بانگەواز کردن بۆ ئیسلام و کاریگەری زۆری ھەبوو لەسەر خەلکی، دیارە دەسەڵاتداران ئەمەیان پێی خوش نەبوو، بۆیە ھەر شەیان لیکردو داوایان لیکرد بە پەلە میصر جی بەئێت. عمرو خالد دەفەر مویت: کە لە میصر زۆریان بۆ ھێنام و دەریان کردم، تەنھا دەمتوانی بچم بۆ وولاتی سعودیە بۆ عەمرە، لەکاتی عومرە کردندا، لە تەوافی پەکەمی کە عەبی مائی خوادا زۆر پارامەو و وەت: خویا گیان دلشکاوم، فریام بکەو و دلشکاویە کەم بۆ چارەسەر بکە، خوای گەرە بە ھاوارمەو هات و لە تەوافی دوو مەدا، پیاویك لە تەنیشتمەو پێی و وەت: ئەو تۆ لە کویت؟ من ژێر زەویت بە دوا دا ئەگەریم، تۆ لەسەر زەویت! و وەت: بۆچی؟ و وەت: حەزەرتی (رسول الله) ﷺ هاتوو تە خەوم کە پیت رابگەینم کە لە دوو سی پۆژدا کیشە کەت بۆ چارەسەر دەکەن، پاش ئەو ش کە چوومە دەرەو ی

حەرەم، پیاویکی ترم بینى ووتى: ها ئەوەتا فیزەى لوپنانمان بۆ وەر گرتووی ئەتوانیت بچیت بۆ ئەوی....

عەمرو خالد دەفەرمویت: کە لە میصر دەریان کردم ئەوەندەیان پەلە لى کردم ، بواریان نەدام تەلەفۆنیک بەکم بۆ باوکم،.. لە لوپنانیش لەگەڵ برادەریکدا لە ژووریکدا دەژیاین، زۆر شەو بەیەکەو لە تاو بی وەزعیمان دەگریاین، زۆر دوامان کرد تا خۆی گەرە دەرگای خیری بە پڕوماندا کردەو.

بەلى بەراستی هەر وایە هەر کەسێک بۆ خوا بیّت، خواش بۆ ئەو، دەرگا بۆ عەمرو خالد کرایەو بەهۆی بەرنامەکانی کەناله فەزاییەکانەو بوو کە سایەتیەکی جیهانی نەک هەر لاو موسولمانەکان، بەلکو لاو مەسیحییەکانیش بوون بە شوینکەوتەیی و گوێگری ووتە بە نرخەکانی.

بەلى ئاوا چاکەیک لەگەڵ کەم ئەندامیکی هەژاری بی کەس لەبەر خوا، بوو مایەى هیدایەتی و بەرز بوونەوێ ناوو ناویانگی و بەدی هاتنی ئامانج و مەبەستەکانی لە دنیاو پاداشتی پۆژی دوايشی (ان شاء الله).

بەلى ئیمانداران: چاکە کردن مایەى پزگەر بوونە لە بەلأو ناخۆشیەکانی ژیان، خۆی گەرە دەفەرمویت: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ

ءَامَنُوا أَرْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ

تُفْلِحُونَ ﴿ الحج ٧٧.

سهرنج بدهن، پکوع وسوژده، واته نویژ کردن، له گهل به ندایه تی ته وای ژیان بو خوی گه وره، له پوژوو هه ج و هه موو کرداریکی به نیه تی خوا په رستی، له گهل ﴿وَفَعَلُوا الْخَيْرَ﴾ چاکه کردندا به یه که وه هاتوون، که سهره نجامیان ده بیته به هو ی سهر فراز بوون.

هه زاران هه زار په حمهت له دایکی به پر یزمان، دایکی سهر جهه ئیمانداران (خاتوو خه دیجه) ی هاوسه ری دلسوژو تیگه یشتووی پیغه مبه ری خوا ﷺ که به فیره تی پاک ی زور باش له م حه قیقه ته گه یشتبوو، ئه وه بوو کاتی که خوشه ویست ﷺ له ئه شکه وتی (حراء) گه پرایه وه زور ترسا بوو، چونکه یه که مجار بوو جو بریلی بینینی بوو، فه رمووی ئه ی خه دیجه (لَقَدْ خَشِيتُ عَلَى نَفْسِي) به پراستی له خو م ئه ترسم که به لایه کم به سه ر بی و توشی پووداویکی ناخوش ببم، خه دیجه لی ئه پرس ی: بوچی چیت دیوه؟ کی هه ره شه ی لی کردووی؟ چی پووی داوه؟ یان نه یفه رموو: خو تو له سه ر ئایینی با پیره ت ئیبراهیم، خواناسی ئه که ی و بو خواناسی و بیر کردنه وه له ده سه لاتی خوی گه وره ئه چیه ته ئه و ئه شکه وته، بو یه توشی خراپه نابیت. نه خیر ئه مانه ی نه ووت و نه پرس ی، به لکو فه رمووی: (کَلَّا وَاللَّهِ مَا يَخْزِيكَ أَبَدًا) نه خیر، سویند به خوا که (الله) یه ، هه رگیز خوی گه وره تو توشی دماوی و خراپی و کزولی و کلولی ناکات، به هو ی چییه وه خوا ئاوا ئه یپاریژیت؟ خه دیجه فه رمووی چونکه (إِنَّكَ

لَتَصِلُ الرَّحْمَ وَتَصْنُقُ الْحَدِيثَ وَتَحْمِلُ الْكَلَّ وَتَكْسِبُ الْمَعْنُومَ وَتُقْرِى
الضَّيْفَ وَتُعِينُ عَلَى نَوَائِبِ الْحَقِّ) رواه البخاري

واته: بهراستی ئەو محمد تو که سیکیست که: سیلهی پەحم بەجی
دینی و سەردان و چاکە لەگەڵ خزمە کانتدا دەکەوێ راستگوێت و
بەدەم داماووه دی و یارمەتی دەست کورت و هەژار ئەدەو، پێز لە
میوان ئەگریت، لە تەنگانەدا دەستباری بار کەوتوو دەکەوێ.

بەلێ ئەم ژبانه پێرەتی لە نموونه: هەموو ئەو (عِلْمَ الْيَقِينِ) هێ که
دەیزانین و دەیلێن، لەسەر ئەو هێ که چاکە کردن لە بەلێ و ناپەرەحتی
ئەتیارپێزی و پزگارت ئەکات، بۆمان ئەکات بە (عِلْمَ الْيَقِينِ) و
بەچاوی سەر دەیبینن.

پۆژانە دەبینن که چاکە مایه پزگار بوونی موقوفه لە غەم، لە
مەراق و خەفەت، لە نەخۆشی، لە ناخۆشی، لە کەوتن، نازانی خوای
گەورە بەچی لێت پازی دەبی و سەرفرازت دەکات، جاری وا هەیه بە
پەرداخە ئاوێک که دەیدەیتە هەژاریک، دەیان نەخۆشیت لەسەر
لادەچیت.

جاریکیان پیاویک هاتە خزمەت (عبدالله ی کوپی موبارەک)
عەرزێ کرد قوربان: برینیک لە ئەژنۆم پەیدا بووه، ^{بەدە} حەوت سالة دکتۆر
نەماوه نەگەریم، چارەسەری نییه، چی بکەم باشه؟ زاناو خواناسی
گەورە (عبدالله ی کوپی موبارەک) لەبەر پووناکی نوری ئەو
فەرموودهیهی پێغه مبهری خوا ﷺ که دەر مویت: (صَنَائِعُ

الْمَعْرُوفِ تَقِي مَصَارِعَ السُّوءِ وَالصَّدَقَةَ خَفِيًّا تُطْفِئُ غَضَبَ الرَّبِّ ،
وَصَلَةَ الرَّحِمِ زِيَادَةً فِي الْعُمُرِ) رَوَاهُ الطَّبْرَانِي.

واته: كرده وهی جوان وچاکه کردن له گهل خه لکی، له دیمه ن
وپی شهاتی دلته زین ده تپاریزیت، خیرو به خشین به نهینی، توورده یی
خوا ده کوژینیته وه، به جی هینانی سیله ی رهم ته مه ن زیاد نه کات،
به به ره که تی ده کات و به خوشی ده ژی و دور ده بیت له نه خوشی و
ناخوشی، وه له ژیر به ره که ت ونووری فه رموده ی پیغه مبه ره وه ﷺ
که فه رموویه تی: (دَاوُوا مَرْضَاكُمْ بِالصَّدَقَةِ) حَسَنَةُ الْاَلْبَانِي فِي
صَحِيحِ الْجَامِعِ (۳۳۵۸).

واته: ده رمانی نه خوشییه کانتان بکه ن به خیرو خیرات و به خشین
له پی خوادا.

له م پرووه وه، به م تیگه یشتنه وه، (عبدالله ی کوپی موباره ک) به
کابرای فه رموو: کاکی خوُم برؤ چاو بگیړه و وورد ببه وه و شوینیك
بدوژه ره وه که ئاوه دانیه ک بی و خه لك لی نیشته جی بن، به لام بی
ئاو بن و که م ئاوی ژیان ی لی تال کردن، برؤ له و جیگایه ناوی خوا ی
لی بینو به دلیکی پاکه وه ده ست بکه به بیر لیدان و وه ستاو
کریکاری بیر هه لکه نی بخره سه ر تا به رهمی خوا ی بالاده ست
ده گاته ئاویکی جوان و زور، ئیتر له پی ناوی خوادا بیبه خشه به و
خه لکه و خوتی لی مه که به خاوه ن، ئومی دم وایه به رهمی خوا
هه رکه ئاو له و بیر خورایه وه، خوا ی گه وره شیقای ئه و برینه ی
نه ژنوت بدات. (فَفَعَلَ الرَّجُلُ فَبَرءً) کابرا ئاموژگارییه که ی (عبدالله

ی کوپی موبارهك (جی بهجی کردوو بیرهکهی هه لکه ندوو خوای گه وره به ره که تی خسته ناو ناوه که وه خه لکی ئه و ناوه پیی چه سانه وه گه لیک دوعای خیریان بۆ کردوو خوای گه وره شیفای داو برینه کهی ئه ژنوی چاک بویه وه کو تایی پی هات.!

له م سهرده مهی خوشماندا بووداوو به سهرهاتی ژور هه ن له و باره یه وه، بۆ نمونه: له کتییی (مِنْ عَجَائِبِ الْقَدَرِ) دا که له نویسنی (محمد عوسمان عوسمان) ه له ژیر ناو نیشانی (الغریقان) دا، به سهرهاتی کمان بۆ ده گیریته وه که له وولاتی سووریا پووی داوه، به سهرهاته که به م جوړه یه:

پیاویکی دهوله مهندي سهرمايه دار که مالی له ناو شاری دیمه شق ده بیست، به نام باخ و بیستانیکی له دهره وهی شار ده بی و له ناو باخه که دا خانوویکی جوان درووست ده کات، بۆ ئه وهی ئه و کاتانهی که بۆ گه شت و سهیران و ئیسراحت، چوونه دهره وهی شارو ناو باخه که، له و خانوه دا ئیسراحت بکه ن و پشوو بدن، ئه م خانووه که هه موو که ل و په لیککی پیوستی مالی تیدا بوو، له ته نیشته خانووی باخه وانه که یه وه درووستی کردبوو، کللی لای خوی بوو، پوژنکیان که له شوینیکی تره وه ده گهریته وه، پیش ئه وهی بگاته دیمه شق لا ده داته ناو باخه که یه وه به مه بهستی ته ماشا کردنی و هه وال پرسى باخه وانه که و زانینی چونیتهی باخه کهی ودره خته کانی، به لی لائه دات و دواى گفتوگو له گه ل باخه واند او گه رانیك به ناو باخه که دا، ده یه ویت سهیریکی ناو ماله که بکات، کاتیك ده چیته ژووره وه ته ماشا ده کات،

وا جامیک که نیوهیه له ئاو دانراوه که جاری پێشوو خیزان ومانه کانی جییان هیشتوو، مشکیک که وتووته ئاوه که وه و هه موو هه ولیک ئه دات بۆ پزگار بوون، به ئام هه وه کانی بێ سوودن به هوی به رزی لیواری قاپه که و لوسی دفره که وه، وه که ئه م پیاوه ده بینیت زیاتر هه ول ئه دات به ئام بێسوود ده بییت، دیاره ئه م مشکه له زنده وهره پیس و زیانبه خشه کانه و کوشتنی دروست و پیویسته، به ئام ئه م پیاوه که به م زه لیلیه ده بینیت، به زه یی پێیدا دیته وه و بریار ئه دات نه یکوژیت، بۆیه به قاپه که وه ده یهینیته دهره وه و به ره ئای ده کات، ئه م کاره ی کردو ئه م به زه ییه له دلایا جوولآ، دهرگای داخست و به ره و ماله وه پۆیشته وه، که نزیک مالی خویان بویه وه ته ماشا ده کات قهره بالغیه کی زۆر له ده وری ماله که یانه، دلی داده خورپی و به په له له ئو تومبیله که ی داده به زی و له خه لکه که ده پرسیت: ئه وه چییه؟ چی پووی داوه له مالی ئیمه؟ ئه وانیش ده لێن: سوپاس بۆ خوا شتیکی دل ناره که تکه ر پووی نه داوه، شوکری خوا بکه، کوپه که ت که وته ناو بیری حه وشه که تانه وه، که بیر پاکه ره وه هاتبوو خاوینی بکاته وه، نیوه پۆ که ده ست هه لده گریت، له بیری ئه چیت سه ری بیره که دا پۆشیته وه، له و کاته دا کوپه پینج شه ش سه له که ت ده چیته سه ر بیره که و ده یه ویت ته ماشای ناو بیره که بکات، به ئام وه ختیك ئه زانیت به سه ردا ده که ویت ته ناو ئه و بیره قوله وه که ئاو یکی زۆری تێدایه، که سیش ناگای لی نییه، تا نیوه پۆ کابرا نوێژ ده کات و نان و چا ده خوات و ده چیته وه ناو بیره که، ته ماشا ده کات وا

مندالەکه له ناو بیرەکه دایەو بەلام (سُبْحَانَ اللَّهِ) سەری بە دەرەوێهەو
 لەو هەموو ئاوەدا سەری نقوم نەبووەو بە ئاگایە،! هەر خێرا دیتە
 دەرەوێهەو حەبلی پیویست دەباتە خوارەوێهەو مندالەکه دینیتە دەرەوێهەو
 ئیتر دایک و خوشک و دەرو دراوسی کۆ دەبنەوێهەو منالەکه دەگەیهننە
 نەخۆشخانە، بەلام سوپاس بو خوا زۆر باشەو هیچ زیانی پی
 نەگەشتووێهەو!

کابرای دەولەمەند بیردەکاتەوێهەو، لەو کاتەدا که ئەم ئەو مشکە
 نەکوشت و زەلیلی نەکردو بزگاری کرد، لەوکاتەدا بوو که کۆپەکهی
 کەوتووێهەو بیرەکهوێهەو خوای میهرەبان پەحمی پی کردووێهەو کۆپەکهی
 پی بەخشیووێهەو لە کاتی کدا که بە هەموو پیوانەیهکی مژی
 دەبوا یە بخنکایە، یان سەری بە گونجی بیرەکهدا بدرایە، یان لە
 ئاوەکهدا نقوم ببوا یە تا دەخنکا، بەلام سەلامەت دەرچوو.

بەلی هیچ چاکەو بەزەیی هاتنەوێهەو بە زایە ناچیت لای خوای
 گەرە، با ئەو بەزەییە بە جانەوێهەو پیمسی زیانبەخشیشدا بیت،
 ئەو ئەو کەسەو که مەو قێک پزگار دەکات لە باریکی گران سەرشان،
 وەکو هەژاری، قەرزاری، نەخۆشی، که خەریکه دەخنکینیت، تو
 هاوکاری دەکەو و پزگاری دەکەو، دەبی چۆن خوای گەرە دەرگای
 خیرت لی بکاتەوێهەو.

بەلی ئیماندارێ بەرێز: ئەگەر ئەتەوێت بەختەوێهەو بیت لە ژیا نندا،
 چاکە بکە.

(دكتور محمد راتب النابلسى) له (مَوسوعة أسماء الله الحُسنى)
 دا دىھەر مۆيىت: بىرادىھرىكم بۆي گىپرامەھو ووتى: دراوسىيەكى
 تازەمان ھاتە لاھ، زۆر ھەژارو دەست كورت بوو، كەسى نەدەناسى،
 شەويكىيان لە دەرگای مالى ئىمەي داو بە شەرمەھو داواي لىكردم كە
 ئەگەر بگونجىت ھاوكارى بكەم و مندالەكەي بە ئوتومبىلەكەم بۆ
 بگەيەنمە نەخۆشخانە، چونكە شەو درەنگەو پارەي تەكسى پى نىيە،
 پىاوه باشەكە دەلىت: منىش زۆر بە پرويەكى خۆشەو پىشوازىم لى
 كردو، پىم گووت: سەيارە ھى خۆتەو پارە لە خزمەتدايە،
 مندالەكەمان بىردە لاي دكتورو پارەي دەرمانەكانم بۆداو، ھىنامنەھو
 بۆ مالىھو ئەويش زۆر دوعاي خىرى بۆ كردم. سویند بە خواي
 گەرە تا ماھى دوو سى ھەفتە لە خۆشى و فەرەحييەكى دەررونى
 وادا بووم، ئەوئەندە سىنەم شادو دلم خۆش بوو، كە پىشتەر ھەستم پى
 نەكردبوو.

ئىمانداران: چۆن لە ژيانى دونياماندا كى بركى و موناھەسەي
 يەكترى دىكەين لەسەر زياتر دەولەمەند بوون و خۆش گوزەران بوون،
 جىگاي خۆيەتى و زۆرىش پىويستەر، لەسەر كارو كىردەھى چاكە
 كى بركى و موناھەسەي يەكترى بكەين، چۆن لە معامەلەو بازىرگانىدا
 ئەگەر شتىك شك بەرى خىر بكاو دەست كەوتىكى باشت دەست
 دىكەويىت لىيەھو، ھەول ئەدەي پىش ھەموو كەس بگەيتە سەرى و
 ھەر بەشەو خۆتى دىكەيەنىي و ناىخەيتە پۆژ، دى بۆ تویشووي
 قىامەتیش ئاوابە.

قاعیده‌یه‌کی فیقی زی‌پین هه‌یه که ده‌لئیت: (لا إِثْرَ فِي الْقُرْآنِ)
 بۆ نمونه: ئەگەر بۆشاییه‌ک هه‌بوو له پیزی نوێژ خویناندا، له پیزی
 به‌رده‌متا، ئەبێت تۆ پێی بکه‌یته‌وه تا خیری زیاترت ده‌ست بکه‌وێت.
 واته: هەر شوینیکت له پیشه‌وه پێ پر ده‌کریته‌وه، بیکه‌و چاوه‌پێی
 که‌س مه‌به‌و مه‌یده به‌سه‌ر شانی که‌س داو ئەو خێرو پاداشته‌و نزیک
 بونه‌وه‌یه له خوایه، له کیس خۆت مه‌ده.

به‌لام به‌ داخه‌وه به‌هۆی که‌م حاڵی بوون له دینه‌وه زۆر جار
 بینیومانه له پیزی یه‌که‌می نوێژخویناندا که‌لینیک هه‌یه، که‌چی
 هه‌مووی سه‌یری یه‌ک ده‌کات و چاوه‌پێیه که‌سیکی تر بجێته ئەو
 شوینه، به‌لام خۆی ناچیت تا ئەو خیره گه‌وره‌یه بۆ ئەو بێت.

یان جاری وا هه‌یه خیر هه‌یه‌و خیرتر هه‌یه، ئەبێت تۆی
 موسولمان هه‌ول بده‌ی خیرتره‌که بکه‌ی، له قورئانی پیرۆزدا به‌رده‌وام
 (احسن) ئەبینیت له جیاتی (حسن) .

هاوه‌لی به‌پێژ (ابو هورهیره) له مزگه‌وتی پیغه‌مبه‌ردا ﷺ
 ئیعتیکافی ده‌کرد، ما‌بوویه‌وه له مزگه‌وتدا به‌مه‌به‌ستی خواپه‌رستی،
 مزگه‌وتی پیغه‌مبه‌ر ﷺ ئەو مزگه‌وته پیرۆزه‌یه که: یه‌ک نوێژ تییدا
 به‌رامبه‌ر به‌هزار نوێژه له مزگه‌وته‌کانی تردا، جگه‌ له که‌عبه، چونکه
 له (مَسْجِدُ الْحَرَامِ) دا یه‌ک نوێژ به‌رامبه‌ر به‌سه‌د هه‌زار نوێژه.

مزگه‌وتی پیغه‌مبه‌ر ﷺ باخیکه له باخه‌کانی به‌هه‌شت: (ما بَيْنَ
 بَيْتِي وَ مَنبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِیَاضِ الْجَنَّةِ) له نێوان ماله‌که‌م
 ومینبه‌ره‌که‌مدا باخچه‌یه‌که له باخچه‌کانی به‌هه‌شت.

ئالەو شوینە پیروژەدا ابو هورەیرە نیەتی ئیعتیکافی هیئاو و دانیشتوو و خواپەرستی، وەختیک سەری هەلپری تەماشای کرد و کەسیک لە گوێشەیهکی مزگەوتەدا بە غەمبارییەوه دانیشتوو، ئەویش چوو بۆ لای و پرسیاری غەمبارییەکی لێ کرد، کابراش حال و وەزعی خۆی بۆ باس کرد، ابو هورەیرە لە ھۆکاری غەمبارییەکی تیگەیشیت و ووتی: کاکە گیان هەستە بابروین بە پشتیوانی خوای گەرە من کارەکت بۆ جیبەجی دەکەم و گرتەکت نامینیت، پیاو کە ووتی: ئەو ئیعتیکاف و خواپەرستییهکی ناو مزگەوتی پیغەمبەر واز لێ دینیت و دینیت بە دەم منەو؟! ابو هورەیرە سەیریکی لای مینبەرەکی پیغەمبەری خوای کردو و فرمووی: بە خوا ئالەو شوینە پیروژەدا گویم لە پیغەمبەری خوا بوو ﷺ کە فرمووی: (وَاللّٰهُ لَآنْ اَمْسٰی مَعَ اَخِيْ فِيْ حَاجَتِهٖ خَيْرٌ لِّيْ مِنْ صِيَامِ شَهْرٍ وَ اِعْتِكَافِهٖ فِيْ مَسْجِدِيْ هٰذَا) سویند بە خوای گەرە ئەگەر لەگەڵ براکەم دا بڕۆم بۆ ئەوێ ئیش و پیوستییەکی بۆ جیبەجی بکەم، ئەو بۆ من زۆر چاکترە لەوێ کە مانگیک بە پۆژوو بم وە مانگیک ئیعتیکاف بکەم لەم مزگەوتە ی خۆم دا!

ئەمجا ابو هورەیرە لەگەڵ کابرا دا پۆیشیت.

بەلێ ابو هورەیرە لە عیبادەتییکی گەرەدا بوو لە شوینیکی گەرەو پیروژدا، بەلام کە خیریکی گەرەتر هاتە پیشەو، بە دەم خیرە گەرەترەو پۆیشیت.

به لئې خزمهت كړدنې خه لك و كار بو ئاسان كړدنيان و لا بردنې
غهم له سهر دلّه كانيان، له ئيسلامدا له عيباده ته گوره كان حيساب
كراوه. (خَيْرُ النَّاسِ أَنْفَعُهُمْ لِلنَّاسِ) .

به ريزان: ده بېت ئه و تيگه يشتنه هه ليه راست بكهينه وه كه
كه سانك له موسولمانان واتيگه يشتون كه خواناسي و ئيسلامه تي
ته نها نويزه، يان دوژمنايه تي خواو ديني ئيسلام هر ته نها و ته نها
نويز نه كړنه، بويه قورئاني پيروز ئه هه ليه مان بو راست نه كاته وه
و ده فـهرمويت: ﴿أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالْذِّينِ ﴿٦١﴾ فَذَلِكَ
الَّذِي يَدْعُ الْيَتِيمَ ﴿٦٢﴾ وَلَا يَحْضُ عَلَىٰ طَعَامِ الْمِسْكِينِ ﴿٦٣﴾ فَوَيْلٌ
لِّلْمُصَلِّينَ ﴿٦٤﴾ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴿٦٥﴾ الَّذِينَ هُمْ
يُرَآؤْنَ ﴿٦٦﴾ وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ ﴿٦٧﴾﴾ الماعون ١-٧

واته: ئايا تو ئه و كه سه ت بينيوه كه باوهړې به ئايني خودا نيوه و
به دروي ده زاني؟! ئه و كه سه له لاي خودا كه سيكه كه به خراپه
له گهل هه تيودا ده جوليته وه و به توندي پالي پيوه دهنې و دورې
ده خاته وه، وه هاني كه س نادات بو خواردن به خشين به هه ژاران
ونه داران، (ئه م فه رمايسته پيروزه و ا نه گه يه نيټ كه ئاده ميزاد
سهره پاي ئه وه ي كه پيوسته له سهر خوي يارمه تي هه ژارو كه م
ده ستان بدات، ده بېت هاني خه لكيش بدات بو ئه و يارمه تيدانه پر
خيرو پاداشته) .

له پۆژی دوایدا وهیل وفهوتان وقوڤ به سه‌ری بۆ ئه‌و دوو پروانه‌یه که له نویژ کردنی راسته‌قینه غافل و بیئاگان، ئه‌وانه‌ی که نویژ ده‌که‌ن، به‌لام مه‌به‌ستیان نویژکردنی راست و په‌سه‌ند کراوی خوای گه‌وره نییه، به‌لکو مه‌به‌ستیان ئه‌وه‌یه که دوو پرووی خۆیان بشارنه‌وه و خۆیان به نویژخوین بخه‌نه پیش چاوی ئیمانداران و بیانخه‌له‌تینن، هه‌روه‌ها وهیل و مالمویرانی بۆ ئه‌و که سانه‌یه که خێرو چاکه‌یان لی ناوه‌شیته‌وه و ده‌ست نوقاوو بی خێرن و ده‌ست به‌سه‌ر هه‌موو شتیکی خۆیاندا ده‌گرن، ته‌نانه‌ت ئه‌گه‌ر داوای (کتیییک، یان مه‌نجه‌لیک یان چه‌کوشیک) یان لی بکریت، با بۆ ماوه‌یه‌کی که میش بی‌ت، هه‌ر نایده‌ن. (ته‌فسیری گولشه‌ن).

به‌لی ئه‌گه‌ر به‌ ووردی له‌ ئایه‌ته‌کانی ئه‌م سوڤه‌تی (الماعون) ه‌ ووردبینه‌وه، بۆمان ده‌رده‌که‌وی‌ت که چۆن ئاوڤدانه‌وه له‌ هه‌تیوی بی سه‌ر په‌رشتیار له‌ گه‌ل برسییه‌تی خه‌لکی و نه‌بوونی بیمه‌ی کۆمه‌لایه‌تی و له‌ پیش سستی نواندن له‌ نویژدا هاتووه‌ و له‌ دوایشه‌وه ریا بازی و مه‌نع کردنی پیویستی له‌ هاوڤی و دراوسی و خه‌لکی، به‌ هه‌موویان بریتین له‌ به‌درو زانینی ئاینی خوا، ئه‌مه‌ له‌ سه‌ر ئاستی تاک و خیزان، خو له‌ سه‌ر ئاستی حکومه‌ت گه‌وره‌ تره‌.

که‌واته‌: حکومه‌تی بی دین که خوا لی ناراژییه، ئه‌و حکومه‌ته‌یه که: دانیشه‌توانه‌کانی، هه‌تیوه‌کانی بی نازبن، زۆربه‌ی میله‌ت په‌ش پرووت و برسی بن، به‌ هۆی خراپی داها‌تی تاک و به‌فیرۆچوونی

سامانی نیشتمانی و کۆبونهوهی سامان له دهستی بهرپرسیانی وولات دا و تهخشی و پهخشی کردنی به ئارهزووی خویان.

وه زۆربهی کارهکانی حکومهت بۆ ریاکاری بی و تهنها راگهیاندن وقسه بی و بۆ خهله تاندنی میللهت بی، وه هاوڵاتیان له سادهترین مافهکانی ژیان بیبهش بکات، وهکو ئاو و کارهباو سووتهمهنی و پیداوایستی نهخوشخانه و خویندنگاو ریگاوبان. جا حکومهتی ئاوا ئهگهر له ئالاکهشی نوسرابی (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) ئهوه دینی خوی به درۆ زانیوه و خوی گهره لی توپه و عاجزه.

بهراستی زۆر گرنگه له مانای چاکه کردن تیبهگهین، گهرهترین چاکهی کاربهدهست دواي بهجیهینانی فهرهکان، بریتییه له خزمهتی میللهت، له بوژانهوهی ئابووری، له پیش خستنی پۆشنیری، له پاراستنی ناسنامهی نهتهوهی و میلی، دروست کردنی قوتابخانه و نهخوشخانه و چاککردنی ریگاوبان و بهگهر خستنی کارخانه و دهزگای بهرهم هینان و ئاسان کردنی کشتوکال و بازرگانی و دوزینهوهی کار بۆ کهسی بیکار و نهجامدانی دادپهروهری و پاراستنی سنووری وولات به پووی دهره و دواو ریگرتن له هینانه ناوهوهی ههرشتیک که زهره له دین و ژین و پهوستی ئه و میللهته ئه دات... له فهرمودیهکی پیغه مبهردا ﷺ هاتوه که: پوژیکسی سه رکردهیهکی دادپهروهر باشته له عیبادهتی شهست سال.

وه جه ماوهرو میللهتیش ده بی و ئه وه به عیبادت و نهجامدانی کاری چاکه بزانن، که کاتییک حکومهت کهم و کوری نواند له واجبی

سەر شانی دا، ئه‌وه ده‌بی‌ت میلله‌ت په‌خنه‌ی لی بگری‌ت، ئاگاداری بکاته‌وه، به‌نوسین، به‌خۆ پیشان‌دانی هی‌مانه، به‌کو‌پوسیمینار، هه‌ر هه‌یج نه‌بی‌ت ده‌بی‌ت هاو‌لاتی له‌ د‌ل‌دا بریاری لا‌بردنی خراپه‌ بدات و سوور بی‌ت له‌سەر چاکه‌کاری و هه‌ز کردن به‌ چاکه، هه‌رچه‌نده ئه‌مه‌یان لانیکه‌می ئی‌مانه.

به‌لی ئی‌مانداران: ژیان به‌سەر ده‌به‌ین و شه‌وو پو‌ژ به‌ د‌وای یه‌ک‌دا دی‌ین و له‌ ته‌مه‌نمان که‌م ده‌بی‌ته‌وه، تاکه‌ شتی‌ک که‌ سوودمان پی‌ ده‌گه‌یه‌نی و لی‌ی په‌شیمان نین، ئی‌مان و‌کارو کرده‌وه‌ی چاکه، وه‌کو خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت:

﴿وَالْعَصْرِ ۝١ إِنَّ الْإِنْسَانَ لِفِي خُسْرٍ ۝٢﴾ إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّاصَوْا بِالصَّبْرِ ۝٣﴾ العصر .

به‌لی له‌ دنیا‌دا چاکه‌ بکه، چاکه‌ دی‌ته‌وه پ‌یت: له‌سه‌ره مه‌رگا، له‌ناو قه‌ه‌را، له‌ د‌وای زیندوو بونه‌وه‌ت له‌ مه‌یدانی مه‌حشه‌رو سەر ته‌رازووی کرده‌وه‌کانتا، ئه‌و چاکه‌یه‌ دی‌ته‌وه پ‌یت، جا که‌وایه‌ گه‌ر ئه‌ته‌و‌یت سه‌رفرازی دنیاو قیامه‌ت بیت چاکه‌کار به‌.

هه‌زار په‌حمه‌ت له‌ شاعیر که‌ ده‌فه‌رمو‌یت:

{ گه‌ر ئه‌ته‌وی کاتی‌ مردی، به‌ره‌و گو‌پی تاربان بردی، فرمی‌سکی گریانی یاران، بو‌ت بباری وه‌کو باران، گه‌ر ئه‌ته‌وی سیماو یادگاره‌کانت، په‌فتارو گو‌فتاره‌کانت، له‌ د‌لان بیر نه‌چی‌ته‌وه،

خۆشەويستىت نەقشى بەرد بى ۋ نەسپىتەو، ۋا گوى بىستى ئەم
پەندە بە:

— تەنھا لە بۆ خوا بەندە بە، مېھرىبان وپووخۆش و دەم بە خەندە بە،
تا دەتوانى ئاسانكاربە، شەيداي كار بە، چالاكانە پەلامار بە، بۆ
يارانت خەم خۆرو خزمەت گوزار بە، بۆ بار كەوتووان دەسبار بە، بۆ
مەردىتى سەربازىكى شاراو بە، بۆ ئازارى كاروانىيان حەكىمىكى
ئەو ئاو بە، بە جوان پۆشى ۋ بە بۆن خۆشى، ۋەكو خونچەي كراو
بە، بۆ كاروبار دلگەرم بە، لە بۆ ياران دلنەرم بە، كالاي حەيا لەبەر
بكو جوان ناسىكى پېر شەرم بە...

خانەدان بە، نادان مەبە، چەورى خۆرى ديوان مەبە، ھەر كارىكيان
پى سپاردى نۆشى گيان بە سندان مەبە، لە مەيدانا خۆ بنويىنە،
(بسم الله) كەو پامەمىنە، كە وترا سەر مەخورىنە، ھاناي ھىنا
مەيتورىنە، مەيشكىنە، مەپروخىنە، ھەورى بەھارە سال مەبە، زېرو
مۆن ۋ پووتال مەبە...

ئاممان خوشكە، ئاممان برا، ھەرچى وتراو ھەرچى كرا،
ھەرمافىكت زەوت كرا، گەر لەبەر خوا لەبىر كرا، دوكل ناكەي ۋەكو
چرا، نايكەي بە گۆلمەزو ھەرا...

لە كردو كۆ دەغل مەبە، ۋىنەي پياۋى تەمبەل مەبە، خاۋەن
بيانو گىچەل مەبە، سىنەساف بە، مەتەل مەبە، ھەرچىت كردو
ھەرچىت كۆشا، ھەرچى تالى ۋ سوپىرېت نۆشا، ھەرچى بەرگى غەمت
پۆشا، ئىتر دوايى مەيلىرەو، لاف لىمەدە بەو خىرەو، كە تۆزى دلت

گهرم بوو، وهكو برين مهكوليزه وه، گهر پووتالی کړا به خوو، نه گهر تانه درا له پوو، نهوا ياران دلگير دهبن، له خوو خه ندهت زویر دهبن...

خو گهر دړکي چه قی له پیت، نه گهر کو سپیک هینرایه پیت، خوږاگر بهو چوک دامه ده، بو کاری تر مل بامه ده، گهر به خشینی سهریشت بی، بو خوا سازو ناماده به، هر به خششی، هر به هرهیه، که خه لاتی خوی گه ورهیه، بیخه خزمهت بو دهورو بهر، تا وهكو دار له ههردوولا بو ت بیته بهر، نه گینا خوا نه یباته وه، وهك گه زوی دار نه یشو اته وه، نه وسا بگری وبنالینی، لای سوژت لی ناکاته وه...

هاکا لاشهت وا هاته پيش، خهزان ومه رگ هاتنه پيش، فريشته گيانيان لی سهندی، يا به پرووی خوش يا کيشه کيش، ده رامینه لهو هه گبه یهت که له مه حشر له گه لتایه، بزانه چهنده ده ست مایه، چهندي دان وچهندي کایه، چونکه پنگای هات ونه هات له پیتایه { ...

له کوتایي نه ووتاره شدا، به بیري خو م وئیوهی به پریزیش دینمه وه، که با ناگامان له پوژووی پوژي عره فیه بیت، هاوهلی به پریزی پیغمبه ری خوا ﷺ (ابي قتاده) ده فهرمویت: (سئل رسول الله ﷺ عن صوم يوم عرفة، قال: يكفر السنة الماضية و الباقية) رواه مسلم.

واته: پرسیار کړا له پیغمبه ری خوا ﷺ دهرباره ی پوژووی پوژي عره فیه، که خیرو پا داشتی چونه؟ خوشه ویستمان، نووری

چاومان، له هه‌موو کەس د‌ل‌س‌ۆز ت‌ر‌مان، ف‌ه‌رم‌و‌وی: خ‌و‌ای گ‌ه‌وره
 د‌ه‌یک‌ات به ک‌ه‌ ف‌ار‌ه‌ت و‌ل‌ا‌ب‌ه‌ری گ‌و‌ن‌ا‌هی س‌ا‌ئ‌ی پ‌ا‌ب‌ر‌د‌و‌و، و‌ه گ‌و‌ن‌ا‌هی
 س‌ا‌ئ‌ی د‌ا‌ه‌ا‌ت‌و‌و، ئ‌ای چ‌ خ‌ه‌ ل‌ا‌ت‌ئ‌یک‌ی گ‌ه‌وره‌یه ک‌ه خ‌و‌ای پ‌ه‌ر‌و‌ه‌ر‌د‌گ‌ار به‌م
 ئ‌و‌م‌ه‌ت‌ی ئ‌ی‌س‌ل‌ا‌م‌ه‌ی به‌خ‌ش‌ئ‌ی‌وه، د‌ه‌با له د‌ه‌س‌ت خ‌ۆ‌م‌ا‌ن‌ی ن‌ه‌د‌ه‌ین،
 خ‌و‌ای گ‌ه‌وره پ‌ه‌ح‌م‌م‌ان پ‌ئ‌ی ب‌ک‌ات و بۆ ک‌اری چ‌اک‌ه ی‌ار‌م‌ه‌ت‌ئ‌ی‌مان ب‌د‌ات..

سه رچاوه کان :-

۱. قورئانی پیروز.
۲. تهفسیری گولشهن
۳. من وصایا الرسول ﷺ
۴. بهره و نیسلام ... ئارامی
۵. السلسله الذهبية
۶. من عجائب القدر
۷. موسوعة اسماء الله الحسنى
۸. بهره و نیسلام ... ئاشتى
۹. گوڤاری بانگی حق
۱۰. الترغيب والترهيب
۱۱. تریفه ی مانگ ... په خشانه شیعر
- نظام الدین عبد الحمید
- طه عبدالله العفیفی
- ئهندازیار عوسمان
- محمود المصري
- محمد عثمان عثمان
- د. محمد راتب النابلسی
- ئهندازیار عوسمان
- ژماره ۲۳
- للحافظ المنذري
- م. مهلا غریب پینجوینی

ووتارى دووهم بۆ مانگى ذى الحجة

ئاو و ئيمان

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى
آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ:

ئیمانداران: بۆ پووونکردنه وهی بابته کان و چاکتر تیگه یشتن له
شته گرنگه کانی ژیان، خوای گه وره له قورئانی پیروژدا گه لیک شتی
شوبهاندوو به شتی تر، بۆ نموونه: کافرو بی بروایان کاتیک
گویییستی قورئان ده بن و گوئی ی بۆ ناگرن، به (که ره کیوی)
چواندوون، کاتیک چاوی به شیر ده که ویت و ده که ورمویت:
﴿كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُّسْتَفِرَّةٌ. فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ﴾.

یان زانیه که کار به زانسته که ی نه کات، شوبهاندوو به تی به
گویدریژیک که باری کتیبی له سه ر دانه راییت: ﴿كَمَثَلِ الْخِمَارِ يَحْمِلُ
أَسْفَارًا﴾.

به پشتیوانی خوای گه وره له م ووتاره شدا، نمونه یه که دینینه وهو
لیکچوونیک له قورئانی پیروژ هه ل دینجین ئه ویش له نیوان ئاوو ئیمان:
خوای گه وره باسی ئاو ده کات و ده که ورمویت: ﴿وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ
كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ﴾.

وه باسی وه لمانه وهی خوای گه وره ده کات، کاتیک بانگی
به نده کانی ده کات و فه رمانیکیان به سه ردا ئه دات، که ئه مه ش ئه صلی
ئیمانه. ده که ورمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذْ
دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ﴾. لیره دا ووشه ی لیکچوو ژیا نه. (حی) (یحیکم)
لیکچوو هکانیش (والله اعلم) له م پووانه وهیه:

١. هیچ زیندەوهرێك بێ ئاو ناژی، ژیانیش بەبێ هەموو شتێك دەبیّت بەلام بێ ئیمان نابێت، ئەوەتا دەیان میلەت و گەل هەبوون، بێ پارەو سامان، بێ عیلم و مەعرفەت، بێ قوتابخانە، بەلام یەك گەل نییە لەسەر پرووی زەوی بێ دین بیّت، تەنانهت ئەوانەى (ئیلاحادین) دینەكەیان ئەو مەنەهەجە ئیلاحادییەكە پەپرهوی دەكەن.

جا ئەگەر مەرۆفە دینی حەقی دەست كەوت، ئەوا پرێگای راستی دۆزیوەتەوه، بەلام كە دینی حەقی نەدۆزییەوه، ئەوا دینیكى بەتال بۆ خۆی دروست دەكات، هەروەكو چۆن ئەگەر ئاوی پاکی دەست نەكەوێت بۆ لابردنی تینویتی كە ناخی داوای دەكات، ئەوا ئاوی میکروبایوی دەخواتەوه.

٢. چۆن ئاوی پاك لاشەت لە نەخۆشی دەپاریزی و ژبانت تەندرووست دەكات و هەموو خواردن و خواردنەوهیەكی باش و بە سوود بێ ئاو تام و سوودی لێنابینرێت و ناخوڕیست، بە پیچەوانەشەوه ئاوی پیس و میکروبایوی، تەندروستی مەرۆفە تێك دەدات و ئاوی بۆگەن بكڕیتە هەر خواردنێكى پاكەوه بۆگەنى دەكات و لەكارى دەخات.

ئیمان و باوەڕیش وایە، بەبێ ئیمان و عەقیدەى پوخت و راست، هیچ شتێك لە ژبانتا مەرۆفە بەختەوهر ناکات، وە ئیمان و بیرو باوەڕى شیواویش ژبان لە مەرۆفە تێك ئەدات.

٣. ئاو سەرچاوەكەى لە ئاسمانەوه دەبارى و تەنها ئاوی بارانە، (پێش ئەوەى تێكەل بە پیسیەكانى ژینگە ببێت، كە بەرز بوونەوه بۆ

ئاسمان) له هه موو ئاویك پاكتره و هه رچی پیسی و خوی بی تییدا نییه، كه له قورئانی پیروژدا به ﴿مَاءُ فُرَاتَا﴾ و هه صف كراوه.

وه ئه و ئاوی بارانه كه له ئاسمانه وه دیتته خواره وه، هه موو شوینیک دهگریته وه، ئیمانیش سه رچا وه كه ی و ه حیه و له ئاسمانه وه دیتته خواره وه، وه هه موو جیگایه كه دهگریته وه.

٤. ئاو به دلوپ دلوپ ههچ داد نادات، مه گه ر بو پشکنین و ناسین، به ئام كه زور بوو، ئه مجا ده بیته به ده ریا چه و مرو ؤه و گیاندارو پروه كه كان لیی سوو دمه ند ده بن، ئیمانیش وایه، به تاك تاکی ئیمانداران به ره می ئیمان ده رنا كه ویت، مه گه ر له پروانگه ی ئه و ئیمانداره وه ئیسلام بناسریت، وه كو دلوپه ئاوه كه له تاقیگه دا، به ئام ئه گه ر هه موو ئیمانداران چوونه پال یه ك، ئه و هه موو سه رزه وی له مرو ؤه و زینده وه ران لیی سوو دمه ند ده بن. بویه له قورئانی پیروژدا ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ هاتووه، وه تووی ئیماندار ئه گه ر به ته نه اش نویتز بكه ی، هه ر ده بیته بلیی: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ نابیت وه كو تاك قسه بكه ی.

به ئی كه ئیمانداران چوونه پال یه ك، ئه و كاته هیژوو توانایان ده رده كه وی و حوكم ده دن و له سایه ی حوكمی ئه واندا ته وای سه ر زه وی سوو دمه ند ده بن.

٥. ئاو مردوو ناگریته خوی، ئه وه تا ئاو كه زور بوو، بوبه پرووبارو ده ریا، ماسی مردوو فری ئه داته ده ره وه و ده كه ویتته سه ر ئاوه كه و سه ره نجام كه نار ئاوه كه ده كه ویت، ئیمانیش به هه مان شیوه كه سی

زیندوو بە ئاگا دەگریته خوئی، بەلام کەسی بی ئاگا و بی خەبەر لە ئیسلام، ئەگەر هەر ئیمان هینانەکە ی چا و لیکەری بوو، ئەو دوور نییه پۆژیک لە ئیسلام بچیتە دەرەو و توشی کافر بونەو ببی و ئیسلام لە خوئی نەگری و فری بداتە کەنارەو.

٦. ئاو کە یەکی گرت و بو بە دەریا، دەبیته پووحی ئەو شتانە ی دەچنە ناوی، ئەو تا کەشتی و بەلەم لە ووشکانیدا ناجولین، بەلام کە چوونە دەریاوە دەست دەکەن بە جولە، مروڤیش بە ئیمان پەفتارە جوانەکانی دەکەونە جولە. مروڤ بە (فیترەت) ئەگەر فیترەتی نەشیوینری و پیس نەکریت، هەزی لە خیرە، ئیسلام زەکات و بەخشینی سەدەقە و قوربانی کردنی بو داناو، بو ئەو ی ئەو خیرە ی لە ناخیدا یە بکەویتە جولە، مروڤ بە فیترەت هەزی لە پاک و خاوی نییه، ئیسلام دەست نویژو خوشتنی فەرزو سوننەتی بو داناو.

٧. زیندەوهرانی ئاو ئاو ناخەون و بەردەوام لە جم و جولدان، ئیمانداریش لە دەریای ئیماندا بەردەوام لە جولە ی خیردایە، بە فەرموودە ی خوا ی گەرە: ﴿فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَبْ﴾

٨. دەریا کە ئاو یکی زۆرە، پیسی دەشواتەو و خوئی هەرگیز پیس نابیت، بە هەمان شیوێ مروڤی کافر بە ئیمان هینان و چوونە ئاو دەریای ئیمانەو لە گوناھ پاک دەبیتهو.

۹. دەریا بەخشندەییە، باران لە پێگەی بە هەلم بونەو دەنیڕیت بۆ شوینە دوورەکان، ئەگەر بارانیشیان بۆ نەنیڕیت، لانی کەم ئاوو هەواکەیی کاری گەری دەبیئت بۆ هەموو ئەو شوینانەیی کە لێیەو نزیکن یان دوورن، بە هەمان شیوە ئیمانداریش خێری دەگاتە هەموو کەسیک، هەر هیچ نەبیئت بەدلّ دوعای خێریان بۆ دەکات و بێگومان دوعای ئیمانداریش بۆ براو خوشکانی ئیماندار، کاریگەری خوێ دەبیئت.

۱۰. ماسی لە ئاو دەریادا لەزەتی ئاو نابینیئت، کاتیک کە لە ئاو دێتە دەرەو دەکەوێتە تووری راوچییهو دەهینریتە وشکانی، ئەمجا قەدر و قیمەتی ئاوو ژیاانی ئاو ئاوی بۆ دەرەکەوێ و هەر دلۆپە ئاوێک بۆی، هەموو سەرەویتی دنیا دینێ و سەرەنجام بەبێ ئاوی سەر دەنیتهو. بە هەمان شیوەش مەگەر ئەو کەسەش لەزەتی ئیمان بزانی، کەوا لە وولاتی بێ دینیدا دەژی، یان لە ئیمان و ئیسلامەتی دوور کەوتوو تەو و لە سەرەمەرگدایە، ئەمجا دەزانیت ئیمان چەند گرنگە، چ تام و لەزەت و نرخیکی هەبوو و ئەم ئیستاهەستی پێ دەکات.

بەلێ ئیمانداران: ئەمە (۱۰) خالی لیکچووی نیوان ئاو و ئیمان بوون، جا ئەم ئیمانە گەورەیی و عەزەمەتەکەیی لە هەلگرانییدا دەرەکەوێ، گەورەیی مرقیش بە گەورەیی ئیمانی ئاو دلێت.

صەحابی بەرپێز (ئەبو زەهری غیفاری) دەفەر مویت: پێغەمبەری خوا ﷺ بۆی گیراینەو و فەر مووی: شەویکیان لە خەومدا دوو

فریشته هاتن بۆلام، یه کیکیان له سه زهوی و ئهوی تریان له نیوان زهوی و ئاسماندا بوو، منیش له (به طحا) ی مهکه بووم، یه کیکی له دوو فریشتهیه به هاوهله که ی ووت، ئه وه خویهتی؟ مه بهستی من بوو، فریشته که ی تر ووتی: به لئی، فریشته ی یه کهم به فریشته ی دووه می ووت: (فَزَنَهُ بِرَجُلٍ) فهرمووی: بیکیش به پیاویک، ئه ویش منی به رامبه به پیاویک دانا، به لام من له و قورستر بووم، پاشان فریشته ی یه کهم ووتی: ئه مجاره به رامبه به (دَه) پیاو بیکیش، که کیشامی له و ده که سه ش قورستر بووم، پاشان فریشته که به فریشته ی دووه می فهرموو: ئه مجاره به رامبه به (سَهْد) پیاو بیکیش، که به رامبه ریان کردین له و سه د پیاو سه قورستر بووم، ئه مجا فهرمووی به رامبه به (هَهْزَار) پیاو بیکیش، که کیشامی هیشتا من قورستر بووم، پیغه مبه ری خوا ﷺ له کاتی گیرانه وه ی ئه م باسه دا بۆ سه حابه کان فهرمووی: (كَأَنِّي أَنْظَرُ إِلَيْهِمْ يَنْتَثِرُونَ عَلَىٰ مِنْ خِفَّةِ الْمِيزَانِ) به راستی ده لئی هه ر ئیستا وا چاوم لئی به که چۆن ئه و هه زار که سه ده چوون به ئاسماندا، چونکه تایی ته رازووه که یان سوک بوو.

(فَقَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ لَوْ وَزَنْتَهُ بِأَمْتِهِ لَرَجَحَهَا) فریشته که به هاوهله که ی فهرموو: به خوا ئه که ره به هه موو ئوممه تی بیکیشی، له هه موو ئوممه ته که ی قورستره.

ئه م فهرمووده یه: أَخْرَجَهُ الدَّارِمِيُّ (١٤) فِي الْمُقَدِّمَةِ وَقَالَ الْأَلْبَانِي فِي الصَّحِيحَةِ (٢٥٢٩).

ئیمانداران: لەم قەرموودەییەدا، کە گەورەیی و پێزی پیغەمبەرە
خۆشەویستە کەمان دەردەخات، ئەوەمان بۆ ئاشکرا دەبێت، (وَاللَّهُ أَعْلَمُ
) کە مەبەست لە قورسی، قورسایى لاشە نییە، بەلکو قورسایى ئەو
ئیمانەییە کە لەناو دلى مروقدايە، کە بەبى هیچ گومانیک ئەبێت
ئیمانی پیغەمبەری خوا ﷺ لە ئیمانی هەموو ئوممەتە کە قورستر
بێت، ئەمجا دەتوانیت باری گرانی پیغەمبەری هەلبگریت.

لیڕەدا بە پیویستی ئەزانم کە ئاماژە بکەم بۆ ئەوەی کە ڕەنگە
خەلکانیکی دوور لە دین و خو بە فەریکە خویندەوارزان و عەلمانی
دوور لە عیلم، بلین: باشە عەقل قبولی ئەکات کە مروقیک بەرامبەر
هەزار کەس بخزیتە تەرازوووە، کەچی هەر ئەو قورستر بێت، لە
کاتی کدا وا لەبەرچاوە کە مروق هەر مروقەو وا گریمان (۲۰ تا ۳۰)
کیلۆ لە کەسیکی تر قورستر بێت؟! لە وەلامدا دەلیین: بەلێ ئەمە زۆر
چاک عەقل دەیگرێ و بە نموونەییەکی بەرچاو نیشانناتان دەدەین:

ئەمڕۆ سیدی کۆمپیوتەری هەیە، دوو سیدی کە لە پوالت و
قەبارەدا وەکویەکن لەبەرچاوە، بەلام لە ناووە یەکەمیان بە سەدان
کتیبی لەسەر تۆمار کراوە کە ئەگەر بکیشری بە هەزاران کیلو
قورسە، بەلام سیدی دوو میان تەنھا چەند لاپەرەییەکی نامیلکە
لەسەر تۆمار کراوە کە بارستاییە کە لە (۱۰۰) کیلو بایت تیپەر
ناکات، ئایا دەکریت بلین: ئەم دوو سیدیە کە لە پوالتدا وەکویەکن
وان، لە ناوەرۆک و ناخیشدا وەکویەکن؟ نەخیر، دەی ئیمانی بە

همان شیوهیه و له ناوه وه تۆمار کراوه و قورسی مروّ به ئیمانیه وهیه نهک لاشهکهی.

ئیمانداران: ئیمه ئیستا له جهژنی قوربانداین، ئەم قوربانی کردنه یادی سی پالەوانه { ابراهیم ، اسماعیل ، هاجره خاتون } (خیزانیک هه موو ئەندامهکانی ملکه چ و گوێپرایه‌لی بی قهیدو شهرتی په‌روه‌ر دگاریان، باوک، دایک، پۆله) هه‌ر ئه‌مه‌یه که وای کردوه (ابراهیم) به (ابو الانبیاء) ناو ده‌بریت، واته باوکی هه‌موو پیغه‌مبه‌ران، به‌لام هه‌زه‌تی (نوح ، لوط ، عیسا ، موسا) ته‌نها باسی خویان هه‌یه. یان خیزانه‌کیان وه‌کو لوط موسولمان نه‌بووه، یان کوپو خیزانه‌که‌ی موسولمان نه‌بووه، وه‌کو نوح، یان وه‌کو عیسا که هه‌ر ژن و منالی نه‌بووه، یان وه‌کو موسا که ژن و منالی دیار نییه چ پۆلنکی به‌رچاویان هه‌بووه.

که‌واته: له‌ناو هه‌موو پیغه‌مبه‌راندا، (ابراهیم) باوکی پیغه‌مبه‌رانه، وه‌ هه‌زه‌تی محمد ﷺ سه‌رداری پیغه‌مبه‌رانه، هه‌زه‌تی محمد ﷺ خویی و هه‌موو خیزانه‌کانی هه‌ر له‌ خه‌دیجه‌وه تا عایشه وه‌ مناله‌کانی هه‌موویان ، وه‌ زاواو خه‌زورانی، هه‌مووی فیدای ئیسلام بوون.

هه‌زه‌تی (ابراهیم) یش به‌ خه‌ونیک، که‌ خه‌وی پیغه‌مبه‌ران وه‌حیه‌و گومان له‌ راستی و دروستیدا نییه، ئاماده‌یه بی دوودلی و بیر کردنه‌وه، تاقه‌ کوپه‌که‌ی سه‌ر برپیت، که‌ له‌ ته‌مه‌نی (٨٠)

سالیادیەو لە دوو ژن تەنھا ئەو کۆرەیی ھەیەو ئومیدی منال بوونی تری نەماوە.

پاشان دەوری فیداکارانەیی (إسماعیل) دیتە پیشەو، کە ھەر لەگەڵ ئەویدا باوکی فەرمانی خوای گەرەیی پی ٲراگەیاندا کە دەبیئت سەربریئت، بی ھیچ دوو دلی و بیرلیکردنەو ھیەک فەرمووی: ﴿يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ﴾ نەک فەرمووی سەرم بپرە، بەلکو فەرمووی: چیت ئەمەر پیکارو لە لایەن خوای پەرورەدگارو ھەو ئەو جیبەجی بکە. ﴿سَتَجِدُنِي إِنِ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ﴾ پشتیوان بە خوای گەرە لە خۆپاگران دەبم، چونکە ئیسماعیل چاک لەو حەقیقەتە تیگەیشتبوو کە ئەگەر خوا ئارامیت پی نەبەخشیت، بە ئازایەتی خۆت نییە، ئیماندار بۆیە بەھیزە، چونکە ھیژو قوووەتی خۆی لە خواو دەزانیت، لە ھەموو شتیکدا پشتی بە خوا بەستوو.

ئیماندارانی بەریژ: با ھەول بەدەین ھیچ بریاریک، ھیچ پەیمانیک، ھیچ ھەلوێستیک دەرنەبرین تاکو نەلین: (ان شاء الله) خوای گەرە بە پیغەمبەری سەرور و سالارمان دەفەرمویت: ﴿وَلَا تَقُولَنَّ لِّشَيْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَلِكَ غَدًا إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ﴾.

ئاممان ھەرگیز مەلین حەتمەن وا دەکەم و وادەبیئت، چونکە ھەر کەسێک بلیت: (ان شاء الله) ی ناویت، ئەوا خوای گەرە دەرسیکی وای دائەدات، کە ھەرگیز لە بیری نەچیئەو.

بەلی ئیسماعیل فەرمووی: ﴿سَتَجِدُنِي إِنِ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ﴾.

پاشان پۆلی ھاجەرە خاتوون دەست پی دەکات، کاتیک شەیتان دەچیت بۆ لای و پیتی دەلیت: إبراهيم ديه ويّت كورە تاقانەكەت سەربپریت، بەلام ھاجەرە بەبی شلەژان فەرمووی: ئەگەر خوا ئەمری پی کردبی، پرووحی خوشمی بە قوربان دەکەم!! ئایا خواي گەرە چۆن پاداشتی دانەو ﴿وَقَدَّيْتَاهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ﴾ لە جیاتی ئیسماعیل خواي گەرە بەرانیکی گەرە پی ئیبراهیم نارد کە سەری بپری و بیكات بە قوربانی. وە ھەتا قیامەتیش بە ملیۆنەھا موسولمان قوربانی دەکەن و یادی { إبراهيم و إسماعيل و ھاجەرە } دەکەنەو.

بەراستی ئەم مرقانە ژانیان جوان کردوو، ھەموو پەفتاریکیان خێرو بەرەکەتە بۆ مرقایەتی، ئەمرو ئیسلام پیویستی بە باوکیکی وەکو ئیبراهیمە، تۆش کورەکەت وەکو ئیبراهیم پەرورە بکە، بیھینە بۆ مزگەوت، ئیسلام پیویستی بە کوپنکی وەکو ئیسماعیلە کە فەرمووی: ﴿يَا أَبَتِ﴾ ئەی باوکی زیدە بەرینزو خوشەویست و ئازیزم، نەیفەرموو ﴿يا ابي﴾ ئەی باوکە، چونکە پیشتیش لە کاتی خۆیدا ئیبراهیمیش کاتیک قسە لەگەڵ باوکیدا دەکرد، ھەرچەندە باوکی کافر بوو، ھەر دەیفەرموو: ﴿يَا أَبَتِ﴾ چوار جار ﴿يَا أَبَتِ﴾ ھاتوو لە باسی گفتوگۆی نیوان ئیبراهیم و باوکیدا، خواي گەرەش کورەکە ی ئاوا بۆ موئەدەب و بەرینز کرد (وَالْجَزَاءُ مِنْ جِنْسِ الْعَمَلِ).

گەنجانی بەرینز چاو لە ئیسماعیل بکەن، ئاوا گوێرایەلی فەرمانی خواي گەرە بکەن، ئاوا رینز لە باوکتان بگرن، خواي گەرەش وەکو ئیسماعیل ناوتان رینزدار دەکات.

ئیسلاام پئویستی به دایکی وهکو هاجهرهیه، که کاتی حهزهرتی ئیبراهیم له گهل کورپه مهلوتکه تاقانهکهی لهو بیابانه ووشک و بی ئاوو ئاوه دانیه دا به جیی هیشت، هاجهره هر نه وهندهی له حهزهرتی ئیبراهیم پرسى: ئایا خوا فرمانی پی کردوی که لیله به جیمان بیلی؟ فرمووی: بهلی، هاجهره خاتون فرمووی: (إِذَا لَا يُضِعُّنَا اللَّهُ) دهی ئیتر بیخه م تو برو خوات له گهل بی، به دنیا ییه وه خوا ی گه وه زایه مان ناکات و ئاگادارمان ده بیئت.

به نام به داخه وه باوکان و دایکانی ئه مپو، به زوری هر خه می ئه وه یانه که کورپه که یان یان که که یان شه هاده یه کی هه بیئت، موچه یه کی هه بیئت، ده وله مهند بیئت، به نام بیرى لای ئه وه نییه که گه وره ترین شه هاده ی له ده ست بجیئت، که ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ﴾ یه، بویه کاتیک ئه ولاده که شی، کوپو که که که شی، بیرو باوه رپه که ی له ده ست چوو، ئیتر که سایه تی خوشی بز ده کات، کورپه وه هر خه ریکی ئه وه یه وه کو کچی لی بیئت، که وه به هه موو شیوه یه که ده یه ویئت رهفتاری، جل و به رگی، قسه کردنی کوپانه بیئت، له م ناوه دا (ضائع، مانع) ده مینیتته وه.

به لی ئیمانداران: ئیمه له سه ره تای ووتاره که وه باسی لیکچوونی نیوان ئاوو ئیمانمان کرد، جا چوئن ئاو سه رچاوه ی ژيانی هه موو زینده وه ریکه، (سایتۆ پلازم) که به شی هه ره گه وه ری ناو خانه یه نزیکه ی (۹۰٪) ی ناوه، ئیمانیش له ژيانی مروّفا گه وره ترین ده ور ده بینیت، ئیمان مروّقی مه ردو خوړاگرو پالنه وان دروست ده کات. که

میژوو شانازی به بونی ناوی ئەو له لاپەرەکانی دا دەکات، چونکە هەموو ژییانی پەر خێرو بەرەکەت بوو، بۆ خۆی و دەرووبەری و خەڵکانی دواى خوشی.

ئیمان (ابوبکر) ی پالەوان دروست دەکات، کە ئەوەی سەلماند ئیماندارى راستەقینە تەنها خوا دەپەرستى و دوورە لە پەرستنی مەرۆ و خوشەویستی جیاوازه لە پەرستن، با ئەو کەسە خوشەویستتر بێت لە گلێنەى چاوی خۆت، کە حەزەرەتى محمد ﷺ. بۆیە (ابوبکر) ی پالەوان لەکاتی وفاتی پیغمبەردا، کە هەموو صەحابەکان خەریک بوو سەریان لى بشیوی و نەیان دەزانی چۆن بەرەو پووی ئەو موصیبەتە گەورەیه ببنەو، چۆن لەو پۆژە پەشەدا بەرپیی خۆیان ببینن، کە مەدینە پووناکی تیا نەما بوو لە دواى وفاتی پیغمبەر ﷺ ئا لەم وەختە دژوارەدا، (ابوبکر) ی دل پەر لە ئیمان، ئەو ئەبو بەکرەى کە ئیمانەکەى پیشی خست بەسەر هەموو صەحابەکاندا، هەرۆکو (ابوبکر بن عیاش) فەرموویەتى: (ما سَبَقَهُمْ أَبُو بَكْرٍ بِكَثْرَةِ صَلَاةٍ وَلَا صِيَامٍ، وَلَكِنْ بِشَيْءٍ وَقَرَّ فِي قَلْبِهِ) (فضائل الصَّحَابَةِ لِلْإِمَامِ أَحْمَد (١/١٧٣)) واتە: حەزەرەتى ابوبکر بەهۆی نوێژى سوننەتى زۆرى و پۆژوى سوننەتى زۆرییەو پێش صەحابەکان نەکەوت، بەلکو بەهۆی شتیکیەو پێشیان کەوت کە لەناو دایدا جیگیر بوو بوو، کە ئەویش ئیمانەکیەتى. هەر بۆیە ووتراو: (لَوْ وَزَنَ إِيْمَانُ أَبِي بَكْرٍ بِإِيْمَانِ أَهْلِ الْأَرْضِ لَرَجَحَ) ئەگەر ئیمانی ئەبو بەکر

بخږيټه تاي ته رازوويه كه وه ئيماني هه موو سهر زه وېش بخږيټه تاي ته رازووه كه ي تره وه، نه وا ئيماني نه بو به كر قورستره.

ئانه ئيمانه بوو كه ووره ي نه بو به كړي به رز ركرده وه و فهرمووي: (مَنْ كَانَ يَعْْبُدُ مُحَمَّدًا فَإِنَّ مُحَمَّدًا قَدْ مَاتَ، وَمَنْ كَانَ يَعْْبُدُ اللَّهَ فَإِنَّ اللَّهَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ). نه ي خه لكينه هه كه سيك محمد پيغه مبهري خوي ده پهرست، نه وه محمد وه فاتي كردو پويش له ناومان، وه هه كه سيك خوي په رستووه، نه وه به راستي خوا هه ر زيندووه و هه ر زيندو ده مي نيټه وه.

ئيمان شيړه پياوي وه كو (عومهر ي كوپي خطاب) پي ده گه يه نيټ، كه نه وهنده ئيمان به هيږي كرد بوو، پيغه مبهري خوا ﷺ پي ده فهرموو: (يَا ابْنَ الْخَطَابِ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا لَقِيَكَ الشَّيْطَانُ سَالِكًا فَجًّا قَطُّ إِلَّا سَلَكَ فَجًّا غَيْرَ فَجٍّ).

واته: نه ي كوپي خه تاب، سويند به و كه سه ي كه نه فسي مني به ده سته، كه (الله) يه، هه ركاتيك شه يتان له ريگه يه كي گه وروه فراواني شدا توشت بوبي، نه وا نه يتوانيوه به و ريگه يه دا بپروات و به ريگه يه كي تر دا پويشتووه.

به لي شه يتان به رامبه ر ئيماندار زور بچووكه، بويه له حه جدا به حه وت به ردي بچووكي وه كو ده نكه نوك ره جم ده كړيټ، وه ئيماندار ده بيټ زور هي ممه ت به رز بيټ، نه ك به داخه وه هه ندي كه س ئيماندارو نه هلي مزگه وت نه بينن له هه موو شتيك نه ترسيټ، له جنوكه، له نوشته، له ساحيرو سيحر، له چاوي پيس، هه رچه ند پي ده وتريټ

ئەمانە بە پەنا گرتن بە خواو خویندنی سوپەتە تایبەتەکانی (الفلق، الناس، الإخلاص) و هەندیک زیکری بەیانیان و ئیواران کە پیغەمبەری خوا ﷺ بۆی دیاری کردوین، ئەمانە کاریگەرییان لەسەر تۆی ئیماندار نابێت، کەچی هەر لە ترس و دلەپراوکی پزگاری نابێت و زۆرجار بپروای بە کۆمەڵیک خەرافیات هەیە کە لە شەرعدا نەهی کراوە لە بپروا بوون بەو شتە خرافیات و ناراستانە.

بەئێ بەپێزان: ئەوەی هیژ دەدات بە مروفی ئیماندار، ئەوەی کیشی زیاد دەکات، ئیمانەکیەتی.. نەک بازووی بەهیزو جەستە پتەوو قەلەوی لاشە، پیغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێت: (إِنَّهُ لَيَأْتِي الرَّجُلَ الْعَظِيمُ السَّمِينُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، لَا يَزِنُ عِنْدَ اللَّهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ، وَقَالَ: اقْرَأُوا: ﴿ فَلَا تُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا ﴾). متفق عليه (بخاري: ٤٧٢٩) (مسلم: ٢٧٨٥)

واتە: بەراستی لە پوژی قیامەتدا، کەسێکی لاشە گەورە قەلەو دەهینرێت، بەلام لای خۆی گەورە کیشی بالە مینشوو لەکی نییە، چونکە ئیمانی نییە، ئەمجا پیغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: ئەم ئایەتە بخویننەو کە خۆی گەورە دەفەرموێت: (لە پوژی قیامەتدا هیچ نرخ و کیشیکیان بۆ دانانن)، قورسی و گرانی ئیمانە کە وا دەکات، پیغەمبەری خوا ﷺ بە قاچە زۆر باریکەکانی (عبداللهی کوپی مسعوود) بفەرموێت: ئەو سەحابەکان ئەو قاچە باریکانە عبدالله کە ئێوە لەبەر باریکیان و لاوازییان، پێکەنینتە هاتە سەر لێو کاتی کە چاوتان پێیان کەوت، بزائن ئا ئەو قاچە باریکانە عبدالله لە

بوژی قیامه‌تدا، له کاتی کیشانه‌ی کرده‌وه‌کاندا (أَثْقَلُ فِي الْمِيزَانِ مَنْ أَحَدٌ) رَوَاهُ أَحْمَدُ فِي الْمُسْنَدِ (٩٢٢) وَ إِسْنَادُهُ صَحِيحٌ. واتە: قاچه‌کانی له کپوی ئوحوود قورسترن.

وه کاتیك (خالیدی کوپی وه‌لید) له جهنگی فارسه‌کاندا داوای یارمه‌تی له خه‌لیفه ابوبکر کرد، خه‌لیفه (قه‌عقاعی) بو ناردو فهرمووی: ده‌نگی قه‌عقاع له سوپادا چاکتره له هه‌زار جه‌نگاوهر.

وه کاتیك (عه‌مری کوپی عاص) له میصر داوای یارمه‌تی له حه‌زهرتی عومه‌ری کوپی خه‌تاب کرد، بو فه‌تخی قه‌لای (بابیلۆن)، حه‌زهرتی عومه‌ر چوار که‌سی بو ناردوو فهرمووی: ئهم چوار که‌سه له جیاتی چوار هه‌زار جه‌نگاوهرن!

یه‌کیك لهو چوار که‌سه (زوبه‌یری کوپی عه‌وام) بوو، حه‌زهرتی عومه‌ر فهرمووی: زوبه‌یری کوپی عه‌وام به‌رامبه‌ر هه‌زار که‌سه! وه پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فهرموویه‌تی: (لَصَوْتُ طَلْحَةَ فِي الْجَيْشِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ فَارِسٍ) واتە: ده‌نگ و هاواری (طه‌لحه) له جه‌نگدا له‌ناو هه‌ر سوپایه‌کدا بی‌ت، چاکتره له هه‌زار سوارچاک!

ئه‌مانه ئیسلام پێی گه‌یاندن، ئیمانی ناو دلیان گه‌وره‌ی کردن، ئه‌گه‌ر ئیسلام نه‌بوایه هه‌رگیز ناویان ئاوا به‌به‌رزى و بڵندی نه‌ده‌مایه‌وه، که هه‌تا قیامه‌ت به شانازییه‌وه باس ده‌کری‌ن.

به‌ئێ ئیماندارى وا هه‌یه، به‌دوعا به‌کوله‌کانی فریای ئه‌م ئوممه‌ته ده‌که‌وێت، بو نموونه: له کاتی‌کدا (قوته‌یبه‌ی کوپی موسلیم) ی باهیلی ئابلقه‌ی کابو‌لی دابوو، فهرمووی: بگه‌ڕێن به شوین (محمدی

كوپى واسع) دا، كاتيك گەران بينىيان وا پەنجەى شايە تومانى بەرز
 كروووتەو و دوعا دەكات و دەفەرمویت: (يا حَيُّ يا قَيُّومُ اُنْصِرْنَا)
 ئەم ھەوالەیان دا بە قوتەیبە، فەرمووی: زۆر دڵخۆشم چونكە پەنجەى
 محمدى كوپى واسع كە بەرزى دەكاتەو بۆ لای خواو داواى
 سەرکەوتن بۆ موسولمانان دەكات، لەلام گەرنگترە لە سەد لاوى
 بەغیرەتى شمشیر بە دەست.

بەلى ئەو بوو بە بەرەكەتى دوعاكانى محمدى كوپى واسع و
 دلسۆزى موحاھیدانى رینگای خوا، سەرکەوتنیان بە دەست ھینا.
 بەرپەژان: بە درپەژایی میژووی ئیسلام، سوپاس بۆ خواى گەورە
 بەردەوام كەسانىكى ئیمان بە ھیزو ھیمەت بەرز، پەیدا بوون و دەبن
 كە بە ھەلویستی دایرانەیان بەرامبەر خەلكى زالم و كافەر، ئومەتى
 ئیسلامیان بەرز كروووتەو، كە پیغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویەتى:
 (أَفْضَلُ الْجِهَادِ كَلِمَةُ حَقٍّ عِنْدَ سُلْطَانٍ جَائِرٍ) بەرزترین جیھادو
 تیکۆشان ووتنى ووشەیهكى حەق وپراستە لە لای كار بە دەست و
 فەرمانرەوایەكى سەمكار. كە ئەدرى بە گوێیدا كە چۆن بە ھۆی
 زولمی ئەو وە میللەت ژيانى تال بوو و ژيانى بوو بە ژان، میژووی
 ئیمەى موسولمانان بە فەخرەو ناوی (پیشەوا ئەحمەدى كوپى
 حەنبەل و عیززى كوپى عبدالسلام) تۆمار دەكات، سوپاس بۆ خواى
 گەورە میللەتى كوردی ئیمەش سەربەرزە بە زانای حەق بیژو
 سەرکردەى بویری موسولمانى خۆیەو، وەكو (شیخ الاسلام: ابنُ

تیمیە و سەعیدی نەورەسی و شیخ سەعیدی پیران و قازی محمد) لە گەل دەیان هەلکەوتووی تر که ناتوانین ناوی هەموویان بنوسین.

بەلێ لەناو میللەتی کوردی موسولماندا، لە بەرەکەتی ئیسلام و قورئاندا، لە نووری مزگەوت و میحراب و حوجرە فەقیدا، لە سایە ئیماندا، مەردوو دلیری زۆرمان تیدا هەلکەوتوون، که دەبیّت پۆلەکانی ئەم گەلە شارەزای میژووی ژیاڵیان ببن، که بە داخەو زۆریان وا خەریکە بزر دەبن، که لە زۆربە ی گەنجی ئەم گەلی کوردە بپرسی، فلان کەس کییە؟ نازانی و نایناسی، که جیگای داخەو حەقی خەم لیخواردنی هەیه، که لە پیگە ی وەزارەتی پەرەدەو لەناو وانەکانی خویندندا، میژووی ژیاڵی ئەو مەردو هەلکەوتوانە بە پۆلە ی ئەم میللەتە بناسریتەو.

یەکیک لەو زاتە پایە بەرزە دل پر لە ئیمان و خواناسییە، (مەلا عەلی مەلکەندی) یە، که لە سالی (١٨٥٨) ی زاینی لە سلیمانی لە گەرەکی مەلکەندی لە دایک بوو، خویندنی لە حوجرە و مزگەوتەکانی ناو شاری سلیمانی لە لای مامۆستا دڵسۆزەکانی ئەو سەرەدەمی حوجرەکان دەست پی کردوو و سەرەنجام تا شاری سنە ی پوژەلانی کوردستان، بەشوین فیڕبوونی علمی شەرعیدا پویشتوو و پروانامە ی مەلایەتی وەرگرتوو. دوا ی کۆچی دوا یی باوکی هەرچەندە خیزانیکی زۆری بەسەردا دەکەویت، بەلام بە هیممەتەو دەست ئەداتە کاری کشتوکالی و بازرگانی و بژێوی ژیاڵی خو ی و خیزانەکە ی پی دابین دەکات، کاتیک چاوی بە

نه خویندهواری پۆلهکانی شارهکهی دهکهویت، قۆلی مهردانهی لی هه‌لده‌کات و له‌ مزگه‌وتی مه‌لکه‌ندی به‌بی موچه‌و به‌بی به‌رامبهر وانه به‌ گه‌نج و مندالان ده‌لێته‌وه‌و له‌ پالیا ئامۆژگاری به‌ ته‌مه‌نه‌کانی نوێژ خوینی مزگه‌وت ده‌کات و پێش نوێژیان بۆ ده‌کات، به‌بی نه‌وه‌ی داوای هیچ موچه‌و سالانه‌یه‌کیان لی بکات و داوای پاداشت ته‌نها له‌ خوای گه‌وره‌ ده‌کات.

له‌ سه‌رده‌می ده‌وله‌تی عوسمانیدا، له‌ناو سه‌ربازانی سوپادا، ئامۆژگاری کردووه‌و سه‌ربازه‌کانی شاره‌زای ئاینی پیروزی ئیسلام کردووه‌، پاشان ماوه‌یه‌ک قازی شه‌رعی بووه‌، کاتی‌ک ده‌ور گو‌پا‌و (ئینگلیزه‌کان) هاتنه‌ وول‌اته‌وه‌، ئه‌م زانا خواناسه‌ له‌ پوانگه‌ی شه‌رعه‌وه‌ موچه‌ی به‌ریتانیه‌کانی دوژمن به‌ دین و خاکی کوردانی له‌ لا حه‌رام بووه‌، بۆیه‌ وازی له‌ موچه‌ خۆری هێناوه‌، جا بۆ بژیوی ژیان و دوور که‌وتنه‌وه‌ له‌م خراپه‌ کارانه‌، دووکانیکی له‌به‌رده‌رکی سه‌را داناوه‌، که‌ له‌ دووکانه‌که‌یدا خۆی خه‌ریک کردووه‌ به‌ کاریکی زۆر جوان وشیاو ئه‌ویش (مۆر هه‌لکه‌نی) بووه‌، له‌ گه‌لێشیدا (عه‌ریزه‌ نوسی) کردووه‌، ئه‌م مه‌لا گه‌وره‌یه‌ به‌ده‌ر له‌ زمانی دایک، هه‌رسی زمانی (عه‌ره‌بی و تورکی و فارسی) زانیوه‌.

(میچه‌رسۆن) سیخوپی به‌ریتانی، پاش شو‌پ‌شی شیخ محمودی حه‌فید، بوو به‌ (محافظ) ی سلیمانی، میچه‌رسۆن ووتیه‌تی: له‌ سلیمانی‌دا به‌ دوو که‌س زۆر سه‌رسام بووم، ئه‌وانیش (تایه‌ر به‌گی جاف و مه‌لا عه‌لی مه‌لکه‌ندی) بوون، میچه‌رسۆنی ئینگلیز ئه‌م دوو

زاتەى زۆر لەلا بەرپۆز بوون و بە زىرەك و پاگىراو و نەگۆر ناوى
 بردوون، ئەوەى لەم باسەدا جىگاي بايەخى ئىمەيه، زياتر ئەوەيه كە:
 ئيمان و عەقىدەى ئىسلامەتى چۆن مروۋە گەورەو بەرزو بەرپۆز دەكات.
 مېجەرسۆن كە حاكمى سياسى بوو، زۆر كەسىكى دلپەق و
 زۆردار بوو، كاتىك بەناو بازارو شەقامەكاندا گوزەرى دەكرد، ئەبوايه
 دانىشتوان لەبەرى ھەستانايەو رېبوارانىش پابوہستانايەو مل كەچ
 سناويان بۆ بگردايە، ئەمە فەرمانىك بوو دەرى كردبوو، ئەم حاكمە دژ
 بە ئىسلام و مىللەتى كوردە، پۆژىك بەبەر دوكانەكانى بەردەركى
 سەرادا دىتە خواری، ھەموو دوكاندارەكان لەبەرى ھەلدەستن و لارە
 مل و بى ئىرادە سناوى بۆ دەكەن، كاتىك دەگاتە ئاستى دوكانەكەى
 مامۇستا مەلا عەلى مەلكەندى، ھەر ھىچ حيسابى بۆ ناكات و لەبەرى
 ھەلئاستى و مېجەرسۆنىش كە ھەلئۆستى ئاواى لە كەس نەبىنيوہ،
 دىتە بەردەمى مەلا عەلى و دەلىت: ئەوہ بۆچى ئەم خەلكە لەبەرم
 ھەلساون، بەلام تۆ لەبەرم ھەلئاسى؟! ئەم پرسىارە زۆر بە تورپەيىوہ
 لە مامۇستا مەلا عەلى دەكات، مامۇستاش بەبى ئەوہى لە شوئىنى
 خۆى ھەستىت، زۆر بەبى ئەھمىيەت سەيرىكى مېجەرسۆن دەكات و
 دەفەرموئىت: تۆ پىياوئىكى نامۆو غەيرە دىنى بە ئاين و بىروباوہرى
 من، لەبەر ئەوہش كە خۆت بە دەسەلاتدار دەزانى و ھىزت ھەيه،
 بەلامەوہ دروست و پرەوا نىيە منى موسولمانى قورئان خوئىن لەبەر تۆ
 ھەلسم و ملت بۆ لار كەم. چونكە خواى گەورە دەفەرموئىت: ﴿يَا أَيُّهَا

الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٨﴾

میځه رسون تا ئه م کاته ش نه گه یشتبوو به که سیك که بتوانیت به رامبه ری رابو دهستی و قسه ی حق و بویرانه بکات به رامبه ری، نه مه یه که مجاره توشی که سیکی ئاوا جوامیرو بویر ده بیئت... زوری پینا خوش ده بیئت، به لام هیچ قسه ناکات و نه پروات، نه و پوژه میځه رسون مهراقی ده بیئت و به سیاسته تیژو گلاره که ی خوی بیریکی تازه بروسکه ئاسا به میشکیا دیت، بو پوژی دوا یی توره که یه که پر له پاره دهکات و به سهر بازیکدا بوی نه نیریت، مهلا عه لی کیسه پاره که به دهستی سهر بازه که وه ده بینیت و سهرنجی نه دات، به لام زور باش له پیلان و فیلی ئینگلیز تیگه یشتووه، بویه پاره که وهر ناگری و به تور په ییه وه ده لیئت: له کوپوه هیناوته بیبه ره وه بو ئه وی، پاره ی غهیره دین به که لکی من نایهت و پیویستم به پاره نییه و دلم دوله مهنده و قه ناعتم به وه زوره که خوای گوره پیی به خشیوم، نه وهش بو من گوره ترین دوله مهنديه!

سهر بازه که به ناچاری ده گه پرته وه و ئاکامی سهر دانه که ی و پاره که بو میځه رسونی سهر کرده ی ده گپرتنه وه و دوا ی ماوه یه که چه ند ئینگلیزیکی تر دینه لای (میځه رسون)، نه ویش باسی ما موستا مهلا عه لییان بو دهکات و ده لیئت: به راستی مه لایه کی هو شیاری و وریاو زیره که.

پاشان نه نیرن به شوین ماموستاداو پیی ده لین: ئیوه بۆچی به
 فه رمانډه وایی و حوکمی ئیمه رازی نین؟ ئیمه پیی پاکوخواوینیمان
 نیشان دان و ریځاو بان و شه قاممان بو زور کردن.

مهلا عه لی له وه لاما دا ده لیت: پاک وخواوینی له دروشمی
 موسولمانانه و موسولمانان به فه رمانی ئیسلام هه میشه جل و بهرگ و
 له شی خاوینه و له شه و وپوژیکدا پینج جار ده ست نویژ ده شوات،
 خوشتنی واجبی له سه ره و چه ندین خوشتنی سوننه تیشی هه یه،
 نه گهر جل و بهرگی خاوین نه بیټ، نویژی قبول نابیت، پاکوخواوینی
 لای ئیمه به شیکه له دینداری و عباده تمان. پاشان ریځاوبان دروست
 کردن و پاک کردنه وهی کرده وهی موسولمانانه و پیغه مبه رمان ﷺ
 فه رموویه تی: لا بردنی ئازاریک له سه ر ریځاوبان به خیر و سه ده قه
کردن حیسابه و ئایینی ئیسلام فه رمانی داوه به وهی که هه رکه سیک
به ردیک له سه ر ریځایه ک ببینیت، پیویسته لای ببات، نه وه کو که سیک
توشی ئازار بکات.. هه روه ها یارمه تی هه ژاران و ئازووقه زور کردن
نه وه پیشه ی ئیمه یه، ئیوه وازمان لی بینن و سواری سه رمان مه بن،
ولاتی کوردستان نه وه نده به به ره که ته به شی زوری جیهان به خپوو
ده کات، ئینگلیزه کان نه م وه لاما یان له لا زور جوان ده بیټ و ئافه رینی
ده که ن، پاشان میجه رسوون ده لیت: ماموستا مهلا عه لی نه گهر نه و
پاره یه ت وه نه گرت، خو م نه مزانی چ به لایه کم به سه ر نه هی نای، پاشان
هه موویان له به ری هه لده ست و زور به ری زو حورمه ته وه خوا حافیزی
لیده که ن..! نه م زانا گه وه و دلپ له ئیمان له ته مه نی (۹۰) سالی داو

له ۱۹ی تشرینی یه‌که‌می سالی (۱۹۴۸) دا وه‌فات ئەه‌کات و به‌ خاکی ئەسپێرن. خوای گه‌وره‌ لی‌ی خوش بی‌ت و له‌ نوورو په‌حمه‌تی خو‌ی بی‌به‌شی نه‌کات.

به‌ئ‌ی هه‌رکه‌سیک شانازی به‌ دین و ئیمان و بیروباوه‌ری خو‌یه‌وه‌ بکات، دو‌ژمن له‌ ئاستیا سه‌ردائه‌خات، وه‌ هه‌رکه‌سیش له‌ دینی خو‌ی لا بدات، دو‌ژمن هیچ حیسابی بۆ ناکات.

وه‌ ئیمه‌ی میله‌ته‌ی کوردیش به‌م پیاوه‌ به‌رزو زانایانه‌وه‌ که‌ په‌روه‌ده‌ کراوی مزگه‌وت و ده‌رچووی حوجره‌کانی کوردستان، که‌ هه‌ر حوجره‌یه‌ک زانکۆیه‌ک بوو بۆ ب‌لاو کردنه‌وه‌ی زانست و فی‌ر بوونی په‌وشتی جوان و په‌سه‌ند.

ئیمه‌ شانازی به‌م که‌سایه‌تیانه‌وه‌ ده‌که‌ین نه‌ک به‌ پیاو کو‌ژو دین فرو‌ش و عه‌ره‌ق خو‌رو چ‌ل‌کاو خو‌ری ده‌ستی دو‌ژمنانی ئیسلام و نه‌ته‌وه‌که‌مان.

له‌ کو‌تایدا ده‌لیم: با هه‌ول‌ بده‌ین پو‌ژ به‌ پو‌ژ ئیمانه‌که‌مان زیاد بکه‌ین، چونکه‌ سه‌ر به‌رزی و سه‌رفرازی دنیاو قیامه‌تمان به‌ ئیمانه‌که‌مانه‌وه‌ به‌نده‌، وه‌ پو‌ژانه‌ له‌ چاکه‌و خیردا به‌ره‌و پی‌شه‌وه‌ هه‌نگاو بنی‌ین.

ده‌گی‌رنه‌وه‌: شیخی گه‌وره‌ی سه‌مه‌رقه‌ند مزگه‌وته‌که‌ی زو‌ر قه‌ره‌ب‌الغ بووه‌، پو‌ژیکیان که‌ مامو‌ستای سه‌مه‌رقه‌ندی هه‌ل‌ده‌ستیت بۆ ئه‌وه‌ی که‌ ووتاری ئه‌و پو‌ژه‌ بۆ ئاماده‌بو‌ان بخو‌ینیته‌وه‌، له‌و کاته‌شدا که‌سیک ده‌یه‌و‌یت ب‌یته‌ ژو‌ره‌وه‌، به‌لام سه‌یر ده‌کات جی‌گا نه‌ماوه‌، بۆیه‌ به‌

دهنگی بهرز دهلیت: په حمه تی خواتان لې بیټ هه رکه سه و هه نگاو یك له ئاستی خوږه وه بچیته پیښه وه. شیخ فهرمووی: خه لکینه مه وعیزه ی ئه مړو به سه! با ئه م قسه یه جیبه جی بکه ین و هه رکه سه و له ئاستی خوږه وه هه ول بډات پوژانه هه نگاو یك به ره و چا که بنیت.

به لې مړو که هاته ناو دائیره ی ئیمان وه، ئه گهر ئه مړو و دوینی ی وه کو یه ك بیټ، ئه وا به راستی زهره رمه ند بووه. به لکو ده بیټ ئیماندار پوژ به پوژ بپرواته پیښه وه له بواری عیباده تدا، هه لساوی له تاریکی شه ودا دوو پرکات شه و نویژت کردووه، چوویته پیښه وه، ئه مړو هیچ نویژتکت به جه ماعت نه فه وتاوه و هه مووت له مزگه وت به کو مه ل کردووه، چوویته پیښه وه، له ووتاری جومعه دا وانه یه کی تازه له ئیسلامه که ت فیرو بووی، که له مزگه وت هاتیه تهره وه له هه ولی جیبه جی کردنیدای له ژیان ی پوژانه تدا، ئه وه چوویته پیښه وه له بواری عیباده تدا، له بواری خویندن و زانستدا، ئه مړو زیاتر له دوینی هه ولت داوه، ئه مړو کتیبی به سوودت په یدا کردو خویندته وه، نمره ی ئه م مانگه ت له نمره ی مانگی پیشووت به رزتر بوو، ئه وه چوویته پیښه وه، له بواری کاروکه سابه تی هه لالدا هه ولت داوه و پاشه که وتت هه بی و له ده ستمایه نه خو ی، ئه وه چوویته پیښه وه، له بواری ژیری و سیاسه تدا، ئه مسال به رچاوت پوژشتره و دوست و ناحه ز له یه ك ده که یته وه و ده ست ناخه یته وه ئه و کونه ی که پار هه ر له ویدا مار گه سستی، دلشاد به که حالت باشه و ژیان ت گه شه و ریگات پوژشنه و ئاوا هه تا سه ر به رده وام به، ئیتر هه نگاو هه نگاو

ئەپۆیتە پێشەو، هەتا کە مردی پوچەکشەشت هەر لە بەرەو پێش
چووندا یەو بەرز دەبیتهو هەتا دەگاتە (اعلی علیین) خۆی گەورە
دەفەرمویت: ﴿إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عَلَيْنَ﴾.

بەلام ئەگەر پەنا بەخوا پۆژ بە پۆژ هەنگاویک بەرەو دواوە بییت،
دوینی هەر پێنج فەرزە نوێژت کردووە، ئەمڕۆ چواریت کردو
یەکیانێت فەوتاند، پێشتر نوێژت بە جەماعەت نەدەفەوت، ئیستا تەنها
جومعە و جومعە دیته مزگەوت، لە ووتاری جومعەشدا خەیاڵت لە
شوینی ترە، ئەو لە عیبادهتا پاشە کشەتە.

لە بواری خویندن و زانستدا، نمرە ی ئەم مانگەت نزمترە لە مانگی
رەبردوو، ئەمسال لە چا و پاردا هەست دەکە ی لە دواوە ی، بە شوین
هیچ کتیبیکی بەنرخدا نەگەراوی و هیچت نەخویندووەتەو، ئەو ی
دەشتزانی زۆرت بیر چوووەتەو، ئەو بەرەو دواوە دەچی.

لە بواری فیکری و ژیری دا، ویلی و بەپەلە ی دەست بکەیتەو بە
هەمان شویندا کە پار لێی مارەنگاز بووی، ئەو کەسە ی خەلەتاندتی
هیشتا چەپلە ی بۆ لی ئەدە ی و بژی و بروخی ی بۆ دەکە ی، سپی
بەرەش و بەش بە سپی وینا دەکە ی، گەرمی و ساردی ئەم دونیا یە
هەرەکو یە کە هەست پی ئەکە ی، ئەو هەنگاوە کانت بەرەو دواوە
دەنی و کویرانە پاشەو پاش هەنگاوە دینی.

لە بواری دارایدا، تەمەل دانیشتووی و خەریکی خواردنی
سەرما یە کە تی و ئەمڕۆ بە سبەینی دەکە ی، ئەو نزیک ی ئەو بویتهو

دهست له نه ژنؤ دانیشی و وهختی به ئاگا بیټه وه، دهستت له هیچ کاریکی شیاوو حه لال گیرنه بیټ.

بهم شیوهیه نه گهر ههر وا بهرهو دواوه ههنگاو بنیی ئه وه سهره نجام دهگه یته مردن و لهویش پروحه که ت ههر بهرهو خوار دهچیټ، تا دهچیټه (اسفل السافلین) وه دهچیټه (سچین) که شوینی به دبختان و چاره په شان و مال ویرانه کانه، که په شیمانن و په شیمانی دادیان نادات.

جا توخوا حه یف نییه توئی موسولمان که قورئانت له بهر دهستایه و پوښنایی پیگایه، فهرمووده کانی (رسول الله) بوټ چاوساغ و ماموستایه، حه یف نییه بهردهوام له بهرهو پیش چووندا نه بیټ، ئیمه باسی په یوهندی نیوان ئاوو ئیمانمان کرد، دهی سهرنچ بده، ئاو نه گهر نه جولئی و نه پرواو ههر له گو میکدا وهکو خوی بمینیتته وه، سهره نجام بوگهن ده بی و قهوزه هه لدینی و به کار نایهت، ئیمانیش ههروایه ده بیټ بهردهوام له زیاد بوندا بی و له جولهدا بیټ نه گینا دهپوکیټه وه.

موسولمانان هه تاوه کو پوژانه بهرهو پیش دهچوون، سهرکردایه تی که لانیان ده کرد، که چی کاتی که وتنه ههنگاو نان بهرهو دواوه، ئیستا ده بیټ دهست بگرته وه و خیریان پی بکری و له م پیناوه شدا غیره تی ئیمانداران که م ده بیټه وه.

مامۇستا ھەژار موکورىانى: لە ھەرگىزىانى (يەك لە پەناى خال و
سيفرى بى ېرانبەھە) دا، كە دكتور (عەلى شەرىعەتى) بە فارسى
نوسىويەتى دەلىت:

پۇژىك كە ئىسلام باوى بوو، لەناو گەلاندنا ناوى بوو، زىپرى ھەبوو،
نۆرى ھەبوو، چى بىگوتا، ھەر ئەو ھەبوو، مامۇستاكاني پۇژئاوا، لە
فېرگە، لە زانستگايان، لەناو كۆپى كەخودايان، كاريان لاساى
موسولمان بوو، دابى ئەوانيان پى جوان بوو، كەواى شۆپيان لەبەر
دەكرد، عەمامەيان لەسەر دەكرد، ئەداى رازى ئەبو عەلى و دىنەوھريان
و غەزالى و كىو كىيى دىكەيان دەردىنا، چۆن ئىستا مامۇستاكانيان،
كە نەدارىن، لاساى ئەوان دەكەنەو، قەرزى كۆنە دەدەنەو، لە
جەژنەدا كئاوى لەنگەرى لەسەر، جبەى قۇل فاش و قۇل لەبەر، ئەداى
پۇژئاوا دەردىن، ئوروپايانە دەنوین...

دەست رەنگىنانى خاچ پەرسى، كە دەستكرديكيان پىك دەخست،
فيليان دەكرد، مۆرى (الله) يان لى دەدا، رەنگى ئىسلاميان پى دەدا،
تا وابزانن ئەو كارانە، ھى وولاتى موسولمانە، كارى شام و بوخارايە،
كرگارى بەلخ و بەغدايە، ئەستەنبوولە، تووسە، رەيە، كارى وەستاي
غېرنا تەيە، تەنانەت خاچى گەردن بەند، (الله) يەكيان لى
ھەلدەكەند...

لەدەستكارىان دەدەن (madein) ئەوا ئىستاش لە پۇژھەلاتى
بار كەوتوو، لەناو گويچكەى گادا خەوتوو
لاساى پۇژئاوايان دەكەن...

ههتا دهگاته ئهوهی که دهفهرمویت: { کارهکانمان، شارهکانمان،
 نوسهرانمان، خۆنهرانمان، پیاوی پیتۆل و چازانمان، حالمان،
 بالمان، ژيانی ناو مال و منالمان، ژنمان، پیاومان، گشت و خامان،
 تهناته لهقهم و ناومان، دهمه لاسکهیه که لهوان بێ، تا کلیلمان هه
 بهوان بێ... بهلێ داگیر که رهکانمان، پزق و پوژی دهرهکانمان،
 نایانهوی خۆ بناسین، تا وا کاسین، بو وان خاسین، ئهوان ئهترسن
 تیبگهین، له داو بهرین و پێ بگهین }...

کو تایێ ئهم ووتارهش بهو ووته گهوهریه کوردیه جوانه
 ماموستا ههژار دینین که دهفهرمویت:

{ با لاههکانمان ووشیار بن، دوژمن بناسن، بهکار بن، با هاوکار
 بن، له لاسایی خۆ پزگار کهن، له داگیر کهر خۆ قوتار کهن، با ئازاد بن،
 با ئازا بن، پیاوی خۆ بن، پیاوی خوا بن، له حهق خوازی پانه وهستن،
 تهنها پشت به خوا ببهستن، ههیه که شیاوی په رستن، هوی بون
 ومان، ئهوهیه کهیه، ئیتره هرچییه کی تر هیه، خاله له پهنا ئهو
 یه که }...

سەرچاۋەكان:.

۱. قورئانى پىرۋز.
۲. ئەسرېنەكانى سەدەي بېستەم
۳. خُطَبُ الشَّيْخِ مُحَمَّدِ حَسَنِ يَعْقُوب
۴. بەھارى دِلّان
۵. چوار نامىلكەي دكتور على شەرىعەتى
۶. ئاۋات ابوبكر
۷. ئەندازىار عوسمان
۸. مامۇستا ھەژار

ووتاری سیهههه
بو مانگی ذی الحجة

وهصیهت کردن
بهشی یهکهه

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى
آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ:

ئیمانداران: مروڤ به گشتی به پیغه مبه رانی شه وه، که له هه موو
کهس زیاتر له خوای گه وره نزیکتر بوون، له پینج شت بیناگان و ئه م
پینج شته خوای گه وره ته نها و ته نها لای خوئی زانی نه که ی
هیشته وه ته وه که سی لی ئاگادار نه کردو وه، ئه وانیش:

۱. هاتنی پوڤی قیامهت: که چ سالیك و چ سه رده میك دنیا
کو تای پی دیئت و قیامهت دیئت، ته نها خوای گه وره ده یزانی و
ئه وه ی که پیغه مبه ری خو شه ویستمان ﷺ فه رموویه تی له نیشه نه
بچووک و گه وره کانی پیش هاتنی قیامهت، که خوای گه وره پی پی
راگه یاندو وه، ته نها نیشه نه کانه و بو به رچاو پروونی و به هه لویست
بوونی مروقی ئیماندارن که گه یشته ئه و سه رده م وزه مانه چوون
هه نگاو بنی و هه لویست بنوینیت. ئیتر ئه و سال و ساته ی که دنیا ی
تیدا کو تای پی دیئت و قیامهت به ریا ده بیئت، ته نها و ته نها خوئی
ده یزانیئت.

۲. باران بارین: خوای گه وره خوئی ده یبارینیئت و هوکهره کانی
دروست بوونی هه ورو باران له بوونی ده ریا و زه ریا و به هه لم بوون و
چر بوونه وه و خه ست بوونه وه و بوونه هه ورو باوین بارین، هه ر خوا
خوئی به قودرهت و ده سه لاتی خوئی پیک خسته بوون. وه کاتی هاتنه
خواره وه ی ئه و بارانه ش بو سه ر زه وی، که له چ چرکه و سه عاتی کدا
دیته سه ر زه وی و له کوئی زه وی ده بارینت و ته نها له زانستی

خوای گەرهدایه و ئهوهی دهوتری له کهشناسیدا تهنها پێشنینی کردنه، به گوێرهی رادهی شی و پلهی گهرمی و ههندی دیاردهی تر که بوونی باران نیشان ئهدهن، ئهگینا هیچ کهس نییه بتوانی بی زیادو کهم و به دلتیاییهوه بلی که له چ سات و کات و زهمان و له چ زهمینیکدا باران دهباریت.

۳. وه ئهوهی له رهحهمی ئافرهتدایه: کاتیك تووی پیاو و هیلکۆکهی ئافرهت له رهحهمدا دهپیتین و منالی لی دروست دهییت و له عهلهقهوه دهست پی دهکات، تهنها ههر خوای گهره خوئی زانایه بهوهی که ئهو مناله کوپه یان کچه، ئیتر ئهوهی که دواتر دکتۆری سۆنهرو تیشک دهلیت مناله که کوپه یان کچ، ئهوه دواي دروست بوونی تهواوی ئهندامانی لاشهی مناله کهیه.

۴. وه هیچ کهس نازانیت سبهی چی بهسهر دیت و چی دهست دهکهویت، له بهر ئهوه مروۆ نابیت ههرگیز ووشهی (حهتمه ن) به کار بهینیت، که بلیت حهتمه ن بهیانی ئهوه دهکهم، به لکۆ دهییت بلیت (إن شاء الله) ئه گهر خوای گهره مهیلی لی بیت، به نیازم بهیانی ئهوه کاره بکهم، چونکه تهنها له زانستی خوادایه که بهیانی چیت بهسهر دیت.

۵. وه هیچ کهسیش نازانیت لهسهر چ زهوییهک دهرییت و کوئیایی به ژبانی دیت: تهنهاو تهنها خوای گهره دهرانییت تو له کوئی دهرییت و له چ خاکیکدا دهنیژرییت.

جا خوای گه‌وره‌و کاربه‌جی، خوای زاناو ناگادار له قورئانی
 پیروزدا ئەم پینچ راستییە له ئایه‌تیکی پیروزدا به‌یان کردووه‌ بۆمان
 و ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا
 فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ
 بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ لقمان ۳۴.

به‌ئێ به‌پێزان: مردن له‌ هه‌موو شتێک زیاتر لیمان نزیکه‌،
 پیغه‌مبه‌ری خۆشه‌ویست ﷺ ده‌فه‌رمویت: (الْجَنَّةُ أَقْرَبُ إِلَى أَحَدِكُمْ
 مِنْ شِرَاكِ نَعْلِهِ، وَالنَّارُ مِثْلُ ذَلِكَ) رواه البخاري .
 واته‌: به‌هه‌شت له‌ هه‌ریه‌ک له‌ ئێوه‌ نزیک‌تره‌ له‌ قه‌یتانی پێلاره‌کانی،
 جه‌ه‌نمه‌میش به‌ هه‌مان شیوه‌.

که‌ بێگومان به‌هه‌شت و دۆزه‌خی هه‌موو که‌سیش له‌ مردنه‌که‌یه‌وه
 ده‌ست پێ ده‌کات، چونکه‌ قه‌بریان باخیکه‌ له‌ باخه‌کانی به‌هه‌شت،
 یان شیویکه‌ له‌ شیوه‌کانی دۆزه‌خ.

که‌واته‌: مردن هه‌روا به‌ قاچه‌مانه‌وه‌یه‌و هه‌موو ساتێک مرو‌ف ئه‌بێت
 چاره‌پێی ئه‌وه‌ی هه‌بێت که‌ مردن قاچه‌کانی تێک بنائینی و بیدات
 به‌ زه‌ویداو کو‌تایی به‌ ژیا‌نی ئەم دونیایه‌ی بێت و به‌ره‌و قیامه‌ت به‌پێ
 بکه‌وێت.

به‌چاوی خۆمان بینیومانه‌و هه‌ر له‌م کوردستانه‌ی خۆماندا، له‌
 پارێزگای سلێمانی له‌ ماوه‌ی یه‌ک سا‌لدا دوو بوک و زاوا، هه‌ردوکیان

له شهوی یه که می به یه ک گه یشتنی بوک و زاوایه تیانداندا، که نه وهی
 بیریان لی نه کردووه ته وه نه وه یه: نه و بهرگی سپی بوکینییه
 راسته وخو که دانرا، کفنی به سهردا له بهر بکرت. که چی ههر نه و
 شه وه مردن و به یانی که ده رگا که یان له سهر شکاندن که شه و دایان
 خستبو، سهر ده که ن مردوون. ^۱یه کیان به غازی سوپاو بوک
 وزاواکه ی تریش به شوپتی کاره با ژووری کابینه که یان له دوکان
 سووتاو بوک وزاواکه ش له دوکه لدا خنکان!

ئه ی چه ند که سمان بینی له کاتی پیکه نین و شادیدا، هه بووه
 له ناو شایدا به لادا هاتوو و مردوو، هه بووه چه پله ی لی داوه که
 دهستی کردووه ته وه فریای نه وه نه که وتوو دهستی به یه کدا بداته وه
 مردن ساردی کردووه ته وه... که واته: مردن نه به ساغییه و نه به
 نه خوشی، نه به پیرییه و نه به گهنجی، نه به دلخوشییه و نه به
 غه مباری، به لکو که کاتی دیاری کراوی خو ی هات، که مروؤ به
 ره حمی خوا لی بیئاگایه، پاش و پیش ناکات و لاپه ره ی دنیات
 ده پیچیته وه.

جا به ریزان: به م پیشه کییه ده چمه ناو ووتاره که وه ده لیم: کاتیک
 مروؤ ناوا به رده وام مردن وه کو سیبه به شوینییه وه بی و هه موو کات
 موعه رهن بیت بو مردن، مروقیش خواوه نی مافه له سهر خه لکی و
 منالی و خیزانی، وه مافی خه لک و منال و خیزانی خویشی له سهره.
 هه ندی جار نه م کو مه له مافه غه یری خو ی که س ناگای لی نییه، بویه
 کاتی مردوو نه مافانه ی خه لکی به سهر وه بوون، بو ی ده بیته هو ی

عزابی قهبرو قیامت و، وه کیښه دوبره کی و ماف فهورتان و ماف
خوران بؤ که سانی دواي خوئی، جا هر له بهر ئه مهیه که له ئیسلامدا،
له شهر عدا باسیکی گه وره و فراوان هیه به ناوی (وه صیه و
میرات) وه. ^{به یوم هر کات کاتی هر وره} ^{هر وره هر کات کاتی هر وره} ^{هر وره هر کات کاتی هر وره}
به لئی ئیمانداران: مادام مردن له پئی هه موو که سدایه و کاته که شی
نه زانراوه هه موو کات ده گونجیت کاتی مردن بیت، له بهر نه وه
پیغه مبهری خوشه ویستمان ^{علیه السلام} ناگاداری کردوینه ته وه
فه رموویه تی: (مَا حَقَّ امْرِئٌ مُسْلِمٌ لَّهٗ شَيْءٌ يُوصِي فِيهِ يَبِيتُ لَيْلَتَيْنِ
إِلَّا وَوَصِيَّتُهُ عِنْدَهُ مَكْتُوبَةٌ) رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ وَ مُسْلِمٌ .
واته: باش نییه و به قازانجی نییه هیچ که سیکی موسولمان که
شتیکی هیه و دوو شهوی به سهردا بیت و وه صیه نامیه که به
نوسراوی و به پئی شهرع له پشت سهریدا دانه نرابیت.
واته: هر که سیك که له ژياندايه و به تایبهت کاروباریکی به
دهسته ویه، کرین و فروشتنیکی هیه، مه عامه له ی له گه ل خه لکا
هیه و قهرزی لای خه لکییه و قهرزی که سانی تری لایه، مال و مولکی
هیه و نه وه و پوله و خیزانی هیه، به راستی پیویسته له نزیکترین
کاتدا وه صیه بنوسیّت به پئی شهرع، وه له ماله وه له شوینی
پاراستنی ناسنامه و به لگه کانیدا، دایبنی، چونکه که مردن یه خه ی
مروقی گرت، ئیتر موله تی پی نادات که دابنیشی و وه صیه
بنوسیّت.

﴿فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ﴾ یس ۵۰ .

به‌ریزان: له نیشانه‌کانی عاقیبهت خیری نه‌ویه که مروه کاتی
مرد، وه‌صیه‌تی نویسیبت، چونکه: (مَنْ مَاتَ عَلَىٰ وَصِيَّةٍ مَاتَ
عَلَىٰ سَبِيلِ سُنَّةٍ ، وَمَاتَ عَلَىٰ تَقَىٰ وَشَهَادَةٍ ، وَمَاتَ مَغْفُورًا لَهُ).

وه بزانی وه‌صیه‌ت کردن به قورئان و فهرموده‌کانی پیغه‌مبهر
ﷺ و ئیجماعی زانیانی ئیسلام کاریکی پیویسته له‌سهر
موسولمان... وه خوی گه‌وره له قورئانی پیروزدا فهرمودیه‌تی:

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ
لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾ البقره ۱۸۰ .

واته: پیویست کراوه له‌سهرتان کاتیک یه‌کیکتان مه‌رگی نزیک
بویه‌وهو سامان و مال و داراییه‌کی به‌جی ده‌میشت، با وه‌صیه‌ت بکات
که هه‌ندیك بدریت به دایک و باوکی و خزمانی به شیوه‌یه‌کی جوان و
له‌بار، نه‌مه پیویست و نه‌رکه له‌سهر خواناس و پاریزکاران.

نه‌نه‌سی کوپی مالیک ده‌فرمویت: (كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ)
ئیمه کۆمه‌لی سه‌حابه‌کان له خزمه‌تی پیغه‌مبهردا بوین ﷺ (فَجَاءَ
رَجُلٌ ، فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، مَاتَ فُلَانٌ ، قَالَ : أَلَيْسَ كَانَ مَعَنَا
أَنْفًا ؟ قَالُوا : بَلَى ، قَالَ : سُبْحَانَ اللَّهِ ، كَأَنَّا إِخْذَةٌ عَلَىٰ غَضَبٍ ،
الْمَحْرُومُ مَنْ حَرَمَ وَصِيَّتَهُ) رواه أبو يعلي بأسناد حسن .

واته: پیاویک به هه‌له داوان هاته خزمهت پیغه‌مبه‌ری خواو عهرزی کرد: قوربان فلان کهس مرد. پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فهرمووی: ئایا ئیستا لامان نه‌بوو؟ خو کهمیک له‌مه‌وهر به‌یه‌که‌وه بوین، ووتیان: به‌ئێ ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ههر ئه‌و پیاوه‌ی کهمیک له‌مه‌وهر له‌گه‌ل ئیمه‌ بوو، که له ئیمه‌ جیا بویه‌وه، مرد! پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ وه‌کو ئه‌وه‌ی دهرسیکی گه‌وره له‌م کاته‌دا که گونجاوه بو ئه‌م مه‌به‌سته به ئوممه‌ته‌که‌ی بلی: وه نمونه‌ی به‌م پیاوه هینایه‌وه، فهرمووی: پاکو بنگه‌ردی بو خوا، ئه‌لێی ئه‌م پیاوه له‌سه‌ر توپه‌ بوونی خوا لێی مردوه، چونکه وه‌صیه‌تی نه‌کردبوو، که مرد. بی‌به‌ش ئه‌و که‌سه‌یه که له وه‌صیه‌ت نویسنی شهرعیانه پیش مردنی بی به‌شه.

به‌لام ئیماندارانی به‌پێژ: ئه‌بێت ئاگاداری ئه‌وه‌ش بین که هه‌موو وه‌صیه‌تیکی شهرعی نییه، به‌لکو به‌پێی که‌سه‌کان و بارودۆخه‌کان حوکمی وه‌صیه‌ته‌که‌ش ده‌گۆڕیت، وه‌صیه‌تیش وه‌کو هه‌موو شته‌کانی تر له شهرعدا، واجب و سوننه‌ت و حه‌رام و نا په‌سه‌ندو حه‌لّالی به‌سه‌ردا ده‌چه‌سپیت.

له‌و حاله‌تانه‌ی که وه‌صیه‌ت کردنی تێدا واجبه ئه‌وه‌یه: کاتیکی که‌سیک حه‌قیکی شهرعی له‌سه‌ره، نه‌گه‌ر تاخۆی له ژياندایه، وه‌صیه‌ت نه‌کات و باسی نه‌کات و نه‌ینوسی، هه‌یج دوور نیه له دوا‌ی مردنی ئه‌و مافانه بفه‌وتین، جا ئه‌و حه‌ق و مافانه جاری وا هه‌یه په‌یوه‌ندی به مروفه‌که‌نه‌وه هه‌یه، وه‌کو ئه‌وه‌ی ئه‌مانه‌تیکی لا دانراوه ته‌نها خۆیی و خاوه‌نی ئه‌و ئه‌مانه‌ته ده‌زانن که ئه‌مه لای ئه‌م دانراوه،

یان قهرزی که سیك یان که سانیکي له سهره و ته‌ن‌ها خوی د‌ه‌زانی
 قهرزی کیی له سهره و که‌س به‌مه نازانی، جگه له خوی. وه نه‌گه‌ر
 بمری، خاوه‌ن نه‌مانه‌ته‌که‌و خاوه‌ن قهرزه‌که ناتوانی داوای مافی خوی
 له که‌س وکاری مردووه‌که بکاته‌وه، چونکه به‌لگه‌ی پی نیه.

یان نه‌و ماف و‌حه‌قه په‌یوه‌ندی به‌ خوای گه‌وره‌وه هه‌بووه
 (سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى) وه‌کو نه‌وه‌ی مال و سامانی هه‌بووه گه‌یشته‌وه‌ته
 هه‌ددی زه‌کات، به‌لام زه‌کاتی لی د‌ه‌رنه‌کردووه و ته‌ن‌ها هه‌ر خوشی
 به‌مه د‌ه‌زانی، وه هه‌موو مه‌رجه‌کانی واجب بوونی هه‌جی له‌سهر
 هاتووه‌ته جی، به‌لام هه‌جی نه‌کردووه، نه‌مه له‌سهری واجب که
 وه‌صیه‌تنامه‌یه‌ک بنووسی و نه‌م هه‌ق و مافانه‌ی که له‌سهرنی، چ هی
 خواو، چ هی به‌نده‌کانی خوا، به جوانی و به پوونی باسی بکات و
 داوا له میرات گره‌کانی بکات، که پیش نه‌وه‌ی ماله‌که دابه‌ش بکه‌ن
 به‌سهر خویاندا، نه‌م ماف و‌حه‌قانه‌ی لی لابه‌دن و نه‌وه‌ی له‌وه زیاد
 بوو، ده‌بیته به‌شی میرات‌گره‌کانی.

وه له شه‌ر عدا ده‌فه‌رمویتی: (وَیَتَأَكَّدُ الْوَصِيَّةُ إِذَا كَانَ الْإِنْسَانُ فِي
 حَالَةٍ خَطَرَةٍ، مِثْلُ: إِشْتِدَادِ مَرَضٍ، أَوْ دُخُولِ حَرْبٍ، أَوْ كَانَ عَلَى
 سَفَرٍ) واته: نه‌م وه‌صیه‌ته واجب‌ه زیاتر ده‌بیته هه‌ولی نویسنی
 بدریت، له کاتی‌کدا که مرو‌قه له بارود و‌خیکی پر مه‌ترسیدایه، وه‌کو:
 نه‌خوشی سه‌خت و کوشنده، یان چوون بو جه‌نگ و کوشتار، یان
 پویشن بو سه‌فه‌ر، که له‌م کاتانه‌دا به پوآله‌ت مردن له مرو‌قه نزیک‌تره
 له چاو کاته‌کانی تر‌دا.

وه لهو حاله تانه دا كه وه صیهت بۆی سوننه ته، ئه وهیه: كه مروقی موسولمان وه صیهت بكات و بلی: كه له دواى مردنم لهو مال و سامانه ی كه جیم هیشتوو، به رهنج وشه ونخوونی په یدام كردوو، ئیوه ی میراتگرانم، خیرو خیراتم بۆ بكن، به تایبته ئه و خیرانه ی كه نه پراوه ن، وهكو چاپ كردنی كتیبی شهرعی، یان هه لكه ندنی بیره ئاوێك، یان دروستكردنی مزگهوت و قوتابخانه و نه خوشخانه، وه یارمه تی دانی هه ژاران و قه رزارو نه خوشی موسولمانان. كه ئه مه ش نابێ له سنووری (سییه کی) ماله كه ی دهر بچی، واته: دروست نییه بلی نیوه ی ئه و مال و سامانه ی له دوام جی ده مینی، بۆم بكن به مزگهوت، یان هه موو ماله كه م بۆ بكن به خیرو سه ده قه، به لكه ته نها له سنووری (سییه کی مالی به جیماودا) دروسته.

وه وه صیهت كردنی حه رامیش ئه وهیه: كاتیك كه وه صیهتكار به و وه صیه ته ی زهره ر به میراتگره كانی بگه یه نیّت، پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رموویه تی: (الإضرارُ في الوَصِيَّةِ مِنَ الْكِبَائِرِ) واته: زهره ر گه یان دن به میراتگران به هو ی وه صیهت كردنه وه له گونا هه گه ره كانه.

به ئی زۆر كه س هه یه وه صیهت ده كات ته نها به مه به ستی ئه وه ی كه یه كێ له میراتگره كانی زیاتری بهر بكه وێ و یه كیان كه متری بهر بكه ویت، یان كچه كانی مه حرووم بكات له میرات، ئه و كه سانه با گو ی له م فه رمووده یه ی پیغه مبه ری پیشه وا بگرن ﷺ كه فه رموویه تی:

(إِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ أَوْ الْمَرْأَةُ بِطَاعَةِ اللَّهِ سِتِينَ سَنَةً ثُمَّ يَخْضُرُهُمَا الْمَوْتُ فَيُضَارَّانِ فِي الْوَصِيَّةِ فَتَجِبُ لَهُمَا النَّارُ). *سراج المومنین*

واته: به راستی پیاوی واهیه، یان ئافرهتی واهیه، که ماوهی شەست سال به عهدهایهتی خواو تاعهتی خوا ژیان دهباته سهر، به نام پیش مردنی وهصیهت دهنوسی و بهو وهصیهت کردنه ی زهره ریکی گه وره له میراتگره کانی ده دات، ههندیکیان زور دهلهمه ند دهکات وهندیکیان بیبهش دهکات، به هو ی ئهم زولمه وه که ئهو وهصیهته حهرامه نا شهرعییه، ئاگری جهههنه می بو واجب ده بی و دهچیته جهههنه مه وه.!

حه زه تی ئه بو هوهره پره که ئهم فهرمووده یه له پیغه مبه ره وه ﷺ ده گیریته وه که فهرمووده که ی گیرایه وه ئهم ئایه ته ی قورئانی پیروزیشی خوینده وه که ده فهرمویت: ﴿ مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دِينَ غَيْرِ مُضَارٍّ وَصِيَّةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ خَلِيمٌ ﴾ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿ النساء ۱۲ - ۱۳ .

واته: ئه مانه هه مووی دوا ی وهصیه تیك که ده کریت، دانه وهی قهرز، له کاتی کدا ئهو وهصیه ته زیانبه خش نه بیته به میراتگران، هه تا گه یشته ئه وهی که فهرمووی: بئگومان هه ئه وه شه سه رفرازی گه وره وه ده سکه وتی بی سنوور.

ئەم فەرموودەیه: حَدِيثُ صَحِيحِ رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ وَ غَيْرُهُ، صَحِيحُ
الْجَامِعِ (٧٥٧٠).

بەلێ ئیمانداران: وہصیہت پەیوہندی ھەبە بە عاقیبەت خیری و
عاقیبەت شەری مروڤەوہ. ھەر وہ کو پیڤەمبەری دلسۆزمان ﷺ
ناگاداری کردوینەتەوہ و فەرموویەتی: (إِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ بِعَمَلٍ أَهْلُ
الْخَيْرِ سَبْعِينَ سَنَةً فَإِذَا أَوْصَى حَافٍ فِي وَصِيَّتِهِ فَيُخْتَمُ لَهُ بِشَرٍّ عَمَلِهِ
فَيَدْخُلُ النَّارَ وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ بِعَمَلٍ أَهْلُ الشَّرِّ سَبْعِينَ سَنَةً فَيَعْدِلُ
فِي وَصِيَّتِهِ فَيُخْتَمُ لَهُ بِخَيْرٍ عَمَلِهِ فَيَدْخُلُ الْجَنَّةَ) رواہ احمد فی المسند
ج ٢ ص ٢٧٨ برقم: ٢٧٠٤ و ابن ماجہ فی الوصایا (٩٠٢/٢) برقم:
٢٧٠٤.

واتە: بەراستی کەسی وا ھەبە کە کارو کردەوہی ئەھلی چاکەو
خیر دەکات بۆ ماوہی ھەفتا سال، جا کاتی کە نزیک بوو ھەوہ لە
مردن، وہصیہت دەکات و ستەم دەکات لە وہصیہتەکە ی داو زەرەر بە
ھەندیک لە میراتگرانی دەگەبەنیت، ئیتر کۆتایی بە کردەوہی بەدو
خراب دیت و دەچیتە دۆزەخەوہ... وہ کەسی واش ھەبە کارو
کردەوہ دەکات، بە کارو کردەوہی خەلکی خراب بۆ ماوہی ھەفتا
سال، بەلام کاتی کە مردنی نزیک دەبیتەوہ، وہصیہت دەکات زۆر بە
دادگەری و شەری خوا، چۆنی دەوێت ئاوا لە شەرع لاناڤات، خوا ی
گەرە بە ھۆی ئەم ھەلوێستە جوانیەوہ ئەبێخاتە بەھەشتەوہ بەوہی
کە بە عاقیبەت خیری دەمریت.

جا به پراستی (حُسْنُ الْخَاتِمَةِ) عاقیبهت خیری گه وره ترین
 سه رمایه و سه رکه و تنه بۆ مروؤف، وه عاقیبهت شه ری (سُوءُ الْخَاتِمَةِ)
 خراپترین دۆران وله ده ست دان و تیا چوونه، جا توخوا حه یف نیه
 دین و دونیای خوؤت، قیامه تی نه پراوه ی خوؤت، به هه شتی خوا، به
 قوربان ی میرا تگریکت بکه ی، که دوا ی چه ند هه فته و مانگ و سالیک
 هه ر له بیریشی نامینیت.

ئیمانداران: شتیکی ئاشکرایه و له قورئان و فهرمووده شیرینه کانی
 پیغه مبه ره وه ﷺ تیئی گه یشتووین، که خیرکردن به که س و کاری
 خوؤت، پاداشتی له خیر و چاکه کردن له گه ل که سیک که بیگانه یه و
 خزمت نیه، زیاتره، ده ی به هه مان شیوه ش دزی کردن و غه ش کردن
 له که س و کاری خوؤت، وه کو له وه صیهت و دابه ش کردنی میرات دا،
 گونا هه که ی له مال خواردنی بیگانه زیاتره.

سهرنجی ئه م فهرمووده یه ی پیغه مبه ر ﷺ بده ن، که ئیمامی
 مالیک له کتیبه به نرخ و به ها داره که یدا (الموطأ) ئه م فهرمووده یه ی
 تۆمار کردوه و ده فهرمویت: زه یدی کوپی جه هه نی فهرموویه تی: له
 پۆژی غه زای خه یبه ردا پیاویک که له و غه زایه دا له گه لمان بوو، مرد.
 خه لکه که چوونه خزمت پیغه مبه ری خوا ﷺ پییان راگه یاند: که
 فلان که س، که که سیکی دلسۆزو ئازا بوو مردوه، به لام پیغه مبه ری
 خوا ﷺ فهرمووی: (صَلُّوا عَلٰی صَاحِبِکُمْ) ئیوه خوؤتان نویژی
 مردوو له سه ر براده ره که تان بکه ن و من ناچم نویژی له سه ر بکه م،
 خه لکه که هه موویان سه ریان سوپما و دهم وچاویان تیک چوو له

بیستنی ئەم هه‌واله‌، که دیاره ئەم پیاوه کاریکی ئەوه‌نده نابەجی ی کردووه که شایه‌نی ئەوه نه‌ماوه پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نویژی جه‌نازه‌ی له‌سه‌ر بکات و ئەو هه‌موو فه‌زل و گه‌وره‌یه‌ی له‌ده‌ست چوو، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: بۆیه نویژی له‌سه‌ر ناکه‌م چونکه (إِنَّ صَاحِبَكُم قَدْ غَلَّ فِي سَبِيلِ اللَّهِ) هاوه‌له‌که‌تان دزی کردووه له‌و مال‌ه‌ی که له‌غه‌زاکه‌دا ده‌ستکه‌وتی موسولمانان بووه‌و پاشقولی داوه‌.

زه‌یدی کوپی خالید ده‌فه‌رمویت: (فَفَتَحْنَا مَتَاعَهُ فَوَجَدْنَا خُرَزَاتٍ مِنْ خُرَزِ يَهُودٍ مَا تَسَاوِي بِرَهْمَيْنِ) ئیمه‌ش که‌ل و په‌له‌که‌یمان کرده‌وه، هه‌ندی‌ک وورده‌شتی جوله‌که‌کانمان دۆزییه‌وه که به‌هه‌ر هه‌مووی بایی دوو دره‌م نه‌ده‌بوو.

ئهم فه‌رمووده‌یه: رَوَاهُ مَالِكٌ فِي الْمَوْطَأِ ج ٢ ص ٤٥٨
بِرَقْم: ٩٧٨، وَ أَحْمَدُ فِي الْمُسْنَدِ بِرَقْم: ٢١٧١٩.

جا به‌راورد بکه‌له‌گه‌ل ئەو که‌سه‌ی که بایی چه‌ند ده‌فته‌ر دۆلار، چه‌ند ملیۆن دینار زه‌ره‌ر له‌میراتگریکی خۆی ئەدات، به‌وه‌صیه‌ت نویسیکی نا شه‌رعی پر له‌زۆلم وسته‌م، ئەه‌ی ده‌بیئت ئەو که‌سه‌چۆن عاقیبه‌ت شه‌رێک بێ و چۆن نابیئت نویژی مردووی له‌سه‌ر بکریئت، له‌کاتی‌که‌دا ئەو که‌سه‌که‌له‌خزمه‌ت پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ به‌شداری غه‌زای خه‌یبه‌ری کردوو، جه‌نگا بوو، ژیا‌نی که‌وتبووه‌مه‌ترسییه‌وه،

تهنها له سەر ئهوهی که بایی دوو درهه می له مائی گشتی موسولمانان پاشقول دا بوو، پیغه مبهری خوا ﷺ نوێژی له سەر نه کرد.

ئیماندارى به ریز: پیویست ناکات وه صیهت بکهی بۆ دابهش کردنی مال و سامانه کهت به سەر میراتگره کانتدا دواى خۆت، که به داخه وه به هۆی نه شاره زایمان له ئیسلام، لای زۆریک له موسولمانانی ئهم پۆژگار به ژن و به پیاوه وه، وای لیهاتوه هه که ناوی میرات هات، یه کسه ر بیرو هۆش بۆ لای ئه وه ده چیت که فلان کهس چه ندی بۆ دانراوه و فلان کهس چۆن له میرات بیهش کراوه، وه به داخه وه ئه وهی که وه صیهت ده کات، تهنها بۆ دابهش کردنی ماله کهی دواى خۆی وه صیهت ده کات، که له راستیدا ئهمه وه صیهتی ناوی، نه خیر، تۆی موسولمان و نه هلی مزگهوت ده بیئت وه صیهت کهت شه رعی بیئت.

وه صیهت بنووسه و بلی: دواى مردنم له پووی شه رعه وه، ئه و خیره و ئه و سه ده قه جارییه م بۆ بکه ن، ئه و قه رزه م بۆ بده نه وه، مالم لای فلان کهسه به جوانی لێی وه ر بگر نه وه، پاشان شه رعی خوا چۆنی داناوه ئاوا ماله کهم دابهش بکه ن.

پیغه مبهری خوا ﷺ فه رموویه تی: (إِنْ اللّٰهَ قَدْ أُعْطِيَ كُلُّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ فَلَا وَصِيَّةَ لِرِوَارِثٍ) حَدِيثٌ صَحِيحٌ، رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ - صَحِيحُ الْجَامِعِ لِلْأَلْبَانِيِّ بِرَقْم: ۷۵۷۰ .

واته: خوای گه وره به شی هه موو خاوه ن حه قیکی دیاری کردوه، له بهر ئه وه پیویست ناکات وه صیهت بۆ میراتگر بکری و به شی بۆ دابنری.

وه تۆی موسولمان به هیچ شیوهیهک دروست نییه له وهصیهتی
 ناشهرعیدا که ئاوا ههندی میراتگری تیا زāl دهکریت بهسەر ههندیك
 میراتگری تردا، بهشدار بیست، ههروهکو لهم فهرموودهیهدا
 دهردهکهویت، که (نهعمانی کوپی بهشیر) بۆمان دهگێڕیتهوهو
 دهفهرمویت: باوکم بهشیك له مائی خوئی بۆ من دانا له کاتیکیدا که
 خوئی له ژياندا بوو، بهلام دایکم فهرمووی: بهخوا تاکو نهچیته
 خزمهت پیغهمبهری خواو ﷺ پرسى پى نهکهیت و نهیکهیت به
 شاهید نابیت شتی وا بکهی، { بهراستی ئەمەیه نمونهی دایکی
 دلسۆزو ئیماندار } بهلى نهعمان دهفهرمویت: کاتیکی باوکم چوه
 خزمهتی پیغهمبهری خواو ﷺ بۆی باس کرد، خوشهویست ﷺ
 فهرمووی: ﴿أَكُلْ أَوْلَادِكَ نَحْلَتَهُ مِثْلُ ذَلِكَ؟﴾ ئایا ههموو مندالهکانت
 ئاوا وهکو ئەم کوپهت به ههمان شیوه بهشت بۆ دیاری کردوون؟
 باوکم ووتی: نهخیر، تهنها بۆ نهعمانم دیاری کردوه، پیغهمبهری
 خوا ﷺ فهرمووی: (أَشْهَدُ عَلَى هَذَا غَيْرِي) بپۆ کهسیکی تر جگه
 له من بکه به شاهید، له پریوایهتیکی تردا فهرموویهتی: (فَإِنِّي لَا
 أَشْهَدُ عَلَى جَوْرِ) بهراستی من شایهتی لهسەر کاری نابهجی و ستهم
 نادهم.

ئیماندارى بهپێز: ئەگەر ویستت یهکیک له میراتگرهکانت دواى
 مردنت شتیک زیاتر له حهقی خوئی پى بهبخشی که شهرع بۆی
 دیاری کردوه، لهبەر ئهوهی که کهسیکی زۆر ههژاره، کهمتهندامه،
 توانای کهسابهتی نیه، نهخۆشه، ئەوانی تر وهزعیان باشه و لاشهیان

ساغە، ئەوا لەو كاتەدا دەبىت ھەموو ئەو كەسانەى كە لە دواى خۆت دەبنە مىراتگرت، { ئەگەر تۆ لە پېش ئەواندا بمرى، كە ئەمەش تەنھا خوا دەيزانىت كى پېش كى دەمرىت } دەبىت ھەمويان كۆ بكەيتەووە مەبەستەكەى خۆت و ھۆكارەكەيان بۆ باس بكەيت و پرسىيان پى بكەى، جا ئەگەر رەزامەندييان لەسەردا، بەلام بە رەزامەندى دل، ئەوا دروستە ھەندى زياتر بۆ يەككە لە مىراتگرەكان دابىرىت. پېغەمبەرى خوا ﷺ فەرموو يەتى: (إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَعْطَى كُلَّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ، أَلَا لَا وَصِيَّةَ لِرِثٍ إِلَّا بِرِضَا الْوَرَثَةِ) رَوَاهُ الدَّارُ قُطْنِي فِي سُنَنِهِ .

بەلام پىويستە ئەو ھەش پوون بكەينەووە كە نابىت ئەم پرس پى كردنە پرسە گورگانە بىت، وەكو ئەو ھى باوكك كچەكانى بانگ بكات و پىيان دەلىت: كچەكانم، تا خۆم لە ژياندا ماوم، وا بەشى خۆتانم بۆ داناون، جا يان لىم وەر بگرن، يان گەردنى براكانتان ئازاد بكن، ئەمە ھەمووى غەش و چاوەستەكەيە، جارى خۆ ھىچى نەداونەتى و ھىچ بەشىك و مال و پارەو سامانىك ديار نىيە، ئەمجا پىشى دەكەويت بۆ گەردن ئازادى، وە ئەگەر وەرىشى بگرى نەفرەتى لى دەكات و دەلى: كچەكەم مىرد پەرستە، لەبەر ئەو بە ھىچ جۆرىك ئەو گەردن ئازادى و رەزامەندى دەربىرەنە، وەر ناگىرى و ئىعتىبارى نىيە.

جا ئىماندارى بەرپىز: زۆر باش ئەو راستىيە بزانە، كە ھەر كەسىك وەصىيەت بكات بۆ مىرات دابەش كردن، بۆ ئەو ھى يەككە لە مىراتگرانى زياترى بەر بكەوى و يەك كەمتر، يان كچ و خوشك

مه‌حرووم بکات له میرات، ئەوا توشی ئەم بە‌نا گه‌ورانە ده‌بی‌ت:.....
په‌نا ده‌گرین به‌ خوا.

۱. به‌ عاقیبه‌ت شه‌ری ده‌مری.

۲. به‌ هو‌ی ئەو کاره‌ نا شه‌رعییه‌ پر له‌ زو‌لم و سته‌مه‌وه‌، ده‌چیته‌
دۆزه‌خه‌وه‌، که‌ په‌نا به‌خوا هه‌رکه‌س چوو‌ه دۆزه‌خه‌وه‌، هاوار ده‌کات و
ده‌لی‌ت: ته‌نها خو‌م ده‌ری‌که‌ن له‌م ناو ناگره‌، ئیتر ژنم، کو‌رم، کچم،
خزم هه‌موو خه‌لکی سه‌ر زه‌وی بخه‌نه ئەم دۆزه‌خه‌وه‌، ته‌نها خو‌م
پزگارم ببیت. ﴿وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنْجِيهِ﴾ به‌لام داواکارییه‌که‌شی
لی قبول نا‌کری‌ت. ﴿كَلَّا إِنَّهَا لَأُطَى، نَزَاعَةٌ لِلشَّوَى﴾ جا توخوا حه‌یف نییه‌
له‌به‌ر خاتری هه‌چ که‌سیک، که‌ چه‌ندیش خو‌شت بو‌ی خو‌ت بخه‌يته‌
دۆزه‌خه‌وه‌.

۳. چونکه‌ تو به‌گو‌ی خوات نه‌کردوو‌ه، ئا ئەو میراتگره‌ی که‌ تو
خو‌تت ئاوا بو‌ گونا‌ه‌بار کردوو‌ه، به‌ خوا دوا‌ی مردنت هه‌رزوو له‌
یادت ده‌کات و هه‌چ خه‌یرو خه‌یراتیکت بو‌ ناکات و خو‌ ئەگه‌ر بو‌شت
بکات، سوودت پی ناگه‌یه‌نی و خوا مائی حه‌رام وه‌رناگرێ: (إِنَّ اللَّهَ
طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا).

۴. هه‌ر میراتگریک ئاوا خو‌تی بو‌ گونا‌ه‌بار ده‌که‌ی و ئەو ماله‌
حه‌رامه‌ی به‌ میرات بو‌ جیده‌هه‌یلی، دلنیا به‌ گالته‌ به‌ عه‌قلت ده‌کات،
چه‌ند که‌سمان بینویه‌ زۆر ده‌وله‌مه‌ند بوون، هه‌موو کچ و خوشکه‌کانی
له‌ میرات بیه‌ش کردوون، که‌چی کو‌ره‌که‌ی که‌ هه‌موو سامانی باوکی
که‌وتوو‌ه ته‌ ده‌ست، له‌ناو خه‌لکا له‌به‌ر چاوی دۆست و هاو‌پییانی

گالتەى بە باوکی کۆچکردوی کردوو و باسی ئەوێ بۆ گێراو نەتو و
کە باوکی چۆن رەزێل و پیسکە بوو و دلی نەهاتوو پارهکانی بخوات
و وتویهتی: بەلام من ئاوا بۆی دەخۆم.

و ئەو خانووێش کە بە سەتەم دراو بە میراتگریک و بەشی
میراتگرانی تری پیوێهەو لێی بیبەش کران، ئەو هەر نوێژیک لەو
مالەدا بکریت، قبول نیه و هەر پۆژوویەک لە نانی ئەو مالە پارشیو
بەربانگی پۆ بکریت، قبول نیه، وە حەجی لەسەر بکات خوای گەورە
لێی قبول ناکات، ئای چ مالوێرانیهکە ﴿خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ﴾
کەواتە: توێ باوک کە بەو شیوێهە ئەو مالەت بە نارەوا لەسەر
حیسابی بەشی میراتگرانی تەرت، بە وەصیەت پیش مردنت
بەخشیوتە بەو کۆرەت، یان ئەو کچەت، ئەو دنیابە چاکەت لەگەڵ
نەکرد، بەلکو مال وێرانت کرد.

۵. بەم مال دابەش کردنە ناەادیلانیه، کە دەلی: با ئەو خانووێ
کە بایی ئەوێندە دەفتەر دۆلارە، بۆ فلان کۆرم بی و ئەو زەوییهشم کە
لە فلان شوێنە بۆ ئەوێ تریان بی، شوێنەکە باشە و بازەرگانییه،
فلان زەوییهشم کە هیچ ناکات با بۆ ئەو کۆرم بی و ئەو فەرێشە کۆنەش
بۆ ئەو کچەم بی و ئەو ئوتومبیلە گرانبه‌هایەم بۆ ئەوێ تریان بی
پیوێستی بە ئوتومبیل هیه، بەلام ئەویان با هەر بۆخوی بە پی
بگه‌ری، گه‌ران بە پی بۆ تەندروستی باشە!

ئانەم دابەش کردنە مامۆستا (قانع) ی شاعیرمان بیر دەخاتەو
کە لە شیعرێ (مال دابەش کردن لەگەڵ براکەم) دەفەر مویت:

براو باوكمان پۆيى به رەحمەت
 چاك نەجاتى بوو لە دەردو زەحمەت
 باوك بۆ ھىچ كەس نامىنى تا سەر
 كۆر ئەو كۆرەيە لە كل بىتە دەر
 مەسەلە مەشھور، برامان براىي
 بەلام بەو شەرتە كىسەمان جيايى
 مالەكە بەش كەين، بى مەلاو قازى
 يەك لە يەكترى چاك بىين پازى
 ئەو ھىستەرە شىتەى جووتە وەشىنە
 دايبىنى بۆ من ھىچ دامەمىنە
 ئەو پشيلە جوانەى پەر خەت و خالە
 چش با بۆ تۆ بى پەونەقى مالە
 ئەو جووتە مانگای زل و زۆر خۆرە
 كە يەكى شىنەو يەكىكيان بۆرە
 بۆ من دوو مريشك لارى و ھىلكەكەر
 دابىنى بۆ خۆت بەبى دەردى سەر
 ئەو ماينە پىرەى زىن ھەلچىراوہ
 مەرحوومى باوكم بۆ منى داناوہ
 بەشى تۆ لەسەر ئەم ماينە نىيە

باوكم فەرموويە خەتاي من چىيە
 مس ومەسىنەي لە ژەنگا پوواو
 دايىبنى بۇ من لە ساغ و شكاو
 كىتەلەو گۆزە، ديزەو دەرخۆنە
 ھەمووى بۇ تۆبى لە تازەو كۆنە
 قەت پارە نادەي بۆسپى كردن
 مسگەر ناناسى تا پۆژى مردن
 زېنگەي مەنجەل و زەحمەتى سىنى
 لە خوام گەرەكە تۆ قەت نەيىبنى
 ئەو ئاۋە ساردە لە ئەو جەۋەنە
 دايىبنى بۇ خۆت، ھەر پىي پىكەنە
 ئەو ھىزە پۆنەي كۆلك و موو دارە
 دايىبنى بۇ من چارم ناچارە
 لە دەرگاي ھەوشە تاۋەكو سەربان
 دايىبنى بۇ من سەرىك ھۆدەكان
 ئەمما لە سەربان ھەتاكو ئاسمان
 ھەمووى بۇ تۆبى بى كەسرى و نوقسان
 ھەردووكيان بۇ من گا سورو گا رەش
 دوو سەگمان ھەيە بۇ تۆ لە جىي بەش

نە کای بۆ بیڤنە، نە جیی بمالە
 هیچ ئەرکیان نیە ئەو دوو گەمالە
 شەو تا بەیانی بە جوت ئەو پەرن
 حەلەلیان لی کە ی سک پیاو ئەدەرن
 برا وا مائمان تەواوی بەش کرد
 هەموو بەزیادۆ بەشی خۆت برد
 ئەلحەمدو لایلا بەبی دل یەشان
 جیا بوینۆ لەیەک بە سەهل و ئاسان
 هەرچەند مەغدوور بووم بەشی تۆ زۆرە
 لەبەر تانە ی عام پازیم بەم جۆرە
 با خەلقى نەلین پەوانە حالی
 تەماعی کردە برای منالی.....
 بەلی ئیمانداران: ئەم جۆرە مال دابەشکردنە، منالەکان،
 نەوەکان، بوکەکان، کوپو کچەکان، پورەکان، خوشک و
 خوشکەزاکان، دەکات بە دوژمنی یەکتی، هەتا مردن چاویان بە
 یەکتەر هەلنایە، هەموشی سەبەبەکە ی ئەم میراتە ناعەدالەت
 دابەشکراوە، وە گوناھێ ئەو رقی لەیەک بوون و هاتوچۆی یەکتەر
 نەکردنە، هەمووی بە ئەستۆی تۆیە، ئە ی باوکی ناحالی و داماو، کە
 قیامەتی خۆت بە قوربانی دنیای کەسانی تر دەکە ی!

هه زهه تی عومهری کوپری خهتاب له ئه حنه فی کوپری قه یسی
 پرسى: كى زۆر زۆر داماوو مالتویرانه؟ ئه حنه ف فهرمووی: (مَنْ بَاعَ
 آخِرَتَهُ بِدُنْيَا) كه سى دواپوژى به دونیا بفروشی (وأخسر منه من
 باع آخرته دنیا غیره) وه لهو داماو تر كه سیكه قیامه تی خو ی به
 قوربانى دنیای كه سیكى تر بکات... كه سى وا هه یه هه تا مردن له سه ر
 ماله كه ی به خوشی نه ژیاوه و تیری نه خواردوه، بهو دابه شکردنه شی
 كه موخالیفی شه رعی خوایه، قیامه تی خو ی به قوربانى دنیای
 نه وه کانی دوا ی خو ی ده کات.

به پیزان: ئایا ئاژاوه ی ناو مالى هه زهه تی (یه عقوب) هه ر
 هوکاره که ی نه وه نه بوو كه هه زهه تی یه عقوب یوسفی له براکانی تری
 زیاتر خوش دهویست؟ ته نها نه وه بوو زیاتر یوسفی دهلاوانده وه، خو
 هیچ مالتیشی نه دابویی، كه چی نه مه بیرى براکانی بوگهن کرد.

﴿إِذْ قَالُوا لِيُوسُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِمَّا نَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّ

أَبَانَا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٨﴾ یوسف ٨.

نه مه ته نها له سه ر زیاده خوش ویستن و زیاتر مه یل پی دانیک،
 نه ی نه گه ر مال و سامانی نه و باوکه بدری به هه ندیکیان و
 هه ندیکیانى لی بیبهش بکرت، ده بی چ ئاژاوه و دوژمنایه تییه کی
 درێژخایه ن بکه ویته نیوانیا نه وه.

په نا به خوا، نه گه ر نه گه رینه وه بو ئیسلام، زۆر كه س مالتویرانی
 دنیاو قیامه ته، له دنیا دا چونكه پرسى به شه رع نه کردوه، مال

ومنائی لیک هه‌لده‌وه‌شی، له قیامه‌تیشدا خوای گه‌وره پرسپاری لی ده‌کات که ئه‌و ماله‌ی به‌ده‌ستیه‌وه بوو: (مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ، وَفِيمَ أَنْفَقَهُ) لینی ئه‌پرسیت: چۆنت به‌ده‌ست هیئا؟ وه له چیدا خه‌رجت کرد؟ جا وه‌ره به‌هه‌رام په‌یدات کردبی و به‌ناعه‌داله‌تیش دابه‌شت کردبی.!

٦. به‌لای شه‌شه‌می ئه‌م وه‌صیه‌ته‌ناشه‌رعییه‌ ئه‌وه‌یه: هه‌ر که ئه‌واده‌کانت زانییان مال و سامانت خسته‌ به‌ر ده‌ستیان و به‌ده‌ست خۆته‌وه‌ نه‌ما، ئه‌وا ئه‌و پێزو حورمه‌ته‌یان بۆت نامینی.

به‌پراستی ئیمانداران: مه‌سه‌له‌ی میرات زۆر گرنگه، خوای په‌روه‌ردگار به‌په‌حمه‌ت و به‌زه‌ی و کاربه‌جیی خۆی، بۆخۆی میراتی دابه‌ش کردووه‌و له‌قورئانی پیرۆزدا به‌شی هه‌موو میراتگرانی داناوه، وه‌ ئه‌م دابه‌شکردنه‌ی نه‌سپاردووه‌ به‌هیچ پیغه‌مبه‌ریک، یان پاشایه‌ک، به‌لکو بۆخۆی له‌قورئانی پیرۆزدا دیاری کردووه، خوای گه‌وره‌ش (العدل) ه‌ وه‌ به‌سۆزو دلسۆزتره‌ به‌بهنده‌کانی خۆی، له‌دایکیکی به‌په‌حم بۆ جگه‌ر گوشه‌کانی خۆی، هه‌ر له‌به‌ر ئه‌مه‌شه: هه‌رکه‌سیک یه‌کیک له‌میراتگرانی له‌میراته‌که‌ی بیبه‌ش بکات، ئه‌وا سزایه‌کی به‌ئیش و تۆله‌یه‌کی به‌زه‌بری لی ده‌کریته‌وه‌ له‌پۆژی قیامه‌تدا.

خوای گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت:

﴿وَتَأْكُلُونَ الثَّرَاثَ أَكْلًا لَّمَّا﴾ ﴿الفجر ١٩﴾

هه‌ندی که‌سیش به‌هانه‌یان ئه‌وه‌یه که ده‌لین: بۆیه‌ پاره‌ی زۆرترو خانووی جواترو موڵکی به‌پیت ترمان داوه‌ به‌فلان ئه‌واده‌مان و

نەمانداوە بەوی تریان، چونکە ئەوانەیان مال و سامانی خۆشتر دەوی و باشتەر دەپاریزیت، واتە لە ئەنجامی لە پادەبەدەر خۆش ویستنی مال و سامانەوانە، کە ئەمەش زەم کراوە لە قورئاندا: ﴿وَتَحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا﴾ الفجر ۲۰. کە ﴿وَتَحِبُّونَ الْمَالَ﴾ باشەو پینگە پێدراوە و ئاساییە، بەلام ﴿حُبًّا جَمًّا﴾ خراپە و نەمی لی کراوە.

بەپێزان: دابەشکردنی میرات، پەییوەندی هەیه بە پوو سووری و پوو پەشی قیامەتەو، کە ئەگەر بە گوێرهی شەرع بی، سەرپەرزى پێوہیەو ئەگەر بە پێچەوانەى شەرعیشەو بی، ئەو بەدبەختی و چارە پەشی بە دواوەیە، ئەو تا خۆی گەورە لە دواى ئەوہی باسی نایەتەکانی میرات دەکات، دەفەرمویت:

﴿تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾
 وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿النساء ۱۳ - ۱۴﴾

واتە: ئەوانەى کە باسکران، دەربارەى هەتیوان و چۆنیەتى دابەشکردنی میرات، ئەو سنورانەن کە خوا دیاری کردوون، جا ئەو کەسەى کە فەرمان بەردارى خواو پێغەمبەرەکەى بکات، لەم بوارەداو لە هەموو بوارەکانی تردا، ئەو خوا دەیخاتە ناو باخەکانی

بەهەشتەوێ که چەندەها پووبار بەژێر درەختەکانیدا دەپروات، هاوپی
لەگەڵ ژێانی نەپراوە تیایدا، بیگومان هەر ئەوێشە سەرفرازی گەورەو
دەستکەوتی بی سنوور، بەلام ئەوێ یاخی بیست لە خواو
پیڤەمبەرەکەو و دەرچیت لە سنوورەکانی، ئەوێ خوا دەپخاتە ناو
ناگریکەوێ که بۆ هەمیشە تییدا دەمینیتەوێ سزایەکی سەر
شۆپکەر و پێسواکەری بۆ هەوێ.

لیڕەدا بەپیی ئایەتی ﴿خَالِدًا فِيهَا﴾ ئەوێمان بۆ ئاشکرا دەبیست که
هەرکەسێک بپوای بە یاسای میراتی شەرع نەبی و بیەوێ دەستکاری
بکات، ئەوێ کافر دەبیست، چونکە هەر کافرێ که بە هەمیشەیی لە
دۆزەخدا دەمینیتەوێ.

جا ئەوێ ئەو کەسێ مافت لە میراتدا خوراوێ، غەمبار مەبەو حەقی
خۆت بدە بەخودا، لە قیامەتدا تۆلەت بۆ لە تاوانبار دەکاتەوێ.

ئیمانداران: هەر لە وەصیەتی حەرامە، کەسێک وەصیەت بکات و
بلیت: لە دواوێ مردنم لە سییەکی مالهەکم زیاترم بۆ بکەن بە خێرو
حیرات، چونکە تەنھا لە سییەکی مالهەکەت پێگای خێرکردنت پێ
ئەدری و نابێ زەرەر لە میراتگرانت بدەو.

وێ جوړیکێ تر لە وەصیەت کردن دەچیتە پێزی مەکروهو
ناپەسەندییەوێ، ئەمەش لەو کاتەدا که وەصیەت نووسەکە مال
وسامانی کەم بی و هەندیک میراتگریان یەک میراتگری زۆر موحتاجی
هەبیست، که زۆر پێویستیان بەو مال و سامانە هەبی که لەو وەصیەت

نوسه وه پییان دهگات، ههروه کو له م فرموده یه دا بۆمان پوون ده بیته وه.

سه عدی کوپی ئه بی وه قاص ده فرمویت: سالی فه تحی مه که نه خوشییه کی زۆر توندو سه ختم گرت، نه خوشییه که وا کاری لی کردبووم، چاوه پێی مردن بووم، پیغه مبهری خوا ﷺ هات بۆ سهردانم و هه وال پرسیتم، جا کاتی ته شریفی له لام دانیشتم، عه رزم کرد:

(يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لِي مَالًا كَثِيرًا وَلَيْسَتْ تَرِثُنِي إِلَّا ابْنَةٌ لِي فَأَوْصِي بِمَالِي كُلِّهِ؟) ووتم: ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ من مال و سامانیکی زۆرم هه یه، وه هیچ میراتگرم له دوا به جی نامینی، ته نها ئه و کچه م نه بیتم، ئایا هه موو ماله که م بکه م به وه صیه ت که له دوا ی مردنم بۆم بکه ن به خێرو خیرات؟ پیغه مبهری خوا ﷺ فرمووی: نه خیر، سه عد ده فرمووی ووتم: (فَتِلْثِي مَالِي) ده ی دوو له سه ر سی ی ماله که م ده که م به خێرو خیرات و یه ک به شی بۆ کچه که م ده هیلمه وه، پیغه مبهری خوا ﷺ فرمووی ئه مه شیان کاریکی شه رعی نییه، سه عد ده فرمووی ووتم: ﷺ ده ی سییه کی ماله که م ده که م به وه صیه ت که له دوا ی مردنم بۆم بکه ن به خێرو سه ده ده قه، پیغه مبه ر ﷺ فرمووی: (التِّلْثُ، وَالتِّلْثُ كَثِيرٌ) باشه وه صیه ت بکه سییه کی مال و سامانه که ت له دوا ی خۆت بۆ بکه ن به خێرو خیرات، هه رچه نده سییه کیشی هه ر زۆره، چونکه: (إِنَّكَ أَنْ تَدَعَ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَدْعَهُمْ عَالَةً يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ) متفق علیه .

واته: ئەگەر تۆ میراتگره کانت به دهوله مهندي به جی بهیلى، باشته له وهی که به ههژاری جییان بهیلى و پاشان چاو له دهستی خه لکی بن.

بۆیه ههندي له زانایانی شهرع، به لایانه وه وا باشه که وه صیهت کردن بو خیرو خیرات، له سییه که متر بیت، چونکه پیغه مبهری خوا ﷺ سییه کیشی پی زور بوو، وه فهرمووی: (الثَلُثُ کثیر) . ههنديک له هاوه لانی پیغه مبهر ﷺ پینج یهکی ماله که یان دیاری دهکرد، که له دواى خویمان بۆیان بکری به خیرو خیرات، ئەمەش به پینی نایه تی:

﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِّن شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسُهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ إِن كُنْتُمْ ءَامَنْتُمْ بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ التَّقَىٰ أَجْمَعَانِ ۖ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ الأنفال ٤١ .

به پیزان لیڤه دا چهند سه رنجیک ههیه:.

١. ئیمانداری تیگه یشتوو پیگه یشتوو، وهکو سهعد، بو خیرو خیراتیش سه ربه خوو به ئاره زووی خو ی بریار نادات، به لکو پرس به شهرعی خوا دهکات، چونکه ئیستا که پیغه مبهری خوا ﷺ له ناوماندا نه ماوه، که ئیمهش وهکو سهعد بجینه خزمه تی، به لام

قورئان وحه دیس له بهر دهستماندان و دهبی بچینه خزمه تیان و بو
هر کارو بریاریک پرسیان پی بکهین.

۲. به خشندهیی سهحابه کانی پیغه مبه‌ر ﷺ نه وه تا سه‌عد ناماده
بوو هه‌موو مال و سامانی خوێ ببه‌خشی له پیناوی په‌زامه‌ندی خواي
گه‌وره‌دا.

۳. جوانی ئه‌م ئیسلامه. که به‌رده‌وام هاوسه‌نگی پاده‌گری و
ناهیئێ له کاتی‌که‌دا مروّ دلی گه‌رم بووه‌و وا چاوی له‌به‌هه‌شته، له‌و
کاته‌دا هه‌موو مال و سامانه‌که‌ی بکات به‌خیرو پاشان مال و مناله‌که‌ی
موحتاجی ده‌ستی خه‌لکی بن.

که‌واته: ئایینی ئیسلام هه‌ر دینی عه‌طف و سۆز نیه، به‌لکو دینی
عه‌قل و مه‌نتیقیشه مافی هه‌موو که‌س ده‌پاریزیت.

ئیمانداران: ئه‌م بابته‌ شیکردنه‌وه‌ی زیاتر هه‌لده‌گریت (إن شاء
الله) له ووتاری داها‌تو‌دا تیشکی زیاتری ده‌خه‌ینه سه‌رو تا ئه‌و
کاته به‌ خواي گه‌وره‌تان نه‌سپیرم.

سه رچاوه ڪان:.

۱. قورٽاني پيروڙ.
۲. ته فسيري ٿاسان
۳. صَحِيحُ وَصَايَا الرَّسُولِ ﷺ
۴. فُتَاوَى وَأَحْكَامُ بَرِيدِ الْإِسْلَامِ
۵. گولچيني ديواني قانع
۶. لَا تَحْزَنْ
۷. نَظَرَةُ النِّعَمِ ج. ۸.
۸. صَوْتُ الْمُنْبَرِ
- بورهان محمد ٺه مين
- سعد يوسف ابو عزيز
- د. احمد علي طريان
- محمد عبدالعاطي بحري
- محمد صالح الونيات

ووتارى چوارهم بۇ مانگى ذى الحجة

وهصيهت و ميرات
بهشى دووهم

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى
آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ:

ئیمانداران: له ووتاری پابردودا له بابه تیکی گرنګ وگه وره
دواين، که بریتی بوو له وهصیه ت کردن، جا وهصیه ت کردن نه گهر
به پیی شهرع بی، زور پیروزه و پیغه مبهری خوا ﷺ نوممه ته که ی
ناگدار کردووه ته وه، که نه وهنده گرنګی به وهصیه ت بدن، که هیچ
شویک نه چنه سهر جیگای خهوتن، هه تاوه کو وهصیه ته که له پشت
سهریان یان له ناو نوسراوو کهل وپه له کانیاندا نه بیټ، به نام نه گهر
وهصیه ت کردن شهرعی نه بیټ، نه وه به پراستی به نایه کی گه وره یه بو
دین و قیامه تی نه و که سه و مایه ی فیتنه و ناشووب و پچرانی
برایه تییه له نیوان میراتگره کاندا، جا هرکات وهصیه تیک نوسراو
نه وه ی وهصیه ته که ی کردووه بو ی پوون بویه وه که ناشه رعیه، نه وه
ده بی ده ست به جی لی ی په شیمان بیته وه نه وه وهصیه ته به تال
بکاته وه، وه وهصیه ت کردن له پووی شهرعه وه حوکمه که ی نه وه یه
که: (عَقْدٌ غَيْرُ لَازِمٍ مَا دَامَ الْمُوصِي حَيًّا) له بهر نه وه وهصیه ت
جیبه جی ناکریت تا کو وهصیه ت نوسه که له ژیاندا بیټ، هه ربویه
زانایانی شهرع فهرموویانه: (تَبْطُلُ الْوَصِيَّةُ بِرُجُوعِ الْمُوصِي فِيهَا
قَبْلَ الْمَوْتِ).

حه زره تی عومه ر فهرموویه تی: وهصیه تکار بو ی هیه ده ستکاری
وهصیه ته که ی بکات به ئاره زووی خوی.

کەواتە: ئەگەر وەصیەتە کە ناشەرعییە لێی پەشیمان ببێت وەو بەو پەشیمان بونە وەه بەتال دەبێتە وە.

و بەزانن: وەصیەت کردن سوننەتە شاهییدی لەسەر بیئت، دوو شاهیید ئاگاداری نوسینی وەصیەتە کە بن، جیاوازی نییە کە وەصیەتکار بە دەستی خۆی وەصیەتە کە ی نوسی بیئت یان خویندەواری نەبو بیئت و کەسیکی تر بۆی نوسی بیئت لەسەر قسەکانی ئەو، وە هەر وەها سوننەتە وەصیەتکار، کەسیک دیاری بکات کە لە دواى خۆی سەرپەرشتی جیبەجی کردنی وەصیەتە کە ی بۆ بکات، ئەم کەسەش دەبیئت ئەم ئیشانە بکات:

۱. بە دادگەری و بەپیی شەرع ماله کە دابەش بکات بەسەر میرات گرهکاندا.

۲. ئەگەر وەصیەتکار زەکاتی لەو مال و سامانە نەدابوو، دەبیئت زەکاتی لێ دەر بکات، ئینجا دابەشی بکات، وە ئەگەر حەجی نەکردبوو، دەبیئت حەجی بۆ بکات لەو پارەیه، کەسیک حەجی بۆ بکات پاشان ئەو هی مایە وە دابەشی بکات.

۳. هەر وەصیەتیکى کرد بیئت ئەم سەرپەرشتیارە جیبەجیی بکات، بۆ نمونە: ووتویەتی: لە دواى مردنم مرگە و تیکم بۆ دروست بکەن، خویندنگایە ک، نەخۆشخانە یە ک لەو پارەو سامانە ی بەجیی دیلم دروست بکەن، یان هەر خێرو صەدەقە جارییە یە کى تری بریار درابوو، دەبیئت سەرپەرشتیار جیبەجیی بکات، بە مەرجیک لە سییه کی مال و سامانە کە زیاتر نەبیئت و زەرەر لە میراتگرەکان نەدات.

مه رجه کانی سه رپه رشتیار: ئه و که سه ی که ده کری به سه رپه رشتیاری جیبه جی کاری وه صیه تیک، ده بی له ته رازووی شه رعدا هه لبسه نگیندری و ئه م مه رجانهی لی بی نه جی:.

۱. موسولمان بی ت... ۲. بالغ و پیگه یشتوو بی و منال نه بی ت... ۳. عاقل و ژیرو که سیکی کال فام و بی هوش و گووش نه بی ت... ۴. دادپه روه بی و له حق لانه دات... ۵. که سیکی خاوه ریزو جیگای متمانه بی و گوئی بو بگیری و پیگه ی کومه لایه تی به یز بی و توانای نه وه ی هه بی ت میراتگره کان ملکه چ بکات، که که س له حه قی خو ی زیاتر داوا نه کات.

جا ئه و که سه که سه رپه رشتیاره ده گونجی له ئه ولادو نه وه ی وه صیه تکاره که بی، یان خزمیکی نزیکی بی، یان که سیکی بیگانه بی، یان دوست و خوشه ویستی بی و جیگای متمانه ی بی ت.

وه ئه و که سه ی که کرا به سه رپه رشتیاری جیبه جی کردنی وه صیه تنامه که، ئه گه ر زانی ئه م کاره ی پی ناکری، ده بی هه ر له سه ره تاوه قبولی نه کات و نه چیته ژیر بارییه وه.

ئیمانداران: ده بی ت ئه و که سه ی وه صیه ت ده کات ئه م مه رجانهی تیدا بی ت:

۱. عه قیده و بیرو باوه ری موسولمانانه بی ت.
۲. زوری لی نه کرابی و له ژیر گوشاردا پیی نه نوسرابی، به لکو ده بی ت زور به نازادانه و سه ره به ستانه نوسی بی تی، نه ک له ترسی نه وه ی

بوکه که ی دهری نه کات وه صیهت بنوسی و بلی: با ئه م خانووه بو ئیوه بیت.

پاشان دوا ی نه وه ی که وه صیهتکار مرد، ده بیت سه ره رشتیار هه موو میراتگره کان کو بکاته وهو بچه خزمهت زانایه کی به ریزی شه رزان بو دابه شکردنی میراته که، چونکه زانستی وه صیهت و میرات هه موو که س نایزانی، پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رموویه تی: (تَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ وَعَلَّمُوهُ النَّاسَ وَتَعَلَّمُوا الْفَرَائِضَ وَعَلَّمُوهَا النَّاسَ وَتَعَلَّمُوا الْعِلْمَ وَعَلَّمُوهُ النَّاسَ فَإِنِّي أَمْرُؤُ مَقْبُوضٌ وَإِنَّ الْعِلْمَ سَيُقْبَضُ وَتَظْهَرُ الْفِتْنُ حَتَّى يَخْتَلِفَ الْإِثْنَانِ فِي الْفَرِيضَةِ لَا يَجِدَانِ مَنْ يَفْصِلُ بَيْنَهُمَا) (رواه النسائي في سننه الكبرى برقم ۶۳۰۶) ورواه الدار قطني في سننه برقم (۴۵).

واته: قورئانی پیروز فیڕ بن و بیخوینن، وه فیڕی خه لکیشی بکه ن، وه زانستی فه رائیز (وه صیهت و میرات دابه ش کردن) فیڕ بن، وه فیڕی خه لکیشی بکه ن، وه هه موو زانستیکی به سوود فیڕ بن، وه کو (جوگرافیا، میژوو، کیمیا، فیزیا، زینده وه رزانی... هتد) وه فیڕی خه لکیشی بکه ن، چونکه منیش وه کو هه موو مروقیک پوژیک کو تایی به ژیانم دی و جیتان ده میلم، ئیتر نه وکات فیتنه ئاشکرا ده بی و زانستی شه رعی که م ده بیته وه، تا وای لی دیت، دوو که س کی شه یان له سه ر مه سه له یه کی میرات ده بی و که سیکیان ده ست

ناکهوئیت که نیوانیان بکات و بهشی ههریهکهیان به پئی شهرع دیاری بکات.

بهپراستی ئەمپۆ زانایانی شارەزاو پسپۆر له بواری میرات دابه‌شکردندا کهم بونه‌ته‌وه، خوای گه‌وره زانایان و مەلا می‌زەر سپییەکانی کوردستانمان ته‌مه‌ن درێژو له‌ش ساغ بکات و یارمه‌تی ده‌ریان بێت بۆ ئەوه‌ی فه‌قی له حوچه‌ریان نه‌بڕیت، (إِنْ شَاءَ اللَّهُ).

به‌پێزان: ئەمانه هه‌مووی شه‌ریعه‌تی ئیسلام باسی کردوون و پێویسته ئیمه‌ی موسوڵمان لیان شاره‌زاین.

وه بزائن: دروسته سه‌ره‌رشتیار ده‌ستکاری وه‌صیه‌ت بکات ئەگه‌ر زانی نا‌شه‌رعی تێدا‌یه‌و صو‌لح له نیوان میرات‌گه‌ره‌کاندا بکات، هه‌روه‌کو خوای گه‌وره ده‌فه‌رموئیت: ﴿فَمَنْ خَافَ مِنْ مُوصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ البقره ۱۸۲.

واته: جا هه‌رکه‌س ده‌ترسا له وه‌صیه‌ت‌کاره‌که هه‌له یان گونا‌هێک یان ماف خۆرییه‌که ئەنجام بدات، گه‌روگرفت بۆ وه‌ره‌سه دروست بکات، ئینجا پێکی خست، ئەوه هیچ گونا‌هی له‌سه‌ر نییه، به‌ئکو به‌ خێرخواز له‌قه‌له‌م ده‌دریت. به‌پراستی خوا زۆر لی‌خۆشبوو می‌هه‌به‌انه.

ئیمانداران: دوا‌ی مردنی وه‌صیه‌ت‌کاره‌که، یه‌که‌م شت که له‌و مال و سامانه‌ی جینی هێشتوو، خه‌رج ده‌کړیت ئەمانه‌یه: هه‌رشتیک له‌سه‌ر مردوو‌ه‌که پێویست و واجب بێت، ده‌بی جیبه‌جی بکړیت، جا

وەصیەتی کردبێت یان وەصیەتی نەکردبێت، وەکو فەزێ حەج، ئەگەر حەجی نەکردبێ و مەرجهکانی چوونە حەجی تێدا هاتبێتە جی، دەبێت پارە ی حەجیکی تەواو لابدرێت، وە هەروەها ئەگەر کەفەرەتی سویندی لەسەر بوو، وە نەیدابوو، دەبێت بایی خواردنی (۱۰) هەزار پارە جیا بکریته‌وهو بدرێت بە (۱۰) کەسی هەزار، یاخوود ئەگەر کەفەرەتی (ظهار) ی لەسەر بوو کە خواردنی (۶۰) هەزاره، بپری پارە کە جیا بکریته‌وه، یان زەکاتی نەدابوو لەو مال و سامانە، دەبێ زەکاتە کە ی لی جیا بکریته‌وه، یان نەزیرکی لەسەر خۆی بپریار دابوو، بەلام فریا نەکەوت جیبەجیی بکات و مرد، ئەوا دەبێت ئەو نەزەری بۆ جیبەجی بکریت، یان قەززی کەسیکی لەسەر بوو، یان قەززی بانقی حکومی لەسەر بوو، ئەبێت ئەو بپری پارە کە ئەو قەززی پی لادەچیت، جیا بکریته‌وهو قەزە کە بدرێته‌وه، پاشان ئەوێ لەمانە زیاد مایه‌وه دابەش دەکریت بەسەر وەرەسه‌دا.

بەلام بە داخه‌وه ئەمڕۆ زۆریک لە موسولمانان بە هۆی بیناگاییان لە شەری خوا، هیچکام لەمانە ی باسمانکردن جیبەجی ناکەن و یەکسەر مال و سامانە کە دابەش دەکەن بەسەر خۆیانداو ئەوێ لە بیران نامی نی، مردوو و کەو ئەو هەموو ماف و حەقە ی کە لەسەر یەتی و لیپرسینه‌وه ی لەگەڵ دەکریت لەسەری.

بەپێزان: پرسیاریکی گەرنگ هەیه کە لای زۆربە ی موسولمانان پوون نییه، ئەویش ئەو هیه: ئایا ئەولادی خراپ لە میرات بێبەش دەکریت؟ جا چ کۆر بێت یان کچ، بۆ نمونە کچیک بەبێ پەزنامەندی

باوکی شوو به کوپیک بکات و ژيانی هاوسەری لەگەڵ پیک بهینیت،
 ئایا لە میرات بیبەش دەکریت؟

لە وەلام دا دەلین: (والله اعلم) هیچ شتیک میراتگر لەبەشە
 میراتی بیبەش ناکات، تەنها کوشتن نەبیت، کاتیک میراتگر میرات
 لیگیراو بکوژیت، ئەو کاتە بکوژ لە میرات بیبەش دەکریت.

کەواتە: ئەگەر کوپیک باوکی خۆی کوشت، ئەوا هیچ لە میراتی
 باوکی ناگیرت، هەرچەندە ئەو باوکە پیش مردنی لە وەسیەتەکهیدا،
 بەشی تایبەتیشی بۆ ئەو کوپەری دانابیت.

پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: (لَيْسَ لِلْقَاتِلِ شَيْءٌ) رَوَاهُ أَبُو
 داود وَ النَّسَائِي.

واتە: بکوژی میراتگر هیچ لە میرات لیگیراوەکە ی خۆی کە
 کوشتویەتی ناگیرت... یاسای شەرع زانانیش لەمبارەیهو ئەوێه
 (مَنْ اسْتَعْجَلَ الشَّيْءَ قَبْلَ أَوَانِهِ عُوِقِبَ بِحِرْمَانِهِ) هەرکەسێک پەلە
 بکات بۆ گەیشتن بە شتیک، پیش هاتنی کاتی خۆی، ئەو سزا
 دەریت بەوێ کە لەو شتە بیبەش دەکریت.

(سُبْحَانَ اللَّهِ) ئەم ئیسلامە چەند جوانە، ئەم یاسایە ی داناو
 لەبەر ئەوێ کە نەوێکا ئەولاد لەبەر خاتری ئەوێ زوو میراتی باوکی
 پی بگات، باوکی خۆی بکوژیت، وەکو ئەوێ کە لەیەکیک لە
 شارەکانی کوردستانی خۆماندا کوپیک لەگەڵ دوو برادەری خۆی دا،
 باوکی بە فیل و پیلان دەباتە دەرەوێ شارو بەناوی ئەوێ کە
 ئوتومبیلەکە ی لە کەسیکی داوێ کوشتویەتی، پاشان کە باوکەکە ی

دەباتە دەرەوێ شار، دەیکوژیت و لاشەکە ی فری ئەدات، ئەمەش بۆ ئەوێ ئەو پلاتینە ی کە کاتی خۆی خراوتە ناو قاچی باوکییهو، ماددەیهکی بەنرخه، دەری بهینن و بیفرۆشن، بەلام کاتیک قاچی باوکی هەڵدەدریت، سەیر دەکات پلاتینەکی تیدا نەماوه...!

دواتر لە لایەن پۆلیسەو لیکۆلینەو لە پووداوێکە دەکری و کوپە باوک کوژەکەو هاوڕێکانی دەستگیر دەکری و دان بە تاوانەکیاندا دەنێن.... جا لە نمونە ی ئەم کارەساتانە ئەم کوپە لە میراتی باوکی بێبەش دەکری.

ئیماندار ی بەرپز: ئاوا مال و سامانت دەپوات بۆ میراتگرانت، دە ی تا لە ژياندا ماوی بە بەشیکی کەمی ئەو مالە ی ژیر دەستت، قیامەتی خۆت ناوەدان بکەرەو. خۆی گەرە دەفەرمویت:

﴿نَسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَاتُوا حَرْثَكُمْ أَنِّي شِئْتُمْ وَقَدِمُوا لِأَنفُسِكُمْ
وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُّلْقُوهُ وَشَرُّ الْمُؤْمِنِينَ﴾ البقره
٢٢٣.

دە کەواتە تا لە ژياندا ی مالە کەت بۆ خاتری خۆی گەرە بێبەخشە.

هاوێلی بەرپز (ئەبو هورەیره) دەفەرمویت: پیاویک عەززی پیغەمبەری خۆی کرد ﷺ (يا رَسُولَ اللَّهِ أَيِ الصَّدَقَةِ أَعْظَمُ أَجْرًا؟) ئە ی پیغەمبەری خوا ﷺ کام خێرو صدەقە یە زۆرتەری پاداشتی هە یە لای خوا؟ فەرموی: (أَنَّ تَصَدَّقَ وَأَنْتَ صَاحِبُ سَاحِبِ تَخْشَى

الْفَقْرَ وَتَأْمُلُ الْغِنَى، وَلَا تُمْهَلِ حَتَّى إِذَا بَلَغْتَ الْحُلُومَ قُلْتَ: لِفُلَانٍ كَذَا، وَقَدْ كَانَ لِفُلَانٍ (رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ فِي صَحِيحِهِ.

واتە: باشتەین خێرو صەدەقە کە زۆرترین و گەورەترین پاداشتی ھەبە لای خوا، ئەو ھەبە کە تۆ خێرو بەخشین ئەنجام بەدەیت، لە کاتی کە تۆ لاشەت ساغەو دات بە دنیا خوێشەو لە ھەژار کەوتن دەترسی و ھەزەت لە دەوڵەمەند بوونە. ئیتر لێ مەگەرێ ھەتا ئەو کاتە کە پووح دەگاتە گەرووت، ئا لەو کاتەدا بلی: بۆ فلان کەس ئەو بوو بۆ فلانیش ئەو دابنێن، چونکە لە راستیدا تازە ھەر بۆ فلانە.

دەو کەواتە ئەگەر لە حاڵی ھەياتدا مال و سامانە کەت چوو ھەتە ناو دلتەو ھەو لە گیرفانتدا نییەو لە گیرفانی دلتدایە، ئەو لانی کەم وەصیەت بکە کە مردی خیری کت بۆ لێ بکەن، بلی: توخوا گەلیک بەو مال و سامانەو ماندوو بووم، صەدەقە ھەبەکی جاریم بۆ بکەن، مەزگەوت، مەکتەب، نەخۆشخانە ھەبە بۆ دروست بکەن، بیرە ئاوێک بەو پارە ھەبە جیبی دیلم و خۆم دەستم تیی نەچوو، لێ بدەن، فلان خانووم بۆ بەکرێ دراو، مانگانە کریکە ھەبە ھەژاران ببەخشن، یان بە کەسی ھەژار بەبێ کری تێیدا بژی، بلی: قورئانیکم بۆ ھەبە بکەن، کتیبیکێ شەری لە ھەر پارە کەم چاپ بکەن و بڵاوی بکەن ھەو.

ئای ھاوار بە حاڵی ئەو کەسە کە نە لە ژبانی خویدا خێرو صەدەقە دەکات، نە وەصیەتیش دەکات کە دواي مردنی خیریکی نەبراو ھەبە بۆ بکەن.

خۆشه‌ویستان: لیڤه‌دا پرسیارێك دروست ده‌بیټ، ئه‌ویش ئه‌وه‌یه: ئایا ئه‌گه‌ر كه‌سێك مردوو وه‌صیه‌تی نه‌كردبوو كه‌ خێرو سه‌ده‌قه‌ی بۆ بکه‌ن، ئایا دروسته‌ كه‌ خێری بۆ بکری و سوودی پێ ده‌گه‌یه‌نیت؟ له‌ وه‌لامی ئه‌م پرسیاره‌دا: ده‌چینه‌ خزمه‌ت ئه‌م فهرمووده‌یه: هاوه‌لی به‌پێز (ئهبو هوریره) ده‌فهرمویت: (أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: إِنَّ أَبِي مَاتَ وَتَرَكَ مَالًا، وَلَمْ يُوصِ، فَهَلْ يُكْفَرُ عَنْهُ أَنْ أَتَصَدَّقَ عَنْهُ؟ قَالَ: نَعَمْ) رَوَاهُ مُسْلِم.

واته: پیاویك پرسیارێ له‌ پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ کردو ووتی: من باوكم مردوو و مال و سامانیکی له‌ دواى خۆی به‌جی هیشتوو، به‌لام وه‌صیه‌تی نه‌كردوو كه‌ له‌ دواى مردنی خێرو خیراتی بۆ بکه‌ین، جا ئایا ئه‌گه‌ر من خێرو سه‌ده‌قه‌ی بۆ بکه‌م، ده‌بیټه‌ هۆی لابردنی گوناھ و تاوان له‌سه‌ری؟ پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فهرمووی: به‌لێ.

له‌ فهرمووده‌یه‌کی تردا كه‌ داکی ئیمانداران (خاتوو عایشه) بۆمان ده‌گێڕێته‌وه‌ ده‌فهرمویت: پیاویك هاته‌ خزمه‌ت پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ووتی: (إِنَّ أُمَّيْ افْتَلَيْتَ نَفْسَهَا، وَلَمْ تُوصِ وَ إِنِّي أَظُنُّهَا لَوْ تَكَلَّمْتُ لَتَصَدَّقْتُ، فَلَهَا أَجْرٌ إِنْ تَصَدَّقْتُ عَنْهَا؟ وَلَيْ أَجْرٌ؟ فَقَالَ: نَعَمْ) متفق عليه.

واته: من داكم له‌ ساغیدا به‌بێ هیچ نه‌خۆشییه‌ك كتوپر به‌ لادا هات و مرد، وه‌ فریا نه‌كه‌وت وه‌صیه‌ت بكات كه‌ خێرو خیراتیکی بۆ بکه‌ین، وه‌ من وا ده‌زانم كه‌ ئه‌گه‌ر قسه‌ی بۆ بکرایه‌و فریا بکه‌وتایه‌،

خێروخێراتیکی دیاری دەکرد که له دوای مردنی بۆی بکریت، جا ئەو پێغه‌مبەری خوا ﷺ ئایا ئەگەر من که کوپی ئەوم خێرو صەدەقه‌یه‌ک بکه‌ن، خێرو پاداشته‌که‌ی به‌ دایکم ده‌گات و منیش هیچ ئەجرو پاداشتم ده‌ست ده‌که‌وێت؟ پێغه‌مبەر ﷺ فرموی: به‌لێ هه‌م توو ئەجرو پاداشتت ده‌ست ده‌که‌وی و هه‌م دایکیشت له‌و ئەجرو پاداشته‌ به‌هره‌مند ده‌بی‌ت... هه‌زاران سوپاس و ستایش بوو پرهمی خوای گه‌وره‌.

به‌ریزان: کاتیک که ئیمه‌ باسی وه‌صیه‌ت و میرات ده‌که‌ین، به‌ پێویستی ده‌زانم له‌م ده‌رفه‌ته‌ شیاوهدا، وه‌لامی ناحه‌زانی ئیسلام بده‌مه‌وه‌ که زۆرجار لی‌ره‌و له‌وی، له‌ کۆن و نوێ بئاوی ده‌که‌نه‌وه‌و ده‌لێن: باشه‌ بۆچی له‌ ئیسلامدا کوپ دوو ئەوه‌نده‌ی کچی به‌ر ده‌که‌وێت له‌ میراتدا؟ که‌ مه‌به‌ستیان ئایه‌تی پێرۆزی ﴿لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثٰی﴾ یه‌، ئایا ئەمه‌ سته‌م نیه‌ له‌ ئافره‌ت؟ که‌ دوو ئافره‌ت له‌ به‌رامبه‌ر یه‌ک پیاودا دابنرێن.

له‌ وه‌لامی ئەو پرهنه‌یه‌ی ناحه‌زانی ئیسلامدا ده‌لێن:

١. له‌ پیش هاتنی ئاینی ئیسلامدا ئافره‌ت به‌ میرات ده‌گیرا، نه‌ک میرات وه‌ر بگری‌ت، هه‌ر به‌ ته‌واوی بی‌به‌ش کرابوو له‌ میرات، به‌لام که‌ ئیسلام و نوورو پرهمه‌ته‌که‌ی هات، ناوی ئافره‌تی هی‌نایه‌ ناو لیستی میراتگره‌کانه‌وه‌.

۲. ئەبى زۆر جوان ھەموومان گوى بۆ ئەو پاستىيە بگىرىن كە:
ئىسلام مىراتى لەسەر ئەساسى پىياو سالارى دابەش نەكردووە، بەلكو
لەسەر گەلىك بىنەماي زانستى مىراتى دابەش كەردووە، وە (۳۴)
قاعىدەي بۆ مىرات داناوہ:

لە (۱۰) شوين دا ئافرەت بە ئەندازەي پىياو مىرات دەبات.
لە (۱۰) شوين دا ئافرەت لە پىياو زياتر مىرات دەبات.
لە (۱۰) شوين دا ئافرەت پىياو بىبەش دەكات لە مىرات.
لە (۴) شوين دا پىياو دووقاتى ئافرەت مىرات دەگرىت، ئەويش
ئەو كاتەيە كە پىياويك مردووە ھەم كۆپ ھەم كچى لە دوا بەجى ماوہ،
ئە لەم كاتەدا مىرات لەسەر بىنەماي ئەركە كۆمەلایەتییەكان دابەش
دەكرىت.

ئایا پىياو ئەركى كۆمەلایەتى زياتر لەسەر شانە يان ئافرەت؟
بىگومان پىياو، چونكە لە ئىسلامدا ھەموو ئەركە مالىيەكان خراونەتە
سەر شانى پىياو.

كۆپ ژن ئەھىنىت، دەبىت مارەيى بدات، خەرجى بووك
گواستەنەو مال دروست كردن بدات، پاشان نەفەقەي ژنەكەيى و
منالەكانى بدات.

لە بەرامبەردا: كچيش شوو دەكات، مارەيى وەرەگرىت،
نەفەقەشى دەكىشرىت، مال و حال و ھەموو پىداويستىيەكيشى بۆ
ئامادە دەكرىت، وە ھىچ لە پارەكانى خۆي خەرج ناكات.

کهواته: له هه‌موو خالی‌کدا ئافره‌ت ژیا‌نی مسو‌گه‌ر کراوه، تا کچه پێ‌ویسته باوکی یان وه‌لی ئه‌مره‌که‌ی هه‌موو پێ‌دا‌ویسته‌یه‌کانی ژیا‌نی بو‌ دابین بکات، به‌پێی تواناو هه‌بوون، که شوشی کردو چوو‌ه لای هاوسه‌ره‌که‌ی، ده‌بی‌ت می‌رده‌که‌ی ته‌واوی پێ‌دا‌ویستی ژیا‌نی بو‌ دابین بکات، وه‌ کاتی‌کیش چوو‌ه ته‌مه‌نه‌وه‌و بوو به‌ دایک، واجبه‌ من‌اله‌کانی به‌خیوی بکه‌ن و له‌ خزمه‌تیا بوه‌ستن و هه‌موو پێ‌دا‌ویسته‌یه‌کانی بخه‌نه به‌ر ده‌ست.

کهواته: ئه‌و پارهی‌ی ئافره‌ت له‌ میراتدا وه‌ری ئه‌گریت، ده‌ست مایه‌یه‌و بو‌ خه‌رج کردن وه‌ری نا‌گریت، به‌‌نام کو‌پ ئه‌و پارهی‌ی که له‌ میراتدا وه‌ری ده‌گریت، به‌شی ژن هینانیشی نا‌کات.

کهواته: ئه‌گه‌ر خوشک و برا وه‌کو یه‌ک میرات له‌ باوکیان یان له‌ دایکیان وه‌ر بگرن، ئه‌وه‌ مساوات و یه‌کسانیه‌ی، به‌‌نام مساوات و یه‌کسانیه‌کی سه‌قه‌ته، چونکه‌ عه‌داله‌تی تێ‌دا نییه‌، ئه‌مه‌ هه‌روه‌کو ئه‌وه‌ وایه‌ که‌ که‌سانێک دا‌وای ئه‌وه‌ بکه‌ن، که‌ موچه‌ی پیره‌ ژنیکی ته‌نها‌ی خاوه‌ن مالّ و حالّ و خانوو، وه‌کو موچه‌ی کا‌برایه‌کی خاوه‌ن ژن و ده‌ منالّی بی‌ خانووی کرێچی بی‌ت، وه‌کو یه‌ک موچه‌ وه‌ر بگرن بی‌ زیادو که‌م، ئه‌مه‌ له‌ پ‌رواله‌تدا یه‌کسانیه‌ی، به‌‌نام هه‌تا بلی‌ی سته‌مه‌، چونکه‌ دژی عه‌داله‌ته‌.

ئیمانداران: قاعیده‌و بناغه‌یه‌کی تر بو‌ دابه‌ش کردنی میرات که له‌ ئیسلامدا په‌چاو کراوه ئه‌وه‌یه‌: فه‌رع زیاتر ده‌گریت له‌ ئه‌صل، به‌ پرووت‌ر نه‌وه‌ی نو‌ی زیاتر وه‌رده‌گری له‌ باوک و با‌پیرانی، هه‌ندی جار

نەوێ تازە، ئەصلەکی خۆی که چووێ ته ته مه نهوه بێبەش دەکات له میرات، که پێی دەوتریت (حه جب).

بۆ نموونه: دایک نهك هه جب دهکات، باوک باپیره هه جب دهکات، بۆچی؟

چونکه کوڕو کچ ئەو جیلهیه که پێی دهکات بهرو پێگه یشتن دهروات، به نام نهك و باپیر بهرو لیبوونهوه دهپۆن، کهواته: ئەمهی که تازە پێدهکات موستهحهقه بهوێ که موپراعاتی لایهنی مادی بکریت، چونکه ئه رکی بهخیوکردن ئەکهوێته سهر ئهم، کهواته ئهم ئەفره لیهتی ههیه بهسهر ئەوێ که خوا حافیزی له ژیان دهکات..

له کۆتایی ئهم ووتارهش دا دهئیم: گهلی جار دهبیستین که فلان دهسه لاتدار له ئەوروپا که مرد، هیچی وای له مال و سامان له دوا بهجی نهما که شایهنی باس کردن بیت، ئیمه ی موسولمان یه کسه ر پێی موعجیب دهبین، به نام بی ناگاین له پیغه مبه ره خوشه ویسته که مان ﷺ که کاتی وه فاتی کرد، میراتی لی نه گیرا، چونکه خۆی فهرموویه تی: (نَحْنُ مَعَاشِرُ الْأَنْبِيَاءِ لَا نُورَثُ، مَا تَرَكْنَاهُ صَدَقَةٌ) بۆیه کاتیک فاتیمه داوای ئەو پارچه زهوییه بچکولهیهی کرد، که کاتی خۆی پیغه مبه ری خوا ﷺ سوودی لی دهبینی، هه زه رته ی ابوبکر نه یدایه وه به فاتیمه ی کچی پیغه مبه ری خواو خیزانی عه لی کوپی ابو تالیب به نام به داخه وه، له کۆنه وه تانیستا، نهك هه ر مال و سامان و کۆشك وته لارو بازارو ئوتومبیلی بيشوومار له دهسه لاتدارانه وه بۆ نه وه کانیا ن ببی به میراتی، به لکو

کورسی و دەسەلاتیش دەکریت بە میرات و کۆر هەرچەند قابیلیەتی نییە لە شوینی باوکی دابنریت، ئیستا چەند کەس ھەیە خواھنی عیلم و توانایە و کەچی ھیچ پۆستیکی نیە، چەند کەسیش بە ھۆی باوکییەو، باشترین پۆستی بە میرات بۆ ماوەتەو، کە ئەمە لە ئیسلامدا پەرز کراوە.

زانای گەورە (شیخ ابوبکر الجصاص) لە (احکام القرآن) دا، لە تەفسیری ئایەتی ﴿وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا قَالُوا أَنَّى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا﴾ البقره ۲۴۷

دەفەرمویت: (يَذُلُّ عَلَى أَنَّ الْإِمَامَةَ لَيْسَتْ وَرِاثَةً) ئەم ئایەتە بە لگەییە لە سەر ئەوێ کە فرمانرەوایەتی بە میراتی لە باوکەو ناگوازیتەو بۆ ئەوێ کانی.

دە با شانازی بە ئیسلامە کە مانەو بەکەین، کە ھەموو ھۆکاریکی بەختەوێ بۆ باس کردوین و ھەموو پیشکەوتنیک لە ئیسلامە کە خۆماندایە.

وہ لە کۆتایدا: جاریکی تر بە بیرێ ھەموو لایەکی دەھینمەو، کە با وەصیەت بنووسین، بەلام بە پیتی شەرع بنووسین، وە ھیچ کەس میرات بۆ وەرەسەکانی دیاری نەکات، چونکە ھەر خوا دەزانی کێ مەرگی پیش کێ دەکەوێ ...

بۆ زیاتر پونکردنەوێ ئەم پاستییە، سەرنجی ئەم پووداوە راستەقینە بەدەن، کە زانای گەورە (دکتۆر سعید عبدالعظیم) بۆمان

ده‌گیریتسه‌وه‌و ده‌فرمویت: { ئافره‌تیکی ده‌وله‌مه‌ند توشی
 نه‌خوشییه‌که ده‌بی‌ت و سه‌ره‌نجام دکتوری پسپۆر پیی ده‌لی‌ت: که
 هیچتر عیلاج به‌کار مه‌هینه‌و سه‌ردانی دکتۆر مه‌که، وه‌کو ئه‌وه‌ی به
 ناراسته‌وخۆ پیی بلین: مردنت نزیک بووه‌ته‌وه، ئه‌م ئافره‌ته‌ش
 هه‌لده‌ستیت هه‌رچی مال و سامانی هه‌یه ده‌یکات به‌ ناوی یه‌کی‌که له
 خوشکه‌کانیه‌وه، که له کاتی نه‌خوشییه‌که‌داو پیشتریش زۆر به
 ده‌وریه‌وه بووه، بۆ ئه‌وه‌ی هه‌موو خوشک و براکانی تری بی‌به‌ش
 بکات له میرات، چونکه هاوسه‌ری نه‌ماوه‌و منالیشی نیه، ئه‌مه‌ی وه‌کو
 تۆله لی‌کردنه‌وه کرد له خوشک و برا بی‌ره‌حه‌کانی.. به‌ئێ هه‌موو
 سه‌روه‌ت و سامان و خانوو ماله‌که‌ی به‌خشی به‌ خوشکه
 خوشه‌ویسته‌که‌ی و له‌سه‌ری تاپۆ کرد، به‌ئام (سُبْحَانَ اللَّهِ) پاش
 ماوه‌یه‌کی زۆر که‌م، ئه‌م خوشکه‌ی که ساغ و گه‌نج بوو، هیشتا شووی
 نه‌کردبوو، وه هه‌موو مال و سامانی خوشکه نه‌خوشه‌که‌ی کرابوو
 به‌ناوی ئه‌وه‌وه، له کتوپردا به‌لادا هات و مرد، ئه‌م مال و سامان و
 خانوو به‌ره‌یه‌ی له پێگه‌ی دادگاوه دابه‌شکرا به‌سه‌ر خوشک
 و براکانیدا، که به حیساب بی به‌ش کرابوون، وه ئه‌م خوشکه
 نه‌خوشه‌که له راستیدا خاوه‌نی هه‌موو مال و سامانه‌که‌یه‌و به‌هۆی
 پرس نه‌کردن به‌ شه‌رعی خوا له ده‌ستی داوه، وه‌کو یه‌کی‌که له
 میراتگران به‌شی به‌رکه‌وت و سالانیکی زۆر دوا‌ی ئه‌وه ژیاو ژیا‌نیکی
 هه‌ژارانه‌ی به‌سه‌ر برد!

خوای گه وره به ره حمی خؤ له دینه کهت شاره‌زا ترمان بکه‌ی،
 وه هیدایه‌تمان بده‌ی که هه‌موو کارو کرده‌وه‌مان به گویره‌ی
 شه‌ریعه‌ته پاک و بی‌گه‌رده‌کهت بیٔ و دنیاو قیامه‌تمان به‌خته‌وه‌ری
 بیٔ. ..اللهم آمین ...

سه‌رچاوه‌کان:.

١. ته‌فسیری ئاسان	بورهان محمد ئەمین
٢. صَوْتُ الْمَنبَرِ	صالح محمد الونیان
٣. كَبَائِرُ الذُّنُوبِ	یوسف الحاج احمد
٤. فِتَاوَى وَأَحْكَام	د. احمد علی طه ریان
٥. فِتَاوَى مَعَاصِرِة	د. یوسف القرضاوی
٦. خُلَفَاءُ الرَّسُولِ	خالد محمد خالد
٧. الْقَلَائِدُ مِنْ فَرَائِدِ الْفَوَائِدِ	د. مصطفى السباعي
٨. خُطْبُ الشَّيْخِ	د. سعید عبد العظیم

الخطبة الأولى

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَكْمَلَ لَنَا الدِّينَ، فَلَيْسَ لِأَحَدٍ أَنْ يَزِيدَ فِيهِ مَا لَيْسَ مِنْهُ، أَحْمَدُهُ تَعَالَى وَاشْكُرُهُ وَاتُوبُ إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرْهُ.

وَاشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، شَرَعَ وَيَسَّرَ، وَحَكَمَ وَدَبَّرَ، وَنَهَى وَآمَرَ، وَانْعَمَ عَلَيْنَا بِنِعَمٍ لَا تُحْصَى وَلَا تُحْصَرُ.

وَاشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَهُوَ بَشَرٌ كَالْبَشَرِ، بَعَثَهُ اللَّهُ رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ، أَرْسَلَهُ لِيُطَاعَ وَيُتَّبَعَ، لَا لِيُخَالَفَ سُنَّتَهُ وَيُزَادَ فِيهَا وَيُتَّبَدَعَ. فَلَا يَسْتَقِيمُ إِيْمَانُ عَبْدٍ بِهِ حَتَّى يُطِيعَهُ فِيمَا أَمَرَ، وَيُصَدِّقَهُ فِيمَا أَخْبَرَ، وَيَجْتَنِبَ مَا عَنْهُ نَهَى وَزَجَرَ مِنَ الْمَعَاصِي وَالْبِدْعِ الْجَالِبَةِ لِلْخَطَرِ، صَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ الَّذِينَ إلتَزَمُوا سُنَّتَهُ وَوَقَفُوا عِنْدَ هَدْيِهِ، مَا إِتَّصَلَتْ عَيْنٌ بِنَظَرٍ، وَأُذُنٌ بِخَبَرٍ، وَسَلَّمٌ تَسْلِيمًا كَثِيرًا.

أَوْصِيَكُمْ عِبَادَ اللَّهِ: بِتَقْوَى اللَّهِ وَطَاعَتِهِ، فَاتَّقُوا اللَّهَ تَعَالَى وَاشْكُرُوهُ عَلَى مَا مِنْ بِهِ عَلَيْكُمْ إِذْ بَعَثَ فِيكُمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِهِ ، وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ، فَحَقِّقُوا هَذِهِ النِّعْمَةَ بِإِتِّبَاعِ سُنَّةِ رَسُولِكُمْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْوُقُوفِ عِنْدَ هَدْيِهِ وَشَرِيعَتِهِ، وَالْبَعْدِ عَمَّا أَحْدَثَهُ أَهْلُ الْأَهْوَاءِ مِنَ الْبِدْعِ الَّتِي مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ. قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ

فَانْتَهُوا ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٧﴾ الحشر: ٧.

نَبْهَنِي اللَّهُ وَإِيَّاكُمْ مِنْ نَوْمَةِ الْغَافِلِينَ وَحْشَرْنِي وَإِيَّاكُمْ تَحْتَ لَوَاءِ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ.

الخطبة الثانية

الحمد لله ناصر المؤمنين المجاهدين وقامع الكفرة والظالمين،
والصلاة والسلام على اشرف الأنبياء والمرسلين سيدنا محمد وعلى
آله وصحبه أجمعين.

أوصيكم عباد الله ونفسي قبلكم بتقوى الله، فاتقوا الله عباد الله،
واطيعوه، واحذروا أعداءكم فقد قال الله تعالى فيهم ﴿كَيْفَ وَإِنْ
يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُوا فِيكُمْ إِلَّا وَلَا ذِمَّةً يُرْضُونَكُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ
وَتَأْبَى قُلُوبُهُمْ وَأَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ﴾.

أيها المسلمون: إعلموا أن مأساة المسلمين اليوم في أنهم لم يعرفوا
عن أنفسهم ما يعرفه الأعداء عنهم، ولا شك أن الأعداء يدركون حقيقة
ما تنطوي عليه جوانب القوة وجوانب الضعف في بلاد المسلمين، فهم
يخططون ليلاً ونهاراً من أجل تدمير المبادئ الإسلامية الغالية.
فاحذروهم واعرفوا مكرهم وخديعتهم، وقابلوهم بما هو أشد، فإنهم
يمكرون ويمكر الله والله خير الماكرين.

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ
فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَانَهُمْ بُنِينَ مَرْصُوصٍ﴾

ألا فصلوا وسلموا على المصطفى كما أمركم ربكم في كتابه حيث
يقول ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ ﴿٥٦﴾

اللهم اغفر للمؤمنين والمؤمنات والمسلمين والمسلمات، الأحياء
منهم والأموات من أهل السنة والجمعة والجماعات.
اللهم اجعلنا ممن يعرفون أعدائهم ويحذرونهم.
اللهم أعز الإسلام والمسلمين واخذل أعدائك أعداء الدين، اللهم
أكسر شوكتهم فلا تقم لهم قائمة بعدها أبداً.
اللهم إنا نعوذ بك من عذاب القبر، اللهم إنا نسألك أن تعصمنا من
فتنة القبر.

اللهم اجعل القبور بعد فراق هذه الدنيا خير منازلنا، وإفسح فيها
ضيق ملاحدنا، اللهم إغننا على الموت وسكرته والقبر وظلمته،
والموقف وكربته، والصراط وزلته، يا حي يا قيوم.
اللهم إقسم لنا من خشيتك ما تحول به بيننا وبين معاصيك، ومن
طاعتك ما تبلغنا به جنَّتكَ، ومن اليقين ما تهون به علينا مصائب
الدنيا.

اللهم متعنا بأسماعنا وابصارنا وقواتنا ما أحييتنا واجعله الوارث
منا، واجعل ثأرنا على من ظلمنا وانصرنا على من عادانا ولا تجعل
الدنيا أكبر همّنا ولا مبلغ علمنا ولا تسلط علينا من لا يرحمنا.

اللهم إنا نسألك من الخير كله عاجله وآجله ما علمنا منه وما لم
نعلم، ونعوذ بك من الشر كله ما علمنا منه وما لم نعلم.
ونسألك الجنة وما قرَّبَ إليها من قول أو عمل، ونعوذ بك من النار
وما قرَّبَ إليها من قول أو عمل.
اللهم إنا نعوذ بك من علم لا ينفع ومن قلب لا يخشع، ومن نفس لا
تشيع، ومن دعوة لا يستجاب لها.
اللهم آت نفوسنا تقواها وزكها أنت خير من زكاها أنت وليها
ومولاها.
اللهم إشف مرضانا وسلم أحيائنا واغفر لأمواتنا برحمتك يا أرحم
الراحمين. آمين.

۳۴ عزه می طارق کوری ری (اندکس
۳۵ طریقه اطمینان (ریب ز راسه
۶۲۲ گه عریق و قه دری (وزن) ی بیقه هب
۶۵ نایب دوو رورت و در یی در ب
+ النصه یح سه سه قه ندی
۶۶ هو قف طر علی سلما نی

پىرىست

بابت	لايىھە
۱	۹ ووتارى يەكەم بۇ مانگى شەعبان گەورەيى مزگەوت ۱
۳۵	۳۵ ووتارى دوووم بۇ مانگى شەعبان پۆل و گەورەيى مزگەوت ۲
۵۷	۵۷ ووتارى سىنھەم بۇ مانگى شەعبان: ھاوپىيەتى
۸۵	۸۵ ووتارى چوارەم بۇ مانگى شەعبان نويزى بەياني
۱۱۳	۱۱۳ ووتارى يەكەم بۇ مانگى رەمەزان گەورەيى و بەرەكەتى مانگى پىروۆى رەمەزان
۱۳۷	۱۳۷ ووتارى دوووم بۇ مانگى رەمەزان رەحمەتى خوا
۱۵۹	۱۵۹ ووتارى سىنھەم بۇ مانگى رەمەزان زەكات /
۱۹۵	۱۹۵ ووتارى چوارەم بۇ مانگى رەمەزان بەختەورى
۲۲۳	۲۲۳ ووتارى پىنچەم بۇ مانگى رەمەزان: نَيْلَةُ الْقَدَر
۲۵۷	۲۵۷ ووتارى جەژنى رەمەزان
۲۷۱	۲۷۱ ووتارى عدەبى بۇ جەژنى رەمەزان: بەشى يەكەم
۲۷۵	۲۷۵ ووتارى عدەبى بۇ جەژنى رەمەزان: بەشى دوووم
۲۷۹	۲۷۹ ووتارى يەكەم بۇ مانگى شەوال مائىئاوایی لە مانگى رەمەزان
۳۰۵	۳۰۵ ووتارى دوووم بۇ مانگى شەوال بەردەوام بوون لەسەر خواپەرستى
۳۳۳	۳۳۳ ووتارى سىنھەم بۇ مانگى شەوال غەيبەت بەشى يەكەم ^۱
۳۶۳	۳۶۳ ووتارى چوارەم بۇ مانگى شەوال غەيبەت بەشى دوووم /

۳۸۹	ووتارى پىنجهم بۇ مانگى شەوال قورئانى پىرۆز بەشى يەكەم
۴۱۳	ووتارى يەكەم بۇ مانگى ذى القعدة قورئان بەشى دووهم
۴۴۹	ووتارى دووهم بۇ مانگى ذى القعدة: حەزرىتى يونس <small>عليه السلام</small> بەشى يەكەم
۴۷۷	ووتارى سىنەم بۇ مانگى ذى القعدة پەندو ئامۇزگارى لە ژىلانى <small>عليه السلام</small> حەزرىتى يونس بەشى دووهم
۴۹۹	ووتارى چوارەم بۇ مانگى ذى القعدة سەرنجدان و بىركىرىمە لە گيانداران بەشى يەكەم
۵۲۹	ووتارى پىنجهم بۇ مانگى ذى القعدة سەرنجدان و بىركىرىمە لە گيانداران بەشى دووهم
۵۶۱	ووتارى جەژنى قوربان
۵۹۱	ووتارى عەرەبى بۇ جەژنى قوربان
۵۹۵	ووتارى يەكەم بۇ مانگى ذى الحجّة نۆمىنەى حاجىيان
۶۲۷	ووتارى دووهم بۇ مانگى ذى الحجّة ئاا و ئىممان
۶۵۷	ووتارى سىنەم بۇ مانگى ذى الحجّة وەصىيەت كردن بەشى يەكەم
۶۸۹	ووتارى چوارەم بۇ مانگى ذى الحجّة وەصىيەت و مىرات بەشى دووهم